

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)

ปริญญญา

ภาษาไทย

ภาษาไทย

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาไทยใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย
กับสำนวนไทยมาตรฐาน

A Comparative Study of Shan Proverbs in Northern Thailand with Thai Proverbs

นามผู้วิจัย นางสาวโสภิตา เสวตพันธ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจันทร์, ค.ม.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์สมาน แก้วเรือง, Ph.D.)

หัวหน้าภาควิชา

(อาจารย์โกวิท พิมพวง, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ชีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

สิงสงวี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาไทยใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทย
กับสำนวนไทยมาตรฐาน

A Comparative Study of Shan Proverbs in Northern Thailand
with Thai Proverbs

โดย

นางสาวโสภิตา เสวตพันธ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
พ.ศ. 2553

ลิขสิทธิ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

โสภิตา เสวตพันธ์ 2553: การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาไทยใหญ่ในภาคเหนือของ
ประเทศไทยกับสำนวนไทยมาตรฐาน ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (ภาษาไทย)
สาขาภาษาไทย ภาควิชาภาษาไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจินทุล, ค.ม. 553 หน้า

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมาย
เหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน และศึกษาภาพสะท้อนโลกทัศน์จากสำนวนไทใหญ่ ในด้านสิ่งแวดล้อม
วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษา คือ สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน
จำนวนทั้งสิ้น 59 สำนวน เก็บรวบรวมข้อมูลสำนวนไทใหญ่จากเอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้และจากการเก็บ
ข้อมูลภาคสนาม จำนวน 1,200 สำนวน เปรียบเทียบกับสำนวนไทยมาตรฐานจากหนังสือสำนวนไทย
ของ ขุนวิจิตรมาตรา และภักดี คำพึงเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 พิจารณา
ความหมายของสำนวนด้านความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ทาง
ความหมายของคำสำคัญในสำนวนโดยใช้ทฤษฎี การวิเคราะห์อรรถลักษณะ และทฤษฎีการวิเคราะห์
ความสัมพันธ์ของคำ ศึกษาภาพสะท้อนโลกทัศน์ของสำนวนไทใหญ่ โดยพิจารณาจากสำนวนไทใหญ่
ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานทั้งสิ้นจำนวน 59 สำนวน

ผลการศึกษาพบว่า สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานพบจำนวน
59 สำนวน มีความสัมพันธ์ทางความหมาย จำแนกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) เป็นคำต่างหมวดความหมายทั้งหมด
พบมากที่สุดจำนวน 26 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 44 รองลงมา 2) เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน
ทั้งหมด พบจำนวน 23 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 39 และ 3) เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกันและ
เป็นคำต่างหมวดความหมาย พบจำนวน 10 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 17 มีลักษณะความสัมพันธ์ภายใน
หมวดเป็นแบบส่วนประกอบ และ ประเภท ความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้น 5 แบบ คือ แบบวิภาค
ความหมาย แบบตรงข้ามแบบทิศทาง แบบตรงข้ามแบบทวิภาค แบบพ้องความหมายแบบสมบูรณ์
แบบพ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์ สำนวนไทใหญ่ปรากฏโลกทัศน์ 2 ลักษณะ 1) สะท้อนโลกทัศน์
เพียงด้านเดียว 2) สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน

Sopida Swetapun 2010: A Comparative Study of Shan Proverbs in Northern Thailand with Thai Proverbs. Master of Arts (Thai Language), Major Field: Thai Language, Department of Thai Language. Thesis Advisor: Associate Professor Siriwan Nantajuntoon, M.A. 553 pages.

The present study was aimed at studying the semantic component of words in Shan proverbs that had same meaning with Thai Proverbs, and studying environmental cultural and way of life that reflected perspectives from Shan proverbs.

The sample in the study was 59 Shan proverbs that had the same meaning with Thai proverbs. Researcher gathered 1,200 Shan proverbs from gathering document and from field study, compared Thai standard proverbs from Khun Vichit Matra's Thai proverbs book and Royal Institute (2545 B.E.) idioms, aphorisms and proverbs book, then considered the denotation and connotation of Thai Proverbs and analyzed meaning correlation of essential words in proverbs by using semantic component analytical theory, and word correlation analytical theory to study reflected perspectives from Shan proverbs, by considering 59 Shan proverbs that had same meaning with Thai proverbs.

From the comparative study of the meaning of Shan with Thai proverbs, it was found that 59 Shan proverbs which have the same meaning with Thai proverbs and can be classified into three groups, 1) 26 proverb that have all words from different meaning category (44%) 2) 23 proverb that have all words from same meaning category (39%) and 3) 10 proverb that have words from both different and same meaning category (17%). There are 5 category correlation patterns, 1) Same meaning division type 2) Directional contrast meaning opposite direction type 3) opposite contrast meaning 4) Completely same meaning perfect synonym type 5) Incompletely same meaning imperfect synonym type. The results regarding reflected perspectives studied from Shan proverbs in this work showed that there were two characters perspective, viz., reflect one side perspective and reflect multiple sides perspective.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาของ รองศาสตราจารย์สิริวรรณ นันทจินทุล ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ อาจารย์สมาน แก้วเรือง กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ชลอ รอดลอย ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และท่านผู้ทรงคุณวุฒิ รองศาสตราจารย์ ดร. เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์ ที่กรุณาให้คำปรึกษาให้แนวทางและข้อเสนอแนะต่างๆ พร้อมทั้งพิจารณาตรวจแก้ไขข้อบกพร่องด้วยความเอาใจใส่เป็นอย่างยิ่ง ตลอดจนให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อและคุณแม่ คานดา รามโกศล เสวตพันธ์ และ คุณจินตนา เสวตพันธ์ ผู้อยู่เบื้องหลังความสำเร็จ ที่ได้ทุ่มเทช่วยเหลือสนับสนุน เข้าใจ เชื่อมั่นในสิ่งที่ผู้วิจัยคิด ทำ เสียสละ ให้กำลังใจและอยู่เคียงข้างผู้วิจัยเสมอมา ขอบพระคุณ คุณยายน้อย ผิวอ่อน นายชนม์ชาติ เสวตพันธ์ นายนิรันดร์ จันตา ที่คอยให้กำลังใจ และช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกๆ เรื่อง ขอบพระคุณคณะกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์ อาจารย์ขนิษฐา ทองศิริ อาจารย์สุคดี พูลสุขกล้า และ อาจารย์ณัฐวรรณ วงษ์เวก ที่สนับสนุน เอื้อเฟื้อแก่ผู้วิจัยเสมอมา คุณอริสา ทองสุก (พี่เดือน) แห่งเมืองปาย ที่กรุณาต้อนรับและช่วยเหลือผู้วิจัยเป็นอย่างดี คุณลุง กิตติวัฒน์ พงษ์ไทย (ลุงหนานทุมเมืองปาย) ปราชญ์ท้องถิ่นที่มีน้ำใจไมตรี เมตตาให้ความรู้ แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี พระมหาอนุพันธ์ อภิวิฑูโร แห่งวัดป่าเป้า จังหวัดเชียงใหม่ และ ครูตะวัน ธรรมรักษ์ ผู้บอกภาษาชาวไทใหญ่ มิตรชาวไต ผู้มีจิตใจดี และมีความเป็นนักวิชาการอย่างแท้จริง และขอขอบคุณตลอดถึงผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำงานวิจัยในครั้งนี้ที่ผู้วิจัยไม่อาจเอ่ยนามได้ครบทุกคน

การทำงานวิจัยในครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้รับความรู้อย่างกว้างขวาง เป็นคุณประโยชน์อย่างยิ่งใหญ่ต่อผู้วิจัย ถึงแม้การทำงานจะประสบปัญหาเสมอมา แต่เหนือสิ่งอื่นใด คือ ทำให้ผู้วิจัยเข้าใจว่าการทำสิ่งใดก็ตาม สำเร็จผลได้ด้วยความพยายามและความตั้งใจจริง และการได้รับน้ำใจไมตรีจากการให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจโดยไม่หวังอามิสสินจ้าง ทำให้ผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นอย่างยิ่ง คุณความดีที่เกิดขึ้นจากการศึกษาวิจัยให้ครั้งนี้ ผู้วิจัยขออุทิศให้แก่พ่อ แม่ บุคคลในครอบครัวเสวตพันธ์ ครู อาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ตลอดถึงบุคคลที่รักและหวังดีต่อผู้วิจัยเสมอมา

โสภิตา เสวตพันธ์

กันยายน 2553

สารบัญ

หน้า

สารบัญตาราง	(3)
สารบัญภาพ	(10)
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	(11)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	6
ขอบเขตของการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	9
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย	10
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสำนวน	27
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่	36
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	59
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	62
แหล่งข้อมูล	62
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	63
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	64
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	68
ขั้นตอนการวิจัยและสรุปผลการวิจัย	72
บทที่ 4 ผลการวิจัย	79

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	522
สรุปผลการวิจัย	522
ข้อเสนอแนะ	541
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	542
ภาคผนวก	546
ประวัติการศึกษา และการทำงาน	553

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตัวอย่างตารางแสดงการเปรียบเทียบอรรถลักษณะคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว”	75
2	สำนวนไทยใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน	80
3	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ลุ่ม” “ตก” “ตกน้ำ” “ตกไฟ”	95
4	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว”	102
5	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขมจิน” และ “น้ำยา”	103
6	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง”	109
7	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” “หอม” “รอม” และ “ริบ”	115
8	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “มือ” และ “กำ”	120
9	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไก่อ” และ “คน”	126
10	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “จน” “เครื่องประดับ” และ “แต่ง”	127
11	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งู” และ “ไก่อ”	133
12	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตีนงู” “ของไก่อ” และ “นมไก่อ”	134

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
13	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขาหัก” “ไฟไหม้” และ “วัวหาย”	143
14	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ใจดี” และ “ดี”	151
15	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “อวดดี” และ “ถ่อย”	152
16	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ร้าย” และ “พาล”	156
17	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไม่ซื่อ” และ “พาล”	160
18	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ช่วยเหลือ” “อุ้มชู” “ดู” และ “คุ้ม”	165
19	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “หนามดำ” และ “ห้าวหาย”	171
20	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เด่น” “ต่อ” “เลื้อ” “จระเข้”	177
21	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เลื้อ” และ “หนัง”	183
22	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หนึ่ง” และ “เท่า”	184
23	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คัน” และ “พีน”	189
24	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าวกล้าเนา” และ “ตะเข็บ”	189
25	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ค้าขาย” และ “ค้าข้าวสาร”	194

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
26	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำภา (โค ชาง พอ)”	201
27	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง”	206
28	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นอน” และ “จีเกียจ”	212
29	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งูเห่า” “แก้ง” “นกกาง” และ “ปลา”	218
30	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลาใหญ่” และ “ปลาเล็ก”	219
31	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลาไม้” และ “มือยาว”	225
32	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งมปลา” “ตากผ้า” “ซื่อวัว” และ “ซื่อผ้า”	235
33	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เปรี้ยว” “หวาน” “น้ำลึก” และ “น้ำใจ”	248
34	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เชื้อ” และ “มะเขือขึ้น”	255
35	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ดำ” “หัวเราะ” และ “ว่า”	259
36	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ”	267
37	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “แก่เฒ่า” และ “เลี้ยง”	268

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
38	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ”	276
39	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เจ็บป่วย” และ “ແລ້ງ”	277
40	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ”	285
41	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หมดตัว” “ขาดเงิน” “ตาย” และ “ແລ້ງ”	286
42	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ทำ” และ “พ่าย”	294
43	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “สั่งเอาออก” และ “เท้าน้ำ”	295
44	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตัว” และ “น้ำ”	301
45	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ผิด” และ “ร้าย”	302
46	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “บิด” และ “ตัด”	303
47	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “จิ้น” และ “รด”	308
48	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หลุม” “ซื่อ” และ “ตาม้า” “ตาเรือ”	313
49	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นั่ง” “ลูก” และ “คู”	314
50	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คูฝ่าย” “คูทาง” “คูตาม้าตาเรือ”	319

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
51	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เดิน” และ “เลี้ยว”	320
52	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “คิงเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้”	326
53	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ถูฉีกขาด” “ผ้าขี้ริ้ว”	331
54	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เงิน” และ “ทอง”	331
55	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ติ” และ “หน้า”	336
56	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ถาง” “จุด” และ “ทำนา”	341
57	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นกเอี้ยง” และ “กบ”	347
58	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นกยูง” และ “นกกระจอก”	353
59	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตัว” และ “ลม”	354
60	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ครุฑ” และ “นาค”	359
61	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ตา”	360
62	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ข้อมสี” และ “น้ำหนึ่ง”	367
63	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าว” “ปลา” และ “เกลือ”	373

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
64	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลา” และ “ปลาเนา”	378
65	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง”	379
66	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ถอดคันเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้”	385
67	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ก้น”	390
68	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” “เสี้ยน” และ “หีบ”	396
69	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “มือ” และ “เท้า”	397
70	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” “มือง” และ “หมา”	403
71	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” และ “ไม้ซีก”	409
72	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “น้ำ” และ “ไม้ซุง”	410
73	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “พินน้ำ” และ “คัด”	411
74	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไฟ” (น้ำ) “ลือก” และ “สิ๊ก”	418
75	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เรือ” “เรื่อน” และ “บ้าน”	419
76	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “เรื่อนไต้” และ “ต้นลม”	427

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
77	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “รัด” และ “หัก”	434
78	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ฝนเงินฝนทอง” และ “วิมาน”	440
79	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หมา” และ “เสือ”	445
80	เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “คลาน” และ “ซ้า”	452
81	สรุปผลการวิจัย	490

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	องค์ประกอบการสื่อสาร	17
2	เปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน	529
3	เปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน โดยคำสำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมาย	532
4	เปรียบเทียบลักษณะสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้น	537
5	เปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ในด้าน สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่	538

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การถอดอักษรไทใหญ่เป็นอักษรไทยและสัทอักษรในงานวิจัยฉบับนี้

การถ่ายถอดเสียงวรรณยุกต์ ใช้สัญลักษณ์ ดังนี้

หน่วยเสียงวรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์มี 5 เสียง มีรูปวรรณยุกต์ 4 รูป ดังนี้

1. ไม่มีรูปวรรณยุกต์ เสียงวรรณยุกต์ ต่ำ-ขึ้น ถ่ายถอดเป็นเสียงจัตวา ใช้เลข 1
2. รูป , เสียงวรรณยุกต์ ต่ำ-ระดับ ถ่ายถอดเป็นเสียงเอก ใช้เลข 2
3. รูป ; เสียงวรรณยุกต์ กลาง-ตก และตอนท้ายมีเสียงกักที่ค่อหอย ถ่ายถอดเสียงโท
ใช้เลข 3
4. รูป : เสียงวรรณยุกต์ สูง-ระดับ ถ่ายถอดเป็นเสียงตรี ใช้เลข 4
5. รูป . เสียงวรรณยุกต์ สูง-ตก และตอนท้ายมีเสียงกักที่ค่อหอย ถ่ายถอดเป็นเสียงโท
แต่มีเสียงสระสั้นกว่าคำที่มีรูปวรรณยุกต์ ; ใช้เลข 5 แทนเสียง

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

ภาษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญที่สุดในการสื่อสารของมนุษย์ เนื่องจากมนุษย์ใช้ภาษาเป็นสื่อกลางในการแสดงออกทางความคิดและใช้เป็นสัญลักษณ์ในการสื่อความหมาย ภาษาที่มนุษย์ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างกัน จะมีการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเปรียบเทียบทั้งในการพูดและการเขียน โดยแบ่งความหมายของคำออกเป็น ความหมายประจำรูปและความหมายอื่นที่นอกเหนือจากความหมายประจำรูป เช่น ความหมายเปรียบเทียบ (Metaphorical Meaning) เป็นการนำความหมายประจำรูปหรือความหมายตรงตามพจนานุกรมไปใช้ในการเปรียบเทียบ เพื่อทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้น เช่น “เด็กคนนี้มีมือแข็งแรง ผู้ใหญ่ให้ของแล้วไม่ไหว้”

คำว่า “มือแข็งแรง” มีความหมายประจำรูป หมายถึง อาการเกร็งของมือทำให้เคลื่อนไหวลำบาก แต่จากตัวอย่าง คำว่า “มือแข็งแรง” ไม่ได้มีความหมายประจำรูปแต่มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ไม่ค่อยไหว้คนง่าย ๆ (เป็นคำที่ผู้ใหญ่ว่าผู้น้อย) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 865)

การที่มนุษย์ใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเปรียบเทียบนี้ เป็นการพยายามอธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม ด้วยการนำสิ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกันมาเทียบเคียงกันเพื่อให้ผู้รับสารเห็นภาพที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อได้ชัดเจนขึ้น

ปรีชา ช้างขวัญยืน (2517: 69) กล่าวว่า การที่จะเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรมได้นั้น เรามักใช้วิธีเปรียบเทียบกับรูปธรรมบางอย่าง ในการอธิบายสิ่งซึ่งคนหนึ่งรู้จักอีกคนหนึ่งไม่รู้จัก การที่จะทำให้ฝ่ายที่ไม่รู้จักเข้าใจก็ต้องพยายามหาสิ่งที่ฝ่ายนั้นรู้จักมาเทียบเคียงให้เกิดความรู้สึกเลาๆ ขึ้นมา เช่น “นายขาวเหมือนหมู” หากพิจารณาความหมายตามตัวอักษรจะเป็นไปไม่ได้ เพราะนายขาวไม่ได้มีหางเหมือนหมู เช่น ไม่มีสีขา ในข้อความนี้ “หมู” จึงเป็นความหมายแบบเปรียบเทียบ เช่น หมายความว่า นายขาวตะกละ อ้วน สกปรก และขี้เกียจ”

คำพูดของมนุษย์ จะมีการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายเปรียบ เพื่อเป็นการขยายความหมาย ทำให้ผู้ฟังหรือผู้อ่านเห็นภาพพจน์และเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ความหมายเปรียบที่ปรากฏเด่นชัดที่สุดก็คือ “ความหมายเปรียบในสำนวน” กาญจนาคพันธุ์ (2522 : 1) ได้อธิบายความหมายของสำนวน ไว้ดังนี้ “คำพูดของมนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใด แยกออกได้กว้างๆ เป็น 2 อย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจได้ทันที อีกอย่างหนึ่ง พูดเป็นชั้นเชิง ไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้มีความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายในทันที ถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจหรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดที่เป็นชั้นเชิงนี้เราเรียกกันว่า สำนวน...”

การสอนคนด้วยสำนวนนั้น จะเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ผู้รับสารเข้าใจความหมายของข้อความได้ง่ายขึ้น และการสื่อความหมายในลักษณะของความเปรียบก็จะทำให้ผู้รับสารเห็นภาพที่ผู้ส่งสารต้องการจะสื่อได้ชัดเจนขึ้น เช่น “ชนเหมือนลิง” หมายถึง ชนมาก เปรียบได้กับลิงที่ไม่เคยอยู่นิ่งๆ วิ่งไปมาทั้งวัน “หนีเสือปะจระเข้” หมายถึง หนีภัยอย่างหนึ่งแต่ก็ต้องไปเจอกับอีกอย่างหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 91) เข้าอีก เปรียบได้กับเจอ เสือ และจระเข้ ซึ่งเป็นสัตว์ร้าย เป็นต้น

สำนวน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นทัศนคติต่อการมองโลก วิธีคิด ระบบความเชื่อของบุคคล วิถีชีวิต ธรรมชาติ สภาพแวดล้อม วัฒนธรรม ตลอดจนประเพณีความเชื่อ ทัศนคติเกี่ยวกับความดีความชั่ว เป็นต้น ทัศนคติต่อการมองโลกของกลุ่มชน จะสะท้อนจากคำสอนของกลุ่มชนนั้นๆ เพราะสำนวนมักจะเปรียบเทียบกับสิ่งใกล้ตัวมนุษย์ โดยที่มาของสำนวนจะมีมูลเหตุที่แตกต่างกัน เช่น เกิดจาก ธรรมชาติ การละเล่น ประเพณี ประวัติศาสตร์ ศาสนา อวัยวะร่างกาย เป็นต้น เช่น สำนวน “ตั้งแต่ไก่โห่” หมายถึง ตั้งแต่เข้ามิด สำนวนนี้เกิดจากธรรมชาติของไก่ข่มขันในเวลาเข้ามิดเสมอ ตั้งแต่

ไก่โห่ ก็คือ ตื่นแต่ไก่ขัน หรือ สำนวน “กันหม้อไม่ทันคำ” เป็นสำนวนพูด หมายถึง เลิกกันง่าย คือ อยู่กันกันไม่ทันกันหม้อคำก็เลิกกันแล้ว สำนวนนี้มีที่มาจากการหุงข้าวว่ากันหม้อจะติดเขม่าดำ ก็กินเวลานาน โบราณผิวเผินอยู่ด้วยกันก็ต้องมีเครื่องครัวใหม่ บางคู่หุงข้าวกันกันหม้อไม่ทันมีเขม่า จับคำก็เลิกกัน (กาญจนาคพันธุ์, 2522: 2-3) เป็นต้น การศึกษาสุภาษิต สำนวน จึงทำให้เข้าใจจิต วิญญาณ และลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนอย่างชัดเจน

คำพูดของมนุษย์ที่เป็นสำนวนนี้ ย่อมปรากฏอยู่ทุกชาติ ทุกภาษา ดังที่ กาญจนาคพันธุ์ (2522: 4) ได้กล่าวว่า สำนวนพูดไม่ว่าในเชิงเปรียบ เปรียบเทียบ เปรียบเปรย เปรียบกระทบ เปรียบประชัน ประชัน ดูเหมือนจะมีเหมือนๆ กันทุกชาติ เพราะความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์เกี่ยวกับธรรมชาติ การกระทำ เครื่องแวดล้อมและอะไรต่างๆ ย่อมจะมีเหมือนๆ กัน จะต่างกันเพียงถ้อยคำแปลออกไป แต่ใจความก็ถึงเป็นอย่างเดียวกัน เช่น สำนวนแขก (อาหรับ) “เอาดาบไปขายเมืองดามัสกัส” อังกฤษ “เอาดาบไปขายเมืองนิวยอร์ก” ไทย “เอามะพร้าวห้าวไปขายสวน” หรือ สำนวนฝรั่ง (ละติน) “ระวังหมาเงียบกับน้ำนิ่ง” โปรตุเกส “ระวังหมาที่ไม่เห่า” เยอรมัน “หมาเงียบน้ำนิ่งเป็นอันตราย” ไทย “หมากัดไม่เห่า” “น้ำนิ่งไหลลึก” เป็นต้น (กาญจนาคพันธุ์, 2522: 5) ถ้อยคำสำนวนจึงเป็น ลักษณะร่วมของมนุษย์หลายชาติ หลายภาษา ซึ่งจะมีความแตกต่างกันไปตามวัฒนธรรม และ สภาพแวดล้อมของกลุ่มชน แต่ก็อาจมีบางส่วนที่เหมือนกัน

ในประเทศไทย มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ซึ่งอพยพมาอาศัยตั้งรกรากอยู่บริเวณภาคเหนือ ของประเทศไทย ไทใหญ่ คือ กลุ่มชนตระกูล ไต หรือ ไท เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ทั่วไปใน เอเชียอาคเนย์ โดยอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน รัฐอัสสัมของอินเดีย พม่าทางตอนเหนือ รัฐฉาน ลาว เวียดนาม และทางภาคเหนือของไทย ลักษณะการอยู่อาศัยของชนชาติตระกูลไต มักอยู่อาศัยรวมกัน เป็นกลุ่มใหญ่ และนำเอาชื่อท้องถิ่นที่อาศัยอยู่มาต่อท้ายคำว่า ไต หรือ ไท กลุ่มชนตระกูลไตในพม่า ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่อันดับสองของพม่า คือ ไตโหลง (หลวง) หมายถึง ไทใหญ่ หรือ ฉาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีภัยทางการเมือง โดยอาศัยตั้งรกรากอยู่ บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ในประวัติศาสตร์ไทใหญ่นั้น ชาวไทใหญ่ต้องประสบภัยสงคราม ตลอดมา แต่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ก็มีภาษาพูด ภาษาเขียนและวัฒนธรรมเฉพาะตน สุภาษิต สำนวน เป็นมรดกทางภาษาอย่างหนึ่งที่กลุ่มชาวไทใหญ่ได้ถ่ายทอดให้แก่ชนรุ่นต่อมา

ในฐานะที่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ เป็นกลุ่มชนที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทย มาเป็นระยะเวลายาวนาน แต่ชาวไทใหญ่ก็ธำรงรักษาภาษาวัฒนธรรม และประเพณีของตนไว้ได้ โดยผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรม ประเพณีของไทยไว้ได้อย่างแนบแน่น จากการศึกษาค้นคว้า

เบื้องต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสำนวนไทใหญ่ โดยผู้วิจัยได้พบว่า สำนวนไทใหญ่มีความน่าสนใจ และมีความหมายที่สอดคล้องกับสำนวนไทย เช่น

สำนวนไทใหญ่

น้ำลึกไม่ดัง น้ำตื้นไม่ลึก

สำนวนไทย

น้ำนิ่งไหลลึก

สำนวน “น้ำลึกไม่ดัง น้ำตื้นไม่ลึก” ใช้การสังเกตธรรมชาติของกระแสน้ำเปรียบเทียบให้ ประเมินสถานการณ์ ประเมินจิตใจของคน สำนวนนี้คล้ายคลึงกับสำนวนไทย “น้ำนิ่งไหลลึก” ซึ่งหมายความว่า คนหนึ่งๆ ไม่ค่อยพูดจา มักจะมีความคิดลึกซึ้ง (กาญจนาภรณ์, 2522: 497) ทั้งสำนวนไทใหญ่ และสำนวนไทย มีการเปรียบเทียบของคนกับกระแสน้ำเหมือนกัน

สำนวนไทใหญ่

กล้วยฟุ้งไม้ค้ำ ไม้ค้ำก็ฟุ้งกล้วย

สำนวนไทย

น้ำฟุ้งเรือ เสือฟุ้งป่า

สำนวน “น้ำฟุ้งเรือ เสือฟุ้งป่า” หมายความว่า ต่างฟุ้งพาอาศัยกันและกัน แม่น้ำลำคลอง จะเป็นคลองอยู่ได้ ก็เพราะมีเรือขึ้นล่อง เสาะกัด ทลายดิน ให้กระจายอยู่เสมอ ถ้าไม่มีเรือเดิน ลำคลองก็อาจตื้นเขินตื้นไม่ปกคลุม ไม่เป็นลำคลองอยู่ได้ (กาญจนาภรณ์, 2522: 501) ทำนองเดียวกับเสือจะดำรงชีวิตอยู่ได้ก็เพราะมีป่าไม้ สำนวน “กล้วยฟุ้งไม้ค้ำ ไม้ค้ำก็ฟุ้งกล้วย” ก็มีความหมายเหมือนกัน คือ ต่างฟุ้งพาอาศัยกันและกัน ต้นกล้วยที่ออกลูกหลายเครือก็ต้องพึ่ง ไม้ค้ำลำต้นไว้

สำนวนไทใหญ่

เสือตายไว้ลาย ควายตายเขายังคง

สำนวนไทย

ชาติเสือต้องไว้ลาย

สำนวนไทใหญ่ “เสือตายไว้ลาย ควายตายเขายังคง” หมายความว่า สัตว์บางจำพวก เช่น เสือ หรือควาย ถึงแม้ตายไปก็ยังเหลือหนัง หรือเขาไว้ใช้ประโยชน์ แต่มนุษย์นั้นจะเหลือไว้เพียงแต่ ความดี หรือความชั่วเท่านั้น สำนวนนี้มีความหมายตรงกับสำนวนไทยว่า “ชาติเสือต้องไว้ลาย ชาติชายต้องไว้ชื่อ” และ “ชาติเสือไม่ทิ้งลาย” หมายความว่า เสือเป็นสัตว์เก่ง และมีลายเป็นเครื่อง สำแดงความเป็นเสือ เรานิยามเอาเสือมาเปรียบกับผู้ชายที่เก่งกล้าสามารถ ต้องทำอะไรให้สมกับ ความเก่งนั้น (กาญจนาภรณ์, 2522: 285)

จะเห็นว่าเมื่อเปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยจากตัวอย่าง พบว่าความหมายของสำนวนเหมือนกัน สามารถสื่อความหมายที่ต้องการจะสื่อได้เหมือนกัน แต่รูปสำนวนมีการใช้คำเปรียบเทียบทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน จึงเป็นที่น่าสนใจว่าเหตุใดคำที่ปรากฏในรูปสำนวนจึงมีความหมายเหมือนกันโดยที่สำนวนนั้นมีรูปต่างกัน โดยส่วนประกอบย่อยที่แตกต่างกันนั้น มีความสัมพันธ์กันทางความหมายในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

การศึกษาเรื่องความหมายของภาษา จะเกี่ยวข้องกับวิชาอรรถศาสตร์ (Semantics) ทศนาลัย บุรพาชีพ (2543: 115) ให้ความหมายของอรรถศาสตร์ว่า เป็นการศึกษาความหมายของภาษาจากรูปภาษา โดยไม่ได้นำปัจจัยอื่น เช่น บริบทการใช้ ความรู้ความเข้าใจของผู้ใช้ภาษา รวมถึงสถานการณ์ในการใช้ภาษามาร่วมพิจารณา โดย สุริยา รัตนกุล (2544: 1) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการศึกษาอรรถศาสตร์ คือ ทำให้ทราบแนวคิดเรื่องวิธีการที่ภาษาสื่อความหมาย ประเภทต่างๆ ของความหมาย ทราบว่าภาษาสื่อความหมายได้อย่างไร มีความหมายอะไรบ้างที่ภาษาสื่อออกมา

การวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นทฤษฎีทางอรรถศาสตร์ที่ศึกษาความหมายของคำโดยวิธีการแยกคำออกเป็นกลุ่มต่างๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ เช่น คำพ้องความหมาย คำแย้งความหมาย คำหลายหน้าที่ คำจำกัดกลุ่มและคำถูกกลุ่ม คำเกิดคู่กัน คำขัดกัน การวิเคราะห์อรรถลักษณะจึงเป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ของคำ โดยอรรถลักษณะของคำจะแสดงให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของคำที่มีความหมายสัมพันธ์กัน ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยเห็นว่า การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายของสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันแต่มีรูปสำนวนที่เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกัน ด้วยการวิเคราะห์อรรถลักษณะ จึงเป็นวิธีการที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยได้

จากหลักการและเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่กับสำนวนไทยมาตรฐาน โดยใช้แนวความคิดด้านการวิเคราะห์อรรถลักษณะเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ปรากฏในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน และสำนวนนั้นสะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ อันจะเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นการผสมผสานกลมกลืนระหว่างวัฒนธรรม และเกิดความเข้าใจกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่อาศัยอยู่ในผืนแผ่นดินไทยมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน
2. เพื่อศึกษาภาพสะท้อนโลกทัศน์จากสำนวนไทใหญ่ ในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่

ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. ศึกษาสำนวนไทใหญ่ที่มีผู้รวบรวมไว้ และจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม
2. สำนวนไทยที่นำมาเปรียบเทียบ ศึกษาเฉพาะสำนวนไทยมาตรฐานจากหนังสือ สำนวนไทย ของ ขุนวิจิตรมาตรา และภานิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน
3. ในส่วนของการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ ผู้วิจัยจะเลือกเก็บข้อมูลสำนวนไทใหญ่ และสำนวนไทยมาตรฐาน ศึกษาเฉพาะสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน
4. สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานนี้ หมายถึง สำนวนที่มีความหมายเหมือนกันอย่างสมบูรณ์ หรือสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันเพียงบางส่วน ก็นับเป็น สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางความหมายของสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความหมายเหมือนกัน

2. ทำให้เข้าใจภาพสะท้อนโลกทัศน์จากสำนวนไทใหญ่ ในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ว่ามีความสอดคล้อง ผสมผสานกลมกลืนในฐานะกลุ่มชาติพันธุ์ ที่อาศัยอยู่ร่วมกันในพื้นที่เดียวกัน

นิยามศัพท์เฉพาะ

สำนวน หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษรหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เป็นความหมายในเชิงเปรียบเทียบ รวมถึงสุภาษิตและคำพังเพย

สำนวนไทใหญ่ หมายถึง ถ้อยคำหรือข้อความของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษรหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เป็นความหมายในเชิงเปรียบเทียบ

สำนวนไทยมาตรฐาน หมายถึง ถ้อยคำสำนวนไทยที่คนไทยโดยทั่วไปเข้าใจตรงกัน เป็นสำนวนภาษาไทยกลาง โดยไม่รวมสำนวนภาษาถิ่นต่างๆ

กลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง ชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ภาษาพูดตระกูลเดียวกัน และสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษทางสายเลือดกลุ่มเดียวกัน เช่น ไทย พม่า ไทใหญ่ จีน ลาว เป็นต้น

ไทใหญ่ หมายถึง กลุ่มชนตระกูล ไต หรือ ไท เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่อันดับสองของพม่า คือ ไตโหลง (หลวง) หมายถึง ไทใหญ่ หรือฉาน อพยพเข้าสู่ประเทศไทย โดยอาศัยตั้งรกรากอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย คือ บริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดเชียงราย และจังหวัดตาก มีภาษาพูด ภาษาเขียน เป็นของตนเอง

ในงานวิจัยเล่มนี้ ผู้วิจัยใช้คำว่า ไทใหญ่ (ไม่มี ย) ทั้งหมด ตามคำอธิบายในหน้า คำนำจากเรื่อง งานค้นคว้าของชนชาติไทย (2549: 5) ว่า ไทย หมายถึง ชื่อประชากร ภาษา และตัวอักษรของประเทศไทย ส่วนคำว่า ไท หมายถึง ชื่อตระกูลภาษา ใช้พูดในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แถบประเทศลาว เวียดนาม พม่า ทางตะวันออกของประเทศอินเดีย และทางตอนใต้ของจีน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงใช้คำว่า ไทใหญ่ ตามความหมายของชื่อตระกูลภาษาที่ใช้พูดในแถบประเทศพม่า

ภาคเหนือของประเทศไทย หมายถึง ภูมิภาคหนึ่งของไทย อยู่ทางตอนเหนือของประเทศไทย มีเขตแดนทางตอนเหนือติดกับชายแดนพม่าและลาว ทางตะวันออกจรดชายแดนลาวและภาคอีสาน ทางตะวันตกจรดพม่า และทางใต้ติดกับภาคกลาง ประกอบด้วย 9 จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน พะเยา แพร่ แม่ฮ่องสอน ลำปาง ลำพูน อุตรดิตถ์

อรรถลักษณะ หมายถึง ความหมายย่อยของคำที่ประกอบขึ้นเป็นความหมายของคำๆ หนึ่ง อรรถลักษณะแต่ละประการที่ประกอบกันขึ้นเป็นความหมายของคำแต่ละคำจะมีใช้อรรถลักษณะที่พบในคำเพียงคำเดียว แต่จะเป็นความหมายย่อยที่สามารถพบได้ในคำอื่นๆ ร่วมกันเป็นกลุ่มคำ

การวิเคราะห์อรรถลักษณะ หมายถึง การศึกษาความหมายของคำโดยวิธีการนำคำมาแจกเป็นส่วนความหมายย่อย ส่วนความหมายย่อยเหล่านี้เรียกว่า อรรถลักษณะ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารต่างๆ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา โดยแบ่งเป็น 4 หัวข้อย่อย ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

1.1 เอกสารเกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องการศึกษาความหมายในภาษา

1.1.1 ความเป็นมาของการศึกษาเรื่องความหมาย

1.1.2 แนวคิดเรื่องความหมายในภาษา

1.1.3 การแบ่งประเภทของความหมาย

1.2 ทฤษฎีการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสำนวน

2.1 ความหมายของสำนวน

2.2 ที่มาของสำนวน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

3.1 ประวัติกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได

3.2 การแบ่งประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได

3.3 ประวัติกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

3.4 ประชากร

3.5 ลักษณะที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน

3.6 ภาษาไทใหญ่

3.7 ส่วนภาษาไทย

3.8 โครงสร้างทางสังคม ประเพณีและพิธีกรรม

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

เอกสารที่เกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องการศึกษาความหมายในภาษา

ความเป็นมาของการศึกษาเรื่องความหมายในภาษา

มีผู้ทรงคุณวุฒิด้านภาษาได้อธิบายความเป็นมาของการศึกษาเรื่องความหมายไว้หลายท่าน ดังนี้

พินทิพย์ ทวยเจริญ (2543: 95-97) กล่าวไว้ในเรื่องภาพรวมของการศึกษาภาษาและภาษาศาสตร์ ซึ่งสรุปได้ว่า การศึกษาเรื่องความหมายในภาษามีมาตั้งแต่สมัยกรีก ในสมัยนั้น ผู้ที่ศึกษาความหมายเป็นนักปรัชญาหรือผู้ที่สนใจตรรกศาสตร์ ศึกษาความหมายในลักษณะ การตีความสัญลักษณ์แทบทั้งสิ้น จนมาถึงช่วงคริสต์ศตวรรษ 1920's อ็อกเดนและริชาร์ดส์ ได้อธิบายความหมายแบบต่างๆ โดยพิจารณาทั้งในเชิงทฤษฎีและไม่ใช่ทฤษฎี เช่น พิจารณาคุณสมบัติประจำของคำ (intrinsic property) ความหมายโดยนัยของคำ (connotation) ฯลฯ และพยายามชี้ให้เห็นว่า คำว่าความหมาย หรือ “meaning” สามารถก่อให้เกิดความเข้าใจผิดได้ เพราะลักษณะการให้นิยามและการตีความและเสนอว่าควรจะมีการศึกษาด้านความหมายในเชิงวิทยาศาสตร์

ต่อมาในช่วงระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 1930-1940 เมื่อมีการรับแนวคิดทางภาษาศาสตร์ “แนวใหม่” ของเดอ เซอร์ซัวร์ มาใช้แล้ว เจ อาร์ เฟิร์ท ชาวอังกฤษได้นำแนวคิดเรื่อง “ความหมาย” มาใช้ในการวิเคราะห์ภาษาในลักษณะที่สัมพันธ์กับบริบท แต่ยังไม่ใช้ศัพท์ว่า อรรถศาสตร์ หรือ Semantics ยังคงใช้คำว่า “Meaning” ในขณะที่นักภาษาศาสตร์ร่วมรุ่นในสหรัฐอเมริกา คือ บลูมฟิลด์ ไม่สนใจศึกษาความหมายในลักษณะที่เป็นศาสตร์อีกระดับหนึ่งทางภาษา โดยกล่าวว่า ความหมายเป็นจุดอ่อนในการวิเคราะห์ภาษา แต่ปัจจุบันมีผู้ตีความให้ใหม่ว่าบลูมฟิลด์สนใจความหมายเหมือนกันแต่เป็นความหมายอันเนื่องมาจากความสัมพันธ์กับเสียง

ในระยะเริ่มแรก ยังไม่มีการศึกษาเรื่องความหมายอย่างชัดเจนและแพร่หลาย นักภาษาศาสตร์พยายามที่จะเสนอแนวความคิดให้มีการศึกษาเรื่องความหมายในเชิงวิทยาศาสตร์ ต่อมา เริ่มมีการศึกษาความหมายในลักษณะที่สัมพันธ์กับบริบท แต่ก็ยังไม่ใช่วิทยาศาสตร์ความหมายในภาษา ตามความหมายของคำว่า อรรถศาสตร์ หรือ Semantics อย่างแท้จริง

ต่อมา นักภาษาศาสตร์กลุ่มโครงสร้าง (กลุ่มฟรังก์) ได้แสดงให้เห็นแนวโน้มในการสนใจความหมายหรือเนื้อหาของภาษาโดยดูจากบทบาทของภาษาในลักษณะโครงสร้างรวม คือ นำภาษาไปสัมพันธ์กับสังคม กล่าวคือ ยาค็อบสันได้ให้แนวคิดในการจัดบทบาทของภาษาไว้ต่างๆ กัน คือ บทบาทในการให้ความรู้หรือข้อมูล บทบาทในการแสดงอารมณ์หรือทัศนคติของผู้พูด เป็นต้น แต่ยาค็อบสันมิได้ศึกษาในรายละเอียดมากนัก

นักภาษาศาสตร์เริ่มสนใจพิจารณาความหมายในภาษา และศึกษาความหมาย แต่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาโครงสร้างของภาษาโดยพิจารณาบทบาทของภาษาเท่านั้น ยังไม่ได้มุ่งที่การศึกษาความหมายโดยตรง

การศึกษาความหมายในลักษณะที่จัดว่าเป็นการวิเคราะห์ระดับหนึ่งของภาษาศาสตร์นั้น เป็นที่สนใจอย่างจริงจังของนักภาษาศาสตร์ในช่วงปลายคริสต์ทศวรรษ 1950's เป็นต้นไป ประกอบกับมีงานด้านไวยากรณ์ปริวรรตของชอมสกีเกิดขึ้นในเวลาใกล้เคียงกัน การวิเคราะห์ทางด้านอรรถศาสตร์จึงมีแพร่หลายมากขึ้น

ส่วน วิลโลว์รณ ขนิษฐนันท์ (2524: 106-109) ได้กล่าวเรื่องความเป็นมาของการศึกษาเรื่องความหมายในภาษาไว้ในเรื่องภาษาและภาษาศาสตร์ สรุปความได้ว่า นักภาษาแผนโบราณ ไม่ได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายโดยตรง แต่มักนำความหมายไปใช้ในการบรรยายส่วนต่างๆ ของไวยากรณ์ เช่น การนิยามคำ การอธิบายคำ โดยมักอธิบายภาษาโดยอาศัยความหมายเป็นหลัก แต่ไม่มีผู้ใดนำเรื่อง “ความหมาย” มาศึกษาอย่างแท้จริง

ช่วงต่อมา นักภาษาศาสตร์หลายคนได้มีการศึกษาความหมายในลักษณะการตีความสัญลักษณ์ เช่น Fernand de Saussure ได้กล่าวถึงสัญลักษณ์ทางภาษาไว้ว่า ประกอบด้วยความคิดและมโนภาพของเสียง เสียงในที่นี้เทียบได้กับสิ่งต่างๆ ที่ประกอบกันขึ้นเป็นหน่วยเสียงสำหรับความคิด (concept) ซึ่งก็น่าจะเทียบได้เท่ากับความหมาย ส่วน Bloomfield (1933) ได้แสดง

แนวความคิดที่ต้องการที่จะทำให้การศึกษากลายเป็นไปตามแนวทางของวิทยาศาสตร์ มีหลักเกณฑ์และพิสูจน์ได้ เขาได้นำวิธีการทางจิตวิทยามาใช้อธิบายภาษา แต่การอธิบายภาษาของเขาผิดกับธรรมชาติที่แท้จริงของภาษา และไม่สามารถอธิบายความหมายได้ เพราะความหมายไม่ใช่สิ่งคงตัวแน่นอนที่จะจัดเข้าอยู่ในกฎเกณฑ์ใดได้

แสดงให้เห็นว่าแนวความคิดของ Bloomfield ยังคงมีจุดอ่อนในการวิเคราะห์ความหมายของภาษา ดังนั้นต่อมาจึงมีนักภาษาศาสตร์อีกหลายคนที่ยกย่องจะศึกษาความหมายในภาษา เช่น J.R. Firth นักภาษาชาวอังกฤษ พยายามอธิบายความหมายโดยหลักเชิงที่จะไม่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เป็นความนึกคิด เพราะเป็นสิ่งที่ยังมีข้อโต้แย้งอีกมาก Noam Chomsky ได้กล่าวถึงความหมายไว้ว่า ในทฤษฎีทางภาษาจะต้องมีส่วนหนึ่งที่ทำหน้าที่ตีความความหมายของประโยค แต่เขาก็ไม่ได้ให้ความสำคัญกับมันมากนัก เขาไม่สนใจแม้แต่จะกล่าวถึงความหมายคืออะไร ความหมายที่เขากล่าวถึงเป็นเพียง “ลักษณะทางความหมายของคำ” ซึ่งนำไปเสริมในการอธิบายประโยคของเขาเท่านั้น ต่อมา Katz และ Fodor ได้รับช่วงไปจาก Chomsky ในส่วนที่เกี่ยวกับทฤษฎีทางความหมาย นักภาษาทั้งสองนี้ได้พยายามสร้างรูปร่างของทฤษฎีทางความหมายขึ้นมา ดังนั้นสิ่งที่เขาอธิบายจึงไม่ใช่ความหมายอีกเช่นกัน แต่เป็นทฤษฎีที่มีขึ้นเพื่อจะอธิบายว่า เราใช้ประโยคต่างๆ ใหม่ๆ ได้อย่างไร เราเข้าใจความหมายของประโยคต่างๆ ใหม่ๆ ได้อย่างไร เราสามารถตีความหมายประโยคคำถามได้อย่างไร ทฤษฎีของ Katz และ Fodor ดูว่ายุ่งยากซับซ้อนและไม่อาจตอบปัญหาเกี่ยวกับความหมายต่างๆ ได้หลายประการ จึงยังไม่เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

สรุปได้ว่า นักภาษาศาสตร์ไม่ได้ทำการค้นคว้าศึกษาเกี่ยวกับความหมายโดยเฉพาะมากนัก การศึกษาความหมายมักเป็นไปในรูปแบบการศึกษาหน่วยทางภาษา เช่น คำ ประโยค โดยเกี่ยวข้องกับความหมายบ้าง และการศึกษาความหมายได้รับความสนใจน้อยมากเมื่อเทียบกับเสียง คำและประโยค พัฒนาการทางด้านการศึกษาคำความหมายจึงไม่ต่อเนื่องเหมือนกับการศึกษากฎทางด้านอื่นๆ

แนวคิดเรื่องความหมายในภาษา

มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายได้แสดงแนวความคิดไว้มากมาย ดังที่ วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์ (2527: 27) ได้เสนอไว้ ซึ่งอาจจำแนกได้ 3 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎีอ้างอิง
2. ทฤษฎีความคิด
3. ทฤษฎีพฤติกรรม

1. ทฤษฎีอ้างอิง

อธิบายว่าความหมายเกิดจากการอ้างอิง ทฤษฎีนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นความคิดที่เกิดขึ้นกับคนธรรมดาสามัญทั่วไป คือ คำย่อมอ้างอิงถึงสิ่งที่มีอยู่ในโลก เช่น “หนู” อ้างอิงถึงสัตว์ชนิดหนึ่ง “สมศักดิ์” เป็นชื่ออ้างอิงบุคคลใดบุคคลหนึ่ง “โกรธ” อ้างอิงอารมณ์ชนิดหนึ่ง “เก่า” อ้างอิงคุณลักษณะอย่างหนึ่ง ฯลฯ สรุปแล้วก็คือคำในภาษามีความหมายได้ก็เพราะเป็นสัญลักษณ์แทนสิ่งอื่น คำไม่มีความหมายในตัวเอง ความหมายเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคำและสิ่งที่ถูกอ้างอิงถึง

มีปัญหาหลายอย่างที่ทฤษฎีนี้ไม่อาจให้คำตอบที่น่าพอใจได้ เช่น ทำไมคำๆ เดียวกันจึงอ้างอิงถึงหลายสิ่งได้ เช่น “ดิฉัน” ถ้า น.ส.คำเป็นคนพูดก็อ้างอิง น.ส.คำ ถ้านางแดงพูดก็อ้างอิงนางแดง แสดงว่า “ดิฉัน” ไม่ได้อ้างอิงตัวบุคคล แต่อ้างอิง “ผู้พูด” หรือ “บุรุษที่หนึ่ง” ถ้าความหมายเกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างคำและสิ่งที่ถูกอ้างอิงจริงๆ ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ดิฉัน” กับ “น.ส.คำ” หรือ “นางแดง” ก็ย่อมจะต้องต่างกันไปแล้วความจริงก็มิได้เป็นเช่นนั้น “ดิฉัน” คงหมายถึง “ผู้พูด” เท่านั้น นอกจากนี้สิ่งๆ เดียวกัน อาจมีคำเรียกได้หลายอย่างมีความสัมพันธ์ต่างๆ กันไป เช่น “ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช” และ “นายกรัฐมนตรีของประเทศไทยในปัจจุบัน” อ้างอิงบุคคลเดียวกันในขณะนี้ แต่มีความหมายที่ต่างกัน นอกจากนี้ยังเกิดปัญหาอีกว่าเมื่อเราพูดถึง “นก” “แมว” เราอ้างอิงสัตว์ตัวใดตัวหนึ่งโดยเฉพาะหรือไม่ ดูเหมือนว่าบางครั้งก็เป็นการกล่าวลอยๆ โดยไม่อ้างอิงสัตว์ตัวใดเลย เช่น “แมวเป็นสัตว์สะอาด”

2. ทฤษฎีความคิด

อธิบายว่าคำมีความหมายได้ก็เพราะเราใช้คำแทนความรู้สึนึกคิดของเราพูดง่ายๆ คำ คือ สิ่งที่เป็นตัวแทนความคิด ถ้าดูตามความคิดนี้ก็แปลว่าเราสามารถคิดได้โดยไม่ต้องใช้ภาษา ภาษาจะไม่มีค่าเป็นเลขถ้ามมนุษย์ไม่ต้องการสื่อความคิดของตนเองออกมาให้ผู้อื่นทราบ ทฤษฎีนี้ก็มีปัญหาคล้ายๆ ทฤษฎีแรกคือ คำบางคำเราไม่อาจอธิบายได้ว่าเราใช้แทนความคิดอะไร ดังตัวอย่างคำที่ยกไปแล้ว คือ “ก็” “ว่า” “to”

นอกจากนี้ ปัญหาใหญ่ คือ เราสามารถคิดโดยไม่ใช้ภาษาได้หรือไม่ ลองหลับตานึกถึงความคิดที่ว่า “ความพยายามเป็นบ่อเกิดของความสำเร็จ” ดูว่าเป็นอย่างไร “ความพยายาม” “ความสำเร็จ” ในความคิดของเราเป็นอย่างไร แยกกันได้เหมือนเราแยกคำได้หรือไม่ เราจะไม่ใช่ภาษาเลยในขณะที่เราคิดได้หรือไม่

3. ทฤษฎีพฤติกรรม

อธิบายว่าความหมายเกิดจากประสบการณ์ เกิดจากสภาพที่มีสิ่งกระตุ้นและปฏิกิริยาโต้ตอบ (stimulus-response) ตัวอย่างเช่น แม่อุ้มหามาให้ลูกดูชี้ที่หมาแล้วก็พูดว่า “หมาๆ” ไม่ช้าลูกก็เกิดความเชื่อมโยงจระหว่างคำว่า “หมา” และ “สัตว์ที่แม่ชี้ให้ดู” ในแง่ทฤษฎีพฤติกรรมก็คล้ายๆ กับทฤษฎีอ้างอิง ทฤษฎีนี้สามารถอธิบายถึงความหมายของสิ่งที่เป็นรูปธรรม อาจจับต้องได้ดี แต่ต้องประสบปัญหาในการอธิบายความหมายของคำที่เป็นนามธรรม เช่น “ความดี” “จินตนาการ” ความหมายของคำประเภทนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร

จากแนวความคิดเรื่องภาษาทั้ง 3 ทฤษฎี จะเห็นว่า การศึกษาเรื่องความหมายเป็นเรื่องที่สลับซับซ้อน เพราะความหมายมีความสัมพันธ์กับความคิดและสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจของคน ความหมายมีความสัมพันธ์กับภาษา โดยภาษากับความหมายเป็นสิ่งที่แยกกันไม่ออก และความหมายมีความสัมพันธ์ในเชิงสิ่งที่เป็นรูปธรรม สิ่งที่ยังถึงจับต้องได้ ความหมายจึงเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์

การแบ่งประเภทความหมายในภาษา

ประเภทของความหมายในภาษามีหลายประเภท ผู้วิจัยได้คัดเลือกการแบ่งประเภทความหมายในภาษาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่กับสำนวนไทยมาตรฐาน ดังนี้

สุริยา รัตนกุล (2544: 120-123) ได้แบ่งประเภทของความหมายเป็น ความหมายหลัก (literal meaning) และความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning หรือ metaphorical meaning) สรุปได้ดังนี้

1. ความหมายหลัก (literal meaning)

เป็นความหมายตรง เป็นความหมายที่เกิดขึ้นในการพูดอย่างตรงไปตรงมา ไม่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายไปเป็นอย่างอื่น โดยทั่วไปแล้วพจนานุกรมมักจะให้ความหมายหลักของคำไว้เป็นอันดับแรก แล้วจึงให้ความหมายอื่นๆ (ถ้ามี) เรียงลำดับต่อจากความหมายเหล่านั้น ความหมายหลักเป็นทั้งความหมายตรงและเป็นทั้งความหมายสำคัญที่ผู้เป็นเจ้าของภาษามักจะนึกถึงเป็นลำดับแรกในเวลาที่ได้ยินคำนั้น โดยทั่วไปแล้วความหมายหลักมักจะเป็นความหมายที่ไม่ขึ้นถ้าไม่ใช่คำที่มีหลายความหมาย (polysemy) ถ้าไม่ใช่ในกรณีที่เป็นคำหลายความหมาย (polysemy) แล้ว ความหมายหลักของคำแต่ละคำจะไม่ใช่ความหมายที่ค้นได้ในกรณีที่พูดจากกันอย่างปรกติสามัญทั่วไป

2. ความหมายเปรียบเทียบ (figurative meaning หรือ metaphorical meaning)

เป็นความหมายที่เกิดขึ้นจากการเปรียบเทียบ โดยอิงความหมายหลักไว้เป็นแนวยึด ความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “เกลือก” ก็คือเป็นคนที่มีอุปนิสัยเค็ม ไม่ยอมเสียเปรียบใครจะเอาให้มากยอมเสียแต่น้อยหรือไม่ยอมเสียอะไรให้ใครเลย โดยทั่วไปแล้วการใช้ความหมายเปรียบเทียบ จะไม่ได้ความหมายที่ตรงไปตรงมาตามตัวอักษร แต่จะเป็นการมุ่งการเปรียบเทียบไปตรงที่คุณสมบัติบางอย่างของความหลัก (literal meaning) เท่านั้น การเปรียบคนกับเกลือกไม่ได้เปรียบทุกคุณสมบัติของเกลือก แต่เน้นการเปรียบลงที่ตรงรสเค็ม รสเค็มเป็นรสที่เด่นมากในเวลาที่ยำอาหาร แม้ครวทั่วไปทราบดีว่าถ้าปรุงอาหารให้เค็มเสียแล้วจะแก้ยากมาก เพราะรสอื่นไม่อาจลบรสเค็มได้ รสเค็มจึงเปรียบ

เหมือนคนที่มุ่งแต่เรื่องของตนเอง จะเอาเรื่องอื่นมากล่าวไม่ได้เลย จึงเปรียบคนที่เห็นแก่ตัวมักได้ เอาเปรียบคนอื่นว่าเป็นคนเต็ม แล้วผู้พูดหลายๆ คนก็คิดวิธีเปรียบให้ยิ่งยวดยิ่งขึ้นแล้วแต่ว่าต้องการจะใช้ภาษาสื่ออารมณ์ (emotive meaning) มากสักแค่ไหน เช่น เรื่องความเปรียบว่านิสัยเหมือนเกลื่อนนี้อาจจะพูดได้ว่า “หน้าจี้เกลื่อนขึ้น” “จี้เกลื่อนรวงกราว” ฯลฯ การพูดแบบนี้เป็นการพูดแบบให้ความหมายเปรียบ (figurative meaning หรือ metaphorical meaning) ทั้งสิ้น

อุดม วโรตม์สถิต (2537: 232) ได้กล่าวถึงประเภทของความหมาย ดังนี้

1. ความหมายตรง (denotation) หมายถึง การชี้ให้เห็น การกำหนดเครื่องหมายหรือสัญลักษณ์ ลักษณะที่เด่นชัดของทฤษฎีวรรณคดี คือ ความพยายามที่จะให้ความหมายเชื่อมโยงกับสภาพ (entities) อันเป็นสิ่งที่มีความหมายที่อ้างถึงได้ หรือชื่ออ้างอิง (referents) ความหมายที่เจ้าของภาษาและความหมายที่ใช้กันโดยทั่วไป ไม่ว่าจะอยู่ในรูปแบบของสัญลักษณ์หรือตัวอักษรอาจจะนำมาเก็บบรรจุไว้ในพจนานุกรมหรือไม่ก็ได้ เช่น ถูหนาว ก็จะเป็นถูหนึ่งที่อยู่ติดจากถูสำหรับประเทศไทย สมัยก่อนประมาณงานถวายบังคมพระบรมรูปทรงม้า รัชกาลที่ 5 หรือวันที่ 23 ตุลาคมของทุกปีอากาศจะหนาว ผู้คนจะพากันใส่เสื้อกันหนาว แต่ปัจจุบันดินฟ้าอากาศแปรปรวน คำว่า ถูหนาว ยังคงอยู่แต่ความหมายโดยนัยได้เปลี่ยนไป คนรู้สึกที่อากาศไม่หนาวเลย หน้าจี้ยังมีฝนเทลงมาจนน้ำท่วมกรุงเทพฯ ด้วยซ้ำ

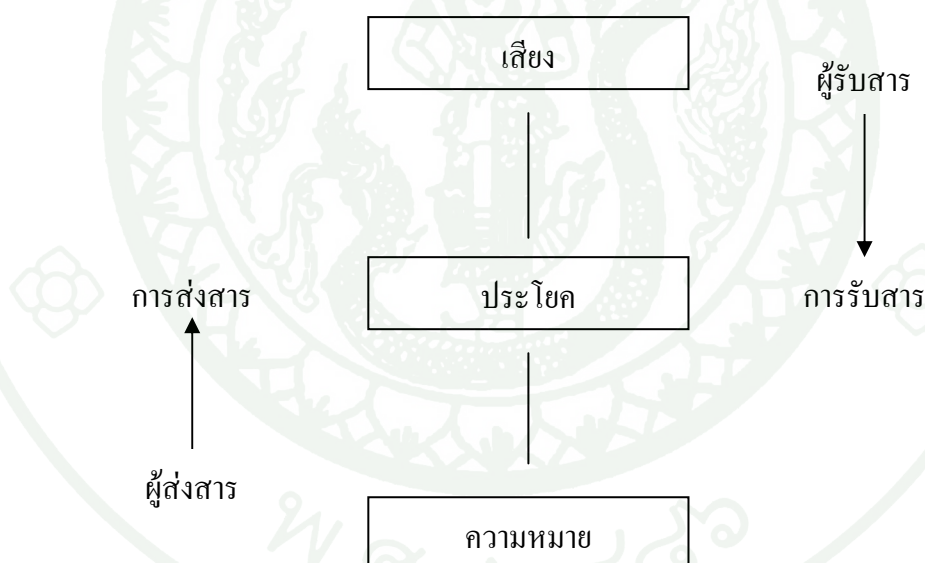
ความหมายตรงที่ยึดชื่ออ้างอิงมักจะมีปัญหาอยู่เสมอ เราสามารถพูดถึงประธานาธิบดีของประเทศไทยได้ ทั้งๆ ที่ประเทศไทยไม่มีประธานาธิบดี และไม่น่าจะมีความหมาย แต่ถ้าพูดออกมาโดยคนพูดไม่รู้ความจริง หรือพูดถึงเหตุการณ์ที่เป็นไปไม่ได้ โดยอาศัยประโยคที่ขึ้นต้นด้วย ถ้า หรือ หาก วลีดังกล่าวก็ยังคงมีความหมาย

ดังที่กล่าวไว้ข้างต้น ดาวประจำเมือง กับดาวประกายพริ้ว ซึ่งต่างก็มีชื่ออ้างอิงเดียวกัน แต่จะให้บอกว่ามีความหมายเหมือนกันนั้นเป็นไปได้ เพราะดาวประจำเมืองมีความหมายอย่างหนึ่งต่อคนไทยที่ทำงานเสร็จ ตกค่านั่งคุยกันที่นอกชานมองดูดาวในท้องฟ้าด้วยความสุขและเพลิดเพลิน สำหรับดาวประกายพริ้ว นั้นขึ้นมาเป็นสัญลักษณ์ว่าวันใหม่ได้เริ่มขึ้นแล้ว หรือในปี พ.ศ. 2544 นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย และหัวหน้าพรรคไทยรักไทย ต่างก็มีชื่ออ้างอิงเดียวกัน คือ พ.ต.ท.ดร.ทักษิณ ชินวัตร แต่จะไม่ถูกต้องเลยที่จะกล่าวว่า นายกรัฐมนตรีของประเทศไทย มีความหมายเหมือนกัน หัวหน้าพรรคไทยรักไทย สำหรับคำว่า หน้าหนาว หรือฤดูหนาว เป็นหน้าหรือฤดูที่ตามหลัง หน้าฝน หรือ ฤดูฝน เช่นนี้ถือว่าเป็นความหมายตรง

2. ความหมายโดยนัย (connotation) หมายถึง ให้ความหมายที่เพิ่มเติมหรือความหมายรอง นอกเหนือจากความหมายโดยตรง เช่น คำว่า หน้าหนาว คนเชียงใหม่อาจจะนึกถึงความหนาวเย็น มีแม่คะนึ่งเกาะใบไม้ใบหญ้า ต้องห่มผ้าหนาและผิงไฟจึงจะทุเลาความหนาว ลักษณะเช่นนี้เป็น ความหมายโดยนัย สำหรับคนกรุงเทพฯ ในปัจจุบันที่เรียกกันว่า หน้าหนาวนั้นได้แปรเปลี่ยนไป กว่าสมัยก่อน ซึ่งแม้จะหนาวน้อยกว่าเชียงใหม่ แต่อย่างไรก็ตามความหมายโดยนัยของ หน้าหนาว ก็ยังคงอยู่

Leech (1974) ได้ศึกษาความหมายตามลักษณะของการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ได้กล่าวถึง ความหมายตรง และความหมายนัย ดังนี้

1 ความหมายเชิงมโนทัศน์ (Conceptual meaning) เป็นความหมายหลักหรือความหมาย กลางที่ใช้ในการสื่อสาร ซึ่งการสื่อสารสามารถแสดงให้เห็นชัดเจนขึ้น ตามภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบการสื่อสาร

จากภาพที่ 1 ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักได้แก่ ผู้ส่งสาร (encoder) และผู้รับสาร (decoder) การสื่อสารเริ่มจากผู้ส่งสารสื่อความหมายไปยังผู้รับสารในรูปของข้อความหรือประโยค ที่ประกอบด้วยเสียง และผู้รับสารความหมายนั้นและตีความ ความหมายหลักที่เกิดขึ้นเป็น ความหมายหลักหรือความหมายกลางที่แสดงมโนทัศน์เดียวกันระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร

2. ความหมายเชิงอุปมา (Connotative meaning) เป็นความหมายที่แฝงอยู่ในถ้อยความที่สื่อสาร และเป็นความหมายที่นอกเหนือไปจากความหมายมโนทัศน์ เช่น คำว่า “ผู้หญิง” แยกองค์ประกอบของความหมายได้เป็น

“ผู้หญิง”

[+มนุษย์]

[+มีชีวิต]

[-ชาย]

[+โต]

มีความหมายโดยนัยที่แฝงอยู่เมื่อเวลาที่เราพูดถึงผู้หญิง อาจเป็นความอ่อนโยน หรืออาจเป็นลักษณะที่ขี้ขลาด ขี้นั่น ความอ่อนแอ ฯลฯ ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และการโยงความหมายของคำนั้นๆ ความหมายเชิงอุปมาต่างจากความหมายมโนทัศน์ในประเด็นที่ความหมายมโนทัศน์จะเป็นความหมายที่คงที่และเป็นความหมายหลักของคำหรือข้อความ ส่วนความหมายเชิงอุปมาเป็นความหมายที่ไม่คงที่ มีความหมายที่หลากหลายต่างกันไปตามสังคม วัฒนธรรม ประสบการณ์ของผู้ใช้ภาษา

พรพิลาส เรื่อง โชติวิทย์ (2535: 8-14) กล่าวว่า คำประกอบด้วยรูป (Form) และความหมาย (Meaning) รูปของคำจะสื่อถึงความหมาย ในการวิเคราะห์ความหมายของคำคำหนึ่ง จะต้องแยกความหมายออกเป็นส่วนต่างๆ ได้แก่

1. ความหมายตรง
2. ความหมายแฝง
3. ขอบเขตการใช้

คำทุกคำต้องมีความหมายตรง ซึ่งเป็นความหมายที่ระบุถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และอาจมีความหมายแฝงและขอบเขตการใช้เพิ่มขึ้นมาอีกได้

1. ความหมายตรง (Designation, Conceptual meaning) คือ ความหมายที่ระบุถึงลักษณะที่ประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งที่ ซึ่งจะแสดงหมวดหมู่พร้อมทั้งรายละเอียดอื่นๆ เช่น วัตถุประสงค์ ส่วนประกอบ รูปร่าง หน้าที่ การทำงาน ฯลฯ ของสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึง เช่น คำว่า “ปากกา”

มีความหมายตรง คือ เป็นอุปกรณ์ (หมวดหมู่) ใช้สำหรับเขียน (วัตถุประสงค์) รูปร่างยาว
ปลายแหลม มีไส้หมึก (ส่วนประกอบและรายละเอียดอื่นๆ) เป็นต้น

2. ความหมายแฝง (Connotation) คือ ความหมายส่วนที่ระบุทัศนคติต่อสิ่งที่คำนั้นบ่งถึง
ประเภทของความหมายแฝงแบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้

2.1 แบ่งตามด้านของความหมาย ได้เป็น 2 ส่วน คือ

2.1.1 ความหมายแฝงด้านนัยประหวัด คือ ความหมายที่เจ้าของภาษา (Native speaker) หรือผู้ใช้ภาษา มีประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งที่คำนั้นบ่งถึง อาจเป็นเหตุการณ์หรือเรื่องราว
ที่ประสบหรือได้ยินได้ฟังมา เช่น คำว่า “เหี้ย” เจ้าของภาษาจะมีความเชื่อกันต่อๆ มาว่า ถ้าขึ้นบ้าน
ใครจะนำความอัปมงคลมาสู่บ้านนั้น

2.1.2 ความหมายแฝงด้านความรู้สึก คือ ความหมายที่เจ้าของภาษา (Native speaker) หรือผู้ใช้ภาษา มีความรู้สึกต่อสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึงอย่างไร ซึ่งอาจแสดงความรู้สึกในทาง
บวก ทางลบ หรือเป็นกลางก็ได้ อาจเป็นความรู้สึกที่เป็นอารมณ์ เช่น รู้สึกว่าสิ่งนั้นน่าพอใจ
น่ารักน่าสงสาร น่ากลัว น่ารังเกียจ น่าเกลียด อาจเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับสถานภาพทางสังคม เช่น
รู้สึกว่าสิ่งนั้นสูงส่ง หรือต่ำต้อย อาจเป็นความรู้สึกเกี่ยวกับความเหมาะสมตามกฎเกณฑ์ของชุมชน
เช่น รู้สึกว่าสิ่งนั้น เหมาะสม ถูกต้อง ไม่สมควร หรือผิด เป็นต้น เช่น คำว่า “จโมย” มีความหมาย
แฝงด้านความรู้สึกว่า ไม่ดี ต่ำ กล่าวคือ มีความหมายแฝงด้านความรู้สึกทั้งที่เกี่ยวกับความเหมาะสม
ตามกฎเกณฑ์ของชุมชน และสถานภาพ

2.2 แบ่งตามที่มาของความหมาย ได้เป็น 2 ส่วน คือ

2.2.1 ความหมายแฝงของสังคม คือ ความหมายที่มาจากทัศนคติของเจ้าของ
ภาษาที่มีร่วมกันทั้งสังคม หรือกล่าวได้ว่า เป็นวัฒนธรรมทางความรู้สึกนึกคิด เช่น “เท่า” สังคมไทย
ถือว่า เท่า เป็นของต่ำ ดังจะเห็นได้ว่าคนไทยจะไม่ใช้เท่าชี้หรือเชยอะไรให้ใคร หากทำเช่นนั้นถือว่า
เป็นการลบหลู่ไม่ให้ความเคารพในศักดิ์ศรีของผู้อื่น ผู้ที่ทำเช่นนั้นถือว่ามึกริยามารยาททรม

2.2.2 ความหมายแฝงของบุคคล คือ ความหมายที่มาจากทัศนคติของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เป็นทัศนคติซึ่งเป็นผลจากประสบการณ์เฉพาะตัว หรือเป็นความรู้สึกส่วนตัว ไม่เกี่ยวกับวัฒนธรรมของสังคม

3. ขอบเขตการใช้ (Range of application) คือ ความหมายส่วนที่ระบุถึงข้อจำกัดในการนำคำไปใช้ในการสื่อสาร คำบางคำมีข้อจำกัดว่าจะต้องใช้ในภาษาย่อย (language variety) แบบหนึ่งเท่านั้น เช่น คำว่า “โรงพัก” “เมีย” “หมา” ใช้เฉพาะในภาษาแบบไม่เป็นทางการ (informal) คำว่า “สถานีตำรวจ” “ภรรยา” “สุนัข” จะใช้เฉพาะในภาษาแบบเป็นทางการ (formal) บางคำมีข้อจำกัดว่าต้องใช้คู่กับคำหนึ่ง เช่น คำว่า “เมีย” “พี่” “ภรรยา” และ “สามี” เราจะใช้คำว่า “เมีย” คู่กับคำว่า “พี่” (ในภาษาแบบไม่เป็นทางการ) และใช้คำว่า “สามี” คู่กับ “ภรรยา” (ในภาษาแบบเป็นทางการ) คำสรรพนามบุรุษที่ 1 “กู” ใช้คู่กับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 “มึง” คำสรรพนามบุรุษที่ 1 “อื้อวะ” ใช้คู่กับคำสรรพนามบุรุษที่ 2 “ลื้อ” กล่าวได้ว่า คำบางคำมีขอบเขตการใช้

จากการศึกษาการแบ่งประเภทของความหมายตามแนวคิดดังกล่าวข้างต้น สามารถสรุปทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเภทของความหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่กับสำนวนไทยมาตรฐาน คือ ความหมายแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ความหมายตรง คือ ความหมายที่ตรงตามตัว เป็นความหมายหลักตามรูปภาษาที่มนุษย์คิดขึ้น และความหมายนัย ในที่นี้หมายถึงความหมายแฝงหรือความหมายเปรียบเทียบ เป็นความหมายในมโนทัศน์ของคนที่นำความหมายตรงไปเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่ง ที่มีลักษณะบางอย่างใกล้เคียงกัน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า มโนทัศน์ของคนแต่ละชาติแต่ละภาษาย่อมไม่เหมือนกัน แต่อาจจะมีลักษณะร่วมบางอย่างที่สอดคล้องกัน หากมีความใกล้เคียงกันด้านวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ หรือวัฒนธรรม เป็นต้น

ทฤษฎีการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

นักภาษาศาสตร์ที่สนใจศึกษาเรื่องความหมาย ในการวิเคราะห์ความหมายของคำ จะใช้วิธีการที่เรียกว่า การวิเคราะห์อรรถลักษณะ (componential analysis) มีหลักการเบื้องต้น คือ ความหมายของคำนำมาแจกเป็นส่วนความหมายย่อยได้ โดยส่วนย่อยนี้ เรียกว่า อรรถลักษณะ (semantic feature หรือ semantic component) และ อรรถลักษณะของคำที่ประกอบขึ้นมาเป็น

ความหมายของคำแต่ละคำนั้น จะมีไวยากรณ์ที่พบในคำเพียงคำเดียว กล่าวคือ ไวยากรณ์ เป็นเครื่องช่วยให้เราเห็นความสัมพันธ์ของความหมายของคำต่างๆ เช่น คำว่า พ่อ ความหมายของพ่อ อาจแยกเป็นไวยากรณ์ได้หลายประการ เช่น

พ่อ

[มีชีวิต]

[เพศชาย]

[โตแล้ว]

[มีลูก]

[มนุษย์]

[สัตว์]

จะเห็นว่า ไวยากรณ์เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำอื่นๆ ได้อีกหลายคำ ดังจะเห็นได้จากแผนภูมิไวยากรณ์ 1 ข้างล่างนี้

แผนภูมิไวยากรณ์ 1

พ่อ	แม่
[มีชีวิต]	[มีชีวิต]
[เพศชาย]	[เพศหญิง]
[โตแล้ว]	[โตแล้ว]
[มีลูก]	[มีลูก]
[มนุษย์]	[มนุษย์]
[สัตว์]	[สัตว์]

เมื่อเปรียบเทียบจะเห็นว่า ไวยากรณ์รวมในคำว่า “พ่อ” และ “แม่” หลายประการ ส่วนไวยากรณ์ที่แยกคำว่า “พ่อ” และ “แม่” ให้เป็นคำที่มีความหมายแตกต่างกัน คือ “เพศชาย” และ “เพศหญิง”

การศึกษาความหมายของคำโดยวิธีการแยกคำออกเป็นกลุ่มต่างๆ ตามลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ เช่น คำพ้องความหมาย คำแย้งความหมาย คำหลายหน้าที่ คำจำกลุ่มและคำลูกกลุ่ม คำเกิดคู่กัน คำขัดกัน เป็นการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงชนิดของความสัมพันธ์แต่ไม่ศึกษาว่าคำต่างๆ มีความเชื่อมโยงทางความหมายของแต่ละคำอย่างไร ซึ่งต่อมาจึงนำการวิเคราะห์อรรถลักษณะมาใช้วิเคราะห์ความหมายของคำเพื่อแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ โดยอรรถลักษณะของคำจะแสดงให้เห็นความเหมือนหรือความแตกต่างของคำที่มีความหมายสัมพันธ์กันได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

Elgin (1975: 27-28) กล่าวว่า ความหมายย่อยของคำเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เราสามารถแยกความหมายของคำแต่ละคำออกจากกันได้ ความหมายย่อยของคำนี้ เรียกว่า อรรถลักษณะ (Semantic feature) การวิเคราะห์อรรถลักษณะเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมายที่ไม่ได้เป็นความหมายของคำใดคำหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นส่วนหนึ่งของความหมายของคำอื่นๆ ได้หลายคำ ดังนั้น การวิเคราะห์อรรถลักษณะ จึงต้องพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายที่มีร่วมกันระหว่างคำหนึ่งกับคำอื่น ๆ ด้วย

Nida (1975) กล่าวว่า ในการวิเคราะห์ความหมายประจํารูปของคำ เราต้องระบุลักษณะที่จำเป็นและเพียงพอที่จะแยกความหมายของคำหนึ่งจากอีกคำหนึ่งในแวดวงความหมายเดียวกัน เมื่อจะหาอรรถลักษณะหรือองค์ประกอบทางความหมายเหล่านี้ เราต้องรู้ก่อนว่า คำที่จะวิเคราะห์นั้น สัมพันธ์กับคำอื่นๆ หรือไม่ เพื่อให้เข้าใจความหมายมากขึ้น คำจะมีความหมายก็เพราะมีความแตกต่างกันที่เป็นระบบกับคำอื่นที่มีลักษณะทั่วไปร่วมกัน แต่จะแตกต่างด้วยลักษณะอื่น เช่น คำว่า “พ่อ” มีความสัมพันธ์กับคำอื่นในแวดวงความหมายของคำเรียกญาติแต่ความหมายของพ่อ จะต่างกับ “แม่” ตรงที่พ่อเป็นเพศชาย ส่วนแม่เป็นเพศหญิง ความหมายของพ่อ แตกต่างจาก “ลูกชาย” และ “grandfather” ตรงที่รุ่นและแตกต่างจาก “uncle” ในเรื่องของการสืบสายโลหิตโดยตรง ขณะที่ลูกเป็นชั้นที่ขยายออกไป เราอาจจะระบุความหมายของพ่อว่ามี 3 องค์ประกอบทางความหมาย คือ เพศชาย รุ่นที่เหนือกว่า สืบสายโลหิตโดยตรง ความหมายของแม่ ลูกชาย ลูกสาว brother sister และ cousin ทั้งหมดเชื่อมกันด้วยกับพ่อในแวดวงความหมายของคำเรียกญาติ ซึ่งมีองค์ประกอบทางความหมายย่อย คือ มนุษย์ ญาติ

พ่อ	แม่
[มีชีวิต]	[มีชีวิต]
[มนุษย์]	[มนุษย์]
[มีลูก]	[มีลูก]
[เพศชาย]	[เพศหญิง]

ขั้นตอนต่อมาเป็นการกำหนดอรรถลักษณะเป็นค่า + และค่า - เพื่อแสดงความเหมือนหรือความต่างของความหมายย่อยของคำเหล่านั้น และเพื่อลดจำนวนอรรถลักษณะลง หากคำใดมีคุณสมบัติจะมีเครื่องหมาย + อยู่หน้าอรรถลักษณะ แต่หากไม่มีคุณสมบัติ จะมีเครื่องหมาย - อยู่หน้าอรรถลักษณะของคำที่วิเคราะห์ เช่น

พ่อ	แม่
[+มีชีวิต]	[+มีชีวิต]
[+มนุษย์]	[+มนุษย์]
[+มีลูก]	[+มีลูก]
[+ชาย]	[-หญิง]

จากตัวอย่าง แสดงให้เห็นว่า พ่อ และแม่ ต่างกันที่พ่อมีคุณสมบัติเป็นเพศชาย ส่วนแม่ไม่มีคุณสมบัติเป็นเพศชาย

Lyons (1977: 317-318) กล่าวสอดคล้องกับในคาที่ว่า ความหมายของคำสามารถวิเคราะห์จากองค์ประกอบย่อยทางความหมายหรืออรรถลักษณะได้ แต่ละอรรถลักษณะสามารถเป็นองค์ประกอบย่อยของคำได้หลายคำที่แตกต่างกัน เขาเปรียบเทียบอรรถลักษณะเหมือนกับอะตอมและความหมายของคำศัพท์เปรียบเหมือนกับโมเลกุล เช่น โมเลกุลของคำว่า “man” ประกอบด้วยอะตอม “male” “adult” “human” หรือโมเลกุลของคำว่า “woman” ประกอบด้วยอะตอม “female” หรือ “-male” “adult” “human” ซึ่งมีความหมายย่อยแตกต่างจากคำว่า “man” เป็นต้น ซึ่งเขาอภิปรายว่า การศึกษาแนวคิดด้านการวิเคราะห์อรรถลักษณะ (Componential Analysis) ในสหรัฐอเมริกา นั้น พัฒนามาจากวิธีที่นักภาษาศาสตร์ใช้ในการวิเคราะห์เพื่อบรรยายและเปรียบเทียบคำศัพท์ที่ใช้เรียกญาติ

การจัดกลุ่มคำตามความหมายและการวิเคราะห์อรรถลักษณะ

การจัดกลุ่มคำโดยใช้ความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นเกณฑ์ แบ่งได้เป็น 6 ประเภท การวิเคราะห์อรรถลักษณะจะช่วยในการอธิบายความสัมพันธ์ทางความหมายทั้ง 6 ประเภท ได้ดังนี้

1. การเป็นคำพ้องความหมาย

คำพ้องความหมาย คือ คำที่มีรูปต่างกัน แต่มีอรรถลักษณะชุดเดียวกัน ยกเว้นส่วนที่แสดงความแตกต่างปลีกย่อยซึ่งเป็นส่วนที่เติมเข้าไป เช่น ความแตกต่างระหว่างหัวและศีรษะ ซึ่งต่างกันเพราะคำหนึ่งเป็นภาษาไม่เป็นทางการ [-ทางการ] และอีกคำหนึ่งเป็นภาษาทางการ [+ทางการ]

หัว	ศีรษะ
[+ อวัยวะ]	[+ อวัยวะ]
[+ สูงสุด]	[+ สูงสุด]
[- ทางการ]	[+ ทางการ]

2. คำแย้งความหมาย

เป็นคำที่มีอรรถลักษณะเหมือนกันหมด ต่างกันเพียงอรรถลักษณะเดียว เช่น คำว่า พ่อ และแม่ ซึ่งแย้งกันเพราะอรรถลักษณะ [+/- ชาย] เท่านั้น

พ่อ	แม่
[+/- มนุษย์]	[+/- มนุษย์]
[+ มีลูก]	[+ มีลูก]
[+ ชาย]	[- ชาย]

3. คำหลายหน้าที่

คือ คำที่อรรถลักษณะบอกความหมายเหมือนกัน แต่มีวากยสัมพันธ์ลักษณะซึ่งบอกหน้าที่ทางไวยากรณ์ต่างกันจะแสดงวากยสัมพันธ์ด้วยการขีดเส้นได้เพื่อให้ต่างจากอรรถลักษณะบอกความหมาย เช่น คำว่า ศรัทธา ในประโยคว่า

- เขาศรัทธาในตัวเธอมาก
- เขาไม่มีศรัทธาในศาสนาไหนเลย

ศรัทธา	ศรัทธา
[+ กริยา]	[+ นาม]
[+ ปฏิกริยา]	[+ ปฏิกริยา]
[+ มโนกรรม]	[+ มโนกรรม]
[+ ด้านดี]	[+ ด้านดี]
[+ อัตราสูง]	[+ อัตราสูง]

4. คำจำกลุ่มและคำลูกกลุ่ม

คำลูกกลุ่มต่างจากคำจำกลุ่มเพราะมีอรรถลักษณะมากกว่า อรรถลักษณะที่เพิ่มมาบอกลักษณะเฉพาะของคำแต่ละคำ เช่น คำจำกลุ่ม เครื่องครัว และคำลูกกลุ่ม มีด ทักษิ ทะหลิว

คำจำกลุ่ม: เครื่องครัว
 [+ เครื่องใช้]
 [+ ในครัว]

คำลูกกลุ่ม:

มีด	ทักษะิ	ทะหลิว
[+ เครื่องใช้]	[+ เครื่องใช้]	[+ เครื่องใช้]
[+ ในครัว]	[+ ในครัว]	[+ ในครัว]
[+ ปรงอาหาร]	[+ ปรงอาหาร]	[+ ปรงอาหาร]
[+ มีคม]	[- มีคม]	[- มีคม]
[- แบน]	[+ แบน]	

5. คำเกิดคู่กัน

คำเกิดคู่กัน คือ คำที่มีเงื่อนไขในภาษาบังคับให้มีอรรถลักษณะบางประการที่เหมือนกัน แม้ว่าอรรถลักษณะอื่นและวากยสัมพันธ์ลักษณะจะต่างกัน เช่น คำนาม เชือก และ กระดาษ และ คำลักษณนาม เส้น เป็นต้น

เชือก	เส้น
[+ นาม]	[+ ลักษณนาม]
[+ ของใช้]	[+ ยาว]
[- เขียน]	[+ เล็ก]
[+ ยาว]	
[+ เล็ก]	

กระดาษ	เส้น
[+ นาม]	[+ ลักษณนาม]
[+ ของใช้]	[+ ยาว]
[+ เขียน]	[+ เล็ก]
[+ แบน]	
[+ บาง]	

5. คำขัดกัน

คือ คำที่มีอรรถลักษณะตรงข้ามกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความหมาย เช่น ทารกชรา

ทารก	ชรา
[+ นาม]	[+ คุณศัพท์]
[- แก่]	[+ แก่]

จะเห็นได้ว่าการอธิบายความสัมพันธ์ด้านความหมายด้วยการวิเคราะห์อรรถลักษณะว่าการวิเคราะห์นี้ช่วยให้เราสามารถนำสิ่งที่ไม่มีตัวตน คือ ความหมายของคำ มาศึกษาเพื่อหาความเข้าใจและให้คำอธิบายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ด้านความหมายในภาษาได้

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับสำนวน

ความหมายของสำนวน

ราชบัณฑิตยสถาน (2493: 166) ให้ความหมายของคำว่า “สำนวน” ไว้ดังนี้ “สำนวน น. โวหาร, ทำนองพูด, ถ้อยคำที่เรียบเรียง: ถ้อยคำที่ไม่ถูกไวยากรณ์ แต่รับใช้เป็นภาษาที่ถูกต้อง, การแสดงถ้อยคำออกมาเป็นข้อความพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่งๆ หรือหนังสือแบบหนึ่งๆ, ลักษณะนาม ใช้เรียกข้อความรายหนึ่งๆ

ราชบัณฑิตยสถาน (2525: 908) ให้ความหมายของสำนวน สรุปได้ดังนี้

สำนวน เป็น คำนาม มีหลายความหมาย คือ

1. ถ้อยคำที่เรียบเรียงโวหาร บางทีก็ใช้ว่าสำนวนโวหาร เช่น สารคดีเรื่องนี้สำนวนโวหารดี ความเรียงเรื่องนี้สำนวนโวหารลุ่มๆ ดอนๆ
2. ถ้อยคำหรือข้อความ ที่กล่าวสืบทอดกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัว หรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจะเข้าให้ว่ายน้ำ ร้าไม่ดีโทษปีโทษกลอง
3. ถ้อยคำที่แสดงออกมาเป็นถ้อยคำพิเศษเฉพาะภาษาหนึ่งๆ เช่น สำนวนฝรั่ง สำนวนบาลี
4. ชั้นเชิงหรือท่วงทำนองในการแต่งหนังสือหรือพูด เช่น สำนวนเจ้าพระยาพระคลัง (หน) สำนวนชาขอบ
5. ลักษณะนามใช้เรียกข้อความหรือบทประพันธ์รายหนึ่งๆ สืบทอดกันมาช้านานแล้ว โดยกล่าวเป็นกลางๆ เพื่อให้ตีความเข้ากับเรื่อง เช่น กระจายต้นตุม

ราชบัณฑิตยสถาน (2546: 1187) ให้ความหมายของคำว่า “สำนวน” หมายถึง “ถ้อยคำหรือข้อความที่กล่าวสืบทอดต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายไม่ตรงตามตัวหรือมีความหมายอื่นแฝงอยู่ เช่น สอนจะเข้าให้ว่ายน้ำ ร้าไม่ดีโทษปีโทษกลอง

กาญจนาภรณ์ (2522: 1) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “สำนวน” ไว้ในหนังสือสำนวนไทย ดังนี้ “คำพูดของมนุษย์เราไม่ว่าชาติใดภาษาใด แยกออกได้กว้างๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจกันได้ทันที อีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้มีความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้เราเรียกว่ากันว่า “สำนวน” คือ คำพูดเป็นสำนวนอย่างชาวบ้านเขาเรียกกันว่า “พูดสำบัดสำนวน”

ไชยศิริ ปราโมช ณ อยุธยา (2539: 5) ได้อธิบายความหมายของสำนวน ดังนี้ ถ้อยคำที่ไม่มีมีความหมายตรงไปตรงมาตามตัวอักษรหรือแปลตามรากศัพท์ แต่เป็นถ้อยคำที่มีความหมายเป็นอย่างอื่น คือ เป็นชั้นเชิงชวนให้คิด ซึ่งอาจจะเป็นในเชิงเปรียบเทียบหรืออุปมาอุปไมย ตัวอย่างเช่น “ก้มหัว” ความหมายตรง หมายถึง น้อมหัวลงเพื่อแสดงกิริยาเคารพ แต่ความหมายที่เป็นสำนวน หมายถึง ขอมออ่อนน้อม (มักใช้ในทางปฏิเสธ) เช่น ไม่ขอมก้มหัวให้ใคร

วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2549: 7) อธิบายความหมายของสำนวนว่า หมายถึง คำกล่าวหรือถ้อยคำคมคายสั้นๆ ที่ถูกเข้าเป็นประโยคหรือวลี (กลุ่มคำ) มีความหมายกระชับรัดกุม แต่มีความหมายเป็นนัย มีความลึกซึ้งและมีความหมายในเชิงอุปมาเปรียบเทียบ โดยแบ่งออกเป็น สำนวน สุภาษิต และคำพังเพย

จากนิยามความหมายของสำนวนดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า สำนวน หมายถึงเฉพาะถ้อยคำหรือคำพูดของมนุษย์ที่มีความหมายไม่ตรงตามตัวอักษร มีความหมายเป็นเชิงเปรียบเทียบ มีความหมายลึกซึ้ง เช่น สอนจะเข้าให้ว่ายน้ำ น้ำนิ่งไหลลึก เป็นต้น

ลักษณะของสำนวน

สำนวน มีที่มาจากวิถีชีวิต วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ของแต่ละกลุ่มชน แม้ว่าสำนวนของแต่ละชาติจะมีลักษณะคำสอนเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน แต่พบว่าส่วนมากวิธีการเปรียบเทียบในสำนวนจะเชื่อมโยงกับสิ่งแวดล้อมของสังคมนั้นๆ ซึ่งมีความแตกต่างกัน ได้มีผู้อธิบายลักษณะของสำนวนหลายท่าน ดังนี้

ขุนวิจิตรมาตรา (2538: 1) ได้กล่าวถึงลักษณะของสำนวน ดังนี้ คำพูดของมนุษย์ไม่ว่าชาติใดภาษาใด แยกออกได้กว้างๆ เป็นสองอย่าง อย่างหนึ่งพูดตรงไปตรงมาตามภาษาธรรมดา พอพูดออกมาก็เข้าใจกันได้ทันที อีกอย่างหนึ่งพูดเป็นชั้นเชิงไม่ตรงไปตรงมา แต่ให้มีความหมายในคำพูดนั้นๆ คนฟังอาจเข้าใจความหมายทันทีถ้าคำพูดนั้นใช้กันแพร่หลายทั่วไปจนอยู่ตัวแล้ว แต่ถ้าไม่แพร่หลายคนฟังก็ไม่อาจเข้าใจได้ทันที ต้องคิดจึงเข้าใจ หรือบางทีคิดแล้วเข้าใจไปอย่างอื่นก็ได้ หรือไม่เข้าใจเอาเลยก็ได้ คำพูดเป็นชั้นเชิงนี้ เราเรียกว่า “สำนวน”

ดังนั้น คำพูดที่เป็นสำนวนนี้ จึงเป็นคำพูดที่ไม่กล่าวตรงไปตรงมาตามรูปคำ แต่มีความหมายแฝง ซึ่งต้องตีความ และมีความเข้าใจในบริบทของสังคมหรือสิ่งแวดล้อมที่กล่าวในสำนวน จึงจะเข้าใจความหมายของคำพูดนั้น

วรวรรณ คงมานุสรณ์ (2549: 7-11) ได้จำแนกลักษณะของสำนวน ได้ดังนี้

1. มีลักษณะเป็นโวหารและมีเสียงสัมผัสกัน กล่าวคือ สำนวนที่มีลักษณะไพเราะด้วยการซ้ำคำ หรือมีสัมผัสคล้องจองกันทั้งสัมผัสพยัญชนะและสัมผัสสระอยู่ในสำนวนนั้นๆ เช่น

- ก่อ ร้างสร้างตัว มีสัมผัสสระอา ระหว่างคำว่า ร้าง-สร้าง
- ขับ ไถ่ไส ส่ง มีสัมผัสสระไอ ระหว่างคำว่า ไถ่-ไส
- หลับ นูหลับ ตา มีการเล่นคำซ้อนกัน คือ คำว่า หลับ
- หาม รุ่งหาม คำ มีการเล่นคำซ้ำกัน คือ คำว่า หาม

2. มีลักษณะเป็นความเปรียบหรืออุปมาอุปไมยถึงสิ่งต่างๆ ดังนี้

อุปมา คือ สิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบสิ่งหนึ่งว่าเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง และลักษณะที่เปรียบกับอีกสิ่งหนึ่งนั้นเป็นลักษณะเฉพาะ โดยส่วนมากมักจะมีคำว่า เหมือน เปรียบเหมือน คุณ ดัง ประคุณ หรือ เปรียบเสมือน ส่วนอุปไมย คือ สิ่งหรือข้อความที่พึงเปรียบเทียบกับสิ่งอื่นเพื่อให้เข้าใจแจ่มแจ้งใช้คู่กับอุปมา ยกตัวอย่างสำนวนที่มีลักษณะอุปมาอุปไมย เช่น

- แก้มแดงเป็นลูกคำถึงสุก เป็นการกล่าวเปรียบลักษณะของอาการแก้มแดงบนใบหน้า
- เงิบเหมือนเป่าสาก เป็นการกล่าวเปรียบเทียบถึงลักษณะความเเงิบ

- ใจกว้างเหมือนแม่น้ำ เป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะนิสัยของคนใจกว้าง
- ขาวเหมือนสำลี เป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะความขาวของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
- ขมเหมือนบอระเพ็ด เป็นการกล่าวเปรียบเทียบกับลักษณะของความขมของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

3. มีลักษณะเป็นคำคมหรือคำกล่าวที่ให้เกิดคิดต่างๆ ดังนี้

คำคม คือ ถ้อยคำที่เป็นคารม หรือโวหารอันคมคาย เป็นคำพูดที่ให้เกิดคิด มีความหมายลึกซึ้งกินใจ ทั้งนี้คำคมเป็นคำพูดที่เกิดขึ้นได้ทุกยุคทุกสมัย จะเป็นคำพูดที่ใครๆ ก็สามารถพูดได้ หรืออาจจะเป็นคำคมของนักปราชญ์ บุคคลสำคัญผู้มีชื่อเสียงก็ได้ คำคมมักจะใช้กันอย่างแพร่หลายมากกว่าสำนวน สุภาษิต และคำพังเพย เช่น

- มีวิชาเหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน (สุนทรภู่)
- รู้สิ่งใดไม่สู้รู้วิชา ไปเบื่องหน้าเดิบใหญ่จะให้คุณ (สุนทรภู่)
- คำโบราณท่านว่าช้าเป็นการ ถึงจะนานก็เป็นคุณอย่า่วนวาย (สุนทรภู่)
- ไม่มีคำว่าแก่เกินไปสำหรับการเรียน
- ออกหักดีกว่ารักไม่เป็น

4. มีลักษณะเป็นบุคลาธิษฐาน คือ สำนวนที่นำคำกริยาที่ใช้สำหรับมนุษย์ไปใช้กับสัตว์หรือสิ่งไม่มีชีวิตต่างๆ ทำให้สัตว์หรือสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมีอารมณ์กิริยา ความรู้สึกนึกคิดเหมือนคน เช่น ฝนสั่งฟ้า ปลาสั่งหนอง, นกรู้, น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า, วัวลี้มดิน, กระจ่างตื่นตูม, กิ้งก่าได้ทอง, น้ำน้อยข่มแพ้ไฟ, ตาลูกตาขัน เป็นต้น

ที่มาของสำนวน

มีผู้อธิบายที่มาของสำนวนหลายท่าน ดังนี้

ขุนวิจิตรมาตรา (2538: 1-2) ได้อธิบายว่า สำนวนนั้นเกิดจากมูลเหตุต่างๆ เป็นต้นว่า เกิดจากธรรมชาติ เกิดจากการกระทำ เกิดจากเครื่องแวดล้อม เกิดจากอุบัติเหตุ เกิดจากแบบแผน ประเพณี เกิดจากลัทธิศาสนา เกิดจากความประพจน์ เกิดจากการเล่น เกิดจากเรื่องแปลกๆ ที่ปรากฏ

ขึ้น เกิดจากนิทานนิยายตำนาน ตลอดจนพงศาวดารหรือประวัติศาสตร์ และอะไรต่ออะไรอื่นๆ อีกมากแล้วแต่สมัยเวลา เหตุต่างๆ ดังกล่าว ใครช่างคิดนึกช่างสังเกต และเป็นคนมีโวหาร ก็นำเอาแต่ใจความมาพูดสั้นๆ เป็นการเปรียบบ้าง เทียบบ้าง เปรียบบ้าง กระทบบ้าง ประชดประชัน บ้าง พูดเล่นสนุกๆ ก็มี พูดเตือนสติให้คิดก็มีต่างๆ กัน

- ที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น “ตื่นแต่ไก่โห่” คือ ธรรมชาติของไก่ยอมขันในเวลาเช้ามีดเสมอ ตื่นแต่ไก่โห่ ก็คือตื่นแต่ไก่ขัน หมายถึง ตื่นแต่เช้ามีด

- ที่เกิดจากการกระทำ เช่น “ไกลปืนเที่ยง” คือเมื่อปี พ.ศ. 2430 ในรัชกาลที่ 5 เริ่มยิงปืนใหญ่เวลา 12.00 นาฬิกา ในพระนครให้รู้ว่าเป็นเวลาเที่ยงวัน คนในพระนครได้ยิน คนอยู่ไกลออกไปก็ไม่ได้ยิน จึงเกิดเป็นสำนวนพูดหมายถึงไปถึงข่าวคราวต่างๆ ที่เกิดในพระนคร คนอยู่ไกลไม่ได้ยินไม่ได้ฟังไม่รู้ เลยกว่า “อยู่ไกลปืนเที่ยง” และหมายถึงไปถึงว่าเป็นคนบ้านนอกคอกนาด้วย

- ที่เกิดจากเครื่องแวดล้อม เช่น “กันหม้อไม่ทันคำ” คือ การหุงข้าวกว่ากันหม้อจะติด เหม่าคำก็กินเวลานาน โบราณผิวเมียอยู่ด้วยกันก็ต้องมีครัวมีเครื่องครัวใหม่ เช่น หม้อข้าว สำหรับหุงข้าวกิน บางทีหุงข้าวกินกันหม้อไม่ทันมีเหม่าจับคำก็เล็กกัน จึงเกิดเป็นสำนวนพูดหมายถึงว่า เล็กกันง่าย คือ อยู่กินด้วยกันไม่ทันกันหม้อคำก็เล็กกันแล้ว

- ที่เกิดจากอุบัติเหตุ เช่น “ตกกระไดพลอยโจน” คนหนึ่งตกกระได คนที่อยู่ในที่นั้นด้วย ก็มักจะโจนเข้าไปช่วย อะไรที่ไม่ใช่เรื่องของตนเองแต่ตนจำเป็นจะต้องเข้าไปมีส่วนด้วย จึงเรียกว่า ตกกระไดพลอยโจน

- ที่เกิดจากระเบียบแบบแผนประเพณี เช่น “ฝังรกร้าง” มาจากพิธีทำขวัญทารกได้ สามวัน เอรากับมะพร้าวแทงหน่อไปฝังดิน

- ที่เกิดจากลัทธิศาสนา เช่น “ขนทรายเข้าวัด” มาจากทำบุญก่อพระทรายที่วัด

- ที่เกิดจากความประพฤติ เช่น “กินข้าวร้อนนอนสาย” หมายถึง มีชีวิตอยู่สบาย

- ที่เกิดจากการเล่น เช่น “สู้จนเข็มนา” มาจากการชนไก่ “ขึ้นช้าง” มาจากควด “ไข่แตก” มาจากเล่นเอาเถิด “สายป่านสั้น” มาจากว่า ที่เกิดจากเรื่องแปลกๆ เช่น “กุ” หมายถึง พุดไม่เป็นความจริง

- ที่เกิดจากนิยายนิทาน ฯลฯ “มาก่อนไก่” และ “เอาไก่ผูกตุ้มมาหรือเปล่า” มาจากนิทานเรื่อง ศรีธนญชัย “ทำมิชอบเข้าลอบตนเอง” มาจากพงศาวดารเหนือ “ปล่อยม้าอุปการ” มาจากรามเกียรติ์

สรุปได้ว่า คำพูดของมนุษย์ที่เป็นสำนวนนั้น มีมาแต่โบราณ และเกิดขึ้นจากสภาพแวดล้อมวิถีชีวิต และวัฒนธรรม ของคนในสังคม เปลี่ยนแปลงตามสภาพแวดล้อม ยุคสมัยของเหตุการณ์บ้านเมือง

เจือ สตะเวทิน (2516: 9-11) ได้อธิบายที่มาของสำนวน ดังนี้

สุภาษิตไม่ได้เกิดจากนักปราชญ์ราชบัณฑิตเสมอไป ส่วนมากเกิดจากคนธรรมดาในอาชีพต่างๆ กัน เช่น ชาวบ้าน ชาวนา ชาวสวน ชาวเรือ ฯลฯ เป็นการอุปติขึ้นตามธรรมชาติ ไม่ได้ตั้งใจแต่งขึ้น สิ่งแวดล้อมของคนเหล่านี้ทำให้เขาได้คิดขึ้นมา ชาวนาอยู่ใกล้วัวก็จะได้ความคิดจากวัว ชาวบ้านอยู่ใกล้หมาหรือแมวก็ได้ความคิดจากสัตว์เลี้ยงเหล่านั้น ชาวเรือก็ได้ความคิดจากเรือและน้ำ เป็นต้น

สุภาษิตนั้นเกิดจากเรื่องต่อไปนี้สำคัญ

1. เกิดจากสัตว์ เช่น คูช้างให้คูหาง คุณางให้คูแม่, ช้างตายทั้งตัวเอาใบบัวปิด ฯลฯ
2. เกิดจากอวัยวะ เช่น สองหัวดีกว่าหัวเดียว, นิ้วไหนร้ายจงตัดนิ้วนั้น ฯลฯ
3. เกิดจากเครื่องมืออาชีพ เช่น เข้าเถื่อนอย่าลืมพรา, งมเข็มในมหาสมุทร ฯลฯ
4. เกิดจากธรรมชาติ เช่น น้ำขุ่นไว้ใน น้ำใสไว้นอก, น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า
5. เกิดจากอารมณ์ เช่น เสียชีพอย่าเสียสัตย์ ฯลฯ

สรุปได้ว่า สำนวนนั้นเกิดจากภูมิปัญญาของคนหลากหลายอาชีพ ที่มาจากการสังเกตธรรมชาติของสิ่งแวดล้อมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ เช่น ธรรมชาติ สัตว์ อวัยวะร่างกายเครื่องมือในการประกอบอาชีพ เป็นต้น โดยใช้ภาษาสร้างสรรค์เป็นคติสอนใจ และกล่าวสืบทอดต่อกันมา

วรรณกรรม คมมานุสรณ์ (2549: 11-14) ได้อธิบายแหล่งที่เกิดของตำนาน สุภายิต คำพังเพย ดังนี้

1. สภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพภูมิศาสตร์

1.1 สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในท้องถิ่น เช่น น้ำ ดิน ข้าว หรือกระแสนลม ทั้งนี้ ประเทศไทยตั้งอยู่ในบริเวณสภาพภูมิศาสตร์ที่มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์ คนไทยจึงมีวิถีชีวิตและลักษณะการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างแน่นแฟ้น ดังนั้น การใช้ตำนานไทยต่างๆ จึงปรากฏที่มาจากสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและภูมิศาสตร์ เช่น

- ฝนลั่งฟ้า ปลาลั่งหนอง
- เข้าวรอกเข้าพง
- ดินร่ายปลายดี
- คลื่นใต้น้ำ
- น้ำมาปลากินมด น้ำลดมดกินปลา
- ทรัพย์ในดิน สินในน้ำ
- น้ำพึ่งเรือ เสือพึ่งป่า

1.2 พฤติกรรมของสัตว์ต่างๆ โดยเปรียบเทียบพฤติกรรมของสัตว์กับการกระทำ ลักษณะความรู้สึคนึกคิดของคนต่างๆ เช่น

- หมาหยอกไก่
- แมวไม่อยู่หนูร่าเริง
- เห็นช้างขี้ขี้ตามช้าง
- นกน้อยทำรังแต่พอตัว
- ปลาหมอตายเพราะปาก

1.3 ลักษณะกายภาพของมนุษย์ ส่วนประกอบอวัยวะต่างๆ ในร่างกายของคน เช่น

- ปากว่าตาขยิบ
- ขนหน้าแข็งไม่ร่วง

- คคนในข้องอในกระดูก
- หน้าเนื้อใจเสือ
- มือถือสาก ปากถือศีล

2. สภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม

2.1 สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ และความประพฤติดของคน เช่น

- หาเช้ากินค่ำ
- ทำนาบนหลังคน
- ดำข้าวสารกรอกหม้อ
- ดำน้ำพริกละลายแม่น้ำ
- ละเลงขนมเบื้องด้วยปาก
- ถือท้าย

2.2 ศาสนาหรือพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เช่น

- ขนทรายเข้าวัด
- กรวดน้ำคว่ำขัน
- คว่ำบาตร
- ซิปลอยปลาแห้ง
- สอนหนังสือสังฆราช

2.3 เหตุการณ์ในนิทาน ตำนาน วรรณคดี หรือประวัติศาสตร์ เช่น

- ซักแม่น้ำหง้า (มาจากเรื่อง มหาเวสสันดรชาดกกัณฑ์กุมาร)
- กิ่งก่าใต้ทอง (มาจากเรื่อง “มหิสถชาดก”)
- งอมพระราม (มาจากวรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์”)
- สิบแปดมงกุฎ (มาจากวรรณคดีเรื่อง “รามเกียรติ์”)
- ดอกพิกลรว่ง (มาจากเรื่อง “พิกลทอง”)

2.4 ประเพณีต่างๆ ในสังคม เช่น

- คนตายชายคนเป็น มาจากประเพณีงานศพ
- ฝังรกร้าง มาจากประเพณีการเกิด
- คลุมถุงศพ มาจากประเพณีการแต่งงาน
- ข้าวใหม่ปลามัน มาจากประเพณีการแต่งงาน
- กินขันหมาก มาจากประเพณีการแต่งงาน

2.5 วัตถุสิ่งของต่างๆ ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น

- จั๊กตักแกง มาจากจ๊กซึ่งทำจากกะลามะพร้าว ใช้ตักแกง
- ฆ้องปากแตก มาจากเครื่องดนตรีฆ้อง
- กระโถนทองพระโรง มาจากกระโถนไว้ใช้หุงสิ่งต่างๆ
- คีตกฤติกรางแก้ว มาจากลูกคิดซึ่งเป็นเครื่องมือในการคิดเลข

2.6 การละเล่นพื้นบ้านต่างๆ เช่น

- งูกินหาง มาจากการละเล่นของเด็ก
- รุกขชาติ มาจากการเล่นหมากรุก
- ไก่อรอนบ่อน มาจากการชนไก่
- ว้าวติลลมนบน มาจากการเล่นว้าว
- ว้าวชาดลมลอย มาจากการเล่นว้าว

สรุปได้ว่าลักษณะการเกิดของสำนวนจำแนกอย่างกว้างๆได้เป็น 2 ประเภท คือ เกิดจากสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสภาพภูมิศาสตร์ เช่น ทรัพยากรธรรมชาติ ที่อยู่อาศัย พฤติกรรมของสัตว์ ลักษณะกายภาพของมนุษย์ และเกิดจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น สภาพชีวิตความเป็นอยู่ การกระทำ ความประพฤติ วัตถุสิ่งของ ศาสนาหรือพิธีกรรม นิทาน ตำนาน วรรณคดี หรือประวัติศาสตร์ ประเพณี และการละเล่นพื้นบ้าน

จากคำอธิบายของผู้ทรงคุณวุฒิดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า ถ้อยคำที่กล่าวเป็นสำนวน เป็นคำกล่าวเชิงเปรียบเทียบเพื่อนำไปใช้อธิบายพฤติกรรม การกระทำ หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ต้องกล่าวถึงสิ่งนั้นตรงๆ หรือให้คิดเตือนใจ สำนวนเป็นถ้อยคำที่ใช้สืบเนื่องกันมานาน มีที่มาจากสภาพแวดล้อม เช่น ภูมิประเทศ ธรรมชาติแวดล้อม ถิ่นที่อยู่ อาชีพ ศาสนา ประเพณี พิธีกรรม ของกลุ่มชน สำนวนจึงเป็นเครื่องสะท้อนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ ภูมิปัญญา ของกลุ่มชนทุกชาติทุกภาษาได้อย่างชัดเจน

เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ประวัติกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได

หลวงวิจิตรวาทการ (2549: 7) ได้อธิบายว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได หรือบางครั้งเรียกว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไต-ไท เป็นชื่อเรียกโดยรวมของกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดในตระกูลภาษาไท-กะได กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได กระจายตัวอยู่ในภูมิภาคอุษาคเนย์ รับปะทานข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว เป็นอาหารหลัก นิยมปลูกเรือนเสาสูง มีใต้ถุน อาศัยทั้งในที่ราบลุ่ม และบนภูเขา ประเพณีศพเป็นวิธีเผาจนเป็นเถ้าแล้วเก็บอัฐิไว้ให้ลูกหลานบูชา ศาสนาดั้งเดิมเป็นการนับถือผี นับถือบรรพบุรุษ และบูชาแถน (ผีฟ้า หรือเสื้อเมือง) มีประเพณีสำคัญ คือ ประเพณีสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีเฉลิมฉลองวสันตวิษุวัต และการขึ้นปีใหม่ ทั้งนี้ คำเรียก ไต เป็นคำที่กลุ่มชนตระกูลไทใหญ่ใช้เรียกตนเอง ส่วนไทเป็นคำเดียวกัน แต่เป็นสำเนียงของชาวไทยน้อย และไทยสยาม บางครั้ง การใช้คำ ไต-ไท ในวงแคบจะหมายถึงเฉพาะผู้ที่ใช้ภาษาในกลุ่มภาษาไท (ไม่รวมกลุ่มภาษากะได เช่น ลักเกีย แสก คำ ดัง หลี่ เจียมาว ฯลฯ)

ในอดีต เชื่อกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได อพยพมาจากเทือกเขาอัลไต ต่อมาเชื่อว่าอพยพมาจากตอนกลางของประเทศจีน มีกำเนิดในบริเวณจินตองใต้ เป็นอาณาจักรน่านเจ้า และอพยพลงมาทางตอนใต้สร้างเป็นอาณาจักรล้านนา และอาณาจักรสุโขทัย ส่วนอีกทฤษฎีเชื่อว่าอพยพมาจากทางใต้ จากชาว สุมาตรา และคาบสมุทรมลายู แต่นักมานุษยวิทยาในปัจจุบันเชื่อกันว่า กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได อยู่ที่บริเวณจินตองใต้ เรื่อยมาจนถึงรัฐฉาน (ประเทศพม่า) ประเทศไทยตอนบน และแอ่งที่ราบลุ่มภาคอีสาน เรื่อยไปยังประเทศลาว หลังจากนั้นจึงมีการอพยพเพิ่ม เช่นกลุ่มชาวอาหม ที่อพยพข้ามช่องปาดไก่อ ไปยังอัสสัม และชาวไทยแดงที่อพยพไปตั้งถิ่นฐานบริเวณอาณาจักรสิบสองจุไท

การแบ่งประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได

การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะไดทำได้หลายวิธี เช่น แบ่งตามวัฒนธรรม แบ่งตามภาษาที่ใช้ และแบ่งตามประเทศในปัจจุบัน

ยรรยง จิระนคร (2548: 21-25) ได้แบ่งประเภทกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ตามหลักเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

1. แบ่งตามวัฒนธรรม

การแบ่งตามวัฒนธรรม เป็นการแบ่งตามหลักมานุษยวิทยา โดยใช้เกณฑ์ด้าน วัฒนธรรมและประเพณี ซึ่งสามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ไทยน้อย ไทยใหญ่(ตามต้นฉบับ) และไทยสยาม

1.1 ไทยน้อย

ตระกูลชาติพันธุ์ไทยน้อย หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานเดิม อยู่บริเวณฝั่ง ตะวันออกของแม่น้ำโขง ประกอบด้วยในลาว จนถึงกลุ่มแม่น้ำดำ-แดง ในเวียดนาม แล้วเลยไปจนถึง ตอนใต้ของจีน เอกลักษณะตระกูลชาติพันธุ์ไทยน้อย คือ มีการปลูกเรือนแบบยาวลึกเข้าไป และไม่มี การเล่นระดับที่ซับซ้อนมาก ในสถาปัตยกรรมขั้นสูงมีการประดับตกแต่งที่ค่อนข้างน้อย เน้นความ อ่อนช้อยของศิลปะ แต่เสื้อผ้าอาจจะมีเครื่องประดับมากกว่า โดยกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลนี้ ได้แก่ พวก ลาว ไทยอีสาน ไทลื้อ ไทดำ ไทขาว ไทแดง ไทพวน ไทอ่างตง ตูลาว หลี เจียมวาว เกลาว ลาติ ลาคว์ ลาฮา จาเปียว เบ แสก ลักเกีย คำ สุย มู่หล่าว เมहनาน ญ้อ ผู้ไท ดัง จ้าง คัง นุง โท เป็นต้น กลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีความหลากหลายกว่าไทยใหญ่ โดยเฉพาะด้านภาษา ซึ่งมีกลุ่มภาษาทั้ง 3 กลุ่ม รวมถึงภาษากะได ด้วย

1.2 ไทยใหญ่ (ตามต้นฉบับ)

ตระกูลชาติพันธุ์ไทใหญ่ หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีถิ่นฐานดั้งเดิม อยู่บริเวณฝั่ง ตะวันตกของแม่น้ำโขง เลยไปถึงลุ่มน้ำสาละวิน อิระวดี และพรหมบุตร เอกลักษณะของตระกูลชาติ

พันธุ์ไทใหญ่ คือ มีระบบการปลูกบ้านสร้างเรือนที่ซับซ้อนกว่าไทน้อย โดยบ้านมักจะมีการกันห้องแบ่งระดับยกหลังคาที่สลับซับซ้อนกว่า นอกจากนี้ในสถาปัตยกรรมชั้นสูง มักจะมีการประดับตกแต่งมากกว่า โดยกลุ่มชาติพันธุ์ในตระกูลนี้ได้แก่พวก ไทใหญ่ ไทเหนือ ไทจีน ไทวน อามม อ่ายตง คำยัง คำดี ฟาเก นะรา จันหารี และ ตูรง เป็นต้น

1.3 ไทยสยาม

ตระกูลชาติพันธุ์ไทยสยาม หมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำยม แม่น้ำน่าน แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำแม่กลอง แม่น้ำเพชรบุรี เรื่อยไปจนถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำพุมดวง-ตาปี ที่ราบลุ่มทะเลสาบสงขลา บริเวณจังหวัดเกาะกง (ประเทศกัมพูชา) และบริเวณจังหวัดเกาะสอง (เขตตะนาวศรี ประเทศพม่า) ไทยสยาม เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการพูดถึงและถกเถียงเรื่องที่มา มากที่สุด โดยมีการเสนอทฤษฎีขึ้นมามากมาย ทั้งมาจากเทือกเขาอัลไต หรือมาจากหมู่เกาะทะเลใต้ ด้วยเชื่อว่า ไทยสยาม เป็นชาติพันธุ์บริสุทธิ์ และเป็นต้นตระกูลของทุกชาติพันธุ์ในตระกูลภาษา ไท-กะได แต่ในปัจจุบัน นักวิชาการส่วนมากยอมรับแล้วว่า ไทยสยามไม่ใช่ชาติพันธุ์บริสุทธิ์ แต่เป็นชาติพันธุ์ที่มีการผสมผสานกัน ทั้งภายในและภายนอก โดยวัฒนธรรมส่วนมากเป็นส่วนผสมระหว่างไทน้อยและไทใหญ่ นอกจากนี้ยังมีวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามาผสมทั้งจาก มอญ ขอม และมลายู อีกด้วย

2. แบ่งตามกลุ่มภาษา

2.1 กลุ่มภาษาไหล-เกยัน

หมายถึงผู้ที่ใช้ภาษาในกลุ่มภาษาไหล และกลุ่มภาษาเกยัน ซึ่งประกอบด้วย หลี เจียมว เกลาว ลาติ ลาติขาว จาเบียว ลาคว และ ลาฮา เป็นต้น

2.2 กลุ่มภาษาลักเกีย-คำ-สุย

หมายถึงผู้ที่ใช้ภาษาอื่นๆในกลุ่มภาษาคำ-ไท ยกเว้นภาษาไทย ซึ่งประกอบด้วย เบ แสก ลักเกีย อ้ายจาม ตัง คัง มู่หลาม เหมหานาน และ สุย เป็นต้น

2.3 กลุ่มภาษาไทย

หมายถึงกลุ่มชนที่ใช้ภาษาไทย เช่น ไทดำ ไทยวน ไทขาว ไทสยาม ไทอางตง ไทแดง พวน ตูลาว ลาว ญ้อ ผู้ไท ไทยอีสาน อาหม อ่ายตง คำตี้ คำย้ง พ่าเก ไทจีน ไทใหญ่ (ฉาน) ไทลื้อ ไทเหนือ ป่าฮี ไทถาน ไทยอง ไทหย่า จ้วง นุง ต่าย (โก้) ตูรุง นาง และ ญี่ เป็นต้น

3. แบ่งตามประเทศในปัจจุบัน

3.1 ประเทศไทย

ในประเทศไทย กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได โดยเฉพาะไทยสยาม เป็นประชากรกลุ่มหลักของประเทศ ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งหมดประกอบด้วย ไทใหญ่ (ฉาน เจี้ยว) ไทลื้อ ไทจีน (ไทเขิน) ไทยอง ไทยวน ไทดำ (ลาวโซ่ง) ไทยสยาม ผู้ไท (ญ้อ, โ้ย้ย) พวน ลาว ลาวเงี้ยว แสก ลาวกรัง ไทกลา ไทหย่า ลาวตี้ ลาวเวียง ลาวหล่ม และ คำตี้

3.2 ประเทศลาว

ในประเทศลาวก็เช่นเดียวกันกับไทย ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได เป็นประชากรกลุ่มหลักของประเทศ ประกอบด้วย ลาว ลาวตี้ ลาวเวียง ลาวหล่ม ชาวผู้ไท ชาวไทขาว ชาวไทดำ ชาวไทแดง ชาวไทเหนือ ชาวผู้เ็น ชาวไทยวน ชาวไทลื้อ ชาวไทพวน ชาวไทกะเลิง ชาวไทย้อ และ ชาวไทแสก

3.3 ประเทศจีน

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได ในประเทศจีน ถือเป็นกลุ่มชาวไท-กะได นอกประเทศ ไทย-ลาว ที่มีจำนวนมากที่สุด โดยมากอาศัยในมณฑลยูนนาน กวางสี กวางตุ้ง กุ้ยโจว และไหหลำ ประกอบด้วย ชาวจ้วง ไทใหญ่ ชาวหลี ชาวไทลื้อ ชาวไทปายี่ ชาวไทย้อ (จุงเจีย ตูเยน ตูเรน หรือ ไดออย) ชาวตุลา (ตูเรน) ชาวปูลาจี ชาวปูลุงจี ชาวไทเหนือ (ไทนู้) ชาวไทลาย (ไทน้ำ) ชาวไทหย่า ชาวไทนุง ชาวไทไขหัว ชาวไทซอง ชาวไทเขิน ชาวไทลื้อ ชาวดั่ง (ฮ้ายก้า ปู้ก้า ผู้คำ) ชาวสุข ชาวหมู่หล่า ชาวเมานาน ชาวเก้าหล่า ชาวไทเอวลาย ชาวปู้ไย่ ชาวไท่ ชาวไทหย่า ชาวอูเอ ชาวไซ

ชาวเดาลาว ชาวอี ชาวเอน ชาวฟูมะ ชาวตูเชน ชาวเปเมียว ชาวปาเชน (กลุ่มเลือดผสมจีน) และ
ชาวมิงเกีย (กลุ่มเลือดผสมจีน)

3.4 ประเทศพม่า

กลุ่มชาติพันธุ์ไท-กะได แบ่งออกเป็นสองส่วน คือส่วนเหนือ และส่วนใต้ โดยส่วนใต้เป็นชาวไทยสยาม ที่อาศัยอยู่ในเขตตะนาวศรี โดยเฉพาะบริเวณชายแดน และจังหวัด
เกาะสอง ซึ่งยังเป็นปัญหาชาวไทยพลัดถิ่นอยู่ สำหรับส่วนเหนือ เป็นชาติไท-กะได กลุ่มอื่นๆ และ
ไม่ได้มีปัญหาเรื่องชีวิตบนเส้นแบ่งเขตแดน โดยกลุ่มนี้ประกอบด้วย ชาวไทใหญ่ ชาวไทลื้อ
ชาวไทจีน ชาวไทยอง ชาวไทเมา ชาวไทแดง ชาวไทคำดี ชาวไทพ่าเก ชาวไทโยเดีย ชาวไทผัว
ชาวนะรา ไทยพลัดถิ่นในเขตตะนาวศรี

3.5 ประเทศเวียดนาม

ส่วนมากอาศัยบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ-แดง ประกอบด้วย ชาวปู้ยี่ ชาวเกียน ชาวลาว
ชาวไทลื้อ ชาวไทดำ ชาวไทขาว ชาวไทแดง ชาวไทนุง (ผู้นุง) ชาวไทใหญ่ (सानเซย์) ชาวลาย
ชาวไทย ชาวม่าน ชาวไท ชาวเกลาว ชาวลาคี ชาวละหา ชาวนาง ชาวไทญ้ง (ไส) ชาวไทใต้
ชาวไทซอง ชาวไทท้าวลาว ชาวไทลักกะ (ละเกีย) ชาวข่าลาว ชาวดูลาว ชาวควาเบียว (จาเบียว)
ชาวโต๊ ชาวไทหล้า ชาวไทโส ชาวไทลา ชาวไทเจียง ชาวไทลาย ชาวไท่างตง

3.6 ประเทศอินเดีย

ชาวไทในอินเดีย ส่วนมากอาศัยในรัฐอัสสัม และอรุณาจัลประเทศ ได้แก่
ชาวไทอาหม ชาวไทพ่าเก ชาวไทคำดี ชาวไทอายตง (ไทอายตง อ้ายตอง) ชาวไทคำยัง ชาวไทตุง
ชาวนะรา และ ชาวไทจันหารี

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ในสารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ (ตามคันฉับ) ได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาของ
ไทใหญ่ ดังนี้ ไทใหญ่ คือ กลุ่มชนตระกูล ไต หรือ ไท เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่กระจายอยู่ทั่วไป

ในเอเชียอาคเนย์ โดยอาศัยอยู่ทางตอนใต้ของจีน รัฐอัสสัมของอินเดีย พม่าทางตอนเหนือ รัฐฉาน ลาว เวียดนาม และทางภาคเหนือของไทย ลักษณะการอยู่อาศัยของชนชาติตระกูลไต มักอยู่อาศัยรวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ และนำเอาชื่อท้องถิ่นที่อาศัยอยู่มาต่อท้ายคำว่า ไต หรือ ไท กลุ่มชนตระกูลไตในพม่า ที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ขนาดใหญ่อันดับสองของพม่า คือ ไตโหลง (หลวง) หมายถึง ไทใหญ่ หรือ ฉาน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยเพื่อหนีภัยทางการเมือง โดยอาศัยตั้งรกรากอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ในประวัติศาสตร์ไทใหญ่นั้น ชาวไทใหญ่ต้องประสบภัยสงครามตลอดมา แต่กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ก็มีภาษาพูด ภาษาเขียนและวัฒนธรรมเฉพาะตน (วิระพงศ์ มีสถาน, 2544: 61)

ตำนานความเป็นมาของคนไทใหญ่เล่าว่า พวกคนสืบเชื้อสายมาจากเสือ ขณะที่คนไทเผ่าอื่นๆ สืบเชื้อสายมาจากนก ตามเรื่องปรัมปราที่ว่า หญิงสาวกำพร้าได้ไปดื่มน้ำในป่า ซึ่งแอ่งน้ำที่นางวัดดื่มนั้น เป็นรอยเท้าของนางพญาเสือเผือก ต่อมานางตั้งครรภ์โดยมิได้สมสู่กับชายใด ครั้งเมื่อนางคลอดลูกเป็นหญิง เมื่อลูกโตเป็นสาวได้แต่งงานกับลูกของพญานาค สืบเชื้อสายมาจนปัจจุบัน ไทใหญ่เคยมีอาณาจักรในย่านตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าในปัจจุบัน แต่ประวัติศาสตร์ไทใหญ่ไม่ได้บันทึกไว้อย่างเป็นระบบ ส่วนใหญ่จึงเป็นตำนานและพงศาวดารที่เล่าสืบๆ กันมา หากนับย้อนไปไกลสุด อาณาจักรไทใหญ่รวมกันได้อย่างหลวมๆ ในปี พ.ศ. 1111 และมีเจ้าฟ้าปกครองกันเองเรื่อยมา

บทบาทของไทใหญ่ในภูมิภาคล้านนามีมาแต่ครั้งอดีต ทั้งในด้านการค้า เช่น มีขบวนขนสินค้าด้วยวัวต่างมาค้าขายที่เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ด้านการเมือง เช่น มีการสู้รบกัน มีการตั้งเมืองปกครองตนเองในดินแดนล้านนาอย่างเมืองปาย และด้านวัฒนธรรมซึ่งเชื่อมสัมพันธ์กับชนท้องถิ่น จนเมื่ออังกฤษปกครองพม่าและมีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจของเจ้าฟ้าไทใหญ่ ได้มีชาวไทใหญ่จำนวนหนึ่งหนีภัยการสู้รบเข้ามาในเขตที่เป็นประเทศไทยตอนเหนือ นอกจากนี้ ชาวไทใหญ่บางส่วนยังมาในฐานะคนงานทำไม้ของบริษัทค้าไม้สักที่อังกฤษเป็นผู้ดูแล ในอดีตชาวไทใหญ่ถูกมองด้วยภาพลักษณ์ของนักเดินทางไกลเพื่อค้าขาย นครบผู้กล้าหาญ ในขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ก็เป็นคนที่รักสงบ สันโดษ และยึดมั่นในศาสนา

ประชากร

ปัจจุบันมีชาวไทยใหญ่จากเขตพม่าอพยพเข้ามาสู่กับญาติที่เป็นคนไทย ในฐานะ คน วัฒนธรรมเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นภาษา ประเพณี ความคิดและความเชื่อตลอดจนศาสนา มารับจ้าง ทำงานต่างๆทั้งในเมืองและชนบท หรือบวชเป็นภิกษุสามเณร มาอยู่ตามวัดในชุมชนชาวไทยใหญ่ บางรูปก็สึกออกมาทำงานหรือบางกรณีผู้ที่มีทรัพย์มากอาจมาขอแบ่งซื้อที่ดินจากชาวบ้าน ปลุกที่พักอาศัย และมีบุตรหลานได้เรียนหนังสือตามระบบการศึกษาของไทย เมื่อมีเจ้าหน้าที่ ปกครองส่วนท้องถิ่นออกหนังสือรับรองให้ ก็มีสถานภาพเป็นชาวไทยโดยไม่ยาก ดังนั้น จำนวน ประชากรไทใหญ่จึงมีจำนวน 71,000 คนโดยประมาณ จังหวัดที่มีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวน มาก คือจังหวัดแม่ฮ่องสอน รองลงมา คือ เชียงใหม่ เชียงราย จังหวัดอื่นๆ มีบ้างประปราย เช่น จังหวัดนครสวรรค์ อุตรดิตถ์ พิษณุโลก ตาก นครนายก เป็นต้น (วิระพงศ์ มีสถาน , 2544: 7)

ลักษณะที่อยู่อาศัย การทำมาหากิน

ทำเลที่ชาวไทยใหญ่เลือกตั้งเป็นชุมชน มักเป็นที่ราบหุบเขา ใกล้เคียงน้ำ และมีพื้นที่ ที่จะแผ้วถางเพื่อทำนาหรือทำไร่ปลูกพืชธัญญาหารต่างๆ เรือนของชาวไทยใหญ่มักปลูกยกพื้นสูง มุงคาตอง หรือมุงหลังคาด้วยใบพลวงที่เย็บเป็นตับ พื้นปูฟากฟากกรุกันด้วยฟากหรือไม้ไผ่สาน รูปทรงของผังบ้านเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันหลังคาอยู่ในแนวเหนือใต้ ตามคติที่ว่า ห้ามปลูกเรือน ให้ตะวันได้หลังคา หลังคาลาดลงในแนวตะวันออก-ตะวันตก ตามวิธีการปลูกเรือนแบบนี้ เรือนจะหันหน้าไปทางทิศใต้หรือทางทิศเหนือเท่านั้น

การแบ่งพื้นที่ใช้สอย พื้นล่างเป็นที่เก็บฟืน เครื่องมือทำการเกษตร เกวียน รวมถึงแคร่หรือ ร้านยกพื้น ใช้นั่งทำงานหรือพักผ่อนในตอนกลางวัน ส่วนชั้นบน พื้นที่ 1 ใน 3 แบ่งเป็นเรือนส่วน ใน เรียกว่า “เนอเฮิน” ใช้เป็นที่เก็บข้าวของมีค่า และเป็นที่นอนของลูกสาว ส่วนอีก 2 ใน 3 เป็น เรือนโถง ไม่กั้นห้อง ด้านตะวันออกเป็นหิ้งพระ หรือ “แข่งพารา” ซึ่งพระพุทธรูปที่ประดิษฐาน ที่หิ้งนี้ จะผินพระพักตร์ไปทางตะวันตก เพื่อให้ต่างจากพระที่ประดิษฐานที่หิ้งนี้ ในวัดที่ผิน พระพักตร์ไปทางตะวันออก และโดยธรรมเนียม เมื่อมีแขก(ชาวพุทธ) ที่ไปเยี่ยมบ้านชาวไทยใหญ่ จะเข้าไปนมัสการที่แข่งพาราก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อเป็นการคารวะนอบน้อมต่อสถานที่ แข่งพารา จึงสร้างที่ฝาเรือนด้านตะวันออก และสะดวกต่อแขกที่จะเข้าไปสักการะห้องโถงดังกล่าวนี้ จึงใช้ เป็นที่รับแขกรวมถึงเป็นที่นอนในยามค่ำคืนของเจ้าบ้านด้วย

ถัดจากเรือนโถงจะเป็นชาน หากมองหลังคาคลุมมาถึงบริเวณชานนี้ ก็จะเรียกว่า “ชานมุง” ปลายชานด้านใดด้านหนึ่งมักทำร้านน้ำสูงระดับเอว เป็นที่ตั้งคุ่มน้ำดื่ม เรียกว่า “ชั่งน้ำ” ชานอาจทำต่ำกว่าพื้นเรือนประมาณ 1 ศอก หรือทำระดับเดียวกันกับพื้นเรือนส่วนในก็ได้ โดยชานจะใช้เป็นที่ตากสิ่งของ เช่น พริก ปลา ขนม หรือทำเป็นที่ตากเสื้อผ้า นอกจากนี้ยังใช้เป็นที่รับประทานอาหาร มื้อเย็น และนอนพักผ่อนตอนหัวค่ำ ห้องครัวจะปลูกชิดกับชานในระดับเดียวกันหรือต่างระดับก็ได้ ส่วนบันไดจะอยู่ขอบชานด้านใดด้านหนึ่ง มักทำบันไดให้เป็นขั้นคี่ เช่น 3-5-7-9 เป็นต้น อีกประการหนึ่งในการสร้างบ้าน จะไม่สร้างบันไดใกล้ประตูเรือน ดังที่กล่าวมานี้ เป็นรูปแบบที่อยู่อาศัยของชาวไทยใหญ่ในอดีตซึ่งอาจเรียกได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ แต่ในปัจจุบันนี้มักจะพบตามหมู่บ้านในชนบทห่างไกลเท่านั้น หากเป็นชาวไทยใหญ่ในชุมชนเมืองการปลูกสร้างบ้าน มีความหลากหลาย ทั้งรูปแบบ วัสดุก่อสร้าง รวมถึงทิศทางและการแบ่งพื้นที่ใช้สอย ทั้งนี้เป็นไปตามปัจจัยแวดล้อม เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา อาชีพและรสนิยมเฉพาะตัวของเจ้าบ้าน

อาชีพส่วนใหญ่ของชาวไทยใหญ่ คือ ทำนา เพราะต้องใช้ข้าวบริโภค ประกอบกับถิ่นที่อยู่ มักตั้งอยู่ตามที่ราบลุ่มหุบเขาและใกล้แหล่งน้ำ การทำนาใช้วิธีหว่านเพาะต้นกล้า แล้วจึงถอนมาปักดำในแปลงนาที่เตรียมไว้ และแม้ว่าจะอยู่ใกล้แหล่งน้ำ แต่การทำนาส่วนใหญ่ก็ยังคงอาศัยน้ำฝน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันนี้ การบริหารจัดการเรื่องน้ำทำการเกษตรมีความสำคัญเป็นอย่างมาก หากจัดสรรแบ่งจ่ายไม่ดีจะเกิดปัญหาในชุมชนและชุมชนข้างเคียงที่ร่วมใช้น้ำจากแหล่งเดียวกัน ดังนั้น ชุมชนชาวไทยใหญ่หลายแห่งจึงมี “แก่น้ำ” หรือ “แก่อ่อง” เป็นผู้จัดการเรื่องน้ำให้กับชุมชน การเกษตรที่เป็นพืชไร่สวนได้แก่ การทำสวนลิ้นจี่ ไร่กาแฟ สวนใบชา มีปลูกบ้านประปราย ขึ้นอยู่กับพื้นที่ ส่วนการปลูกพืชเกษตรล้มลุก เช่น จิง หอม กระเทียม ถั่วหลวง ถั่วลิสง สามารถปลูกได้ในที่นาหลังฤดูเก็บเกี่ยว ซึ่งสามารถทำรายได้ดีเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ชาวไทยใหญ่อจำนวนมากไม่มีพื้นที่ทำนาหรือทำการเกษตรอื่นเป็นของตนเอง ทั้งนี้อาจไม่มีมาแต่เดิม เนื่องจากเป็นผู้อพยพมาทีหลัง หรือเพราะย้ายครอบครัวไปอาศัยอยู่กับอีกหมู่บ้านหนึ่ง รวมถึงการขายพื้นที่นาหรือแหล่งเพาะปลูกให้กับเจ้าของเงินทุน การเพาะปลูกของชาวไทยใหญ่กลุ่มนี้จึงเป็นการเช่าพื้นที่ทำกินหรือเป็นการรับจ้างปลูกพืช คายหญ้า แล่ถางเตรียมดิน ไร่ นา รวมถึงการปักดำและการเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตร เช่น เก็บลิ้นจี่ ถอนถั่วลิสง เก็บถั่วเหลือง หัวหอม กระเทียม เป็นต้น

ภาษาไทยใหญ่

ภาษาไทยใหญ่อยู่ในภาษาตระกูลไท (Tai Language Family) ซึ่งมีการใช้กันหนาแน่นในรัฐฉานประเทศสหภาพพม่า โดยที่ชาวพม่าเรียกชาวไทใหญ่ว่า ชาน (Shan) และเรียกรัฐทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าซึ่งมีชาวไทใหญ่อยู่เป็นจำนวนมากว่า รัฐชาน ส่วนคนไทยมักเรียกคนกลุ่มนี้ว่า ไทใหญ่ หรือฉาน ตามแนวตะเข็บชายแดนไทย-พม่า เป็นย่านที่มีการใช้ภาษาไทยใหญ่ตามประชากรที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว

ภาษาไทยใหญ่ (ไต) มีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียน ปัจจุบันใช้มากเฉพาะภาษาพูดเท่านั้น สำหรับภาษาเขียนมีผู้ใช้น้อย เนื่องจากไม่มีการเรียนการสอนและภาษาเขียนแบบไทใหญ่ไม่สะดวกต่อการใช้สื่อความหมาย คนรุ่นใหม่จึงไม่นิยมศึกษาเล่าเรียนสืบทอดมรดกของภาษานี้อีกต่อไป

หลักไต คือตัวอักษรระบบหนึ่งของคนไทใหญ่ที่ใช้บันทึกวรรณกรรมและใช้สื่อความหมายทางภาษาเขียนประจำเชื้อชาติของตนเอง โครงสร้างของภาษาไทยใหญ่ ในด้านอักษร ภาษาไทใหญ่มีอักษรใช้มานาน และมีพัฒนาการมาเป็นลำดับเช่นเดียวกับภาษาในตระกูลไทภาษาอื่นๆ ตัวอักษรหลักไต มีลักษณะกึ่งอักษรพม่าและกึ่งอักษรธรรมล้านนาจัดอยู่ในภาษาถิ่นตระกูลไทกลุ่ม “ภาษาไต” กลุ่มเดียวกันกับภาษาล้านนา (คำเมือง) แต่อยู่คนละสาขาย่อย เรียกว่า “หลักไต” ซึ่งมีใช้มาเป็นเวลานานแล้ว แต่จะนานเท่าไรไม่มีหลักฐานพิสูจน์ ลักษณะตัวอักษรหลักไตแบบเก่าคล้ายกับตัวอักษรไทอาหมมาก เข้าใจว่าอักษรไทแบบเก่าจะพัฒนามาจากอักษรไทอาหม หรือไม่ก็เป็นอักษรชนิดเดียวกันมาแต่เดิม เมื่อเป็นเช่นนี้อักษรหลักไตจะเกิดขึ้นในระยะเวลาใกล้เคียงกับอักษรมอญ อักษรพม่าก็ได้ เพราะลักษณะรูปร่างคล้ายกันกับอักษรมอญ อักษรพม่า และอักษรล้านนา ซึ่งน่าจะพัฒนามาจากอักษรต้นแบบเดียวกัน เนื่องจากไทใหญ่มีปฏิสัมพันธ์กับพม่า คำศัพท์จำนวนหนึ่งจึงได้รับอิทธิพลจากภาษาพม่า รวมถึงลักษณะของตัวอักษรจะคล้ายคลึงกับอักษรพม่า ซึ่งมีลักษณะกลม ส่วนอักษรวิธียังใช้ตามแบบไทใหญ่ หลักไตเป็นตัวอักษรที่คนไทใช้จารึกลงในสมุดข่อยมากกว่าจะจารึกลงในใบลานแบบล้านนา และลักษณะโครงสร้างของภาษาไทยใหญ่ในด้านประโยค มีหลักใหญ่ๆ คือ มีการเรียงประโยคแบบ ประธาน กริยา กรรม และคำวิเศษณ์จะอยู่หลังคำที่ขยาย

ก่อนหน้านี้ อักษรไทใหญ่เป็นอักษรที่อ่านยาก เนื่องจากเป็นภาษาที่มีวรรณยุกต์ แต่การเขียนไม่มีวรรณยุกต์กำกับ แม้เจ้าของภาษาเองก็ยอมรับว่าอ่านยากและทำให้อ่านได้ช้า โดยผู้อ่านที่เป็นเจ้าของภาษาต้องคอยสะกดและนึกหาความหมายไปด้วยก่อนที่จะเปล่งเป็นเสียง ให้ตรงความหมายคล้ายกับภาษาไทยยุคก่อนที่เขียนว่า “กินกะไคทากะไค” ซึ่งผู้ที่รู้ภาษาดีเท่านั้น จึงจะอ่านได้ถูกต้องว่า “กินก็ได้ทาก็ได้” ดังนี้ เป็นต้น

ต่อมาในปี พ.ศ. 2501 สมาคมอักษรศาสตร์ไทใหญ่ (Shan Literary Association) แห่งเมือง ตองยี (Taung gyi) ในรัฐฉาน ได้พัฒนารูปแบบการเขียนขึ้นมาใหม่ ทำให้การเขียนคำแต่ละคำ มีความคงตัวมากขึ้น เพราะกำหนดให้มีวรรณยุกต์กำกับ และทำให้อ่านได้รวดเร็วขึ้น แม้กับ ผู้ที่สนใจภาษาไทใหญ่ เพียงรู้อักษรวิธี ก็สามารถอ่านภาษาไทใหญ่ได้

ภาษาพูด

ภาษาพูดภาษาไต มีถ้อยคำและเนื้อความเหมือนภาษาพูดของชนชาติไทยเผ่าต่างๆ แต่สำเนียงแตกต่างกัน จะเห็นได้จากการเปรียบเทียบกับภาษาพูดของไทยล้านนาและไทยภาคกลาง ดังนี้

ไทใหญ่	ล้านนา	ภาคกลาง
กิน	กิน	กิน, รับประทาน
นั่ง	นั่ง	นั่ง
นอน	นอน	นอน
ไป	เตว	เดิน
ไค้โ	ไค้หัว	หัวเราะ
ให้	ให้	ร้องให้
โตย	กอย, ฝ่อ	ดู
อุ๊	อุ๊	พูด

ลักษณะของอักษรไทใหญ่

พยัญชนะ พยัญชนะไทใหญ่เดิม (ไตเก่า) มี 18 ตัว คือ

g ก๊ะ ก	k กะ ข,ค	c งะ ง,หง	j จ๊ะ จ	s ชะ ซ,ส	Y ญะ ญ,หญ	D ด๊ะ ด	t ทะ ถ,ท	n นะ น,หน
B บ๊ะ บ	p พะ ผ,พ	m มะ ม,หม	y ยะ ย,หย	R ระ ร,หล	l ละ ล,หล	w วะ ว,หว	h ฮะ ห,ฮ	a อ๊ะ อ

ภาษาไตแบบใหม่ เพิ่มพยัญชนะอีก 2 ตัว คือ

S (ซ) F (ฝ,ฟ)

พยัญชนะควบกล้ำ มีจำนวน 3 รูป ดังนี้

l ʃ f
ย ร,ล ว

ใช้ควบกับพยัญชนะต้น ดังนี้

l	ʃ	f
gl กย	-	g' กว
kl ขย,คย	ʃk ขร,คร	k' ขว,คว
-	-	j' จว
-	ʃs สร	Sf ซว,สว
-	-	cf งว
-	ʃd ดร	d' ดว
-	-	tf ถว,ทว

l	ʃ	f
bl ปย	ʃb ปล	b' ปว
pl ผย , พย	ʃp พร , พร	-
ml มย	-	lf ลว

รูปอักษรที่ใช้เป็นพยัญชนะท้าย มีจำนวน 8 รูป ดังนี้

-gr -cr -dr -nr -br -mr_o -Yr -wr
-ก -ง -ด -น -บ -ม -ย -ว

สระหลัก รูปสระ มีสระเดียว จำนวน 17 รูป ดังนี้

-อะ (ไม่มีรูป) -ʌ -อา -÷ -อา+ตัวสะกด -i -อิ+ตัวสะกด
-l- อี -q เอ + ตัวสะกด -Q แอ+ตัวสะกด -u อุ + ตัวสะกด
-õ อุ -õ อุ + ตัวสะกด -J อือ+ตัวสะกด -w อือ
-K เออ + ตัวสะกด -Kc เออ -Z ออ+ตัวสะกด e- -เอ
e-ʌ -ออ E- -แอ -o ไอ

มีรูปสระประสมเพียง 1 รูป คือ -T อี /aw/

วรรณยุกต์ มี 5 เสียง ดังนี้

ː (จําหน้ํา)	, (หยัก)	; (หยักจํา)	Xจําได้)	ไม่มีรูป
สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา

มาตราตัวสะกด มี 7 มาตรา ดังนี้

มาตราตัวสะกด	รูปพยัญชนะ
แม่กก	~r
แม่กด	dr
แม่กบ	br
แม่กง	cr
แม่กน	nr
แม่กม	mr
แม่เกย	Yr
แม่เกอว	wr

ตัวอย่างการผสมพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์

เสียงวรรณยุกต์	ภาษาไทยใหญ่	ภาษาไทย
สามัญ	~∪:	กา
เอก	~∪,	ก่า
โท	~∪;	ก้า
ตรี	~∪.	ก๊า
จัตวา	(ไม่มีรูปวรรณยุกต์)	ก๋า

ตัวอย่าง การประสมพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด

เสียงวรรณยุกต์	ภาษาไทยใหญ่	ภาษาไทย
สามัญ	∶nr	ปาน
เอก	~∶r	กาก
โท	~er	แก้ง
ตรี	k@	แก้ม
จัตวา	sinr	สิน

อักษรวิธอักษรไทใหญ่

เรื่องเดช ปิ่นเชื่อนขัตติย์ (2530: 86-88) ได้อธิบายอักษรวิธอักษรไทใหญ่ ดังนี้

1. มีสระหน้าเช่น เ- แ- สระบน ิ ี และสระล่าง ุ ู และสระหลัง -ะ -า เช่นเดียวกับอักษรไทยสยามในปัจจุบัน
2. สระหน้า เ- แ- ปกติจะเขียนไว้หน้าพยัญชนะต้น แต่เมื่อมีตัวสะกดจะเขียนไว้ข้างบนพยัญชนะต้นค่านั้นๆ
3. ตัวสะกดทุกตัวจะเรียงไว้หลังพยัญชนะต้นคำหรือสระหลังบนบรรทัดเดียวกัน
4. ตัวสะกดทุกตัวจะต้องมีเครื่องหมายที่เรียกว่า “แพดเสียง” เขียนไว้บนตัวสะกดนั้นๆ เสมอ ยกเว้น ย (๐) นิยมเขียนไว้ข้างบนโดยไม่ต้องมีแพดเสียง
5. สระอา (- ๗) หางยาวเมื่อมีตัวสะกดจะเปลี่ยนเป็นสระ (- ๑) หางสั้น
6. เครื่องหมายเสียงวรรณยุกต์เขียนไว้ท้ายคำทุกคำ ถ้าคำไหนไม่มีเครื่องหมายเสียงวรรณยุกต์ใดๆ เลยที่ท้ายคำจะอ่านเป็นเสียงจัตวาเสมอ

ลักษณะทั่วไปของหลักไวยากรณ์

1. เป็นภาษาคำโดดพยางค์เดียว และเป็นคำสำเร็จมีความหมายสมบูรณ์ในตัวเอง สามารถประกอบในรูปประโยคได้ทันทีโดยไม่ต้องปรุงแต่งด้วยวิภัติปัจจัย อีก เช่น ~inr(กิน) แปลว่า กิน หรือรับประทาน E l r (ແລ) แปลว่า เทียว dMr (ໂດຍ) แปลว่า ดู ฯลฯ
2. ลำดับตำแหน่งคำในประโยคมีความสำคัญ เมื่อลำดับตำแหน่งคำในประโยคเปลี่ยนไปหน้าที่ของคำสามารถเปลี่ยนตามไปด้วย เช่นเดียวกับภาษาไทย ตัวอย่างคำว่า “หมา” อยู่หน้าประโยคทำหน้าที่เป็นประธานประโยค เช่น หมาขับแมว (สุนัขกัดแมว) แต่เมื่ออยู่ท้ายประโยคทำหน้าที่เป็นกรรมในประโยค เช่น ลุงเป่าหมา (คุณลุงเป่าหมา)

3. ใช้ระบบคำผสมเพื่อแสดงลักษณะเพศ พจน์ ฯลฯ ของคำนาม และแสดง กาล มาลา ฯลฯ ของคำกริยา ตัวอย่าง เช่น

คำเดิม	ผสมกับ	รวมเป็น	แปลว่า
โว	แม่	โวแม่	วัวตัวเมีย
โกน	ก้อเหลว	โกนก้อเหลว	คนคนเดียว
จิง	ผน	จิงผน	ฤดูฝน
กิ่น	หวาน	กิ่นหวาน	รับประทานอร่อย

ฯลฯ

4. ใช้ลักษณนามขยายคำนามบอกจำนวนนับ เช่น

ลักษณนาม

โกน	2	ก้อ	คน	2	คน
กาย	5	โต๊	กาย	5	ตัว
หุนจง	3	ปา	พระภิกษุ	3	รูป
หมากป้าว	10	โอ้ย	มะพร้าว	10	ผล

ฯลฯ

5. มีวรรณยุกต์กำกับเสียงสูงต่ำ และความหมายเปลี่ยนไปตามระดับเสียงของวรรณยุกต์ เช่นเดียวกันกับภาษาไทย เช่น

ก้อง หมายความว่า กอง, รวมกัน, กลอง
 ก่อง หมายความว่า พอง, หนุนขึ้น
 ก้อง หมายความว่า ปั่น, ดังสนั่น
 กอง หมายความว่า สั้น (กองหลอย = สั้นเขา)
 ก้อง หมายความว่า พิช, คล้อง

6. มีศักดิ์ของคำ เช่น ตาย

ทั่วไป	ใช้คำว่า ตาย
คบดีหรือผู้มีชื่อเสียง	ใช้คำว่า นอนแพ หมายถึง ได้นอนบนผ้าแพรคือได้นอนดี เส่งก้านสัดหวน สิ้นกรรมสิ้นบุญ
คนชั้นต่ำ	ใช้คำว่า โย้ดโคต หมดโคตร-วงศ์ ก้อย เจ้อ ลมหายใจสลาย
พระสงฆ์	ใช้คำว่า หล่อน ฯลฯ

สำนวนไทใหญ่

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (2542: 108-109) ได้กล่าวถึงสำนวนไทใหญ่ในวัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ทาง ภูมิปัญญาจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่จัดเป็นวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ซึ่งวรรณกรรมไทใหญ่มีทั้งที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (Oral Literature) ชาวไทใหญ่เรียกว่า “ลิกลายปายปาก” และวรรณกรรมประเภทลายลักษณ์อักษร (Literacy Literature) ชาวไทใหญ่เรียกว่า “ลิกลายปายคำ” ลิกลาย หมายถึง ลีลาทางภาษา ปาย ปาก หมายถึง การสื่อสารโดยใช้ปาก (คำพูด) คำ หมายถึง เครื่องเขียน เช่น ปากกา ดินสอ ฯลฯ

1. วรรณกรรมมุขปาฐะ เป็นการบอกเล่า สั่งสอน แลกเปลี่ยนความรู้หรือการแสดงออกทางอารมณ์ด้วยทำนองเพลงในโอกาสต่างๆ

1.1 สาเหตุ วรรณกรรมประเภทมุขปาฐะเกิดขึ้นจากสาเหตุ ดังต่อไปนี้

1.1.1 ตอนแม่หรือพี่เลี้ยง กำลังเลี้ยงเด็ก เช่น กล่อมเด็กหรือไกวเปลเด็ก จะร้องเพลงกล่อมเด็กเพื่อให้เด็กหลับ ผู้ที่ได้ยินได้ฟังก็จะสืบทอดจดจำต่อๆ กันมา

1.1.2 เมื่อนั่งพักผ่อนพร้อมหน้าพร้อมตากัน มักจะมีการให้ท้ายคำปริศนาต่างๆ หรือเล่นนิทาน ตำนาน ประวัติต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความคิดจินตนาการและสติปัญญาให้กว้างขวาง จะจดจำถ้อยคำเรื่องราวไว้

1.1.3 เมื่อมีการแสดงดนตรี ละคร การร้องรำทำเพลง จะจดจำทำนองเนื้อและทำนองเพลงไว้สืบทอดคิดต่อกันมา

1.1.4 โอกาสที่สนุกสนานด้วยการละเล่นพื้นบ้านหรือพักผ่อนนั่งชิงช้าแกว่งไกว ไปมา เกิดอารมณ์สุนทรีย์จะเปล่งเป็นเพลงสั้นๆ บทเพลงที่สนุกสนาน มีความหมายประทับใจ จะนำไปใช้ต่อๆ กันไป

1.1.5 โอกาสที่บิดามารดาสอนบุตรในการประกอบอาชีพ เช่น วิธีทำไร่ ทำนา วิถีคุณุภยดูยาม การสังเกตความเปลี่ยนแปลงในธรรมชาติ สอนวิชาถักทอ เย็บผ้า ทำอาหาร ฯลฯ ซึ่งไม่มีการบันทึกไว้แต่จะใช้วิธีจดจำและสอนคนรุ่นต่อไป

1.1.6 ในการฝึกวิชาชีพต่างๆ โดยเฉพาะวิชาช่าง เช่น ช่างตีเหล็ก ช่างเงิน ช่างทอง ช่างไม้ ช่างปูน แกะสลัก จักสาน ช่างปั้น ช่างหล่อ ลงรัก ปิดทอง ฯลฯ เหล่านี้ในอดีตไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรแต่จะจดจำกันเป็นช่วงๆ ครูสอนศิษย์ ศิษย์กลายเป็นครูสอนศิษย์รุ่นหลัง สืบต่อกันเรื่อยมา

1.2 ประเภทวรรณกรรมมุขปาฐะที่สืบทอดต่อเนื่องกันมา ประกอบด้วย

1.2.1 ตำนาน เล่าสืบต่อกันมาไม่ได้บันทึกไว้เป็นหนังสือในภาษาของชนเผ่า ที่เป็นเจ้าของตำนาน แต่บันทึกไว้ในเอกสารภาษาอื่น

1.2.2 บทเพลง บทกลอน

2. วรรณกรรมประเภทลายลักษณ์อักษร

สาเหตุ เกิดจากการบันทึกไว้ในที่ต่างๆ เช่น แผ่นไม้ แผ่นหนัง แผ่นหิน กระดาษ ในรูปแบบต่างๆ หนังสือหรือตัวอักษร เป็นสัญลักษณ์ที่คิดค้นขึ้นมาแทนสำเนียงเสียงพูดเพื่อใช้บันทึกภาษาพูดไว้เป็นหลักฐาน ให้สามารถเก็บรักษาไว้ได้นาน

ประเภทวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร

2.1 ลึกโหลง เป็นวรรณกรรมแบบฉบับ ใช้สำหรับการอ่านในพิธีกรรมต่างๆ หรือเพื่อศึกษาทำความเข้าใจ ไม่นิยมนำไปอ่านประกอบเสียงดนตรี แบ่งลักษณะย่อยๆออกไปอีก คือ

- ความแฉับ คำประพันธ์ทั่วไป (ร้อยแก้ว)
- ความโหลง คำประพันธ์แบบฉบับ (Classic)
- ความ 4 ข้อ คำประพันธ์แบบวรรคละ 4 คำ
- ความ 5 ข้อ คำประพันธ์แบบวรรคละ 5 คำ
- ความ 2 กี่ว คำประพันธ์ สัมผัส 2 แห่ง
- ความ 3 แห่ง
- ความก๊วเกิน คำประพันธ์ที่มีสัมผัสหลายแห่งและไม่มีกฎเกณฑ์ทางสัมผัส

ที่แน่นอน

- ก๊วเกินความเลา คือ ความก๊วเกินทำนองยาวสำนวนปล่อย
- ความเขี้ยวลึกเขี้ยว คือ จดหมายรัก
- ความก้องก่าย คือ บทความที่มีสัมผัสในลักษณะต่างๆ
- ความกับดุก ได้แก่ คำทายปริศนาต่างๆ, คำสุภาษิตวรรณกรรมที่เป็นแบบฉบับ

และวรรณกรรมทั่วไป เช่น คำราเรียน ภาษาไต ฯลฯ

- วรรณกรรมประเภทคำกลอนสอนสั่ง เช่น คำสอนให้รู้จักรักหนังสือและ

ภาษาไต

ประเภทสำนวน-สุภาษิต เช่น

คำอ่าน เงินคำมีกู๋ปายไม้ เผอไก่อ้อมันมี
คำแปล เงินทองมีอยู่ที่ปลายไม้ ใครขยันก็หาได้
คำอ่าน ไค่เจวเหื่อگان ไค่นานเหื่อเหล้น
คำแปล อยากเร็วให้คลาน อยากนานให้วิ่ง

2.2 ลีกอ่อน เป็นวรรณกรรมประเภทเพลงร้องต่างๆ นิยมแสดงพร้อมกับเสียงดนตรีประกอบ

2.3 ล้อกปิ่นลายกวม (ลีลา จังหวะ) ทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร มีลีลาจังหวะการปล่อยลมในการพูดและอ่านแบบเดียวกันในมุขปาฐะ ยกเว้นคำพูดปกติและคำสนทนาปราศรัยและลายลักษณ์อักษร

2.4 ศิลปจารึก

คติชาวไทใหญ่ (สุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไท)

สุภาษิต คำพังเพย และสำนวนไท เรียกรวมกันว่า “ความก้ำกึ่ง” หรือ “ความจ้ำแสบ” คือข้อความที่สัมผัสกัน เข้ากัน คล้องจองกัน ระหว่างข้อความหน้าและข้อความหลังภายในข้อความเดียวกัน (ศูนย์วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน, 2450: 16-59) ดังตัวอย่าง

“ไค่ไถ่จ้องตัก ไค่ฮักจ้องถาม”

คำแปล อยากได้จึงบอก อยากรักจึงซักถาม

ข้อความนี้มีคำที่สัมผัส หรือเข้ากัน คือ “ตัก” กับ “ฮัก”

“ไก่อ่างหลิเปอชน กนอ่างหลิเปอเคื่อง”

คำแปล ไก่อ่างเพราะชน คนงามเพราะแต่ง

ข้อความนี้คล้ายกับคำพังเพย มีคำที่สัมผัสกัน คือ “ชน” และคำว่า “คน”

“เซดเมียวไหลก็อย่า ไหลใจกว่าจับจอย”

คำแปล จะทำอะไร ใจต้องคิดเสียก่อน

ข้อความนี้มีคำที่สัมผัสกัน คือ คำว่า “ไหล” กับ “ใจ” และ “อย่า” กับ “กว่า”

“ความ” หรือ ข้อความ 3 คำ เช่น

สำนวน “ป้อให้หลาบ ตาบหือโก้”

คำแปล เฝียนให้เข็ดหลาบ ตีให้กลัว

“ความ 4” หรือ ข้อความ 4 คำ เช่น

สำนวน “เสียด้ายเสียดั้น แลนด้ายแลนปุด”

คำแปล ตัวตายตัวแทน

“ความ 5” หรือ ข้อความ 5 คำ เช่น

สำนวน “กนป้อค่านเซดก่าน จ้างเต่ผานต่อโจ้”

คำแปล คนจี้เกียจทำงาน จะจนตลอดชีวิต

“ความ 6” หรือ ข้อความ 6 คำ เช่น

สำนวน “เมื่อเป็นก็เฮอย่าหุบ เมื่อเป็นคุดเฮอย่าอ้า”

คำแปล เมื่อเขาร้องขออย่าปฏิเสธ เมื่อเขาไม่ต้องการเราอย่าเสนอ

หรือข้อความที่มีคำไม่เท่ากัน หน้า 6 คำ หลัง 5 คำ เช่น

“เงินคำมีกูเง่าไม้ ไผไถ่ก็มันมี”

คำแปล เงินทองมีทุกที่ ถ้าขยันจักมี

“ป้อฮ้องน้องฮู้หนึ่ง แหม่งกันฮู้ก้องตางหลิ”

คำแปล พี่น้องมีความรู้แบ่งกันจะได้เป็นสิ่งที่ดีมาก

“ป้อเป็นกนอ้าลัก จ้างเป็นน้ำพักเป็น”

คำแปล ถ้าเป็นคนโง่ จะตกเป็นเหยื่อของคนฉลาด

“ไ้มีเฮดก้าน ไ้ผานเล่นพาย”

คำแปล อยากมั่งมีต้องทำงาน อยากยากจนไป เล่นไฟ

“ผู้จักเอาไ้รอด ไ้ผ้อฮอดไ้คิง”

คำแปล รู้จักรักษาตัวรอด จะปลอดภัย

“ไ้ผศุขอ่อนกนหลิ ไ้ผศุกลิไ้จิ้น”

คำแปล ถ้าไม่มีความโลภจะเป็นคนดี คนทำจิตใจให้สะอาดจะศุขใส

“เป็นกนลอกะใหญ่ ไ้กว่าไ้มาอำญาสัง”

คำแปล โลภมากลาภหาย

“นุ่งโคลายหมาเห่า คั่นความเก๋าคิดกัน”

คำแปล แต่งชุดลายหมาเห่า พูดเรื่องเก๋าทะเลาะกัน

“ปอไ้กิ้นหน่ากิ้นต่านกึ่งก้อย ไ้กิ้นน้อยกิ้นต่านโหม่มือ”

คำแปล อยากกินได้มากให้กินทีละน้อย อยากกินได้น้อยกินทีละมาก

“เจ้าแปกตามตำ เจ้าป้ากิ้นจี้”

คำแปล สอนคนอื่นแต่ตัวเองไม่ทำ

“เจ้าก๊ับไ้คือต้อง เจ้าก้องไ้ไห้โบก”

คำแปล สิ่งที่ทำได้นำไปขายหมด ไม่เหลือไว้กินไว้ใช้เลย

สำนวนไทใหญ่เป็นวรรณกรรมลายลักษณ์อักษร ที่ถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อมา ลักษณะเป็นคำสอนที่เป็นถ้อยคำสัมผัสคล้องจอง กล่าวลักษณะตรงไปตรงมา เป็นคำสอนโดยตรง และกล่าวในลักษณะการเปรียบเทียบ ต้องตีความคำสอนจากบริบทโดยพิจารณาเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อม สังคมของกลุ่มชน เนื่องจากที่มาของสำนวนจะมาจากสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพ และวัฒนธรรม เช่น ลักษณะภูมิศาสตร์ การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ เป็นต้น สำนวนจึงมีคุณค่าทั้งในด้านคำสอน ที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมของสังคม

การประพฤติปฏิบัติตามวิถีที่กลุ่มชนมองว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นเครื่องสะท้อนวิถีคิด ประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต และวัฒนธรรม ของชาวไทใหญ่ได้เป็นอย่างดี

โครงสร้างทางสังคม ประเพณีและพิธีกรรม

ระดับครอบครัว

ครอบครัวชาวไทใหญ่ มีทั้งครอบครัวขนาดใหญ่ คือ มีคนหลายรุ่นอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน และครอบครัวขนาดเล็ก มีเพียงพ่อแม่และลูก ชาวไทใหญ่หลายรุ่นที่พำนักในครัวเรือนเดียวกัน ต่างก็มีฐานะทางสังคมที่เชื่อมโยงอิงอาศัยกัน เช่น คนชรารุ่นปู่ย่าตายาย เป็นที่เคารพนับถือของ ลูกหลาน เป็นที่ปรึกษาปัญหาบางอย่างแก่พ่อแม่ลูกหรือหลานที่ยังเล็กๆ จะได้รับการดูแลเอาใจใส่ จากคนชรา หรืออย่างน้อยทำให้คนชรามีกิจกรรมในรอบวัน ยังผลให้เด็กเกิดความรู้สึกว่ามีผู้อยู่ ใกล้ชิดไม่อ้างว้างเดียวดาย ขณะที่พ่อแม่หรือผู้ใหญ่ช่วยกลางคนทำหน้าที่เป็นผู้บริหารจัดการทุกสิ่ง ทุกอย่างเกี่ยวกับครอบครัว เช่น เรื่องอาหาร รายได้ การใช้จ่าย และความเป็นอยู่อื่นๆ

ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวขนาดใหญ่มีแนวโน้มไปสู่การเป็นครอบครัว ขนาดเล็ก โดยเฉพาะผู้ที่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น หรือผู้ที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม มักปลีกตัว แยกออกมาสร้างครอบครัวใหม่ เช่น แต่งงานกับชนเผ่าอื่น บางครัวเรือนอาจละทิ้งพ่อแม่ให้อยู่ เพียงลำพัง ขณะที่ตนเองต้องไปทำงานนอกชุมชนของตน

ระดับชุมชน

โครงสร้างของชุมชน มีการปกครองส่วนท้องถิ่นรองรับ เช่น มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. เป็นต้น แต่ในรายละเอียดปลีกย่อยยังมีฝ่ายที่มีบทบาทต่อสังคม ได้แก่

1. วัด ถือเป็นสถาบันให้ท้องถิ่นที่มีบทบาทมากพอสมควร เพราะเป็นแหล่งหลอมรวม ศรัทธาให้คนมาทำบุญตามประเพณี และพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติ ก่อให้เกิดสำนึกทางวัฒนธรรม โดยที่พระสงฆ์ไม่ผู้จะมีบทบาทมากนัก เนื่องจากชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญต่อสถานที่หรือ สถาบันวัด มากกว่าที่จะเน้นเฉพาะที่ตัวพระสงฆ์ ดังนั้นพระสงฆ์ในสังคมไทใหญ่จึงเป็นผู้ประกอบ พิธีกรรม ให้พิธีกรรมดำเนินไปอย่างสมบูรณ์

2. แก่น้ำ หรือ แก่ฮ้อง เป็นตำแหน่งที่แต่งตั้งโดยนายอำเภอหรือกำนัน หรือเป็นบุคคลที่ชาวบ้านส่วนใหญ่แต่งตั้งขึ้น มีหน้าที่ในการดูแลบริหารระบบน้ำเพื่อการเกษตรในท้องถิ่น มีสิทธิตั้งกักเก็บหรือปล่อยน้ำเข้าสู่พื้นที่เกษตร ตำแหน่งนี้จึงเป็นเสมือนผู้มีอำนาจอธิปไตยเกี่ยวกับแหล่งน้ำ ทำการเกษตร ทำให้กลไกทางสังคมดำเนินไปด้วยดี

3. ผู้อาวุโส คือ บุคคลซึ่งเป็นที่นับถือของคนในหมู่บ้าน ไม่มีการแต่งตั้งหรือกำหนดตำแหน่งไว้เป็นการเฉพาะ แต่คนในสังคมจะรับรู้และยอมรับอย่างไม่เป็นทางการ ทำหน้าที่คล้ายเป็นที่ปรึกษาของชุมชน

การอยู่เป็นชุมชนของชาวไทใหญ่มีได้อย่างโดดเดี่ยว แต่มีปฏิสัมพันธ์กับชนเผ่าอื่นๆ เช่น ชาวไทใหญ่ไม่ใช่นักประดิษฐ์ในเรื่องจักสานหรือทอผ้า จึงได้อาศัยเครื่องจักสานจากชาวกะเหรี่ยง ผ้าทอจากคนเมือง (ชาวไทยเหนือ) ขณะที่ชาวไทใหญ่มีชื่อเสียงทางด้านเกษตรกรรม มีผลผลิตทางการเกษตรออกสู่ชุมชนอื่น จึงเป็นความเกื้อหนุนกันในทางสังคม กิจกรรมทางสังคมแบบพึ่งพาอาศัยกันที่ยังคงแน่นแฟ้นอีกประการหนึ่งในสังคมไทใหญ่ คือ ยังคงมีการลงแขก เรียกว่า “เอามื้อ” กันอยู่ พบได้ทั่วไปตามชุมชนเกษตรในชนบท

การแปรรูปผลผลิตการเกษตร เช่น สกัคน้ำมันงา การทำ “แป๊ะจ๋อ” หรือถั่วหลวงคั่ว การทำถั่วเน่า ฯลฯ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรดังกล่าวนี้มีบ้างเป็นบางชุมชน และบางครัวเรือนทำงานเป็นอาชีพหลักในครอบครัว อาชีพรับจ้างอื่นๆ เป็นพนักงานในบริษัทห้างร้าน หรือในโรงแรม รีสอร์ท ส่วนผู้ที่มีความรู้ต่างก็ประกอบอาชีพตามภูมิรู้และความสามารถเฉพาะทาง เช่น รับราชการ เป็นครู ตำรวจ ทหาร พนักงานธนาคาร ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีอาชีพค้าขายทั้งที่ขายในรูปแบบร้านค้าในเขตชุมชนเมือง เช่น ขายเสื้อผ้าอาหาร ตลอดจนของใช้ต่างๆ ไป หรือขายเป็นร้านค้าย่อยในชุมชนชนบท

ศาสนาและความเชื่อ

ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีบ้างเล็กน้อยที่นับถือศาสนาอิสลามหรือศาสนาคริสต์ ซึ่งศาสนาพุทธเข้ามาเผยแพร่ในหมู่ชนชาวไทใหญ่มากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2515 (วโรกาสมีเสถียรภาพ, 2544) ในสมัยที่ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณรัฐฉาน ประเทศสหภาพพม่า และเพื่อฝูงพม่ามากขึ้นเมื่อพระญาณคัมภีร์เดินทางจากเชียงใหม่ไปเผยแพร่ศาสนาพุทธนิกายโชน ขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ก็ยังนับถือเทพหรือผีเจ้าเมือง ซึ่งมีสถานภาพแบบเดียวกับเทพารักษ์ประจำ

หมู่บ้าน เพราะชาวไทใหญ่เชื่อมาแต่ดั้งเดิมว่า เมื่อเจ้าฟ้าหรือหัวหน้ากลุ่มเสียชีวิตวิญญาณก็จะยังวนเวียนปกครองดูแลชาวบ้านอยู่เสมอ ดังนั้นชุมชนชาวไทใหญ่ที่จัดตั้งเป็นหมู่บ้านมักมีวัด และบริเวณที่ใกล้กับวัดมักมีหอเจ้าเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนขนาดย่อม หรือถ้าเป็นเจ้าเมืองที่มีผู้คนนับถือร่วมกันจากหลายๆ ชุมชน อาจมีขนาดใหญ่เท่ากระต๊อบห้างนาหรือทำหลังคา 2-3 ชั้น ก็มี

แนวทางการนับถือทั้งศาสนาพุทธและผีเจ้าเมืองนี้ เป็นไปในลักษณะที่เกี่ยวพันกัน เช่น ผู้ที่นำอาหารไปถวายพระในตอนเช้าจะแวะสักการะที่หอเจ้าเมือง หากเป็นในวันอุโบสถศีล จะมีผู้คนมาทำบุญที่วัดมากเป็นพิเศษ ซึ่งธรรมเนียมที่ชาวไทใหญ่มักปฏิบัติ คือ จัดภาชนะ (เช่น พาน ชัน หรือ กระบะ) ไว้ 4 ที่ ผู้มาทำบุญจะนำดอกไม้ รูป เทียนและข้าวตอก ไปแบ่งวางและโปรยข้าวตอกในภาชนะทั้ง 4 โดยมีความมุ่งหมายว่า สามใบแรกเป็นเครื่องสักการะพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ส่วนใบที่สี่เป็นเครื่องบูชาเจ้าเมือง

นอกจากนี้ ในพิธีปอยหรืองานบุญต่างๆ เช่น ปอยสา่งลอง ก่อนจะแห่ผู้ที่จะบวชออกจากบ้าน เพื่อไปขอโหสิกรรมจากผู้อาวุโสและผู้ที่เคยพนับถือของครอบครัวนั้น จะมีการอัญเชิญผีเจ้าเมือง (ซึ่งมีสภาพเป็นวิญญาณไม่มีตัวตนปรากฏให้เห็น) ขึ้นนั่งบนเสลี่ยง หากเป็นงานพิธีใหญ่ เจ้าภาพมีทรัพย์มาก ก็อาจจัดจ้างม้า ประดับม้าอย่างสวยงามเพื่อเป็นที่นั่งของเจ้าเมือง ออกนำขบวน นอกจากความเชื่อหลักๆ ดังกล่าวมาแล้วนี้ ยังมีความเชื่อปลีกย่อยอีกมากมาย ที่แต่ละครัวเรือนยึดถือ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มีงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสำนวนและสำนวนเปรียบ ดังนี้

จินดารัตน์ บุญพันธ์ (2547) ศึกษาเรื่อง “ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนไทย” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายเปรียบเทียบและกระบวนการของการเปรียบเทียบความหมายในสำนวนไทยที่มีสัตว์เป็นส่วนประกอบของสำนวน โดยผู้วิจัยได้นำแนวคิดด้านการวิเคราะห์อรรถลักษณะมาใช้ในการศึกษาองค์ประกอบทางความหมาย ทั้งความหมายประจำรูปของสัตว์และความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นได้แก่ ความหมายเปรียบเทียบที่เกิดจากความหมายประจำรูปของสัตว์และความหมายเปรียบเทียบที่เกิด

จากความหมายประจำรูปของสัตว์กับส่วนประกอบของสัตว์ ผลการศึกษาพบว่า ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ที่ปรากฏในสำนวนไทย มีจำนวน 13 ความหมาย ได้แก่ 1) คน 2) คุณสมบัติ 3) นิสัย 4) ภัยอันตราย 5) ปริมาณ 6) ขนาด 7) สัตว์มีพิษ 8) อาหาร 9) เวลา 10) สิ่งประดิษฐ์ 11) อาการ 12) การกระทำ 13) ระยะทาง และพบว่าสัตว์ที่ถูกนำมาใช้ในการเปรียบเทียบมากที่สุด คือ เสือ และสัตว์ที่มีความหมายเปรียบเทียบมากที่สุด คือ งู งานวิจัยเรื่องนี้สะท้อนให้เห็นว่า วรรณลักษณะสำคัญของคำที่ปรากฏในสำนวน เป็นสิ่งที่ถูกใช้ในความหมายเปรียบของสำนวน การนำแนวคิดด้านการวิเคราะห์วรรณลักษณะของคำมาใช้ในการศึกษาสำนวน จะทำให้เข้าใจความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ถูกใช้เปรียบเทียบในสำนวนมากยิ่งขึ้น

ศุภา ธนะวงศ์ (2534) ศึกษาเรื่อง “สำนวนเปรียบล้านนา : การศึกษาโครงสร้างและวรรณลักษณะ” เป็นการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสำนวนเปรียบโดยเน้น โครงสร้างทางความหมาย สำนวนเปรียบมี 3 องค์ประกอบ คือ สิ่งที่ถูกเปรียบ แบบเปรียบ และคำแสดงการเปรียบ พร้อมทั้งวิเคราะห์วรรณลักษณะและจัดประเภทของสำนวนเปรียบล้านนา ซึ่งผลของการวิจัยสรุปได้ว่าการสร้างสำนวนเปรียบมีองค์ประกอบสำคัญ คือ โครงสร้างของสำนวนเปรียบ กระบวนการเปรียบ การสรความหมายและการสรคำ กระบวนการปริวรรต ลักษณะความหมายในสำนวนเปรียบและลักษณะวรรณลักษณะของสำนวน งานวิจัยเรื่องนี้เน้นการศึกษากระบวนการของการเปรียบจากการศึกษาสำนวนล้านนา ไม่เน้นความหมายของคำในสำนวน

จิราภรณ์ ภักธากานุกัทร (2521) ศึกษาเรื่อง “ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนไทย” ศึกษาส่วนประกอบ หน้าที่และความหมายของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนไทย ผลการศึกษาสรุปได้ว่า ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนอาจมีลักษณะส่วนประกอบเป็นคำ วลี ประโยค ก็ได้ หน้าที่ของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนอาจมีลักษณะส่วนประกอบเป็นคำ วลี หรือประโยคก็ได้ หน้าที่ของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนแบ่งได้เป็น คำคุณศัพท์ และคำกริยาวิเศษณ์ และความหมายของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนแบ่งได้ 4 ประเภท คือ ความหมายเปรียบเทียบ ความหมายเกี่ยวเนื่อง ความหมายเทียบเคียง และความหมายที่ได้จากเรื่องราว ผู้วิจัยสรุปลักษณะสำคัญของถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวน คือ เป็นคำที่ใช้เป็นปกติแต่เรานำมาใช้ในอีกความหมายหนึ่ง และความหมายใหม่นั้นยังไม่เป็นที่ยอมรับในภาษาแบบแผน งานวิจัยเรื่องนี้เน้นการศึกษาลักษณะของถ้อยคำสำนวน ที่สะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญคือ สำนวนเป็นถ้อยคำที่ไม่กล่าวแบบตรงตามตัว แต่ถูกใช้ในอีกความหมายหนึ่ง

กรณีการ โกวิทกุล (2544) ศึกษาเรื่องการเปรียบเทียบภาษิต-คำพังเพยจีนกับสำนวนภาษิตไทย มีวัตถุประสงค์ของการศึกษา คือ ศึกษาลักษณะทั่วไปของภาษิต-คำพังเพยจีน ลักษณะเด่นทางด้านการใช้ภาษาตลอดจนการจัดหมวดหมู่ และเปรียบเทียบถึงความหมายที่คล้ายคลึงกันระหว่างภาษิต-คำพังเพยจีนกับสำนวน-ภาษิตไทย ผลการศึกษาพบว่าภาษิต-คำพังเพยจีนสามารถจัดได้เป็น 8 หมวดหมู่ และมีกลวิธีการใช้ภาษาที่นิยมใช้กันอยู่ 9 ชนิด ภาษิต-คำพังเพยจีนที่มีความหมายเทียบได้กับสำนวน ภาษิตไทยแบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ ประเภทที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกับสำนวน-ภาษิตไทยและสิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบเทียบเหมือนกัน ประเภทที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกับสำนวน-ภาษิตไทย แต่สิ่งที่น่าสนใจมาเปรียบเทียบแตกต่างกัน ประเภทที่มีความหมายเหมือนหรือคล้ายกับสำนวนภาษิตไทย แต่ไม่มีการเปรียบเทียบในสำนวน-ภาษิตไทย งานวิจัยเรื่องนี้เน้นการศึกษาสำนวนจีนและสำนวนไทยที่มีความหมายเหมือนกัน โดยไม่พิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ใช้ในสำนวน

จากการตรวจสอบเอกสารผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้เอกสารเกี่ยวกับภาษาและสำนวนไทใหญ่ในการถอดความสำนวน จากนั้นผู้วิจัยได้วิเคราะห์สำนวนตามแนวคิดทฤษฎีการศึกษาความหมายในภาษา คือ การวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวน การพิจารณาความหมายตรง ความหมายเปรียบเทียบ การพิจารณาความสัมพันธ์ของคำในสำนวน เพื่อสรุปผลการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะความสัมพันธ์ของสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความหมายเหมือนกัน และใช้เอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในการวิเคราะห์วิถีคิด วิถีชีวิต สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม ที่เชื่อมโยงกับสำนวน รวมถึงการวิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวไทใหญ่จากสำนวน

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาภาษาตามแนว
อรรถศาสตร์ เอกสารที่เกี่ยวกับแนวความคิดเรื่องความหมายในภาษาและประเภทของความหมาย
เอกสารเรื่องคำและความหมายของคำ เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีการวิเคราะห์อรรถลักษณะและทฤษฎี
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคำ เอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ภาษาไทใหญ่ และสำนวน
กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภาษาในเชิงอรรถศาสตร์ เอกสารที่เกี่ยวกับแนวความคิด
เรื่องความหมายในภาษาและประเภทของความหมาย คำและความหมายของคำ เอกสารเกี่ยวกับ
ทฤษฎีการวิเคราะห์อรรถลักษณะและทฤษฎีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคำ รวมถึงเอกสารและ
งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาสำนวนในเชิงอรรถศาสตร์ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าข้อมูลดังกล่าวมาจาก
หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดกลางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
และหอสมุดวังท่าพระ มหาวิทยาลัยศิลปากร
2. ข้อมูลสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้ารวบรวมข้อมูลจากหนังสือ
ที่เกี่ยวกับสำนวนไทใหญ่ จากแหล่งต่างๆ เช่น หอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ วัดป่าเป้า อำเภอเมือง
จังหวัดเชียงใหม่ วัฒนธรรมจังหวัดภาคเหนือ และเอกสารอื่นๆ จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม เช่น
ปราชญ์ท้องถิ่น ผู้บอกภาษา หนังสือสำนวนไทใหญ่ที่เป็นต้นฉบับภาษาไทใหญ่ หนังสือแบบเรียน
ภาษาไทใหญ่ เอกสารโบราณ
3. ข้อมูลความหมายของคำ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากพจนานุกรม 2 เล่ม คือ พจนานุกรมภาษา
ไทใหญ่-ไทย ของสถาบันภาษา ศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ พจนานุกรม
ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ประกอบกับการให้นิยามความหมายของผู้วิจัยเองให้ฐานะ
เจ้าของภาษา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษา ได้แก่ สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความหมายเหมือนกัน ซึ่งผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างสำนวนไทยมาตรฐาน จากหนังสือสำนวนไทย ของ ชุนวิจิตรมาตรา (2538) และ ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2545) เนื่องจากเป็นหนังสือรวบรวมสำนวนไทยที่ได้รับการยอมรับเป็นมาตรฐานได้ ส่วนสำนวนไทใหญ่ ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารที่มีผู้รวบรวมไว้ได้แก่ 108 ภาษิตไทใหญ่ (SHAN PROVERBS) โดย พระนันตา ฐานวโร สำนักเอกสารจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ นำมาประกอบกับสำนวนที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้เดินทางไปเก็บข้อมูลภาคสนามที่วัดป่าเป้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้รับเอกสารรวบรวมสำนวนไทใหญ่ จากพระมหานูพันธ์ อภิวิฑูโน พระนักพัฒนาทำหน้าที่เผยแพร่ภาษาไทยแก่ผู้สนใจและสอนภาษาไทยในสถานศึกษา ภายในจังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 1,200 สำนวน

จากนั้นผู้วิจัยได้เดินทางไปอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้ประสานงานกับวัฒนธรรม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เจ้าหน้าที่วัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้นำไปพบปราชญ์ท้องถิ่น คือนายกิตติวัฒน์ พงษ์ไทย (ลูกหลานทุม เมืองปาย) ได้ศึกษาเอกสารภาษาไทยโบราณ หนังสือสอนภาษาไทย และได้รับเอกสารนิทานพื้นบ้านและสำนวนไทใหญ่จากปราชญ์ท้องถิ่น จากนั้นผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อมูลสำนวนที่ได้รับจากวัดป่าเป้าและเมืองปาย เทียบกับเอกสาร 108 สำนวนไทใหญ่ รวบรวมโดยพระนันตา ฐานวโร พบว่าสำนวนตรงกัน ผู้วิจัยจึงร่วมศึกษาภาษาไทยจากปราชญ์ท้องถิ่น และถอดความสำนวนไทใหญ่ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้บอกภาษา และบันทึกภาพวิดีโอ

ต่อมาผู้วิจัยได้เดินทางไปอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ได้เข้าไปสอบถามชาวไทใหญ่ ในชุมชนวัดหลวง วัดไทใหญ่ในอำเภอแม่สอด พบว่า ในปัจจุบันชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่พูดภาษาไทยไทใหญ่ แต่ไม่สามารถอ่านตัวอักษรไทใหญ่ได้ ผู้วิจัยจึงเดินทางไปวัดท่าอาจ ตำบลท่าสายลวด อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ซึ่งเป็นวัดไทใหญ่เช่นเดียวกัน เจ้าอาวาสวัดท่าอาจ ได้แนะนำให้ผู้วิจัยรู้จักกับผู้บอกภาษา คือ ชาย-อ่อง จ่อเต๊ะ ชาวไทใหญ่ที่อพยพมาอาศัยอยู่ที่อำเภอเมียวดี ประเทศสหภาพพม่า จังหวัดชายแดนติดกับอำเภอแม่สอด ชาย - อ่อง จ่อเต๊ะ ประกอบอาชีพเป็นครูสอนภาษาไทย ในประเทศพม่า จบการศึกษาจาก มหาวิทยาลัยมณฑลฉะเลย์ วิทยาเขตมิลิลา สาขาประวัติศาสตร์ มีความรู้ด้านภาษาไทย ภาษาไทย ภาษาพม่า และภาษาอังกฤษ ผู้วิจัยจึงร่วม

ถอดความสำนวนไทใหญ่จากผู้ออกภาษาชาเขื่อง-อ่อง จ่อเต๊ะ โดยผู้ออกภาษาเป็นผู้อ่านออกเสียง และถอดความเป็นภาษาไทยอธิบายความคำสอนของสำนวน โดยผู้วิจัยได้เขียนบันทึกเป็นภาษาไทย และสอบถามเกี่ยวกับลักษณะของคำสอน วัฒนธรรม วิถีชีวิต วิถีคิดของชาวไทใหญ่ที่ปรากฏในสำนวน

จากนั้นผู้วิจัยได้นำสำนวนที่บันทึกไว้ มาตรวจสอบความถูกต้องของตัวอักษร โดยเฉพาะระบบเสียงวรรณยุกต์ โดยใช้พจนานุกรมภาษาไทใหญ่-ไทย รวบรวมโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ร่วมกับมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และผู้มีความรู้ด้านภาษาไทใหญ่ ช่วยในการสอบทานคำศัพท์ ใช้เวลาในการถอดความสำนวนทั้งสิ้น 7 เดือน จากนั้นผู้วิจัยจึงนำสำนวนไทใหญ่จำนวน 1,200 สำนวน มาเปรียบเทียบกับสำนวนไทยมาตรฐานจากหนังสือสำนวนไทย ของขุนวิจิตรมาตรา (2538) และภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน(2545) โดยพิจารณาเฉพาะสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน พบสำนวนที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานที่นำมาวิเคราะห์รวมทั้งสิ้น 59 สำนวน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ เกณฑ์การพิจารณาความหมายของคำ เกณฑ์การแสดงผลอรรถลักษณะและการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำ และเกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ โดยมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์การพิจารณาความหมายของคำ

แบ่งความหมายของคำเป็น 2 ส่วน คือ ความหมายตรง และ ความหมายนัย

ส่วนที่ 1 ความหมายตรง เป็นความหมายที่ประกอบขึ้นเป็นสิ่ง ความหมายตรงจะแสดงหมวดหมู่พร้อมทั้งรายละเอียดอื่นๆ ของสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึง ซึ่งแบ่งออกเป็นชนิดของคำได้แก่ คำนาม คำกริยา (แบ่งย่อยออกเป็นคำกริยาสภาพ คำกริยาเปลี่ยนแปลง คำกริยาอาการ และคำกริยาการิต) คำเสริม คำเชื่อม และคำแทน ความหมายตรงจะระบุถึงวัตถุประสงค์, รูปร่าง, ลักษณะ, คุณสมบัติ รวมถึงประโยชน์ของสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึง มีรายละเอียดดังนี้

ความหมายตรง หมายถึง ความหมายที่ประกอบขึ้นเป็นสิ่ง จะแสดงหมวดหมู่ พร้อมทั้งรายละเอียดอื่นๆ ของสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึง ความหมายตรงของคำแบ่งออกเป็นชนิดของคำ, สิ่ง, กลุ่มของสิ่ง, วัตถุประสงค์, รูปร่าง, ลักษณะ, คุณสมบัติ, หน้าที่, การทำงาน ของสิ่งที่คำนั้นกล่าวถึง คำว่า สิ่ง ในที่นี้มีความหมายกว้าง กล่าวคือ หมายถึงสิ่งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม

ส่วนที่ 2 ความหมายนัย เป็นความหมายที่เพิ่มขึ้นหรือความหมายรองนอกเหนือจากความหมายตรง ซึ่งรวมความหมายตามขอบเขตการใช้ไว้ด้วย แบ่งความหมายนัยออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1. ความหมายตามความรู้สึก คือ ความหมายที่คำนั้นก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกทางบวกทางลบ ซึ่งจะขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของชนชาติและประสบการณ์ของบุคคล
2. ความหมายตามรูปแบบการใช้ คือ ความหมายของคำเกี่ยวพันกับการใช้ภาษาในรูปแบบต่างๆ
3. ความหมายพิเศษ คือ ความหมายโดยการเปลี่ยนที่หรือโดยการนำคำนั้นมาใช้ให้ได้ความหมายอย่างที่ต้องการ
4. ความหมายเปรียบเทียบ คือ ความหมายที่เกิดจากการนำเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบกับความหมายตรงหรือความหมายหลักของคำ

เกณฑ์การแสดงอรรถลักษณะและการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำ

ผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การแสดงอรรถลักษณะของคำขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นตัวอย่าง โดยสร้างแผนผังแสดงอรรถลักษณะของคำที่พบในสำนวนให้สอดคล้องกับการพิจารณาความหมายในเกณฑ์ข้อที่ 1 แผนผังแสดงอรรถลักษณะจะแสดงให้เห็นอรรถลักษณะของคำแต่ละคำโดยละเอียด แผนผังแสดงอรรถลักษณะจะทำให้ทราบความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ปรากฏในรูปสำนวน ว่ามีอรรถลักษณะสำคัญที่ถูกนำไปใช้ในความหมายเปรียบเทียบในสำนวนไทยใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความหมายเหมือนกัน

ผู้วิจัยสร้างตารางเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเป็นตัวอย่าง ในตารางเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำจะแสดงรูปคำที่นำมาเปรียบเทียบกันแสดงอรรถลักษณะที่พบในคำนั้นๆ โดยแบ่งเป็นความหมายตรงและความหมายนัย ใช้เครื่องหมาย + (เครื่องหมายบวก) เพื่อระบุว่าพบอรรถลักษณะนั้นในคำที่นำมาเปรียบเทียบ และใช้เครื่องหมาย - (เครื่องหมายลบ) เพื่อระบุว่าไม่พบอรรถลักษณะนั้นในคำที่นำมาเปรียบเทียบ ใช้เครื่องหมาย +/- (เครื่องหมายบวกและเครื่องหมายลบ) เพื่อระบุว่าอรรถลักษณะนั้นอาจจะปรากฏหรือไม่ปรากฏในคำที่นำมาวิเคราะห์ก็ได้ เหมือนกัน

เกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ

ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่ปรากฏในรูปสำนวนไทยใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ดังนี้

ความสัมพันธ์ระหว่างคำ หมายถึง การอธิบายความหมายของคำโดยใช้หลักเกณฑ์ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำนั้นกับคำอื่นๆ ในภาษาแบ่งความสัมพันธ์ระหว่างคำได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ คือ ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกัน และความสัมพันธ์ระหว่างคำต่างหมวดกัน

หมวดความหมาย หมายถึง กลุ่มของคำที่มีความหมายบางอย่างร่วมกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกัน หมายถึง การจัดกลุ่มความหมายของคำ เข้าไว้ในหมวดความหมายเดียวกัน และในหมวดนั้นสามารถแบ่งออกเป็นชั้นๆ ได้ตามความหมายกว้างแคบของคำที่เป็นสมาชิกในหมวด คำในชั้นบนสุดมีความหมายกว้างสุด คำในชั้นรองลงมามีความหมายแคบลงตามลำดับ เรียกคำที่อยู่ในชั้นเดียวกันว่า “กลุ่มคำในชั้นเดียวกัน” เรียกคำที่อยู่กรอบบนสุดว่า “คำบอกประเภทใหญ่” เรียกคำที่อยู่ในกรอบล่างว่า “คำบอกประเภทย่อย” ซึ่งคำลูกกลุ่มจะมีคำที่อยู่ในกรอบบนเป็นคำแม่กลุ่ม คำที่อยู่ในชั้นเดียวกันรวมเรียกว่า “สมาชิกในชั้น”

สมาชิกในชั้น หมายถึง คำใดๆ ที่อยู่ในชั้นเดียวกัน ภายในหมวดความหมายเดียวกัน

ความสัมพันธ์ภายในหมวด หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกันที่มีต่อกัน แบ่งออกเป็น 2 แบบ คือ ความสัมพันธ์แบบประเภท และความสัมพันธ์แบบส่วนประกอบ

ความสัมพันธ์แบบประเภท หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่าง สมาชิกในชั้นที่ต่างก็มีความหมายระบุถึงสิ่งชนิดเดียวกันทั้งกลุ่ม นั่นคือ สมาชิกแต่ละคำต่างก็เป็นคำบอกประเภทย่อยของคำบอกประเภทใหญ่คำเดียวกัน

ความสัมพันธ์แบบส่วนประกอบ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชั้นที่ต่างก็มีความหมายระบุถึงสิ่งซึ่งประกอบกันขึ้นเป็นสิ่งนั้น นั่นคือ สมาชิกแต่ละคำต่างก็เป็นส่วนประกอบหนึ่งของคำบอกประเภทใหญ่

ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชั้น หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำที่อยู่ในชั้นเดียวกัน แบ่งออกเป็น 1) การเป็นคำพ้องความหมาย 2) คำแย้งความหมาย 3) การลำดับความหมาย และ 4) การวิภาคความหมาย

1. การเป็นคำพ้องความหมาย

คำพ้องความหมาย คือ คำที่มีรูปต่างกัน แต่มีอรรถลักษณะชุดเดียวกัน ยกเว้นส่วนที่แสดงความแตกต่างปลีกย่อยซึ่งเป็นส่วนที่เติมเข้าไป เช่น ความแตกต่างระหว่างหัวและศีรษะ ซึ่งต่างกันเพราะคำหนึ่งเป็นภาษาไม่เป็นทางการ [-ทางการ] และอีกคำหนึ่งเป็นภาษาทางการ [+ทางการ]

2. คำแย้งความหมาย

เป็นคำที่มีอรรถลักษณะเหมือนกันหมด ต่างกันเพียงอรรถลักษณะเดียว เช่น คำว่า พ่อ และ แม่ ซึ่งแย้งกันเพราะอรรถลักษณะ [+/- ชาย] เท่านั้น

3. คำหลายหน้าที่

คือ คำที่อรรถลักษณะบอกความหมายเหมือนกัน แต่มีวากยสัมพันธ์ลักษณะซึ่งบอกหน้าที่ทางไวยากรณ์ต่างกันจะแสดงวากยสัมพันธ์ลักษณะด้วยการขีดเส้นได้เพื่อให้ต่างจากอรรถลักษณะบอกความหมาย เช่น คำว่า ศรีธธา ในประโยคว่า

- เขาศรีธธาในตัวเธอมาก
- เขาไม่มีศรีธธาในศาสนาไหนเลย

4. คำจำกลุ่มและคำลูกกลุ่ม

คำลูกกลุ่มต่างจากคำจำกลุ่มเพราะมีอรรถลักษณะมากกว่า อรรถลักษณะที่เพิ่มมาบอกลักษณะเฉพาะของคำแต่ละคำ เช่น คำจำกลุ่ม เครื่องครัว และคำลูกกลุ่ม มีด ท้าวพี ทะหลิว

5. คำเกิดคู่กัน

คำเกิดคู่กัน คือ คำที่มีเงื่อนไขในภาษาบังคับให้มีอรรถลักษณะบางประการที่เหมือนกัน แม้ว่าอรรถลักษณะอื่นและวากยสัมพันธ์ลักษณะจะต่างกัน เช่น คำนาม เชือก และ กระดาด และ คำลักษณนาม เส้น เป็นต้น

6. คำขัดกัน

คือ คำที่มีอรรถลักษณะตรงข้ามกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งทางความหมาย เช่น ทารกชรา

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

มีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลสำนวนไทยใหญ่จากแหล่งต่างๆ จำนวน 1,200 สำนวน นำมาถอดความคำอ่านและความหมายเป็นภาษาไทยโดยสอบถามจากชาย-อ่อง จ่อเต๊ะ ผู้บอกภาษาซึ่งเป็น

ชาวไทใหญ่เจ้าของภาษา นักกิตติวัฒน์ พงษ์ไทย (ลูกหลานทุม เมืองปาย) ปราชญ์ท้องถิ่นอำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน และพระมหาอนุพันธ์ อภิวิฑูโน วัดป่าเป้า อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประกอบกับการถอดความความหมายโดยศึกษาลักษณะของภาษาไทใหญ่ ทั้งพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ โดยค้นคว้าจากหนังสือเรียนภาษาไทใหญ่และค้นคว้าคำศัพท์ภาษาไทใหญ่จากพจนานุกรมภาษาไทใหญ่-ไทย รวบรวมโดยมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการศึกษาภาษาไทใหญ่ช่วยในการถอดความสำนวนไทใหญ่ ดังนี้

พยัญชนะภาษาไทใหญ่ มี 18 ตัว ดังนี้

g ก๊ะ ก	k กะ ข,ค	c งะ ง,หง	j จ๊ะ จ	s ชะ ซ,ส	Y ญะ ญ,หญ	D ต๊ะ ต	t ทะ ถ,ท	n นะ น,หน
B ป๊ะ ป	p พะ ผ,พ	m มะ ม,หม	y ยะ ย,หย	R ระ ร,หล	l ละ ล,หล	w วะ ว,หว	h ฮะ ห,ฮ	a อ๊ะ อ

พยัญชนะควบกล้ำ มีดังนี้

g + y = gl ก + ย	p + R = ɬp ɬp: พ + ร = พร่า	g + w = gw (gf) ก + ว = กว้า
k + y = kl ค + ย	d + R = ɬd ɬd: ด + ร = ดร่า	k + w = kw (pf) ข + ว = ขว้า
B + y = bl ป + ย	s + R = ɬs ɬs: ส + ร = สร่า	s + w = sw ซ + ว = ซว้า
p + y = pl พ + ย	k + R = ɬk ɬk: ข + ร = ขร่า	d + w = dw ต + ว = ตว้า
m + y = ml ม + ย	g + R = ɬg ɬg: ก + ร = กร่า	b + w = bw บ + ว = บว้า
l + y = ll ล + ย		l + w = lw ล + ว = ลว้า

สระ มี 19 ตัว ดังนี้

-อะ (ไม่มีรูป)

-| -อา

-÷ -อา+ตัวสะกด

-i -อิ+ตัวสะกด

-l- อี

-q เอ + ตัวสะกด

-Q แอ+ตัวสะกด

-u อุ + ตัวสะกด

-Õ อุ

-Õ อุ + ตัวสะกด

-J อือ+ตัวสะกด

-ฟr อือ

-K เออ + ตัวสะกด

-Kc เออ

-Z ออ+ตัวสะกด

e- -เอ

e-| -ออ

E- -แอ

-o ไอ

วรรณยุกต์ มี 5 เสียง ดังนี้

ˊ (จั่วหน้า)	, (หยัก)	ˋ (หยักจั่ว)	Xจั่วได้)	ไม่มีรูป
สามัญ	เอก	โท	ตรี	จัตวา

มาตราตัวสะกด มี 8 มาตรา ดังนี้

มาตราตัวสะกด	รูปพยัญชนะ
แม่กก	~r
แม่กด	dr
แม่กบ	br
แม่กง	cr
แม่กน	nr
แม่กม	mr
แม่เกย	Yr
แม่เกอว	wr

ตัวอย่าง การประสมพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ และตัวสะกด

เสียงวรรณยุกต์	ภาษาไทยใหญ่	ภาษาไทย
สามัญ	bnr	ปาน
เอก	~r	กาก
โท	~er	แก้ง
ตรี	kr	แก้ม
จัตวา	snr	สิน

ผู้วิจัยได้ศึกษาภาษาไทยใหญ่ใช้สำหรับถอดความสำนวน จำนวน 1,200 สำนวน โดยมีวิธีการดังตัวอย่าง

gv l br'wn:gv:-hv:hnrj crj :cr l :dr

กำ หลุ่น หือ นะ กำ - ฮ้า หั้น จั้ง จ้าง ลาด

คำศัพท์

กำ หลุ่น = นกอินทรี (กรูท)

หือ = หรือ

นะ กำ = นาค

ฮ้าหั้น = จันเห็น

จั้งจ้างลาด = จังจะพุดถูก

ความหมาย

(นกอินทรี) กรูทหรือนาค เห็นก่อนจังจะพุดถูก

2. ตรวจสอบความถูกต้องของสำนวน ทั้งรูปสำนวน คำศัพท์ ความหมายของคำ คำอ่าน และความหมายของสำนวน โดยสนทนากับปราชญ์ท้องถิ่นและผู้บอกภาษาเพื่อตรวจสอบการอธิบายคำสอนของสำนวนไทใหญ่ และการใช้สำนวนในบริบทต่างๆ ทั้งหมด 1,200 สำนวน

3. คัดเลือกข้อมูลสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานจาก จำนวน 1,200 สำนวน โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบกับหนังสือสำนวนไทย ของ ขุนวิจิตรมาตรา และ หนังสือภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2545 โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา คัดเลือกเฉพาะสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันเท่านั้น โดยพิจารณาทั้งสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันอย่างสมบูรณ์ และสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันเพียงบางส่วน

ขั้นตอนการวิจัยและสรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เมื่อศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยนำข้อมูลดังกล่าว มาวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

1. ผู้วิจัยสำรวจข้อมูลสำนวนไทใหญ่และ สำนวนไทยมาตรฐาน ที่มีความหมายเหมือนกัน นำสำนวนมาเปรียบเทียบลักษณะของคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวน ว่ามีการใช้คำเปรียบเทียบ เหมือนกัน คล้ายคลึงกัน หรือแตกต่างกัน พบว่า มีสำนวนที่มีความหมายเหมือนกันรวม 59 สำนวน จากอุปสำนวนไทใหญ่ จำนวน 1,200 สำนวน จากนั้นจึงนำสำนวนทั้ง 59 สำนวนมาจัดกลุ่ม ดังนี้

1.1 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน แต่มีรูปสำนวนต่างกัน

1.2 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน และมีรูปสำนวนเหมือนกันหรือคล้ายกัน

ผู้วิจัยได้เรียงลำดับสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน ทั้ง 2 ประเภท ตามลำดับตัวอักษร

2. วิเคราะห์ข้อมูล

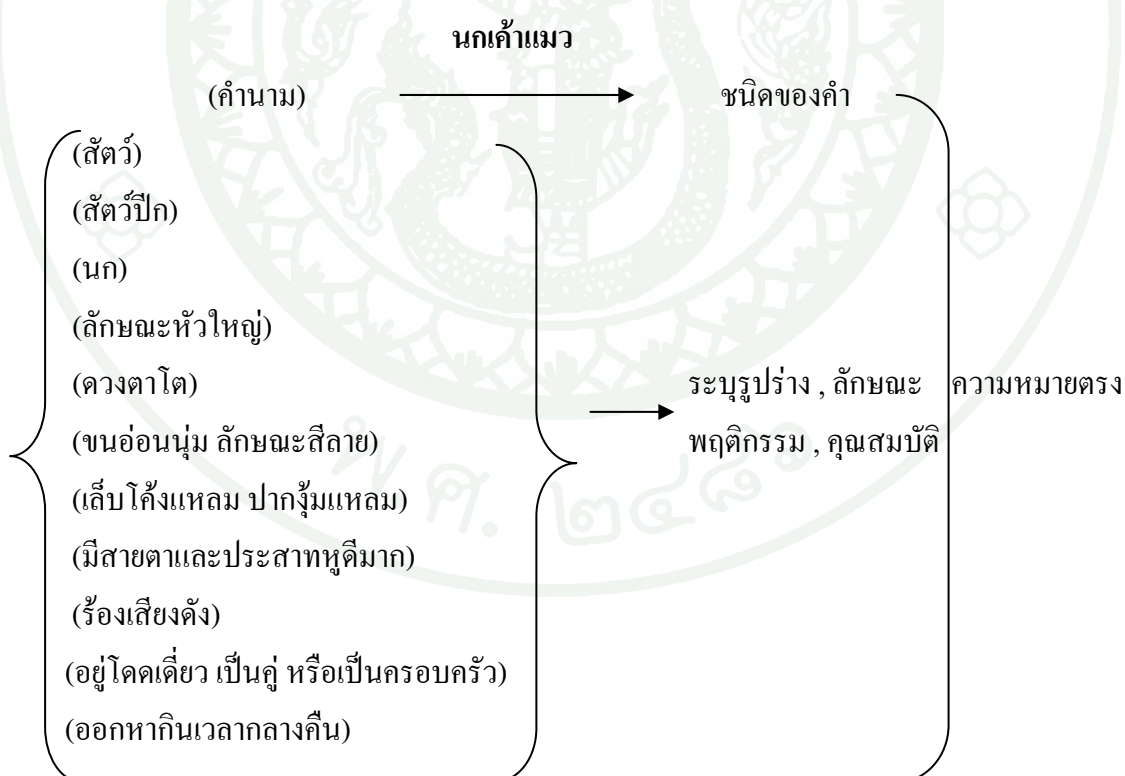
2.1 ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลไปที่แต่ละกลุ่ม โดยเรียงลำดับสำนวนที่พบตามลำดับตัวอักษร มีจำนวนข้อมูลทั้งสิ้น 59 กลุ่ม ในแต่ละกลุ่มจะปรากฏคำที่ต้องวิเคราะห์หรือรรถลักษณะ ความหมาย ของคำ แผนผังแสดงอรรถลักษณะ ตารางเปรียบเทียบอรรถลักษณะ ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวน ไทยมาตรฐาน และการพิจารณาความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำ

2.2 ผู้วิจัยจำแนกอรรถลักษณะของคำ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณาความหมายของคำ เป็นเครื่องมือในการพิจารณาความหมายตรงและความหมายนัย แสดงอรรถลักษณะของคำด้วย แผนผังแสดงอรรถลักษณะ โดยอรรถลักษณะหรือความหมายย่อยนี้เป็นความหมายเด่นที่ได้เลือกสรร จากคุณลักษณะประจำคำที่ประกอบกันขึ้นเป็นคำนั้นๆ ซึ่งความหมายย่อยนี้ได้มาจากการให้นิยาม ของคำจากพจนานุกรม จากผู้วิจัยในฐานะผู้เป็นเจ้าของภาษา และการสอบถามจากท่านผู้รู้ ดังตัวอย่าง จากสำนวนไทใหญ่ “กาไม่ต้องดินกเค้าแมวมันก็เหมือนกันนั่นแหละ” สำนวนนี้มี ความหมายว่า ไม่มีใครดีไปกว่ากัน ผู้วิจัยค้นความหมายของคำจากพจนานุกรมฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542

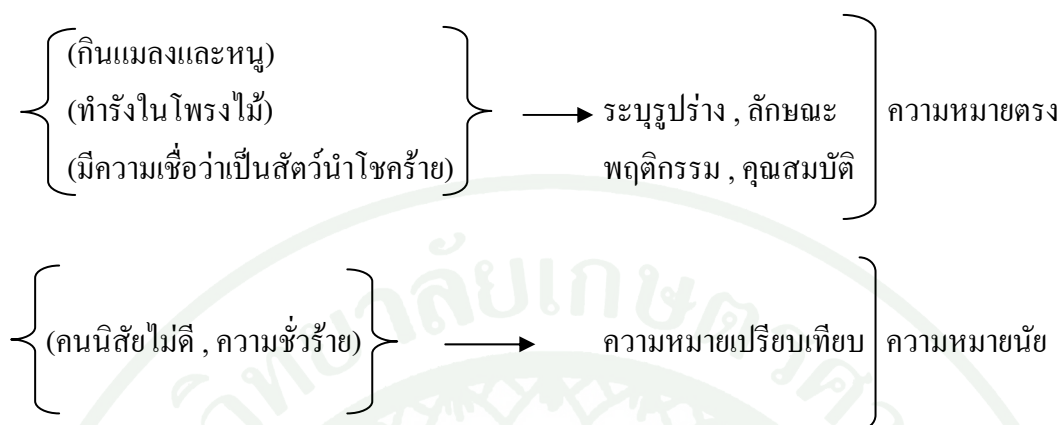
กา น. ชื่อนกชนิด *Corvus macrohynchos* ในวงศ์ Corvidae ตัวดำ ร้องกาๆ, อีกา ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 108)

เค้า น. ชื่อนกหลายชนิดในวงศ์ Strigidae ขนนุ่ม หัวใหญ่ ตาโต ตัวลาย ออกหากินเวลากลางคืน กลางวันหลบพักซ่อนตามต้นไม้ มีหลายชนิด เช่น เค้าเหี่ยว (Ninox scutulata) เค้าแมว หรือเค้าโมง (*Glaucidium cuculoides*), อูก ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 263)

พบว่า นิยามความหมายของคำที่ปรากฏในพจนานุกรมยังไม่ครอบคลุมอรรถลักษณะ ความหมายตรงที่สะท้อนให้เห็นลักษณะสำคัญที่นำคำนั้นมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบ ผู้วิจัย จึงค้นคว้าความหมายของคำเพิ่มเติมนำมาประกอบกับความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับคำของผู้วิจัยในฐานะที่เป็นเจ้าของภาษา พิจารณาอรรถลักษณะความหมายตรงของคำที่สำคัญอย่างละเอียด และมีลักษณะที่ครอบคลุมความหมายที่เกี่ยวข้องกับความหมายเปรียบเทียบ ดังตัวอย่าง อรรถลักษณะของคำว่า “นกเค้าแมว”

นกเค้าแมว

2.3 คัดเลือกความหมายที่สัมพันธ์กันมาเปรียบเทียบอรรถลักษณะที่สำคัญลงในตาราง แสดงการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำ ทั้งอรรถลักษณะความหมายตรงและอรรถลักษณะ ความหมายนัย อธิบายผลการเปรียบเทียบโดยพิจารณาอรรถลักษณะที่เหมือนกันและต่างกัน เป็นข้อมูลประกอบการอภิปรายผลการวิจัย และอธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะ ไว้ท้าย ตาราง ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 1 ตัวอย่างตารางแสดงการเปรียบเทียบอรรถลักษณะคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว”

รูปคำ ความหมาย	อรรถลักษณะ	กา	นกเค้าแมว
ความหมายตรง	สัตว์	+	+
	สัตว์ปีก	+	+
	นก	+	+
	ลักษณะเฉพาะมีสีน้ำตาลตลอดตัว	+	-
	ขนอ่อนนุ่ม ลักษณะสียลาย	-	+
	ลักษณะหัวใหญ่, ดวงตาโต	-	+
	ปากและขาแข็งแรง	+	+
	มีสายตาและประสาทหูดีมาก	-	+
	อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม	+	-
	ร้องเสียงดังกังวาน	-	+
	อาศัยบริเวณที่มีต้นไม้หนาแน่น	+	+/-
	กินอาหารทุกชนิด	+	+/-
	ออกหากินเวลากลางวัน	+	-
	มีนิสัยชอบขโมย	+	-
	มีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	คนนิสัยไม่ดี, ความชั่วร้าย	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กา” และ “นกเค้า” ได้ดังนี้

- 1) อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์) (+สัตว์ปีก) (+นก) (+ปากและขาแข็งแรง) (+อาศัยบริเวณที่มีต้นไม้หนาแน่น) (+กินอาหารทุกชนิด) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+มีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย)
- 2) อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ลักษณะเฉพาะมีสีน้ำตาลตลอดตัว) (ขนอ่อนนุ่ม ลักษณะสียลาย) (ลักษณะหัวใหญ่, ดวงตาโต) (มีสายตา

และประสาทหูดีมาก) (อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม) (ร้องเสียงดังกังวาน) (ออกหากินเวลากลางวัน) (มีนิสัยชอบขโมย)

2.4 จัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ โดยใช้เกณฑ์การพิจารณา

ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ มาใช้ในการจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมาย และอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำ ทั้งนี้ สำหรับสำนวนที่คำในสำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำ ก็จะยกเว้นไม่แสดงตารางความสัมพันธ์ระหว่างคำ ดังตัวอย่าง

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 4 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

ประเภท ↓ ↑	สัตว์		ชั้นที่ 1
	สัตว์ปีก		ชั้นที่ 2
	กา	นกเค้าแมว	ชั้นที่ 3 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” ได้ดังนี้

- 1) คำว่า กา และนกเค้าแมว มีความหมายระบุถึง “สัตว์” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “สัตว์ปีก” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” อยู่ในชั้นที่ 3
- 2) ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่ หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “สัตว์ปีก” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
- 3) ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “กา” และ “นกเค้า” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

2.5 สรุปผลการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานทุกคู่ โดยนำข้อมูลจากแผนผังการศึกษาอรรถลักษณะความหมายตรงและความหมายนัย ตารางแสดงการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำ และตารางแสดงความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ มาประกอบการสรุปผลและอภิปรายผลดังตัวอย่าง

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

- 1) สำนวนไทใหญ่ “กาไม่ต้องดินกเค้าแมว มันก็เหมือนกันนั่นแหละ” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ขนมพอสมน้ำยา” มีความหมายว่า ต่างฝ่ายต่างไม่มีใครดีหรือเลวไปกว่ากัน
- 2) คำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ มีความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “สัตว์” และถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “คนนิสัยไม่ดี , ความชั่วร้าย”
- 3) คำว่า “ขนม (จิน)” และ “น้ำยา” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน มีความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “อาหาร” และถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “พอดีกิน”
- 4) สำนวนไทใหญ่เลือกใช้คำเปรียบเทียบในหมวดหมู่ของ “สัตว์” คือคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “นิสัยไม่ดี ความชั่วร้าย” และนำมาเปรียบเทียบ ในสำนวน “กาไม่ต้องดินกเค้าแมว มันก็เหมือนกันนั่นแหละ” ซึ่งมีความหมายว่า “ต่างฝ่ายต่างไม่ดีกว่ากัน ร้ายพอกัน”
- 5) สำนวนไทยมาตรฐานเลือกใช้คำเปรียบเทียบในหมวดหมู่ของ “อาหาร” คือ คำว่า “ขนมจิน” และ “น้ำยา” มีความหมายว่า “พอดีกิน” มีความสัมพันธ์ทางความหมาย คือ “ขนมจิน” เป็นอาหารที่ต้องรับประทานคู่กับ “น้ำยา” เมื่อผสมกันในปริมาณที่พอเหมาะก็จะได้รสชาติที่พอดี เมื่อนำมาเปรียบเทียบในความหมายของสำนวนว่า “ขนมพอสมน้ำยา” จึงมีความหมายว่า “พอดีกิน ต่างฝ่ายต่างไม่มีใครดีหรือเลวไปกว่ากัน”

6) สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำต่างหมวดความหมายกัน โดยสำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “สัตว์ปีก” นำลักษณะสำคัญและพฤติกรรม ความเชื่อ มาใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “คนนิสัยไม่ดี , ความชั่วร้าย” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “ขมขื่น” และ “น้ำยา” มีความสัมพันธ์เป็นส่วนประกอบของ “อาหารคาว” ซึ่งต้องรับประทานคู่กันโดยผสมให้เข้ากัน ให้พอดีกัน ดังนั้นจึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “พอดีกัน ต่างฝ่ายต่างไม่มีใครดีหรือเลวไปกว่ากัน” ถึงแม้สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานจะใช้คำต่างหมวดความหมาย อรรถลักษณะความหมายตรงไม่มีลักษณะร่วมกัน แต่มีลักษณะการเปรียบเทียบคือการนำของสองสิ่งที่มีลักษณะเหมือนกัน หรือต้องปรากฏร่วมกัน มาใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน

2.6 ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ในข้อที่ 2.1-2.5 วิเคราะห์ข้อมูลทั้ง 59 กลุ่มข้อมูล

2.7 เมื่อเสร็จขั้นตอนการวิเคราะห์ในข้อที่ 2.6 แล้ว ผู้วิจัยได้นำสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานทั้ง 59 สำนวน มาวิเคราะห์โลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ โดยผู้วิจัยได้จำแนกสำนวนทั้ง 59 สำนวนเป็น 2 กลุ่ม คือ สำนวนที่สะท้อนโลกทัศน์เพียงด้านเดียว หมายถึง รูปสำนวน 1 สำนวน สะท้อนโลกทัศน์ 1 ด้าน และสำนวนที่สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน หมายถึง รูปสำนวน 1 สำนวน สะท้อนโลกทัศน์มากกว่า 1 ด้าน จากนั้นจัดกลุ่มข้อมูลและสรุปผลโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ที่สะท้อนจากสำนวน

3. ผู้วิจัยแสดงผลการศึกษาทั้งหมดไว้ข้างท้ายผลการวิจัย โดยสรุปในรูปแบบตารางสรุปผลการวิจัย หากค่าความถี่ คิดค่าร้อยละ และแสดงผล จำนวนสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน จำนวนสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน แต่มีรูปสำนวนต่างกัน จำนวนสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน และมีรูปสำนวนเหมือนกันหรือคล้ายกัน สำนวนที่คำมีความสัมพันธ์ทางความหมาย สำนวนที่คำไม่มีความสัมพันธ์ทางความหมาย ลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน ลักษณะการเปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน และโลกทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนไทใหญ่

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการวิจัยโดยเรียงลำดับการนำเสนอตามลำดับตัวอักษรของคำขึ้นต้นในสำนวนที่นำมาวิเคราะห์ รวมมีสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานที่นำมาวิเคราะห์ทั้งสิ้น 59 สำนวน ผู้วิจัยนำเสนอโดยเรียงลำดับการเสนอผลการวิจัยแบบลำดับตัวอักษรจนครบ

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ในแต่ละคู่สำนวน ผู้วิจัยแบ่งการวิเคราะห์สำนวนออกเป็น 6 ส่วนได้แก่

1. ความหมายของคำสำคัญที่ปรากฏในสำนวน
2. แผนผังแสดงอรรถลักษณะของคำ
3. ตารางแสดงผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะ
4. การอธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำ
5. การอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำ
6. สรุปผลการศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ

เมื่อนำเสนอผลการวิเคราะห์ทั้ง 6 ส่วน ในแต่ละคู่สำนวนเสร็จสิ้นแล้วทำยบทที่ 4 ผู้วิจัยนำเสนอตารางสรุปผลการศึกษาวิเคราะห์คำทั้งหมดเพื่อให้เห็นผลการวิเคราะห์โดยรวม

ตารางที่ 2 สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
1	ced l¹ b¹ b¹ b¹ - ced d¹ b¹ b¹ b¹ b¹ /ka: ¹ te: ¹ lom ⁵ pə:n ³ po:k ⁴ - ka: ¹ te: ¹ to:k ⁴ pə:n ³ hɔ:b ² / หงาเต ล่ม เป็น ป็อก - หงาเต โต๊ก เป็น หอบ โกลจะลุ่มเขามาช่วยดู - โกลจะตกเขามาอุ้มไว้	ตกล้ำไม้ไหล ตกล้ำไม้ไหม้	ตกอยู่ในที่คับขัน อย่างไรก็ไม่เป็น อันตราย
2	g¹am r¹ l¹ w¹ en: g¹ w¹ - l¹ w¹ w¹ w¹ w¹ c¹ g¹ n¹ r /ka: ¹ ʔam ² lo: ² ne: ⁴ kaw ⁵ law ⁵ waw ⁴ waj ⁵ nan ² kan ¹ / กำ อ่า โหล่ แน่ เก้า - เล้า เว้า ไว้ หนึ่ง กัน กาไม่ต้องตีกกเค้าแมว - มันก็เหมือนกันนั่นแหละ	ขนมพอสมน้ำยา	มีอะไรในสองฝ่าย เท่ากันไม่ดีหรือไม่มาก ไม่น้อยไปกว่ากัน ถูก หรือผิดเท่ากันใครจะ ว่าใครดีกว่าใครไม่ได้
3	g¹in kw¹ p¹ t¹ - b¹ q¹ r¹ t¹ n¹ r /kin ¹ k ¹ aw ³ p ¹ au ¹ - pe:n ¹ tsaw ¹ man ⁴ / กิน ข้าว เื่อ - เป็น เจื่อ มั่น กินข้าวใคร - เป็นใจมัน	ข้าวแดงแกงร้อน	บุญคุณ
4	g¹ b¹ w¹ m¹ d¹ z¹ r¹ u - am¹ r¹ d¹ n¹ r¹ p¹ d¹ o¹ n¹ r /keb ⁴ hɔ:m ¹ tɔ:m ¹ tsu ⁷ - ʔam ² tan ⁴ hu ⁵ te:m ¹ pan ⁴ / เก็บ หอม ต้อม จู้ - อ่า ตั้น ฮู้ เต็ม บั้น เก็บหอมรวบรวบ - ไม่ทันรู้เต็มบั้น * 2 บั้น เป็นหนึ่งเกวียน (บั้น หลวง = 1,000 ลิตร)	เก็บหอมรอบริบ	รวบรวมสะสมเล็ก ๆ น้อย ๆ เข้า
5	g¹ w¹ r¹ e¹ g¹ w¹ r¹ g¹ m¹ r - g¹ o¹ r¹ m¹ g¹ i¹ n¹ a¹ m¹ r s¹ q¹ /kaw ³ ko: ⁵ kaw ³ kam ¹ - ko:n ⁴ nam ¹ ki:n ¹ ʔam ² se:ŋ ⁻³ / เก้า เก้าะ เก้า กำ - โก้น หน้า กั้น อ่า เส้ง เก้าคนเก้ากำ - คนเขอะกินไม่หมด	คนละไม้คนละมือ	ต่างคนต่างช่วยกันทำ
6	g¹ o¹ c¹ r¹ l¹ b¹ u¹ k¹ b¹ r - e¹ o¹ r¹ c¹ r¹ l¹ b¹ u¹ k¹ b¹ r /kaj ² ha:ŋ ³ -li: ¹ pə: ³ k ¹ o: ¹ n ¹ - ko:n ⁴ ha:ŋ ³ -li: ¹ pə: ³ k ¹ o: ¹ ŋ ³ / ไก ฮ่าง หลี เปื่อ โจน - โก้น ฮ่าง หลี เปื่อ เค็ง ไกรูปงามเพราะขน - คนรูปงามเพราะ เครื่องประดับ	ไก่องามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง	คนรูปร่างงามเพราะ การแต่งกาย

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
7	eθndincU cɪnɲkɛp / kaj ² han ¹ tin ¹ ɲu: ⁴ - ɲu: ⁴ han ¹ k ^h u: ¹ kaj ² / ไก่ หั้น ดั้น ฐู - ฐู หั้น ของ ไก่ ไก่เห็นดินงู - งูเห็นของ (อวัยวะเพศ) ไก่	ไก่เห็นดินงู งูเห็นนมไก่	ต่างฝ่ายต่างรู้ความลับ ของกันและกัน
8	kɪhɣrywɪrj cɪrɣo- pɔɪɔwɪrj cɪrɪ Qr / ka: ¹ hak ⁴ jaw ⁵ tsan ² kaj ⁵ - p ^h aj ⁴ maj ³ jaw ⁵ tsan ² le:t ⁴ / ขา ฮัก เข้า จ้ง ไก่ - ไฟ ไหม เข้า จ้ง แดด ขาหักแล้วถึงขยัน - ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด	วัวหายล้อมคอก	เกิดเรื่องเสียหายขึ้น แล้วจึงป้องกันภายหลัง
9	Y:miedɪ, Y:mɪr- snrj :mɪrj :mɪrj ɔ̃nr / ja:m ⁵ to: ² ja:m ⁵ - san ² tsa:m ⁵ tsa:m ⁵ tsu: ⁴ kan ¹ / ญ่าม ต่อ ญ่าม - สัน จ้ำม จ้ำม ฐู กัน เขลาต่อเขลา - ค่อยๆ เข้าหากัน	ฝนตกจี่หมูไหล	คนไม่ดีอยู่กับคนไม่ดี พลอยเหลวไหลไป ด้วยกัน
10	gɔ̃rj Tɪlea, - gɔ̃rkɪ, eg, mɪnm r / ko:n ⁴ tsaw ¹ -li: ¹ mi: ⁴ ʔe: ² - ko:n ⁴ k ^h a: ² ke: ² mi: ⁴ nam ¹ / โก้น เจ้อ หลี มี เอ - โก้น ข่า เก มี หน้า คนใจดีมีน้อย - คนอวดดี(หยิ่ง, ขโส)มีมาก	คนดีมีน้อย คนถ่อยมีมาก	คนดีมีน้อยกว่าคนไม่ดี
11	gɔ̃rj ymɪrlɪ- yɪ, skɔ̃mrɪɔ̃; / ko:n ⁴ tsaw ¹ ʔam ² li: ¹ - ja: ² si: ¹ k ^h aj ⁴ ho:m ³ ta: ³ / โก้น เจ้อ อำ หลี - หย่า สี ไล้ โห้ม ด้า คนใจไม่ดี (ร้าย) - อย่าอาบน้ำร่วมท่า	คบพาลพาลพาไปหาผิด	คนไม่ดีอย่าไปทำอะไร ร่วมกับเขา
12	gɔ̃rj ɔ̃mrɔ̃wɪr- yɪ, lɪwɪɔ̃j ɔ̃rkwr / ko:n ⁴ tsaw ¹ ʔam ² sw: ³ - ja: ² lw: ³ ho:m ³ tsɔ:m ⁴ k ^h aw ¹ / โก้น เจ้อ อำ ลือ - หย่า หลือ โห้ม จ้อม เขา คนใจไม่ซื่อ - อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา	คบพาลพาลพาไปหาผิด	คนไม่ดีอย่าไปอยู่ร่วม ด้วย

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
13	gbrl plj ɬmɰp - gbrɰp bbrj ɬbr /ko:n ⁴ li: ¹ pi: ¹ tsɔ:m ⁴ maʔ ⁵ - ko:n ⁴ ca: ¹ pə:n ³ tsɔj ⁴ hɔ:p ² / โก้น หลี ผี จ้อม มะ - โก้น จ้า(ก๊อ) เป็น จ้อย หอบ คนดีเทพช่วยเหลือ - คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู	คนดีผีคุ้ม, เคราะห์ดีผีคุ้ม	คนทำดีเทวดาช่วย คุ้มครอง
14	egp lɰy, ebgf - n:mrj ɬp, pɬmrj ɬhnr /kɔʔ ⁵ le:w ¹ ja: ² pe: ¹ kwa: ² - na:m ¹ tsɔk ⁵ pʰa: ² pʰaw ¹ ʔam ² tsɔ:m ⁴ han ¹ / เก๊าะ เหลว หย่า เป้ กว้า - หนาม จ๊อก ผ่า เผื่อ อ้า ซอม หัน คนเดียวขยำไป - หนามตำฝ่าเท้า ไม่มีใครเห็น	คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย	ไปไหนคนเดียวเป็น อันตราย ไปสองคน เป็นเพื่อนร่วมตาย อุ่นใจดี
15	gbrɰ/mrj ɬr- bbd ɬs mɰy:edɰ, /ko:n ⁴ ka:m ² kɛ:n ¹ - ba:j ³ tɛ:n ¹ sam ⁵ ja: ⁴ tɔ: ² / โก้น ก้าม แก้น - ป้าย แค้น ช้ำ ชั่ว ต่อ คนมีเวรกรรม - หนีแดนชั่วเจอต่อ	หนีเสือปะจระเข้	หนีภัยอันตรายอย่าง หนึ่งแล้วต้องพบกับ ภัยอันตราย อีกอย่างหนึ่ง
16	egp hgiey; pɰncr- egp j crey; pɰs/dr /kɔʔ ⁵ hak ⁵ je: ³ pʰw:n ¹ nan ¹ - kɔʔ ⁵ tsan ⁴ je: ³ pʰw:n ¹ sa:t ² / เก๊าะ ฮัก เฮ้ย ผีน หน้ง - เก๊าะ จั้ง เฮ้ย ผีน สาด คนรักหนึ่งผีนหน้ง - คนชังหนึ่งผีนเสื้อ	คนรักเท่าผีนหน้ง คนชัง เท่าผีนเสื้อ	คนรักมีน้อย คนชัง มีมาก
17	egp lɰl- phɰwɰd ɬyɰ /kɔʔ ⁵ law ¹ li: ¹ - pʰi: ¹ nɔ: ¹ ho: ¹ to:j ⁴ ju: ² / เก๊าะ เลือ หลี - ผี เหนอ โห โต้ย หยู่ คนไหนดี - เทพเหนือหัวคูอยู่	คนดีผีคุ้ม, เคราะห์ดีผีคุ้ม	คนทำดีเทวดาช่วย คุ้มครอง
18	kɰrdɰnr: yɰwɰr- kɰrgmɰwɰpɰdɰnr /kho:n ⁵ tɔ:k ² na: ⁴ jɔ: ³ naw ³ - kho:n ⁵ kwa:m ⁴ kaw ² pʰit ⁴ kan ¹ / ค่น เด็ก น้ำ เข้อย เหน้า - ค่น กว้าม เก้า พึด ก้น ค่นข้าวกล้าน้ำ - ค่นความเก๋าทะเลาะกัน	พื้นฝอยหาตะเข็บ	รู้เอาของเก๋ที่ล่วงเลย ไปแล้วมาพูดให้ กระตือรือร้น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
19	g ^{pey} ;wnginey;wnr- h ^d rscamrd nrb ^{ir} /ka ⁷ je: ⁴ wan ⁴ ki:n ¹ je: ⁴ wan ⁴ - he:t ⁴ saŋ ¹ ʔam ² tan ⁴ pə:n ³ / กะ เขย ^๗ วัน ^๔ กั้น ^๑ เขย ^๗ วัน ^๔ - เฮ็ด ^๔ สั่ง ^๔ อ่า ^๑ ตั้น ^๑ เป็น คำขายกินไปวันๆ - ทำอะไรก็ไม่ทันเขา	ตำข้าวสารกรอกหม้อ	ทำอะไรชั่วแต่พอให้ เป็นผลสำเร็จเพียง ครั้งหนึ่งๆ เรื่อยๆ ไป
20	k ^u ts/crep ^{ir} - eb ^{ir} :p ^{ir} bed ^{ir} l ^{ir} gm ^{ir} nr ^{ir} /k ^h o: ⁴ sa:ŋ ⁴ p ^h ɔ: ⁴ - pɔ: ⁴ p ^h aw ¹ pa:j ² tɔ: ¹ lɔ:k ² man ⁴ ʔə: ³ / ไค้ ^๔ ซ้าง ^๑ พ้อ - ป้อ ^๑ เผื่อ ^๑ ป้าย ^๑ ต้อ ^๑ หลอก ^๑ มั่น ^๑ เหงื่อ เครื่องมือห่มที่ต่างมาด้วยสำเนา - ถึงแก่ใครไป ขาดไว้ที่ต่อไม่มันใจ	ยื่นแก้วให้วานร	เอาของมีค่าให้แก่คน ที่ไม่รู้ค่าของสิ่งนั้น
21	p ^{ir} g ^{ir} nr ^{ir} - dzmn ^{ir} nr ^{ir} /p ^h aw ¹ ki:n ¹ t ^h u:n ¹ - tɔ:ŋ ⁵ man ⁴ k ^h o:n ⁵ / เผื่อ ^๑ กั้น ^๑ ถุน - ต้อง ^๑ มั่น ^๑ ค่น ^๑ ใครกินปูน - ท้องมันขึ้น	กินปูนร้อนท้อง	คนทำพิธีไว้ ภายหลัง รู้ว่าคนนั้นคนนี้รู้ ก็แสดงอาการ เดือดร้อนขึ้นเอง
22	c ^{ir} ō ^{ir} k ^{ir} - y ^{ir} nb ^{ir} a ^{ir} ō ^{ir} őr ^{ir} /ŋu: ⁴ lə:m ¹ tha: ³ k ^h ɔ:n ⁵ - jɔ:n ⁵ pə: ³ ʔə:n ¹ lə:n ¹ / งู ^๕ เหลิม ^๑ ถ้า ^๑ ค่อน - ช่อน ^๑ เปื่อ ^๑ เอ็น ^๑ เหลิม งูเหลือมทำค่อน - เพราะเอาแต่นอน (ขี้เกียจ)	ขี้เกียจสันหลังยาว	คนเกียจคร้านเอาแต่นอน
23	c ^{ir} ō ^{ir} t ^{ir} ap/nr- n ^{ir} g ^{ir} /cra/nrd ^{ir} l ^{ir} /ŋu: ⁴ lə:m ¹ paɯ ⁷ ʔɯ:n ¹ p ^h a:n ¹ - nok ⁵ ja:ŋ ⁴ ʔa:n ⁴ ti: ⁵ pa ¹ / งู ^๕ เหลิม ^๑ เปื่อ ^๑ อั้น ^๑ พาน - นกข้าง ^๑ อั้น ^๑ ดี ^๑ ป้า งูเหลือมเผือกสิ้นกินแก้ง - นกขางคิจะจับปลา	ปลาใหญ่กินปลาเล็ก	คนที่มีอำนาจหรือ ผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหง ผู้อ่อนแอหรือผู้น้อย

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
24	c̥arkmm̥lg̥b̥b̥.ə p̥g̥d̥g̥;b̥q̥b̥n̥m̥nr / ɣu:n ⁴ k ^h am ⁴ mi: ⁴ ku: ³ pa:j ¹ maj ⁵ - p ^h aw ¹ kaj ⁵ kɔ: ⁴ pe:n ¹ pu:n ³ man ⁴ / จั้น คำ มี กู้ ป้าย เมื่อ (ไม่) - เผื่อ (เผื่อ) ไก่ กือ เป็น ปุ่น มั่น เงินทองมีที่ปลายไม้ - ใครขยันก็หาได้ (มีสิทธิที่จะได้)	มือใครยาวสาวได้ สาวเอา	ใครมีกำลังมีความ สามารถที่จะถือเอาสิ่ง ใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ก็ รีบถือเอาในทันที ไป ในทางว่าใครก็ได้กัน
25	cu̯bm̥l̥n̥mk̥ur - d/ɡr̥p̥;m̥l̥l̥ q̥ra̯nr / ɣu:m ⁴ pa: ¹ m̥ə: ³ nam ⁵ k ^h u:n ² - ta:k ² p ^h a: ³ m̥ə: ³ l̥e:t ² ɣu:n ² / จุ่ม ป้า หม้อ น้ำ ชุ่น - ตัก ผ้า หม้อ แผลด อุ้น งมปลาเมื่อน้ำชุ่น - ตากผ้าเมื่อแดดอุ้น	ซื้อจวน้ำนา ซื้อผ้า หน้าหนาว	จะซื้ออะไรก็ตามใน ระยะที่ใครๆ ก็ต้องการ สิ่งนั้นก็ย่อมมีราคาแพง
26	Y̯:m̥l̥g̥f̥d̥g̥m̥b̥t - y̯g̥r̥z̥r̥d̥b̥w̥o / ja:m ⁴ m̥ə: ³ kwa:ɣ ¹ tw:k ⁵ mo:p ⁵ - ju:k ⁵ kɔ:ɣ ³ to:p ² waj ⁴ - waj ⁴ / ญ่า หม้อ กว้าง ตัก โหมบ - ชุ่ก ก้อง โดบ ไว้ๆ เจอเมื่อกวางช่อหมอบด้วลง - ชกปิ่นขิงไวไว	น้ำขึ้นให้รีบตัก	มีโอกาสดีควรรีบทำ
27	j̥t̥d̥ram̥r̥l̥ /mr̥l̥ p̥ - k̥p̥gr̥st̥b̥t̥w̥ng̥r̥w̥/nr / tsaw ¹ ko:n ⁴ ʔam ² la:m ⁴ la:j ³ - k ^h aj ³ mak ⁵ so:m ³ hu: ¹ mak ⁵ wa:n ¹ / เจ้อ โก้น อำ ล้าม ไหล่ - ไซ้ มั๊ก โส้ม หือ มั๊ก หวาน ใจคนเคาคุไม่ได้ อยากชอบเปรี้ยวหรือหวาน	น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจ หยั่งยาก	จิตใจของคนเข้าใจยาก
28	j̥t̥p̥d̥g̥; l̥t̥nr - m/ɡr̥k̥l̥kn̥r̥l̥ d̥b̥r̥ / tsə: ⁵ p ^h aw ¹ kɔ: ³ la:j ³ man ⁴ - ma:k ² k ^h ə: ¹ k ^h an ⁴ la:j ³ to:n ³ / เจ้อะ เผื่อ กือ ไหล่ มั่น - หมาก เขอ คั่น ไหล่ ไถ้น เชื่อใครก็ได้มัน - มะเขือขึ้นช่วงเหมือนต้น	เชื่อไม่ทิ้งแถว	บรรพบุรุษต้นวงศ์ ตระกูลเป็นมาอย่างไร เชื้อสายสืบมาก็เป็น อย่างนั้น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
29	tʰ. b kʰwɔ̌k kʰɔ̌k dɔ̌k kʰwɔ̌k dɔ̌k wɔ̌r /thaʔ¹ pə:n³ wo:n⁵ kʰu:n⁴ tu:³ - kʰo:¹ pə:n³ wo:n¹ to:¹ kaw² / ทะ เป็น ว่น คิ่น ตู - โข เป็น ว่น โต เก่า คำเขาคิดคิ่นตัวเรา - หัวเราะเขาต้องคิดถึงตัวเอง	ว่าแต่เขาโอหนาเป็นเอง	พูดว่าคนอื่นอย่างไร ตนเองก็เป็นอย่างนั้น
30	gɔ̌; l ɔ̌; gɔ̌r- gɔ̌r j tʰwɔ̌t wɔ̌r /ka:³ laj³ ka:³ ki:n¹ - kin⁴ tsaw¹ mə:³ haw⁴ tʰaw³ / กำ ไหล่ กำ คิ่น - คิ่น เจ้อ หม้อ เฮ้า เต้า ไต่เท้าไรกินหมด - จะเขี่ยใจเมื่อแก่เฒ่า	กินน้ำไม่เผื่อแล้ง	มีอะไรใช้หมดทันที ไม่เผื่อกาลข้างหน้า จะต้องได้รับความ ลำบาก
31	gɔ̌; l ɔ̌; gɔ̌r- y/brj tʰkɔ̌n/wɔ̌r /ka:³ laj³ ka:³ ki:n¹ - jab³ tsaw¹ mə:³ kʰaj³ na:w¹ / กำ ไหล่ กำ คิ่น - หยาบ เจ้อ หม้อ ไช้ หนาว ไต่เท้าไรกินหมด - จะเขี่ยใจเมื่อเจ็บป่วย	กินน้ำไม่เผื่อแล้ง	มีอะไรใช้หมดทันที ไม่เผื่อกาลข้างหน้า จะต้องได้รับความ ลำบาก
32	gɔ̌; l ɔ̌; so- gɔ̌z dɔ̌p/nr /ka:³ laj³ ka³ saj⁴ - kaj⁵ kɔ:t⁴ ta:j¹ pʰa:n¹ / กำ ไหล่ กำ ไช้ - ไก่ ก๊อด ต่าย ผาน ไต่เท้าไรกินหมด - จะหมดตัวตายยากจน	กินน้ำไม่เผื่อแล้ง	มีอะไรใช้หมดทันที ไม่เผื่อกาลข้างหน้า จะต้องได้รับความ ลำบาก
33	YmrY ɔ̌; l ɔ̌; p- wɔ̌bɔ̌j cra/wa:gr /ja:m⁴ jo:j³ pə:n³ lo:j⁴ lo:j⁴ - wa:j⁴ po:j⁴ tsaŋ² ʔa:w¹ ʔə:k² / ญั่ม หย้อย เป็น ล้อย ล้อย - ้วย ป้อย จ้ง อ้าว ออก ตัวเองก็ไม่ทำ คอยติ - งานเสร็จแล้วส่งเอาออก	มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ	ไม่ช่วยทำแล้วยัง เกะกะขัดขวางการ ทำงานของผู้อื่นทำ ให้งานเดินไปไม่ สะดวก
34	dʰl pɔ̌d- mɔ̌d dʰn r /to:¹ laj¹ pʰi:t⁴ - mɔ̌t⁴ to:¹ nan⁵ / โต ไหล่ ฝืด - มีด โต นัน ตัวไหนฝืด - บิดตัวนั้น	นิ้วไหนร้ายตัดนิ้วนั้น	คนใดไม่ดี ก็ตัด ออกไปจากหมู่

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
41	dldɔy, l/nr- dly/nry, j ɹ /ti: ³ tɛ:m ² ja: ² la:n ⁴ - ti: ³ ja:n ⁴ ja: ² tsɔ:n ⁵ / ตี้แต่ม หย่า ล้าน - ตี้ ย้าน หย่า จ้อน ที่ดื้ออย่าถาง - ที่หลุมอย่าขุด	ทำนาบนหลังคน	หาผลประโยชน์ใส่ ตนโดยทุจริตผู้อื่น
42	ngɹɔj brl cwt - t/crdwɹnrgnɹ , กบในกะลาครอบ /no:k ⁵ ke:w ² tsap ⁴ laŋ ¹ wo: ⁴ - t ^h a:ŋ ² to: ¹ man ⁴ nak ⁴ na: ² / นั๊ก เก่ว จีบ หลัง โว้ - ถ่าง โต มั่น นั๊ก หน้า นกกะเียงเกาะหลังวัว - คิดตัวมันหนักหนา (นกที่ร้องอะอะอยู่ตามหนอกและหางินแมลง ที่มีขนหลังวัวควาย)	กบในกะลาครอบ	ผู้มีความรู้และ ประสบการณ์น้อย ที่สำคัญตนว่ามี ความรู้มาก
43	ngɹyɔŋ; - ngɹj ɣw; amh/crl bɔmnr /no:k ⁵ ju:ŋ ⁴ ka: ³ - no:k ⁵ - tsɔ:k ² wa: ³ ʔam ² ha:ŋ ¹ - li: ¹ pe:ŋ ⁴ man ⁴ / นั๊ก ชู้ง ก้า - นั๊ก จอก หว้า อ่า ฮ่าง หลี เป้ง มั่น นกกุงรำแพน - นกจอกกว่ารูปไม่สวยเท่ามัน	ยกตัวเหนือลม	พูดยกตนว่าดีกว่า คนทั้งหลายไม่มีใคร เท่าเทียมได้
44	gɹ l ɹɹ'wngɹ: - h:hnɹj crj/crl /dr /ka: ¹ lu:n ² h w: ¹ na - ka: ⁴ - ha: ⁴ han ¹ tsan ² tsa:ŋ ³ la:t ³ / ก้า หลุ่น หื้อ นะ ก้า - ฮ้า หั่น จั่ง จ้าง ลาด ครุฑหรืออนาค - เห็นมาค่อยเชื่อ	สืบทอดว่าไม่เท่าตาเห็น	สืบทคนมาบอกเล่ามา พูดให้ฟัง ก็ไม่เท่าได้ เห็นด้วยตาตนเอง
45	gɹ l ɹɹ'wngɹ: - hnɹ: j crɣɹwɹ /ka: ¹ lu:n ² h w: ¹ na-ka: ⁴ - han ¹ ma: ⁴ tsan ² kɔ:t ³ ju:m ³ / ก้า หลุ่น หื้อ นะ-ก้า - หั่น ม้า จั่ง ก้อย หม่อม ครุฑหรืออนาค - เห็นก่อนจึงจะพูดถูก	สืบทอดว่าไม่เท่าตาเห็น	สืบทคนมาบอกเล่ามา พูดให้ฟัง ก็ไม่เท่าได้ เห็นด้วยตาตนเอง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
46	Yjw:br:pxr yzrsandɔ /ji: ² wa: ⁴ pa: ⁴ p ^h w:m ⁵ - jw:m ⁵ si: ¹ ʔan ¹ le:w ¹ / หื ว้า ป้า พ่อม - ย่อม สี อัน เหลวน้องว่าพา พร้อม - ย่อมสีอันเดียว	น้ำหนึ่งใจเดียว	มีความคิดเห็นเป็น อันหนึ่งอันเดียวกัน
47	n:ti:mmlb/ - n:ti:mlikwɔ /naw ⁴ nam ⁵ mi: ⁴ pa: ¹ - naw ⁴ na: ⁴ mi: ⁴ k ^h aw ³ / เนอ น้ามี่ ป้า - เนอ น้ามี่ ข้าว ในน้ามี่ปลา - ในน้ามี่ข้าว	ข้าวเหลือเกลืออ้อม	บ้านเมืองที่บริบูรณ์ ด้วยข้าวปลาอาหาร
48	b:nwɔdɔndɔ - nwɔd/crsɩ. /pa: ¹ naw ³ to: ¹ n w:ɳ ³ - naw ³ ta:ɳ ⁴ sa: ⁵ / ป้า เน้า โต หนึ่ง - เน้า ต้าง ส้า ปลาเนาตัว หนึ่ง - เน้าทั้งตะกร้า	ปลาช้องเดียวกัน ตัว หนึ่งเนาตัวอื่นก็พลอย เหม็นไปด้วย	คนที่อยู่ร่วมกันคน หนึ่งทำไม่ดีก็พลอย ให้คนอื่นเสียไปด้วย
49	bibɔdɔr-yɩ,nQrt dɔgnndɔr /pa: ¹ paj ² to: ² - ja: ² nɛ: ² t ^h w:t ² kan ¹ me:t ⁴ / ป้า ไป ตอด - หย่าแนด ถอด กัน เม็ด ปลายังไม่ตอด - อยู่ริบถอดคันเบ็ด	ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่ง หน้าไม้	คว้นทำอะไร ล่องหน่าไปก่อน โดยที่ยังไม่มีอะไร ภานหน้าแน่นอน
50	sɔw/ngɔbrstɔ - yɩmramɩɩ /so:p ⁴ wa:n ¹ ko:n ⁴ so:m ³ - ju: ² ho:m ⁴ ʔam ² -li: ¹ / โฮ้ม หวาน โก้น โส้ม - หยู่ โห้ม อ้า หลี ปากหวานกันเปรี้ยว - อยู่รวมกันไม่ดี	ปากหวานกันเปรี้ยว	พูดจาอ่อนหวานแต่ ไม่จริงใจ
51	pɩ. bKrsbmɩ: - mɩhɩ:Es,sɩ /p ^h a ⁷ pə:n ³ sap ⁴ ma: ⁴ - mw: ⁴ ha: ⁴ sɛ: ² sa w ⁴ / ฟ้า เป็น ชับ ม้า - มือ ฮ้า แส่ เส่อ พราเขาสับมา - มือเราแส่ไล่	แกว่งเท้าหาเสี้ยน เอามือชุกหีบ	รนาหาเรื่องเดือดร้อน นำตัวเองเข้าไปหา ความลำบากทั้งๆที่ ตัวเองไม่มีส่วน เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
52	p^h. pɔːtsɜːr - mɜːl cɛːŋɔː /p^haʔ⁵ p^haːj¹ naʊ¹ sɔːŋ⁴ - mɔːŋ⁴ laŋ¹ naʊ⁴ koːj¹/ พะ ผาย เนื้อ ซ้อง - ม้อง หลัง เนื้อ โถย พริ่คมในซอ - ม้องดังในตะกร้า	หมาเห่าใบตองแห้ง	คนที่ชอบพูดอะอะ แสดงว่าเก่ง แต่ไม่กล้าจริง
53	p^h. Fɛːnmɛːmɛːmɛː /p^haʔ⁵ faŋ⁴ naʊ⁵ ʔaːm² haŋ¹ hoːj⁴/ พะ พัน น้ำ - อ้า หัน ซ้อย พริ่พันน้ำ - ไม่เห็นรอย	ไม้ซีกไม้ซุง	เป็นผู้น้อยหรือ ผู้มีฐานะต่ำต้อยไป คัดค้านผู้มีอำนาจ ย่อมไม่สำเร็จ มีแต่ จะเป็นอันตรายไป
54	pɔːl/cɛːŋɔː - y^h, sɛːmɛː j dɛːŋɔː /p^haʔ⁴ taːŋ⁴ nɔːk³ - jaː² sɔːk³ maː⁴ tsuːt² naʊ⁴ hɔːn⁴/ ไฟ่ ต้าง นอก - หย่า สือก ม้า จูค เนื้อ เฮ็น ไฟ่ทางนอก - อย่าเสาะมาจูคในเรือน	ชักน้ำเข้าลึก ชักศึก เข้าบ้าน	ทำอะไรที่เป็นเหตุ ให้อันตรายมาถึงตัว
55	pɔːl/cɛːŋɔː - y^h, sɛːmɛː j dɛːŋɔː /p^haʔ⁴ hɔːn⁴ taʊ³ - jaː² haʊ³ maj³ hɔːn³ noː¹/ ไฟ่ เฮ็น เตื่อ - หย่าเหื่อ ไหม้ เฮ็น เหนอ ไฟ่เรือนได้ - อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ	ตัดไฟต้นลม	ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้ เหตุการณ์ลุกลาม ต่อไป
56	gɔːl/cɛːŋɔː dr - gɔːl/cɛːŋɔː /koːj³ hɔːŋ¹ koːj³ tsat⁵ - koːj³ hat⁵ koːj³ teːk²/ ก้อย หึง ก้อย จั๊ด - ก้อย ฮั๊ด ก้อย แดก ยั้งนานยั้งร้าว - ยั้งรัดยั้งแดก	หักค้ำพริ่ด้วยเงา	ใช้อำนาจบังคับ อย่างหักโหมรุนแรง เพื่อให้กระทำตาม ความประสงค์ของ ตน
57	tɛːŋɔːmɛːmɛːmɛː - tɛːŋɔːmɛːmɛːmɛː /tɛː³ wan⁴ pɔːj⁴ ʔaːm² kaː⁴ - tɛː³ foːn¹ ŋɔːn³ ʔaːm² toːk⁴/ ถ้ำ วัน ป้อย อ้า ถ้ำ - ถ้ำ โฝน ขึ้น อ้า โต๊ก รอนันที่มีงานเขาไม่เดิน - รอนันเงินฝนทองมัน ก็ไม่ตกมา	สร้างวิมานในอากาศ	ใฝ่ฝันถึงความมั่งมี

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ลำดับที่	สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน	ความหมาย
58	su:am⁴ l grk⁵ - g⁵drams⁵ b⁵ j / c⁵rh⁵ b /su:m ⁴ ʔu:m ³ ma: ¹ lak ⁵ k ^h o:p ⁴ - ko:n ⁵ ʔam ² so:p ⁴ tsa:ŋ ³ ha:j ⁵ / สู่ม อู่ม หมา ลัก โล็บ - โก้น อำ ไช้บ จ้าง ฮ่าย หมาที่อยู่เฉยๆแอบกัด - คนที่ไม่พูดจาซำร่าย	เสื่อซ้อนเล็บ	มีความเก่งกล้า สามารถ แต่นิ่งขริ้ม ไม่แสดงออกมีเล่ห์ กลมาอยู่ภายใน
59	k⁵ʔj⁵ qh⁵ ʔn⁵r - k⁵ʔn⁵ n⁵w⁵ l q⁵r /k ^h au ² tse:w ⁴ hau ² ka:n ⁴ - k ^h au ² na:n ⁴ hau ³ le:n ³ / เขือ เจี้ยว เหื่อ ก้าน - เขื่อน น่าน เหื่อ แผล้น อยากเร็วให้คลาน - อยากนานให้วิ่ง	ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม	ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ แล้วจะสำเร็จผล

“ไถลั้งจะลั้มเขามาช่วยจุด ไถลั้งจะตกเขามาอู่มไว้”

“ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 193)

สำนวนไทใหญ่ **ced l¹ lom⁵ pə:n³ po:k⁴ - ʔa:¹ te:¹ to:k⁴ pə:n³ hɔ:b² /**

/ʔa:¹ te:¹ lom⁵ pə:n³ po:k⁴ - ʔa:¹ te:¹ to:k⁴ pə:n³ hɔ:b² /

หงาเต้ ล่ม เป็น ไป้ก - หงาเต้ โต๊ก เป็น หอบ

“ไถลั้งจะลั้มเขามาช่วยจุด - ไถลั้งจะตกเขามาอู่มไว้”

ความหมาย ตกอยู่ในที่คับขันอย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย

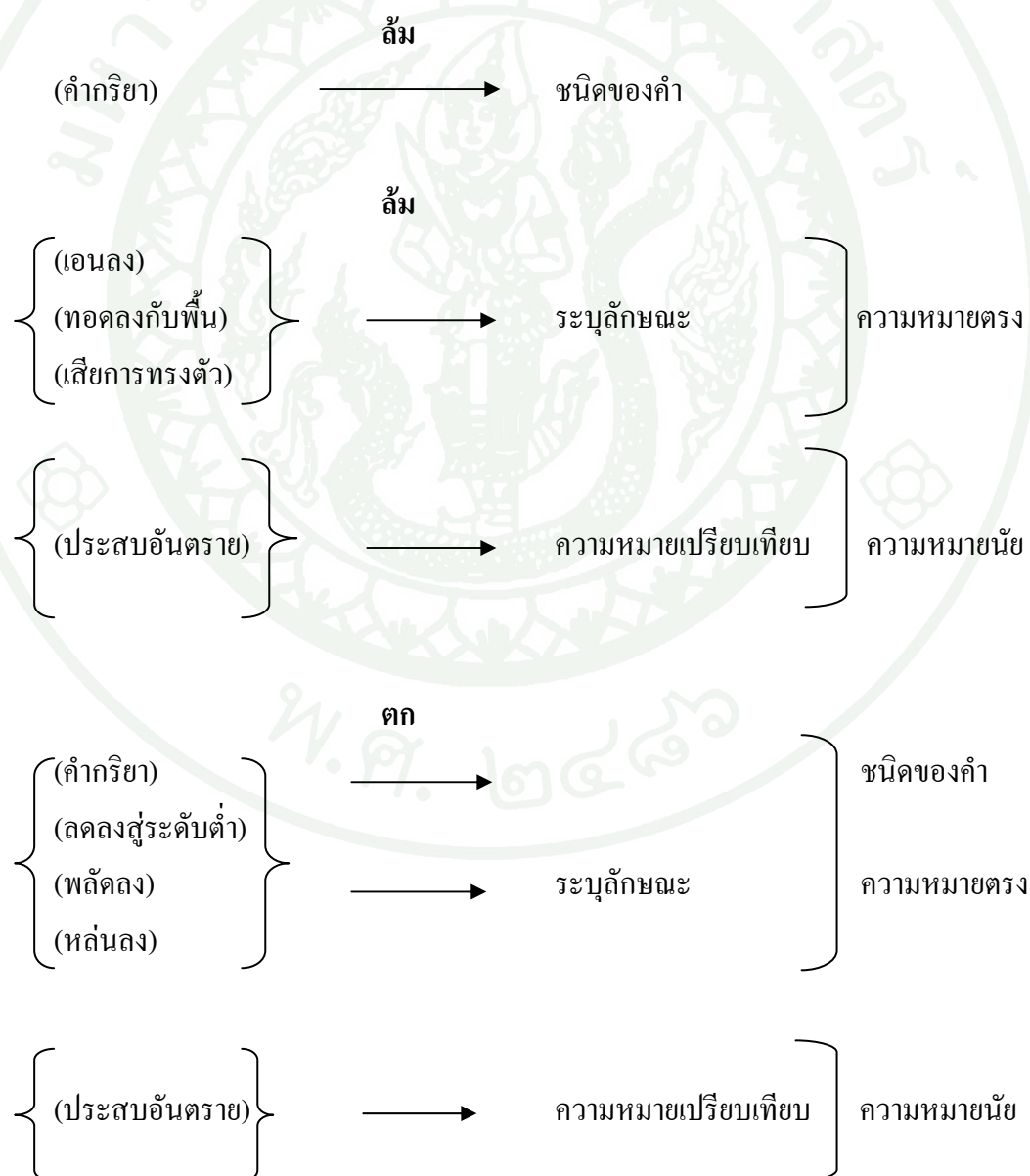
ลั้ม ก. กิริยาที่ตั้งอยู่แล้วเอนลงหรือทอดลงถึงพื้นหรือทลายลง เช่น ดันไม้ลั้ม ลั้มตัว
ลงนอน ตีกลั้ม, ทำให้มีอาการเช่นนั้น เช่น ลั้มจอมปลวก ถูกผลักลั้มลง, ตั้งอยู่ไม่ได้
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 989)

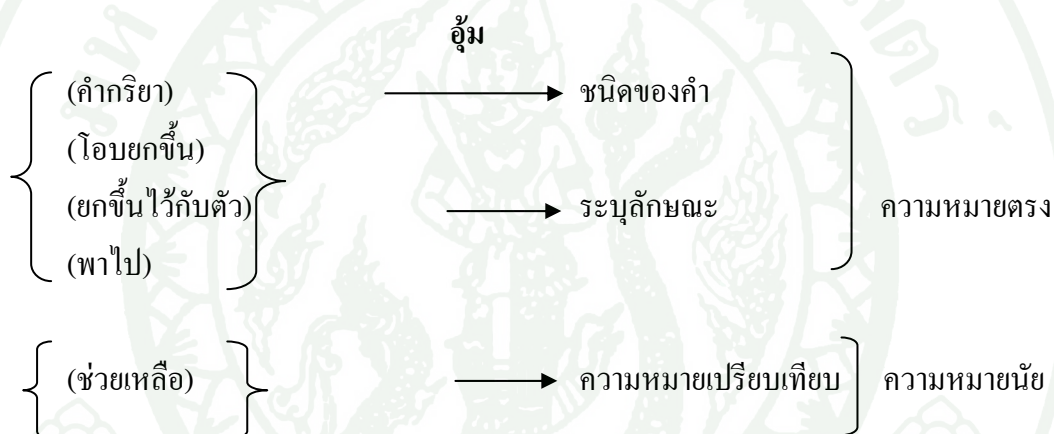
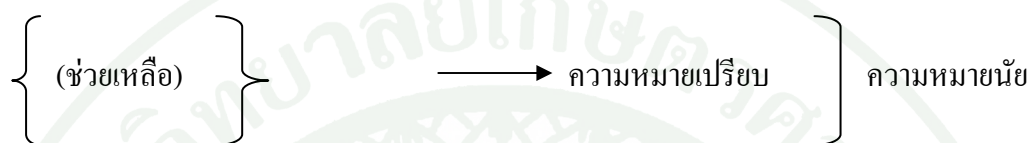
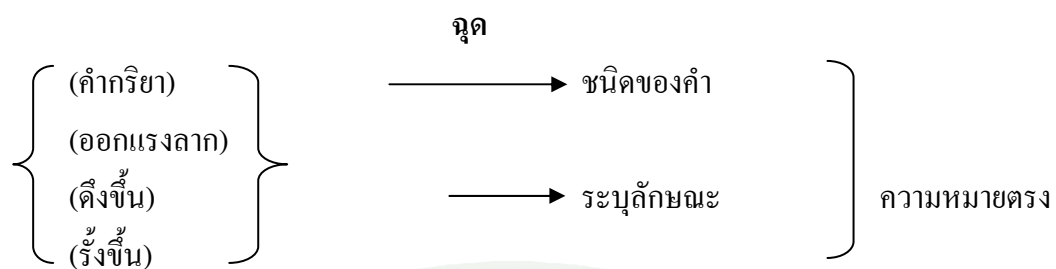
จุด ก. ออกแรงลากหรือคร่าสิ่งใดสิ่งหนึ่งไป หรือรั้งสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้น หรือดึงสิ่งใด
สิ่งหนึ่งไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 338)

ตก ก. กิริยาที่ลดลงสู่ระดับต่ำในอาการอย่างพลัดลง หล่นลง เช่น ตกบันได ตกต้นไม้
เครื่องบินตก; ไหลลง, หยดลงมา เช่น น้ำตก ฝนตก เหงื่อตก; ลดลง เช่น ฝีมือตก มือตก เสียงตก;
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 420)

อุ้ม ก. โอบยกขึ้น, ยกขึ้นไว้กับตัว, เช่น อุ้มเด็ก; หอบไป, พาไป, เช่น เมฆอุ้มฝน
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1388)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ตักน้ำไม่ไหล ตักไฟไม่ไหม้”

ความหมาย ตกอยู่ในที่คับขันอย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย

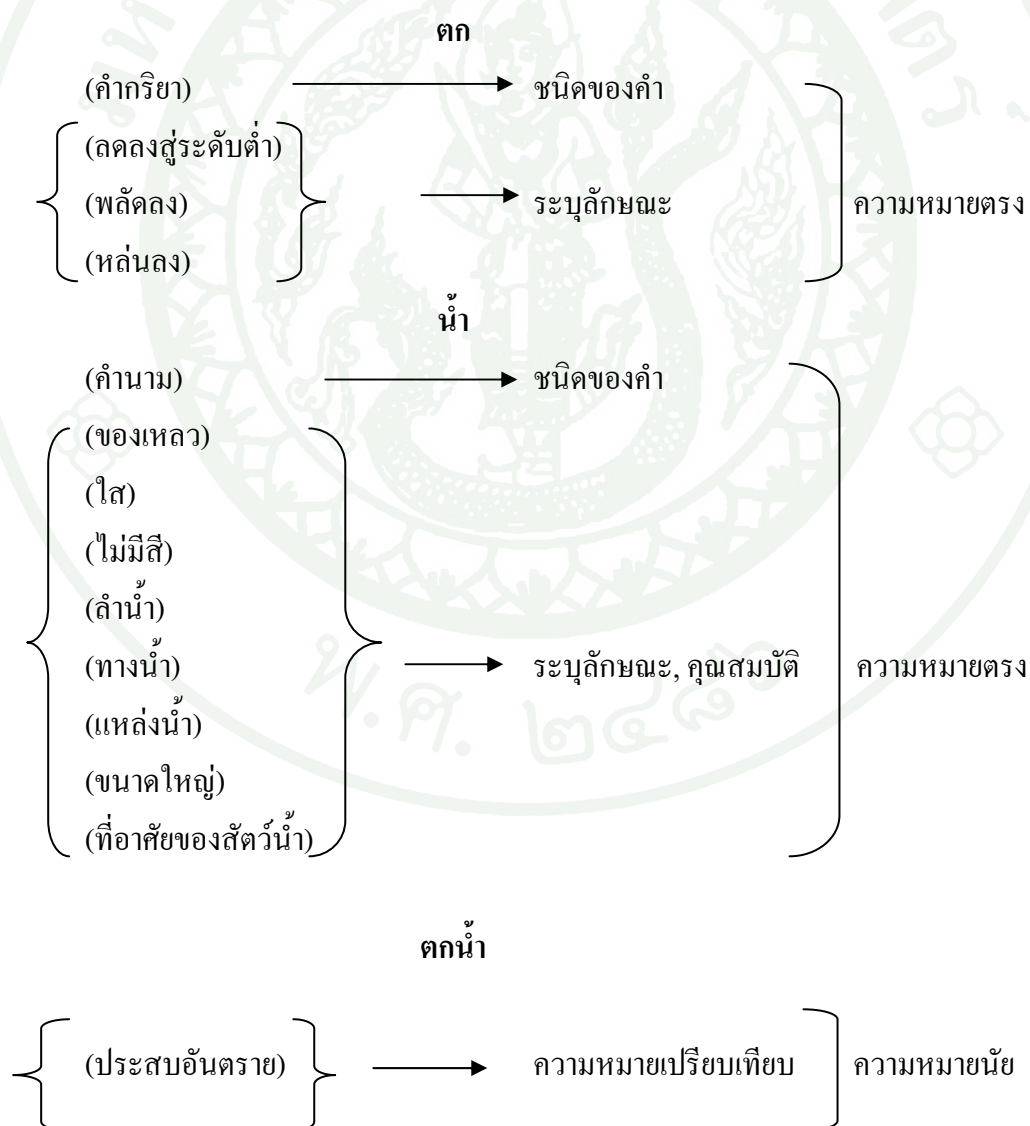
ตักน้ำ ก. กิริยาที่ลดลงสู่ระดับต่ำในอาการอย่างพลัดลง หล่นลง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 421)

ไหล ก. เคลื่อนที่ไปอย่างของเหลวเช่นน้ำ, เลื่อนไป. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1317)

ไฟ น. ชื่อธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม; ผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลว คือ กลุ่มแก๊สที่กำลังลุกไหม้ ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ ได้; ผ่านการอยู่ไฟมาแล้ว เช่น สามไฟ คือ อยู่ไฟมาแล้ว 3 ครั้ง; ไฟฟ้า เช่น ไฟสว่าง, โดยปริยายหมายถึงความเดือดร้อน เช่น ตอนนี้บ้านเมืองกำลังเป็นไฟ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 815)

ไหม้ ก. ติดเชื้อไฟ, ลุก, เผา, (ใช้แก่ไฟหรือความร้อน). ว. ถูกความร้อนจนเกรียมหรือจนเป็นถ่าน เช่น ข้าวไหม้; เกรียม, ดำคล้ำ, (ใช้แก่ผิว). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1317)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ลุ่ม” “ตก” “ตกน้ำ” “ตกไฟ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ลุ่ม	ตก	ตกน้ำ	ตกไฟ
ความหมายตรง	(เอนลง)	+	+	+	+
	(ทอดลงกับพื้น)	+	-	-	-
	(เสียการทรงตัว)	+	+	+	+
	(ลดลงสู่ระดับต่ำ)	+	+	+	+
	(พลัดลง)	-	+	+	+
	(หล่นลง)	-	+	+	+
	(ของเหลว)	-	+/-	+	-
	(ลำนํ้า)	-	+/-	+	-
	(แหล่งน้ำ)	-	+/-	+	-
	(เพลิง)	-	+/-	-	+
	(เกิดความร้อน)	-	+/-	-	+
	(เกิดการเผาไหม้)	-	+/-	-	+
	(ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ)	-	+/-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ				
	ประสบอันตราย	+	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า ลุ่ม ตก ตกน้ำ และตกไฟ ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ลุ่ม” “ตก” “ตกน้ำ” และ “ตกไฟ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เอนลง) (+เสียการทรงตัว) (+ลดลงสู่ระดับต่ำ) และอรรถลักษณะเปรียบเทียบ (+ประสบอันตราย)
2. คำว่า “ลุ่ม” มีอรรถลักษณะที่ต่างกับคำว่า “ตก” “ตกน้ำ” และ “ตกไฟ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ทอดลงกับพื้น) (พลัดลง) (หล่นลง) (ของเหลว) (ลำนํ้า) (แหล่งน้ำ) (เพลิง) (เกิดความร้อน) (ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ) (เกิดการเผาไหม้)

3. คำว่า “ตก” มีอรรถลักษณะที่เหมือนกับกลุ่มคำ “ตกน้ำ” และ “ตกไฟ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เอนลง) (+เสียการทรงตัว) (+ลดลงสู่ระดับต่ำ) (+พลัดลง) (+หกล่นลง) (+/-ของเหลว) (+/-ลำนํ้า) (+/-แหล่งน้ำ) (+/-เพลิง) (+/-เกิดความร้อน) (+/-ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ) (+/-เกิดการเผาไหม้)

4. คำว่า “ตกน้ำ” มีอรรถลักษณะที่ต่างกับ “ตกไฟ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (เพลิง) (เกิดความร้อน) (ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ) (เกิดการเผาไหม้)

5. คำว่า “ตกไฟ” มีอรรถลักษณะที่ต่างกับ “ตกน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ของเหลว) (ลำนํ้า) (แหล่งน้ำ)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-		ชั้นที่ 1
	ล้ม	ตก	ชั้นที่ 2 วิเคราะห์ความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “อาการที่ร่างกายเสียการทรงตัว” คำว่า “ล้ม” และ “ตก” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “อาการที่ร่างกายเสียการทรงตัว” แบบหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิเคราะห์ความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ไถ่จะล้มเขามาช่วยจุด-ไถ่จะตกเขามาอ้อมไว้” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” ซึ่งมีความหมายว่า ตกอยู่ในที่คับขันอย่างไรก็ไม่เป็นอันตราย

2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “ลัม” และ “ตก” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ประสบอันตราย คำว่า “ลัม” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เอนลง) (+ทอดลงกับพื้น) (+เสียการทรงตัว) ตามธรรมชาติร่างกายของมนุษย์ เมื่อยืนขึ้นร่างกายจะตั้งตรง ใช้ส่วนเท้าเหยียบพื้นดิน อาการที่ร่างกายเสียการทรงตัว ร่างกายที่ตั้งตรงอยู่เอนลง ทอดลงไปกับพื้น โดยไม่ทันระวังตัว อาจจะทำให้ได้รับบาดเจ็บจากการกระแทกกับพื้นได้ คำว่า “ตก” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เสียการทรงตัว) (+ลดลงสู่ระดับต่ำ) (+หล่นลง) (+พลัดลง) “ตก” คือ อาการที่ร่างกายเสียการทรงตัว เช่นเดียวกับ “ลัม” แต่การตกนั้นร่างกายจะอยู่ในอาการหล่นลงไปสู่พื้นที่ที่มีระดับต่ำกว่า หรืออาการอย่างพลัดหลงเข้าไปก็ได้ ทำให้ช่วยเหลือตัวเองได้ยาก เช่น ตกต้นไม้ ตกน้ำ ตกบันได ตกหลุม ตกเขา เป็นต้น อาการตกลงไปหรือพลัดหลงนี้จึงหมายถึงอันตราย ดังนั้น คำว่า “ลัม” และ “ตก” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ประสบอันตราย สำนวน “ใกล้จะลัม เขามาช่วยจุด ใกล้จะตกเขามาอุ้มไว้” จึงมีความหมายว่า ไม่ว่าจะตกอยู่ในที่คับขันหรือประสบอันตรายอย่างใดก็ไม่เป็นอันตราย เพราะมีผู้คอยติดตามช่วยเหลือ

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ตกน้ำ” และ “ตกไฟ” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ประสบอันตราย คำว่า “ตก” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ เสียการทรงตัว) (+ลดลงสู่ระดับต่ำ) (+หล่นลง) (+พลัดลง) “ตก” คือ อาการที่ร่างกายเสียการทรงตัว เช่นเดียวกับ “ลัม” แต่การตกนั้นร่างกายจะอยู่ในอาการหล่นลงไปสู่พื้นที่ที่มีระดับต่ำกว่า หรืออาการอย่างพลัดหลงเข้าไปก็ได้ ทำให้ช่วยเหลือตัวเองได้ยาก “ตกน้ำ” คือ อาการที่ร่างกายพลัดหล่นลงไปในน้ำ ในแม่น้ำ ลำคลอง ตามธรรมชาติคนตกน้ำ หากว่ายน้ำไม่เป็น หรือกระแสน้ำเชี่ยวมาก ก็ไม่อาจช่วยเหลือตนเอง คำว่า “ตกน้ำ” จึงหมายถึง ประสบอันตราย “ตกไฟ” คือ อาการที่พลัดหลงเข้าไปอยู่ในกองไฟ เช่น อยู่ในสถานที่ที่เกิดเพลิงไหม้ เป็นต้น โดยปริยาย ไฟ นั้น หมายถึง อันตราย เพราะไฟนั้นมีความร้อนและสามารถติดเชื้อไฟเผาไหม้สิ่งต่างๆ ให้กลายเป็นเถ้าถ่านได้ การพลัดเข้าไปอยู่ในกองเพลิงหรือกองไฟ จึงหมายถึง ประสบอันตราย เช่นเดียวกัน สำนวน “ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” จึงหมายถึง แม้ว่าจะประสบอันตรายอยู่ในที่คับขันอย่างไร ก็ไม่เป็นอันตราย เพราะเมื่อ “ตกน้ำ” ก็ไม่ไหลไปตามกระแสน้ำ เมื่อ “ตกไฟ” ก็ไม่ถูกเผาไหม้ คำว่า “ไม่ไหล” และ “ไม่ไหม้” นี้ ใช้ได้ทั้งในความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ไม่เป็นอันตราย

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำเปรียบเทียบในสำนวนเหมือนกัน คือ คำว่า “ตก” และใช้คำเปรียบเทียบต่างกัน คือ คำว่า “ลัม” คำว่า “ลัม” มีความหมายเน้นไปที่อาการที่เกิดกับร่างกายโดยตรง คือ ล้มลงกับพื้น ส่วนคำว่า “ตก” ลักษณะการเปรียบเทียบจะเป็นการกล่าว

อย่างกว้างๆ ไม่ระบุว่า หล่นหรือพลัดหลงไปที่ใด เพราะคำว่าตกเป็นคำที่มีความหมายกว้าง ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานจะระบุอย่างชัดเจน ว่าเป็นการ “ตกน้ำ” และ “ตกไฟ” เพื่อเน้นให้เห็น การประสบอันตรายอย่างชัดเจน ลักษณะคำสอนของสำนวนมีนัยยะที่ต่างกัน คือ สำนวนไทใหญ่ “ไกล่จะลัมเขามาช่วยจุด ไกล่จะตกเขามาอ้อมไ้” มีความหมายเน้นไปที่การมีคนมาช่วยเหลือ เมื่อประสบอันตราย ส่วนสำนวนไทยมาตรฐาน “ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้” มีความหมาย เน้นไปความดี จะช่วยคุ้มครองให้พ้นภัย

“กาไม่ต้องตีนกเค้าแมว มันก็เหมือนกันนั่นแหละ”

“ขนมพอสมน้ำยา”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 70)

สำนวนไทใหญ่ *g'amrɪwEn:gwɪ - lɪwɪwɪnɔ:gnɪ*

/ka:¹ ʔam² lo:² ne:⁴ kaw⁵ law⁵ waw⁴ waj⁵ nan² kan¹ /

ก้า อ่า โหล่ แน่ เก้า - เล้าเว้า ไ่ว่ หนั่ง กัน

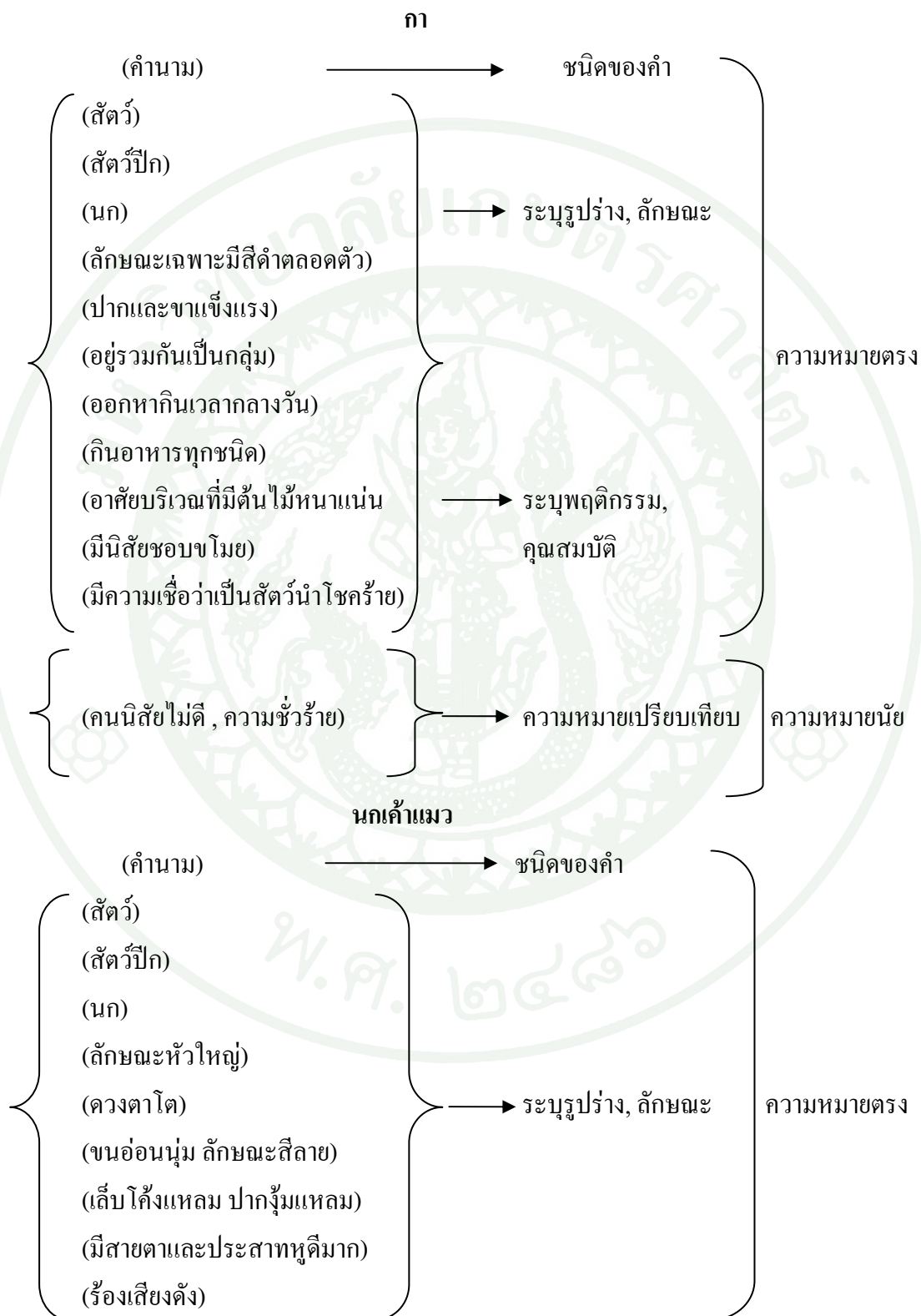
“กาไม่ต้องตีนกเค้าแมว มันก็เหมือนกันนั่นแหละ”

หมายถึง ต่างฝ่ายต่างก็ไม่มีใครดีหรือเลวไปกว่ากัน

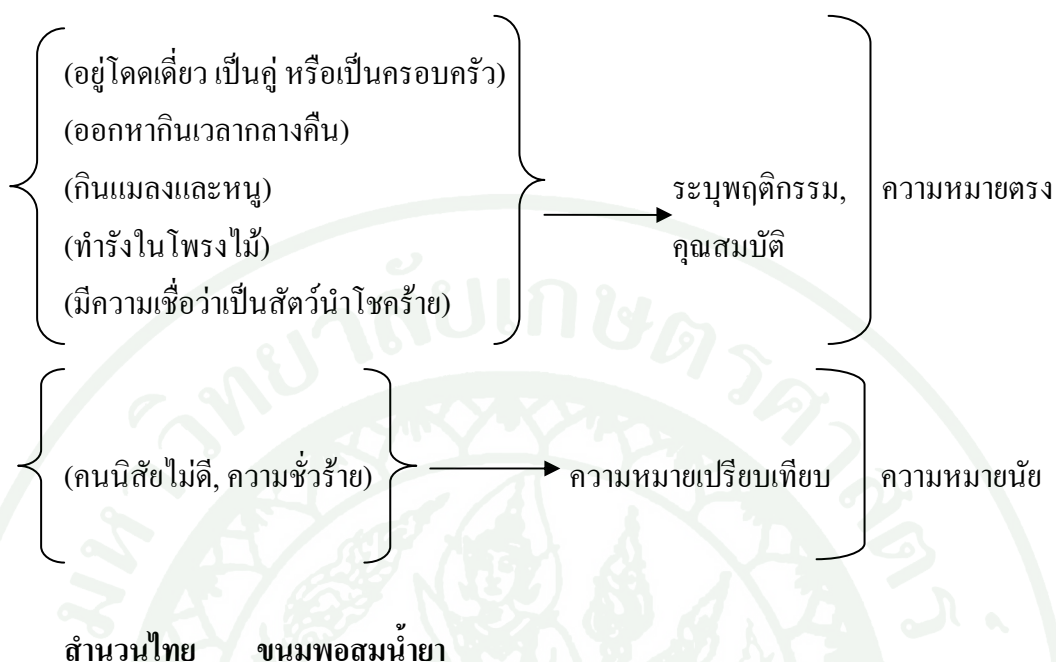
กา น. ชื่อนกชนิด *Corvus macrohynchos* ในวงศ์ Corvidae ตัวดำ ร้องกาๆ, อีกา ก็เรียก. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 108)

เค้า น. ชื่อนกหลายชนิดในวงศ์ Strigidae ขนนุ่ม หัวใหญ่ ตาโต ตัวลาย ออกหากินเวลากลางคืน กลางวันหลบพักซ่อนตามต้นไม้ มีหลายชนิด เช่น เค้าเหยี่ยว (*Ninox scutulata*) เค้าแมว หรือเค้าโมง (*Glaucidium cuculoides*), สุก ก็เรียก. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 263)

อรรถลักษณะของคำ

นกเค้าแมว

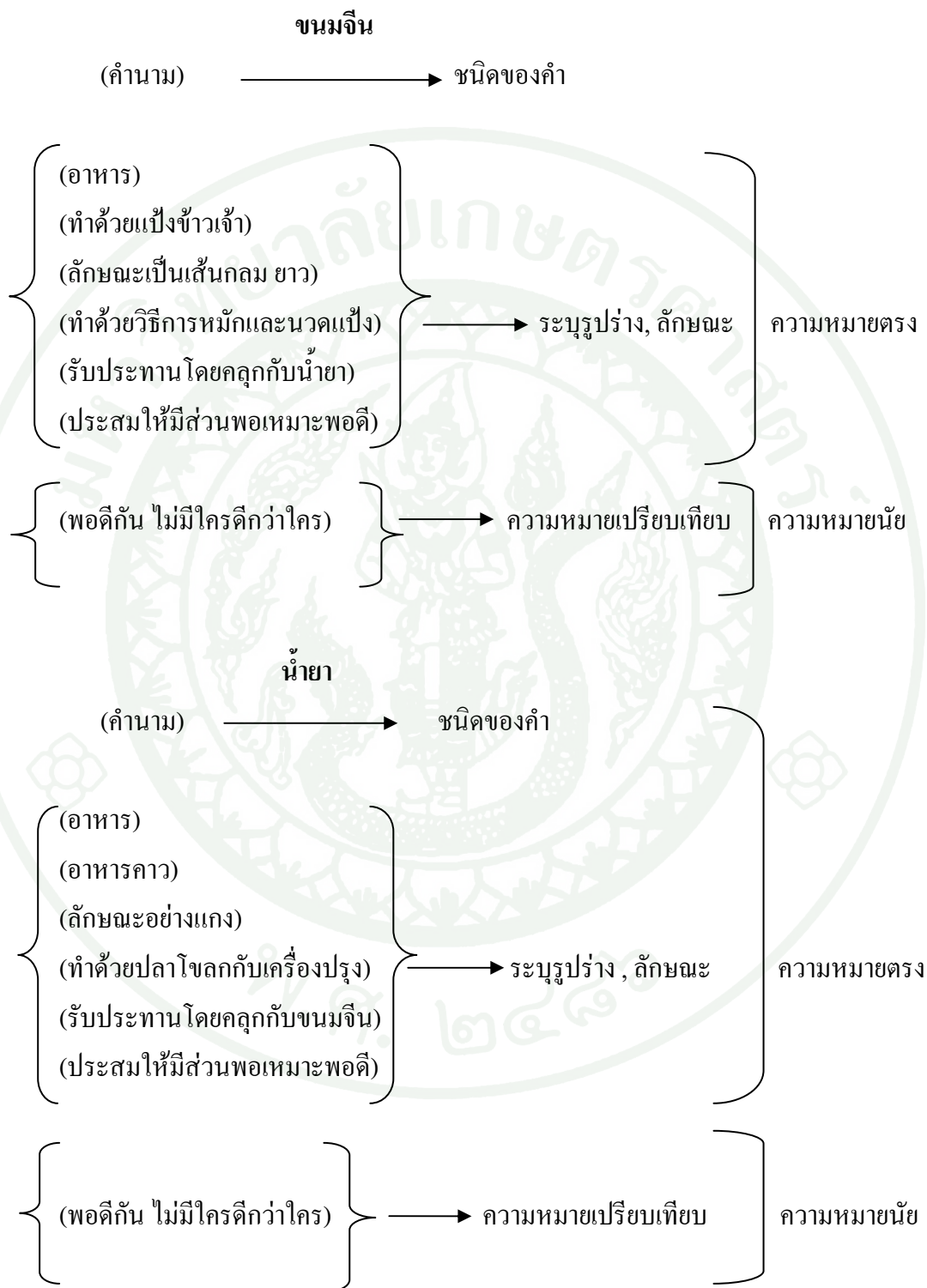
หมายถึง พอดีกัน มีอะไรๆ ในสองฝ่ายเท่ากัน ไม่ดีหรือไม่ดีหรือไม่มากไม่น้อยไปกว่ากัน ถูกหรือผิดเท่ากัน ใครจะว่าใครดีกว่าใครไม่ได้

ขนม น. ของกินที่ไม่ใช่กับข้าว มักปรุงด้วยแป้งหรือข้าวกับกะทิหรือน้ำตาล, ของหวาน, ทางเหนือ เรียกข้าวหนม. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 161)

ขนมจีน น. อาหารชนิดหนึ่ง ทำด้วยแป้งเป็นเส้นกลมๆ คล้ายเส้นหมี่ กินกับน้ำยา น้ำพริก เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 161)

น้ำยา น. อาหารคาวอย่างหนึ่ง ลักษณะอย่างแฉก ทำด้วยปลาไหลกับเครื่องปรุง กินกับผักบางอย่าง เช่น ถั่วอก ใบแมงลัก ใช้คลุกกินกับขนมจีน, คู่กับน้ำพริก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 583)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว”

รูปคำ ความหมาย	อรรถลักษณะ	กา	นกเค้าแมว
ความหมายตรง	สัตว์	+	+
	สัตว์ปีก	+	+
	นก	+	+
	ลักษณะเฉพาะมีสีดำตลอดตัว	+	-
	ขนอ่อนนุ่ม ลักษณะสียลาย	-	+
	ลักษณะหัวใหญ่, ดวงตาโต	-	+
	ปากและขาแข็งแรง	+	+
	มีสายตาและประสาทหูดีมาก	-	+
	อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม	+	-
	ร้องเสียงดังกังวาน	-	+
	อาศัยบริเวณที่มีต้นไม้หนาแน่น	+	+ / -
	กินอาหารทุกชนิด	+	+ / -
	ออกหากินเวลากลางวัน	+	-
	มีนิสัยชอบขโมย	+	-
	มีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	คนนิสัยไม่ดี, ความชั่วร้าย	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์) (+สัตว์ปีก) (+นก) (+ปากและขาแข็งแรง) (+อาศัยบริเวณที่มีต้นไม้หนาแน่น) (+กินอาหารทุกชนิด) (+มีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คนนิสัยไม่ดี, ความชั่วร้าย)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” คือ (ลักษณะเฉพาะมีสีดำตลอดตัว) (ขนอ่อนนุ่ม ลักษณะสียลาย) (ลักษณะหัวใหญ่, ดวงตาโต) (มีสายตาและประสาทหูดีมาก) (อยู่รวมกันเป็นกลุ่ม) (ร้องเสียงดังกังวาน) (ออกหากินเวลากลางวัน) (มีนิสัยชอบขโมย)

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขนมจีน” และ “น้ำยา”

รูปคำ ความหมาย	อรรถลักษณะ	ขนมจีน	น้ำยา
ความหมายตรง	อาหาร	+	+
	อาหารคาว	+	+
	ทำด้วยแป้งข้าวเจ้า	+	-
	ลักษณะเป็นเส้นกลม ยาว	+	-
	ทำด้วยวิธีการหมักและนวดแป้ง	+	-
	ลักษณะอย่างแกง	-	+
	ทำด้วยปลาไหลกับเครื่องปรุง	-	+
	รับประทานโดยผสมกับน้ำยา	+	+
	ผสมให้มีส่วนพอเหมาะพอดี	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	พอดีกัน/ไม่มีฝ่ายใดดีหรือเลวไปกว่ากัน	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขนมจีน” และ “น้ำยา” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ขนมจีน” และ “น้ำยา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+อาหาร) (+อาหารคาว) (+รับประทานโดยผสมกับน้ำยา) (+ผสมให้มีส่วนพอเหมาะพอดี) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+พอดีกัน/ไม่มีฝ่ายใดดีหรือเลวไปกว่ากัน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ขนมจีน” และ “น้ำยา” คือ (ทำด้วยแป้งข้าวเจ้า) (ลักษณะเป็นเส้นกลม ยาว) (ทำด้วยวิธีการหมักและนวดแป้ง) (ลักษณะอย่างแกง) (ทำด้วยปลาไหลกับเครื่องปรุง)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 4 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑ สัตว์ ชั้นที่ 1 สัตว์ปีก ชั้นที่ 2 กา นกเค้าแมว ชั้นที่ 3 วิเคราะห์ความหมาย		

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” ได้ดังนี้

1. คำว่า กา และ นกเค้าแมว มีความหมายระบุถึง “สัตว์” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “สัตว์ปีก” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” อยู่ในชั้นที่ 3
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “สัตว์ปีก” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “กา” และ “นกเค้า” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

↓ ประเภท ↑ อาหาร ชั้นที่ 1 อาหารคาว ชั้นที่ 2		
↓ ประเภท ↓ อาหารคาว ชั้นที่ 2 ขนมจีน น้ำยา ชั้นที่ 3 วิเคราะห์ความหมาย		

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ขนมจีน” และ “น้ำยา” ได้ดังนี้

1. คำว่า ขนมจีน และน้ำยา มีความหมายระบุถึง “อาหาร” เหมือนกัน มีคำว่า “อาหาร” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “อาหารคาว” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “ขนมจีน” และ “น้ำยา” อยู่ในชั้นที่ 3
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “อาหาร” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “อาหารคาว” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ชั้นที่ 2 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบส่วนประกอบ คำว่า “อาหารคาว” เป็นคำบอกส่วนรวมทั้งหมด (whole) “ขนมจีน” และ “น้ำยา” เป็นคำบอกส่วนประกอบ (part) ของ “อาหารคาว” ชนิดหนึ่ง รวมเรียก “ขนมจีน” และ “น้ำยา” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกส่วนประกอบในชั้นเดียวกัน

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “กาไม่ต้องดินกเค้าแมว มันก็เหมือนกันนั่นแหละ” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ขนมพอสมน้ำยา” มีความหมายว่า ต่างฝ่ายต่างไม่มีใครดีหรือเลวไปกว่ากัน
2. คำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ คำว่า “กา” มีอรรถลักษณะความหมายตรงของคำที่สำคัญ คือ (+สัตว์) (+ลักษณะเฉพาะมีสีน้ำตาลตลอดตัว) (+มีนิสัยชอบขโมย) (+มีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย) ส่วน “นกเค้าแมว” มีอรรถลักษณะความหมายตรงของคำที่สำคัญ คือ (+สัตว์ปีก) (+ลักษณะหัวใหญ่) (+ดวงตาโต) (+ร้องเสียงดัง) (+ออกหากินเวลากลางคืน) (+มีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย) อธิบายความได้ว่า “กา” มีรูปร่างลักษณะที่ไม่สวยงาม มีสีน้ำตาลตลอดตัว พบได้ทั่วไป และมีพฤติกรรมที่ชอบบินมาโฉบพืชผลหรืออาหารที่ตกไว้ กาจึงถูกขนานนามว่า เป็นนกขี้ขโมย และยังมีความเชื่อว่าเป็นสัตว์นำโชคร้าย ส่วน “นกเค้าแมว” ชาวไทยรู้จักในชื่อ “นกแสก” เป็นสัตว์ปีกตระกูลเดียวกับนกฮูก รูปร่างลักษณะคล้ายนกฮูก ออกหากินเวลากลางคืน เนื่องจากมีสายตาและประสาทหูดีมาก ร้องเสียงดัง ด้วยลักษณะและพฤติกรรมของนกแสก ที่ร้องเสียงดังและออกหากินเวลากลางคืนนี้ จึงมีความเชื่อว่านกแสกหรือนกเค้าแมว

คือ นกที่นำความโชคร้าย เป็นนกอัปมงคล ดังนั้น “กา” และ “นกเค้าแมว” จึงถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “คนนิสัยไม่ดี , ความชั่วร้าย” และคำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” มีความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “สัตว์”

3. คำว่า “ขนม (จิน)” และ “น้ำยา” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน มีความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “อาหาร” และ ถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “พอดิกัน” เนื่องจาก “ขนมจิน” มีรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ลักษณะเป็นเส้นกลม ยาว) (+ทำด้วยวิธีการหมักและนวดแป้ง) (+รับประทานโดยคลุกกับน้ำยา) (+ประสมให้มีส่วนพอเหมาะพอดิ) ส่วน “น้ำยา” มีรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+อาหารคาว) (+ลักษณะอย่างแฉะ) (+ทำด้วยปลาไหลกับเครื่องปรุง) (+รับประทานโดยคลุกกับขนมจิน) ดังนั้น ขนมจินและน้ำยาเป็นอาหารต้องรับประทานคู่กัน โดยผสมให้เข้ากันในปริมาณพอเหมาะพอดิ จึงจะได้รสชาติอร่อย

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำในสำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน โดยสำนวนไทใหญ่เลือกใช้คำเปรียบเทียบในหมวดหมู่ของ “สัตว์” คือ คำว่า “กา” และ “นกเค้าแมว” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “นิสัยไม่ดี ความชั่วร้าย” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเลือกใช้คำเปรียบเทียบในหมวดหมู่ของ “อาหาร” คือ คำว่า “ขนมจิน” และ “น้ำยา” มีความหมายว่า “พอดิกัน” ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานมีลักษณะการเปรียบเทียบต่างกัน คือ สำนวนไทใหญ่นำลักษณะและพฤติกรรมของนกที่มีความเชื่อว่าไม่ดี เป็นอัปมงคลเหมือนกัน มาเปรียบเทียบในลักษณะที่เป็นรูปธรรมว่า สองฝ่ายต่างไม่มีฝ่ายใดดีไปกว่ากัน ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานนำอาหารที่ต้องรับประทานคู่กันในลักษณะการผสมให้เข้ากันในปริมาณที่พอดิ มาใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง พอดิกัน แต่ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างก็มีความหมายของสำนวนเหมือนกัน คือ พอดิกัน ต่างฝ่ายต่างไม่มีใครดีหรือเลวไปกว่ากัน

“กินข้าวใคร เป็นใจมัน”

“ข้าวแดงแกงร้อน”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538:75)

สำนวนไทยใหญ่ ginkwɾpT- bəŋj ɲɪr

/ kin¹ k'aw³ p'aw¹ - pe:n¹ tsaw¹ man⁴ /

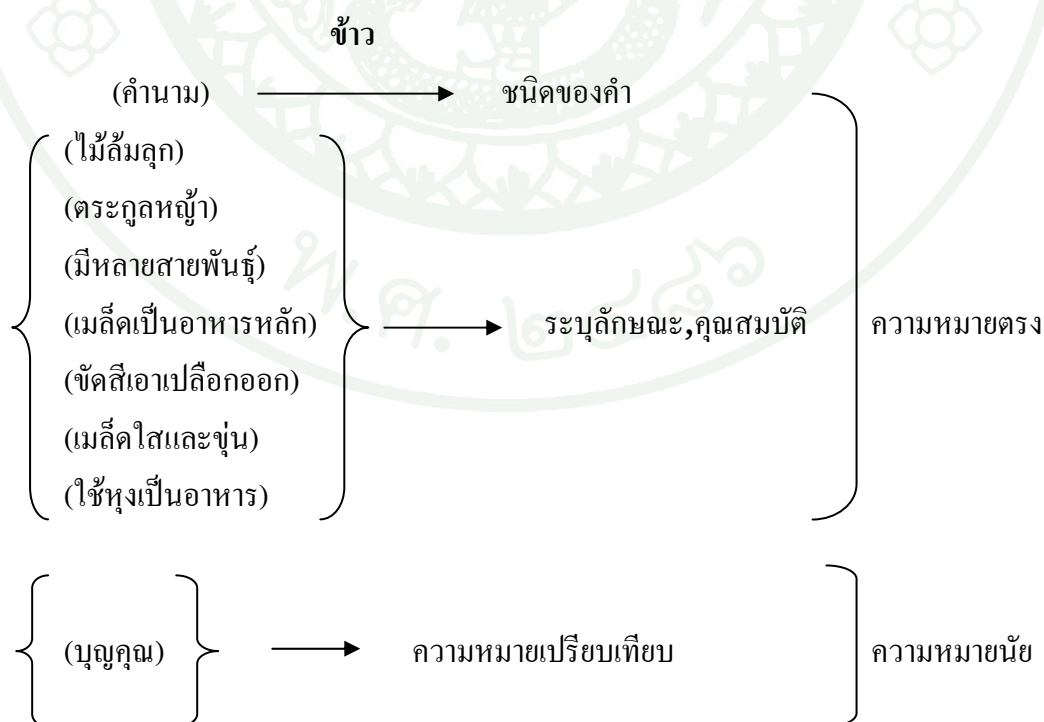
กิน ข้าว เพื่อ - เป็น เจ้อ มัน

“กินข้าวใคร เป็นใจมัน”

หมายถึง บุญคุณ

ข้าว น. ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Graminae โดยเฉพาะชนิด *Oryza sativa* L. เมล็ดเป็นอาหารหลัก มีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 184)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน ข้าวแดงแกงร้อน

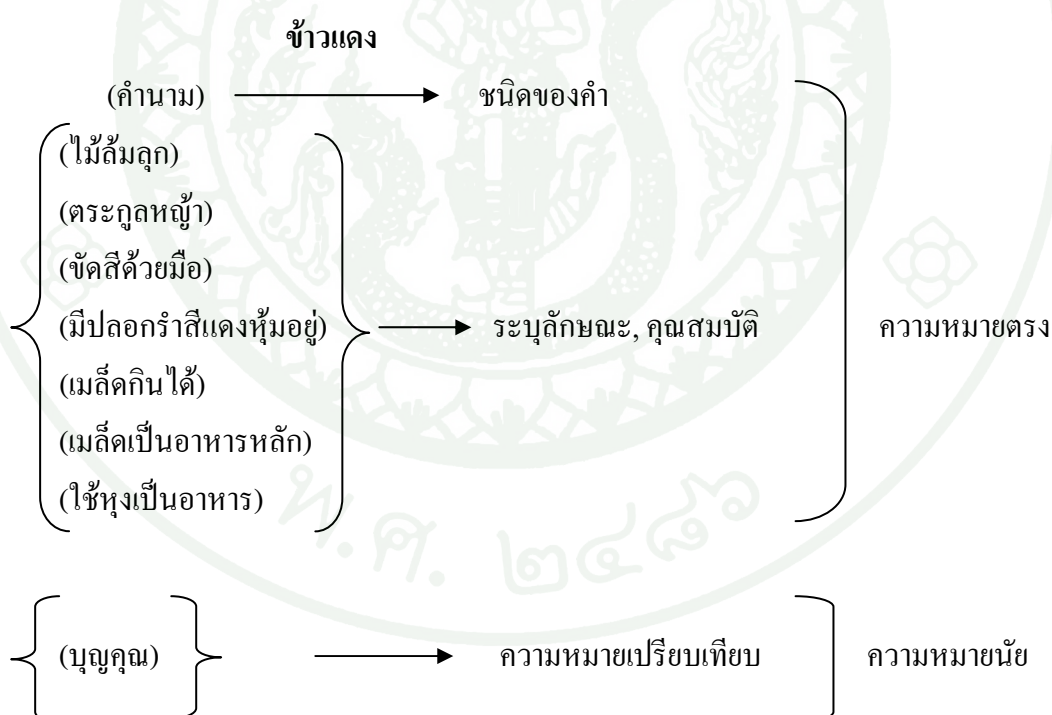
หมายถึง บุญคุณ

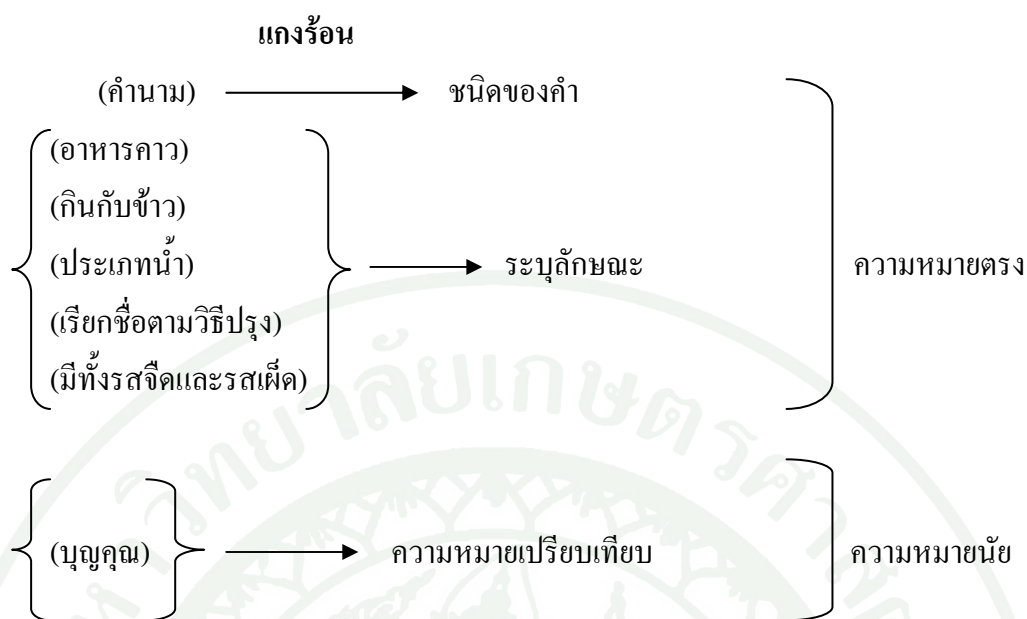
ข้าวแดง, ข้าวเมล็ดแดง น. เมล็ดข้าวที่มีปลอกรำสีแดงหุ้มอยู่ร้อยละ 25 ของเนื้อที่เมล็ดข้าวหรือมากกว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 185)

แกง น. กับข้าวประเภทที่เป็นน้ำ มีชื่อต่างๆ กันตามวิธีปรุงและเครื่องปรุง เช่น แกงจืด แกงเผ็ด แกงส้ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 149)

แกงร้อน น. ชื่อแกงจืดชนิดหนึ่งใส่วุ้นเส้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 149)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ข้าว	ข้าวแดง
ความหมายตรง	ไม่ล้นลูก	+	+
	ตระกลูหญ้า	+	+
	เมล็ดเป็นอาหารหลัก	+	+
	ขัดสีเอาเปลือกออก	+	+
	ขัดสีกด้วยมือ	+/-	+
	มีปลอกรำสีแดงหุ้มอยู่	+/-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	บุญคุณ	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง” ได้ดังนี้

- อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ไม่ล้นลูก) (+ตระกลูหญ้า) (+เมล็ดเป็นอาหารหลัก) (+ขัดสีเอาเปลือกออก) (+ขัดสีกด้วยมือ) (+มีปลอกรำสีแดงหุ้มอยู่) และ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+บุญคุณ)
- ไม่พบอรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

ประเภท ↓ ↑	ข้าว	ชั้นที่ 1
	ข้าวแดง	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง” มีความหมายระบุถึง “ข้าว” เหมือนกัน มีคำว่า “ข้าว” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “ข้าวแดง” มีคำว่า “ข้าวแดง” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “ข้าว” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “ข้าวแดง” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “กินข้าวใคร เป็นใจมัน” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ข้าวแดงแกงร้อน” ซึ่งมีความหมายว่า บุญคุณ
2. คำว่า “ข้าว” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+เมล็ดเป็นอาหารหลัก) และ (+ใช้หุงเป็นอาหาร) คำว่า “ข้าว” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง บุญคุณ ชาวไทใหญ่กินข้าวเป็นอาหารหลักเช่นเดียวกับคนไทย จึงเปรียบเทียบว่า เมื่อได้กินข้าวของใคร ผู้ที่ให้ข้าวกินก็ย่อมมีบุญคุณที่เป็นผู้ให้ข้าวปลาอาหาร สำนวน “กินข้าวใคร เป็นใจมัน” จึงมีความหมายว่า บุญคุณ
3. คำว่า “ข้าวแดง” และ “แกงร้อน” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน “ข้าวแดง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+เมล็ดเป็นอาหารหลัก) (+ใช้หุงเป็นอาหาร) (+ขัดสีด้วยมือ) และ (+มีปลอกสีแดงหุ้มอยู่) “แกงร้อน” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+อาหารคาว) และ (+กินกับข้าว) คำว่า “ข้าวแดง” และ “แกงร้อน” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง บุญคุณ คนไทยกินข้าวเป็นอาหารหลักเช่นเดียวกับชาวไทใหญ่ การขัดสีข้าวเปลือกในสมัยก่อน ใช้วิธีการ

ใส่ครกตำด้วยมือ ข้าวที่ได้จะมีปลอกสีสีแดงหุ้มอยู่ เรียกว่า “ข้าวแดง” ส่วน “แกง” เป็นอาหารคาว ที่กินเป็นกับข้าว “ข้าว” กับ “แกง” เป็นอาหารหลักของคนไทย กินข้าวของใครจึงเปรียบเทียบกับว่า ผู้นั้นมีบุญคุณ ตำนวน “ข้าวแดงแกงร้อน” จึงมีความหมายว่า บุญคุณ

4. คำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง” มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดเดียวกัน คำว่า “ข้าว” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “ข้าวแดง” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) ข้าวมีหลายหลายสายพันธุ์ เช่น ข้าวเหนียว ข้าวเจ้า เป็นต้น ข้าวที่ยังไม่ได้สี เรียกว่า ข้าวเปลือก ข้าวที่สีแล้ว เรียกข้าวสาร ถ้าสีจนปลอกสีหลุดออกจนหมด เรียกว่า ข้าวขาว ถ้ามีปลอกสีสีแดงหุ้มอยู่ เรียกว่า ข้าวแดง หรือ ข้าวกล้อง เป็นต้น ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างใช้คำว่า “ข้าว” เปรียบเทียบในสิ่งเดียวกัน หมายถึง “บุญคุณ” เนื่องจาก ชาวไทใหญ่และชาวไทยประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนา ทำไร่ เป็นหลัก กินข้าวเป็นอาหารหลัก ลักษณะร่วมกันของการเป็นสังคมเกษตรกรรมนี้ สะท้อนได้จากความเชื่อเรื่อง “แม่โพสพ” อันเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ที่มีความเชื่อว่าคอยปกป้องคุ้มครองต้นข้าวไม่ให้เสียหาย และได้ผลผลิตอุดมสมบูรณ์ ลักษณะความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คอยคุ้มครองต้นข้าวนี้ ทำให้มนุษย์เกิดความสำนึกในบุญคุณของธรรมชาติที่เป็นแหล่งอาหารอันสำคัญของมนุษย์ และปฏิบัติต่อข้าวด้วยความเคารพนับถือ ไม่เหยียบย่ำหรือกระทำการดูถูกดูหมิ่น และเปรียบเทียบกับข้าว เป็น “บุญคุณ” ที่เป็นอาหารสำคัญเลี้ยงชีวิตมนุษย์ ตำนวนไทใหญ่ “กินข้าวใคร เป็นใจมัน” และ “ข้าวแดงแกงร้อน” ได้สะท้อนว่าชาวไทใหญ่มีวิถีชีวิต และความเชื่อเช่นเดียวกับชาวไทย

“เก็บออมรวบรวม ไม่ทันรู้เต็มบ้าน”

“เก็บหอมรอมริบ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 46)

สำนวนไทใหญ่ gɔpʷmɔdɔŋ U- amɔdnɔp'dɔpɔnɔ

/ keb⁴ hɔ:m¹ tɔ:m¹ tsu⁵ - ʔam² tan⁴ hu⁵ te:m¹ pan⁴ /

เก็บ หอม ต่อม จู้ - อำ ต้น ฮู่ เต็ม บ้าน

“เก็บออมรวบรวม - ไม่ทันรู้เต็มบ้าน”

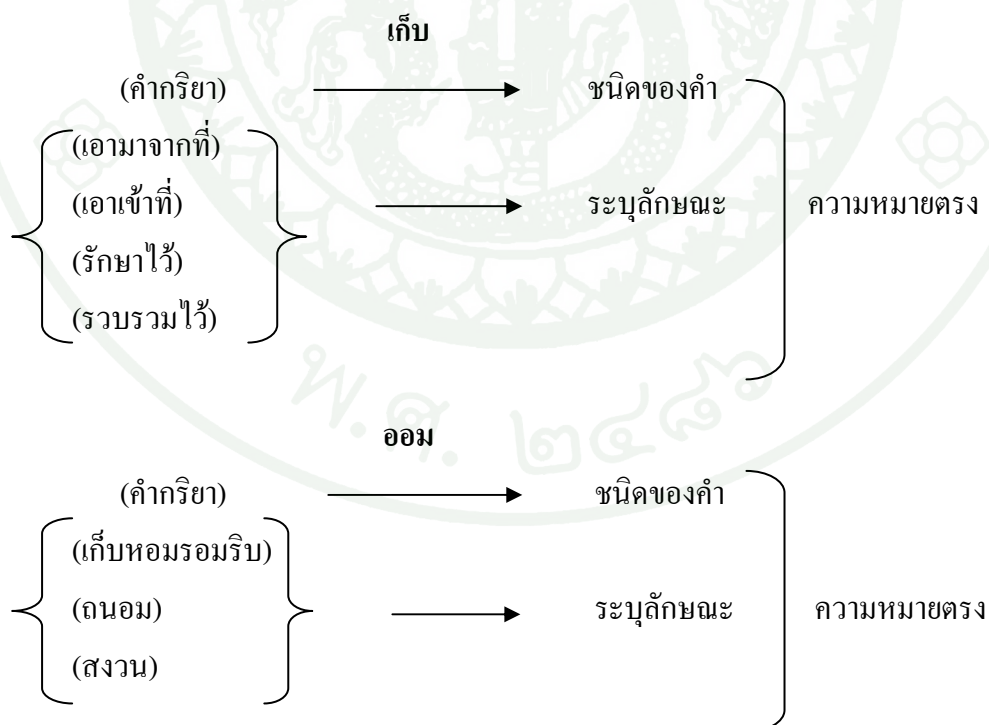
ความหมาย รวบรวมสะสมเล็กๆ น้อยๆ เข้า ไม่นานก็จะมีมาก

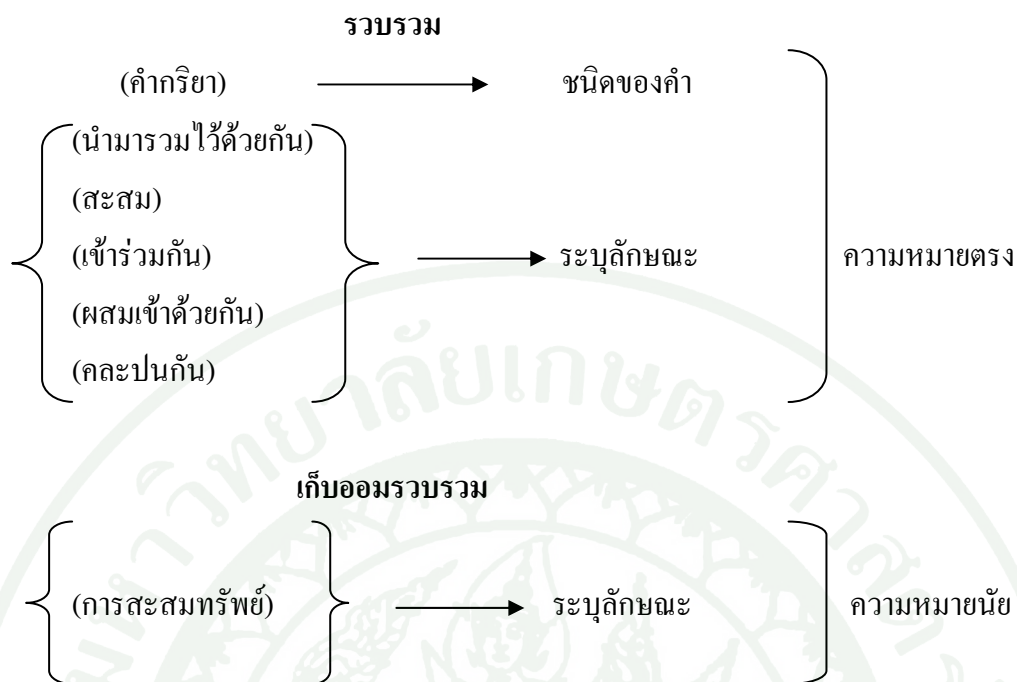
เก็บ ก. เอาไปหรือเอามาจากที่ เช่น เก็บผ้า เก็บผลไม้, เอาเข้าที่ เช่น เอาหนังสือไปเก็บ
เอารถไปเก็บ, เอาสิ่งของที่ตกหล่นอยู่ขึ้นมา เช่น เก็บของตก, รวบรวมไว้ เช่น เก็บคะแนน, เรียกเอา
เช่น เก็บค่าเช่า เก็บค่าน้ำ, รักษาไว้ เช่น ห้องเก็บของ. ว. ถ้าประกอบหลังคำนามหมายความว่า
ที่เก็บไว้ เช่น ของเก็บ = ของที่เก็บไว้, เงินเก็บ = เงินที่ออมเก็บไว้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 139)

ออม ก. เก็บหอมรอมริบ เช่น ออมทรัพย์ ออมสิน; ถนอม, สงวน, เช่น ออมแรง
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1344)

รวบรวม ก. นำสิ่งต่างๆ มารวมเข้าไว้ด้วยกัน เช่น รวบรวมข้าวของ รวบรวมเงิน รวบรวม
หลักฐาน. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 926)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “เก็บหอมรอมริบ”

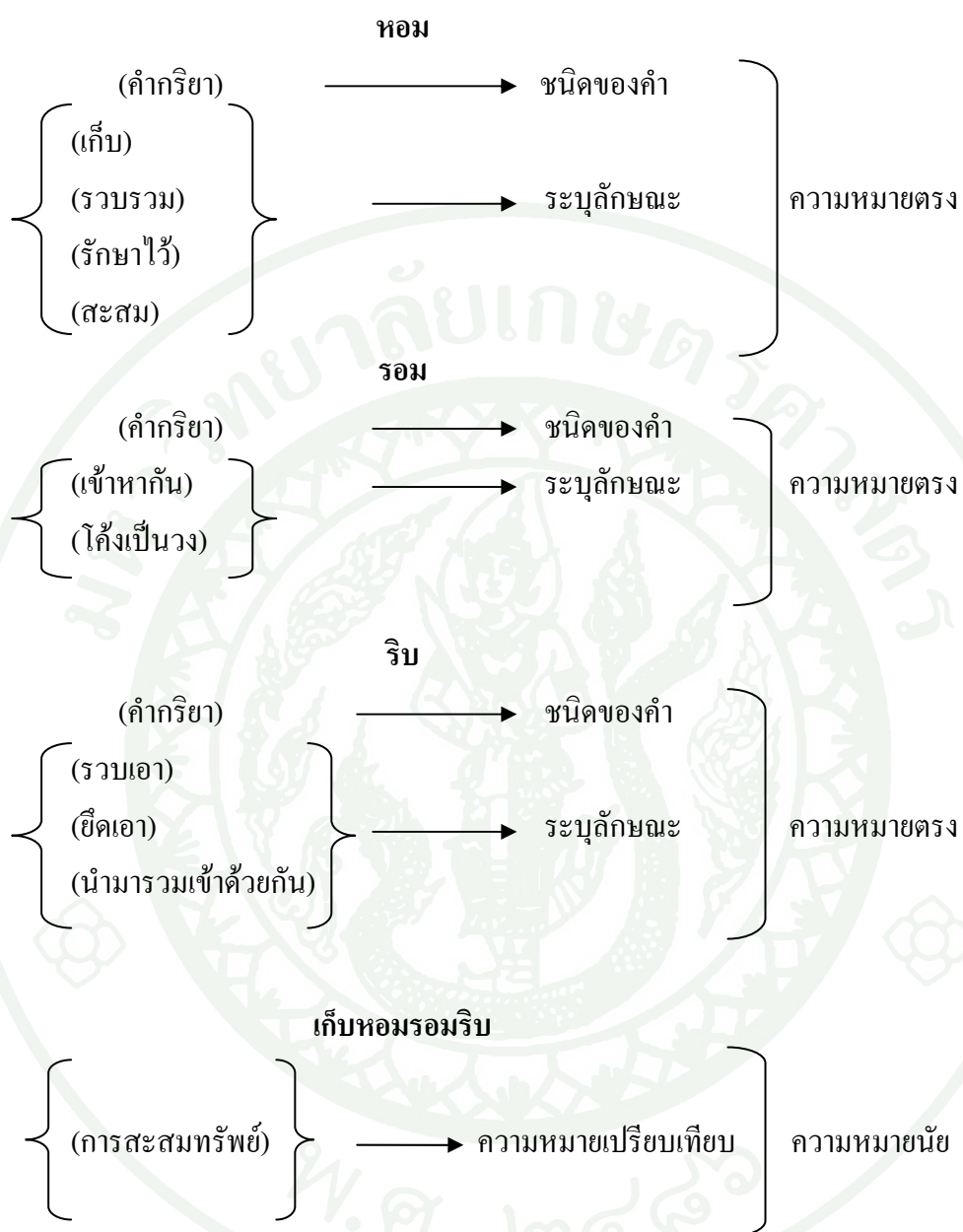
ความหมาย รวบรวมสะสมเล็กๆ น้อยๆ เข้า

หอม ก. เก็บ, รวบรวม, ในความว่า เก็บหอมรอมริบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1278)

รอม ว. อาการที่ไถ่เข้าหากันเป็นวง เช่น ควายเขารอม, ลอม กี่ว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 930)

ริบ ก. รวบเอยิดเอาโดยพลการหรือโดยอำนาจกฎหมาย เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 957)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” “หอม” “รวม” และ “รีบ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เก็บ	ออม	รวบรวม	หอม	รวม	รีบ
ความหมายตรง	(รักษาไว้)	+	+	+	+	-	-
	(รวบรวมไว้)	+	+	+	+	-	+
	(ถนอม)	+	+	+	+	-	-
	(นำมารวมไว้ด้วยกัน)	+	+	+	+	-	+
	(ผสมเข้าด้วยกัน)	+	+	+	+	-	+
	(เข้าหากัน)	+	+	+	+	+	+
	(รวมเอา)	+	+	+	+	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” “หอม” “รวม” และ “รีบ” ได้ดังนี้

1. คำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” และ “หอม” มีอรรถลักษณะความหมายตรงเหมือนกัน จัดเป็นกลุ่มคำที่มีความหมายเหมือนกัน
2. คำว่า “รวม” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจาก คำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” และ “หอม” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (รักษาไว้) (รวบรวมไว้) (ถนอม) (นำมารวมไว้ด้วยกัน) (ผสมเข้าด้วยกัน) (รวมเอา)
3. คำว่า “รีบ” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจาก คำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” และ “หอม” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (รักษาไว้) และ (ถนอม)
4. คำว่า “รวม” และ “รีบ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงบางส่วนที่เหมือนกับคำว่า “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” และ “หอม” จัดเป็นกลุ่มคำที่มีความหมายคล้ายกันหรือทำนองเดียวกัน

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 6 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-						ชั้นที่ 1
	เก็บ	หอม	รวบรวม	ออม	รอม	ريب	ชั้นที่ 2 พ้องความหมาย วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “การรวบรวม สะสม รักษาสิ่งของไว้” คำว่า “เก็บ” “หอม” “รวบรวม” “ออม” “รอม” และ “ريب” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “การรวบรวม สะสม รักษาสิ่งของไว้” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์” และ “วิภาคความหมาย” เพราะคำว่า “เก็บ” “หอม” “รวบรวม” “ออม” “รอม” และ “ريب” ต่างมีส่วนของความหมายตรงเหมือนกันและคล้ายกันมาก

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เก็บออมรวบรวม ไม่ทันรู้เดี๋ยวนั้น” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “เก็บหอมรอมริบ” ซึ่งมีความหมายว่า รวบรวมสะสมเล็กๆ น้อยๆ เข้า
2. กลุ่มคำ “เก็บ” “ออม” และ “รวบรวม” ในสำนวนไทใหญ่ ต่างเป็นกลุ่มคำในหมวดความหมายเดียวกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำเป็นแบบพ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์ เพราะมีอรรถลักษณะความหมายตรงเหมือนกันมาก ดังนี้ (+รักษาไว้) (+รวบรวมไว้) (+เก็บหอมรอมริบ) (+ถนอม) (+นำมารวมไว้ด้วยกัน) (+เข้าร่วมกัน) สำนวน “เก็บออมรวบรวม” จึงมีลักษณะเป็นกลุ่มคำที่เป็นคำซ้อน หากพิจารณาความหมายตรง การเก็บ การออม การรวบรวม จะมีความหมายครอบคลุมหมายถึงวัตถุ สิ่งของทุกอย่าง เป็นการรวบรวมสะสมเล็กๆ น้อยๆ เข้า เพื่อให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น โดยที่สำนวนไทใหญ่จะนำ “บัน” ซึ่งเป็นหน่วยวัดปริมาณ จำนวน 2 บัน เท่ากับ

หนึ่งเกวียน (บั้น หลวง = 1,000 ลิตร) มาเปรียบเทียบกับเห็นปริมาณที่เพิ่มมากขึ้นเมื่อมีการ “เก็บ” “ออม” “รวบรวม” ไว้ แต่ความหมายของสำนวนจะเน้นความหมายเปรียบเทียบที่หมายถึง “การรวบรวมสะสมทรัพย์สิน เงินทอง”

3. กลุ่มคำ “เก็บ” “หอม” “รอม” “ริบ” ในสำนวนไทยมาตรฐาน ต่างเป็นกลุ่มคำในหมวดความหมายเดียวกันและมีความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำเป็นแบบพ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์ เพราะมีอรรถลักษณะบางส่วนของความหมายตรงเหมือนกัน ดังนี้ (+รักษาไว้) (+รวบรวมไว้) (+เก็บ) (+เข้าหากัน) (+รวบเอา) (+นำมารวมเข้าด้วยกัน) สำนวน “เก็บหอมรอมริบ” จึงมีลักษณะเป็นกลุ่มคำที่เป็นคำซ้อน หากพิจารณาความหมายตรง การเก็บ การหอม การรอมหรือริบไว้ จะมีความหมายครอบคลุมหมายถึงวัตถุ สิ่งของทุกอย่าง เป็นการรวบรวมสะสมเล็กๆ น้อยๆ เข้า เพื่อให้มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น แต่ความหมายของสำนวนจะเน้นความหมายเปรียบเทียบที่หมายถึง “การรวบรวมสะสมทรัพย์สิน เงินทอง”

4. สำนวนไทใหญ่ “เก็บออมรวบรวม ไม่ทันรู้เต็มบั้น” และสำนวนไทยมาตรฐาน “เก็บหอมรอมริบ” เป็นกลุ่มคำในหมวดความหมายเดียวกัน ลักษณะของสำนวนเป็นคำซ้อน และมีความหมายเหมือนกัน คือ รวบรวมสะสมเล็กๆ น้อยๆ เข้า

“แก้คนแก้คำ คนเยอะกินไม่หมด”

“คนละไม้คนละมือ”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 15)

สำนวนไทใหญ่ gwregwrgmr- gōrnmginaṁsɔ

/ kaw³ ko⁵ kaw³ kam¹ - ko:n⁴ nam¹ ki:n¹ ʔam² se:ŋ³ /

แก้ เก้าะ แก้ คำ - โค้น หน้า กิน อ่า เส้ง

“เกา ก้อ เกา คำ - คน หน้า กิน อ่า เซง”

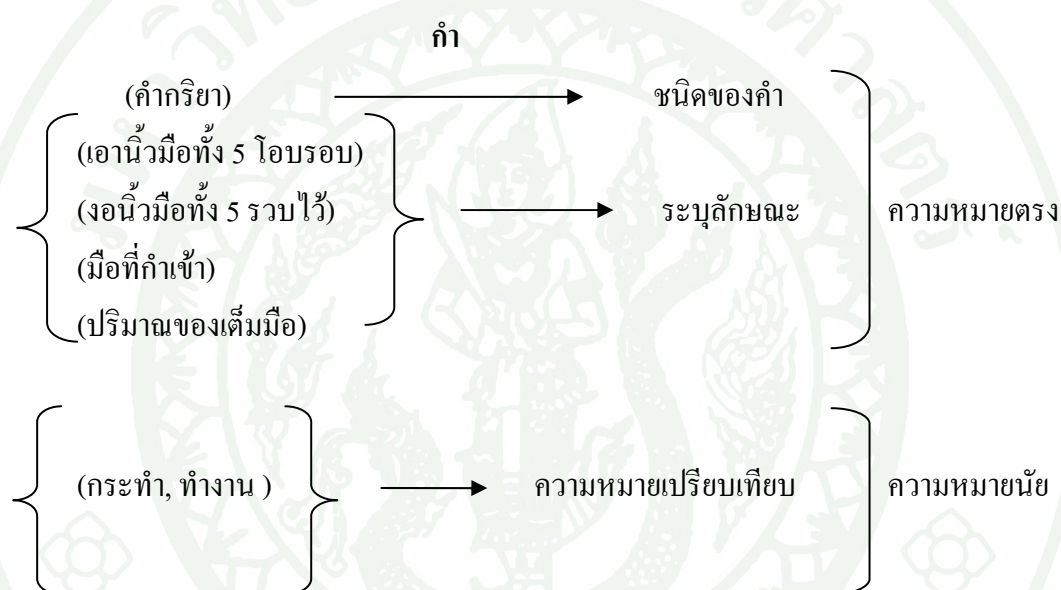
“แก้คนแก้คำ - คนเยอะกินไม่หมด”

ความหมาย ต่างคนต่างช่วยกันทำ

เกล้า น. จำนวนแปดบวทหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 145)

กำ ก. งอนิ้วมือทั้ง 4 ให้จดอุ้งมือ, เอานิ้วมือทั้ง 5 โอบรอบสิ่งใดสิ่งหนึ่ง, อาการที่งอนิ้วมือทั้ง 5 รวบสิ่งใดสิ่งหนึ่งไว้ น. มือที่กำเข้า; ปริมาณของเต็มมือที่กำเข้า, กำมือ กัว่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 120)

อรรถลักษณะของกำ

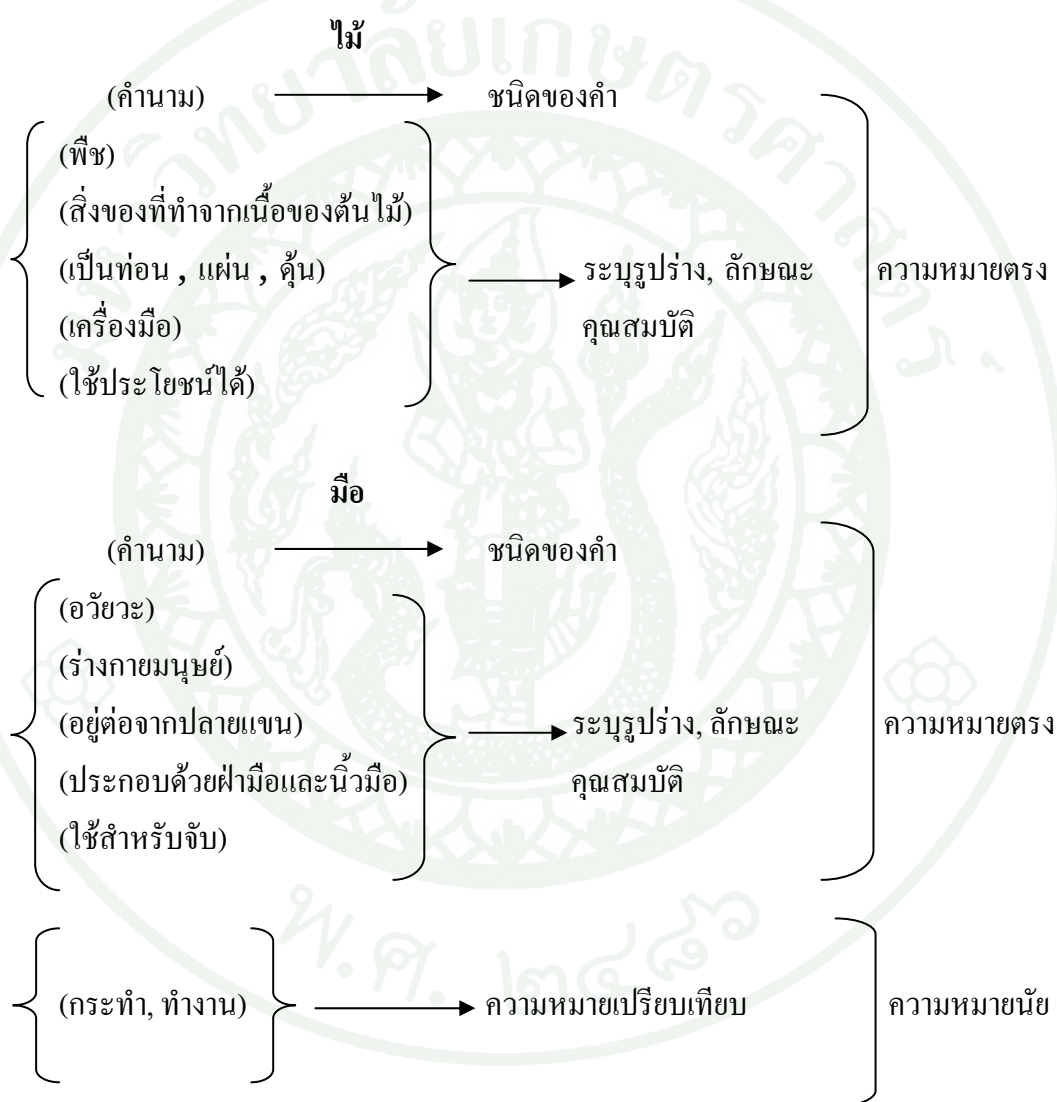
สำนวนไทยมาตรฐาน “คนละไม้คนละมือ”

ความหมาย ต่างคนต่างช่วยกันทำ

ไม้ น. คำรวมเรียกพืชทั่วไป โดยปรกติมีราก ลำต้น กิ่ง ก้าน และใบ, เรียกเนื้อของต้นไม้ที่ใช้ทำสิ่งของต่างๆ มีลักษณะเป็นท่อน แผ่น หรือคูน เป็นต้น, คำประกอบหน้าสิ่งของบางอย่างที่มีลักษณะยาวซึ่งทำด้วยไม้หรือเดิมทำด้วยไม้ เช่น ไม้กวาด ไม้พาย ไม้เท้า ไม้จิ้มฟัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 884)

เมื่อ น. อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายอยู่ต่อจากปลายแขนประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ สำหรับจับเป็นคัน, เรียกสิ่งหรืออุปกรณ์บางชนิดที่มีรูปร่างอย่างมือและใช้จับแทนมือได้ เช่น มือกล มือหุ่นยนต์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 865)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “มือ” และ “กำ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	กำ	มือ
ความหมายตรง	(ร่างกายมนุษย์)	+	+
	(อยู่ต่อจากปลายแขน)	+	+
	(ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ)	+	+
	(ใช้สำหรับจับ)	+	+
	(เอนนิ้วมือทั้ง 5 โอบรอบ)	+	-
	(งอนิ้วมือทั้ง 5 รวบไว้)	+	-
	(มือที่กำเข้า)	+	-
	(ปริมาณของเต็มมือ)	+	-
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (กระทำ, ทำงาน)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กำ” และ “มือ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “กำ” และ “มือ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+อวัยวะ) (+ร่างกายมนุษย์) (+อยู่ต่อจากปลายแขน) (+ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ) (+ใช้สำหรับจับ) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ คือ (+กระทำ, ทำงาน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “กำ” และ “มือ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ปริมาณของเต็มมือ) (+งอนิ้วมือทั้ง 5 รวบไว้) (+มือที่กำเข้า) (+เอนนิ้วมือทั้ง 5 โอบรอบ)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เก้าคนเก้ากำ-คนเยอะกินไม่หมด” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “คนละไม้คนละมือ” ซึ่งมีความหมายว่า ต่างคนต่างช่วยกันทำ
2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “กำ” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง กระทำ, ทำงาน คำว่า “กำ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+อวัยวะ) (+ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ) (+เอนนิ้วมือทั้ง 5 โอบรอบ) (+งอนิ้วมือทั้ง 5 รวบไว้) (+มือที่กำเข้า) (+ปริมาณของเต็มมือ) “กำ” คือ

กิริยาของมนุษย์ที่ใช้นิ้วมือทั้ง 5 จอเข้า กำมือเข้า เมื่อใช้วิธีการเดียวกันในการรวบสิ่งของไว้ปริมาณเต็มมือ ก็เรียกว่า กำ เช่นเดียวกัน เมื่อพิจารณาบริบทของสำนวน แก้วคนแก้วกำ คนเขอะกินไม่หมด ที่หมายถึง คนจำนวนแก้วคน มาช่วยกันเก็บพืชผักให้ได้เพียงคนละหนึ่งกำมือ เมื่อนำมารวมกัน ก็จะได้ปริมาณมากเพียงพอที่ทุกคนจะรับประทานจนอิ่มหรืออาจรับประทานไม่หมดได้ คำว่า “กำ (มือ)” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง กระทำ หรือทำงาน

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ไม้” และ “มือ” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง กระทำ, ทำงาน คำว่า “มือ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+อวัยวะ) (+ร่างกายมนุษย์) (+อยู่ต่อจากปลายแขน) (+ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ) (+ใช้สำหรับจับ) มนุษย์จะใช้ “มือ” ในการหยิบจับสิ่งต่างๆ มือจึงเป็นอวัยวะสำคัญของมนุษย์ที่ใช้สำหรับการทำงานทุกชนิด โดยปริยาย “มือ” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง กระทำ หรือทำงาน ส่วนคำว่า “ไม้” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+พืช) (+สิ่งของที่ทำจากเนื้อของต้นไม้) (+เป็นท่อน, แผ่น, ชิ้น) (+เครื่องมือ) (+ใช้ประโยชน์ได้) มนุษย์จะใช้ประโยชน์จากเนื้อของต้นไม้ เช่น นำมาปลูกสร้างบ้านเรือน ประดิษฐ์ของใช้หรือเครื่องมือชนิดต่างๆ เช่น ไม้กวาด ไม้พาย เป็นต้น เนื่องจากการอธิบายความจากเอกสารอ้างอิงเรื่องที่มาของสำนวน “คนละไม้ คนละมือ” นี้ ไม่ปรากฏการอธิบายที่มาของสำนวนที่ชัดเจน ผู้วิจัยจึงตั้งข้อสังเกตไว้ว่า สำนวน “คนละไม้ คนละมือ” นี้ อาจมีที่มาได้หลายประเด็น ดังนี้ มาจากการพายเรือ เนื่องจากสังเกตได้ว่า วิถีชีวิตของคนไทยสมัยก่อนจะผูกพันกับแม่น้ำมาก นอกจากการใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภค และทำการเกษตรแล้ว การปลูกสร้างบ้านเรือนก็จะอยู่ใกล้แหล่งน้ำ เพราะการเดินทางสัญจรในสมัยก่อนจะใช้เส้นทางน้ำและใช้เรือเป็นหลัก การพายเรื่อนั้นจะต้องใช้แรงของคน โดยใช้มือจับ ไม้พายและใช้กำลังมือและแขนออกแรงพุน้ำให้เรือเดินไปข้างหน้า หากต้องพายเรือทวนกระแสน้ำ แล้วใช้แรงคนพายเพียงแค่มองคนเดียวก็เป็นเรื่องยาก ควรจะมีคนช่วยกันพายหัวเรือและท้ายเรือเป็นอย่างน้อย กิริยาที่ต่างคนต่างช่วยกันพายเรื่อนี้ จึงเป็นการช่วยกันทำงาน เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ข้อสังเกตประเด็นที่สอง คือ มาจากการช่วยกันทำงานโดยใช้เครื่องมือต่างๆ ที่ทำจากไม้ และข้อสังเกตประเด็นที่สาม คือ เป็นการสร้างคำให้คล้องจองกัน เพราะรูปสำนวนเป็นการใช้คำคล้องจอง โดยคำว่า “ไม้” และสัมผัสคล้องจองกับคำว่า “มือ” เป็นต้น โดยปริยายสำนวน “คนละไม้ คนละมือ” มีความหมายว่า ถ้าต่างคนต่างช่วยกันทำงาน งานก็จะสำเร็จผลได้อย่างง่ายดายและรวดเร็ว

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมาย หมายถึงสิ่งเดียวกัน คือ “กำ” และ “มือ” คำว่า “มือ” เป็นคำนาม ที่หมายถึงอวัยวะในร่างกายมนุษย์ ใช้สำหรับจับ ส่วน “กำ” คือ กิริยาที่เกิดจากการงอนิ้วมือและรวบเข้า กำมือเข้าหากัน ดังนั้น คำว่า “กำ” จึงเป็นกิริยาอย่างหนึ่งของมือ การตีความความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “กำ” ในสำนวนไทใหญ่ ต้องสัมพันธ์กับบริบทในสำนวนที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่ ที่เป็นสังคมเกษตร ผู้คนประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก มีวิถีชีวิตผูกพันกับป่า และเป็นสังคมที่ผู้คนยังเอื้อเฟื้อร่วมมือกันในการใช้ประโยชน์จากพืชผลจากธรรมชาติ ส่วนคำว่า “มือ” ในสำนวนไทยมาตรฐานนั้น มีความหมายเปรียบเทียบโดยปริยายหมายถึง กระทำ หรือ ทำงาน เพราะมือคืออวัยวะสำคัญที่มนุษย์ใช้ในการทำงานทุกอย่าง คำว่า “กำ” ในสำนวนไทใหญ่จึงเน้นการแสดงตัวอย่างของการร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานจะเป็นการกล่าวในลักษณะกว้าง หมายถึงรวมถึงการกระทำทุกอย่างที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องร่วมมือร่วมใจ เสียสละ ช่วยเหลือกัน

“ไกร่ปงามเพราะขน คนรูปงามเพราะเครื่องประดับ”

“ไก่อ่งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 8)

สำนวนไทใหญ่ *gə:crɪ bɔkɔr - eɔm:crɪ bɔkɔr*

/kaj² ha:ŋ³ -li:¹ pə:³ k^ho:n¹ - ko:n⁴ ha:ŋ³ -li:¹ pə:³ k^ho:ŋ³ /

ไก่อ่ ฮ่าง หลี เป้อ โจน - ไก่อ่ง ฮ่าง หลี เป้อ เค็ง

“ไกร่ปงามเพราะขน คนรูปงามเพราะเครื่องประดับ”

หมายถึง คนรูปงามเพราะการแต่งกาย

ไก่อ่ น. ชื่อสัตว์ปีกจำพวกนก มีหลายวงศ์ บินได้ในระยะสั้น หากินตามพื้นดิน ตกไข่ก่อน แล้วจึงฟักเป็นตัว ตัวผู้หอนใหญ่และเดือยยาว เช่น ไก่อ่เง้า ไก่อู่ ไก่อ่ตะเภา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 157)

ไก่อ่บ้าน น. ชื่อไก่ชนิด *Gallus gallus* ในวงศ์ Phasianidae เป็นไก่ที่มีสายพันธุ์มาจากไก่อ่ป่า แตกต่างจากไก่อ่ป่าที่ขนลำตัวมีสีต่างๆ กัน เช่น สีดำ ขาว น้ำตาลอมแดง มีแข้งสีแตกต่างกัน เช่น

สีเหลือง ขาว โดยที่ไก่ป่ามีสีเทาเข้ม การคัดและผสมพันธุ์ทำให้มีสายพันธุ์แตกต่างกันมาก เลี้ยงไว้ตามบ้านเพื่อเป็นอาหาร. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 157)

ไก่ป่า น. ชื่อไก่ชนิด *Gallus gallus* ในวงศ์ Phasianidae ตัวผู้สีเข้มสดใสและหลากหลายกว่าตัวเมีย เช่น สีเขียว ดำ แดง ตัวเมียน้ำตาลอมเหลือง ทั้งตัวผู้และตัวเมียขาสีเทาเข้ม โคนหางสีขาว อาศัยในป่าโปร่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 175)

ไก่ฟ้า น. ชื่อนกขนาดกลางในวงศ์ Phasianidae ตัวโตขนาดไก่อ้วน ขาและปากแข็งแรงมาก ตัวผู้มีหางยาวสีส้มสวยงามกว่าตัวเมีย บินเก่งแต่ในระยะทางสั้นๆ ทำรังบนพื้นดิน กินเมล็ดพืช ผลไม้สุก และแมลง มีหลายชนิด เช่น ไก่ฟ้าหลังขาว (*Lophura nycthemera*) พญาล่อ หรือไก่ฟ้าพญาล่อ (*L.diardi*) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 175)

ขน น. สิ่งที่เป็นเส้นขึ้นตามผิวหนังคนและสัตว์ เช่น ขนตา ขนนก ขนเม่น และใช้ตลอดไปจนถึงที่ขึ้นบนผิวหนังไม้ ผลไม้ ใบไม้ และอื่นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 161)

คน น. มนุษย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 217)

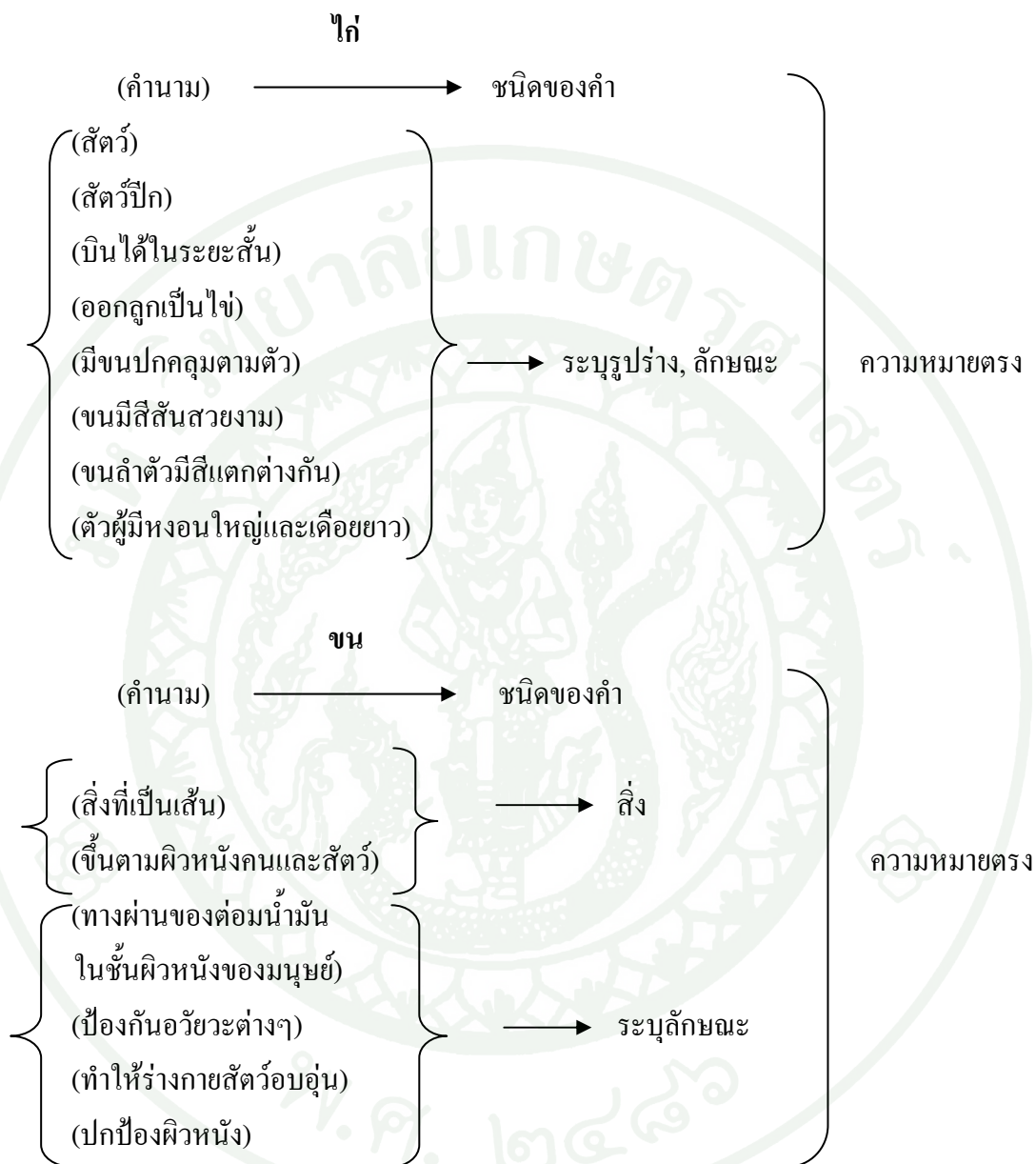
เครื่องประดับ น. เครื่องตกแต่งกายมี สร้อย แหวน นาฬิกา เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 261)

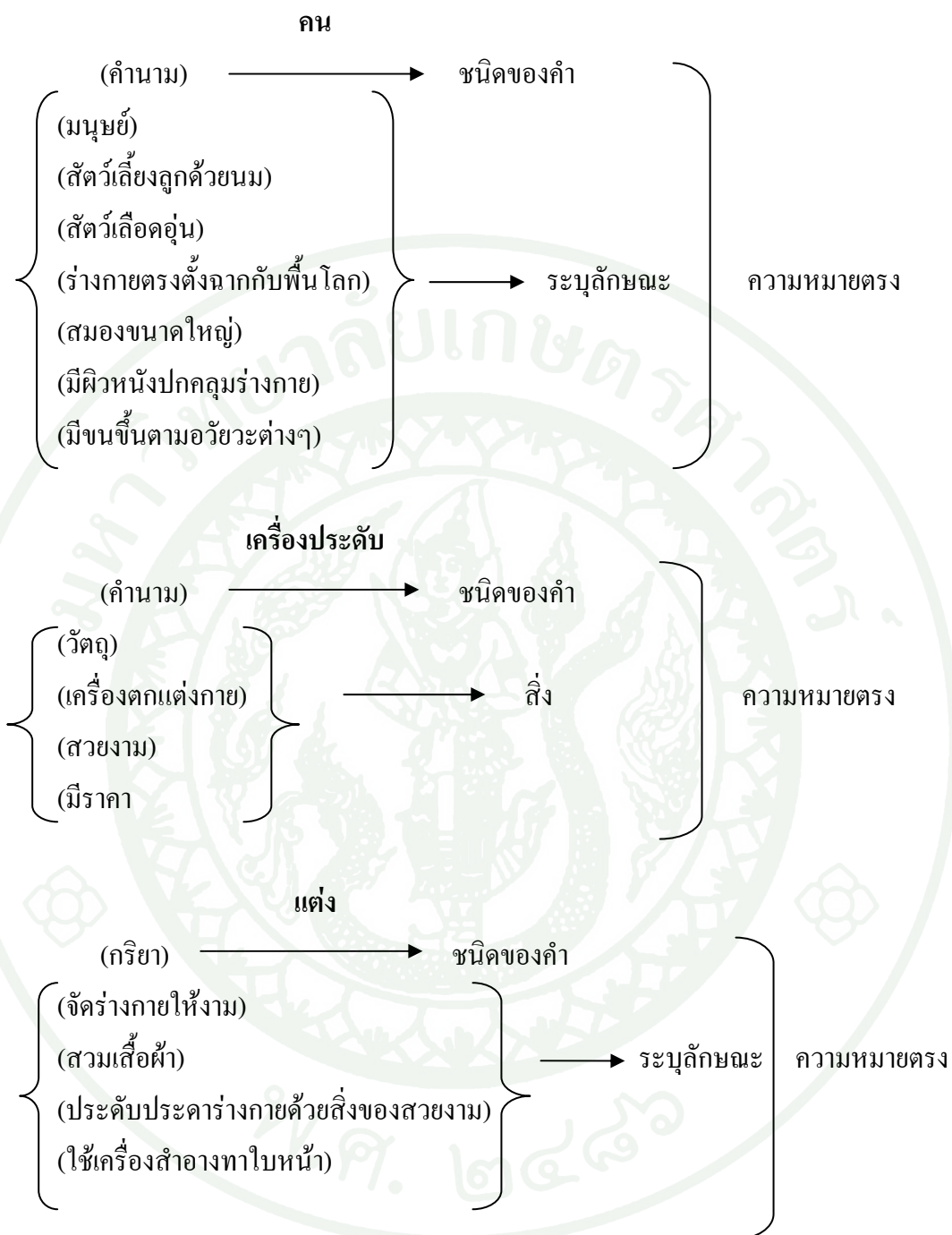
แต่ง ก. จัดให้งาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 479)

แต่งตัว ก. สวมเสื้อผ้าหรือประดับประดาร่างกาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 479)

แต่งหน้า ก. ใช้เครื่องสำอางเสริมแต่งใบหน้าให้สวยขึ้น, ใช้เครื่องสำอางเสริมแต่งใบหน้าให้มีลักษณะต่างๆ ให้เหมาะสมกับบทบาทในการแสดงละคร เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 479)

วิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไก่” และ “คน”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ไก่	คน
ความหมายตรง	สัตว์	+	-
	มนุษย์	-	+
	สัตว์ปีก	+	-
	สัตว์เลือดอุ่น	-	+
	มีขนปกคลุมตามตัว	+	-
	มีขนขึ้นเป็นแห่งๆ บริเวณอวัยวะต่างๆ ในร่างกาย	-	+
	ขนมีสีสันทสวยงาม	+	-
	ขนยาว	+	-
	ขนลำตัวมีสีแตกต่างกัน	+	-
	มีผิวหนังปกคลุมร่างกาย	+	+
	สมองขนาดใหญ่	+	-

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไก่” และ “คน” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ไก่” และ “คน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+มีผิวหนังปกคลุมร่างกาย)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ไก่” และ “คน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์) (มนุษย์) (สัตว์ปีก) (สัตว์เลือดอุ่น) (มีขนปกคลุมตามตัว) (มีขนขึ้นเป็นแห่งๆ บริเวณอวัยวะในร่างกาย) (ขนมีสีสันทสวยงาม) (ขนยาว) (ขนลำตัวมีสีแตกต่างกัน) (สมองขนาดใหญ่)

ตารางที่ 10 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ชน” “เครื่องประดับ” และ “แต่ง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ชน	เครื่องประดับ	แต่ง
ความหมายตรง	สิ่งที่เป็นเส้น	+	-	-
	ขึ้นตามผิวหนังคนและสัตว์	+	-	-
	วัตถุ	-	+	+
	ปกป้องผิวหนัง	+	-	+
	ทำให้ร่างกายอบอุ่น	+	-	+
	ป้องกันอวัยวะต่างๆ	+	-	+
	ทางผ่านของต่อมไขมันในชั้นผิวหนัง	+	-	-
	ของมนุษย์			
	เครื่องตกแต่งกาย	-	+	+
	สวยงาม	+	+	+
	มีค่า	-	+/-	+/-
	จัดร่างกายให้งาม	-	+	+
	สวมเสื้อผ้า	-	-	+
	ใช้เครื่องสำอางทาใบหน้า	-	-	+
	ประดาประดาร่างกายด้วยสิ่งของสวยงาม	-	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ชน” “เครื่องประดับ” และ “แต่ง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ชน” “เครื่องประดับ” และ “แต่ง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สวยงาม)
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ชน” และ “เครื่องประดับ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สวยงาม) (+/- มีค่า) (-สวมเสื้อผ้า) (-ใช้เครื่องสำอางทาใบหน้า)
3. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ชน” และ “เครื่องประดับ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สิ่งที่เป็นเส้น) (ขึ้นตามผิวหนังคนและสัตว์) (วัตถุ) (ปกป้องผิวหนัง) (ทำให้ร่างกายอบอุ่น)

(ป้องกันอวัยวะต่างๆ) (ทางผ่านของต่อมน้ำมันในชั้นผิวหนังของมนุษย์) (เครื่องตกแต่งกาย)(จัดร่างกายให้งาม)

4. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ขน” และ “แต่ง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ปกป้องผิวหนัง) (+ทำให้ร่างกายอบอุ่น) (+ป้องกันอวัยวะต่างๆ) (+สวยงาม) (+/-มีค่า)

5. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ขน” และ “แต่ง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สิ่งที่เป็เส้น) (+ขึ้นตามผิวหนังคนและสัตว์) (วัตถุ) (ทางผ่านของต่อมน้ำมันในชั้นผิวหนังของมนุษย์) (เครื่องตกแต่งกาย) (จัดร่างกายให้งาม) (สวมเสื้อผ้า) (ใช้เครื่องสำอางทาใบหน้า) (ประดับประดาร่างกายด้วยสิ่งของสวยงาม)

6. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เครื่องประดับ” และ “แต่ง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สิ่งที่เป็เส้น) (+ขึ้นตามผิวหนังคนและสัตว์) (+วัตถุ) (+ทางผ่านของต่อมน้ำมันในชั้นผิวหนังของมนุษย์) (+สวยงาม) (+มีค่า) (+จัดร่างกายให้งาม) (+ประดับประดาร่างกายด้วยสิ่งของสวยงาม)

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ไก่” และ “คน” ได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑ ↓ ประเภท ↑	สิ่งมีชีวิต		ชั้นที่ 1
	สัตว์	คน	ชั้นที่ 2
	ไก่	คน	ชั้นที่ 3 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ไก่” และ “คน” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ไก่” และ “คน” มีความหมายระบุถึง สิ่งมีชีวิต เหมือนกัน มีคำว่า “สิ่งมีชีวิต” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “สัตว์” และ “คน” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “ไก่” และ “คน” อยู่ในชั้นที่ 3

2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สิ่งมีชีวิต” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “สัตว์” และ “คน” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)

3. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “สิ่งมีชีวิต” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “ไม้” และ “คน” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “ไม้” และ “คน” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “คน” “เครื่องประดับ” และ “แต่ง” ได้ดังนี้

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “คน” “เครื่องประดับ” และ “แต่ง” ได้ดังนี้

1. คำว่า “คน” เป็นคำต่างหมวดกับคำว่า “เครื่องประดับ” และ “แต่ง”
2. คำว่า “คน” มีความหมายระบุถึง ไม้ เหมือนกัน มีคำว่า “ไม้” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “คน” อยู่ในชั้นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 เป็นความสัมพันธ์แบบ ส่วนประกอบ “ไม้” เป็นคำบอกส่วนรวมทั้งหมด (whole) “คน” เป็นคำบอกส่วนประกอบ (part) เนื่องจากคำว่า “คน” เป็นส่วนประกอบอย่างหนึ่งในร่างกายของ “ไม้” ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติ
3. คำว่า “เครื่องประดับ” และ “แต่ง” มีความหมายระบุถึง “แต่งกาย” โดยมีคำว่า “แต่งกาย” อยู่ในชั้นที่ 1 “เสื้อผ้า” “เครื่องประดับ” และ “เครื่องสำอาง” อยู่ในชั้นที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 เป็นความสัมพันธ์แบบส่วนประกอบ “แต่งกาย” เป็นคำบอกส่วนรวมทั้งหมด (whole) “เสื้อผ้า” “เครื่องประดับ” และ “เครื่องสำอาง” เป็นคำบอกส่วนประกอบ (part) “เสื้อผ้า” “เครื่องประดับ” และ “เครื่องสำอาง” จึงเป็นส่วนหนึ่งของการแต่งกายของมนุษย์

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ไก่อ่ฆามเพราะชน คนฆามเพราะเครื่องประดับ” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ไก่อ่ฆามเพราะชน คนฆามเพราะแต่ง” ซึ่งมีความหมายว่า คนรูปงามเพราะการแต่งกาย
2. คำว่า “ไก่อ่” และ “คน” เป็นคำเปรียบเทียบในสำนวน มีความสัมพันธ์ทางความหมายคือ “สิ่งมีชีวิต” คำว่า “ไก่อ่” เป็นคำบอกประเภทของ “สัตว์” ส่วน “คน” เป็นคำบอกประเภทของ “สิ่งมีชีวิต”
3. คำว่า “ชน” เป็นคำเปรียบเทียบในสำนวน โดย “ชน” มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นส่วนประกอบของ “ไก่อ่” และถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบถึงความสวยงาม
4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานเลือกใช้คำในสำนวนเป็นคำที่เหมือนกัน คือ คำว่า “ไก่อ่” และ “ชน” และใช้คำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน คือ คำว่า “แต่ง” ในสำนวนไทยมาตรฐาน “ไก่อ่ฆามเพราะชน คนฆามเพราะแต่ง” เป็นคำบอกส่วนรวม โดยมีคำว่า “เสื้อผ้า” “เครื่องประดับ” “เครื่องสำอาง” เป็นคำบอกส่วนประกอบ สำนวน “ไก่อ่ฆามเพราะชน คนฆามเพราะแต่ง” จึงมีความหมายครอบคลุมถึงการแต่งกายทั้งการเลือกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย การเลือกเครื่องประดับ และการใช้เครื่องสำอาง ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความสวยงามให้แก่มนุษย์
5. สำนวนไทใหญ่ “ไก่อ่ฆามเพราะชน คนฆามเพราะเครื่องประดับ” มีความสัมพันธ์ทางความหมายกับคำว่า “แต่ง” ซึ่งมีความหมายตรงหมายถึง การแต่งตัวให้งดงาม โดย “เครื่องประดับ” มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำบอกส่วนประกอบของ “แต่ง” ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความสวยงามให้แก่มนุษย์
6. “ชน” เป็นส่วนประกอบที่ทำให้ “ไก่อ่” มีความสวยงามตามธรรมชาติ “คน” ต้องแต่งกายด้วยเสื้อผ้า, เครื่องประดับ และเครื่องสำอาง เพื่อเพิ่มความสวยงามให้แก่ตน

“ไก่เห็นตีนงู งูเห็นของ (อวัยวะเพศ) ไก่”

“ไก่เห็นตีนงู งูเห็นนมไก่”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 8)

สำนวนไทใหญ่ eɬndincU- cɬɪnkzɛp

/ kaj² han¹ tin¹ ɲu:⁴ - ɲu:⁴ han¹ k^hu:¹ kaj² /

ไก่ หั้น ตีน งู - งู หั้น ของ ไก่

“ไก่เห็นตีนงู งูเห็นของไก่”

หมายถึง ต่างฝ่ายต่างรู้ความลับของกันและกัน

ไก่ น. ชื่อสัตว์ปีกจำพวกนก มีหลายวงศ์ บินได้ในระยะสั้น หากินตามพื้นดิน ตกไข่ก่อน
แล้วจึงฟักเป็นตัว ตัวผู้หอนใหญ่และเสียงยาว เช่น ไก่แจ้ ไก่ฮูก ไก่ตะเภา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:
157)

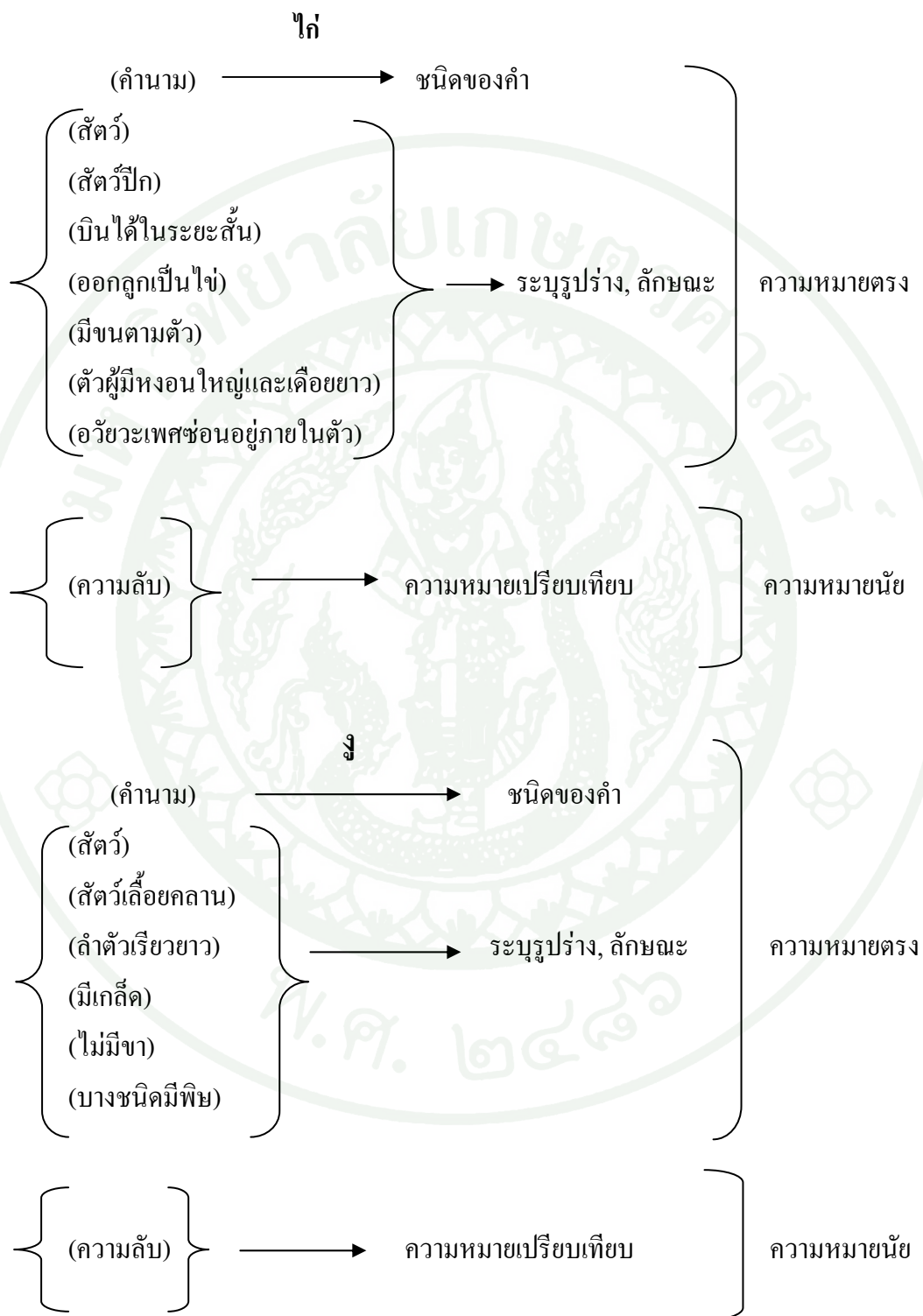
งู น. ชื่อสัตว์เลื้อยคลานในอันดับ Squamata อันดับย่อย Serpentes ลำตัวเรียวยาว มีเกล็ด
ไม่มีขา ที่มีพิษ เช่น งูเห่าไทย (Naja kaouthia) ที่ไม่มีพิษ เช่น งูเหลือม (Python reticulatus)
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 279)

ของ น. สิ่งต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 173)

ของลับ น. อวัยวะสืบพันธุ์ของมนุษย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 174)

นม น. ส่วนของร่างกาย อยู่บริเวณหน้าอก มี 2 เต้า, ของผู้หญิงมีต่อมสำหรับผลิตน้ำนม
เป็นอาหารสำหรับลูกอ่อน ส่วนของผู้ชายมีขนาดเล็กและไม่มีน้ำนม, นมของสัตว์บางชนิด เช่น
ลิงค่าง ก็มี 2 เต้า เช่นเดียวกับคน ส่วนของสัตว์บางชนิด เช่น สุนัข วัว ควาย มีหลายเต้าเรียงอยู่ที่ท้อง
เป็น 2 แถว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 561)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 11 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งู” และ “ไก่อ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	งู	ไก่
ความหมายตรง	สัตว์	+	+
	สัตว์ปีก	-	+
	สัตว์เลื้อยคลาน	+	-
	บินได้ในระยะสั้น	-	+
	ออกลูกเป็นไข่	+	+
	ตัวผู้มีหงอนใหญ่และเดือยยาว	-	+
	มีขนตามตัว	-	+
	อวัยวะเพศซ่อนอยู่ภายในตัว	-	+
	ลำตัวเรียวยาว	+	-
	มีเกล็ด	+	-
	ไม่มีขา	+	-
	มีพิษ	+/-	-
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	มนุษย์	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งู” และ “ไก่” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “งู” และ “ไก่” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์) (+ออกลูกเป็นไข่) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ความลับ)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “งู” และ “ไก่” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์ปีก) (สัตว์เลื้อยคลาน) (บินได้ในระยะสั้น) (ตัวผู้มีหงอนใหญ่และเดือยยาว) (มีขนตามตัว) (มีพิษ) (ลำตัวเรียวยาว) (มีเกล็ด) (ไม่มีขา) และ(อวัยวะเพศซ่อนอยู่ภายในตัว)

ตารางที่ 12 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตีนงู” “ของไก่” และ “นมไก่”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ตีนงู	ของไก่	นมไก่
ความหมายตรง	อวัยวะร่างกาย	+	+	+
	อวัยวะเพศ	-	+	+
	อวัยวะร่างกายของสัตว์เลื้อยคลาน	-	-	-
	อวัยวะร่างกายของสัตว์ปีก	-	-	-
	อวัยวะเพศของสัตว์ปีก	-	+	+
	อวัยวะเพศมองเห็นชัดเจน	-	-	-
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	ความลับ	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตีนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ตีนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+อวัยวะร่างกาย) (+อวัยวะร่างกายของสัตว์เลื้อยคลาน) (+อวัยวะเพศมองเห็นชัดเจน) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ความลับ)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ตีนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (อวัยวะเพศ) (อวัยวะร่างกายของสัตว์ปีก)
3. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ของไก่” และ “นมไก่” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+อวัยวะร่างกาย) (+อวัยวะเพศ) (+อวัยวะร่างกายของสัตว์เลื้อยคลาน) (+อวัยวะเพศมองเห็นชัดเจน) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ความลับ)
4. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ของไก่” และ “นมไก่” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (อวัยวะร่างกายของสัตว์ปีก)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑	สัตว์		ชั้นที่ 1
	สัตว์เลื้อยคลาน	สัตว์ปีก	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย
	งู	ไก่	ชั้นที่ 3 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “งู” และ “ไก่” ได้ดังนี้

1. คำว่า งู และ ไก่ มีความหมายระบุถึง “สัตว์” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “สัตว์เลื้อยคลาน” และ “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “งู” และ “ไก่” อยู่ในชั้นที่ 3
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “สัตว์เลื้อยคลาน” และ “สัตว์ปีก” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “งู” และ “ไก่” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “งู” และ “ไก่” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ตีนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” ได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑	อวัยวะ			ชั้นที่ 1
	อวัยวะร่างกาย		อวัยวะเพศ	ชั้นที่ 2
	ตีนงู	ของไก่	นมไก่	ชั้นที่ 3 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” มีความหมายระบุถึง อวัยวะ เหมือนกัน มีคำว่า “อวัยวะ” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “อวัยวะร่างกาย” และ “อวัยวะเพศ” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” อยู่ในชั้นที่ 3
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “อวัยวะ” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “อวัยวะร่างกาย” และ “อวัยวะเพศ” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “อวัยวะ” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ไก่เห็นตืนงู งูเห็นของไก่” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ไก่เห็นตืนงู งูเห็นนมไก่” ซึ่งมีความหมายว่าต่างฝ่ายต่างรู้ความลับของกันและกัน
2. คำว่า “งู” และ “ไก่” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวน มีความสัมพันธ์ทางความหมาย คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “สัตว์” และถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ “คน”
3. คำว่า “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวน มีความสัมพันธ์ทางความหมาย คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “อวัยวะ” และถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ “ความลับ”

4. ทั้งสำนวนไทใหญ่ และสำนวนไทยมาตรฐาน จะเลือกคำที่มีความหมายเปรียบเทียบ อยู่ในกลุ่มคำประเภทเดียวกัน มีการเลือกใช้คำเปรียบเทียบที่เหมือนกัน คือ “ตืนงู” เป็นอวัยวะ ร่างกายที่ไม่มีในสัตว์เลื้อยคลาน ใช้เปรียบเทียบเป็น “ความลับ” และเลือกใช้คำเปรียบเทียบที่ต่างกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ของไก่” เพราะอวัยวะเพศของไก่จะอยู่ภายในตัวไก่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ง่าย จึงถูกเปรียบเทียบเป็น “ความลับ” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “นมไก่” เพราะเป็นอวัยวะเพศที่ไม่มีในสัตว์ปีก เนื่องจากนมเป็นอวัยวะของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม หรือสัตว์ที่ออกลูกเป็นตัวเท่านั้น จึงถูกเปรียบเทียบเป็น “ความลับ” ดังนั้น คำว่า “ตืนงู” “ของไก่” และ “นมไก่” จึงมีความหมายถึงสิ่งที่ไม่มีหรือไม่สามารถมองเห็นได้ง่าย หมายถึง ความลับ

“ขาหักแล้วถึงขยัน - ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด”

“วัวหายล้อมคอก”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 535)

สำนวนไทใหญ่ khgrywɾj cɾŋb- pɔɯɯwɾj cɾl Qr

/ka:¹ hak⁴ jaw⁵ tsan² kaj⁵ - p^haj⁴ maj³ jaw⁵ tsan² lɛ:⁴ /

ขา ฮัก เย่า จ้ง ไก่ - ไฟ ไหม้ เย่า จ้ง แฉ็ด

“ขาหักแล้วถึงขยัน - ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด”

ความหมาย เกิดเรื่องเสียหายขึ้นแล้วจึงคิดทำ คิดป้องกันภายหลัง

ขา น. อวัยวะตั้งแต่ตะโพกถึงข้อเท้า สำหรับยันกายและเดินเป็นต้น (ไทยถิ่นอื่น หมายความว่าตั้งแต่ตะโพกถึงเข่า); สิ่งของซึ่งมีลักษณะคล้ายขาสำหรับยันหรือรองรับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ขาโต๊ะ ขาเก้าอี้ ขาตั้ง; เรียกส่วนที่ยื่นออกไปจากส่วนใหญ่เหมือนรูปขา เช่น ขากางเกง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 179)

หัก ก. พับงอ, พับงอหรือทำให้พับโค้งเพื่อให้ขาดหรือหลุดออกจากกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1280)

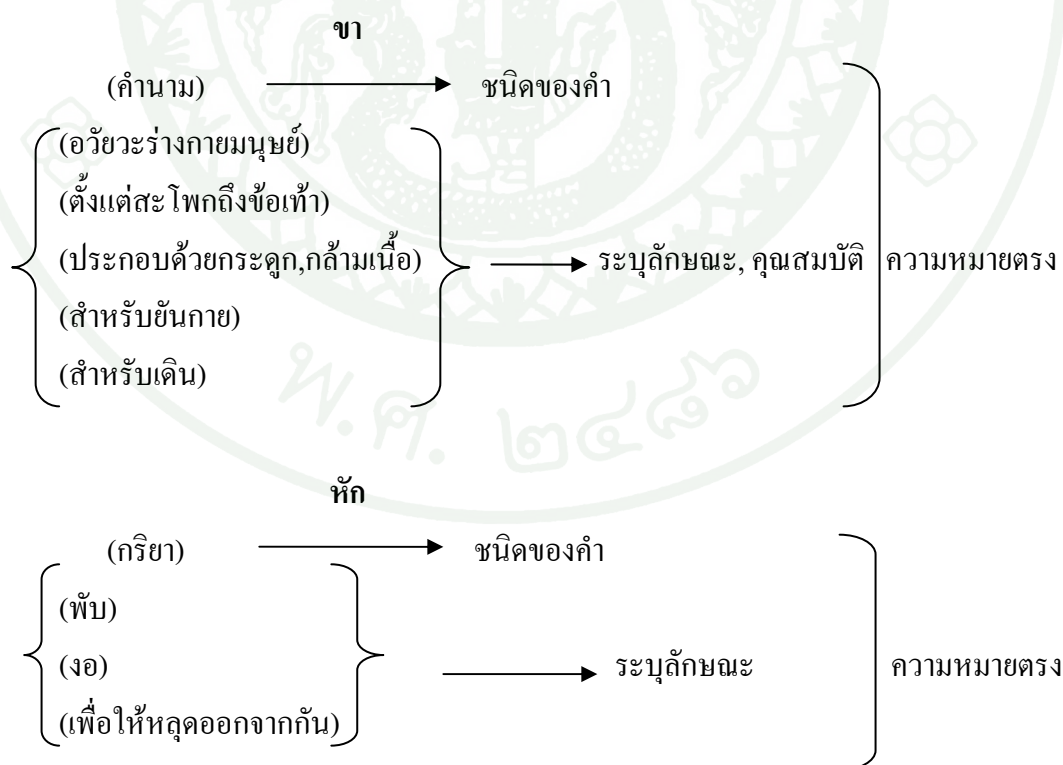
ขยัน [ชะหฺยั้น] ก. ทำการงานอย่างแข็งขันไม่ปล่อยปละละเลย, ทำหรือประพฤติเป็น
ปรกติสม่ำเสมอ, ไม่เกียจคร้าน; แข็งแรง, เข้าที (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 166)

ไฟ น. ชื่อธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม; ผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิด
ความร้อน แสงสว่าง และเปลว คือ กลุ่มแก๊สที่กำลังลุกไหม้ ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ ได้
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 815)

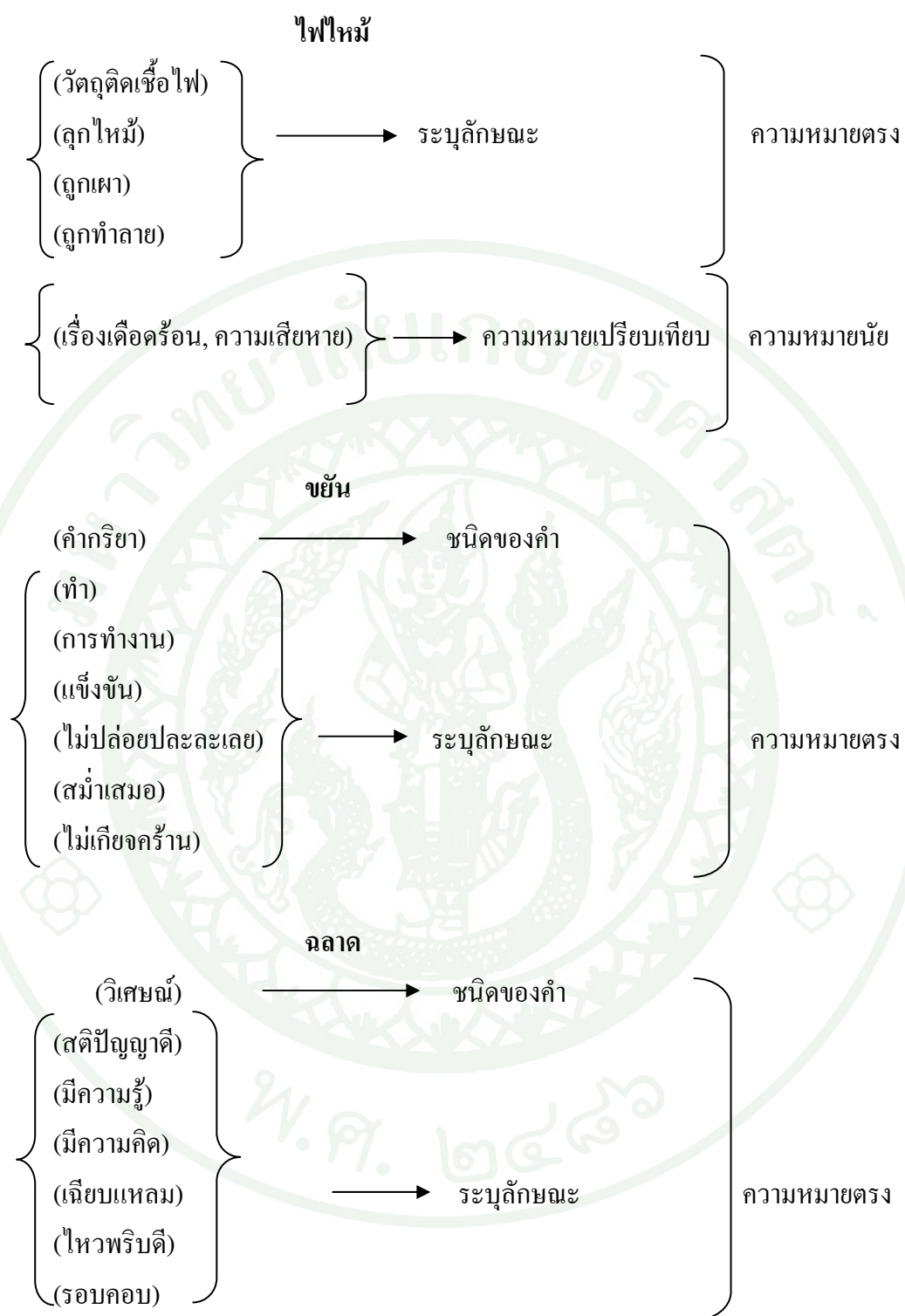
ไหม้ ก. ติดเชื้อไฟ, ลุก, เผา, (ใช้แก่ไฟหรือความร้อน). ว. ถูกความร้อนจนเกรียมหรือ
จนเป็นถ่าน เช่น ข้าวไหม้; เกรียม, ค่ำคล้ำ, (ใช้แก่ผิว) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1217)

ฉลาด [ละหฺลาด] ว. เฉียบแหลม, ไหวพริบดี, ปัญญาดี. (ข. ฉลาด, ฉลาด) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 333)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “วัวหายล้อมคอก”

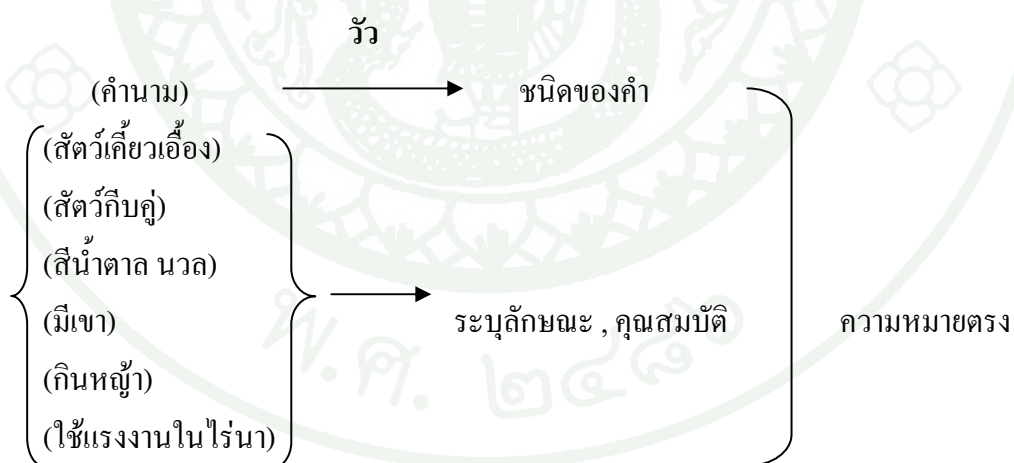
ความหมาย เกิดเรื่องเสียหายขึ้นแล้วจึงป้องกันภายหลัง

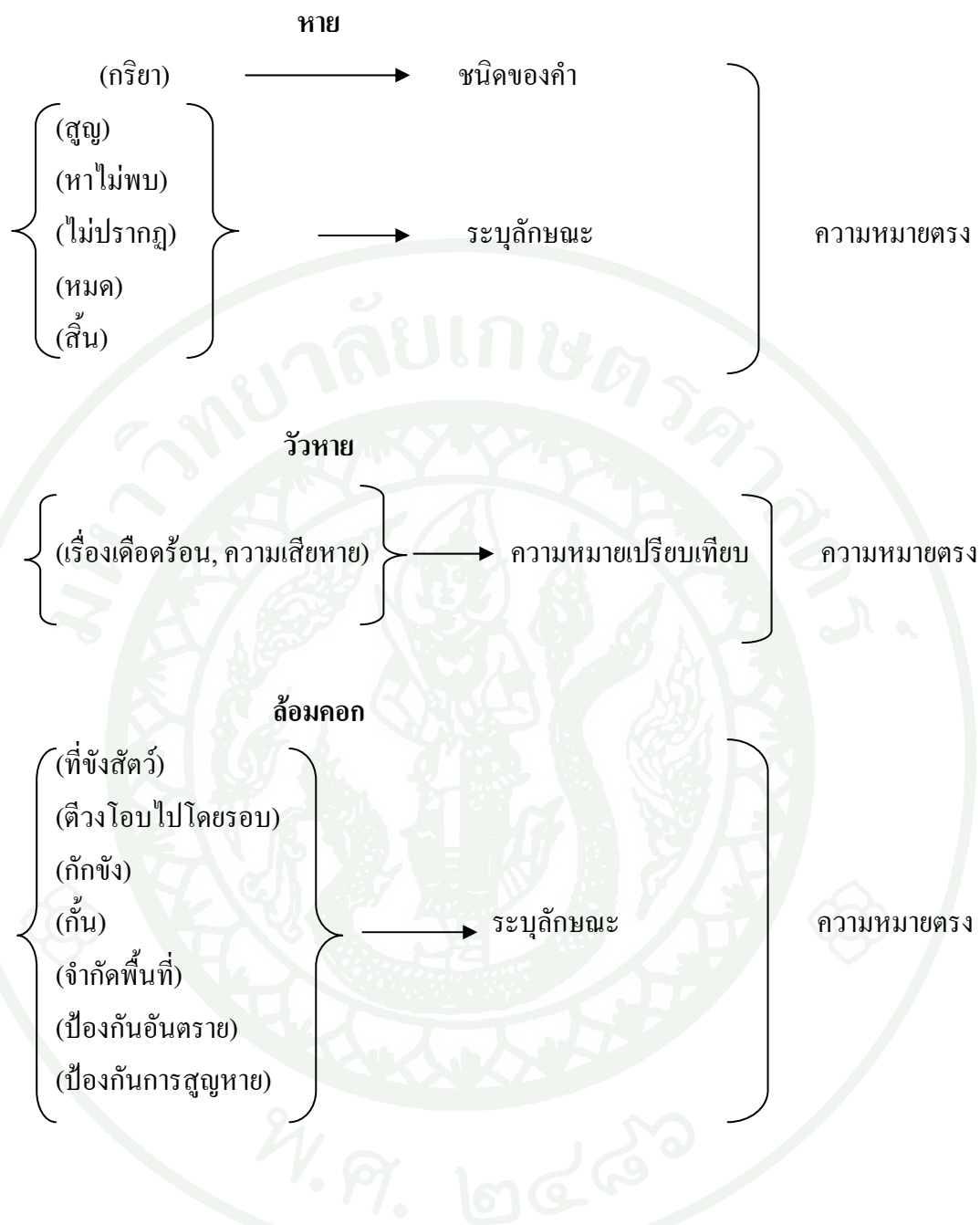
วัว น. ชื่อสัตว์เคี้ยวเอื้องชนิด *Bos taurus* ในวงศ์ Bovidae เป็นสัตว์กีบคู่ ลำตัวมีสีต่างๆ เช่น น้ำตาล นวล เขาโค้ง สัน มีหนังห้อยอยู่ใต้คอถึงอก ขนปลายหางเป็นพู่, โศ ก็เรียก, (ปาก) จัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1063)

หาย ก. สูญ, หาไม่พบ, ไม่ปรากฏ, หมด, สิ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1292)

คอก น. ที่ล่อมขังสัตว์บางชนิด เช่น วัว ควาย ม้า หมู, โดยปริยายหมายถึงสิ่งที่คล้ายคลึง เช่นนั้น เช่น คอกพยาน; (ถิ่น-พำนัก) คุก, เรือนจำ.ว. ลักษณะของแขนที่พิการเหยียดตรงไม่ได้ เรียกว่า แขนคอก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 235)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 13 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขาคัก” “ไฟไหม้” และ “ว้าวาย”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ขาคัก	ไฟไหม้	ว้าวาย
ความหมายตรง	(กระตุกสะโปกถึงข้อเท้า)	+	-	-
	(หลุดออกจากกัน)	+	-	-
	(งอ)	+	-	-
	(ยันกายและเดินไม่ได้)	+	-	-
	(วัตถุติดเชื้อไฟ)	-	+	-
	(ถูกเผา)	-	+	-
	(ถูกทำลาย)	-	+	-
	(สัตว์เคี้ยวเอื้อง)	-	-	+
	(ใช้แรงงานในไร่นา)	-	-	+
	(สูญ)	-	+/-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	(เรื่องเดือดร้อน, ความเสียหาย)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขาคัก” “ไฟไหม้” และ “ว้าวาย” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ขาคัก” “ไฟไหม้” และ “ว้าวาย” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+เรื่องเดือดร้อน, ความเสียหาย)

2. พบอรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ไฟไหม้” และ “ว้าวาย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ สูญ)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ขาคักแล้วถึงขยัน ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ว้าวายล้อมคอก” ซึ่งมีความหมายว่าเกิดเรื่องเสียหายขึ้นแล้วจึงคิดทำคิติดป้องกันภายหลัง

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ขาหัก” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “เรื่องเดือดร้อน, ความเสียหาย” คำว่า “ขาหัก” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+กระดูกสะโพกถึงข้อเท้า) (+ยันกายและเดินไม่ได้) ขา เป็นอวัยวะสำคัญที่ทำให้มนุษย์เคลื่อนที่ไปมาได้ หากขาหักเป็นเหตุให้ยันกายและเดินไม่ได้ ย่อมทำให้เกิดความลำบากในการดำเนินชีวิต คำว่า “ขาหัก” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “เรื่องเดือดร้อน, ความเสียหาย” คำว่า “ขยัน” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ทำ) (+การทำงาน) (+แข็งขัน) (+ไม่เกียจคร้าน) สำนวน “ขาหักแล้วจึงขยัน” จึงมีความหมายว่า เมื่อขาหักแล้วจึงคิดที่จะทำ จึงขยันทำ หมายความว่า เกิดเรื่องเดือดร้อนเสียหายขึ้นแล้วจึงคิดที่จะทำ

3. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ไฟไหม้” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “เรื่องเดือดร้อน, ความเสียหาย” โดยปริยายคำว่า “ไฟ” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง อันตรายและความเดือดร้อน คำว่า “ไฟไหม้” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+วัตถุติดเชื้อไฟ) (+ถูกเผา) (+ถูกทำลาย) เมื่อพิจารณาอรรถลักษณะของคำ พบว่า เมื่อเกิดไฟไหม้ ย่อมเกิดความเดือดร้อน เกิดความเสียหาย จากการสูญเสียทรัพย์สินที่ต้องถูกไฟเผาทำลาย ดังนั้น คำว่า “ไฟไหม้” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “ความเดือดร้อน, ความเสียหาย” คำว่า “ฉลาด” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+สติปัญญาดี) (+เฉียบแหลม) (+ไหวพริบดี) (+รอบคอบ) โดยรวมคำว่า “ฉลาด” จะมีความหมายกว้าง ครอบคลุมคุณลักษณะทางสติปัญญา ทั้งความรู้ ความคิด ไหวพริบปฏิภาณ ฯลฯ สำนวน “ไฟไหม้แล้วจึงฉลาด” จึงมีความหมายว่า เมื่อเกิดไฟไหม้แล้ว เกิดความเสียหายเดือดร้อน ขึ้นมาแล้ว ถึงฉลาด โดยปริยายหมายความว่า รู้จักรอบคอบระมัดระวัง รู้จักป้องกันก่อนจะเกิดปัญหา

4. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “วัวหาย” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “ความเดือดร้อน, ความเสียหาย” คำว่า “วัว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+สัตว์เคี้ยวเอื้อง) (+กินหญ้า) (+ใช้แรงงานในไร่นา) อาชีพเกษตรกรเป็นอาชีพหลักของชาวไทยมาแต่อดีต วัวควายเป็นแรงงานสำคัญในไร่นา ครอบครัวยุคที่มีวัวควายจำนวนมาก ก็เป็นเครื่องบ่งบอกฐานะว่าเป็นคนมั่งมีได้ เมื่อวัวควายมีความสำคัญเช่นนี้ หากเจ้าของไม่ดูแลล้อมคอกไว้ให้ดี เพราะบ้านเรือนเกษตรกรสมัยก่อนส่วนมากจะเป็นเรือน ใต้ถุนสูง ไม่มีรั้วรอบขอบชิด ก็อาจถูกขโมยวัวควายไปได้เท่ากับเป็นการสูญเสียเครื่องมือสำคัญในการทำมาหากินไป ดังนั้น “วัวหาย” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “ความเดือดร้อน, ความเสียหาย” สำนวน “วัวหายล้อมคอก” จึงมีความหมายว่า เมื่อเกิดเรื่องเสียหายขึ้นแล้ว จึงค่อยคิดป้องกันในภายหลัง

5. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน แต่ “ขาหัก” “ไฟไหม้” “ว้าวาย” มีอรรถลักษณะของคำที่มีลักษณะร่วมกัน คือ เป็นความสูญเสีย เสียหาย เรื่องเดือดร้อน จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบในสำนวนเหมือนกัน

“เขลาต่อเขลา – ค่อยๆ เข้าหากัน”

“ฝนตกจี่หมูไหล”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 375)

สำนวนไทใหญ่ Y:miedv, Y:mɪr - snrj :mɪrj :mɪrj ʔnr

/ja:m⁵ to:² ja:m⁵ - san² tsa:m⁵ tsa:m⁵ tsu:⁴ kan¹ /

ญ่าม ต่อ ญ่าม - สั่น จ้ำม จ้ำม จู้ กัน

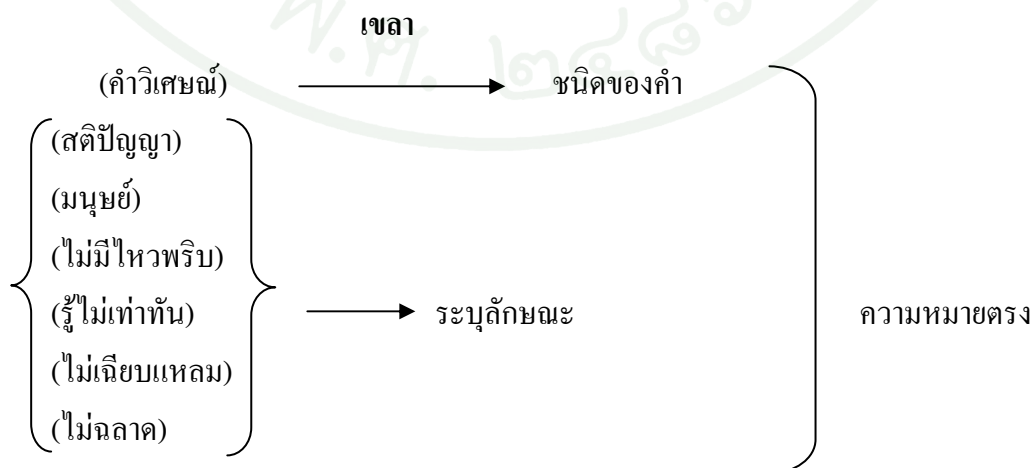
“เขลาต่อเขลา – ค่อยๆ เข้าหากัน”

ความหมาย คนไม่ฉลาดกับคนไม่ฉลาดมาอยู่รวมกัน ไม่มีดี ไม่มีสาระ

เขลา [เขลา] ว. ขาดไหวพริบ, รู้ไม่ถึง, รู้ไม่เท่าทัน, ไม่เฉียบแหลม, ไม่ฉลาด. (ข.)

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 199)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ฝนตกจี่หมูไหล”

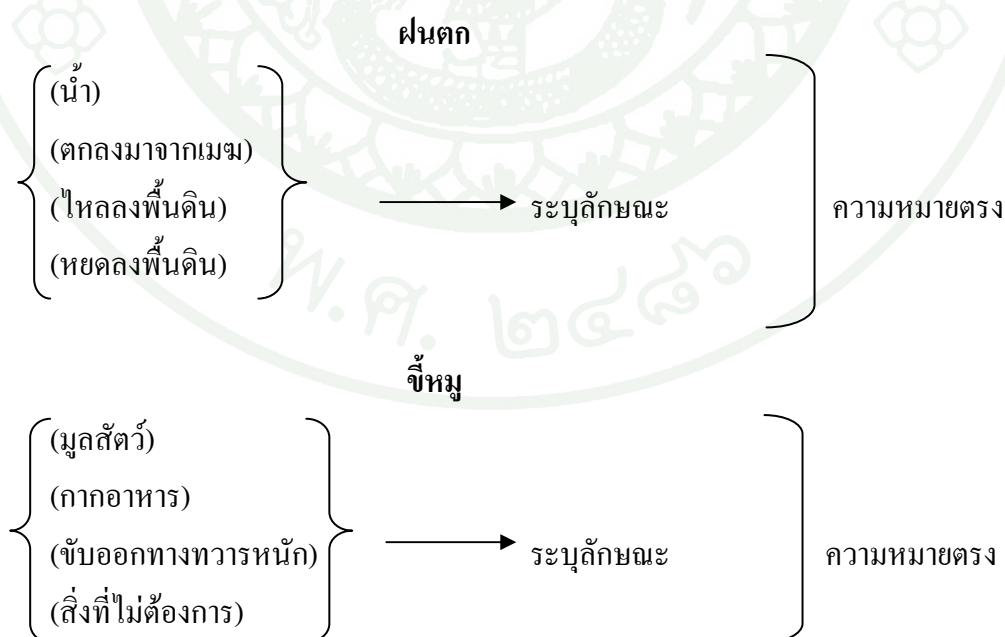
ความหมาย เรื่องเหลวไหล เรื่องไม่เป็นเรื่อง พลอยเหลวไหลไปด้วยกัน

ฝนตก น. น้ำที่ตกลงมาจากเมฆเป็นเม็ด ๆ; ลักษณะนาฬิกาขึ้นอายุ หมายความว่า รอบปี, ขวบปี เช่น ควาย 3 ฝน คือ ควายที่มีอายุ 3 ปี เขาผ่านร้อนผ่านหนาวมา 18 ฝน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 746)

จี่หมู ก. กิริยาที่ถ่ายกากอาหารออกจากทวารหนัก, ถ่ายอุจจาระ, ราชศัพท์ว่า ลงพระบังคนหนัก. น. กากอาหารที่ร่างกายไม่ต้องการแล้วขับถ่ายออกจากทวารหนัก, อุจจาระ, สิ่งที่ร่างกายขับถ่ายออกมาเกราะกรังอยู่ เช่น จี่โคล จี่รงแคะ จี่หู จี่ตา, โดยปริยายหมายความว่า สิ่งที่ไม่ต้องการ เช่น จี่ตะกั่ว, เศษหรือกากที่ออกมาจากสิ่งนั้นๆ เช่น จี่กบ จี่เลื่อย. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 191)

ไหล ก. เคลื่อนที่ไปอย่างของเหลวเช่นน้ำ, เลื่อนไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 815)

อรรถลักษณะของคำ

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เขลาต่อเขลา ค่อยค่อยเข้าหากัน” หมายความว่า คนไม่ฉลาดกับคนไม่ฉลาดมักจะอยู่ร่วมกัน ไม่มีดี ไม่มีสาระ มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ฝนตกจื๋อหมูไหล” ซึ่งมีความหมายว่า เรื่องเหลวไหล เรื่องไม่เป็นเรื่อง พลอยเหลวไหลไปด้วยกัน
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เขลา” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+สติปัญญา) (+ไม่มีไหวพริบ) (+ไม่เฉียบแหลม) (+ไม่ฉลาด) อธิบายความได้ว่า คนเขลา คือ ไม่ฉลาด สติปัญญาไม่ดี ไม่มีไหวพริบ ไม่เฉียบแหลม ค่อยค่อยเข้าหากัน หมายความว่า อยู่ด้วยกัน อยู่ร่วมกัน คบหาสมาคมกัน เป็นพวกเดียวกัน ดังนั้น สำนวน “เขลาต่อเขลา ค่อยค่อยเข้าหากัน” จึงมีความหมายว่า คนไม่ฉลาดกับคนไม่ฉลาดมักจะอยู่ร่วมกัน ไม่มีดี ไม่มีสาระ
3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ฝนตก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง หมายถึง (+น้ำ) (+ตกลงมาจากเมฆ) (+ไหลลงพื้นดิน) และ “จื๋อหมู” มีอรรถลักษณะความหมายตรง หมายถึง (+มูลสัตว์) (+กากอาหาร) (+สิ่งที่ไม่ต้องการ) อธิบายความได้ว่า ฝนตก คือ น้ำที่ตกลงมาจากเมฆไหลต่อเนื่องลงมาบนพื้นดิน หรือหยดลงสู่พื้นดิน หากปริมาณน้ำฝนที่ตกลงสู่พื้นดินมีมาก ก็จะเคลื่อนที่ไหลไปตามพื้นดิน ชะล้างสิ่งต่างๆ ที่อยู่บนพื้นดิน ก่อนที่จะซึมหายไปในพื้นที่ดิน หรือลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทะเล “จื๋อหมู” คือ มูลของหมู เป็นกากอาหารที่ขับออกมาเป็นอุจจาระ ปกติการเลี้ยงหมูจะเลี้ยงไว้ในคอกที่กั้นไว้บนพื้นดิน หมูจะกินอาหารและขับถ่ายไว้ในบริเวณพื้นดินนั้น เมื่อฝนตกลงมา น้ำฝนจะชะล้างพาให้จื๋อหมูสลายตัวเป็นของเหลวไหลมารวมกันบ้าง กระจายไปบ้าง สำนวน “ฝนตกจื๋อหมูไหล” นี้ จึงมีความหมายเปรียบเทียบว่า เป็นเรื่องเหลวไหล เรื่องไม่เป็นเรื่อง เรื่องไม่มีสาระ โดยอาจเปรียบเทียบจากลักษณะจื๋อหมูที่สลายตัวเป็นของเหลวไหลมารวมกัน หรือตีความจากบริบทของสำนวน คือ เป็นเรื่องไม่มีสาระ เรื่องเหลวไหล แต่เรื่องฝนตกจื๋อหมูไหลเท่านั้น สำนวนนี้บางทีก็พูดต่อว่า “ฝนตกจื๋อหมูไหล คนจื๋อหมูไรมาประกัน” หมายความว่า พลอยเหลวไหลไปด้วยกัน เมื่อพิจารณาอรรถลักษณะของคำแล้ว พบว่า “จื๋อหมู” เป็นกากอาหาร เป็นสิ่งที่ไม่ต้องการ จึงมีความหมาย

เปรียบเทียบหมายถึง “คนไม่ดี” กริยาที่ฝนตกชะล้างให้ขี้หมูละหลวมารวมกัน ก็หมายถึง คนไม่ดีมาพลอยเหลวไหลไปด้วยกัน

4. สำนวนไทใหญ่ไม่ปรากฏคำที่มีความหมายเปรียบเทียบ และคำที่ปรากฏในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน และไม่มีความสัมพันธ์กันในทางความหมาย

“คนใจดีมีน้อย – คนอวดดี (หยิ่ง, ยโส) มีมาก”

“คนดีมีน้อย คนถ่อยมีมาก”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 95)

สำนวนไทใหญ่ gbrj Ttlea, - gŋrk, eg, mInmr

/ ko:n⁴ tsaw¹-li:¹ mi:⁴ ʔe:² - ko:n⁴ k'a:² ke:² mi:⁴ nam¹ /

โก้น เจ้อ หลี มีเอ - โก้น ข่า เก มีหน้า

“คน ไส หลี มีเอ - คน ข่า เก มีหน้า”

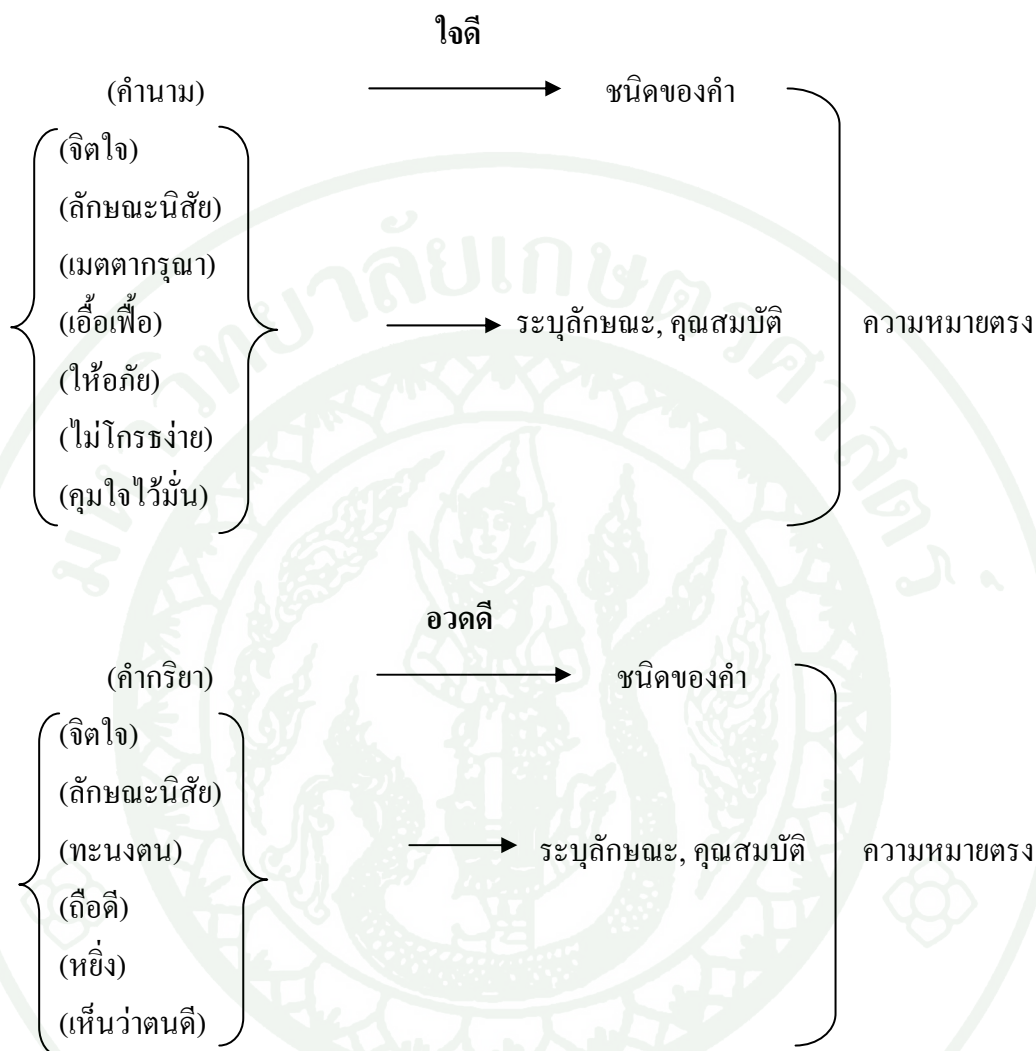
“คนใจดีมีน้อย - คนอวดดี (หยิ่ง, ยโส) มีมาก”

ความหมาย คนดีมีน้อยกว่าคนไม่ดี

ใจดี ว. มีใจเมตตากรุณา, ไม่โกรธง่าย; คุมใจไว้ให้มัน เช่น ใจดีสู้เสือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 329)

อวดดี ก. ทะนงใจว่าตนดี, ถี้อดี, แสดงให้เขาเห็นว่าตนดีโดยไม่มีดีจริงๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1338)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน คนดีมีน้อย คนถ้อยมีมาก

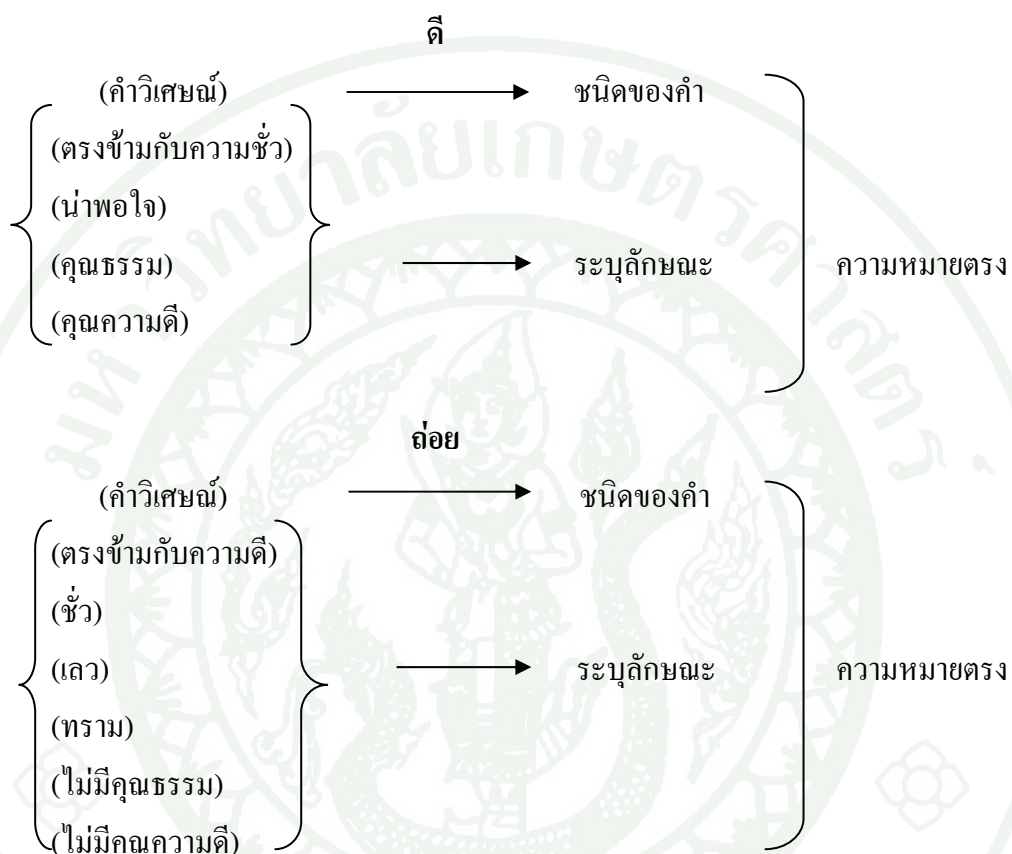
ความหมาย คนดีมีน้อยกว่าคนไม่ดี

คนดี น. คนที่มีคุณความดี, คนที่มีคุณธรรม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 216)

ดี ว. มีลักษณะที่เป็นไปในทางที่ต้องการ นำปรารภนา นำพอใจ ใช้ในความหมายที่ตรงข้ามกับลักษณะบางอย่างแล้วแต่กรณี คือ ตรงข้ามกับชั่ว เช่น คนดี ความดี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 409)

ถ้อย ว. ชั่ว, เลว, ทราม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 489)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 14 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ใจดี” และ “ดี”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ใจดี	ดี
ความหมายตรง	เมตตากรุณา	+	+
	เอื้อเฟื้อ	+	+
	ให้อภัย	+	+
	ไม่โกรธง่าย	+	+
	คุมใจไว้มั่น	+	+
	ตรงข้ามกับความชั่ว	+	+
	คุณธรรม	+	+
	คุณความดี	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ใจดี” และ “ดี” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ใจดี” และ “ดี” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เมตตากรุณา) (+เอื้อเฟื้อ) (+ให้อภัย) (+ไม่โกรธง่าย) (+คุมใจไว้มั่น) (+ตรงข้ามกับความชั่ว) (+คุณธรรม) (+คุณความดี)
2. ไม่พบอรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ใจดี” และ “ดี”

ตารางที่ 15 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “อวดดี” และ “ถ้อย”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	อวดดี	ถ้อย
ความหมายตรง	ทะนงตน	+	+
	ถือดี	+	+
	หยิ่ง	+	+
	เห็นว่าตนดี	+	+
	ตรงข้ามกับความดี	+	+
	ชั่ว	+/-	+
	เลว	+/-	+
	ทราวม	+/-	+
	ไม่มีคุณความดี	+/-	+
	ไม่มีคุณธรรม	+/-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “อวดดี” และ “ถ้อย” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “อวดดี” และ “ถ้อย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ทะนงตน) (+ถือดี) (+หยิ่ง) (+เห็นว่าตนดี) (+ตรงข้ามกับความดี) (+/-ชั่ว) (+/-เลว) (+/-ทราวม) (+/-ไม่มีคุณความดี) (+/-ไม่มีคุณธรรม)

2. ไม่พบอรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “อวดดี” และ “ถ้อย”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 4 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ส่วนประกอบ ↑	ดี		เลว	ขั้นที่ 1 การตรงข้าม แบบเทียบเกณฑ์
	ใจดี	อวดดี	ถ้อย	ขั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ใจดี” “อวดดี” “ดี” และ “ถ้อย” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ดี” และ “เลว” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “ใจดี” “อวดดี” และ “ถ้อย” คำว่า “ใจดี” “อวดดี” และ “ถ้อย” จึงอยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ส่วนประกอบ” เพราะคำในชั้นที่ 2 “ใจดี” เป็นส่วนประกอบหนึ่งของ “ดี” คำว่า “อวดดี” และ “ถ้อย” เป็นส่วนประกอบของ “เลว”
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 1 เป็นแบบตรงข้ามแบบเทียบเกณฑ์ คำว่า “ดี” มีความหมายไปถึงระดับที่สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน คำว่า “เลว” มีความหมายไปถึงระดับที่ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน
4. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบวิภาคความหมาย เพราะคำแต่ละคำมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร้ไป
5. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 1 และ 2 เป็นแบบพ้องความหมาย คำว่า “ดี” กับ “ใจดี” มีความหมายเหมือนกัน คำว่า “อวดดี” มีความหมายตรงคล้ายกับคำว่า “เลว” คำว่า “ถ้อย” มีความหมายตรงเหมือนกับคำว่า “เลว”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนใจดีมีน้อย คนอวดดีมีมาก” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “คนดีมีน้อย คนถ้อยมีมาก” ซึ่งมีความหมายว่า คนดีมีน้อยกว่าคนไม่ดี
2. คำว่า “ใจดี” ในสำนวนไทใหญ่ และคำว่า “ดี” ในสำนวนไทยมาตรฐาน มีอรรถลักษณะของคำที่เป็นความหมายตรงเหมือนกัน คำว่า “ดี” มีอรรถลักษณะที่สำคัญ คือ (+ตรงข้ามกับความชั่ว) (+คุณธรรม) (+คุณความดี) จึงมีความหมายครอบคลุมคำว่า “ใจดี” ซึ่งมีอรรถลักษณะสำคัญ คือ (+เมตตากรุณา) (+เอื้อเฟื้อ) (+ไม่โกรธง่าย)

3. คำว่า “อวดดี” ในสำนวนไทใหญ่ และ “ถ่อย” ในสำนวนไทยมาตรฐาน มีอรรถลักษณะของคำที่เป็นความหมายตรงเหมือนกัน แต่คำว่า “อวดดี” มีอรรถลักษณะที่สำคัญ คือ (+ทะนงตน) (+ถือดี) (+หยิ่ง) (+เห็นว่าตนดี) ส่วนคำว่า “ถ่อย” จะมีความหมายในทำนอง (+ชั่ว) (+เลว) (+ทรม) (+ไม่มีคุณความดี) (+ไม่มีคุณธรรม) คำว่า “ถ่อย” จึงมีความหมายตรงกับคำว่า “เลว” และมีความหมายครอบคลุมคำว่า “อวดดี” ทั้งคำว่า “อวดดี” และ “ถ่อย” มีอรรถลักษณะเหมือนกัน คือ (+ตรงข้ามกับความดี)

4. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างเลือกใช้คำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดเดียวกันมาใช้เปรียบเทียบในสำนวน แต่คำว่า “ดี” และ “ถ่อย” ในสำนวนไทยมาตรฐานจะมีความหมายกว้างกว่าคำว่า “ใจดี” และ “อวดดี” ในสำนวนไทใหญ่

“คนใจไม่ดี (ร้าย) - อย่าอาบนํ้าร่วมท่า”

“คบพาลพาลพาไปหาผิด”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 101)

สำนวนไทใหญ่ gōrj ymr l l - y, skōmrd;

/ ko:n⁴ tsaw¹ ʔam² li:¹ - ja:² si:¹ k^haj⁴ ho:m³ ta:³ /

โก้น เจ้อ อ่า หลี - หย่า สี ไล่ โห้ม ต้า

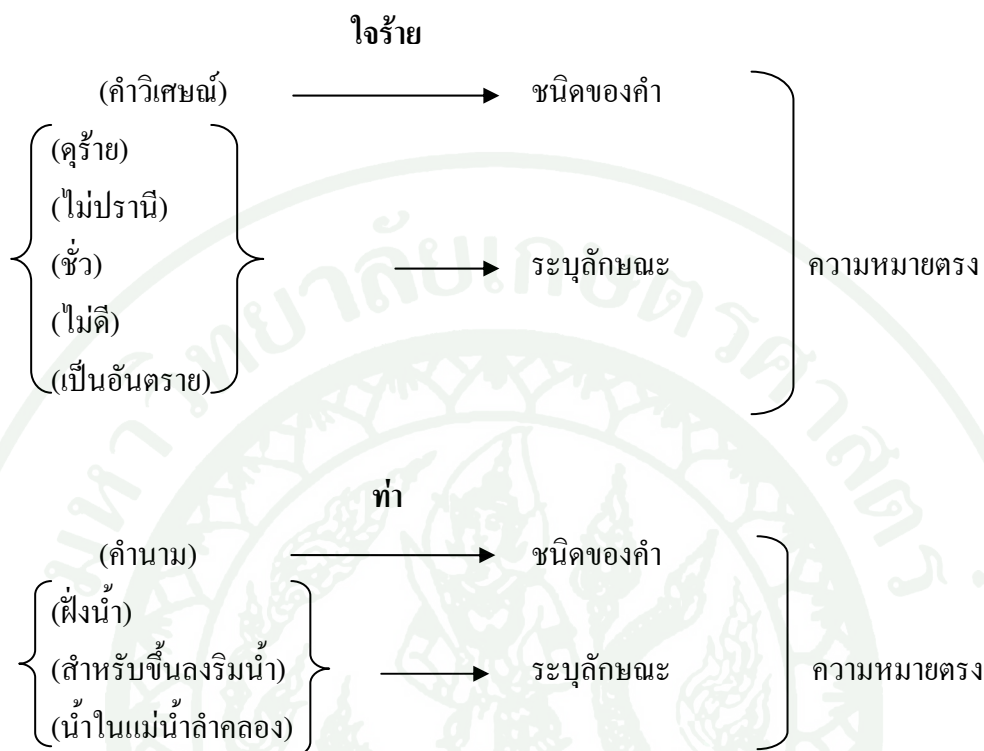
คนใจไม่ดี (ร้าย) - อย่าอาบนํ้าร่วมท่า

ความหมาย คนไม่ดีอย่าไปทำอะไรร่วมกับเขา

ใจร้าย ว. คุร้าย, ไม่ปรานี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 330)

ท่า น. ฝั่งน้ำสำหรับขึ้นลงหรือจอดเรือ, ทำน้ำ ก็เรียก, ที่สำหรับขึ้นลงริมน้ำ เช่น ท่าข้าม; โดยปริยายหมายถึงที่จอดยานพาหนะบางชนิด เช่น ท่าเกวียน ท่าอากาศยาน; เรียกน้ำในแม่น้ำลำคลองว่า น้ำท่า, คู่กับ น้ำฝน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 522)

อรรถลักษณะของคำ

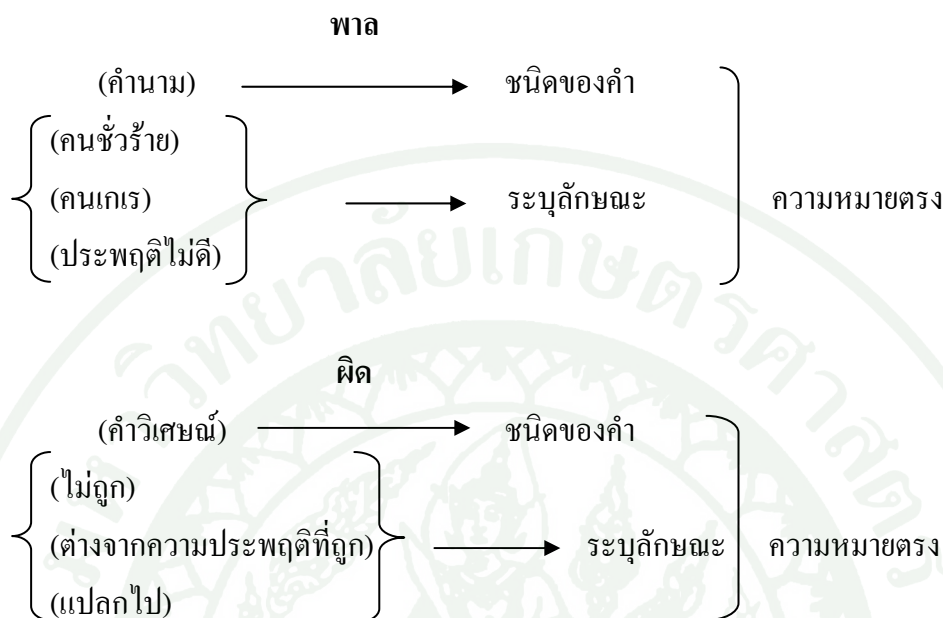
สำนวนไทยมาตรฐาน “คบพาลพาลพาไปหาผิด”

ความหมาย ไม่ควรคบหาสมาคมกับคนพาล

พาล (กลอน) ว. อ่อน, เด็ก, รุ่น. (ส., ป.); ชั่วร้าย, เกเร, เกะกะ, เช่น คนพาล. ก. หาเรื่อง ทำให้วุ่นวาย, หาเรื่องทำให้เดือดร้อน, เช่น พาลหาเรื่อง พาลหาเหตุ น. คนชั่วร้าย, คนเกเร, เช่น คบคนพาลพาลพาไปหาผิด (ป.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 785)

ผิด ว. ไม่ตรงกับความจริงหรือที่กำหนดนิยมไว้, ไม่ถูก, ต่างไป, แปลกไป, เช่น ของสิ่งนี้ ผิดกับสิ่งนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 734)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 16 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ร้าย” และ “พาล”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ใจร้าย	พาล
ความหมายตรง	(ดู)	+	+
	(ชั่ว)	+	+
	(ไม่ดี)	+	+
	(เป็นอันตราย)	+	+
	(คนเกร)	+	+
	(ประพฤติไม่ดี)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ร้าย” และ “พาล” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ใจร้าย” และ “พาล” มีอรรถลักษณะความหมายตรงเหมือนกัน
2. ไม่ปรากฏอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “ใจร้าย” และ “พาล”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

ประเภท	-		ชั้นที่ 1
	ใจร้าย	พาล	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี ” คำว่า “ร้าย” และ “พาล” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี ” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนใจไม่ดี (ร้าย) อย่าอาบนํ้าร่วมท่า” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “คบพาลพาลพาไปหาผิด” ซึ่งมีความหมายว่า คนไม่ดีอย่าไปทำอะไรร่วมกับเขา
2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “ใจร้าย” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ดุร้าย) (+ไม่ปรานี) (+ไม่ดี)(+ชั่ว) อธิบายความได้ว่า คนใจร้าย หมายความว่า มีจิตใจดุร้าย ไม่มีความปรานีใคร เป็นคนชั่ว และประพฤติไม่ดี เราไม่ควรไปทำกิจกรรมอะไรร่วมกับเขา แม้แต่การอาบนํ้าร่วมท่าเดียวก็ไม่ควรทำ คำว่า “ท่า” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ฝั่งน้ำ) (+น้ำในแม่น้ำลำคลอง) การไม่ทำกิจกรรมอะไรร่วมด้วย ก็คือการไม่คบหา ไม่คบค้าสมาคม สำนวน “คนใจไม่ดี (ร้าย) อย่าอาบนํ้าร่วมท่า” จึงมีความหมายว่า คนไม่ดีอย่าไปทำอะไรร่วมกับเขา

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “พาล” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+คนชั่วร้าย) (+คนเกร) อธิบายความได้ว่า คนพาล หมายความว่า เป็นคนชั่ว มีจิตใจชั่วร้าย เกร ประพฤติไม่ดี เราไม่ควรไปคบ หมายความว่า เข้าเป็นพวกกัน เพราะคนพาลจะนำพาให้เราทำสิ่งที่ผิด คำว่า “ผิด” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ไม่ถูก) (+ต่างจากความประพฤติที่ถูกต้อง) สำนวน “คบพาลพาลพาไปหาผิด” จึงมีความหมายว่า คนไม่ดีอย่าไปทำอะไรร่วมกับเขา

4. คำว่า “ใจร้าย” ในสำนวนไทใหญ่ และคำว่า “พาล” ในสำนวนไทยมาตรฐานเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของคำที่บ่ง “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี” ของคนเหมือนกัน จากการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำพบว่า มีความสัมพันธ์ทางความหมายตรงเหมือนกัน

5. สำนวนไทใหญ่นำ “การอาบนํ้าร่วมท่า” มาใช้เปรียบเทียบหมายถึง อย่าคบหาหรืออยู่ใกล้ ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเป็นการกล่าวตรงๆ ในลักษณะเหตุและผล

“คนใจไม่ซื่อ อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา”

“คบพาลพาลพาไปหาผิด”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 101)

สำนวนไทใหญ่ gbrj ʔamrsɯr - yɿ, lɯŋŋj ɯrkwr

/ ko:n⁴ tsaw¹ ʔam² su:³ - ja:² lu:³ ho:m³ tso:m⁴ k^haw¹ /

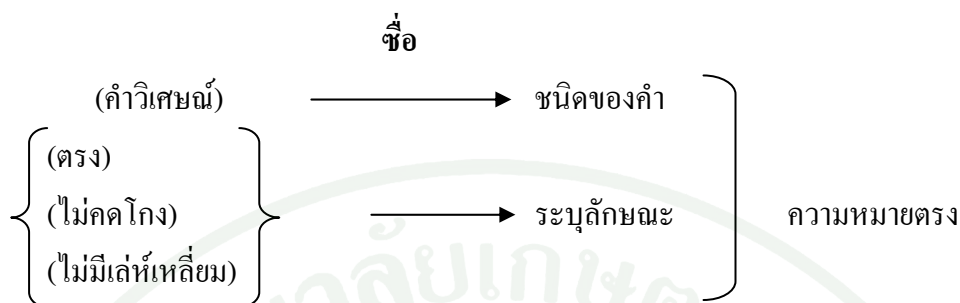
โก้น เจอ อำ ลือ - หย่า หลือ โห้ม จ้อม เขา

คนใจไม่ซื่อ - อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา

ความหมาย คนไม่ดีอย่าไปอยู่ร่วมด้วย

ข้อ ว. ตรง เช่น คนซื่อ, ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม เช่น พุดซื่อๆ, ไม่คดโกง เช่น หน้าซื่อ; นิ่งเฉยอยู่ ไม่กระดุกกระดิกเหมือนสิ่งไม่มีชีวิต เช่น แข็งซื่อ, ทื่อ กั่ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 382)

อรรถลักษณะของคำ

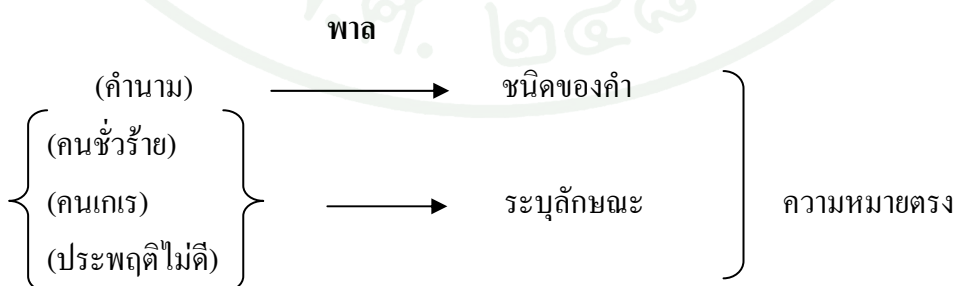
สำนวนไทยมาตรฐาน “คบพาลพาลพาไปหาผิด”

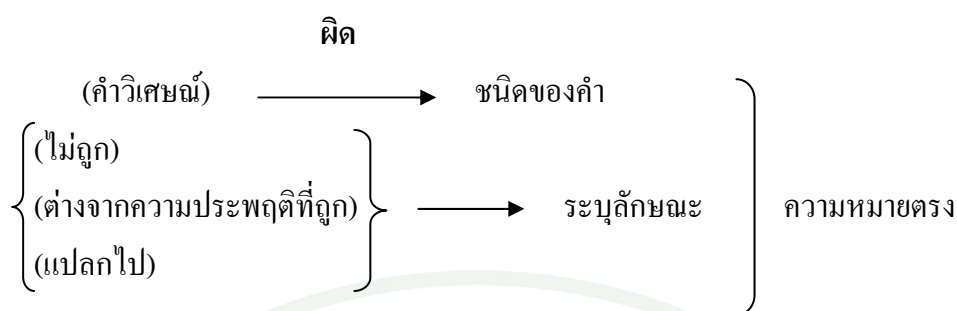
ความหมาย ไม่ควรคบหาสมาคมกับคนพาล

พาล (กลอน) ว. อ่อน, เด็ก, รุน. (ส., ป.); ชั่วร้าย, เกเร, เกะกะ, เช่น คนพาล. ก. หาเรื่อง ทำให้วุ่นวาย, หาเรื่องทำให้เดือดร้อน, เช่น พาลหาเรื่อง พาลหาเหตุ. น. คนชั่วร้าย, คนเกเร, เช่น คบคนพาลพาลพาไปหาผิด. (ป.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 785)

ผิด ว. ไม่ตรงกับความจริงหรือที่กำหนดนิยมไว้, ไม่ถูก, ต่างไป, แปลกไป, เช่น ของสิ่งนี้ ผิดกับสิ่งนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 734)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 17 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไม่ซื่อ” และ “พาล”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ไม่ซื่อ	พาล
ความหมายตรง	(ไม่ตรง)	+	+
	(คดโกง)	+	+
	(มีเล่ห์เหลี่ยม)	+	+
	(คนชั่วร้าย)	+	+
	(คนเกร)	+	+
	(ประพฤติไม่ดี)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไม่ซื่อ” และ “พาล” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ไม่ซื่อ” และ “พาล” มีอรรถลักษณะความหมายตรงเหมือนกัน
2. ไม่ปรากฏอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “ไม่ซื่อ” และ “พาล”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-	ชั้นที่ 1
	ไม่ซื่อ พาล	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี” คำว่า “ไม่ซื่อ” และ “พาล” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี” แบบหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาควความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนใจไม่ซื่อ อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา” มีความหมายเหมือนกับ สำนวนไทยมาตรฐาน “คบพาลพาลพาไปหาผิด” ซึ่งมีความหมายว่า คนไม่ดีอย่าไปอยู่ร่วมด้วย

2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “ไม่ซื่อ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (-ตรง) (-ไม่คดโกง) (-ไม่มีเล่ห์เหลี่ยม) อธิบายความได้ว่า คนใจไม่ซื่อหมายความว่า เป็นคนคดโกง มีเล่ห์เหลี่ยม นิสัยไม่ซื่อตรง และประพฤติไม่ดี พร้อมทั้งจะเอาเปรียบหรือหักหลังได้ทุกเมื่อ เราไม่ควรไปอยู่ร่วมกับเขา การไม่อยู่ร่วมด้วย ก็คือการไม่คบหา ไม่คบค้าสมาคม สำนวน “คนใจไม่ซื่อ อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา” จึงมีความหมายว่า คนไม่ดีอย่าไปอยู่ร่วมด้วย

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “พาล” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+คนชั่วร้าย) (+คนเกร) อธิบายความได้ว่า คนพาล หมายความว่า เป็นคนชั่ว มีจิตใจชั่วร้าย เกร ประพฤติไม่ดี เราไม่ควรไปคบ หมายความว่า เข้าเป็นพวกกัน เพราะคนพาลจะนำพาให้เราทำสิ่งที่ผิด คำว่า “ผิด” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ไม่ถูก) (+ต่างจากความประพฤติที่ถูกต้อง) สำนวน “คบพาลพาลพาไปหาผิด” จึงมีความหมายว่า คนไม่ดีอย่าไปทำอะไรร่วมกับเขา

4. คำว่า “ไม่ซื่อ” ในสำนวนไทใหญ่ และคำว่า “พาล” ในสำนวนไทยมาตรฐานเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของคำที่บ่ง “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี” ของคนเหมือนกัน จากการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำพบว่า มีความสัมพันธ์ทางความหมายตรงเหมือนกัน

“คนดีผีช่วยเหลือ คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู”

“ผู้ใดดี ผีเหนือหัวดูอยู่”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 15)

“คนดีผีคุ้ม” “เคราะห์ดีผีคุ้ม”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 124)

สำนวนไทยใหญ่ **gbrl plj ɯmɯp - gbrɯp bbrj ɯbr**

/ ko:n⁴ li:¹ pi:¹ tsɔ:m⁴ maʔ⁵ - ko:n⁴ ca:¹ pə:n³ tsɔ:j⁴ hɔ:p²/

โก้น หลี ผี จ้อม มะ - โก้น จ้า(กุก้า) เป็น จ้อย หอบ

“คนดีผีช่วยเหลือ คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู”

หมายถึง คนทำดีมักไม่มีภัย, คนทำดีเทวดาย่อมคุ้มครอง

เทพ น. เทวดา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 538)

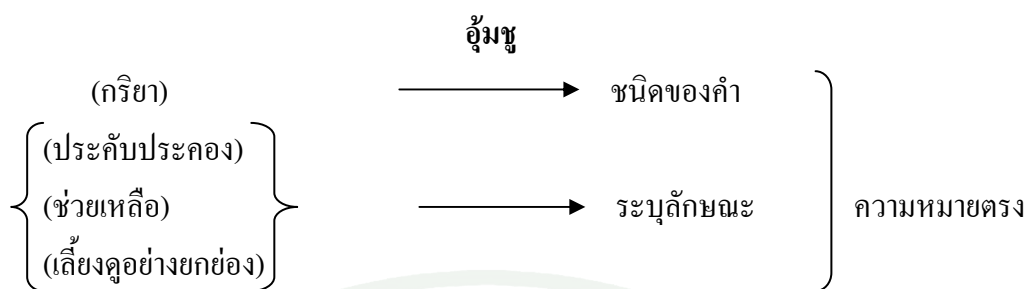
ผี น. สิ่งที่มีมนุษย์เชื่อว่าเป็นสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว แต่อาจจะปรากฏเหมือนมีตัวตนได้อาจให้คุณหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่ตายาย ผีเรือน ผีहां, เรียกคนที่ตายไปแล้ว; (โบ) เทวดา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 735)

ช่วย ก. ส่งเสริมเพื่อให้สำเร็จประโยชน์; ป้องกัน เช่น ช่วยไม่ได้

ช่วยเหลือ ก. ช่วยกิจการของเขาเพื่อให้พร้อมมูลขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 349)

เขา ส. คำใช้แทนผู้ที่เราพูดถึง, เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 199)

อุ้ม ก. โอบยกขึ้น, ยกขึ้นไว้กับตัว, เช่น อุ้มเด็ก; หอบไป, พาไป, เช่น เมฆอุ้มฝน

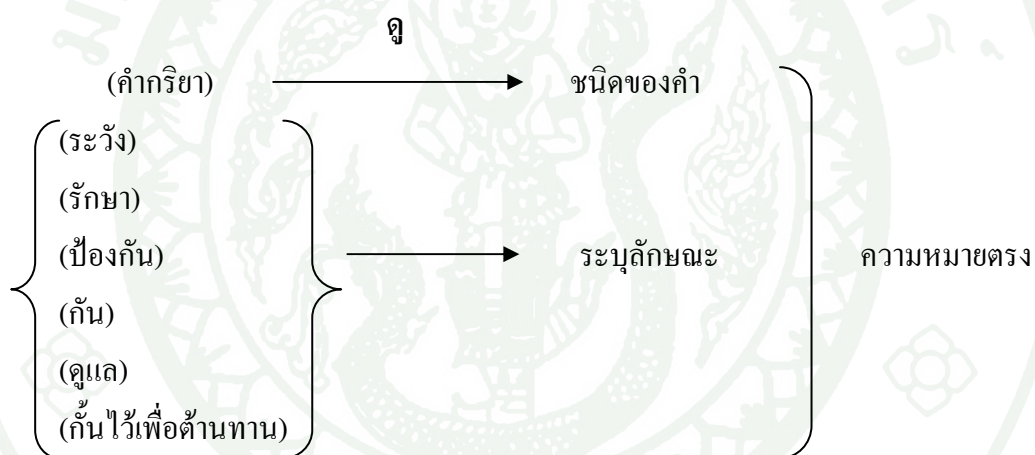

สำนวนไทใหญ่ eg. | TI- phɔ̌wdɔ̌yɔ̌

/kɔ̌w⁵ laɯ¹ li:¹ - p^hi:¹ nə:¹ ho:¹ to:⁴ ju:²/

เก๊ะ เลือ หลี - ผี เหนอ โห โต๊ย หยู่

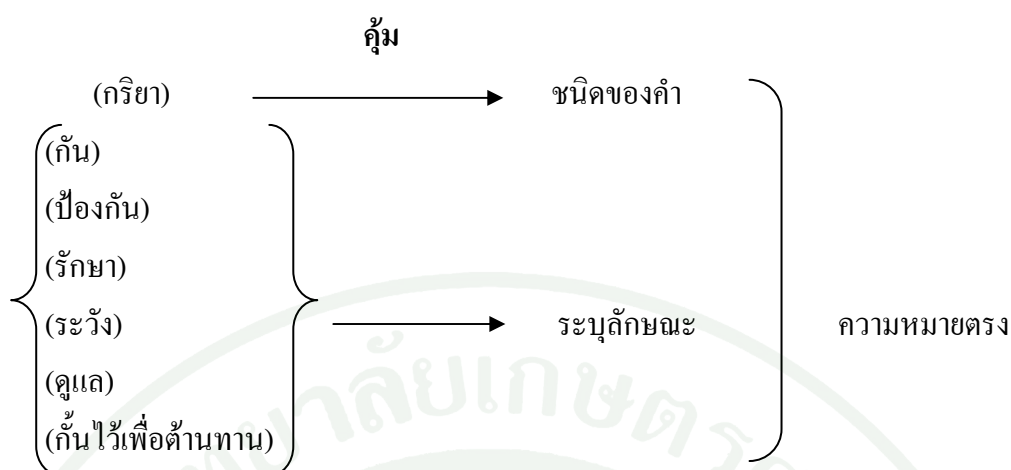
“ผู้ใดดี ผีเหนือหัวดูอยู่”

สำนวนไทยมาตรฐาน คนดีมีคุ้ม

หมายถึง คนทำดีเทวดาย่อมคุ้มครอง

คุ้ม ก. กั้น, ป้องกัน, เช่น คุ้มฝน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 254)

ตารางที่ 18 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ช่วยเหลือ” “อุ้มชู” “ดู” และ “กุ่ม”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ช่วยเหลือ	อุ้มชู	ดู	กุ่ม
ความหมายตรง	ส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์	+	+	-	-
	ป้องกัน	+	-	+	+
	ประคับประคอง	-	+	-	-
	ช่วยเหลือ	+	+	-	-
	เลี้ยงดูอย่างยกย่อง	-	+	-	-
	ระวัง	-	-	+	+
	รักษา	+	-	+	+
	กัน	+	-	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ช่วยเหลือ” “อุ้มชู” “ดู” และ “กุ่ม” ได้ดังนี้

- อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ช่วยเหลือ” และ “อุ้มชู” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์) (+ช่วยเหลือ) (- ระวัง)
- อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ช่วยเหลือ” และ “อุ้มชู” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ป้องกัน) (+ประคับประคอง) (+เลี้ยงดูอย่างยกย่อง) (+รักษา) (+กัน)

3. วรรณลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ช่วยเหลือ” และ “ดู” คือ วรรณลักษณะความหมายตรง (+ป้องกัน) (-ประคับประคอง) (-เลี้ยงดูอย่างยกย่อง) (+รักษา) (+กัน)

4. วรรณลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ช่วยเหลือ” และ “ดู” คือ วรรณลักษณะความหมายตรง (ส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์) (ช่วยเหลือ) (ระวัง)

5. วรรณลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ช่วยเหลือ” และ “คุ้ม” คือ วรรณลักษณะความหมายตรง (+ป้องกัน) (-ประคับประคอง) (-เลี้ยงดูอย่างยกย่อง) (+รักษา) (+กัน)

6. วรรณลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ช่วยเหลือ” และ “คุ้ม” คือ วรรณลักษณะความหมายตรง (ส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์) (ช่วยเหลือ) (ระวัง)

7. วรรณลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ดู” และ “คุ้ม” คือ วรรณลักษณะความหมายตรง (-ส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์) (+ป้องกัน) (-ประคับประคอง) (-ช่วยเหลือ) (-เลี้ยงดูอย่างยกย่อง) (+ระวัง) (+รักษา) (+กัน)

8. ไม่พบวรรณลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ดู” และ “คุ้ม”

จากการวิเคราะห์วรรณลักษณะของคำทั้ง 4 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ↑ ประเภท	กริยาอาการ				ชั้นที่ 1
	การกระทำต่อบุคคล				ชั้นที่ 2
	ช่วยเหลือ	คุ้มชู	ดู	คุ้ม	ชั้นที่ 3 วิเคราะห์ความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ช่วยเหลือ” “คุ้มชู” “ดู” และ “คุ้ม” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ช่วยเหลือ” “คุ้มชู” “ดู” และ “คุ้ม” มีความหมายระดับ “กริยาอาการ” เหมือนกัน มีคำว่า “กริยาอาการ” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “การกระทำต่อบุคคล” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “ช่วยเหลือ” “คุ้มชู” “ดู” และ “คุ้ม” อยู่ในชั้นที่ 3

2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “กริยาอาการ” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “การกระทำต่อบุคคล” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)

3. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “กริยาอาการ” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “ช่วยเหลือ” “อุ้มชู” “ดู” และ “คุ้ม” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียกว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนดีผีช่วยเหลือ คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู” และ “ผู้ใดดี ผีเหนือหัวคูอยู่” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “คนดีผีคุ้ม” ซึ่งมีความหมายว่า คนทำดีเทวดาย่อมคุ้มครอง

2. คำว่า “ผี” ในสำนวน เป็นคำโบราณ หมายถึง เทพ หรือ เทวดา เกี่ยวข้องกับความเชื่อ เรื่องลี้ลับศักดิ์สิทธิ์ ความเคารพนับถือเทวดา ซึ่งมีอิทธิพลโดยทั่วไป มีสภาพลึกลับ มองไม่เห็นตัว สามารถให้คุณและให้โทษได้ มีทั้งดีและร้าย คำว่า “ผี” ตามคติความเชื่อว่าเป็นผีที่เป็นเทวดา สามารถให้คุณแก่มนุษย์ มีอยู่หลายประเภท เช่น “ผีบ้านผีเรือน” “ผีปู่ย่า” “ผีปู่ตา” “ผีเจ้าที่” “ผีฟ้า” เป็นต้น

3. คำว่า “ช่วยเหลือ” และ “อุ้มชู” ในสำนวนไทใหญ่ “คนดีผีช่วยเหลือ คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู” มีความสัมพันธ์ทางความหมาย คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “การกระทำต่อบุคคล” คำว่า “ช่วยเหลือ” เป็นการกระทำที่เน้นการ “ป้องกัน” “รักษา” “การช่วยเหลือ” “การส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์” หมายถึง “ได้รับความคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ส่วนคำว่า “อุ้มชู” เป็นการกระทำที่เน้นการสนับสนุนโดยบุคคล “เลี้ยงดูอย่างยกย่อง” “ช่วยเหลือ” “ประคับประคอง” “ส่งเสริมให้สำเร็จประโยชน์”

4. คำว่า “คุ้ม” ในสำนวนไทยมาตรฐาน “คนดีมีคุ้ม” มีความสัมพันธ์คือเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน กับคำว่า “ช่วยเหลือ” “อุ้มชู” และ “ดู” คือ “การกระทำต่อบุคคล” คำว่า “คุ้ม” เป็นการกระทำที่เน้นการ “กัน” “ป้องกัน” “ระวัง” “รักษา” ในลักษณะการคุ้มครองจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์

5. คำว่า “ดู” ในสำนวนไทใหญ่ “ผู้ใดดี ผีเหนื่อหัวดูอยู่” มีความสัมพันธ์ คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกับคำว่า “ช่วยเหลือ” “อุ้มชู” และ “คุ้ม” คือ “การกระทำต่อบุคคล” โดยมีอรรถลักษณะของคำเหมือนกับคำว่า “คุ้ม”

6. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานได้เลือกใช้คำจากกลุ่มคำประเภทเดียวกัน

“คนเดียวอย่าไป หนามดำฝ่าเท้า (ไม่มีใครเห็น)”

“คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 95)

สำนวนไทใหญ่ eg¹ l¹ w¹, ebgf - n¹ m¹ g¹ p¹, p¹ m¹ j¹ z¹ h¹ n¹ r

/ k⁵ w⁵ l¹ e: w¹ j¹ a: ² p¹ e: ¹ k² w² - n¹ a: m¹ t¹ s¹ o: k⁵ p¹ a: ² p¹ a¹ u¹ ʔ a¹ m² t¹ s¹ o: m⁴ h¹ a¹ /

เก๊ะ เหลว หย่า เป้ กว่า - หนาม จ็อก ฝ่า เพื่อ อ้า ซอม หั้น

“คนเดียวอย่าไป - หนามดำฝ่าเท้า (ไม่มีใครเห็น)”

ความหมาย ไปไหนคนเดียวเป็นอันตราย

หนาม น. ส่วนแหลมๆ ที่งอกออกจากต้นหรือกิ่งของไม้บางชนิดเป็นต้น เช่น หนามजू

หนามพุทรา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1250)

ดำ ก. ทึม, แทง, เช่น หนามดำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 462)

ฝ่าเท้า น. พื้นของมือและเท้า, มักพูดเข้าคู่กันว่า ฝ่ามือฝ่าเท้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:

748)

อรรถลักษณะของคำ

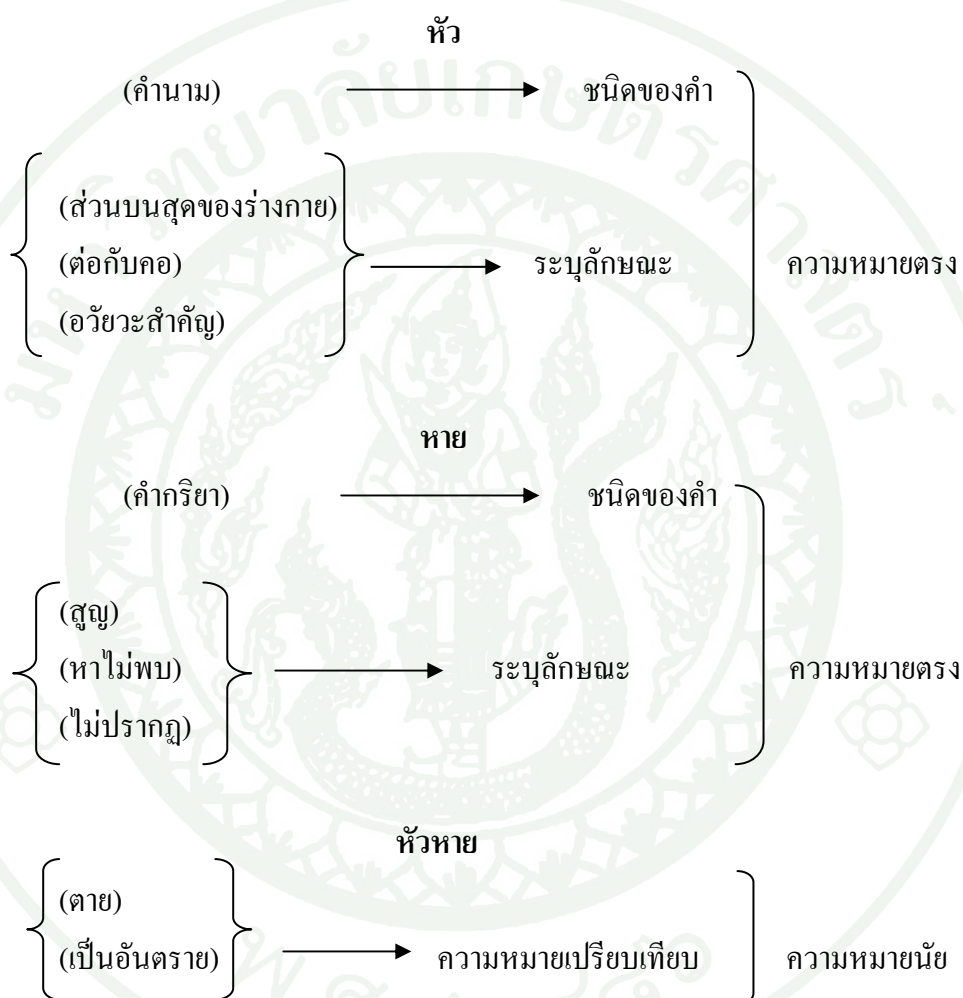
สำนวนไทยมาตรฐาน “คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย”

ความหมาย ไปไหนคนเดียวเป็นอันตราย ไปสองคนเป็นเพื่อนร่วมตายอุ่นใจดี

หวั น. ส่วนบนสุดของร่างกายของคนหรือสัตว์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1286)

หาย ก. สูญ, หาไม่พบ, ไม่ปรากฏ, หมด, ลื่น, พ้นจากการเจ็บป่วย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1292)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “หนามดำ” และ “ห้วหาย”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	หนามดำ	ห้วหาย
ความหมายตรง	(ส่วนของต้นไม้)	+	-
	(มีปลายเลี่ยนคม)	+	-
	(ทึม, แทง)	+	-
	(ส่วนบนสุดของร่างกาย)	-	+
	(อวัยวะสำคัญ)	-	+
	(หาไม่พบ)	-	+
ความหมายเปรียบเทียบ			
ความหมายนัย	(ตาย)	-	+
	(เป็นอันตราย)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “หนามดำ” และ “ห้วหาย” ได้ดังนี้

1. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของกลุ่มคำ “หนามดำ” และ “ห้วหาย”
2. อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบที่เหมือนกันของกลุ่มคำ “หนามดำ” และ “ห้วหาย” คือ (+เป็นอันตราย)
3. อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบที่ต่างกันของกลุ่มคำ “หนามดำ” และ “ห้วหาย” คือ (ตาย)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เท้า” และ “หัว” ได้ดังนี้

1. คำว่า “อวัยวะ” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “เท้า” และ “หัว” คำว่า “เท้า” และ “หัว” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “อวัยวะ” ชนิดหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เท้า” และ “หัว” เป็นความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร ๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนเดียวอย่าไป หนามดำฝ่าเท้า (ไม่มีใครเห็น)” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย” ซึ่งมีความหมายว่า ไปไหนคนเดียวเป็นอันตราย ไปสองคนเป็นเพื่อนร่วมตายอุ่นใจดี
2. สำนวนไทใหญ่ใช้กลุ่มคำ “หนาม” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ส่วนของต้นไม้) (+แหลม) (+มีปลายเสี้ยนคม) อธิบายความได้ว่า หนาม มีปลายเสี้ยนคมหรือแหลม ดังนั้นหนามจึงมีคุณสมบัติที่สามารถ “ดำ” หรือ (+ทิ่ม) (+แทง) ได้ เมื่อถูกหนามดำก็จะได้รับความเจ็บปวด “หนามดำ” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (เป็นอันตราย) “ฝ่าเท้า” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+พื้นของเท้า) (+ผิวชั้นนอกสุดของคน) เท้าเป็นอวัยวะที่ต่อจากขาลงไป เป็นอวัยวะส่วนล่างสุดของมนุษย์ ฝ่าเท้าหรือพื้นของเท้า เป็นผิวชั้นนอกสุดหรือหนังที่หุ้มเนื้ออยู่ และเป็นส่วนที่สัมผัสกับพื้นดินในขณะที่เดิน “หนามดำฝ่าเท้า” หมายความว่า หากฝ่าเท้าถูกหนามดำ ก็จะได้รับบาดเจ็บ เกิดความเจ็บปวด ถึงขนาดเดินไม่ได้ สำนวน “คนเดียวอย่าไป หนามดำฝ่าเท้า (+ไม่มีใครเห็น)” จึงมีความหมายว่า อย่าไปไหนคนเดียว หากเกิดอันตรายขึ้นก็จะไม่มีใครช่วยเหลือได้
3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “หัว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ส่วนบนสุดของร่างกาย) (+ต่อกับคอ) อธิบายความได้ว่า หัวเป็นอวัยวะส่วนบนสุดของร่างกายมนุษย์ อยู่ต่อกับคอ หัวเป็นอวัยวะสำคัญ เพราะเป็นที่รวมของอวัยวะสำคัญ คือ สมอง จมูก ปาก ตา “หัวหาย”

มีความหมายตรงคืออวัยวะส่วนบนสุด สูญไป หาไม่พบ แต่มักจะใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ตาย) (+เป็นอันตราย) หายไป หาไม่พบ ตายไป สำนวน “คนเดียวหัวหาย สองคน เพื่อนตาย” จึงมีความหมายว่า ไปไหนคนเดียวอาจเป็นอันตราย ไปสองคนเป็นเพื่อนร่วมตายอุ่นใจดี

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำเปรียบเทียบเป็นกลุ่มคำในหมวดความเดียวกัน คือ “เท้า” และ “หัว” กล่าวคือ ทั้ง “เท้า” และ “หัว” ต่างมีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “อวัยวะ” ในร่างกายของคนและสัตว์ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแก่ร่างกาย ย่อมหมายถึงอันตราย สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เท้า” ในความหมายตรง เพราะเท้าเป็นอวัยวะใช้ในการเคลื่อนที่ เดิน หากเท้าได้รับบาดเจ็บย่อมไม่อาจเคลื่อนที่ไปขอความช่วยเหลือจากใครได้โดยง่าย ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “หัว” ในความหมายเปรียบเทียบ คือ “หัวหาย” เพราะหัวจัดเป็นอวัยวะที่สำคัญ การเปรียบเทียบว่าหัวหายจึงหมายถึง “ตาย” หรือ “ประสบอันตรายที่อาจถึงแก่ชีวิต”

“คนมีเวรกรรม หนีแดนข้าเจอะต่อ”

“หนีเสือปะจระเข้”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 96)

สำนวนไทใหญ่ gbrg/mrgQr - bbdQsmY:edv,

/ko:n⁴ ka:m² kɛ:n¹ - ba:j³ tɛ:n¹ sam⁵ ja:⁴ to:²/

โก้น ก่าม แก้น - ป้าย แต้น ซ้ำ ญา ต่อ

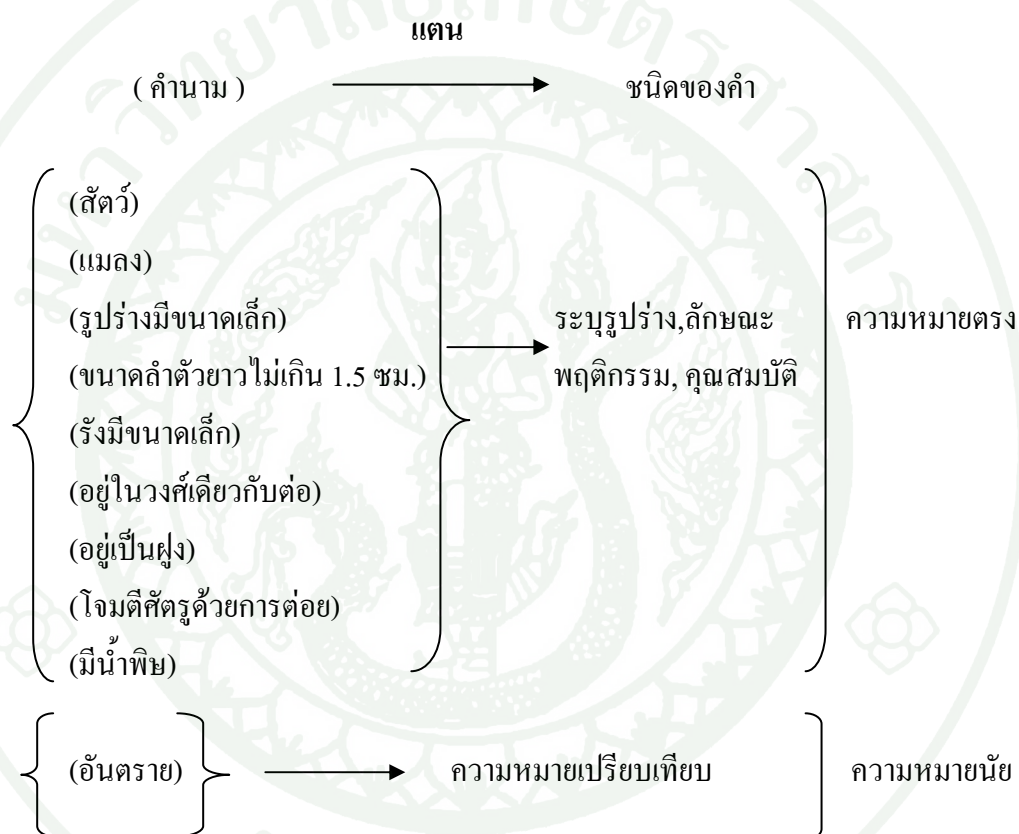
คนมีเวรกรรม หนีแดนข้าเจอะต่อ

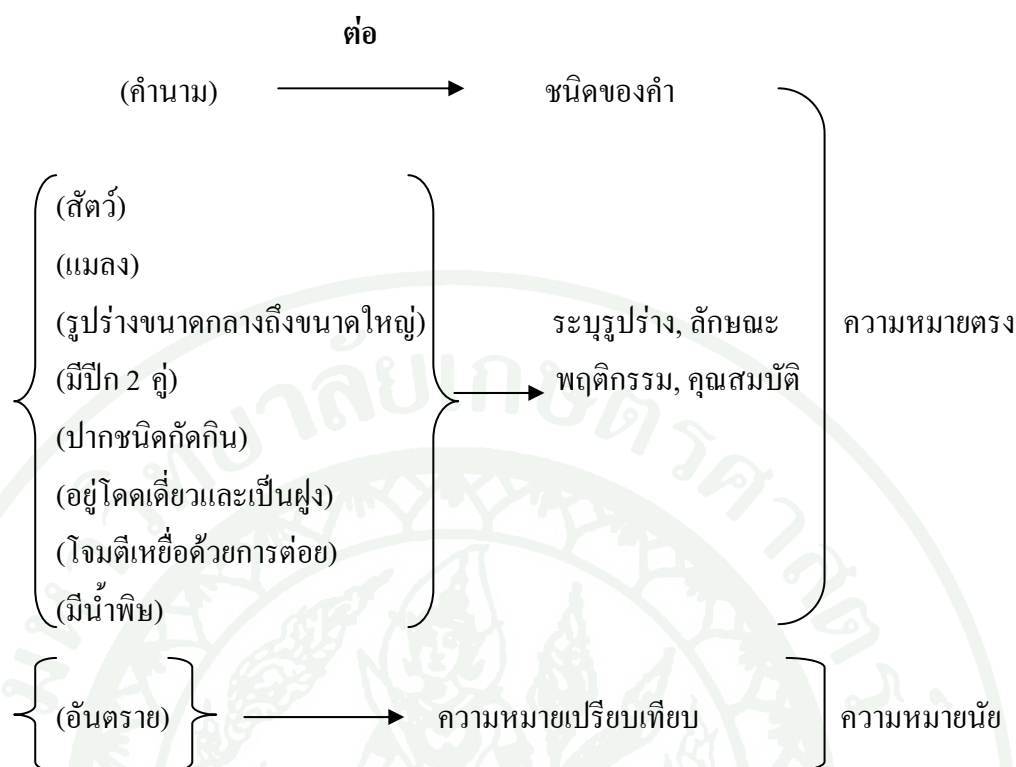
หมายถึง หนีอันตรายอย่างหนึ่ง แต่ต้องไปประสบกับอันตรายอีกอย่างหนึ่งซึ่งร้ายพอๆ กัน

แตน น. ชื่อแมลงประเภทเดียวกับต่อ แต่ขนาดเล็กกว่า โดยปรกติลำตัวยาวไม่เกิน 1.5 ซม. มีหลายชนิด อยู่ในวงศ์เดียวกับต่อ หลายชนิดอยู่เป็นฝูง ทำรังขนาดเล็ก เช่น แตนฝักบัว (Icaria ferruginea) ซึ่งทำรังรูปคล้ายฝักบัว, แตนลิ้นหมา (I.artifex) ซึ่งทำรังห้อยลงมาคล้ายลิ้นหมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 480)

ต่อ น. ชื่อแมลงขนาดกลางถึงขนาดใหญ่หลายวงศ์ มีปีก 2 คู่ ลักษณะเป็นแผ่นบางใส ปีกคู่หลังเล็กกว่าปีกคู่หน้า ปากเป็นชนิดกัดกิน เอวคอดกิ่ว ตัวเมียมีเหล็กในสำหรับตอปป่อยน้ำพิษ ทำให้เจ็บปวดได้บางชนิดอยู่อย่างโดดเดี่ยว แต่บางชนิดรวมกลุ่มเป็นฝูง ทำรัง ที่สำคัญได้แก่ วงศ์ Vespidae เช่น ต่อหลวง (Vespacincta) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 434)

อรรถลักษณะของ

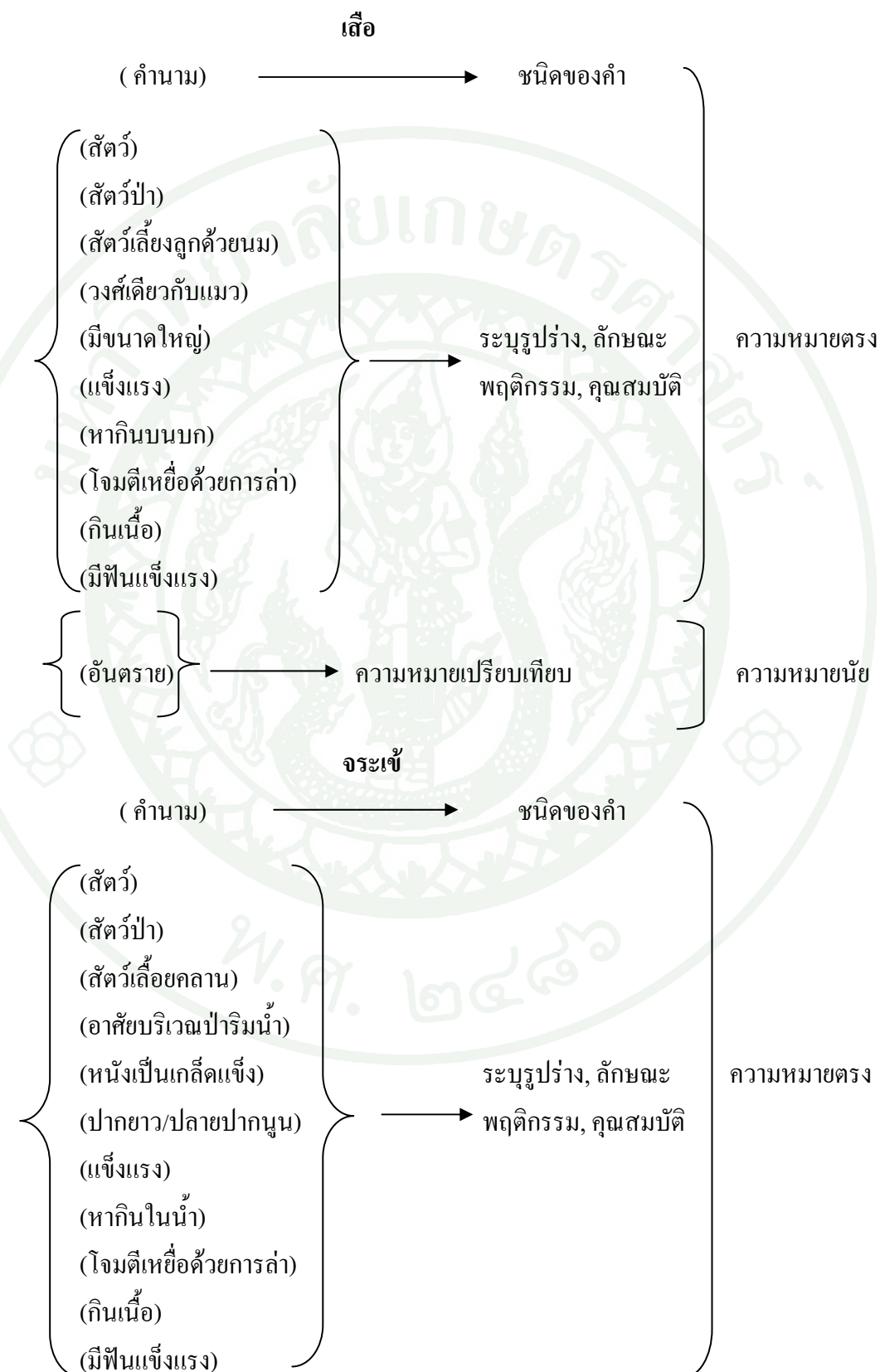
สำนวนไทย หนีเสือปะจระเข้

ความหมาย หนีอันตรายหนึ่งไปพบอีกอันตรายหนึ่งที่ร้ายพอๆ กัน ซึ่งโบราณจริงๆ ให้หมายถึง ผู้ประสบอันตรายรอบด้านจนยากที่จะเอาตัวรอดได้

เสือ น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในวงศ์ Felidae ซึ่งเป็นวงศ์เดียวกับแมว แต่ตัวใหญ่กว่าเป็นสัตว์ กินเนื้อหากินเวลากลางคืน มีหลายชนิด เช่น เสือโคร่ง (*Panthera tigris*) เสือดาว หรือ เสือดำ (*P. pardus*), โดยปริยายใช้เรียกคนเก่งคนดุร้าย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1227)

จระเข้ [จอระ-] น. ชื่อสัตว์เลื้อยคลานขนาดใหญ่ในวงศ์ Crocodylidae อาศัยบริเวณป่าริมน้ำ หนังเป็นเกล็ดแข็ง ปากยาวและปลายปากงูขึ้นเป็นช่องเปิดของรูจมูก เรียกว่า ก้อนน้ำหมาหางแบนยาวใช้โบกว่ายน้ำมักหากินในน้ำ ในประเทศไทยมี 3 ชนิด คือ จระเข้บึง จระเข้น้ำจืด หรือ จระเข้สยาม (*Crocodylus sia-Mansis*) จระเข้ไต้หวัน หรือ จระเข้น้ำเค็ม (*C. porosus*) และจระเข้ปากกระทุงเหว หรือ ตะโขง (*Tomistoma schlegelii.*), ตะเข้ หรือ อ้ายเข้ ก็เรียก, อีสานเรียก เข้, ปักษ์ใต้เรียก เข้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 290)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 20 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “แดน” “ต่อ” “เลื้อ” “จระเข้”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	แดน	ต่อ	เลื้อ	จระเข้
ความหมายตรง	(สัตว์)	+	+	+	+
	(แมลง)	+	+	-	-
	(สัตว์เลื้อยลูกคายนม)	-	-	+	-
	(สัตว์เลื้อยคลาน)	-	-	-	+
	(รูปร่างมีขนาดเล็ก)	+	+/-	-	-
	(อยู่เป็นฝูง)	+	+/-	-	-
	(โจมตีศัตรูด้วยการต่อ)	+	+	-	-
	(มีน้ำพิษ)	+	+	-	-
	(ปากชนิดกัดกิน)	+	+	-	-
	(เลื้อยลูกคายนม)	-	-	+	-
	(เลื้อยคลาน)	-	-	-	+
	(มีขนาดใหญ่)	-	-	+	+
	(แข็งแรง)	-	-	+	+
	(ฟันแข็งแรง)	-	-	+	+
	(หากินบนบก)	-	-	+	-
	(หากินในน้ำ)	-	-	+	+
	(กินเนื้อ)	-	-	+	+
	(โจมตีเหยื่อด้วยการล่า)	-	-	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ				
	อันตราย	+	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เตน” “ต่อ” “เสื่อ” และ “จระเข้” ได้
ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เตน” “ต่อ” “เสื่อ” และ “จระเข้” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+อันตราย)
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เตน” กับ “ต่อ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์) (+แมลง) (+รูปร่างมีขนาดเล็ก) (+อยู่เป็นฝูง) (+โจมตีศัตรูด้วยการต่อย) (+มีน้ำพิษ) (+ปากชนิดกัดกิน) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+อันตราย)
3. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เสื่อ” กับ “จระเข้” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+มีขนาดใหญ่) (+แข็งแรง) (+ฟันแข็งแรง) (+กินเนื้อ) (+โจมตีเหยื่อด้วยการล่า) (+อันตราย)
4. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “เสื่อ” และ “จระเข้” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม) (+สัตว์เลื้อยคลาน) (+หากินบนบก) (+หากินในน้ำ)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 4 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้
ดังนี้

↓ ประเภท ↑	สัตว์		ชั้นที่ 1
	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	สัตว์เลื้อยคลาน	ชั้นที่ 2
	เสื่อ	จระเข้	ชั้นที่ 3 วิภาควความหมาย

↓ ประเภท ↑	สัตว์		ชั้นที่ 1
	แมลง		ชั้นที่ 2
	เตน	ต่อ	ชั้นที่ 3 พ้องความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เสือ” “จระเข้” “เตน” “ต่อ” ได้ดังนี้

1. คำว่า “เสือ” และ “จระเข้” มีความหมายระบุถึง “สัตว์” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” และ “สัตว์เลื้อยคลาน” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “เสือ” และ “จระเข้” อยู่ในชั้นที่ 3
2. คำว่า “เตน” และ “ต่อ” มีความหมายระบุถึง “สัตว์” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “แมลง” อยู่ในชั้นที่ 2 และคำว่า “เตน” และ “ต่อ” อยู่ในชั้นที่ 3
3. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” และ “สัตว์เลื้อยคลาน” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
4. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “แมลง” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
5. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “เสือ” และ “จระเข้” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “เสือ” และ “จระเข้” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)
6. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 3 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท กล่าวคือ คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “เตน” และ “ต่อ” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “เตน” และ “ต่อ” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนโซคร้าย หนีเตนปะต่อ” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “หนีเสือปะจระเข้” มีความหมายว่า หนีอันตรายหนึ่งไปพบอีกอันตรายหนึ่งที่ร้ายพอๆ กัน

2. คำว่า “แตน” “ต่อ” “เสื่อ” และ “จระเข้” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวน มีความสัมพันธ์ทางความหมาย คือ เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ “สัตว์” และถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบ เหมือนกัน คือ “อันตราย” เพราะ “แตน” และ “ต่อ” เป็นสัตว์มีพิษ มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+แมลง) (+รูปร่างมีขนาดเล็ก) (+อยู่เป็นฝูง) (+โจมตีศัตรูด้วยการต่อย) (+มีน้ำพิษ) ส่วน “เสื่อ” และ “จระเข้” เป็นสัตว์กินเนื้อ และเป็นนักล่า มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ “เสื่อ” เป็น (+สัตว์ป่า) (+มีขนาดใหญ่) (+โจมตีเหยื่อด้วยการล่า) (+กินเนื้อ) (+มีฟันแข็งแรง) “จระเข้” เป็น (+สัตว์เลื้อยคลาน) (+แข็งแรง) (+โจมตีเหยื่อด้วยการล่า) (+มีฟันแข็งแรง) (+กินเนื้อ)

3. ทั้งสำนวนไทใหญ่ และ สำนวนไทยมาตรฐาน จะเลือกคำที่มีความหมายเปรียบเทียบเป็นกลุ่มคำอยู่ในหมวดเดียวกัน เพื่อแสดงให้เห็นการประสกับอันตรายในระดับที่เท่ากัน คือ “แตน” และ “ต่อ” เป็นแมลงที่มีพิษเหมือนกัน ส่วน “เสื่อ” และ “จระเข้” เป็นสัตว์นักล่าแข็งแรง และกินเนื้อเป็นอาหารเหมือนกัน คำว่า “แตน” “ต่อ” “เสื่อ” และ “จระเข้” มีความสัมพันธ์เป็นคำหมวดความหมายเดียวกัน ความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็น “สัตว์” เหมือนกัน แตกต่างกันว่า “แตน” และ “ต่อ” เป็นแมลงที่มีขนาดเล็ก พบได้ทั่วไปในป่า ส่วน “เสื่อ” และ “จระเข้” เป็นสัตว์กินเนื้อขนาดใหญ่และแข็งแรงพบในป่าและแหล่งน้ำ

“คนรักหนึ่งผืนหนัง - คนชังหนึ่งผืนเสื่อ”

“คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 97)

สำนวนไทใหญ่ eg^hgɿey;piⁿcr- eg^hj crey;piⁿs/dr

/ kɔʔ⁵ hak⁵ je:³ p^hu:n¹ nan¹ - kɔʔ⁵ tsan⁴ je:³ p^hu:n¹ sa:t² /

เก๊ะ อัก เหย้ ผืน หนัง - เก๊ะ จั้ง เหย้ ผืน สาด

“คนรักหนึ่งผืนหนัง - คนชังหนึ่งผืนเสื่อ”

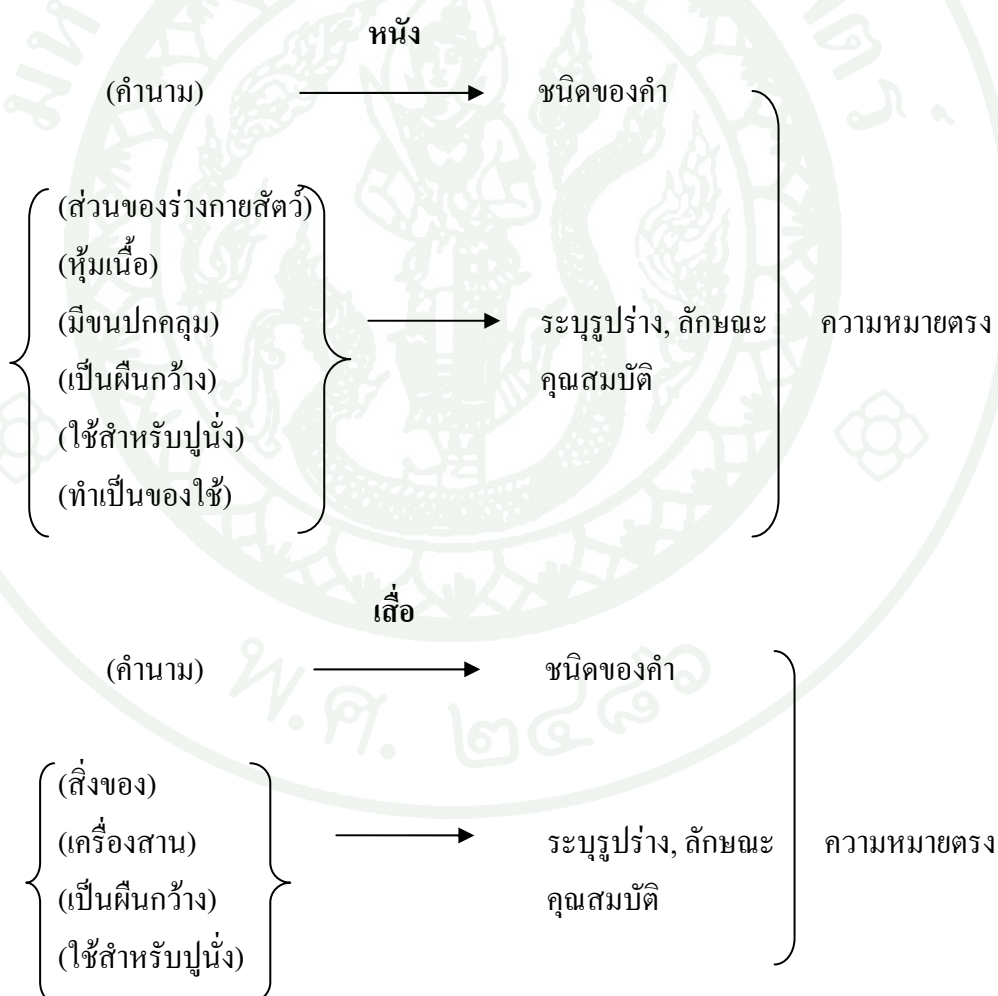
ความหมาย คนรักมีน้อย คนชังมีมาก

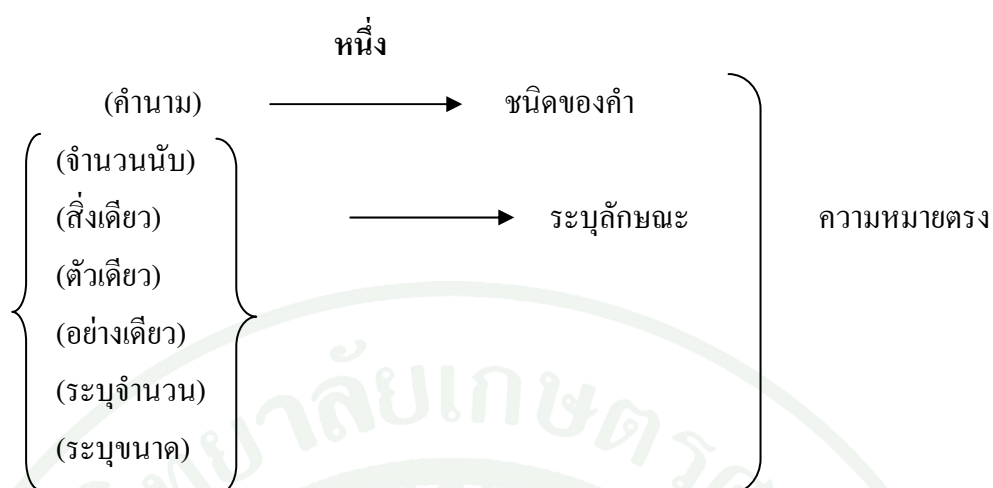
หนัง น. ส่วนของร่างกายที่หุ้มเนื้ออยู่, หนังสัตว์ที่เอามาทำเป็นของใช้หรือเป็นอาหาร
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1244)

เสือ น. สัตว์, เครื่องสานชนิดหนึ่งสำหรับปูนั่งและนอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1228)

หนัง น. ตัวเลขตัวแรกของจำนวนนับ; จำนวนเดียว, คนเดียว, สิ่งเดียว, เช่น หนังในดวงใจ. ว.
เดียว; เป็นเอก, เป็นเลิศ, เช่น เพื่อนๆ ยกให้เขาเป็นหนังในรุ่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1251)

อรรถลักษณะของคำ

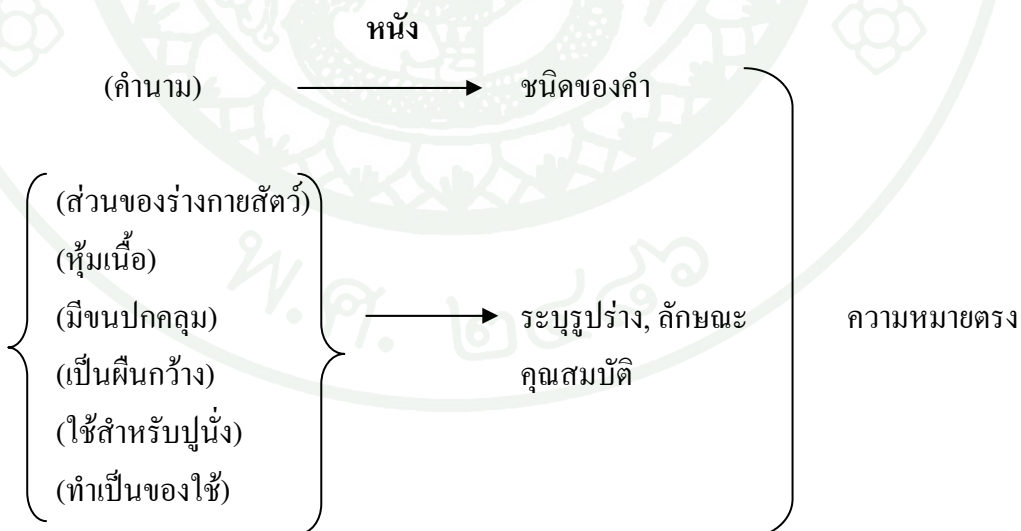

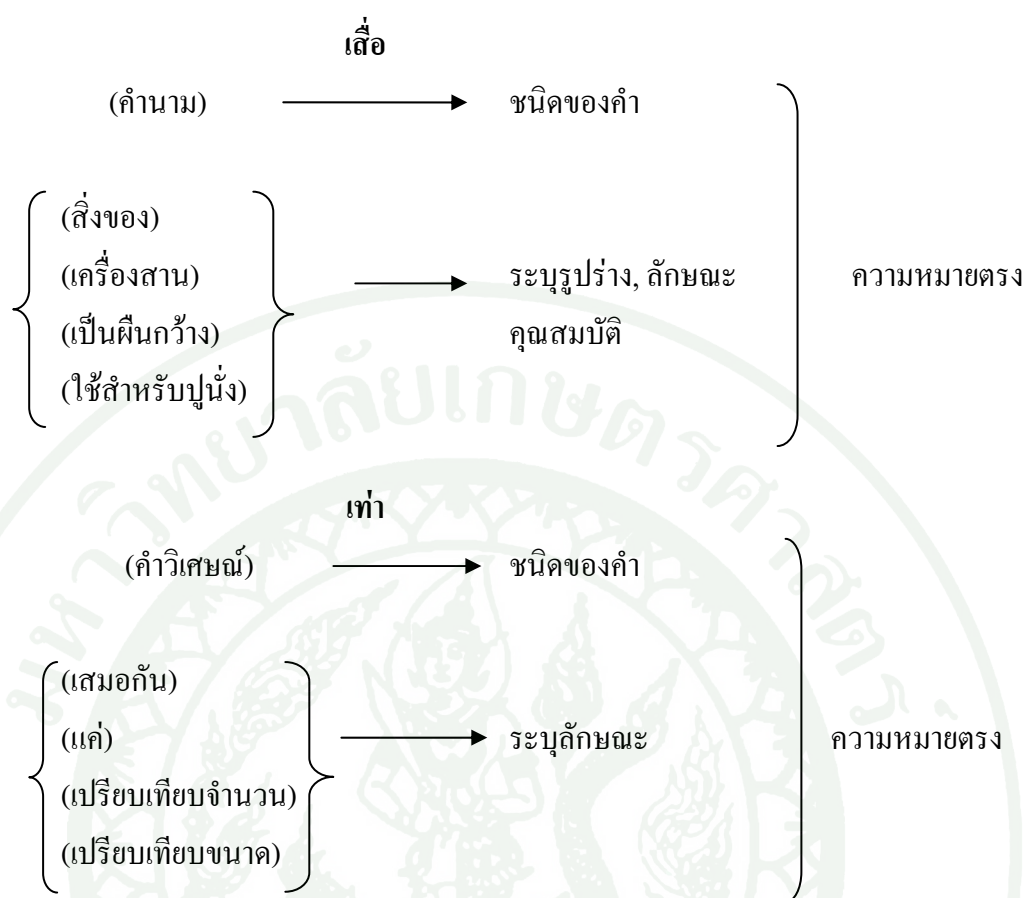

สำนวนไทยมาตรฐาน “คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ”

ความหมาย คนรักมีน้อย คนชังมีมาก

เท่า ว. เสมอกัน เช่น สูงเท่ากัน; ถึง เช่น トラบเท่า; ท้น เช่น รู้เท่า; แค, เพียง, เช่น สูงเท่าใด เก่งเท่าไหน ตัวเท่านี้. น. จำนวนที่เพิ่มขึ้นตามส่วนของจำนวนเดิม เช่น 3 เท่า คือจำนวนที่เพิ่มขึ้นเป็น 3 ส่วนของจำนวนเดิม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 541)

ตารางที่ 21 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เสื้อ” และ “หนัง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	หนัง	เสื้อ
ความหมายตรง	ส่วนของร่างกายสัตว์	+	-
	หุ้มเนื้อ	+	-
	สิ่งของ	-	+
	เครื่องสาน	-	+
	เป็นผืนกว้าง	+	+
	ใช้สำหรับปูนั่ง	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หนัง” และ “เสื้อ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “หนัง” และ “เสื้อ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เป็นผืนกว้าง) (+ใช้สำหรับปูนั่ง)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “หนึ่ง” และ “เสื่อ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ส่วนของร่างกายสัตว์) (หุ้มเนื้อ) (สิ่งของ) (+เครื่องสาน)

ตารางที่ 22 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หนึ่ง” และ “เท่า”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	หนึ่ง	เท่า
ความหมายตรง	คำนาม	+	-
	คำวิเศษณ์	-	+
	จำนวนนับ	+	-
	สิ่งเดียว	+	-
	เสมอกัน	-	+
	ระบุจำนวน	+	+
	ระบุขนาด	+	+
	เปรียบเทียบจำนวน	-	+
	เปรียบเทียบขนาด	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หนึ่ง” และ “เท่า” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “หนึ่ง” และ “เท่า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ระบุจำนวน) (+ระบุขนาด)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “หนึ่ง” และ “เท่า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (คำนาม) (คำวิเศษณ์) (จำนวนนับ) (สิ่งเดียว) (เสมอกัน) (เปรียบเทียบขนาด) (เปรียบเทียบจำนวน)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คนรักหนึ่งผืนหนัง คนชังหนึ่งผืนเสื่อ” มีความหมายเหมือนกับ สำนวนไทยมาตรฐาน “คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ” ซึ่งมีความหมายว่า คนรักมีน้อย คนชังมีมาก

2. คำว่า “หนึ่ง” และ “เสือ” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวน “หนึ่ง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ส่วนของร่างกายสัตว์) (+เป็นผืนกว้าง) (+ใช้สำหรับปูนั่ง) “เสือ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+เครื่องสาน)(+เป็นผืนกว้าง) (+ใช้สำหรับปูนั่ง) พิจารณาได้ว่า “หนึ่ง” และ “เสือ” มีอรรถลักษณะที่เหมือนกัน คือ (+เป็นผืนกว้าง) และ (+ใช้สำหรับปูนั่ง) แต่ “หนึ่ง” จะมีความกว้างน้อยกว่า “เสือ” สำนวนไทใหญ่ “คนรักหนึ่งผืนหนึ่ง คนซังหนึ่งผืนเสือ” และสำนวนไทยมาตรฐาน “คนรักเท่าผืนหนึ่ง คนซังเท่าผืนเสือ” จึงนำ “หนึ่ง” และ “เสือ” ซึ่งมีความแตกต่างในด้านขนาด มาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นความแตกต่างในด้านจำนวนคน

3. สำนวนไทใหญ่ “คนรักหนึ่งผืน คนซังหนึ่งผืนเสือ” ใช้คำว่า “หนึ่ง” ระบุขนาด และระบุจำนวนของคน “ผืนหนึ่ง” มีความกว้างน้อยกว่า “ผืนเสือ” คนรักมีหนึ่งผืนหนึ่ง คนซังมีหนึ่งผืนเสือ จึงแสดงการเปรียบเทียบให้เห็นว่า คนรักนั้นมีน้อยกว่าคนซัง

4. สำนวนไทยมาตรฐาน “คนรักเท่าผืนหนึ่ง คนซังเท่าผืนเสือ” ใช้คำว่า “เท่า” ระบุขนาด และระบุจำนวนของคนว่ามี “เสมอกัน” กับขนาดของ “หนึ่ง” และ “เสือ” ซึ่ง ขนาดของ “หนึ่ง” มีความกว้างน้อยกว่า “เสือ” คนรักเท่าผืนหนึ่ง คนซังเท่าผืนเสือ จึงแสดงการเปรียบเทียบให้เห็นว่า คนรักนั้นมีน้อยกว่าคนซัง

5. คำว่า “หนึ่ง” และ “เท่า” มีความสัมพันธ์เป็นคำต่างหมวดกัน แต่ใช้แสดงการเปรียบเทียบจำนวนและขนาดเหมือนกัน

6. ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า “ผืนหนึ่ง” และ “ผืนเสือ” นอกจากมีขนาดที่ต่างกันแล้ว ในด้านคุณค่า “ผืนหนึ่ง” จะมีราคาแพงกว่า “ผืนเสือ” ดังนั้น การเปรียบเทียบว่าคนรักมีเท่ากับผืนหนึ่ง จึงพิจารณาได้ว่าอาจไม่เกี่ยวข้องกับปริมาณของคนที่รัก หรือ คนที่เกลียดชัง แต่มีความหมายว่า คนที่รักเรามีค่าเหมือนผืนหนึ่ง ส่วนคนที่เกลียดชังเรามีค่าเหมือนผืนเสือ ซึ่งคุณค่าของของคนที่เราเราย่อมมีมากกว่าคนที่เกลียดชังเรา

“คั่นข้าวกล้าน้ำ คั่นความเก่าทะเลาะกัน”

“พื้นฝอยหาตะเข็บ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 404)

สำนวนไทยใหญ่ **kǎ:n⁵ tǎ:k² na: jǎ: naw³ - kǎ:n⁵ kwa:m⁴ kaw² p^hit⁴ kan¹**

/kǎ:n⁵ tǎ:k² na: jǎ: naw³ - kǎ:n⁵ kwa:m⁴ kaw² p^hit⁴ kan¹/

คั่น เด็ก น้ำ เขี้ยว เหน้า - คั่น กว้าม เก้า พืด กัน

“คั่นข้าวกล้าน้ำ - คั่นความเก่าทะเลาะกัน”

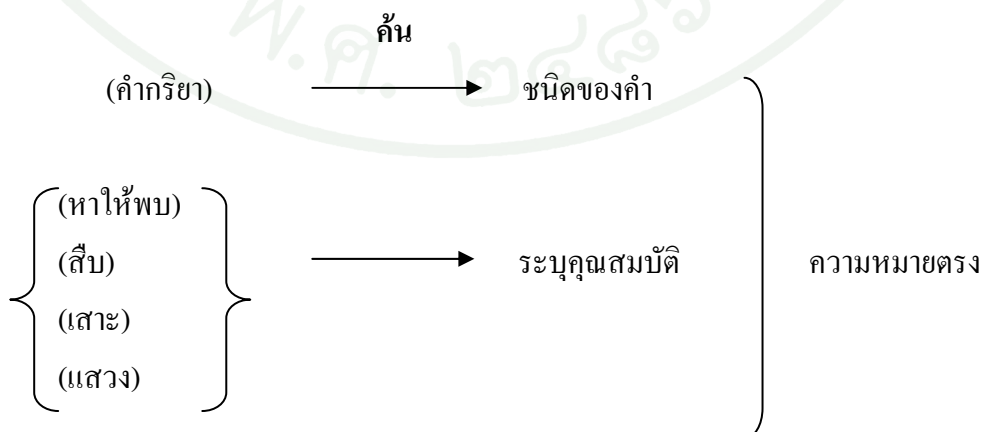
ความหมาย รื้อเอาเรื่องเก่าที่ล่วงเลยไปแล้วมาพูดให้กระเทือนใจ

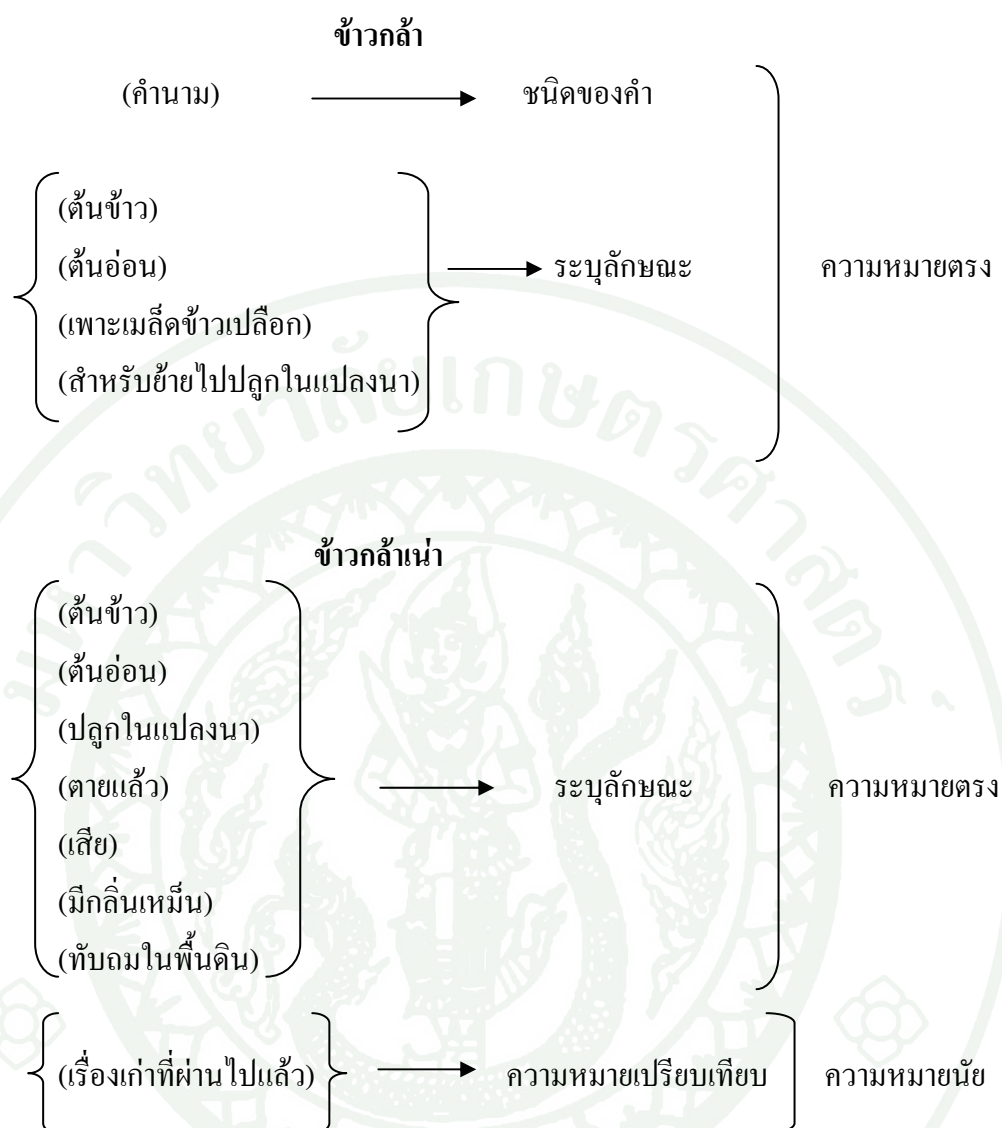
คั่น ก. พยายามหาให้พบโดยวิธีสืบ เสาะ แสวง เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 217)

ข้าวกล้า น. ต้นข้าวที่เพาะไว้สำหรับย้ายไปปลูกที่อื่น, กล้า ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 184)

เหน้า ว. เสียและมีกลิ่นเหม็น เช่น ปลาเน่า เนื้อเน่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 596)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน พื้นฝอยหาตะเข็บ

ความหมาย รื้อเอาเรื่องเก่าที่ล่วงเลยไปแล้วมาพูดให้กระตือรือร้น

พื้น ก. กลับคืนมาใหม่ เช่น พื้นความทรงจำ พื้นสติ, คืบความรู้สึก เช่น พื้นจากสลบ, พลิกกลับขึ้นมา เช่น พื้นดิน; ถอนขึ้น เช่น พื้นมัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 813)

ฝอย น. สิ่งที่เป็นเส้นเล็กๆ ละเอียด เช่น ฝอยขัดหม้อ, หรือสิ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ยาฝอย ฝอยน้ำเป็นฝอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 747)

ตะเข็บ น. ชื่อสัตว์พวกเดียวกับตะขาบ แต่เรียกแยกโดยถือเอาพวกที่มีขนาดเล็ก เช่น ยาวต่ำกว่า 5-6 เซนติเมตรลงไป ลำตัวเล็ก มีจำนวนปล้อง 31-173 ปล้อง แต่ละปล้องมีขา 1 คู่ และ ขาวกว่าปล้องลำตัวมาก, จะเข็บ หรือ จี้เข็บ ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 441)

ตารางที่ 23 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คั่น” และ “พื่น”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	คั่น	พื่น
ความหมายตรง	คำกริยา	+	+
	หาให้พบ	+	-
	แสวง	+	-
	กลับคืนมาใหม่	+	+
	พลิกกลับขึ้นมา	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คั่น” และ “พื่น” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า คั่น และพื่น คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+คำกริยา) (+กลับคืนมาใหม่) และ (+พลิกกลับขึ้นมา)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “คั่น” และ “พื่น” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (แสวง) (หาให้พบ)

ตารางที่ 24 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าวกล้าเนา” และ “ตะเข็บ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ข้าวกล้าเนา	ตะเข็บ
ความหมายตรง	(ต้นอ่อนของข้าว)	+	-
	(ปลูกในแปลงนา)	+	-
	(ตายแล้ว)	+	-
	(ทับถมในพื้นดิน)	+	-
	(สัตว์เลื้อยคลาน)	-	+
	(มีพิษ)	-	+
	(อยู่ตามพื้นดินและฝอยไม้)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (เรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้ว)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าวกล้าเนา” และ “ตะเจ็บ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ข้าวกล้าเนา” และ “ตะเจ็บ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+/- ตายแล้ว) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ เรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้ว)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ข้าวกล้าเนา” และ “ตะเจ็บ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ต้นอ่อนของข้าว) (ปลูกในแปลงนา) (ทับถมในพื้นที่ดิน) (สัตว์เลื้อยคลาน) (มีพิษ) (อยู่ตามพื้นดินและฝอยไม้)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คันข้าวกล้าเนา คันความเก่าทะเลาะกัน” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “พื้นฝอยหาตะเจ็บ” ซึ่งมีความหมายว่า รื้อเอาเรื่องเก่าที่ล่วงเลยไปแล้วมาพูดให้กระเทือนใจ

2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “ข้าวกล้าเนา” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง เรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้ว เพราะ “ข้าวกล้าเนา” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ต้นข้าว) (+ต้นอ่อน) (+ตายแล้ว) (+ทับถมในพื้นที่ดิน) การพยายามค้นหาข้าวกล้าเนาที่ทับถมอยู่บนพื้นดินในแปลงนา เปรียบเทียบเหมือนการพยายามค้นเรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้วกลับมาพูดอีก

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ตะเจ็บ” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง เรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้ว เพราะ “ตะเจ็บ” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สัตว์เลื้อยคลาน) (+ประเภทเดียวกับตะขาบ) (+อยู่ตามพื้นดินและฝอยไม้) การพลิกฝอยไม้พยายามหาตัวตะเจ็บที่อาศัยอยู่ในฝอยไม้ เปรียบเทียบเหมือนการพยายามค้นเรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้วกลับมาพูดอีก

4. “ข้าวกล้าเนา” และ “ตะเจ็บ” มีความสัมพันธ์ของคำต่างหมวดกัน แต่มีอรรถลักษณะสำคัญร่วมกัน คือ (+ทับถมในพื้นที่ดิน) และ (+อยู่ตามพื้นดินและฝอยไม้) ต้องพยายามขุด เจ็ย ค้นหา จึงจะพบ จึงถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน

“ค้าขายกินไปวันๆ ทำอะไรก็ไม่ทันเขา”

“ค้าข้าวสารกรอกหม้อ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 221)

สำนวนไทใหญ่ g^hey;wnrginey;wnr - h^hdrscamrdnr^hir

/kaʔ⁵ je:⁴ wan⁴ ki:n¹ je:⁴ wan⁴ - he:t⁴ saŋ¹ ʔam² tan⁴ pə:n³/

กะ เหี้ย วัน กิน เหี้ย วัน - เฮ็ด สั่ง อำ ตัน เป็น

ค้าขายกินไปวันๆ - ทำอะไรก็ไม่ทันเขา

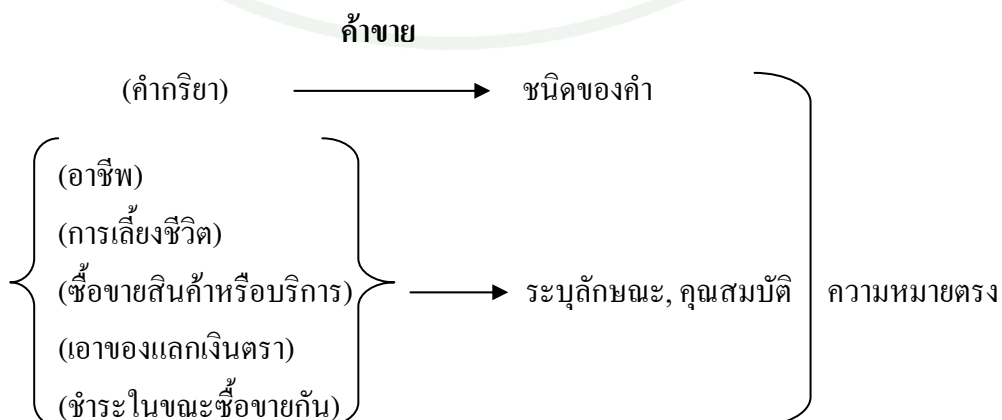
ความหมาย ทำอะไรช้าแต่พอให้เป็นผลสำเร็จเพียงครั้งหนึ่งๆ เรื่อยๆ ไป

คำ ก. ซื้อขายสินค้าหรือบริการ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 243)

ขาย ก. เอาของแลกเปลี่ยนตรา, โอนกรรมสิทธิ์แห่งทรัพย์สินให้แก่กันโดยตกลงกันว่า ผู้รับโอนจะใช้ราคาแห่งทรัพย์สินนั้น มีหลายลักษณะ คือ ชำระเงินในขณะที่ซื้อขายกัน เรียกว่า ขายเงินสด, ขายโดยยอมเก็บเงินอันเป็นราคาของในวันหลัง เรียกว่า ขายเชื่อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 183)

ค้าขาย ก. ทำมาหากินในทางซื้อขาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 243)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “คำข่าวสารรอกหม้อ”

ความหมาย ทำอะไรชั่วแต่พอให้เป็นผลสำเร็จเพียงครั้งหนึ่งๆ เรื่อยๆ ไป

คำ ก. ทิ่ม, แทะ, เช่น นามคำ; ใช้สากหรือสิ่งอื่นที่คล้ายคลึงเช่นนั้นทิ่มลงไปอย่างแรง เรื่อยๆ เช่น คำข่าว คำน้ำพริก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 412)

ข่าวสาร น. ข่าวเปลือกที่สีซ้อมจนเหลือแต่เมล็ดขาวดีแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 187)

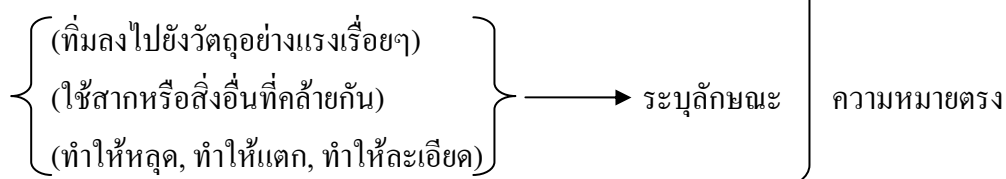
กรอก [กรอก] ก. เทลงในช่องแคบ เช่น กรอกหม้อ กรอกขวด, หรือใช้โดยปริยายก็ได้ เช่น พุดกรอกหู; ลงข้อความหรือจำนวนเลข เช่น กรอกบัญชี ว. แห้งจนคลอน, ใช้แก่หมากและฝัก มะขาม ว่า หมากกรอกมะขามกรอก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 19)

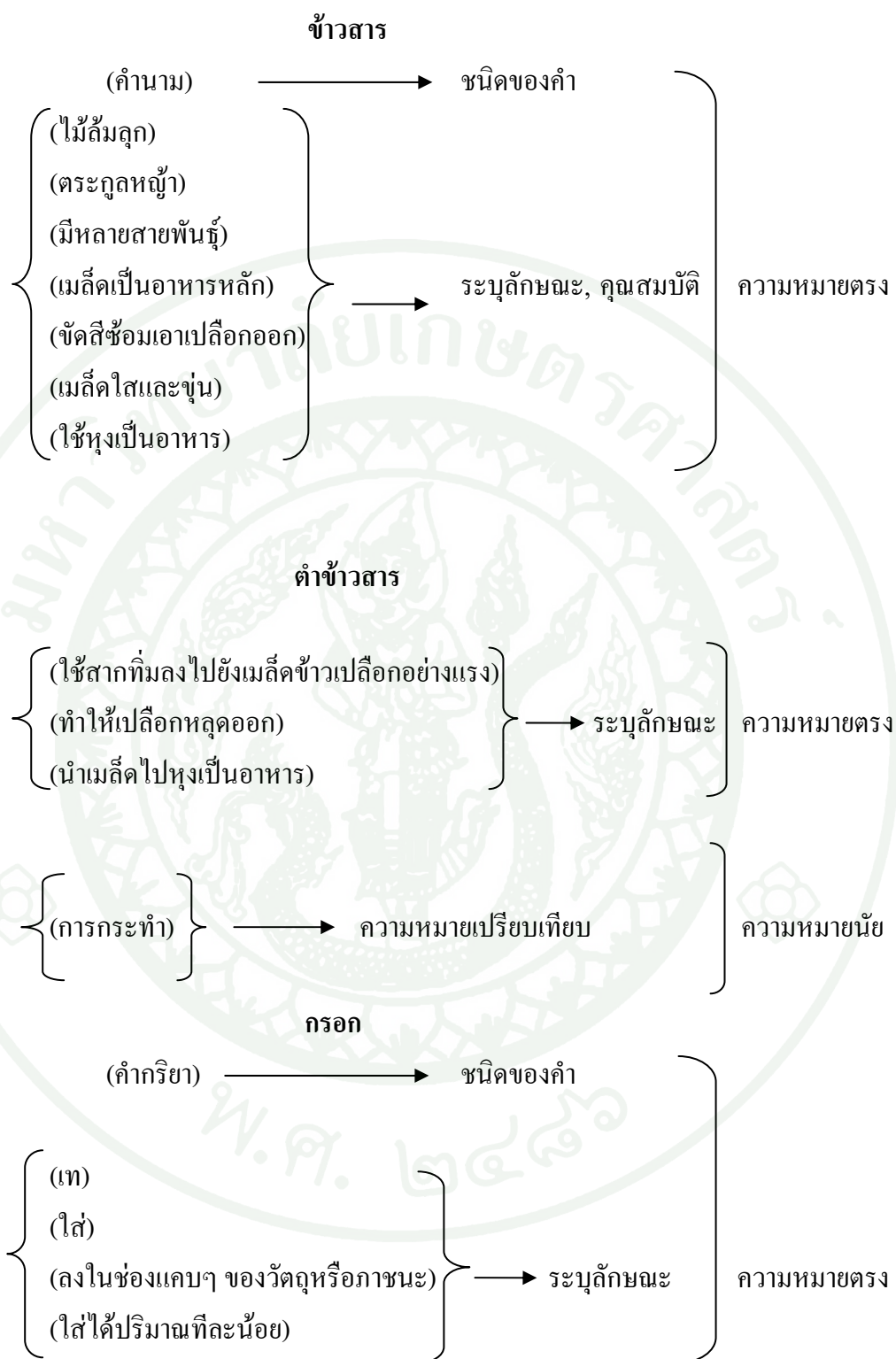
หม้อ น. ภาชนะประเภทหนึ่ง มีรูปทรงต่างๆ สำหรับใส่ของหรือใช้งานบางอย่าง, เรียกตามสิ่งที่ใส่ทำก็มี เช่น หม้อดิน หม้อทองเหลือง หม้ออะลูมิเนียม, เรียกตามสิ่งที่บรรจุก็มี เช่น หม้อข้าว หม้อน้ำมันต์, เรียกตามวัตถุประสงค์ที่ใช้สอยก็มี เช่น หม้อตุ๋น หม้อนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1254)

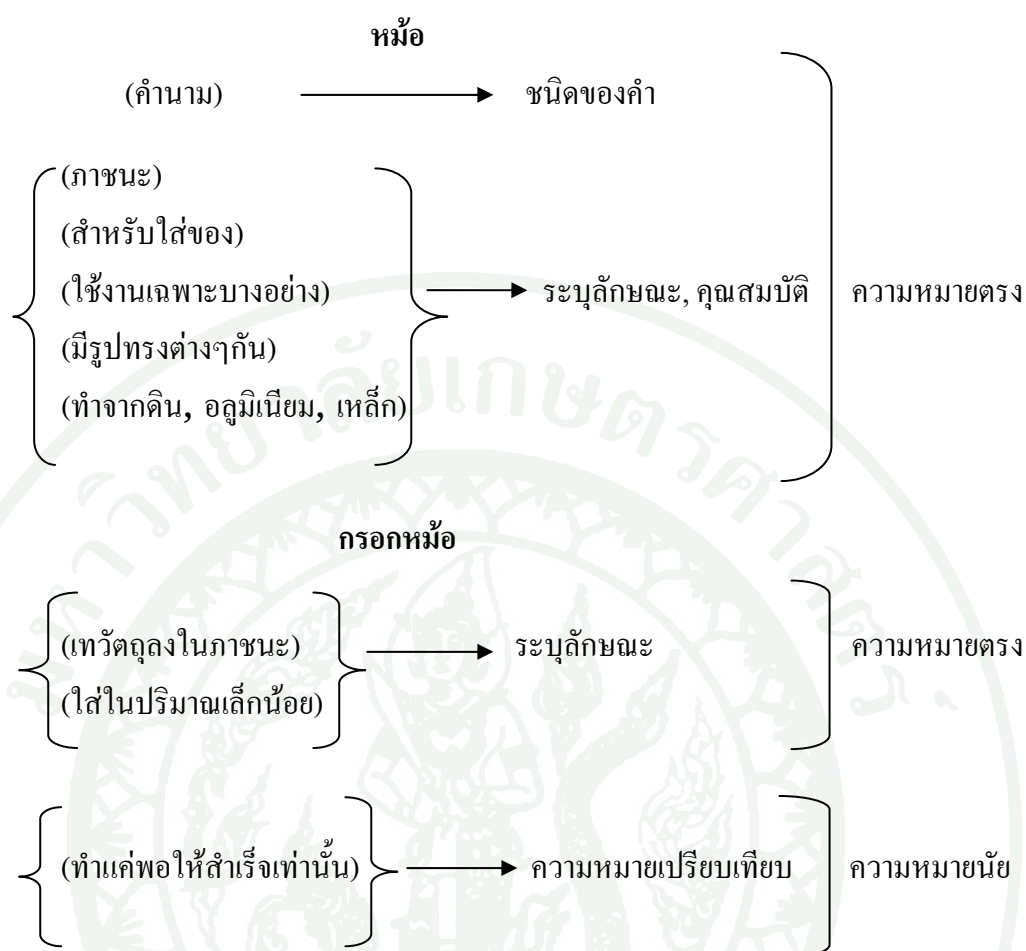
อรรถลักษณะของคำ

คำ

(คำกริยา) → ชนิดของคำ

ตารางที่ 25 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คำขาย” และ “คำข่าวสาร”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	คำขาย	คำข่าวสาร
ความหมายตรง	(อาชีพ)	+	-
	(การเลี้ยงชีวิต)	+	+
	(ซื้อขายสินค้าหรือบริการ)	+	-
	(เอาของแลกเปลี่ยนตรา)	+	-
	(ใช้ซากที่ตกลงไปยังเมล็ดข้าวเปลือกอย่างแรงเรื่อยๆ)	-	+
	(ทำให้เปลือกหลุดออก)	-	+
	(นำเมล็ดไปหุงเป็นอาหาร)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(การกระทำ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ค้าขาย” และ “ค้าข้าวสาร” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ค้าขาย” และ “ค้าข้าวสาร” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+การเลี้ยงชีวิต) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ การกระทำ, การทำมาหากิน)
2. คำว่า “ค้าขาย” มีอรรถลักษณะที่ต่างกับคำว่า “ค้าข้าวสาร” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (-ใช้สากที่มลงไปยังเมล็ดข้าวเปลือกอย่างแรงเรื่อยๆ) (-ทำให้เปลือกหลุด) (-นำเมล็ดไปหุงเป็นอาหาร)
3. คำว่า “ค้าข้าวสาร” มีอรรถลักษณะที่ต่างกับคำว่า “ค้าขาย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (-อาชีพ) (-ซื้อขายสินค้าหรือบริการ) (-เอาของแลกเงินตรา)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ค้าขายกินไปวันๆ ทำอะไรก็ไม่ทันเขา” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ค้าข้าวสารกรอกหม้อ” ซึ่งมีความหมายว่า ทำอะไรช้าแต่พอให้เป็นผลสำเร็จเพียงครั้งหนึ่งๆ เรื่อยๆ ไป
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ค้าขาย” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+อาชีพ) (+การเลี้ยงชีวิต) (+เอาของแลกเงินตรา) (+ซื้อขายสินค้าหรือบริการ) ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา ใกล้แหล่งน้ำ ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่า เป็นหลัก ผลผลิตที่ได้จะนำไปบริโภคในครัวเรือน เหลือจากนั้นจึงนำไปขาย แลกเปลี่ยนเป็นเงิน นอกจากการทำการเกษตรแล้ว ชาวไทใหญ่ก็ยังนิยมประกอบอาชีพค้าขาย เพราะเป็นอาชีพที่จะสร้างความมั่งมี ทำให้มีชีวิตที่ดีขึ้นได้ หากรู้จักขยัน รู้จักเก็บออม สำนวน “ค้าขายกินไปวันๆ ทำอะไรก็ไม่ทันเขา” มีความหมายตรง หมายถึง หากทำมาหากิน ค้าขาย แค่เพียงให้พออยู่พอกินไปวันๆ เท่านั้น ก็ไม่มีทางที่จะมั่งมีหรือมีชีวิตที่ดีขึ้นเหมือนคนอื่นที่รู้จักขยันและเก็บออม ดังนั้น คำว่า “ค้าขาย” หมายถึง อาชีพ การทำมาหากิน เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นว่าการทำสิ่งใดแค่ให้พอสำเร็จไปเท่านั้น ย่อมไม่มีโอกาสที่จะก้าวหน้าได้เท่าเทียมคนอื่น “ค้าขาย” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ รวมถึงการกระทำทุกอย่าง ต้องทำด้วยความขยันขันแข็ง มุมานะ

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “คำข้าวสาร” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ใช้สากที่ลงไปยังเมล็ดข้าวเปลือกอย่างแรง) (+ทำให้เปลือกหลุดออก) (+เมล็ดสีขาวและนุ่น) (+นำเมล็ดไปหุงเป็นอาหาร) ข้าว เป็นอาหารหลักของชาวไทยมาแต่ดั้งเดิม คนไทยแต่เดิมประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ทำสวน เป็นหลัก การทำนานั้นมีจุดประสงค์สำคัญ คือ สำหรับเป็นอาหารในครัวเรือน เหลือจากนั้นจึงนำไปค้าขาย การทำนานั้นต้องอาศัยน้ำฝน ในหนึ่งปีจึงทำนาได้เพียงไม่กี่ครั้ง เมื่อได้ผลผลิตมาแล้วจึงต้องเก็บรักษาไว้ในยุ้งฉาง เก็บไว้กินตลอดทั้งปี ก่อนจะนำข้าวมาหุงเป็นอาหารได้นั้น จะต้องใช้เครื่องมือทำให้เปลือกของข้าวหลุดออก คือ ครก เป็นเครื่องใช้ที่ทำด้วยไม้ทั้งท่อนขนาดใหญ่ ยาวประมาณ 70 เซนติเมตร ขุดเนื้อในออกให้เป็นหลุมลึก สำหรับเป็นภาชนะใส่ข้าวเปลือกลงไป แล้วใช้สากหรือตะลุมพุกตำ ลักษณะเป็นไม้ท่อนกลมๆ มีด้ามคล้ายค้อน แต่ใหญ่กว่ามาก สำหรับตำข้าว หรืออาจใช้กระเดื่องตำก็ได้ ลักษณะเป็นไม้ท่อนยาวปลายด้านหัวมีสากสำหรับตำข้าวที่อยู่ในครก เมื่อเหยียบปลายข้างหางแล้วถีบลงหลุม หัวจะกระดกขึ้นเมื่อปล่อยเท้าหัวก็จะกระแทกลง เมื่อตำจนเปลือกของข้าวหลุดออกแล้ว ก็จะนำข้าวมาผัดในกระด้ง สะบัดเพื่อแยกแกลบ รำ หรือผงออกจากข้าว ก่อนจะนำเมล็ดข้าวที่ได้ไปหุงในหม้อดิน คำว่า “กรอก” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เท) (+ใส่) (+ลงในช่องแคบๆของวัตถุหรือภาชนะ) (+ใส่ได้ปริมาณที่ละน้อย) ส่วนคำว่า “หม้อ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ภาชนะ) (+สำหรับใส่ของ) (+ใช้งานเฉพาะบางอย่าง) (+ทำจากดิน, อลูมิเนียม, เหล็ก) สมัยโบราณคนไทยหุงข้าวด้วยหม้อดินและเตาถ่าน ก่อนที่จะมีหม้ออลูมิเนียม จนกระทั่งพัฒนามาเป็นหม้อหุงข้าวไฟฟ้า ในยุคปัจจุบัน กริยา “กรอก” เป็นการค่อยๆ เทวัตถุลงในช่องแคบๆ หรือภาชนะ เช่น กรอกน้ำ เป็นต้น สำนวน “คำข้าวสารกรอกหม้อ” จึงมีความหมายว่า คำข้าวสารปริมาณเล็กน้อยกรอกลงไป ในหม้อเพื่อให้พอกินเล็กน้อยเท่านั้น เป็นการเปรียบเทียบให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมว่า เป็นการทำเพียงเล็กน้อยเท่านั้น แต่โดยปริยายคำว่า “คำข้าวสาร” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง การกระทำทุกอย่าง ไม่ควรทำเพียงให้พอเป็นผลสำเร็จไปเท่านั้น

4. ผู้วิจัยมีข้อสังเกตว่า “ข้าวสาร” ในสำนวนไทยมาตรฐาน “คำข้าวสาร กรอกหม้อ” นั้น มีประเด็นที่น่าสนใจ ดังนี้ ข้าวสาร คือ ข้าวเปลือกที่สีซ้อมจนเหลือแต่เมล็ดขาว เมล็ดข้าวสารเป็นข้าวขาวที่หลังจากผ่านกระบวนการนำเปลือกออกแล้ว จะต้องนำเมล็ดข้าวไปผ่านเครื่องขัดสีให้ปลอดรำสีแดงที่หุ้มอยู่หลุดออกอีกชั้นหนึ่ง จึงจะได้เมล็ดข้าวขาวใส ตามปกติวิธีนำข้าวใส่ครกตำเอาเปลือกออกนี้ จะยังมีงอกข้าวและเยื่อหุ้มเมล็ดข้าวอยู่ เรียกข้าวชนิดนี้ว่า ข้าวซ้อม หรือข้าวซ้อมมือ ในปัจจุบันรู้จักกันทั่วไปในชื่อ ข้าวกล้อง วิธีการตำข้าวด้วยครกในปัจจุบันนี้หลงเหลืออยู่น้อยมาก เพราะมีโรงสีข้าวเกิดขึ้น เปลี่ยนจากครกตำข้าวมาใช้เครื่องจักรสีข้าว เลือกลงได้ว่าต้องการจะขัดสีให้เป็นข้าวกล้องสีแดง หรือข้าวสารสีขาว และยังผลิตได้ปริมาณมากอีกด้วย การตำข้าวในสมัยก่อน

ไม่มีเครื่องขัดสีข้าวให้ขาว ข้าวที่ได้มาจึงไม่ใช่ข้าวสารที่มีสีขาว แต่เป็นลักษณะข้าวแดง ข้าวซ้อมมือ หรือข้าวกล้อง เช่น คำนวน “ข้าวแดงแกล้งร้อน” ดังนั้น คำนวน “ดำข้าวสารกรอกหม้อ” คำว่า “สาร” จึงอาจจะเป็นคำที่ใช้เพิ่มเติมขึ้นภายหลัง โดยคำนวนเดิมอาจเป็น “ดำข้าวกรอกหม้อ”

5. คำนวนไทใหญ่และคำนวนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน โดยคำนวนไทใหญ่ใช้ “การล่าขาย” เปรียบเทียบถึง การกระทำทุกอย่าง ส่วนคำนวนไทยมาตรฐานใช้ “การดำข้าวสาร” เปรียบเทียบถึง การกระทำทุกอย่าง แต่ทั้งสองคำนี้มีความสัมพันธ์ของคำใกล้เคียงกัน เพราะ “การล่าขาย” และ “การดำข้าวสาร” ต่างเป็นการกระทำเพื่อเลี้ยงชีวิตเหมือนกัน

“เครื่องนุ่มห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา ถึงแก่ใครไปพาดไว้ที่ต่อไม้มันโง่”
“ยื่นแก้วให้วานร”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 459)

คำนวนไทใหญ่ kʰwɔː/crepʰ - ebɔːpʰɔːed/ l gmn n rɔkʰ

/kʰoːˣ saːŋˣ pʰɔːˣ - pɔːˣ pʰaʊ¹ paːj² tɔː¹ lɔːk² man⁴ ŋɔː³/

ไค่ ซ้าง พ้อ - ป้อ เผื่อ ป้าย ต้อ หลอก มัน เหงื่อ

“เครื่องนุ่มห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา ถึงแก่ใครไปพาดไว้ที่ต่อไม้มันโง่”

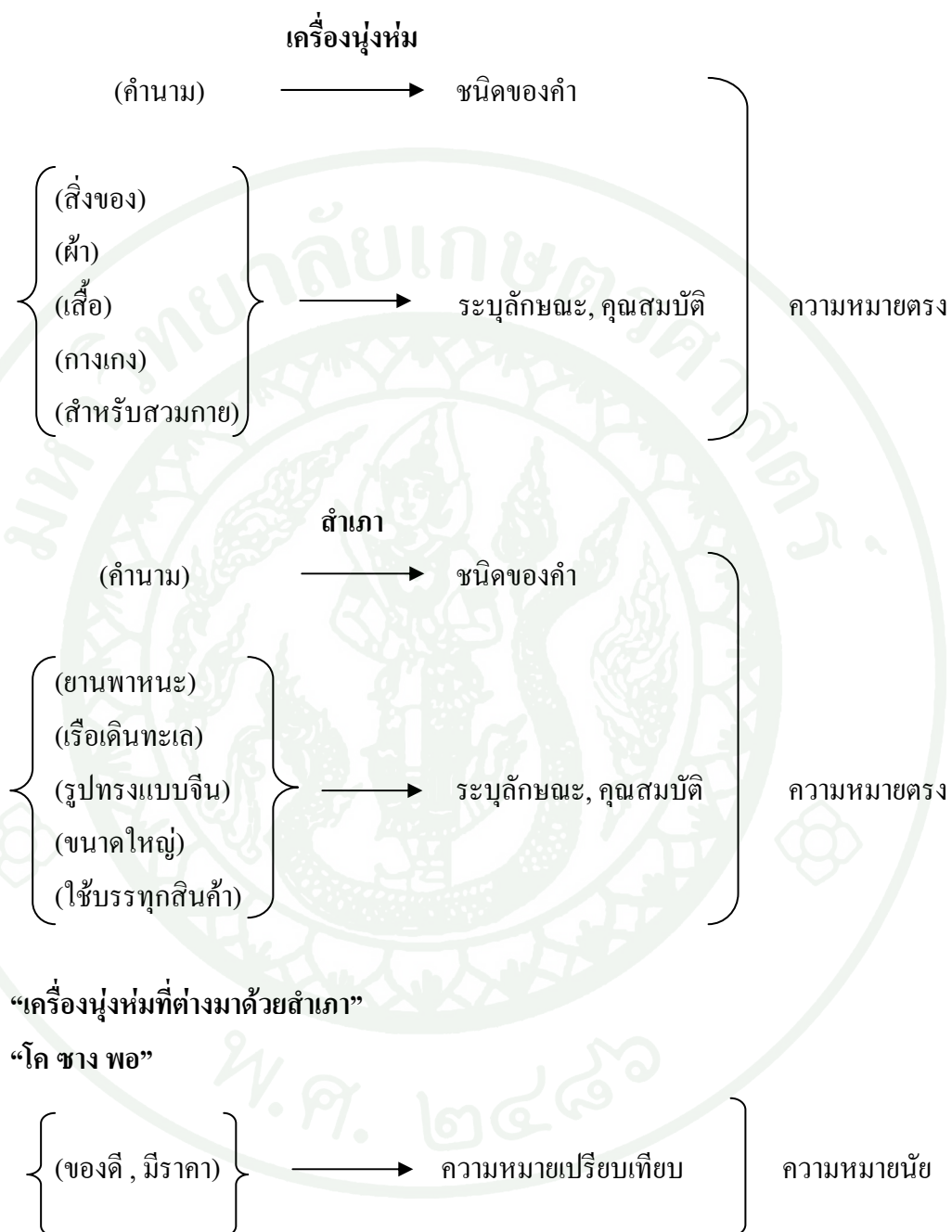
ความหมาย เอาของมีค่าให้แก่คนที่ไม่รู้ค่าของสิ่งนั้น

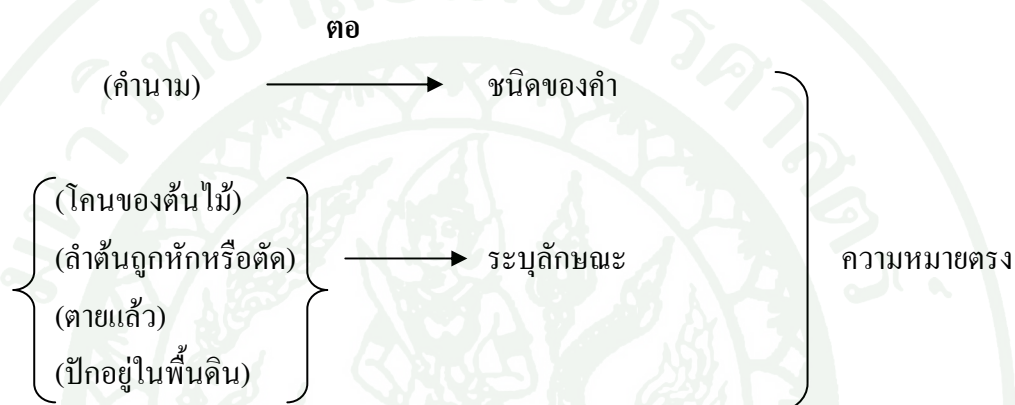
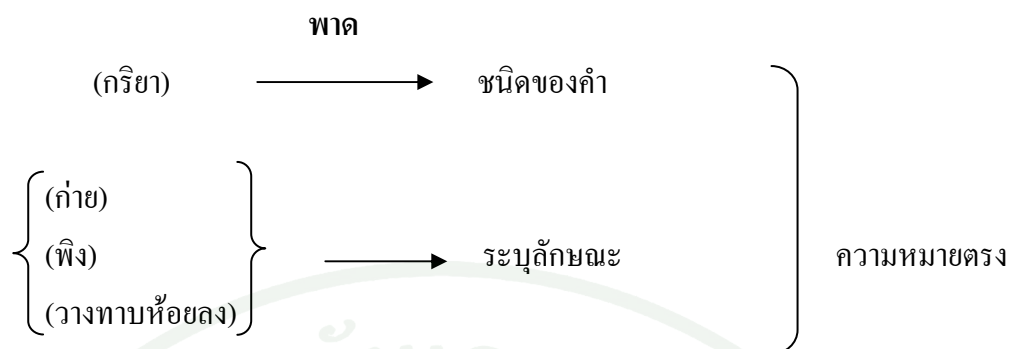
สำเภา น. ชื่อเรือเดินทะเลชนิดหนึ่งแบบจีน แล่นด้วยใบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1188)

พาด ก. ถ่าย เช่น ขาพาดหมอนข้าง, ทอด เช่น พาดบันได พาดสะพาน, พิง เช่น เอาบันได พาดไว้ที่กำแพง, วางทาบลง, วางทาบห้อยลง, เช่น ผ้าขาวม้าพาดบา พาดผ้าไว้ที่ราว พาดผ้าสังฆาฏิ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 783)

ตอ น. โคนของต้นไม้ที่ลำต้นถูกตัดหรือหักลงแล้ว, สิ่งบางอย่างเช่นเสาหรือหลักที่ปักไว้ หรือที่ยังเหลืออยู่แต่โคนเมื่อบางส่วนถูกตัด หัก หรือกร่อนไป, โดยปริยายเรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะ คล้ายคลึงเช่นนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 433)

อรรถลักษณะของคำ

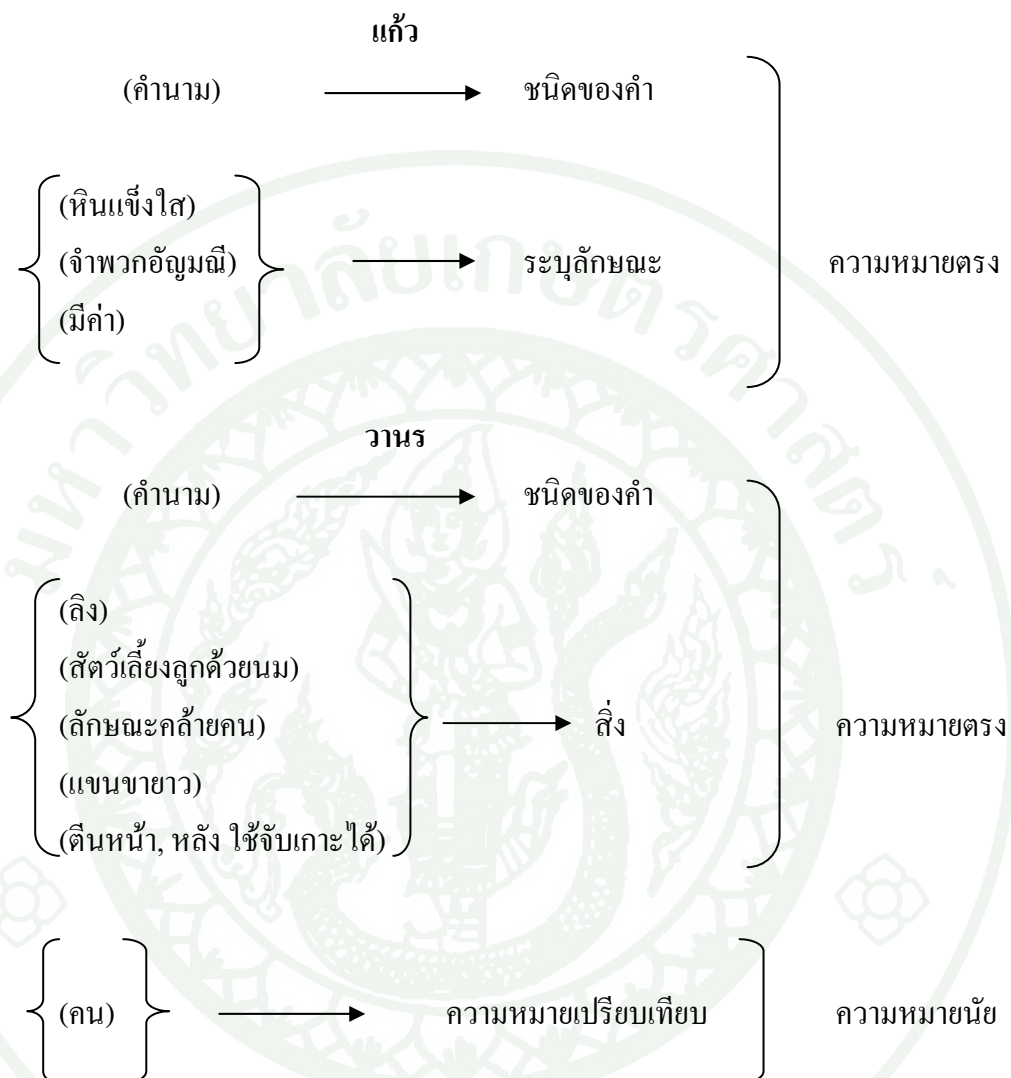
สำนวนไทยมาตรฐาน “ยื่นแก้วให้วานร”

ความหมาย เอาจองมีค่าให้แก่คนที่ไม่รู้ค่าของสิ่งนั้น

แก้ว น. หินแข็งใส แลลลอดเข้าไปข้างในได้ ได้แก่จำพวกเพชรพลอย, ของที่ทำเทียมให้มีลักษณะเช่นนั้น, ของที่ได้จากการใช้ทรายขาวเป็นส่วนประกอบสำคัญมาหลอมกับสารที่มีสมบัติเป็นด่างเช่นออกไซด์ของโซเดียม ออกไซด์ของแคลเซียม แล้วมีลักษณะเช่นนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 152)

วานร [วานอน] น. ลิง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1067)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 26 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา (โค ชาง พอ)” และ “แก้ว”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	โค ชาง พอ	แก้ว
ความหมายตรง	(ผ้า)	+	-
	(เสื้อ)	+	-
	(กางเกง)	+	-
	(หินแข็งใส)	-	+
	(จำพวกอัญมณี)	-	+
	(มีค่า)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ของดี, มีราคา)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา (โค ชาง พอ)” และ “แก้ว” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา (โค ชาง พอ)” และ แก้ว คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ ของดี, มีราคา)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา (โค ชาง พอ)” และ “แก้ว”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา ถึงแก่ใครไปพาดไว้ที่ต่อไม้มันโง่” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ยื่นแก้วให้วานร” ซึ่งมีความหมายว่า เอาของมีค่าให้แก่คนที่ไม่รู้ค่าของสิ่งนั้น

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “โค ชาง พอ (เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “ของดี, มีราคา” คำว่า “เครื่องนุ่งห่ม” มีอรรถลักษณะของคำ คือ (+ผ้า) (+สำหรับสวมกาย) “สำเภา” มีอรรถลักษณะของคำ คือ (+เรือเดินทะเล) (+ใช้บรรทุกสินค้า) สินค้าที่บรรทุกใส่เรือสำเภาเดินทะเลมา จะเป็นสินค้าจากต่างประเทศที่เป็นของดี มีราคาแพง ก่อนที่ชาติตะวันตกจะเดินทางเข้ามาติดต่อกับดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์ จีนเป็นประเทศแรกๆ ที่เดินทางมาค้าขายในดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สินค้าที่บรรทุกสำเภามาจะเป็นของดี มีราคาแพง เช่น ถ้วยชาม เครื่องเคลือบ ผ้าไหม ผ้าแพร เป็นต้น ดังนั้น “เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเภา” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “ของดี, มีราคา” กลุ่มคำ “พาดไว้ที่ต่อไม้” มีอรรถลักษณะของคำคือ (+ถ่าง) (+วางทาบห้อยลง) (+โคนของต้นไม้) (+ลำต้นถูกหักหรือตัด) และ (+ปักอยู่ในพื้นดิน) การนำเสื้อผ้าที่เป็นของดี, มีราคา ไปพาดไว้ที่ต่อไม้ ไม่เก็บรักษาไว้ให้ดี จึงเท่ากับเป็นการไม่รู้ค่าของของชิ้นนั้น

3. สำนวนไทยมาตรฐาน “ยื่นแก้วให้วานร” คำว่า “แก้ว” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+หินแข็งใส) (+จำพวกอัญมณี) (+มีค่า) คำว่า “วานร” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ลิง) (+สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม) (+ลักษณะคล้ายคน) (+ดินหน้า, หลัง ใช้จับเกาะได้) ลิงเป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม ที่มีลักษณะคล้ายคน ใช้ดินหน้าจับสิ่งของได้ ลิงไม่รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดคือของมีค่า นอกจากอาหารซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตเท่านั้น สำนวน “ยื่นแก้วให้วานร” จึงมีความหมายว่า เอาของมีค่าให้แก่คนที่ไม่รู้ค่าของสิ่งนั้น

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน

“ใครกินปูน ท้องมันจิ้น”

“กินปูนร้อนท้อง”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 6)

สำนวนไทใหญ่ p̄ŋɪnt̚ar- d̄əmɲɪk̚bɪr

/p̄^haw^l ki:n^l t̄u:n^l - tɔ:ŋ⁵ man⁴ k̄o:n⁵ /

เผื่อ กิน ปูน - ต้อง มัน ค่น

“ใครกินปูน ท้องมันจิ้น”

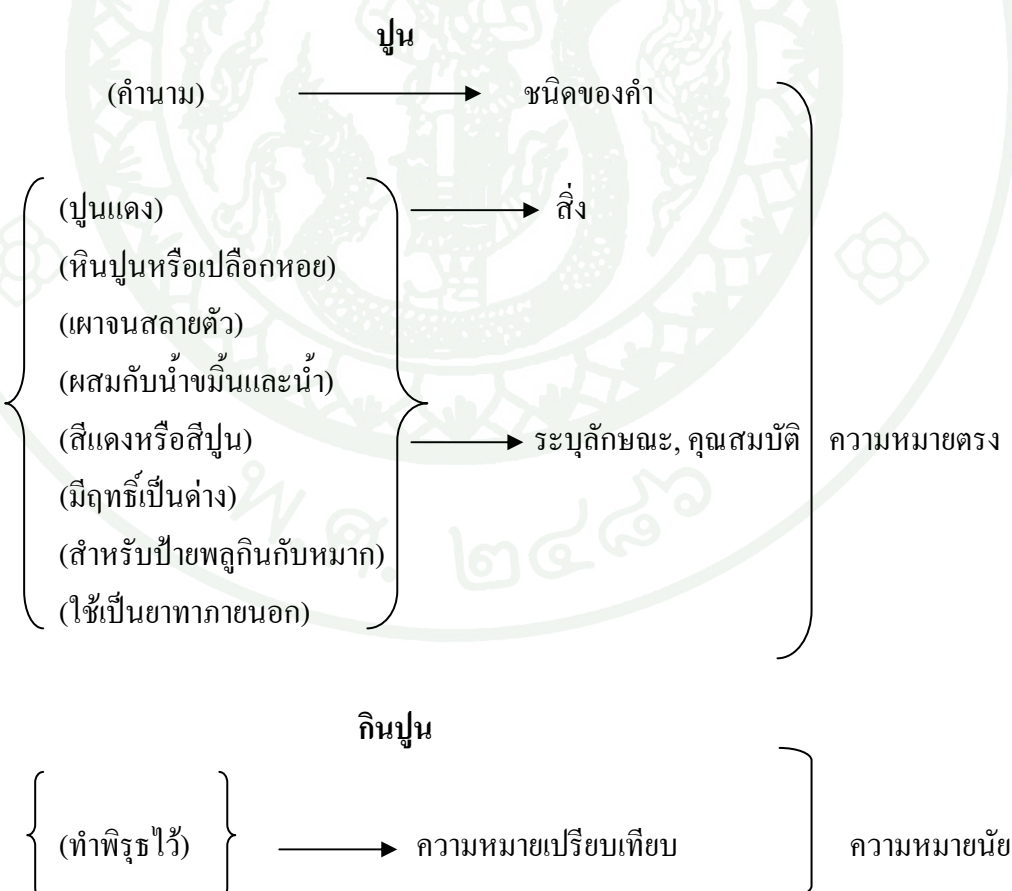
ความหมาย คนทำพิธีไว้ ภายหลังจากที่คนนั้นคนนี้รู้ก็แสดงอาการเดือดร้อนขึ้นเอง

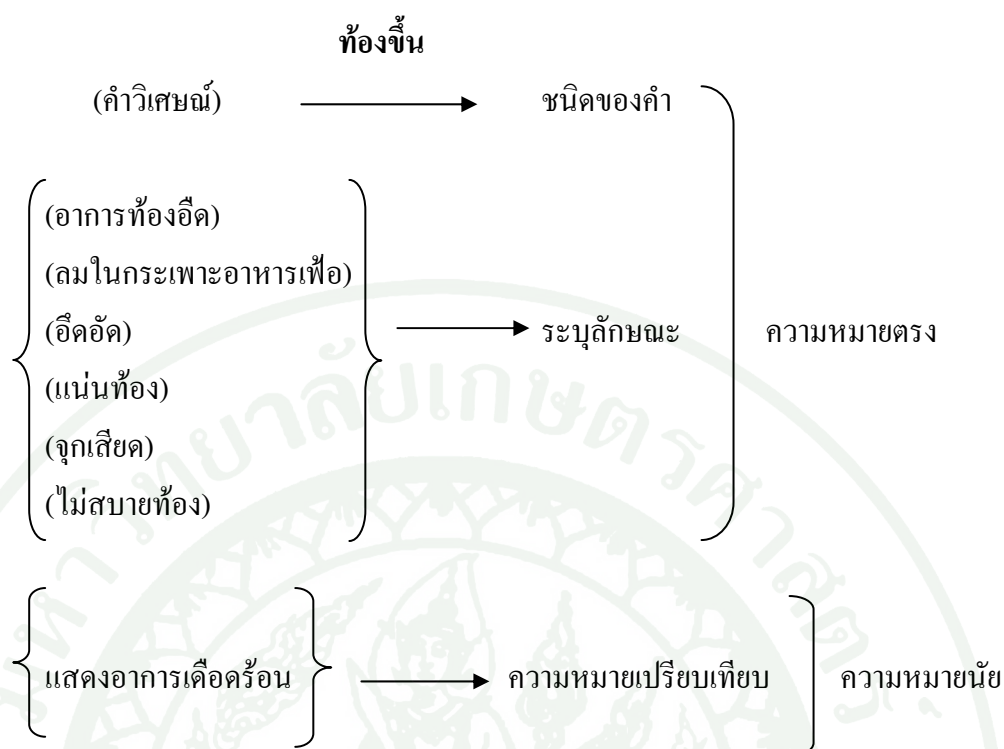
ปูน น. หินปูนหรือเปลือกหอยเมื่อถูกเผาจนสลายตัว, ปูนกินกับหมากหรือปูนแดง ในคำ เช่น ป้ายปูน ปูนกัดปาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 704)

ปูนแดง น. ปูนสุกที่เมื่อผสมกับผงขมิ้นและน้ำจะเป็นสีแดง สำหรับป้ายพลุกินกับหมาก. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 704)

ท้องขึ้น ว. อาการที่ท้องอืดเพราะลมในกระเพาะอาหารเพ้อขึ้น; เรียกปลาจวนจะเน่าว่า ปลาท้องขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 511)

อรรถลักษณะของคำ

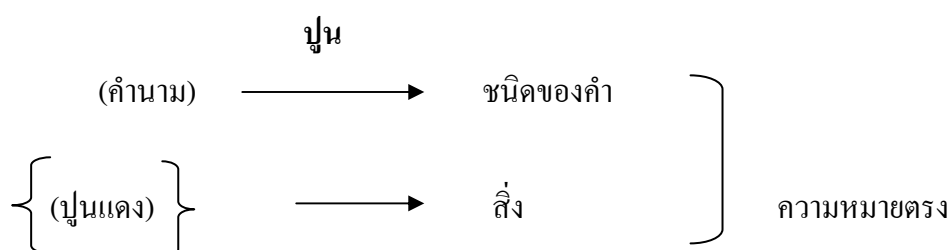
สำนวนไทยมาตรฐาน “กินปูนร้อนท้อง”

ความหมาย คนทำพิธีไว้ ภายหลังรู้ว่าคนนั้นคนนี้รู้ก็แสดงอาการเดือดร้อนขึ้น

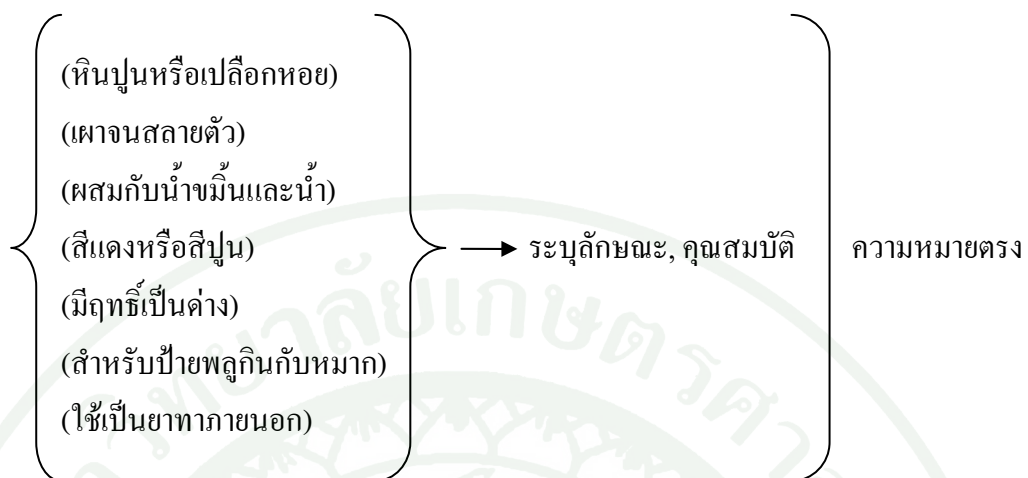
ปูน น. หินปูนหรือเปลือกหอยเมื่อถูกเผาจนสลายตัว, ปูนกินกับหมากหรือปูนแดง
ในคำ เช่น ป้ายปูน ปูนกัดปาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 704)

ปูนแดง น. ปูนสุกที่เมื่อผสมกับผงขมิ้นและน้ำจะเป็นสีแดง สำหรับป้ายพู่กันกับหมาก.
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 704)

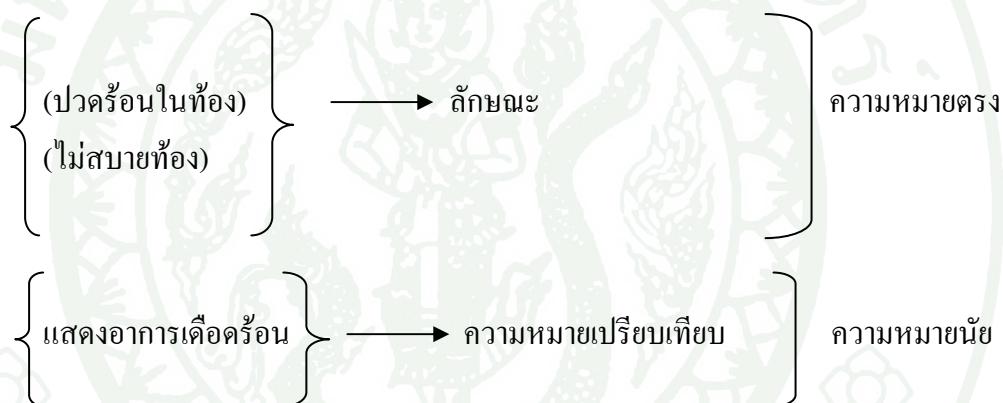
อรรถลักษณะของคำ

ปูนแดง

ร้อนท้อง

ตารางที่ 27 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ท้องขึ้น	ร้อนท้อง
ความหมายตรง	อาการท้องอืด	+	-
	ลมในกระเพาะอาหารเพื่อ	+	-
	จุกเสียด	+	-
	แน่นท้อง	+	-
	ปวดร้อนในท้อง	-	+
	ไม่สบายท้อง	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	แสดงอาการเดือดร้อน	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ไม่สบายท้อง) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+แสดงอาการเดือดร้อน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (อาการท้องอืด) (ลมในกระเพาะอาหารเพื่อ) (จุกเสียด) (แน่นท้อง) (ปวดร้อนในท้อง)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

ประเภท	-		ชั้นที่ 1
	ท้องขึ้น	ร้อนท้อง	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “อาการไม่สบายในท้อง (กระเพาะอาหาร)” คำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “อาการ ไม่สบายในท้อง(กระเพาะอาหาร)” แบบหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมาย ต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. คำว่า “ไทใหญ่” ใครกินปูน ท้องมันขึ้น มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน กินปูนร้อนท้อง ซึ่งมีความหมายว่า คนทำพิรุณไว้ ภายหลังรู้ว่าคนนั้นคนนั้นก็แสดงอาการเดือดร้อน ขึ้นเอง

2. คำว่า “ปูน” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ปูนแดง) (+มีฤทธิ์เป็นด่าง) (+สำหรับป้ายพลุกินกับหมาก) (+ใช้เป็นยาทาภายนอก) การป้าย ปูนแดงกับพลุเคี้ยวกินกับหมากนั้น การกินไม่ใช่การกลืนกินเข้าไปในท้อง แต่จะบ้วนน้ำหมากทิ้ง การกลืนกินปูนลงไปท้อง จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง สิ่งที่ไม่ควรกิน ไม่ควรทำ เมื่อไปทำมันก็สำแดงออกมา คำว่า “ท้องขึ้น” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ (+อาการท้องอืด) (+ลมในกระเพาะอาหารเพื่อ) (+จุกเสียด) (+ไม่สบายท้อง) ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง แสดงอาการเดือดร้อน ให้คนอื่นรู้ เมื่อ “กินปูน” เข้าไป ก็ “แสดงอาการเดือดร้อนไม่สบายกายออกมา” สำนวน ใครกินปูน ท้องมันขึ้น จึงมีความหมายว่า คนทำพิรุณไว้ ภายหลังรู้ว่าคนนั้นคนนั้นก็แสดง อาการเดือดร้อนขึ้นเอง

3. คำว่า “ปูน” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน มีอรรถลักษณะของคำ ที่สำคัญ คือ (+ปูนแดง) (+มีฤทธิ์เป็นด่าง) (+สำหรับป้ายพลุกินกับหมาก) (+ใช้เป็นยาทาภายนอก) ที่มาของสำนวนมาจาก “ตุ๊กแก” เมื่อถูกล่อให้กินปูนแดงเข้าไปแล้วจะแสดงอาการจ้วเจียร้อยแฉะๆ จึงสันนิษฐานว่า “ตุ๊กแก” นั้น “ร้อนท้อง” คำว่า “กินปูน” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ทำพิรุณไว้ คำว่า “ร้อนท้อง” มีอรรถลักษณะสำคัญ คือ (+ไม่สบายท้อง) (+ปวดร้อนในท้อง) ซึ่งเป็น อาการของตุ๊กแกหลังจากกินปูน ถูกใช้เปรียบเทียบในสำนวน “กินปูนร้อนท้อง” หมายถึง คนทำ พิรุณไว้ ภายหลังรู้ว่าคนนั้นคนนั้นก็แสดงอาการเดือดร้อนขึ้นเอง

4. ชาวไทใหญ่และชาวไทยต่างมีวัฒนธรรมการกินหมากพลูเหมือนกัน จึงมีการนำ “ปูนแดง” มาเปรียบเทียบกับในสำนวน ส่วนคำว่า “ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง” ก็เป็นคำในหมวดหมู่เดียวกันความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “อาการไม่สบายในท้อง (กระเพาะอาหาร)” เหมือนกัน แต่ความสัมพันธ์ของคำมีความหมายต่างกัน คือ “ท้องขึ้น” เป็นอาการท้องอืด แน่นท้อง จุกเสียด ส่วน “ร้อนท้อง” เป็นอาการปวดร้อนในท้อง

“งูเห่ลือมทำค้อน - เพราะเอาแต่นอน”

“จี้เกียจสันหลังยาว”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 78)

สำนวนไทใหญ่ **cōi t̪k̪nr - yz̪nɔ̌a t̪i t̪i**

/ ɣuː⁴ lə̌m¹ thaː³ kʰw̃ːn⁵ - jɔːn⁵ pəː³ ʔəːn¹ lə̌n¹ /

งูเห่ลือม ถ้ำ ค้อน - ย่อน เปื่อ เอ็น เหลิน

“งูเห่ลือมทำค้อน - เพราะเอาแต่นอน (จี้เกียจ)”

ความหมาย คนเกียจคร้านเอาแต่นอน

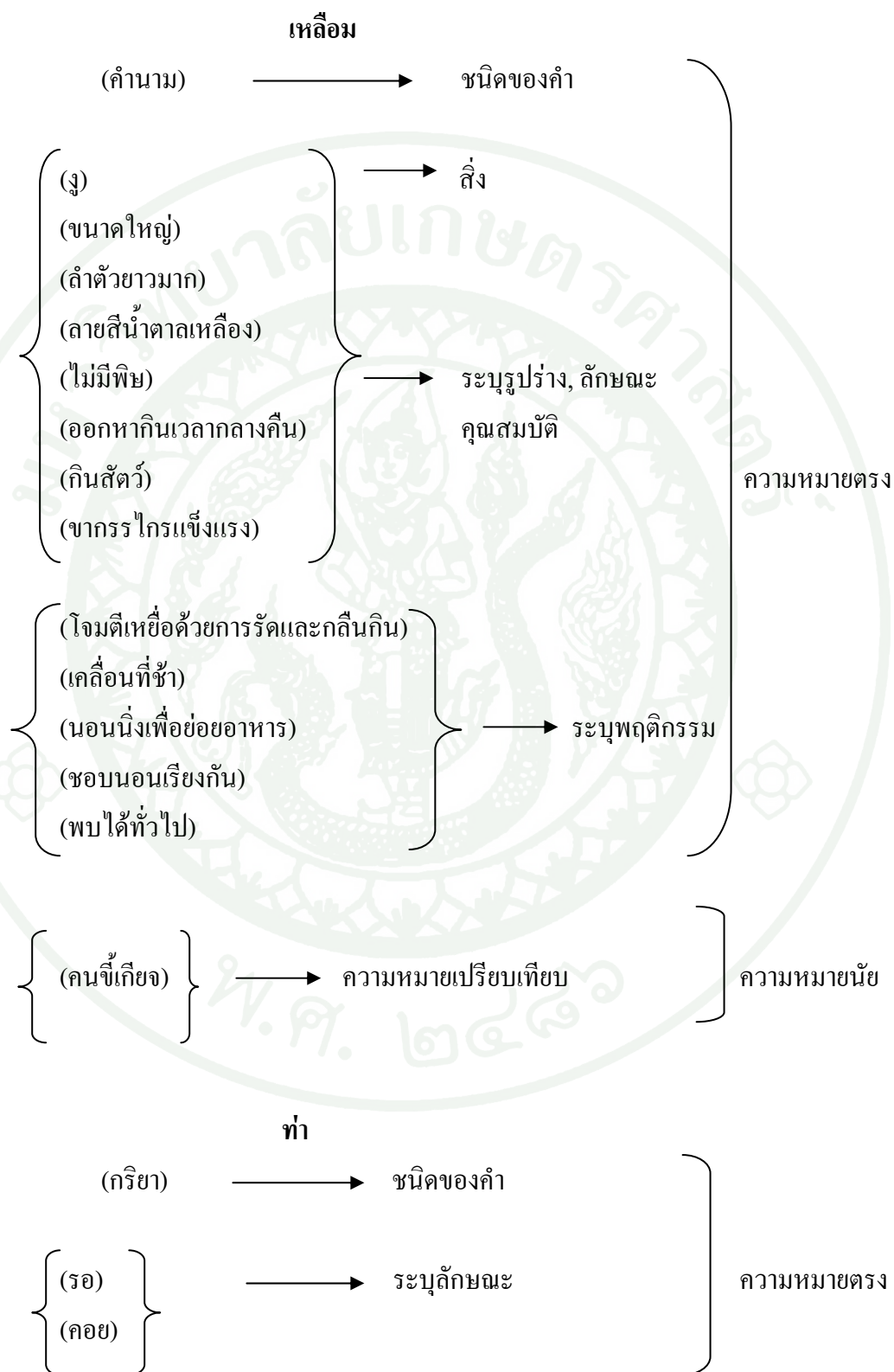
เห่ลือม [เห่ลือม] น. ชื่องูขนาดใหญ่ชนิด *Python reticulatus* ในวงศ์ Pythonidae ตัวโตเรียวยาว ลายสีน้ำตาลเหลือง ขาวได้ถึง 9 เมตร ที่กลางหัวมีเส้นสีดำซึ่งมักเรียกว่า สรด้า ออกหากินในเวลากลางคืน ไม่มีพิษ เป็นงูที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1308)

ทำ ก. รอคอย เช่น เหตุไฉนรีบมาไม่ทำกัน. (อิเหนา), มักใช้เข้าคู่กับ คอย หรือ รอ เป็น คอยทำ รอทำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 522)

ค้อน น. ชื่อเครื่องมือที่มีหัวและด้าม สำหรับเคาะ ตอก ตี ทบ, ลักษณะนามว่า เค้า หรือ อัน; เครื่องมือชนิดหนึ่งใช้ในการจับปลา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 236)

นอน ก. เอนตัวลงกับพื้นหรือที่ใดๆ, อาการที่สัตว์เอนตัวลงกับพื้นเพื่อพักผ่อนเป็นต้นหรือ ยืนหลับอยู่กับที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 567)

อรรถลักษณะของคำ

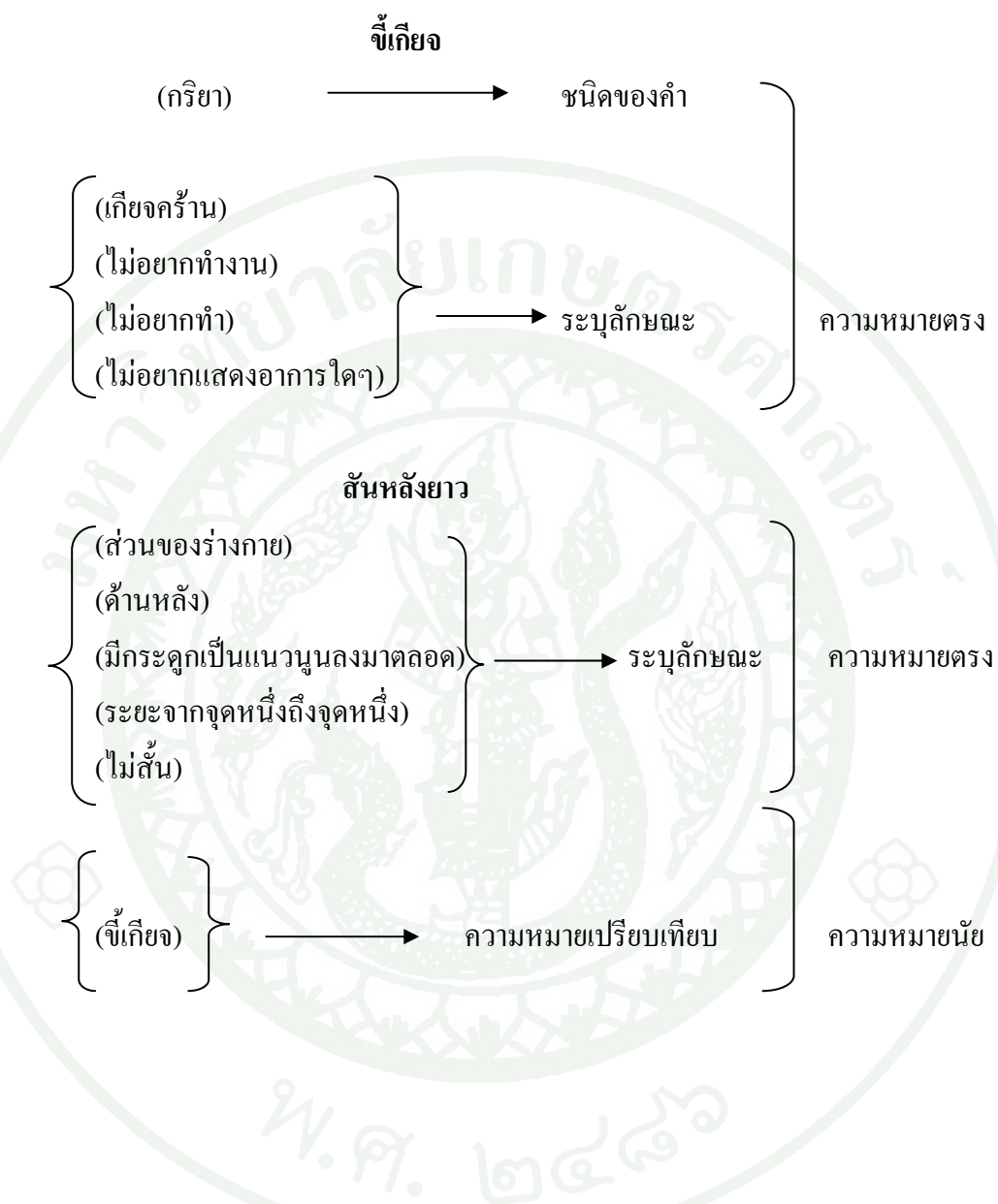

สำนวนไทยมาตรฐาน “จี๋เกียจสันหลังยาว”

ความหมาย คนเกียจคร้านเอาแต่นอน

สันหลัง น. ส่วนของร่างกายด้านหลัง ซึ่งมีกระดูกเป็นแนวนูนลงมาตลอดหลัง
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1165)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 28 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นอน” และ “จี๊เกียจ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	นอน	สันหลังยาว
ความหมายตรง	(อาการ)	+	-
	(เอนตัวลงกับพื้น)	+	-
	(ไม่เคลื่อนไหว)	+	-
	(หลับ)	+	-
	(ส่วนของร่างกาย)	-	+
	(มีกระดูกเป็นแนวนอนลงมาตลอด)	-	+
	(ไม่สั้น)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (จี๊เกียจ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นอน” และ “สันหลังยาว” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “นอน” และ “สันหลังยาว” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ จี๊เกียจ)

2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า นอน และสันหลังยาว

ผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “งูเหลือมทำค้อน เพราะเอาแต่นอน” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “จี๊เกียจสันหลังยาว” ซึ่งมีความหมายว่า คนเกียจคร้านเอาแต่นอน

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “นอน” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง จี๊เกียจ คำว่า “นอน” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+อาการ) (+เอนตัวลงกับพื้น) (+ไม่เคลื่อนไหว) (+พักผ่อน) (+หลับ) คำว่า “จี๊เกียจ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+เกียจคร้าน) (+ไม่ยอมทำงาน)

(+ไม่ยอมแสดงอาการใดๆ) ดังนั้น คำว่านอน คือ การพักผ่อน ไม่เคลื่อนไหว จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “งี้เกียจ” ส่วน “งูเหลือม” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+เคลื่อนไหวช้า) (+ชอบนอนเรียงกัน) (+นอนนิ่งเพื่อย่อยอาหาร) ดังนั้น พฤติกรรมการนอนนิ่งของงูเหลือม ไม่แสดงอาการใดๆ ไม่เคลื่อนไหว จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง งี้เกียจ เช่นกัน สำนวน “งูเหลือมทำค้อน เพราะเอาแต่นอน” อธิบายความได้ว่า พฤติกรรมการนอนเรียงกัน งี้เกียจ ขาดการระมัดระวังตัวของงูเหลือม เหมือนกับการนอนรอทำให้คนนำค้อนมาทุบตี ความหมายของ สำนวน หมายถึง คนเกียจคร้านเอาแต่นอน

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “สันหลังยาว” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “งี้เกียจ” อรรถลักษณะของคำว่า “สันหลังยาว” ไม่ปรากฏความหมายที่เกี่ยวข้องกับความงี้เกียจ ขุนวิจิตรมาตราได้อธิบายไว้ว่า ที่มาของสำนวนอาจจะมาจากการสังเกตลักษณะคนที่มึนงี้เกียจ (+เกียจคร้าน) ว่าสันหลังยาว อธิบายความหมายของสำนวนว่า เพราะเอาแต่นอนงี้เกียจสันหลัง จึงยาว “สันหลังยาว” จึงมีความหมายว่า “งี้เกียจ” ผู้วิจัยพบว่า “สันหลังยาว” มีอรรถลักษณะที่สัมพันธ์ กับ “งูเหลือม” คือ (+ด้านหลัง) (+มีกระดูกเป็นแนวนูนลงมาตลอด) (+ไม่สั้น) สันหลังเป็นส่วนของ ร่างกายมนุษย์ ส่วนงูเหลือมเป็นงูขนาดใหญ่ มีลักษณะลำตัวยาวได้ถึง 9 เมตร พฤติกรรมการนอน ของงูเหลือม จึงอาจจะนำมาเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของคนงี้เกียจ ว่าสันหลังยาวเหมือนงู

4. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างเปรียบเทียบอาการ “นอน” หมายถึง “งี้เกียจ” เหมือนกัน

“งูเหลือมเฝ้ากลืนกินแก้ง - นกยางคิดจะจับปลา”

“ปลาใหญ่กินปลาเล็ก”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 50)

สำนวนไทใหญ่ cōi¹ tainp/nr- nōy/cra/nrdlb/

/ ɲuː⁴ ləːm¹ paʋ⁷ ʋuːn¹ pʰaːn¹ - nok⁵ jaː⁴ ʔaːn⁴ tiː⁵ pa¹ /

งู เหลิม ปอ^๕ อื่น พาน - นก ย่าง อ้าน ดี ป้า

“งูเหลือมเฝ้ากลืนกินแก้ง - นกยางคิดจะจับปลา”

ความหมาย คนที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหงผู้อ่อนแอหรือผู้น้อย

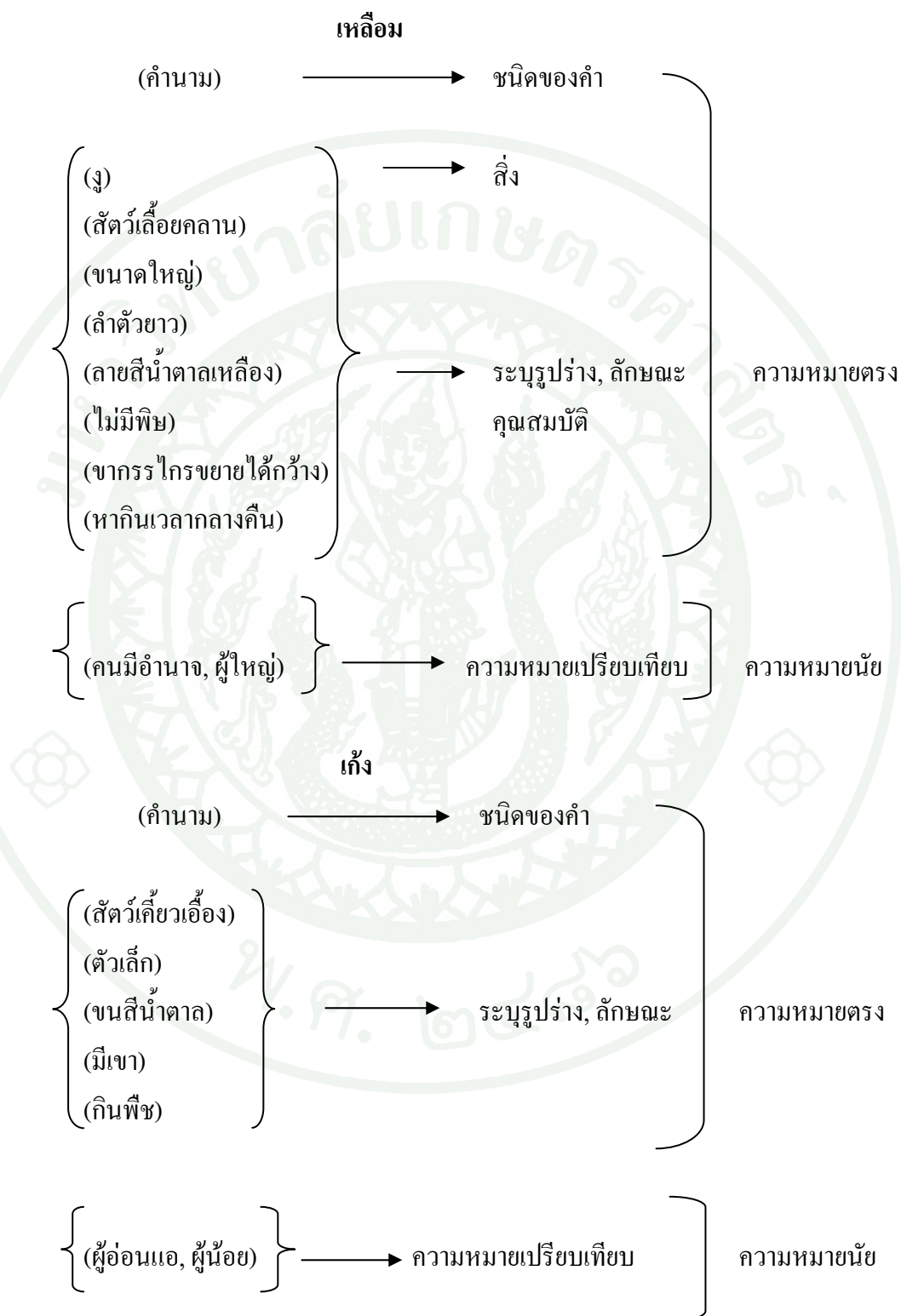
งูเหลือม [เหฺลือม] น. ชื่องูขนาดใหญ่ชนิด *Python reticulatus* ในวงศ์ Pythonidae ตัวโตเรียวยาว ลายสีน้ำตาลเหลือง ยาวได้ถึง 9 เมตร ที่กลางหัวมีเส้นสีดำซึ่งมักเรียกว่า สรด้า ออกหากินในเวลากลางคืน ไม่มีพิษ เป็นงูที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1308)

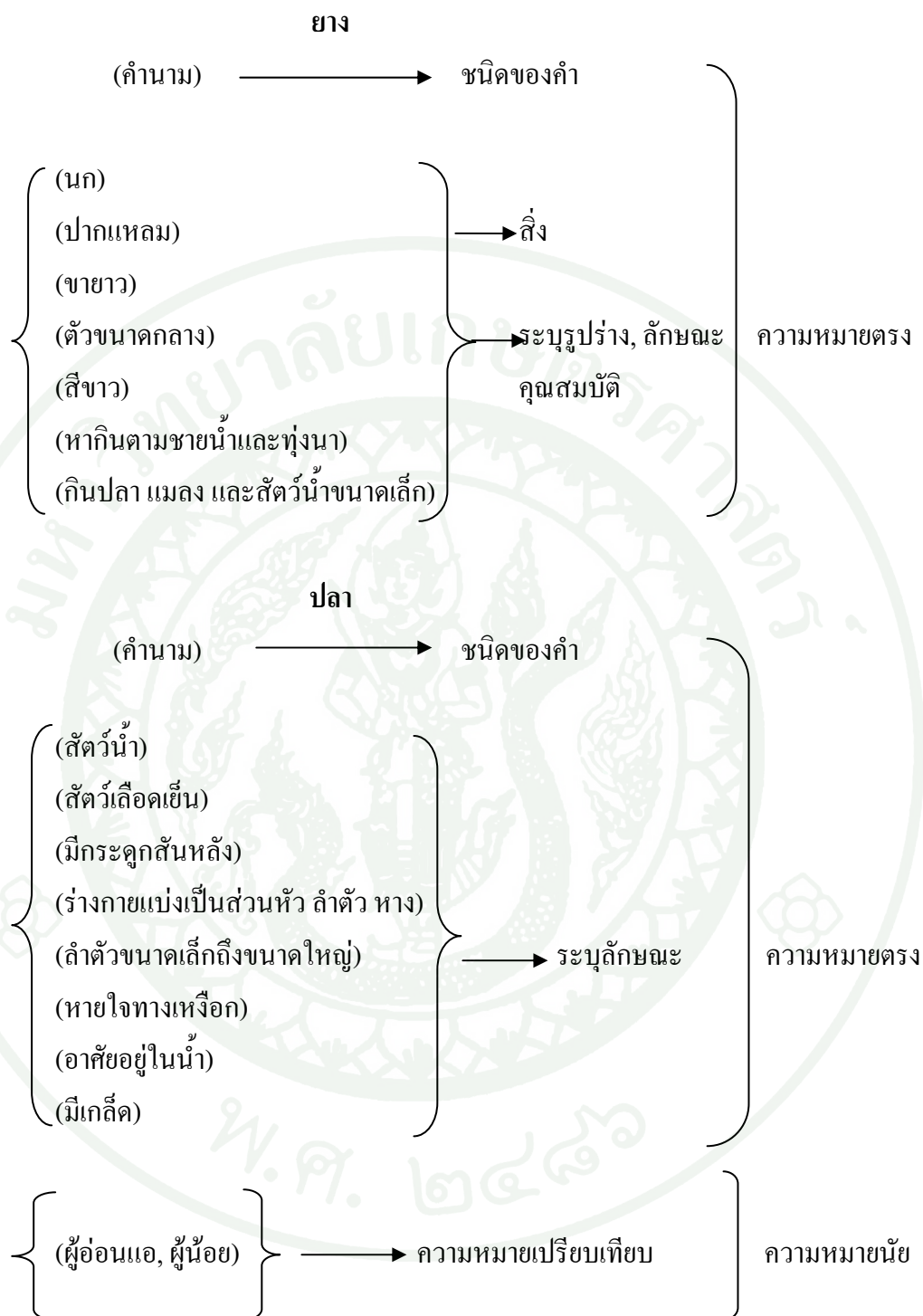
เก้ง น. ชื่อสัตว์เคี้ยวเอื้องในวงศ์ Cervidae ตัวเล็ก ขนสีน้ำตาลจนถึงน้ำตาลเข้ม หน้าผากเป็นสันเห็นได้ชัดเจน ตัวผู้มีเขาและเขี้ยว ในประเทศไทยมี ๒ ชนิด ที่รู้จักกันทั่วไปคือ อีเก้ง หรือ ฟาน (*Muntiacus muntjak*) อีกชนิดหนึ่งคือ เก้งหม้อ หรือ เก้งดำ (*M. feae*) ตัวโตกว่าชนิดแรก ขนสีน้ำตาลแก่เกือบดำ ที่หัวมีขนลักษณะคล้ายจุกสีเหลืองแซมดำ, ปักชำได้เรียก กวางจุก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 138)

นกยาง น. ชื่อนกในวงศ์ Ardeidae ปากแหลม ขาวยาว ตัวสีขาว บางชนิดตัวสีดำ น้ำตาลหรือเขียว หากินตามชายน้ำและทุ่งนา กินปลา แมลง และสัตว์น้ำขนาดเล็ก มีหลายชนิด เช่น ยางกรอกพันธุ์จีน (*Ardeola bacchus*) ยางควาย (*Bubulcus ibis*) ยางโตน ซึ่งมี 2 ชนิด คือ ยางโตนน้อย (*Egretta intermedia*) และ ยางโตนใหญ่ (*E. alba*) ยางเปี่ย (*E. garzetta*) ซึ่งในฤดูผสมพันธุ์จะมีขนฟูยาวขึ้นที่ท้ายทอยเป็นเปียสีขาว 2-3 เส้น, กระยาง ก็เรียก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 901)

ปลา [ปลา] น. ชื่อสัตว์น้ำเลือดเย็นมีกระดูกสันหลัง ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง ส่วนใหญ่หายใจทางเหงือกยกเว้นปลาปอด มีครีบช่วยในการเคลื่อนไหว บางชนิดมีเกล็ด บางชนิดไม่มี รูปร่างลักษณะ ขนาด และพฤติกรรมแตกต่างกันมากมาย พบในแหล่งน้ำทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 678)

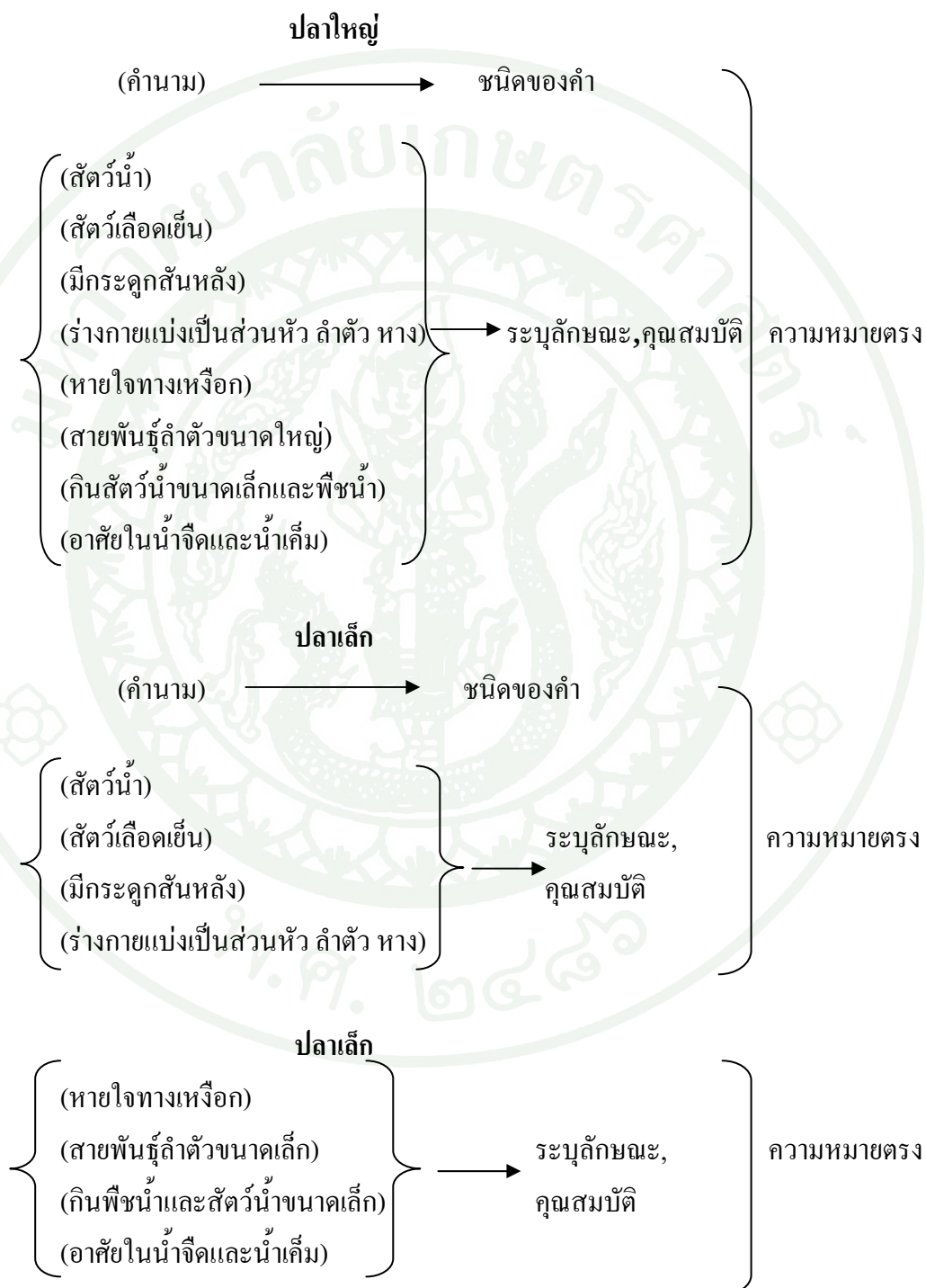
อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก”

ความหมาย คนที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหงผู้อ่อนแอหรือผู้น้อย

ตารางที่ 29 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งูเหลือม” “งูเห่า” “นกกาง” และ “ปลา”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	งูเหลือม	งูเห่า	นกกาง	ปลา
ความหมายตรง	(สัตว์เลื้อยคลาน)	+	-	-	-
	(สัตว์เคี้ยวเอื้อง)	-	+	-	-
	(สัตว์ปีก)	-	-	+	-
	(สัตว์น้ำ)	-	-	-	+
	(ขนาดใหญ่)	+	-	-	-
	(ไม่มีพิษ)	+	+	+	+
	(ขากรรไกรขยายได้กว้าง)	+	-	-	-
	(ตัวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง)	-	+	+	+
	(ปากแหลม)	-	-	+	-
	(อาศัยอยู่ในน้ำ)	-	-	-	+
	(หากินตามชายน้ำและทุ่งนา)	-	-	+	-
	(กินสัตว์)	+	-	-	-
	(กินพืช)	-	+	-	-
	(กินปลา แมลง สัตว์น้ำขนาดเล็ก และพืชน้ำ)	-	-	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ				
	(คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่)	+	-	+	-
	(ผู้อ่อนแอ, ผู้เล็ก)	-	+	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งูเหลือม” “งูเห่า” “นกกาง” และ “ปลา” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “งูเหลือม” “งูเห่า” “นกกาง” และ “ปลา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ไม่มีพิษ)
2. “งูเหลือม” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจาก “งูเห่า” “นกกาง” และ “ปลา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์เลื้อยคลาน) (ขนาดใหญ่) (ขากรรไกรขยายได้กว้าง) และ (กินสัตว์)

3. “แก้ง” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจาก “งูเหลือม” “นกกยาง” และ “ปลา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์เคี้ยวเอื้อง) (ตัวเล็ก) และ (กินพืช)

4. “นกกยาง” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจาก “งูเหลือม” “แก้ง” และ “ปลา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์ปีกตัวเล็ก) (ปากแหลม) (หากินตามชายน้ำและทุ่งนา) และ (กินปลา แมลง และสัตว์น้ำขนาดเล็ก)

5. “ปลา” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจาก “งูเหลือม” “แก้ง” และ “นกกยาง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์น้ำ) (ตัวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง) (อาศัยอยู่ในน้ำ) (กินปลา แมลง สัตว์น้ำขนาดเล็ก และพืชน้ำ)

6. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “งูเหลือม” และ “นกกยาง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (-สัตว์น้ำ) (-ไม่มีพิษ) (-อาศัยอยู่ในน้ำ) (-กินพืช) และ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่)

7. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “แก้ง” และ “ปลา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (-สัตว์เคี้ยวเอื้อง) (-สัตว์ปีก) (-ขนาดใหญ่) (+ไม่มีพิษ) (+ตัวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง) (-หากินตามชายน้ำและทุ่งนา) (-กินสัตว์) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ผู้อ่อนแอ, ผู้น้อย)

ตารางที่ 30 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลาใหญ่” และ “ปลาเล็ก”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ปลาใหญ่	ปลาเล็ก
ความหมายตรง	(สัตว์น้ำ)	+	+
	(ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว หาง)	+	+
	(สายพันธุ์ลำตัวขนาดใหญ่)	+	-
	(อาศัยในน้ำจืดและน้ำเค็ม)	+	+
	(กินสัตว์น้ำขนาดเล็กและพืชน้ำ)	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่)	+	-
	(ผู้อ่อนแอ, ผู้น้อย)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลาใหญ่” และ “ปลาเล็ก” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์น้ำ)
(+ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว หาง) (+อาศัยในน้ำจืดและน้ำเค็ม) (+กินสัตว์น้ำขนาดเล็กและพืชน้ำ)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สายพันธุ์ลำตัวขนาดใหญ่)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “งูเหลือมเฝ้ากลิ่นกินแก่ง นกยางคิจะจับปลา” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” ซึ่งมีความหมายว่า คนที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหงผู้อ่อนแอหรือผู้น้อย
2. คำว่า “งูเหลือม” “แก่ง” “นกยาง” และ “ปลา” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ “งูเหลือม” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ขนาดใหญ่) (+ขากรรไกรขยายได้กว้าง) และ (+กินสัตว์) “นกยาง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ (+ปากแหลม) (+หากินตามชายน้ำและทุ่งนา) และ (+กินปลา แมลง และสัตว์น้ำขนาดเล็ก) “งูเหลือม” และ “นกยาง” ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่ “แก่ง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ตัวเล็ก) และ (+กินพืช) “ปลา” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+สัตว์น้ำ) (+ตัวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง) (+กินปลา แมลง สัตว์น้ำขนาดเล็ก และพืชน้ำ) “นกยาง” และ “ปลา” ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ผู้อ่อนแอ, ผู้น้อย งูเหลือมเป็นสัตว์ขนาดใหญ่จ้องที่จะกินแก่ง ซึ่งมีขนาดเล็กกว่านกยางหากินตามชายน้ำและทุ่งนาจ้องที่จะกินปลาขนาดเล็ก สัตว์ที่มีขนาดใหญ่กว่าอย่าง “งูเหลือม” และ “นกยาง” จึงเปรียบเทียบ หมายถึง คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่ “แก่ง” และ “ปลา” เป็นสัตว์ขนาดเล็ก ตกอยู่ในสภาพของผู้ถูกล่า จึงเปรียบเทียบ หมายถึง ผู้อ่อนแอหรือผู้น้อยที่ถูกกดขี่ข่มเหง
3. คำว่า “ปลาใหญ่” และ “ปลาเล็ก” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน คำว่า “ปลาใหญ่” และ “ปลาเล็ก” มีอรรถลักษณะสำคัญ คือ กินปลา แมลง สัตว์น้ำขนาดเล็ก และพืชน้ำ “ปลาใหญ่” มีอรรถลักษณะที่แตกต่างจากคำว่า “ปลาเล็ก” คือ (+สายพันธุ์ลำตัวขนาดใหญ่) “ปลาใหญ่” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่ “ปลาเล็ก” มีความหมาย

เปรียบเทียบหมายถึง ผู้อ่อนแอ, ผู้น้อย เมื่อปลาที่มีขนาดตัวใหญ่กว่ากินปลาที่มีขนาดเล็กกว่า
สำนวน “ปลาใหญ่กินปลาเล็ก” จึงมีความหมายว่า คนที่มีอำนาจหรือผู้ใหญ่ที่กดขี่ข่มเหงผู้อ่อนแอ
หรือผู้ย่อย

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำที่มีความสัมพันธ์ต่างหมวดกันมา
เปรียบเทียบในสำนวน แต่มีลักษณะร่วมที่สำคัญ คือ นำสัตว์ที่มีขนาดใหญ่และขนาดเล็ก มาใช้
เปรียบเทียบในสำนวน

5. สำนวน “งูเหลือมเผือกกลืนกินเง็ก นกยางคิดจะจับปลา” สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทใหญ่
มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ประกอบอาชีพทำการเกษตร ทำไร่ หาของป่าล่าสัตว์ “งูเหลือม”
และ “เง็ก” เป็นสัตว์ที่มักจะพบในป่าลึก ส่วน “นกยาง” และ “ปลา” เป็นสัตว์ที่อาศัยอยู่บริเวณ
ชายน้ำและทุ่งนา

“เงินทองมีที่ปลายไม้ - ใครขยันก็หาได้(มีสิทธิที่จะได้)”

“มือใครยาวสาวได้สาวเอา”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 425)

สำนวนไทใหญ่ **ciarkmmigbbu-o- p̄ḡoḡ; b̄q̄ bu m̄nr**

/ ɲu:n⁴ k^ham⁴ mi:⁴ ku:³ pa:j¹ maj⁵ - p^hau¹ kaj⁵ kɔ:⁴ pe:n¹ pu:n³ man⁴ /

จิ้น ค้ำ มี ฎึ ป้าย เม่อ - เผื่อ (ผ้อ) ไก่ กือ เป็น ปู้น มั่น

เงินทองมีที่ปลายไม้ - ใครขยันก็หาได้(มีสิทธิที่จะได้)

ความหมาย ใครมีกำลังความสามารถที่จะถือเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ก็รับถือเอาในทันที
ในทันองว่าใครดีได้กัน

เงิน น. ธาตุลำดับที่ 47 สัญลักษณ์ Ag เป็นโลหะสีขาว เนื้ออ่อนข้างอ่อน หลอมละลาย
ที่ 960.8 °ซ. (อ. silver); วัตถุที่ใช้วัดราคาในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน, วัตถุที่มีตราของรัฐ ใช้ชำระ
หนี้ได้ตามกฎหมาย, ได้แก่ เหรียญกระษาปณ์และธนบัตร, เงินตรา ก็เรียก; โบราณใช้ว่า เงิน
หรือ เงิน ก็มี; (เศรษฐ) วัตถุที่กำหนดให้ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหรือชำระหนี้.

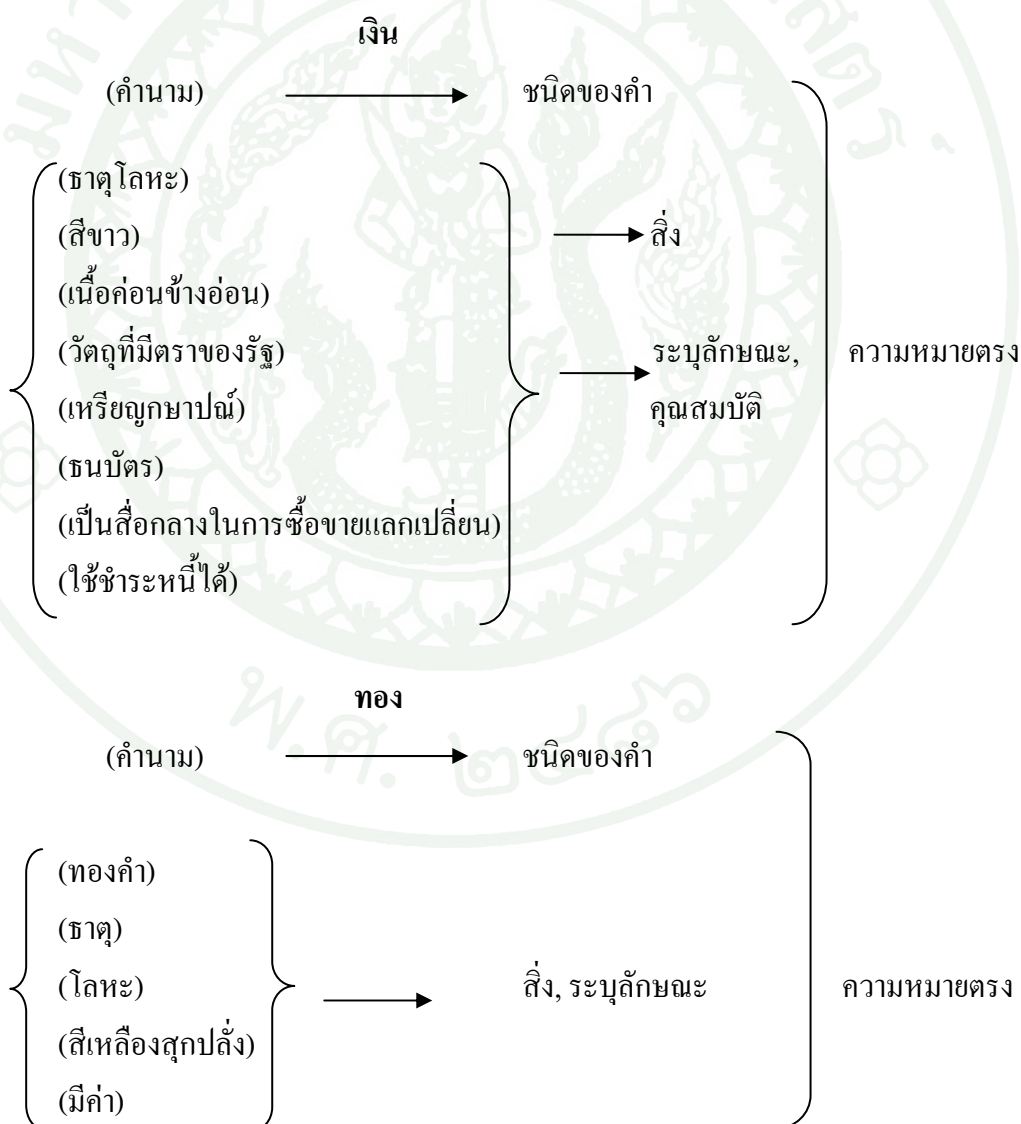
(อ. money) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 280)

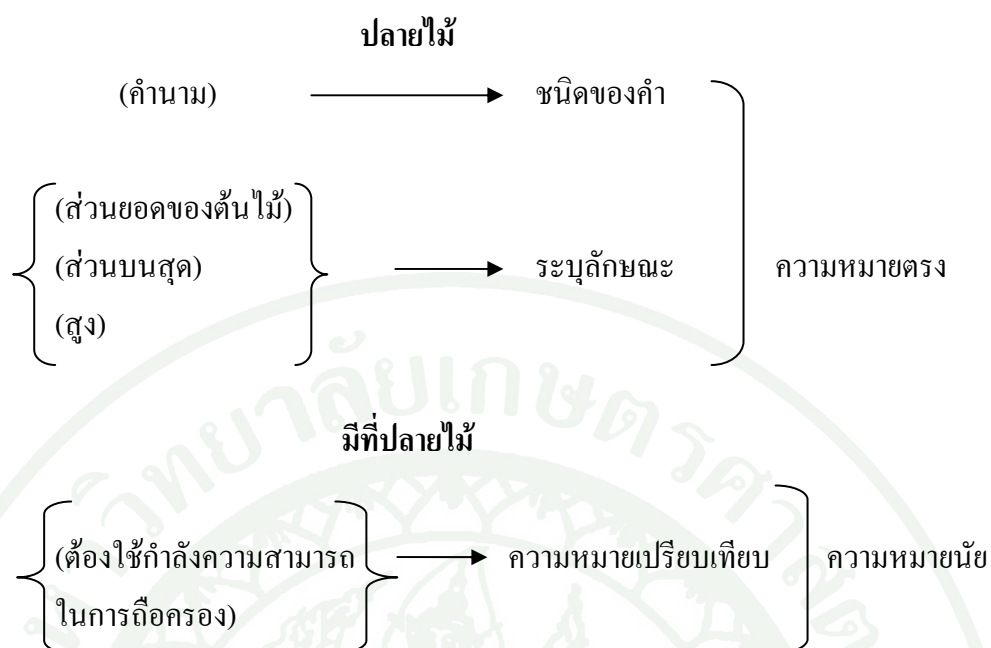
ทอง น. ชาติพันธุ์หนึ่งเนื้อแน่นมาก สีเหลืองสุกปลั่ง เป็นโลหะมีค่า เช่น ป่อทอง
เหรียญทอง ทองแท่ง ทองลิ่ม, เรียกเต็มว่า ทองคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 510)

ปลาย [ปลาย] น. ตอนยอด, ตอนที่สุด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 678)

ไม้ น. คำนำน้าบอกประเภทต้นไม้ เช่น ไม้ยาง ไม้ดำ ไม้แดง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 884)

อรรถลักษณะของคำ

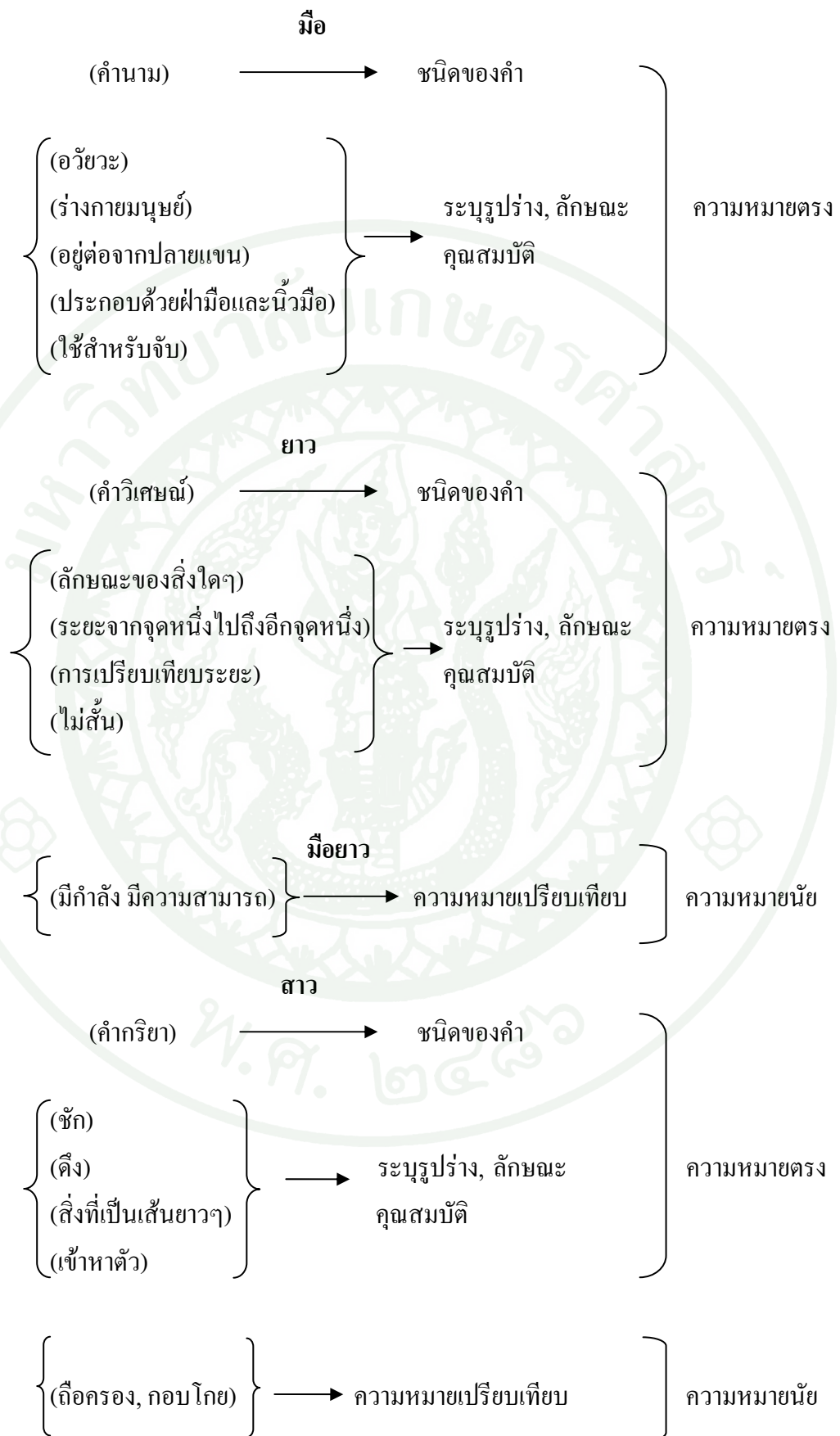
สำนวนไทยมาตรฐาน “มือใครยาวสาวได้สาวเอา”

ความหมาย ใครมีกำลังความสามารถที่จะถือเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ก็รีบถือเอาในทันที
ในทำนองว่าใครดีได้กัน

มือ น. อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายอยู่ต่อจากปลายแขนประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ
สำหรับจับ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 865)

ยาว ว. ลักษณะของสิ่งใดๆ มีกำหนดระยะจากจุดหนึ่งถึงอีกจุดหนึ่งที่ขยายออกไปไม่ได้
แล้ว เช่น ถนนยาว 30 กิโลเมตร เชือกยาว 2 เมตร, ลักษณะส่วนหนึ่งของสิ่งใดๆ มีกำหนดระยะยึด
หรือยื่นเป็นเส้นตรงจากจุดหนึ่งไปถึงอีกจุดหนึ่งมากกว่าอีกสิ่งหนึ่ง เมื่อมีการเปรียบเทียบกัน,
ไม่สั้น เช่น เลื้อยแขนยาว กางเกงขาวยาว กระโปรงยาว, นาน (ใช้แก่เวลา) เช่น หน้าร้อนกลางวัน
ยาวกว่ากลางคืน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 904)

สาว ก. ชักหรือดึงสิ่งที่เป็นเส้นยาวๆ ออกจากที่เข้าหาตัว เช่น สาวไหม สาวเชือก;
อรรถลักษณะของคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1185)

ตารางที่ 31 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลายไม้” และ “มือยาว”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ปลายไม้	มือยาว
ความหมายตรง	(ส่วนยอดของต้นไม้)	+	-
	(ส่วนบนสุด)	+	-
	(สูง)	+	-
	(อวัยวะร่างกายมนุษย์)	-	+
	(ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ)	-	+
	(ใช้สำหรับจับ)	-	+
	(ระยะจากจุดหนึ่งไปถึงอีกจุดหนึ่ง)	+	+
	(ไม่สั้น)	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(ต้องใช้กำลังความสามารถในการถือครอง)	+	+
	(มีกำลัง มีความสามารถ)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลายไม้” และ “มือยาว” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ปลายไม้” และ “มือยาว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ระยะจากจุดหนึ่งไปถึงอีกจุดหนึ่ง) (+ไม่สั้น) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ต้องใช้กำลังความสามารถในการถือครอง)
2. คำว่า “ปลายไม้” มีอรรถลักษณะที่ต่างจากคำว่า “มือยาว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (-อวัยวะร่างกายมนุษย์) (-ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ) (-ใช้สำหรับจับ) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (-มีกำลังความสามารถ)
3. คำว่า “มือยาว” มีอรรถลักษณะที่ต่างกับคำว่า “ปลายไม้” คือ (-ส่วนยอดของต้นไม้) (-ส่วนบนสุด) (-สูง)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-		ชั้นที่ 1
	ปลาย	ยาว	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “การเปรียบเทียบระยะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง” คำว่า “ปลาย” และ “ยาว” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “การเปรียบเทียบระยะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร้

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เงินทองมีที่ปลายไม้-ใครขยันก็หาได้ (มีสิทธิที่จะได้)” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” ซึ่งมีความหมายว่า ใครมีกำลังมีความสามารถที่จะถือเอาสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้ก็รับถือเอาในทันที ในทำนองว่าใครดีได้กัน
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ปลายไม้” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ส่วนยอดของต้นไม้) (+ส่วนบนสุด) (+สูง) ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ต้องใช้กำลังใช้ความสามารถในการถือครอง) ต้นไม้จะมีลำต้นตั้งตรงสูงขึ้นไปเหนือพื้นดิน และมีระยะความยาวจากโคนถึงปลายแตกต่างกัน ส่วนปลายของไม้ คือ ส่วนที่อยู่ยอดบนสุดมีระยะตรงข้ามแบบทิศทางกับส่วนโคนต้น ส่วนของปลายไม้เป็นส่วนที่สูง การจะขึ้นไปเก็บยอดหรือเก็บผลที่อยู่บริเวณยอดจะต้องใช้ความพยายามปีนป่ายขึ้นไปเก็บ หรือหาเครื่องมือมาช่วยในการเก็บ คำว่า “เงินทอง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+เหรียญกษาปณ์) (+ธนบัตร) (+เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน) (+ใช้ชำระหนี้ได้) (+ทองคำ) (+มีค่า) เงินทอง คือ วัตถุ มีค่าที่ใช้เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย การมีเงินทองหรือสะสมเงินทองไว้มาก จะทำให้มีชีวิตที่ดี ไม่ต้องเดือดร้อน ลำบาก หรือยากจน สามารถแสวงหาสิ่งที่อำนวยความสะดวกสบายแก่ตนได้

สำนวน “เงินทองมีอยู่ที่ปลายไม้ ใครขยันก็หาได้ (มีสิทธิที่จะได้)” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ต้องใช้กำลังความสามารถในการถือครอง) เพราะปลายไม้นั้นอยู่สูง ถ้าใครมีความพยายาม ขยันหมั่นเพียรในการแสวงหา ขยันทำมาหากิน ก็ย่อมมีโอกาสที่จะหามาได้หรือมีสิทธิที่จะได้เงินทองนั้น

3. สำนวนไทยมาตรฐาน “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” ขุนวิจิตรมาตรา ได้อธิบายที่มาของสำนวนไว้ว่า มูลของสำนวนมาจากบทรื่องเล่นโบราณที่ว่า “ชักสาวเอย มะนาวโตงเตง ขุนนางมาเอง มาเล่นชักสาว มือใครยาวสาวได้สาวเอา มือใครสั้นเอาเถววัลย์ต่อเข้า” เมื่อพิจารณามูลของสำนวนแล้ว พบว่า “สาว” นี้คือ ไม้สาว (ปรากฏเป็นคำภาษาถิ่น) เป็นไม้ยาวสำหรับสอยหรือค้ำ เช่น สอยผลไม้ หรือใช้ค้ำกิ่งไม้ไว้ พิจารณาตามบทรื่องเล่นนี้ ก็คือการสอยผลมะนาวด้วยไม้สาว มือใครยาวก็จะเอื้อมได้สูงกว่า ถือว่าได้เปรียบ ก็จะสอยได้รวดเร็วและปริมาณมาก ส่วนมือใครสั้นเอื้อมไม่ถึงก็ต้องไปหาเถววัลย์ เป็นพันธุ์ไม้เถา มีลำต้นยาวและแข็งแรงมาต่อเข้ากับไม้สาวเป็นการช่วยให้เอื้อมได้ถึง การ “สาว” ก็คือ การชักหรือดึงเข้ามาหาตัว เมื่อพิจารณาจากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวน พบว่า สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “มือ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+อวัยวะ) (+ร่างกายมนุษย์) (+ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ) (+ใช้สำหรับจับ) และคำว่า “ยาว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ลักษณะของสิ่งใดๆ) (+ระยะจากจุดหนึ่งไปถึงอีกจุดหนึ่ง) (+ไม่สั้น) กลุ่มคำ “มือยาว” ระยะจากต้นแขนหัวไหล่ถึงปลายมือไม่สั้น และมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+มีกำลังความสามารถ) คำว่า “สาว” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ชัก) (+ดึง) (+สิ่งที่เป็นเส้นยาวๆ) (+เข้าหาตัว) ตามปกติการ “สาว” นั้น ต้องเป็นการใช้มือจับวัตถุที่เป็นเส้นยาวๆ แล้วชักหรือดึงเข้าหาตัว เช่น สาวเชือก สาวไหม สาวไม้ เป็นต้น “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” เป็นการเปรียบเทียบว่า หากใครมือยาวก็มีโอกาสที่เอื้อมมือชักหรือดึงเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งเข้ามาหาตนได้มาก สาวมาได้เร็ว “สาวได้สาวเอา” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง การนำประโยชน์เข้าหาตน การถือครอง กอบโกยสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในลักษณะของการแย่งแข่งขัน ในทำนองใครดีใครได้ ซึ่งมีความหมายครอบคลุมทั้งทรัพย์สินเงินทอง สิ่งของ รวมตลอดถึงความรู้ ตำแหน่งหน้าที่ หรืออำนาจ เป็นต้น ดังนั้น สำนวน “มือใครยาวสาวได้สาวเอา” จึงมีความหมายว่า ใครมีกำลัง มีความสามารถมากที่จะถือเอาสิ่งใดสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่ได้รับถือเอาในทันที ในทำนองว่าใครดีได้กัน

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้สิ่งแวดล้อมในการเปรียบเทียบที่คล้ายคลึงกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้การสังเกตธรรมชาติ นำส่วนประกอบของต้นไม้มาเปรียบเทียบ สะท้อนโลกทัศน์ที่ว่าวิถีชีวิตของชาวไทใหญ่มีความผูกพันกับสิ่งแวดล้อม ป่าเขา ส่วนสำนวนไทย

มาตรฐานจะเปรียบเทียบกับวิถีชีวิตเกี่ยวกับการประดิษฐ์เครื่องมืออำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิต คือ ไม้ส้าว เป็นเครื่องมือช่วยในการสอยสิ่งที่อยู่สูงเกินมือเอื้อมถึง ปัจจุบันคนไทยตามต่างจังหวัด ก็ยังคงใช้ไม้ส้าวสอยผลไม้อยู่ทั่วไป

5. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างปรากฏคำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ปลาช” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ขาว” ซึ่งคำว่า “ปลาช” และ “ขาว” ต่างเป็น “การเปรียบเทียบระยะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง” แบบหนึ่ง สะท้อนให้เห็นว่าชาวไทใหญ่และชาวไทยต่างมีวิถีคิดที่คล้ายคลึงกัน คือ ทรัพย์สินเงินทองหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เป็นที่ต้องการของคนเปรียบเหมือนสิ่งที่อยู่ไกลหรืออยู่สูง คำสอนในสำนวนไทใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่การแสวงหาทรัพย์สินเงินทอง และไม่เน้นการแข่งขันระหว่างบุคคลอย่างชัดเจน แต่เน้นการแข่งขันกับตนเองก่อน ใครชนะก็มีสิทธิที่จะได้ ส่วนคำสอนในสำนวนไทยมาตรฐานจะกล่าวโดยรวมหมายถึงทุกสิ่งทุกอย่าง และเมื่อพิจารณาจากมูลของสำนวนแสดงให้เห็นว่าเป็นการแข่งขันแก่งแย่งกันอย่างชัดเจน โดยปริยายทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน หมายถึง การทำมาหากินหรือแสวงหาสิ่งใดสิ่งหนึ่งต้องใช้สติปัญญา ความขยันอดทน และกำลังความสามารถ จึงจะมีโอกาสที่จะแสวงหาได้มากกว่าผู้อื่น ในขณะที่เดียวกันก็สะท้อนให้เห็นว่า สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ต้องมีการแก่งแย่งแข่งขันกันในการดำรงชีวิต

“งมปลาเมื่อน้ำขุ่น ตากผ้าเมื่อแดดอุ่น”

“ซื้อวัวหนานา ซื้อผ้าหน้าหนาว”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 169, 170)

สำนวนไทใหญ่ *carbamur mkur - d/grp; muf Qraur*

/ ɲu:m⁴ pa:¹ mɔ:³ nam⁵ k'u:n² - ta:k² p'a:³ mɔ:³ le:t² ɯ:n² /

งุ่ม ป้า หม้อ น้ำ ขุ่น - ตัก ผ้า หม้อ แดด อุ่น

“งมปลาเมื่อน้ำขุ่น ตากผ้าเมื่อแดดอุ่น”

ความหมาย การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเวลาที่ไม่เหมาะสม ย่อมสำเร็จผลได้ยาก

งม ก. ดำน้ำลงไปคลำหาของ, คลำหาของในน้ำ; โดยปริยายหมายความว่า รุ่มง่าม, ซักซ้า, เช่น มัวไปงมอยู่ที่ไหน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 274)

ปลา [ปลา] น. ชื่อสัตว์น้ำเลือดเย็นมีกระดูกสันหลัง ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง ส่วนใหญ่หายใจทางเหงือก ยกเว้นปลาปอด มีครีบช่วยในการเคลื่อนไหว บางชนิดมีเกล็ด บางชนิดไม่มี รูปร่างลักษณะ ขนาด และพฤติกรรมแตกต่างกันมากมาย พบในแหล่งน้ำทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 677)

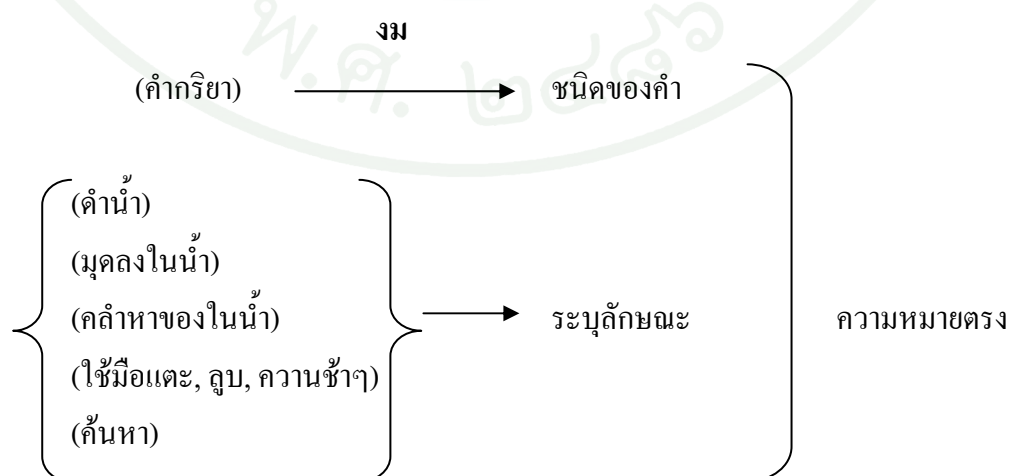
ปูน ว. มีลักษณะมัว ไม่ใส ไม่ชัดเจน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 195)

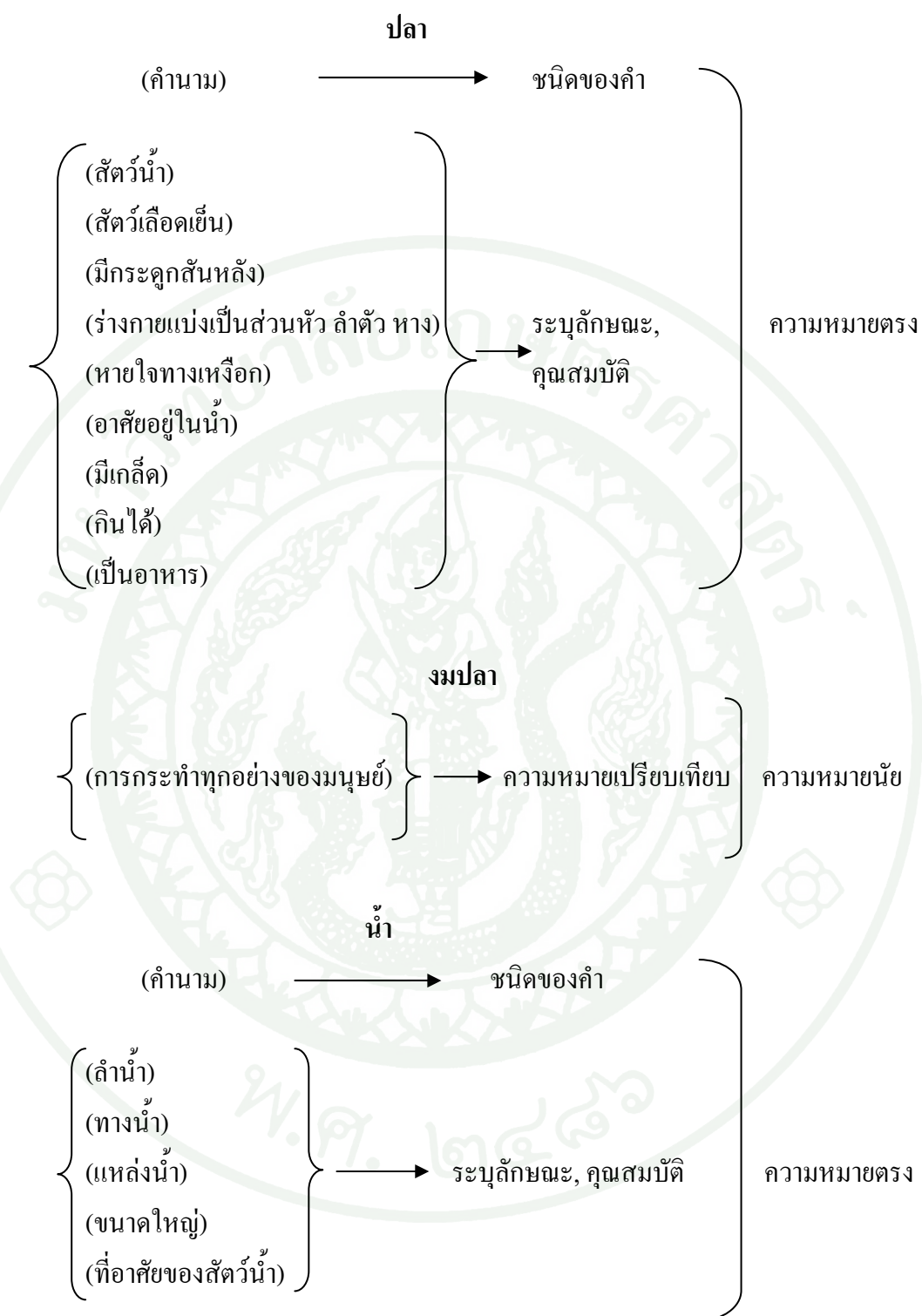
ตาก ก. ผึ่งให้แห้ง เช่น ตากผ้า, ปลดทิ้งไว้กลางแจ้ง เช่น ตากแดด ตากฝน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 457)

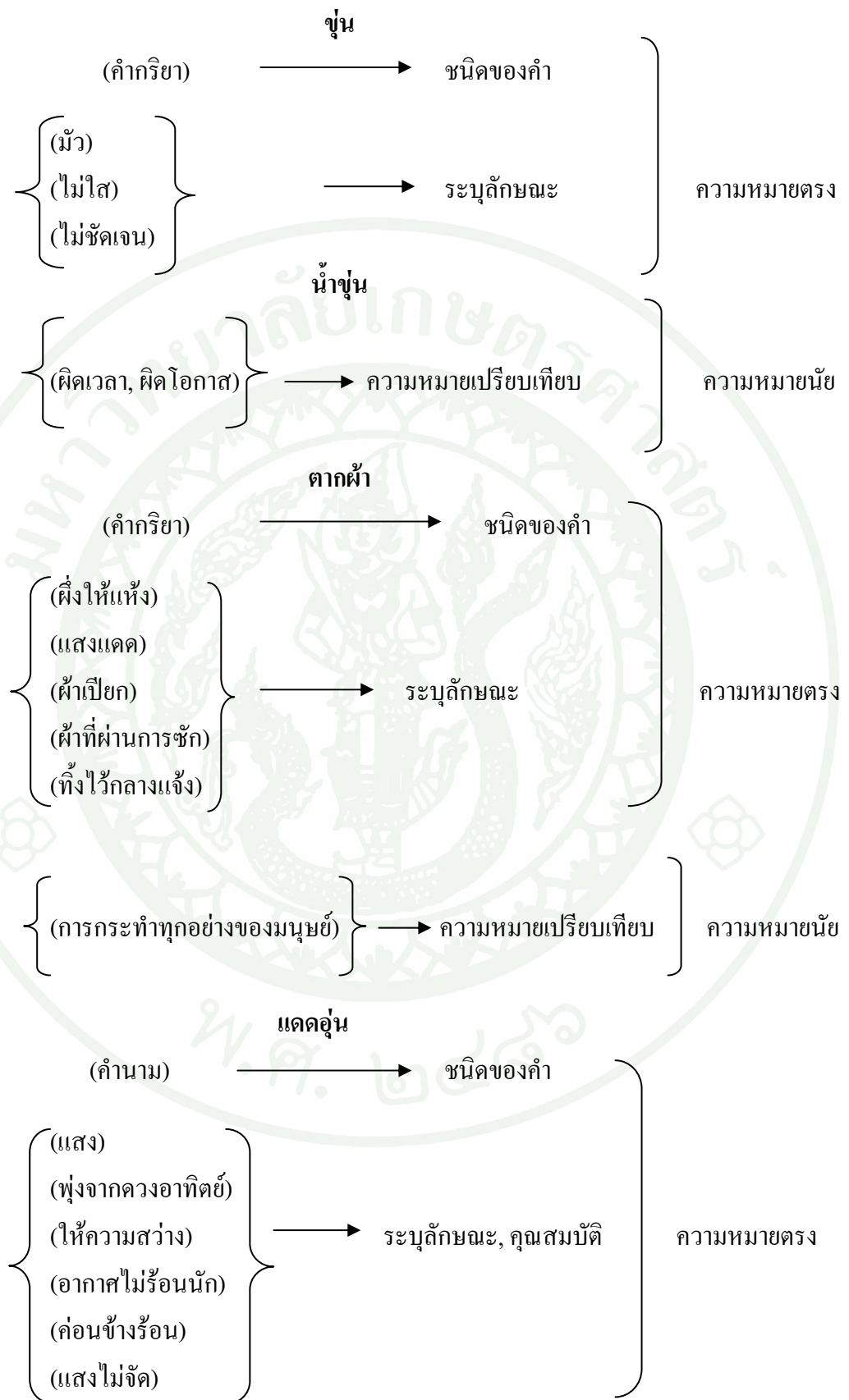
ผ้า น. สิ่งที่ทำด้วยเยื่อใย เช่น ผ้าไหม ขนสัตว์ โดยวิธีทอหรืออัดให้เป็นผืน, มักเรียกตามลักษณะของสิ่งที่ทำ เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าขนสัตว์ หรือตามลักษณะที่ใช้ เช่น ผ้ากราบ ผ้าอาบ ผ้าอ้อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 731)

อุ่น ว. ไม่ร้อนไม่หนาวนัก เช่น อากาศอุ่น, อุ่นๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1384)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ซื้อจัวหนานา ซื้อผ้าหน้าหนาว”

ความหมาย จะซื้ออะไรก็ตามในระยะที่ใครๆ ก็ต้องการสิ่งนั้นก็ย่อมมีราคาแพง

ซื้อ ก. เอาเงินตราแลกกับสิ่งของ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 382)

วัว น. ชื่อสัตว์เคี้ยวเอื้องชนิด Bos Taurus ในวงศ์ Bovidae เป็นสัตว์กึ่งคู่ ลำตัวมีสีต่างๆ เช่น น้ำตาล นวล เขาโค้ง สัน มีเหนียงห้อยอยู่ใต้คอถึงอก ขนปลายหางเป็นพู่ โคน ก็เรียก, (ปาก) จัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1062)

หน้า น. ฤดู เช่น หน้าฝน หน้าทุเรียน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1245)

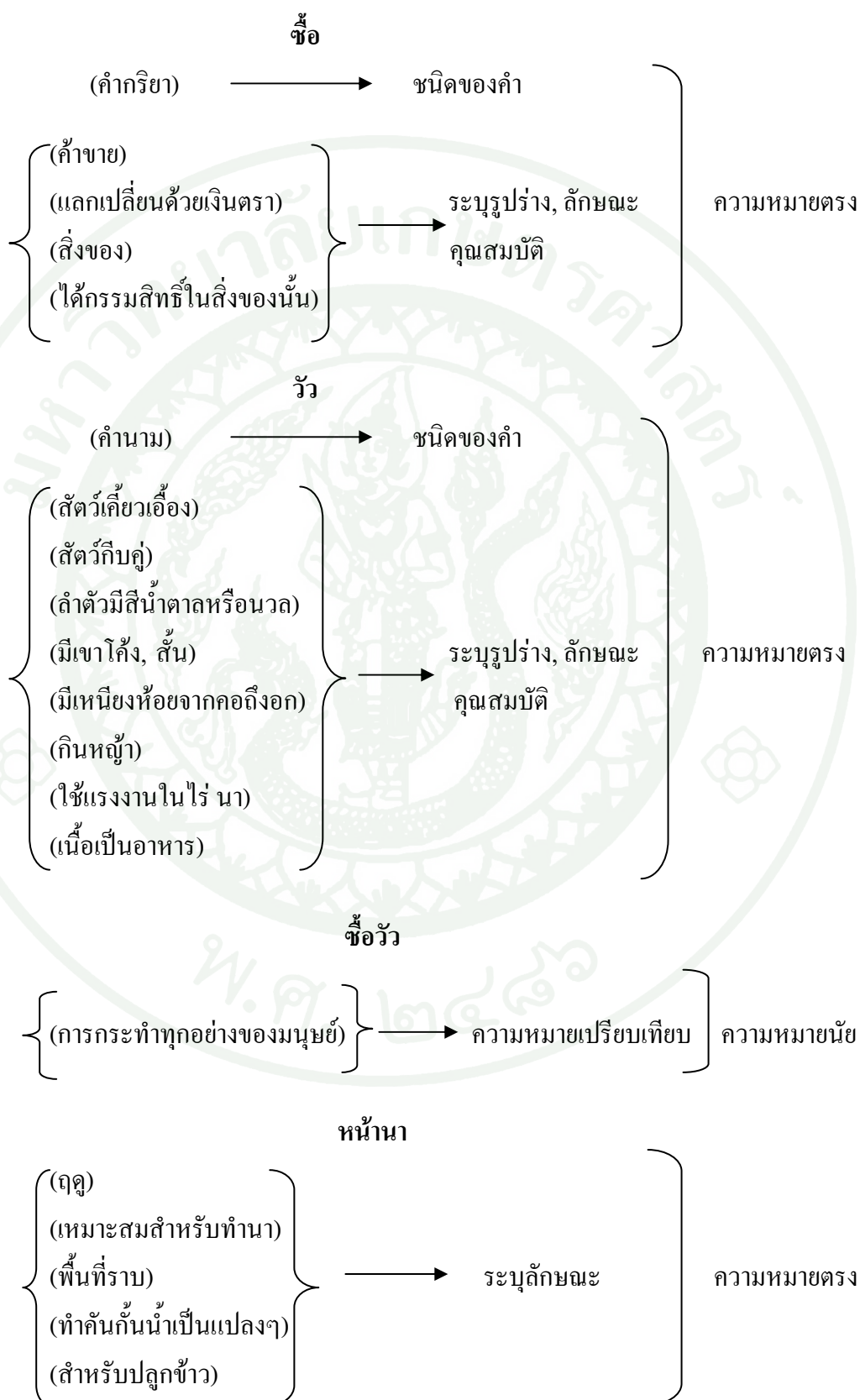
นา น. พื้นที่ราบทำเป็นคันกั้นน้ำเป็นแปลงๆ สำหรับปลูกข้าว เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 572)

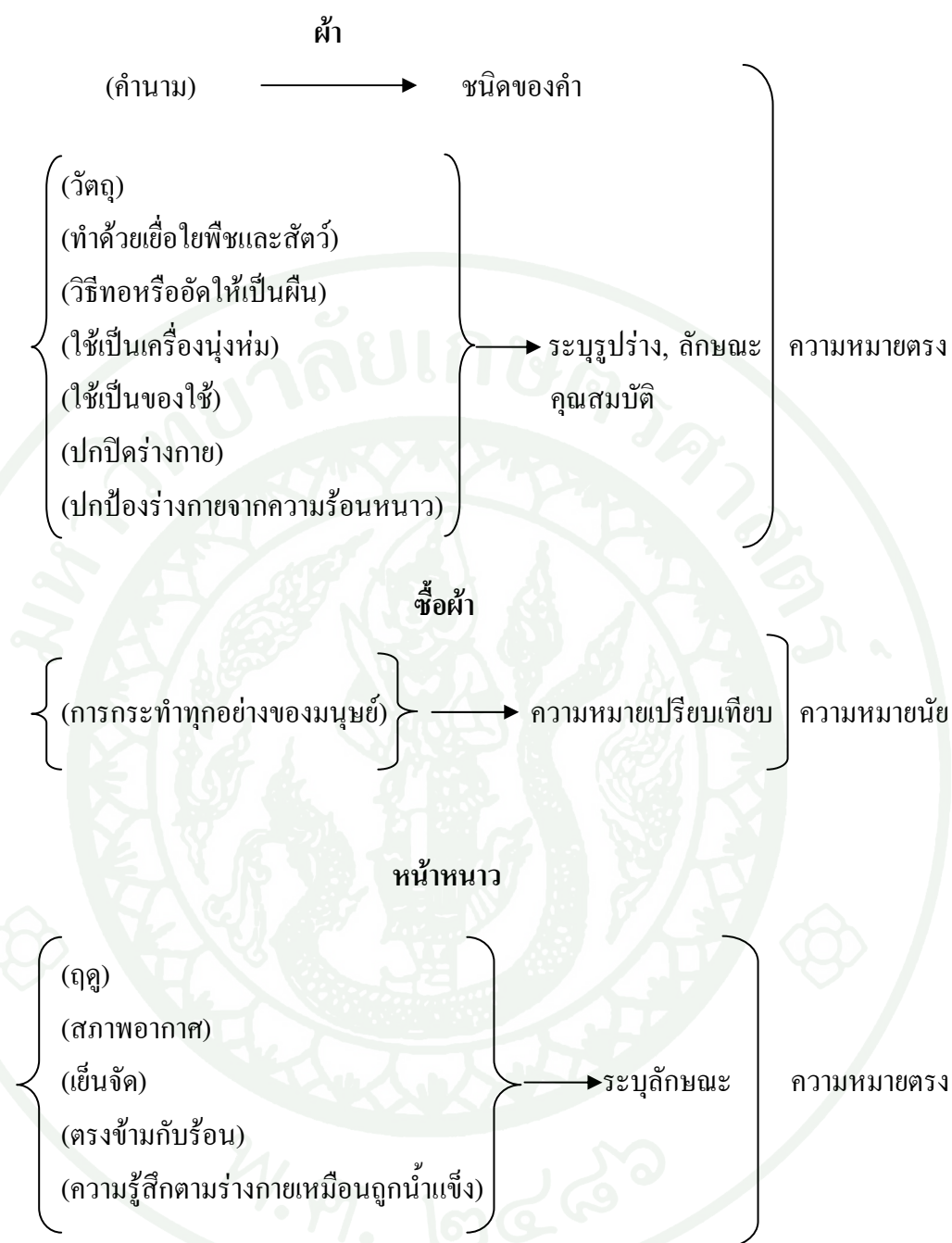
ผ้า น. สิ่งที่ทำด้วยเยื่อใย เช่น ผ้าไหม ขนสัตว์ โดยวิธีทอหรืออัดให้เป็นผืน , มักเรียกตามลักษณะของสิ่งที่ทำ เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าขนสัตว์ หรือตามลักษณะที่ใช้ เช่น ผ้ากราบ ผ้าอาบ ผ้าอ้อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 731)

หนาว ว. เย็นจัด, อากาศที่รู้สึกเย็นจัด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1250)

หน้าหนาว น. ฤดูหนาว

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 32 เปรียบเทียบบรรณลักษณะของคำว่า “งมปลา” “ตากผ้า” “ซื้อวัว” และ “ซื้อผ้า”

รูปคำความหมาย	บรรณลักษณะ	งมปลา	ตากผ้า	ซื้อวัว	ซื้อผ้า
ความหมายตรง	(การกระทำ)	+	+	+	+
	(คำถามของในน้ำ)	+	-	-	-
	(ใช้มือแตะ, ถูบ, ความซำๆ)	+	-	-	-
	(ค้นหา)	+	-	-	-
	(สัตว์น้ำ)	-	+	-	-
	(ฝังให้แห้ง)	-	+	-	-
	(ทิ้งไว้กลางแจ้ง)	-	+	-	-
	(แสงแดด)	-	+	-	-
	(ผ้าเปียก)	-	+	-	-
	(แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยเงินตรา)	-	-	+	+
	(ได้กรรมสิทธิ์ในสิ่งของนั้น)	-	-	+	+
	(สัตว์เคี้ยวเอื้อง)	-	-	+	-
	(ใช้แรงงานในไร่ นา)	-	-	+	-
	(เนื้อเป็นอาหาร)	-	-	+	-
	(วัตถุทำด้วยเยื่อใยพืชและสัตว์)	-	+	-	+
	(ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม)	-	+	-	+
	(ใช้เป็นของใช้)	-	+	-	+
	(ปกป้องร่างกายจากความร้อน หนาว)	-	+	-	+
	(ปกปิดร่างกาย)	-	+	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ				
	(การกระทำทุกอย่างของมนุษย์)	+	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “งมปลา” “ตากผ้า” “ซื้อวัว” และ “ซื้อผ้า” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “งมปลา” “ตากผ้า” “ซื้อวัว” และ “ซื้อผ้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+การกระทำ) และ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+การกระทำทุกอย่างของมนุษย์)
2. พบอรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ซื้อวัว” และ “ซื้อผ้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยเงินตรา) (+ได้กรรมสิทธิ์ในสิ่งของนั้น)
3. พบอรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ตากผ้า” และ “ซื้อผ้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+วัตถุทำด้วยเยื่อใยพืชและสัตว์) (+ใช้เป็นของใช้) (+ปกป้องร่างกายจากความร้อนหนาว) (+ปกป้องร่างกาย) (+ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “งมปลาเมื่อน้ำขึ้น ตากผ้าเมื่อแดดอุ่น” ซึ่งมีความหมายว่า การทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเวลาที่ไม่เหมาะสม ย่อมสำเร็จผลได้ยาก มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ซื้อวัวหน้านา ซื้อผ้าหน้าหนาว” ซึ่งมีความหมายว่า จะซื้ออะไรก็ตามในระยะเวลาที่ใครๆ ก็ต้องการ สิ่งนั้นก็ย่อมมีราคาแพง
2. สำนวนไทใหญ่ใช้กลุ่มคำ “งมปลา” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+คลำหาของในน้ำ) (+ใช้มือแตะ, ลูบ, ความซ้าๆ) (+ค้นหา) (+สัตว์น้ำ) และใช้กลุ่มคำ “ตากผ้า” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ผึ่งให้แห้ง) (+ทิ้งไว้กลางแจ้ง) (+แสงแดด) (+ผ้าเปียก) อธิบายความได้ว่า การ “งมปลา” เป็นการจับปลาโดยใช้วิธีการดำน้ำมุดลงไปใต้น้ำ เมื่อสังเกตเห็นตัวปลาใต้น้ำแล้วให้ค่อยๆ ใช้มือควานไปคว้าจับตัวปลาไว้ให้มันอย่างรวดเร็ว การงมปลานี้เป็นวิธีการหาปลาที่ไม่ใช้เครื่องมือตกปลาช่วย ผู้จับต้องมีทักษะและความชำนาญ และต้องกระทำในน้ำที่ไม่ขุ่น คำว่า “ขุ่น” มีอรรถลักษณะสำคัญ คือ (- ใส) (+มัว) (-ชัดเจน) เนื่องจากเมื่อน้ำขุ่นจะทำให้มองเห็นตัวปลาไม่ชัดเจน ทำให้จับปลาได้ยากขึ้น หรืออาจไม่ได้ปลาเลย การ “ตากผ้า” คือ ขั้นตอนสุดท้ายของการทำความสะอาดเสื้อผ้าสกปรกที่ใส่แล้ว การนำผ้าไปซักทำความสะอาดจะต้องใช้น้ำซึ่งเป็นของเหลวช่วยเป็นตัวทำละลายสารที่ใช้ในการขจัดสิ่งสกปรกออกจากเนื้อผ้า เมื่อซักแล้วผ้านั้นก็เปียก จึงต้องหาวิธีการทำให้ผ้านั้นแห้งเพื่อนำกลับมาใช้ใหม่ ด้วยการอาศัยธรรมชาติ คือ แสงแดด ซึ่งเป็นแสงที่พุ่งจากดวงอาทิตย์ส่องมายังโลก แสงแดดนี้

จะช่วยทำให้โลกมีแสงสว่าง และให้ร้อน ความร้อนจากดวงอาทิตย์นี้ทำให้น้ำซึ่งเป็นของเหลวระเหยกลายเป็นไอน้ำไปรวมตัวเป็นก้อนเมฆ ก่อนจะมีการควบแน่นแล้วตกลงมาเป็นน้ำฝนไหลลงสู่แหล่งน้ำต่างๆ ต่อไปเป็นวัฏจักร การนำผ้าไปผึ่งไว้กลางแจ้ง กลางแสงแดดจัด ในยามกลางวัน จะช่วยทำให้ผ้าที่ตากไว้แห้งเร็วขึ้น ในทางกลับกันหากนำผ้าไปตากไว้ในเวลาที่ “แดดอุ่น” มีอรรถลักษณะที่สำคัญ คือ (+อากาศไม่ร้อนนัก) (- แสงจัด) ผ้าก็จะแห้งยาก เมื่อผ้าต้องอยู่ในสภาพเปียกชื้นนานๆ ก็จะทำให้ผ้ามีกลิ่นอับหรือขึ้นราได้ การ “งมปลาเมื่อน้ำขุ่น” และ “ตากผ้าเมื่อเวลาแดดอุ่น” กลุ่มคำ “น้ำขุ่น” และ “แดดอุ่น” ตามบริบทของสำนวน จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “ผิดเวลา, ผิดโอกาส” ส่วนกลุ่มคำ “งมปลา” และ “ตากผ้า” มีอรรถลักษณะเหมือนกัน คือ ต่างเป็นการกระทำ ซึ่งเป็นการยกตัวอย่างมาเปรียบเทียบให้เห็นว่า เมื่อทำสิ่งใดโดยไม่พิจารณาเวลาและโอกาสที่เหมาะสม ย่อมสำเร็จได้ยาก กลุ่มคำ “งมปลา” และ “ตากผ้า” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ สำนวน “งมปลาเมื่อน้ำขุ่น ตากผ้าเมื่อแดดอุ่น” จึงเป็นการยกตัวอย่างจากการกระทำต่างๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อมุ่งสอนว่าการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในเวลาที่ไม่เหมาะสม ย่อมสำเร็จผลได้ยาก

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้กลุ่มคำ “ซื้อวัว” ซึ่งมีอรรถลักษณะที่สำคัญ คือ (+แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยเงินตรา) (+ได้กรรมสิทธิ์ในสิ่งของนั้น) (+สัตว์เคี้ยวเอื้อง) (+ใช้แรงงานในไร่ นา) และ “ซื้อผ้า” ซึ่งมีอรรถลักษณะที่สำคัญ คือ (+แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยเงินตรา) (+ได้กรรมสิทธิ์ในสิ่งของนั้น) (+วัตถุทำด้วยเยื่อใยพืชและสัตว์) (+ใช้เป็นเครื่องนุ่งห่ม) (+ปกปิดร่างกาย) (+ปกป้องร่างกายจากความร้อนหนาว) อธิบายความได้ว่า การซื้อ คือ นำเงินไปแลกเปลี่ยนสิ่งของ เพื่อเป็นเจ้าของสิ่งของนั้น “วัว” เป็นสัตว์เคี้ยวเอื้อง กีบคู่ ที่มีความสำคัญสำหรับการทำการเกษตรในสมัยก่อน ชาวนาใช้แรงงานวัวช่วยทำงานในไร่นา ส่วน “ผ้า” เป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับมนุษย์ มนุษย์พัฒนานำเยื่อใยของพืชและสัตว์มาถักทอเป็นผืนผ้า นำมาตัดเย็บเป็นเครื่องนุ่งห่ม เช่น เสื้อ กางเกง เสื้อกันหนาว เป็นต้น และทำเป็นเครื่องใช้อื่นๆ มากมาย เช่น ผ้าห่ม ผ้านวม ผ้าขนหนู ผ้าคลุม เป็นต้น เมื่อ “วัว” และ “ผ้า” เป็นปัจจัยที่สำคัญและจำเป็นจะต้องซื้อมาใช้ในการทำมาหากินและดำรงชีวิตประจำวัน ใน “หน้าหนาว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ฤดู) (+เหมาะสมสำหรับทำนา) และ “หน้าหนาว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+ฤดู) (+สภาพอากาศ) (+เย็นจัด) จัดเป็นช่วงเวลาที่คนมีความต้องการและจำเป็นที่จะต้องซื้อหา “วัว” และ “ผ้า” มาใช้มากขึ้น ในฤดูทำนาหากมีแรงงานวัวควายจำนวนมากก็จะทำให้ทำงานได้เร็วและมาก เช่น การไถเตรียมดินก่อนการหว่าน พันธุ์ข้าว เป็นต้น ในฤดูหนาว อากาศเย็นจัด ผู้คนมีความจำเป็นจะต้องใช้เสื้อผ้าหนาๆ มาสวมใส่เพิ่มความอบอุ่นให้แก่ร่างกาย ทำให้ทนต่อสภาพความหนาวเย็นได้ตลอดฤดูหนาว ไม่เจ็บป่วยล้มตาย เมื่อความต้องการของคนมีมาก ผู้ขายก็จะใช้โอกาสในการแสวงหาผลกำไร ของนั้นก็ย่อมมีราคาแพงกว่าปกติ สำนวน “ซื้อวัวหน้าหนาว ซื้อผ้าหน้าหนาว” เป็นการยกตัวอย่างจากสิ่งแวดล้อมในวิถีชีวิตประจำวันมาแสดงให้เห็นว่า จะซื้ออะไรก็ตามในระยะที่ใครๆ ก็ต้องการสิ่งนั้นก็ย่อมมี

ราคาแพง โดยปริยาย กลุ่มคำ “ซื้อวัว” และ “ซื้อผ้า” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง การกระทำทุกอย่างของมนุษย์ ต้องรู้จักพิจารณาโอกาสและเวลาที่เหมาะสม

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำที่มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน สำนวนไทใหญ่ ใช้กลุ่มคำ “งมปลา” และ “ตากผ้า” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “ซื้อวัว” และ “ซื้อผ้า” แต่ลักษณะสำคัญของสำนวนมีจุดร่วมเป็นไปในแนวทางเดียวกัน คือ เป็นการยกตัวอย่างจากวิถีชีวิต การกระทำของคนในชีวิตประจำวัน ซึ่งเป็นเรื่องใกล้ตัว มากล่าวในลักษณะการยกตัวอย่างเพื่อเปรียบเทียบเชื่อมโยงไปสู่การกระทำอื่นๆ ที่จะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับเวลาและโอกาสก่อน

“เจอเมื่อกวางย่อหมอบตัวลง ยกปิ่นยังไวไว”
“น้ำขึ้นให้รีบตัก”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 287)

สำนวนไทใหญ่ Yv:mɯgʃɛd ɔ̃mɔt - y ɣrɔzrd bɯwɔwɔ
/ja:m⁴ mɔ:³ kwa:ŋ¹ tu:k⁵ mo:p⁵ -ju:k⁵ kɔ:ŋ³ to:p² waj⁴ -waj⁴ /
งัว หม้อ กว้าง ตัก โหมบ - ยุ่ก ก้อง โดบ ไวไว
“เมื่อเจอกวางย่อหมอบตัวลง ยกปิ่นยังไวไว”

หมายถึง เมื่อโอกาสมาถึงแล้วต้องรีบคว้าไว้

กวาง [กวาง] น. ชื่อสัตว์เคี้ยวเอื้องหลายชนิด ในวงศ์ Cervidae เป็นสัตว์กึ่งป่า ลำตัวมีเพรียวคอกและขาขาว หางสั้น ตัวเมียเล็กกว่าตัวผู้ มีทั้งชนิดมีเขาและไม่มีเขาในเพศเดียวกันหรือต่างเพศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 83)

หมอบ [หมอบ] ก. กิริยาที่ก้มต่ำลงและขอบตัวให้ท่อนแขนท่อนล่างราบอยู่กับพื้น, ขอบตัวลงในอาการคล้ายคลึงเช่นนั้น ; (ปาก) สิ้นเรี่ยวสิ้นแรง, ลูกไม่ขึ้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1256)

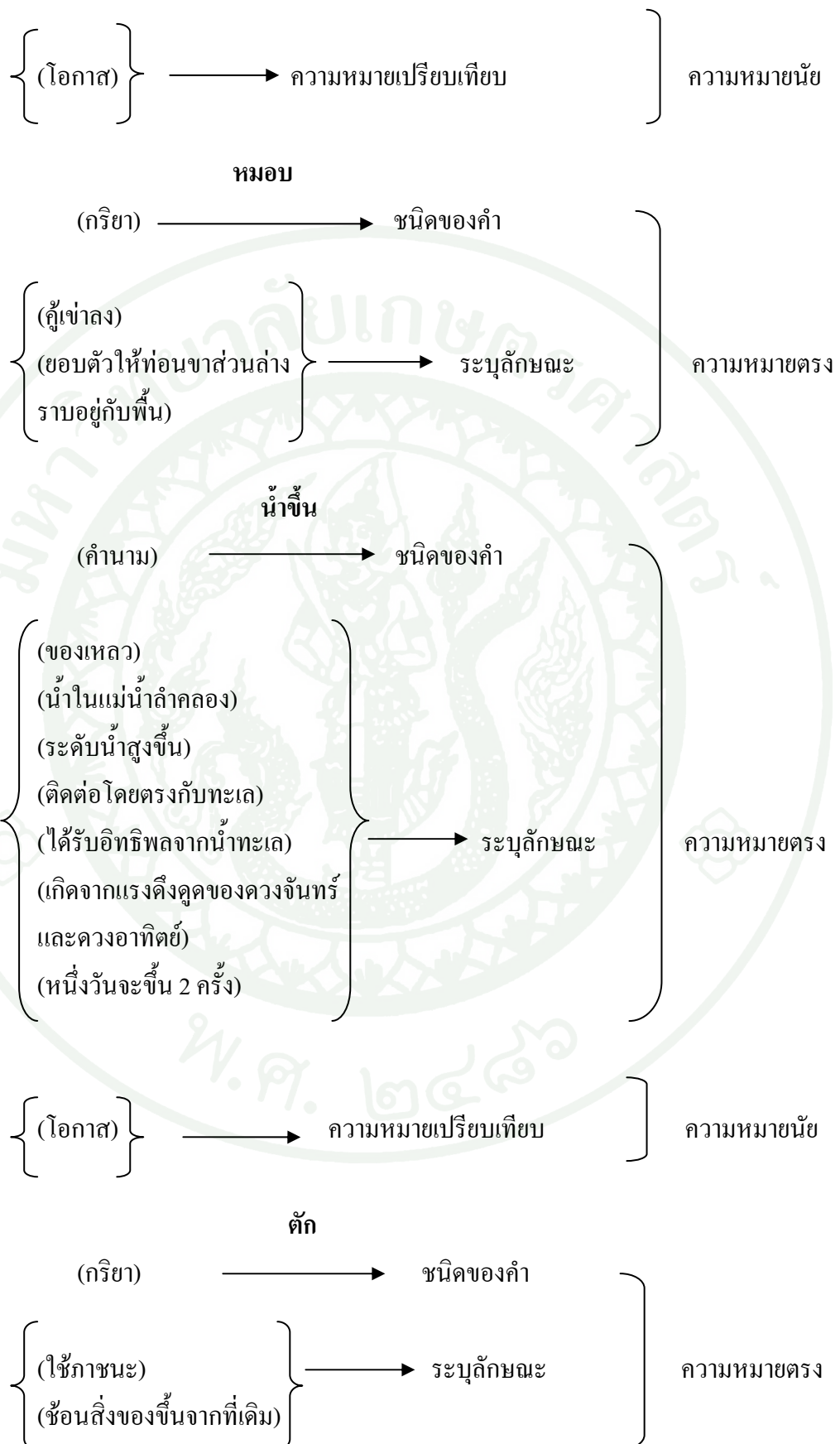
ยิง ก. ทำให้อาวุธ เช่น ลูกศรหรือลูกปืนเล่นออกไปโดยแรงด้วยกำลังส่ง เช่น ยิงธนู
ยิงปืน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 905)

น้ำขึ้น น. น้ำในทะเลและแม่น้ำลำคลองที่มีทางติดต่อโดยตรงกับทะเลหรือได้รับอิทธิพล
จากน้ำทะเลเป็นต้น ที่มีระดับน้ำสูงขึ้น ในวันหนึ่งๆ ตามปกติน้ำจะขึ้น 2 ครั้ง และน้ำขึ้นครั้งแรก
จะมีระดับสูงกว่าขึ้นครั้งที่ 2 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

ตัก ก. เอาภาชนะช้อนสิ่งของขึ้นจากที่เดิม เช่น ตักน้ำ ตักแกง ตักดิน (ราชบัณฑิตยสถาน,
2546: 448)

อรรถลักษณะของคำ

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ↑ ประเภท	การเคลื่อนไหว		ชั้นที่ 1
	หมอบ	วิ่ง	ชั้นที่ 2 ตรงข้ามแบบทวิภาค

อธิบายความสัมพันธ์ของคำว่า “กวางหมอบ” ได้ดังนี้

1. คำว่า หมอบ มีความหมายระบุถึง การเคลื่อนไหว มีคำว่า “การเคลื่อนไหว” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “หมอบ” และ “วิ่ง” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “การเคลื่อนไหว” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “หมอบ” และ “วิ่ง” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. คำว่า หมอบ และวิ่ง ต่างก็มีความหมายอยู่ในหมวดการเคลื่อนไหวเหมือนกัน แต่มีความหมายบ่งถึงความสัมพันธ์กับจุดๆ หนึ่ง โดยมีบางส่วนของ “ความหมายตรง” ขัดแย้งกัน

↓ ↑ ประเภท	เคลื่อนที่จากจุดจุดหนึ่งในแนวดิ่ง		ชั้นที่ 1
	น้ำขึ้น	น้ำลง	ชั้นที่ 2 ตรงข้ามแบบทวิภาค

อธิบายความสัมพันธ์ของคำว่า “น้ำขึ้น” ได้ดังนี้

1. คำว่า ขึ้น มีความหมายระบุถึง เคลื่อนที่จากจุดจุดหนึ่งในแนวดิ่ง มีคำว่า “เคลื่อนที่จากจุดจุดหนึ่งในแนวดิ่ง” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “ขึ้น” และ “ลง” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “เคลื่อนที่จากจุดจุดหนึ่งในแนวดิ่ง” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “ขึ้น” และ “ลง” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)

3. คำว่า “ขึ้น” และ “ลง” ต่างก็มีความหมายอยู่ในหมวด “เคลื่อนที่จากจุดจุดหนึ่งในแนวดิ่ง” เหมือนกัน มีความหมายบ่งถึงความสัมพันธ์กับจุดๆหนึ่ง แต่สัมพันธ์ในทิศทางที่กลับกัน

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เมื่อเจอกวางย่อหมอบตัวลง ยกปิ่นยังไวไว” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “น้ำขึ้นให้รีบตัก” มีความหมายว่า เมื่อโอกาสมาถึงแล้วต้องรีบทำ

2. คำว่า “กวางหมอบ” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ “กวาง” เป็นสัตว์ที่มีอาการตื่นตัวระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา “หมอบ” มีความสัมพันธ์ทางความหมายในหมวดหมู่ความหมาย “การเคลื่อนไหว” ความหมายตรงขัดแย้งกับคำว่า “วิ่ง” ดังนั้น “กวางหมอบ” หรือเมื่อเจอกวางหมอบอยู่กับพื้นนิ่งแล้ว จึงถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “โอกาส” ที่เมื่อมาถึงแล้วต้องรีบทำ คือ “เจอเมื่อกวางย่อหมอบตัวลง ยกปิ่นยังไวไว”

3. คำว่า “น้ำขึ้น” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน “น้ำ” หรือ “แม่น้ำ ลำคลอง” ที่ติดต่อกับทะเลโดยตรง หรือได้รับอิทธิพลจากทะเล จะได้รับอิทธิพลที่เกิดจากแรงดึงดูดของดวงจันทร์และดวงอาทิตย์ทำให้เกิดปรากฏการณ์ “น้ำขึ้น” และ “น้ำลง” คือ “ระดับน้ำจะสูงขึ้น” คำว่า “ขึ้น” มีความสัมพันธ์ทางความหมายในหมวดหมู่ความหมาย “เคลื่อนที่จากจุดจุดหนึ่งในแนวดิ่ง” มีความหมายสัมพันธ์ในทิศทางที่กลับกันกับคำว่า “ลง” จึงถูกนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “โอกาส” ที่เมื่อมาถึงแล้วต้องรีบทำ คือ “น้ำขึ้นให้รีบตัก”

4. โลกทัศน์ที่ปรากฏในสำนวนไทใหญ่ “เจอเมื่อกวางย่อหมอบตัวลง ยกปิ่นยังไวไว” ได้สะท้อนให้เห็นวิถีการดำรงชีวิตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติของชาวไทใหญ่ ชาวไทใหญ่ดำรงชีวิตอยู่ในภูมิประเทศที่เป็นภูเขา ป่าไม้ วิถีชีวิตจึงมีความสัมพันธ์กับป่า เช่น การล่าสัตว์ หรือการแสวงหาพืชพันธุ์จากป่ามาใช้ในการบริโภค การสังเกตธรรมชาติของสัตว์และพืชพันธุ์ในป่าจึงเป็นเรื่องสำคัญและเป็นสิ่งที่ต้องถ่ายทอดให้แก่ชนรุ่นต่อไป ซึ่งจะมีวิธีคิดที่แตกต่างจากสำนวนไทยมาตรฐานที่ดำรงชีวิตอยู่ในภูมิประเทศที่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับแม่น้ำลำคลอง การสังเกตธรรมชาติของแม่น้ำลำคลองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญ เนื่องจากต้องใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำทั้งการอุปโภคและบริโภค การประกอบอาชีพ ทำนา ทำสวน จับสัตว์น้ำ ตลอดจนใช้เพื่อการคมนาคม หากน้ำขึ้นก็เป็นโอกาสอันดีที่จะได้เก็บกักน้ำไว้ในยามที่จำเป็น และไม่ต้องเดือดร้อนในยามน้ำแล้ง

“ใจคนเคาดูไม้ได้ อยากชอบเปรี้ยวหรือหวาน”

“น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 297)

สำนวนไทใหญ่ j³ g³ d³ r³ m³ l³ p³ - k³ o³ g³ r³ s³ w³ i³ n³ g³ r³ w³ / n³ r

/ tsaw¹ ko:n⁴ ʔam² la:m⁴ laj³ - k^haj³ mak⁵ so:m³ hɯ:¹ mak⁵ wa:n¹/

เจือ โก้น อ่า ล้าม ไหล่ - ไข่ มั๊ก โส้ม หือ มั๊ก หวาน

ใจคนเคาดูไม้ได้ อยากชอบเปรี้ยวหรือหวาน

ความหมาย จิตใจของคนเข้าใจยาก

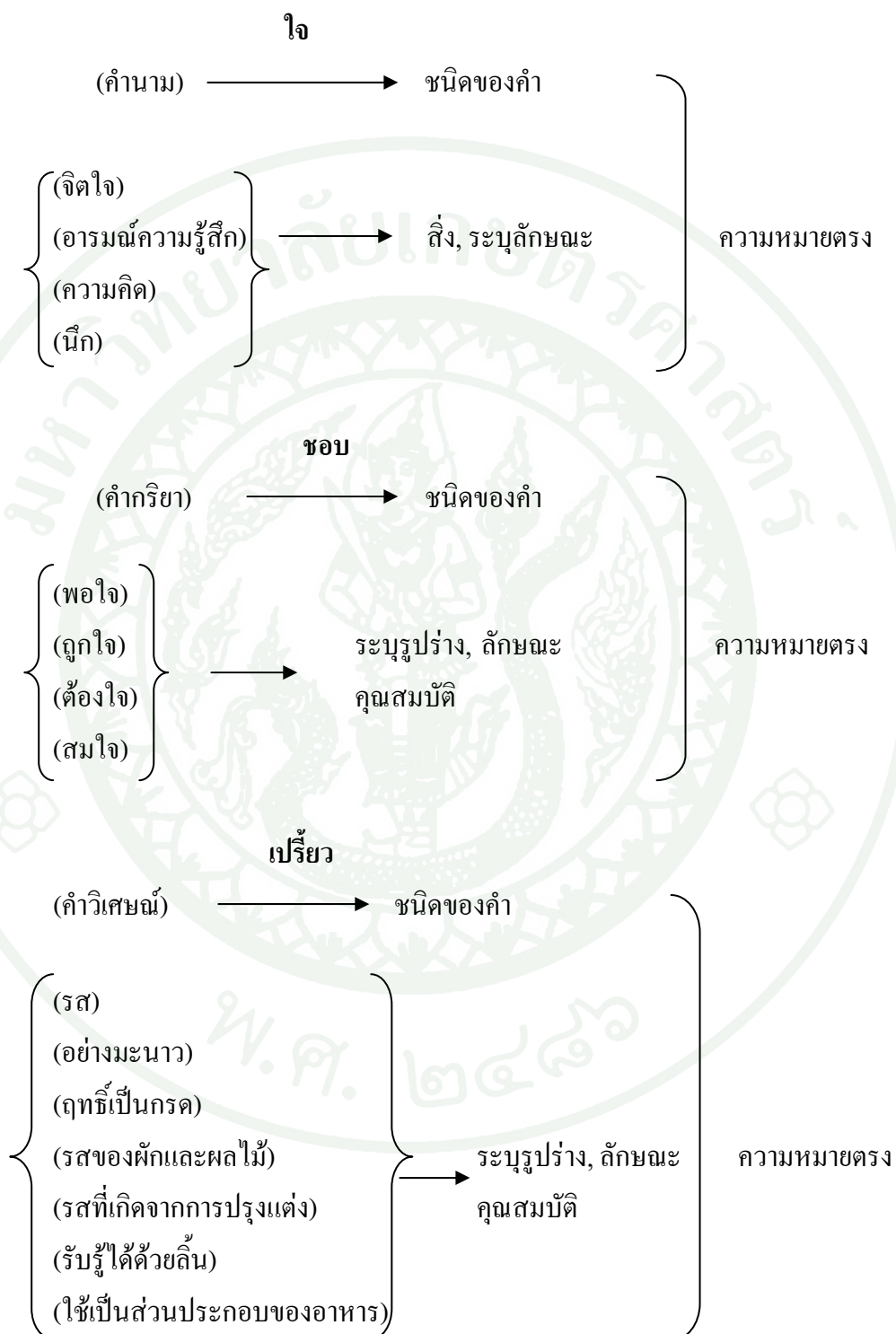
ใจ น. สิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึกนึก และคิด เช่น ใจก็คิดว่าอย่างนั้น, หัวใจ เช่น ใจเต้น, ลมหายใจ เช่น กลั่นใจ อึดใจ หายใจ, ความรู้สึกนึกคิด เช่น ใจคด ใจซื่อ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 329)

ชอบ ก. พอใจ เช่น ชอบอ่านหนังสือ ชอบเที่ยว; ถูกต้อง เช่น คิดชอบ ชอบแล้ว; เหมาะ เช่น ชอบด้วยกาลเทศะ; ถูกใจ, ถูกกัน, เช่น เขาชอบกันมาก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 350)

เปรี้ยว [เปรี้ยว] ว. มีรสอย่างหนึ่งอย่างระสมะนาวเป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 710)

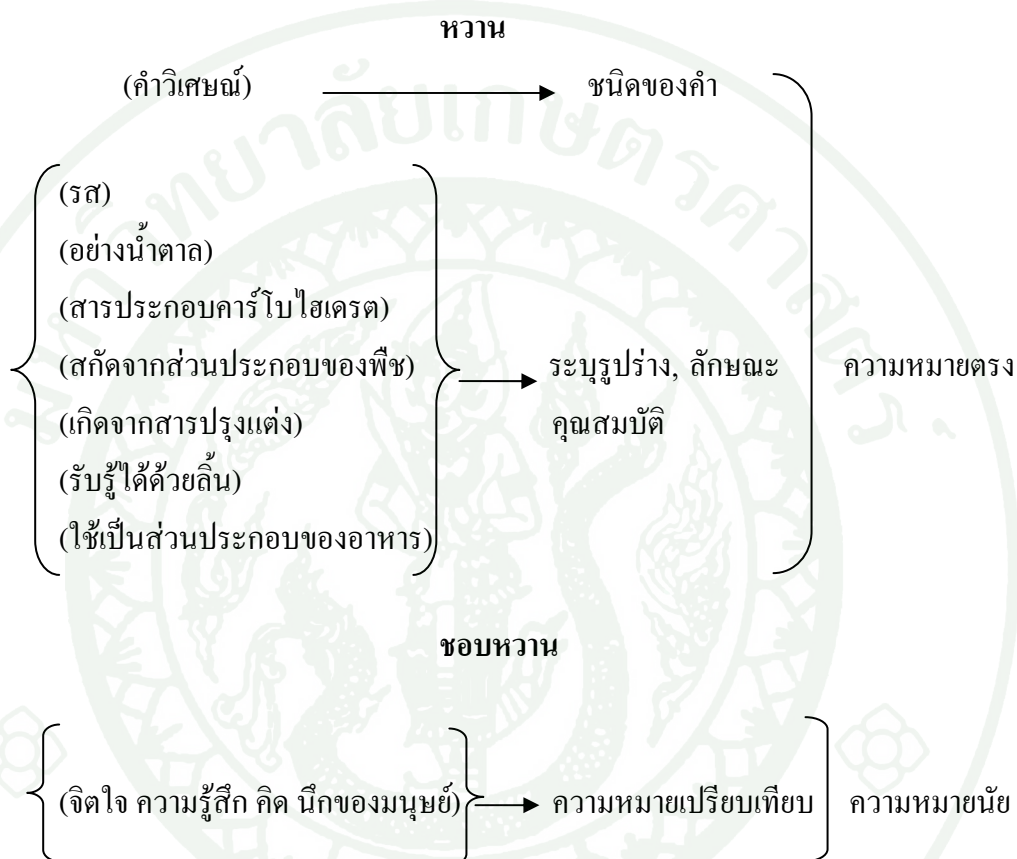
หวาน ว. มีรสอย่างรสน้ำตาล (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1277)

อรรถลักษณะของคำ

ขอบเปรี้ยว

{ (จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของมนุษย์) } → ความหมายเปรียบเทียบ } ความหมายนัย

สำนวนไทยมาตรฐาน น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก

ความหมาย จิตใจของคนเข้าใจยาก

น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1:8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก, โบราณถือว่าเป็น ธาตุ 1 ในธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ใช้เรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะเป็นน้ำหรือเหลวเหมือนน้ำ เช่น น้ำตา น้ำปลา น้ำพริก น้ำส้ม; โดยปริยายหมายถึงคุณสมบัติที่ดีว่าเป็นสาระของสิ่งที่กล่าวถึง เช่น น้ำคำ น้ำใจ น้ำพักน้ำแรง น้ำมือ; ความแฉฉาว (ใช้แก้รัตนชาติ);

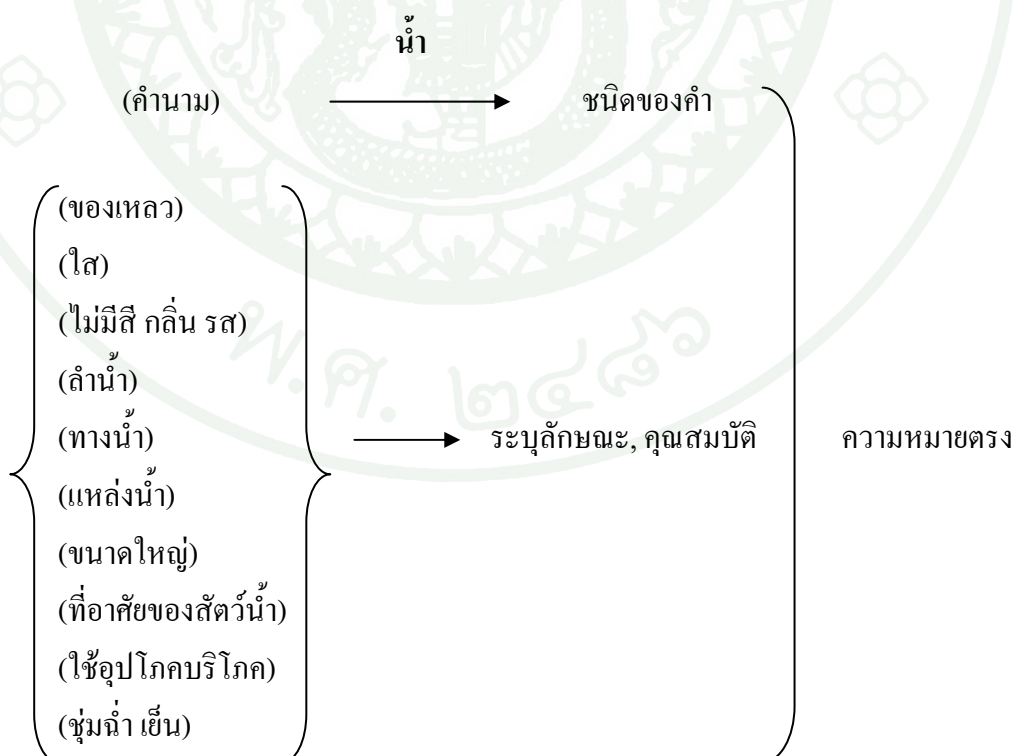
ลักษณะนามเรียกเรือที่ใช้มาแล้ว 2 ปี 3 ปี ว่า เรือ 2 น้ำ เรือ 3 น้ำ, และที่ใช้เกี่ยวกับน้ำหมายความว่า ครั้ง เช่น ล้าง 3 น้ำ ต้ม 3 น้ำ. ว. มีแสงแวววาว (ใช้แก่รัตนชาติ) เช่น เพชรน้ำหนึ่ง ทับทิมน้ำงาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

ลิก ว. ต่ำลงไปจากขอบมากกว่าปกติ เช่น ขามก้นลิก, โกลต่ำลงไปจากผิวหน้าหรือ ขอบบน เช่น ทะเลลิก น้ำลิก เหวลิก, โกลเข้าไปจากขอบเป็นต้น เช่น ปาลิก ซอยลิก; หยั่งรู้ได้ยาก เช่น ความคิดลิก; ตรงข้ามกับ ตื้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1017)

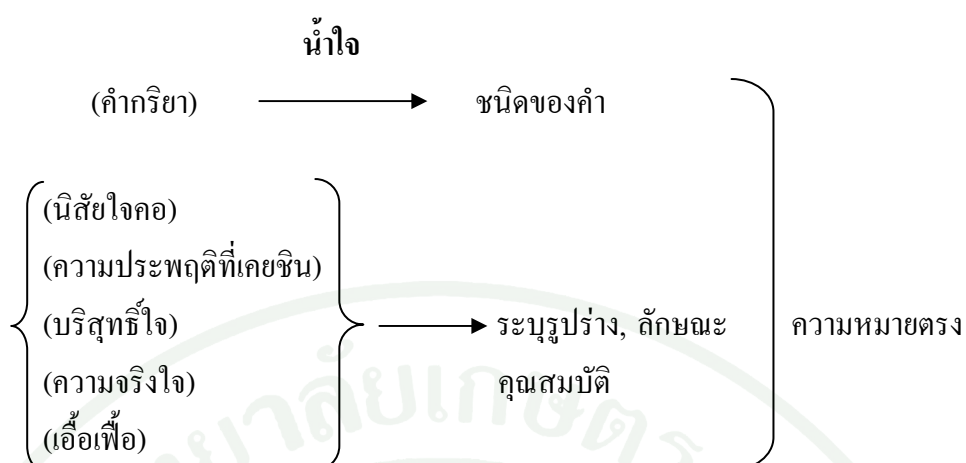
หยั่ง ก. วัดดูเพื่อให้รู้ตื้นลึก เช่น เอาถ่อหยั่งน้ำ, คาคะเนดู เช่น หยั่งใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1265)

น้ำใจ น. ใจแท้ ๆ, ใจจริง, ความจริงใจ, เช่น เห็นน้ำใจ, นิสัยใจคอ เช่น น้ำใจพ่อ น้ำใจแม่ น้ำใจชาย น้ำใจหญิง, ความเอื้อเฟื้อ เช่น เขาไม่มีน้ำใจ แล้งน้ำใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 33 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เปรี้ยว” “หวาน” “น้ำลึก” และ “น้ำใจ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เปรี้ยว	หวาน	น้ำลึก	น้ำใจ
ความหมายตรง	(รส)	+	-	-	-
	(อย่างมะนาว)	+	-	-	-
	(อย่างน้ำตาล)	-	+	-	-
	(สกัดจากส่วนประกอบของพืช)	+	+	-	-
	(เกิดจากสารปรุงแต่ง)	+	+	-	-
	(รับรู้ได้ด้วยลิ้น)	+	+	-	-
	(ใช้เป็นส่วนประกอบของอาหาร)	+	+	-	-
	(ระดับพื้นผิวหน้าของแหล่งน้ำถึงพื้นล่าง)	-	-	+	-
	(ต่ำลงไปจากผิวหน้ามากกว่าปกติ)	-	-	+	-
	(ตรงข้ามกับตื้น)	-	-	+	-
	(นิสัยใจคอ)	-	-	-	+
	(บริสุทธใจ)	-	-	-	+
	(ความจริงใจ)	-	-	-	+
	(เอื้อเฟื้อ)	-	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ				
	(จิตใจ ความรู้สึก คิดนึกของมนุษย์)	+	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เปรี้ยว” “หวาน” “น้ำลึก” และ “น้ำใจ” ได้ดังนี้

1. พบอรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เปรี้ยว” “หวาน” “น้ำลึก” และ “น้ำใจ” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของมนุษย์)
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+รส) (+สกัดจากส่วนประกอบของพืช) (+เกิดจากสารปรุงแต่ง) (+กินได้) (+ใช้เป็นส่วนประกอบของอาหาร) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ คือ (+จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของมนุษย์)
3. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+รสอย่างมะนาว) (+รสอย่างน้ำตาล)
3. ไม่พบอรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “น้ำลึก” และ “น้ำใจ”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวนไทยใหญ่ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	รส		ชั้นที่ 1
	เปรี้ยว	หวาน	ชั้นที่ 2 วิเคราะห์ความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” ได้ดังนี้

1. คำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” มีความหมายระบุถึง รส เหมือนกัน มีคำว่า “รส” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “รส” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “เปรี้ยว” และ “หวาน” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ใจคนเดาใจไม่ได้” อยากรับเปรี้ยวหรือหวาน” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก” ซึ่งมีความหมายว่า จิตใจของคนเข้าใจยาก
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เปรี้ยว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+รส) (+อย่างมะนาว) (+ฤทธิ์เป็นกรด) (+รับรู้ได้ด้วยลิ้น) คำว่า “เปรี้ยว” นี้ ภาษาไทใหญ่ออกเสียงว่า “ซม” หรือ “ส้ม” ในภาษาไทย หมายถึง รสเปรี้ยว เช่น ส้มมะขาม ส้มมะนาว ส้มมะกรูด เป็นต้น วัฒนธรรมทางด้านอาหารของชาวไทใหญ่จะได้รับอิทธิพลจากอาหารพม่า การปรุงรสเปรี้ยวนี้อาจใช้ “ส้มมะขาม” หรือน้ำมะขามเปียกเป็นหลัก เนื่องจากรสเปรี้ยวของมะขามจะมีรสชาติดกกล่อมอมเปรี้ยวอมหวาน ไม่เปรี้ยวโดดเหมือนน้ำมะนาว เข้ากับอาหารได้หลากหลายชนิด เช่น แกงฮังเล อาหารของพม่าและไทใหญ่ เป็นแกงหมกกับเครื่องเทศ มีส่วนผสมของน้ำมันมาก ดังนั้นจึงต้องผสมน้ำมะขามเปียกเล็กน้อย เพื่อแก้รสเลี่ยน และทำให้แกงมีรสกลมกล่อมยิ่งขึ้น เป็นต้น คำว่า “หวาน” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+รส) (+อย่างน้ำตาล) (+สารประกอบคาร์โบไฮเดรต) (+รับรู้ได้ด้วยลิ้น) อธิบายความได้ คำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” ต่างเป็น “รส” ประเภทหนึ่ง อาหารเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ช่วยในการเจริญเติบโต ซ่อมแซมส่วนที่สึกหรอ เป็นต้น อวัยวะสำคัญที่ใช้ในการรับประทานอาหาร คือ ช่องปาก มีส่วนประกอบสำคัญ เช่น “ฟัน” ช่วยในการบด กัด บดอาหาร “ลิ้น” ช่วยกลืนอาหารให้เข้ากันกับน้ำย่อยในปาก ก่อนที่จะกลืนอาหารผ่านทางหลอดอาหารลงไปสู่กระเพาะอาหาร นอกจากลิ้นจะใช้สำหรับกลืนอาหารให้เข้ากันแล้ว ลิ้นยังมีต่อมรับรสชาติ เปรี้ยว หวาน เค็ม เผ็ด ขม เฝื่อนๆ อีกด้วย การที่มนุษย์มีลิ้นในการรับรู้รสชาติได้หลากหลายนี้ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้มนุษย์พัฒนาวิธีการปรุงอาหารให้มีรสชาติหลากหลาย ด้วยวัตถุดิบต่างๆ ที่ได้จากธรรมชาติหรือการแปรรูปวัตถุดิบตามธรรมชาติ เช่น สกัดน้ำตาลทรายจากต้นอ้อย เคี้ยวน้ำตาลโตนดจากน้ำหวานของต้นตาล น้ำผึ้งจากรังผึ้ง รสเปรี้ยวจากมะนาว มะขาม รสเค็มจากการหมักปลา รสเผ็ดจากพริก รสขมจากพืชผักสมุนไพรต่างๆ เป็นต้น และบางส่วนเป็นสารที่ปรุงแต่งขึ้น เช่น น้ำส้มสายชู ซึ่งได้จากการละลายกรดแอซิกบางส่วนกับของเหลว น้ำตาลเทียม เป็นต้น ตามความพอใจของคน เช่น บางคนชอบอาหารรสเผ็ด บางคนชอบอาหารรสเค็ม บางคนชอบอาหารรสหวาน เป็นต้น คนแต่ละคนจะมีความพอใจ หรือชื่นชอบในรสชาติอาหารแตกต่างกัน

ดังนั้น คำว่า “ชอบเปรี้ยว” และ “ชอบหวาน” จึงมีความหมายเปรียบเทียบในความหมายกว้าง หมายถึง (+จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของมนุษย์)สำนวน “ใจคนเคาคุไม่ได้ อยากชอบเปรี้ยวหรือหวาน” จึงมีความหมายว่า จิตใจของคนนั้นเข้าใจยาก เพราะคนแต่ละคนรู้สึก นึก คิด มีความต้องการ ไม่เหมือนกัน ยากที่จะเข้าใจหรือคาดเดาได้

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “น้ำลึก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ระดับพื้นผิวหน้าของแหล่งน้ำถึงพื้นล่าง) (+ต่ำลงไปจากผิวหน้ามากกว่าปกติ) (+ตรงข้ามกับตื้น) อธิบายความได้ว่า น้ำลึก คือ น้ำในแหล่งน้ำต่างๆ เมื่อวัดระดับจากพื้นผิวหน้าลงไปจนถึงพื้นล่าง พบว่าไกลต่ำลงไปมากกว่าปกติ ถึงแม้แหล่งน้ำบางแห่งจะมีความลึกมาก เช่น แม่น้ำขนาดใหญ่ ทะเล หรือ มหาสมุทร แต่มนุษย์ก็สามารถ “หยั่ง” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+วัด) (+สอบขนาดและปริมาณ) (+เพื่อให้รู้ตื้นลึก) หมายถึง มนุษย์สามารถคิดค้นเครื่องมือในการวัดระดับความตื้นลึกของแหล่งน้ำนั้นอย่างถูกต้อง แน่นนอนและแม่นยำ ได้ สำนวนไทยมาตรฐานนำ ลักษณะความลึกของน้ำนี้ มาใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของมนุษย์) เหตุเพราะความคิดและจิตใจของมนุษย์นั้นเปรียบเป็นส่วนที่อยู่ลึก ผู้อื่นมองไม่เห็น ไม่ได้ยินสิ่งที่ผู้อื่นคิดหรือรู้สึก คำว่า “น้ำใจ” เป็นลักษณะหนึ่งของความคิดและจิตใจมนุษย์ มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+นิสัยใจคอ) (+ความประพฤติที่เคยชิน) (+ความจริงใจ) (+บริสุทธิ์ใจ) (+เอื้อเฟื้อ) สำนวน “น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก” จึงมีความหมายว่า แม้แหล่งน้ำนั้นจะมีความลึกมากเท่าไร มนุษย์ก็ยังวัด คาดคะเน ระดับความตื้นลึกได้ แต่ น้ำใจของคนนั้น กลับวัดได้ยาก หมายถึง จิตใจของคนซับซ้อนอยู่ภายในทรวงอกไม่อาจล่วงรู้ เข้าใจ หรือคาดคะเนได้ว่าบุคคลนั้นจะมีลักษณะนิสัยที่แท้จริงอย่างไร มีความจริงใจและบริสุทธิ์ใจหรือไม่ ดังนั้นจึงไม่ควรประมาทในการคบคน

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานมีความสัมพันธ์ทางความหมายของคำใน สำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน โดยสำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เปรี้ยว” และ “หวาน” ซึ่งเป็นประเภทของ “รส” ที่มนุษย์รับรู้ได้ด้วยลิ้น ใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+จิตใจ ความรู้สึก คิดนึกของมนุษย์) ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “น้ำลึก” เป็นหน่วยวัดจากพื้นผิวของแหล่งน้ำถึงพื้นล่าง มาเปรียบเทียบ “น้ำใจ” คือ นิสัยใจคน ความจริงใจ ความบริสุทธิ์ใจ ของมนุษย์ โดยคำว่า “น้ำลึก” ใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของมนุษย์) เช่นเดียวกับ สำนวนไทใหญ่ แต่พบว่าสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานมีลักษณะการเปรียบเทียบต่างกัน สำนวนไทใหญ่เปรียบเทียบด้วยการยกตัวอย่างโดยเน้นให้เข้าใจอย่างง่ายๆ ว่า คนนั้นมีความชอบ

ความพอใจไม่เหมือนกัน ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเปรียบเทียบโดยการนำลักษณะสำคัญของ
สิ่งหนึ่งมาเปรียบเทียบกับจิตใจ คือ นำลักษณะความลึกของน้ำมาเทียบให้เห็นว่าจิตใจของคนนั้น
อยู่ลึกกว่า “น้ำ” เพื่อเน้นให้เข้าใจว่า จิตใจของคนนั้นยากที่จะเข้าใจ คาดเดา หรือค้นหาได้โดยง่าย

“เชื่อใครก็ได้มัน มะเขือขึ้นข้างเหมือนกัน”

“เชื่อไม่ทั้งแถว”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 165)

สำนวนไทยใหญ่ j ʔpəŋ; l ɔnr - m/ɡrkwknrl ɔɔɔr

/tsə:⁵ p^haw¹ kw:³ laj³ man⁴ - ma:k² k^hə:¹ k^han⁴ laj³ to:n³ /

เจื้อะ เผื่อ ก้อ ไหล้ มัน - หมาก เขอ คั่น ไหล้ ได้น

“เชื่อใครก็ได้มัน มะเขือขึ้นข้างเหมือนกัน”

หมายถึง บรรพบุรุษต้นวงศ์ตระกูลเป็นอย่างไร เชื่อสายสืบมาก็เป็นอย่างนั้น

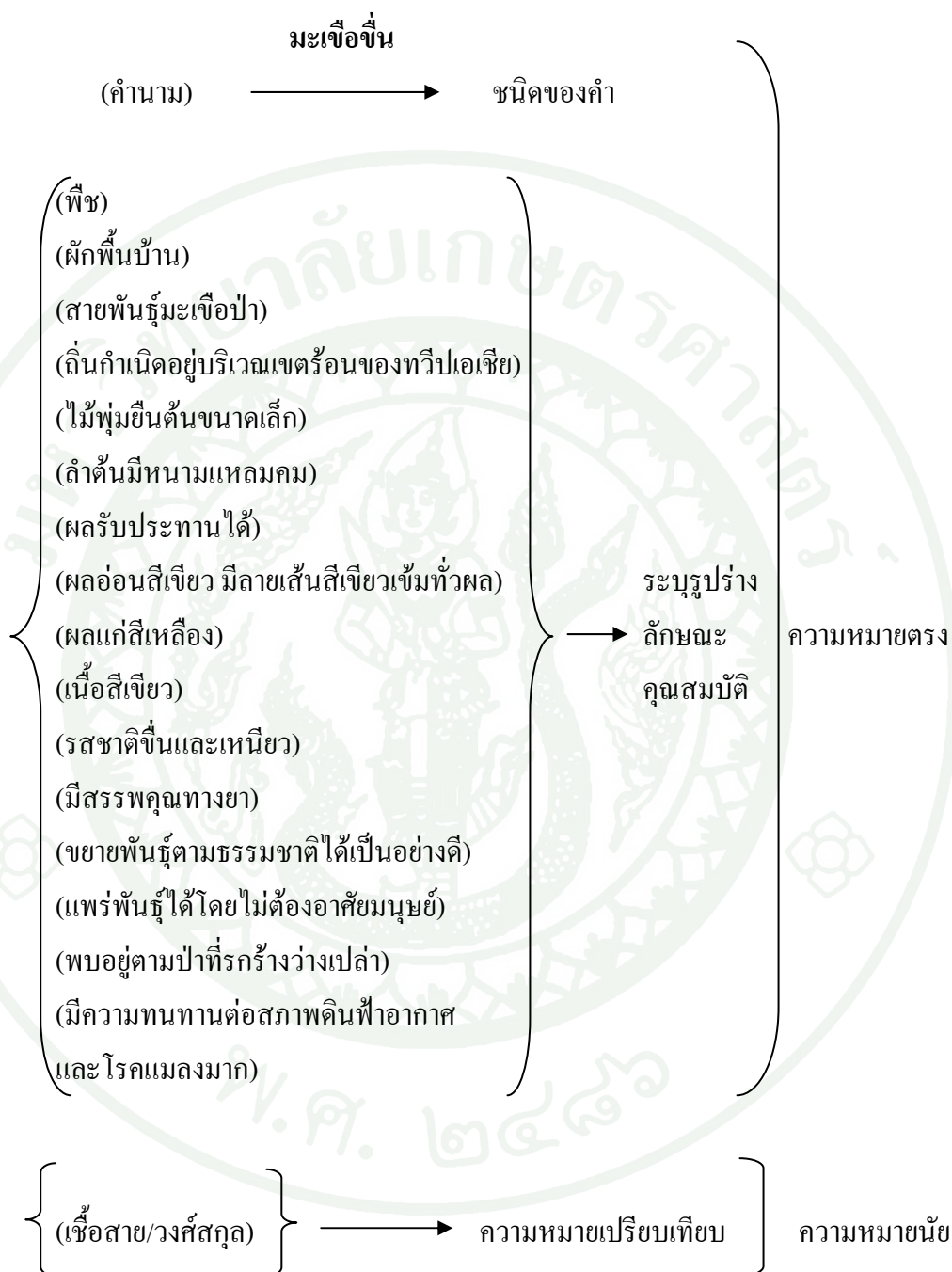
เชื่อ น. ผู้ที่สืบวงศ์วานว่านเครือเผ่าพันธุ์ต่อๆ กันมา เช่น มีเชื้อจีน มีเชื้อแขก

เชื้อสาย น. เผ่าพันธุ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 372)

มะเขือขึ้น น. ชื่อไม้พุ่มหลายชนิดในสกุล *Solanum* วงศ์ *Solanaceae* ที่ผลกินได้ คือ ชนิด
S. melongena L. ผลกลมๆ มีหลายพันธุ์ เช่น มะเขือไข่เต่า มะเขือเจ้าพระยา มะเขือละโว้, มะเขือยาว
[*S. melongena* L. var. *serpentium* (Desf.) Bailey] ผลยาวมีหลายสี, ชนิดที่ผลกินไม่ได้ คือ มะเขือขึ้น
(*S. aculeatisimum* Jacq.) รากใช้ทำยาได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 845)

แถว น. คนหรือสิ่งที่เรียงเป็นเส้น เป็นแนว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 497)

อรรถลักษณะของคำ

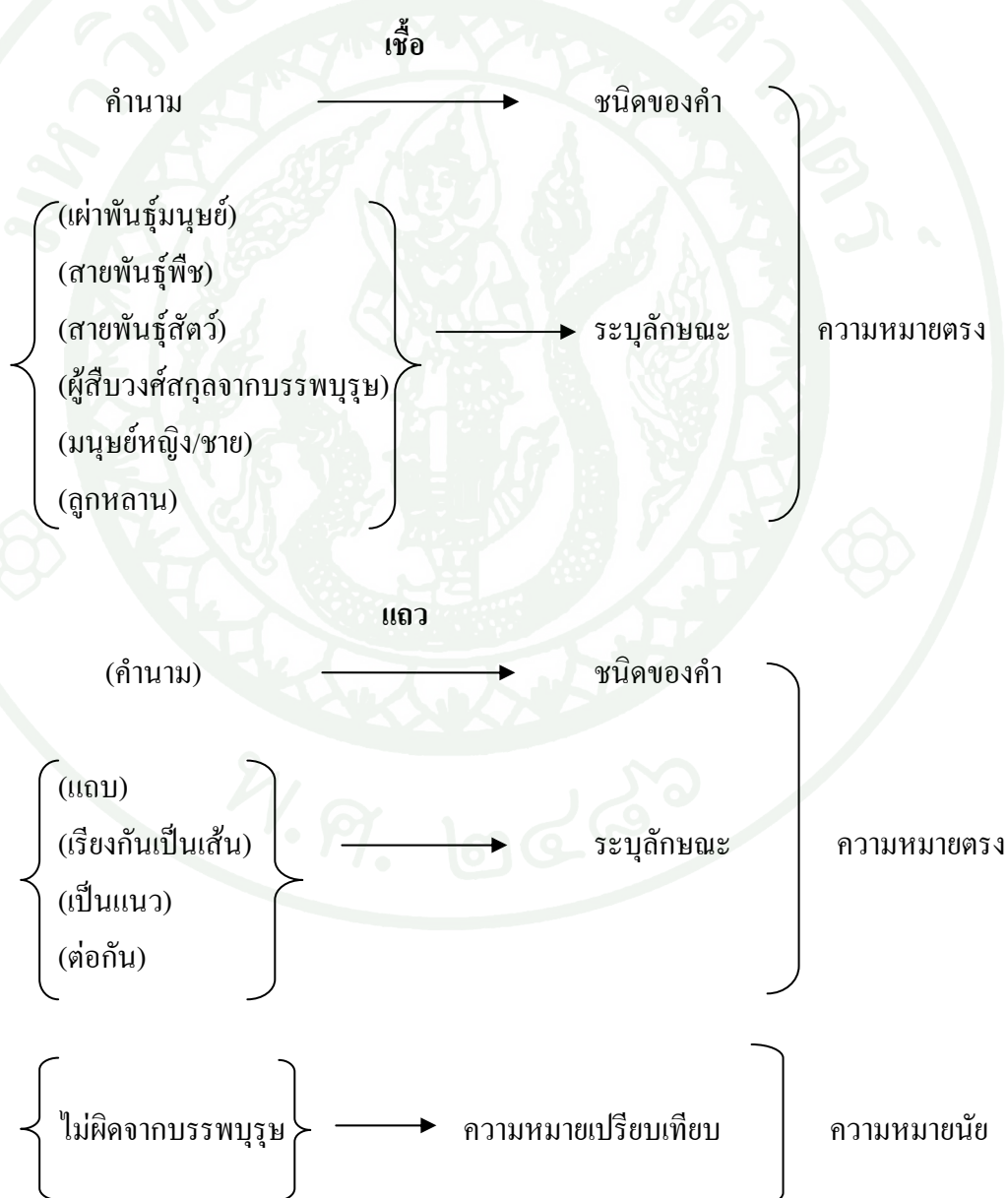

สำนวนไทยมาตรฐาน เชื่อไม่ทั้งแถว

หมายถึง บรรพบุรุษต้นวงศ์ตระกูลเป็นอย่างไร เชื่อสายสืบมาก็เป็นอย่างนั้น

แถว น. คนหรือสิ่งที่เรียงเป็นเส้น เป็นแนว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 497)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 34 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เชื่อ” และ “มะเขือขึ้น”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เชื่อ	มะเขือขึ้น
ความหมายตรง	(สายพันธุ์พืช)	+	+
	(สายพันธุ์สัตว์)	+	-
	(ผู้สืบวงศ์สกุลจากบรรพบุรุษ)	+	-
	(ลูกหลาน)	+	+
	(พืช)	-	+
	(ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดี)	-	+
	(แพร่พันธุ์ได้โดยไม่ต้องอาศัยมนุษย์)	-	+
	(พบอยู่ตามป่าที่รกร้างว่างเปล่า)	-	+
	(มีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศและโรคแมลงมาก)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (เชื่อสาย/วงศ์สกุล)	-	+

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “เชื่อใครก็ได้มัน มะเขือขึ้นช่างเหมือนต้น” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “เชื่อไม่ทิ้งแถว” ซึ่งมีความหมายว่า บรรพบุรุษต้นวงศ์ตระกูลเป็นอย่างไร เชื่อสายสืบมาก็เป็นอย่างนั้น

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “มะเขือขึ้น” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง เชื่อสาย/วงศ์สกุล “มะเขือขึ้น” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ขยายพันธุ์ตามธรรมชาติได้เป็นอย่างดี) (+แพร่พันธุ์ได้โดยไม่ต้องอาศัยมนุษย์) (+พบอยู่ตามป่าที่รกร้างว่างเปล่า) และ (+มีความทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศและโรคแมลงมาก) อธิบายความได้ว่า มะเขือขึ้นเป็นสายพันธุ์มะเขือป่าที่ขยายพันธุ์ได้ตามธรรมชาติ ไม่กลายพันธุ์ มีความทนทานต่อสภาพธรรมชาติที่ไม่เหมาะสม จึงสูญพันธุ์ได้ยาก และพบได้ทั่วไป เป็นพืชผลตามธรรมชาติที่นำมาปรุงอาหารได้หลากหลาย เช่น ตำน้ำพริก หรือยำ เป็นต้น ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว ชาวไทใหญ่จึงเปรียบเทียบ

เชื้อสาย/วงศ์สกุลที่สืบมาจากบรรพบุรุษมาอย่างไม่คิดเพี้ยน เป็น “มะเชื้อขึ้น” ในสำนวน “เชื้อใครก็ได้มัน มะเชื้อขึ้นช่างเหมือนต้น”

3. สำนวนไทยมาตรฐาน “เชื้อไม่ทิ้งแถว” คำว่า “เชื้อ” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ หมายถึง (+เผ่าพันธุ์มนุษย์) (+ผู้สืบวงศ์สกุลจากบรรพบุรุษ) และ (+ลูกหลาน) หรือมาจากคำว่า “เชื้อสาย” ที่หมายถึง เผ่าพันธุ์ คำว่า “แถว” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เรียงกันเป็นเส้น) (+เป็นแนว) และ (+ต่อกัน) ลักษณะที่เรียงต่อกันเป็นแนว เป็นเส้นนี้จึงนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ไม่คิดไปจากบรรพบุรุษ สำนวน “เชื้อไม่ทิ้งแถว” จึงมีความหมายว่า ลูกหลานหรือผู้สืบวงศ์สกุลมีลักษณะ อันหมายรวมถึงรูปร่างลักษณะ ความคิด จิตใจ ความประพฤติ ที่ไม่คิดเพี้ยนไปจากบรรพบุรุษ

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำในสำนวนเหมือนกัน คือ คำว่า “เชื้อ” ซึ่งมีความหมายตรงหมายถึง เชื้อสาย, เผ่าพันธุ์ เหมือนกัน แต่สำนวนไทใหญ่จะใช้คำว่า “มะเชื้อขึ้น” โดยนำลักษณะการแพร่พันธุ์ตามธรรมชาติของมะเชื้อขึ้นมาเปรียบเทียบกับ “เชื้อสาย” ของมนุษย์ ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “แถว” เปรียบเทียบให้เข้าใจอย่างเป็นรูปธรรมว่า เรียงต่อกันมาจากบรรพบุรุษโดยไม่คิดเพี้ยน โดยคำว่า “มะเชื้อขึ้น” และ “แถว” ต่างเป็นคำที่มีความสัมพันธ์ต่างหมวดกัน

“ค่าเขาคิดคิ่นตัวเรา - หัวเราะเขาต้องคิดถึงตัวเอง”

“ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 536)

สำนวนไทใหญ่ tʰ. bKwŋŋŋrdŋ kŋŋŋrdŋŋr

/ thaʔ¹ pə:n³ wo:n⁵ k^hu:n⁴ tu:³ - k^ho:¹ pə:n³ wo:n¹ to:¹ kaw² /

ทะ เป็น วน คิ่น ตู - โข เป็น วน โต เก้า

“ค่าเขาคิดคิ่นตัวเรา - หัวเราะเขาต้องคิดถึงตัวเอง”

ความหมาย พูดว่าคนอื่นอย่างไร ตนเองก็เป็นอย่างนั้น

คำ ก. ใช้ถ้อยคำว่าคนอื่นด้วยคำหยาบช้าเลวทราม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 402)

หวัระ ก. เปล่งเสียงแสดงความขบขัน ดีใจ ชอบใจ เป็นต้น, ใช้เข้าคู่กับคำ หัวให้ เป็น
หวัระหัวให้ ก็มี, หวัระ กี่ว่า, (โบ) เขียนเป็น หวัระ ก็มี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1285)

อรรถลักษณะของคำ

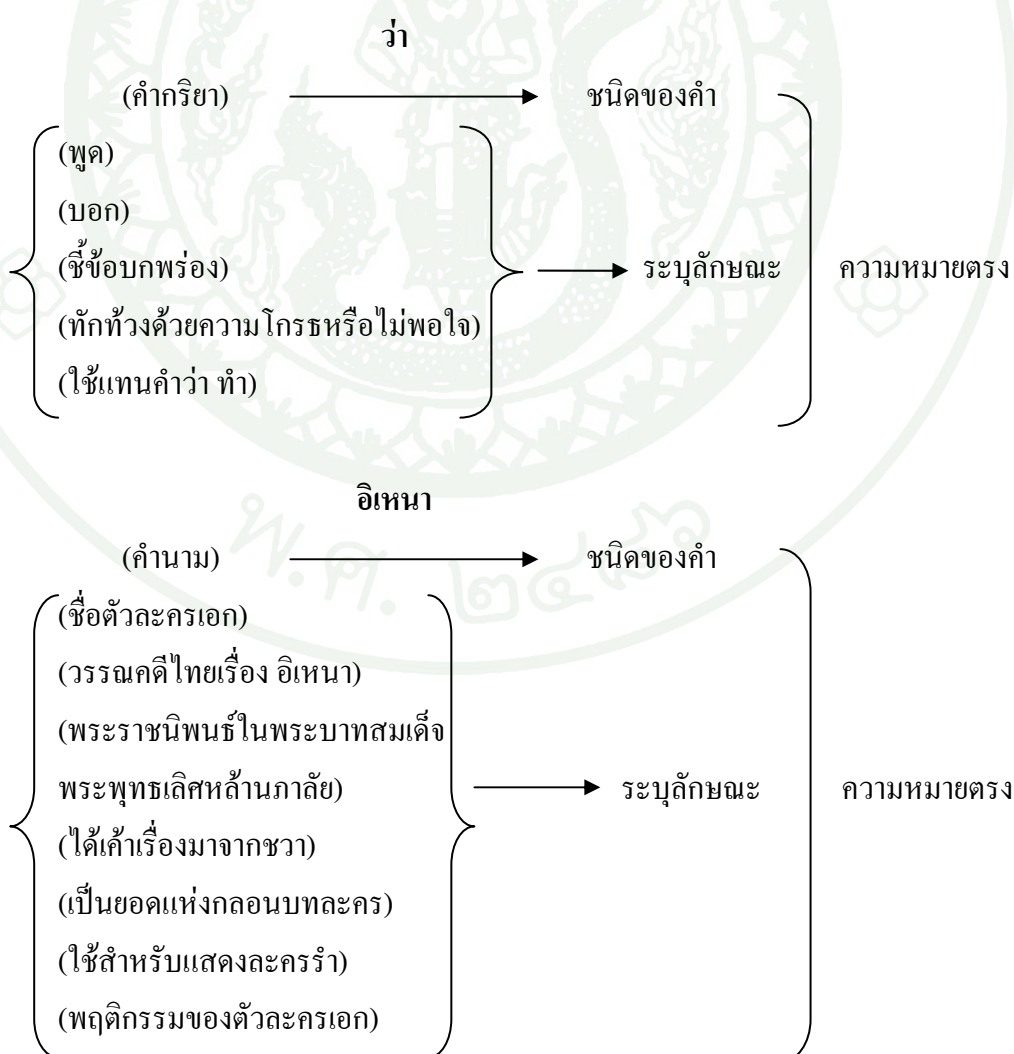
สำนวนไทยมาตรฐาน “ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง”

ความหมาย พูดว่าคนอื่นอย่างไร ตนเองก็เป็นอย่างนั้น

ว่า ก. พูด, บอก, เช่น เขาว่า ที่นี้ฝนตกทุกวัน; ดู เช่น อย่าอะอะไป เดี่ยวรู้ว่าเอา, ดี เช่น ดีแต่ว่าเขา; ดูคำว่ากล่าว เช่น ว่าไม่ได้ ก็เลี้ยงไม่ได้ (ปาก) ก. เป็นคำใช้แทนกริยาอื่นบางคำได้ เป็นต้นว่าใช้แทนคำว่า กิน เช่น ว่าเสียเรียบ ว่าเสียเต็มคราบ ใช้แทนคำว่า ทำ เช่น ว่าเสียเอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1063)

อิเหนา น. ตัวละครเอกในวรรณคดี เรื่อง อิเหนา

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 35 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คำ” “หัวเราะ” และ “ว่า”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	คำ	หัวเราะ	ว่า
ความหมายตรง	(พูด)	+	-	+
	(ใช้ถ้อยคำว่าคนอื่น)	+	-	+
	(ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ)	+	-	+/-
	(ใช้ถ้อยคำหยาบช้า เลวทราม)	+	-	+/-
	(ติ ขี้ชอบกพร่อง)	+	-	+
	(ทักท้วงด้วยความโกรธหรือไม่พอใจ)	+	-	+
	(พูดให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย อับอาย)	+	-	+/-
	(พูดให้กระทบกระเทือนจิตใจผู้อื่น)	+	-	+
	(ปลั่งเสียง)	-	+	-
	(แสดงความขบขัน)	-	+	-
	(ชอบใจ)	-	+	-
	(แสดงกิริยาเยาะเย้ยผู้อื่น)	-	+	-

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “คำ” “หัวเราะ” และ “ว่า” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “คำ” และ “ว่า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+พูด) (+ใช้ถ้อยคำว่าคนอื่น) (+ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ) (+ใช้ถ้อยคำหยาบช้า เลวทราม) (+ติ ขี้ชอบกพร่อง) (+ทักท้วงด้วยความโกรธหรือไม่พอใจ) (+พูดให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย อับอาย) (+พูดให้กระทบกระเทือนจิตใจผู้อื่น)

2. ไม่พบอรรถลักษณะของคำว่า “หัวเราะ” ที่เหมือนกับคำว่า “คำ” และ “ว่า”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

ประเภท	-		ชั้นที่ 1
	คำ	ว่า	ชั้นที่ 2 พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “ใช้ถ้อยคำตำหนิผู้อื่นอย่างรุนแรง” คำว่า “คำ” และ “ว่า” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “ใช้ถ้อยคำตำหนิผู้อื่นอย่างรุนแรง” แบบหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์” เพราะมีบางส่วนของความหมายตรงที่เหมือนกัน และมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “คำเขาคิดถึงตัวเรา - หัวเราะเขาคิดถึงตัวเอง” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ว่าแต่เขาโอเหน่าเป็นเอง” ซึ่งมีความหมายว่า พูดว่าคนอื่นอย่างไร ตนเองก็เป็นอย่างนั้น

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “คำ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ใช้ถ้อยคำว่าคนอื่น) (+ใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ) (+ติ ขี้ขบถพรวด) (+ทักท้วงด้วยความโกรธหรือไม่พอใจ) (+พูดให้ผู้อื่นเสื่อมเสีย อับอาย) (+พูดให้กระทบกระเทือนจิตใจผู้อื่น) และคำว่า “หัวเราะ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ปลั่งเสียง) (+แสดงความขบขัน) (+ชอบใจ) (+แสดงกิริยาเยาะเย้ยผู้อื่น) อธิบายความได้ว่า กริยา “คำ” เป็นการใช้คำพูด ถ้อยคำคว่าผู้อื่นอย่างรุนแรง ส่วน “หัวเราะ” เป็นกิริยาที่มุงเยาะเย้ย ขำขันผู้อื่น สำนวน “คำเขาคิดถึงตัวเรา หัวเราะเขาคิดถึงตัวเอง” จึงมีความหมายว่า ก่อนจะพูดจาใช้ถ้อยคำไม่สุภาพว่าผู้อื่น หรือหัวเราะเยาะเย้ยขำขันผู้อื่นต้องนึกถึงตัวเองก่อน เพราะการที่เราคำหรือหัวเราะผู้อื่นนั้นตัวเราเองก็อาจเคยทำอย่างเขา เคยผิดพลาดอย่างเขา หรืออาจจะมีโอกาสที่จะทำผิดพลาดได้เช่นเดียวกัน เมื่อเราก็ไม่ได้ดีไปกว่าเขา จึงไม่ควรคำหรือหัวเราะผู้อื่น

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ว่า” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+พูด) (+ขี้ขบถพรวด) (+ทักท้วงด้วยความโกรธหรือไม่พอใจ) คำว่า “ว่า” มีความหมายเน้นไปที่การพูดตำหนิ ขี้ขบถพรวด ทักท้วง การกระทำของผู้อื่นด้วยความไม่พอใจหรือโกรธ สำนวน “ว่าแต่เขาโอเหน่าเป็นเอง” นี้ ขุนวิจิตรมาตราอธิบายว่าที่มาของสำนวนเข้าใจว่าจะมาจากวรรณคดีบทละครว่า

เรื่อง อีเหนา พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งมีเนื้อเรื่องย่อดังนี้
 มิกษัตริย์วงศ์เทวัญ 4 องค์ คือ ท้าวกูเรปัน ท้าวดาหา ท้าวกาหลัง และท้าวสิงห์ดำสำหรับ ท้าวกูเรปัน
 มีโอรสซึ่งเก่งกล้าสามารถยิ่งชื่อ อีเหนา และท้าวดาหามีธิดาซึ่งงามยิ่งนักชื่อนางบุษบา กษัตริย์ทั้ง
 สองนครให้โอรสและธิดาแต่งงานกัน (หมั้น) กันไว้ตั้งแต่เยาว์ตามประเพณีของกษัตริย์วงศ์เทวัญ
 เมื่ออีเหนาอายุได้ 15 ปี อีเหนาต้องไปช่วยปลงศพพระอัยยิที่เมืองหมันหย้า ได้พบกับนางจินตะหรา
 ธิดาท้าวหมันหย้าก็หลงรัก และไม่ยอมกลับกรุงกูเรปันเพื่ออภิเษกกับนางบุษบา ท้าวกูเรปันจึงมี
 หนังสือไปเรียกตัวอีเหนา กลับ แล้วนัดท้าวดาหาให้เตรียมการวิวาห์ เมื่ออีเหนาทราบจึงออกอุบาย
 หนีกลับไปเมืองหมันหย้า และได้นางจินตะหราเป็นชายา หลังจากท้าวดาหาทราบเรื่องก็กริ้ว
 ประกาศว่าถ้าใครมาขอนางบุษบาจะยกให้ ในขณะนั้นระตูจระกาซึ่งปรารถนาจะมีคู่ จึงให้ช่างไป
 วาดรูปธิดาเมืองต่างๆ ช่างได้วาดรูปนางบุษบา 2 รูป ประดาระกาเหล่าซึ่งเป็นองค์เทวอัยกาต้องการ
 จะส่งสอนอีเหนาจึงลักรูปนางบุษบาหนึ่งรูปไปจากช่างวาด เหลือไว้รูปหนึ่ง เมื่อจระกาเห็นรูปนาง
 บุษบาที่หลงรัก จึงไปขู่นางบุษบา ท้าวดาหาที่ยอมยกให้ ฝ่ายองค์ประดาระกาได้นำรูปไปทิ้ง
 ไว้ที่โคนต้นไทร และแปลงกายเป็นกวางล่อให้ วิหยาสะก่าโอรสท้าวกะหมังกุหนิงมาพบรูปนาง
 ก็เกิดคลั่งไคล้ไหลหลง วอนท้าวกะหมังกุหนิงให้ส่งทูตไปขู่นางบุษบา แต่ท้าวดาหาปฏิเสธ
 เพราะได้ยกให้แก่จระกาแล้ว ท้าวกะหมังกุหนิงส่งสารลูกจึงยกทัพไปตีเมืองดาหาเพื่อแย่งชิงนางบุษบา
 ท้าวกูเรปันจึงส่งหนังสือไปเรียกตัวอีเหนาให้ยกทัพไปช่วย โดยขู่ว่าถ้าไม่ไปจะตัดพ่อตัดลูก อีเหนา
 มีความจำใจต้องไป และมีความคิดตามคำประพันธ์ ดังนี้

ครั้นอ่านสารเสร็จสิ้นพระทรงฤทธิ์	ถอนฤทัยคิดแล้วสงสัย
บุษบาจะงามสักเพียงใด	จึงต้องใจระตูทุกบุรี
หลงรักรูปนางแต่อย่างนั้น	จะพากันมาม้วยไม่พอที่
แม้นงามเหมือนจินตะหราวดี	ถึงจะเสียชีวิตก็ควรนั้

ความคิดของอีเหนาในตอนนี้ แสดงให้เห็นว่า อีเหนารู้สึกขัดใจและสงสัยว่าเหตุใดระตู
 ทุกเมืองจึงต้องพากันมาแย่งชิงนางบุษบาโดยไม่เสียค่าชีวิต และคิดต่อไปในทางลบประมาณ
 นางบุษบาว่า หากนางบุษบาแต่งงานกับจินตะหราจึงสมควรที่จะยกทัพไปแย่งชิงถึงจะต้องตายก็ยอม
 จากนั้นเมื่ออีเหนาได้ยกทัพไปช่วยเมืองดาหาสำเร็จ ท้าวกะหมังกุหนิงและวิหยาสะก่าถูกสังหาร
 อีเหนาจึงมีโอกาสดูพบนางบุษบา และเกิดตกหลุมรักนางบุษบาอย่างมาก จนลืมจินตะหราไป
 เสียสิ้น แต่ท้าวดาหาได้ยกนางบุษบาให้แก่จระกาแล้ว จึงทำให้อีเหนาเจ็บใจและเป็นทุกข์เป็นร้อน
 อย่างยิ่ง ถึงขนาดออกอุบายลักพาตัวนางบุษบาไปไว้ในถ้ำ สำนัก “ว่าแต่เขาอีเหนาเป็นเอง”

เป็นการนำพฤติกรรมของอิเหนา ที่ดำเนินการกระทำของระตูจรงกาและวิหยาสะกล่าวพากันมาตายอย่างไม่สมควร เพราะนางบุษบาไม่งามเท่าจินตะหราไม่สมควรแก่การเอาชีวิตเข้าเสี่ยงเพื่อแข่งชิงกัน แต่หลังจากอิเหนาได้พบนางบุษบาเข้าจริง ก็กลับทำทุกอย่างเพื่อแข่งชิงนางบุษบา ถึงขนาดยอมทำผิดประเพณีลักพาตัวนางหนีไปทีเดียวนั้น ส่วน “ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง” จึงนำพฤติกรรมของอิเหนามาเปรียบเทียบกับว่าพูดว่าคนอื่นอย่างไร ตนเองก็เป็นอย่างนั้น

4. ส่วนภาษาไทยใหญ่และส่วนไทยมาตรฐานใช้คำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ คำว่า “คำ” และ “ว่า” ต่างเป็นประเภทของ “ใช้ถ้อยคำดำเนินผู้อื่นอย่างรุนแรง” โดยมีความสัมพันธ์ของคำเป็นแบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์” เนื่องจากคำว่า “คำ” และ “ว่า” นั้น มีบางส่วนของความหมายตรงที่เหมือนกัน ดังนี้ (+พูด) (+ใช้ถ้อยคำดำเนินผู้อื่น) (+ดี ซึ่ชอบพร้อม) (+ทักท้วงด้วยความโกรธหรือไม่พอใจ)(+พูดให้กระทบกระเทือนจิตใจผู้อื่น) แต่คำว่า “คำ” จะมีความหมายที่เน้นไปในทางการใช้ถ้อยคำไม่สุภาพ หยาดซ้ำ เลวทราม ดำเนินผู้อื่นด้วยความโกรธหรือไม่พอใจอย่างรุนแรง เพื่อเน้นให้กระทบกระเทือนจิตใจผู้อื่น ทำให้เสียหน้าหรืออับอาย มากกว่าคำว่า “ว่า” เพราะ “ว่า” เป็นการพูด บอก ดี ซึ่ให้เห็นชอบพร้อมหรือทักท้วงด้วยความไม่พอใจหรือโกรธบ้าง แต่อาจไม่ใช่คำพูดหยาดซ้ำ รุนแรง หรืออาจเป็นเพียงการนินทาดำเนินผู้อื่นเท่านั้น

“ได้เท่าไรกินหมด - จะเข็ญใจเมื่อแก่เฒ่า”

“กินน้ำไม่เผื่อแล้ง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 40)

ส่วนภาษาไทยใหญ่ gɔː lɔːgɪnr- gɪnrj ɰɰhwrtwɪ

/ kaː³ laj³ kaː³ ki:n¹ - ki:n⁴ tsaw¹ mɔː³ haw⁴ t'aw³ /

คำ ไหล่ คำ กิน - กิน เจอ หม้อ เสา เถ้า

“ได้เท่าไรกินหมด - จะเข็ญใจเมื่อแก่เฒ่า”

ความหมาย มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

ได้ ก. รับมาหรือตกมาเป็นของตัว เช่น ได้เงิน ได้ลูก ได้แผล; ใช้ประกอบท้ายคำกริยา มีความหมายต่างๆ แล้วแต่ความแวดล้อม คือ อาจ, สามารถ, เช่น เดินได้ เขียนได้; สำเร็จผล เช่น

สอบได้; อนุญาต เช่น ลงมือกินได้ ไปได้; (ไว) คำช่วยกริยาบอกอดีต เช่น ได้กิน ได้ไป; เรียกเงินหรือสิ่งที่ได้มาว่า เงินได้ รายได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 419)

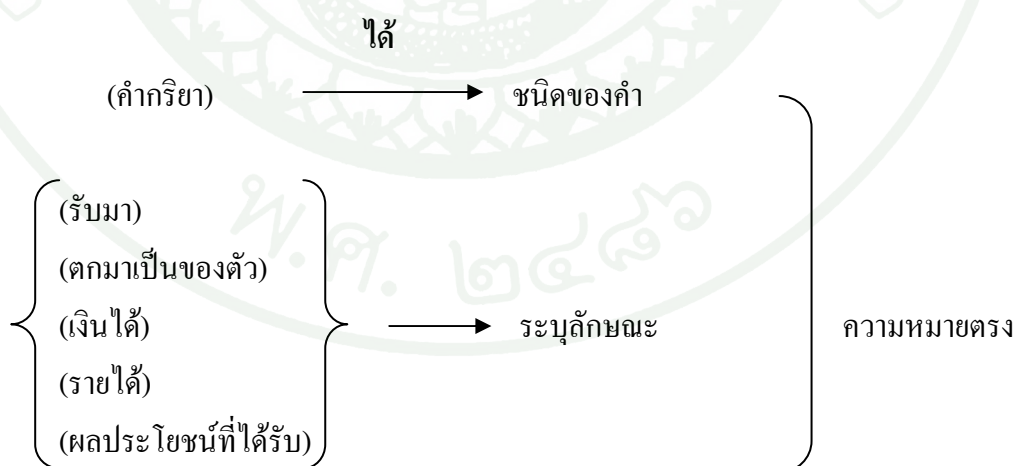
กิน ก. เลี้ยว เช่น กินหมาก, เคี้ยวกลืน เช่น กินข้าว, ดื่ม เช่น กินน้ำ, ทำให้ล่องล้ากลงไปสู่กระเพาะ; โดยปริยายหมายความว่าเปลือง เช่น กินเงิน กินเวลา, ทำให้หมดเปลือง เช่น รถกินน้ำมัน หลอดไฟชนิดนี้กินไฟมาก; รับเอา เช่น กินสินบน, หารายได้โดยไม่สุจริต เช่น กินจอบกินเสียม; ชนะในการพนันบางอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 126)

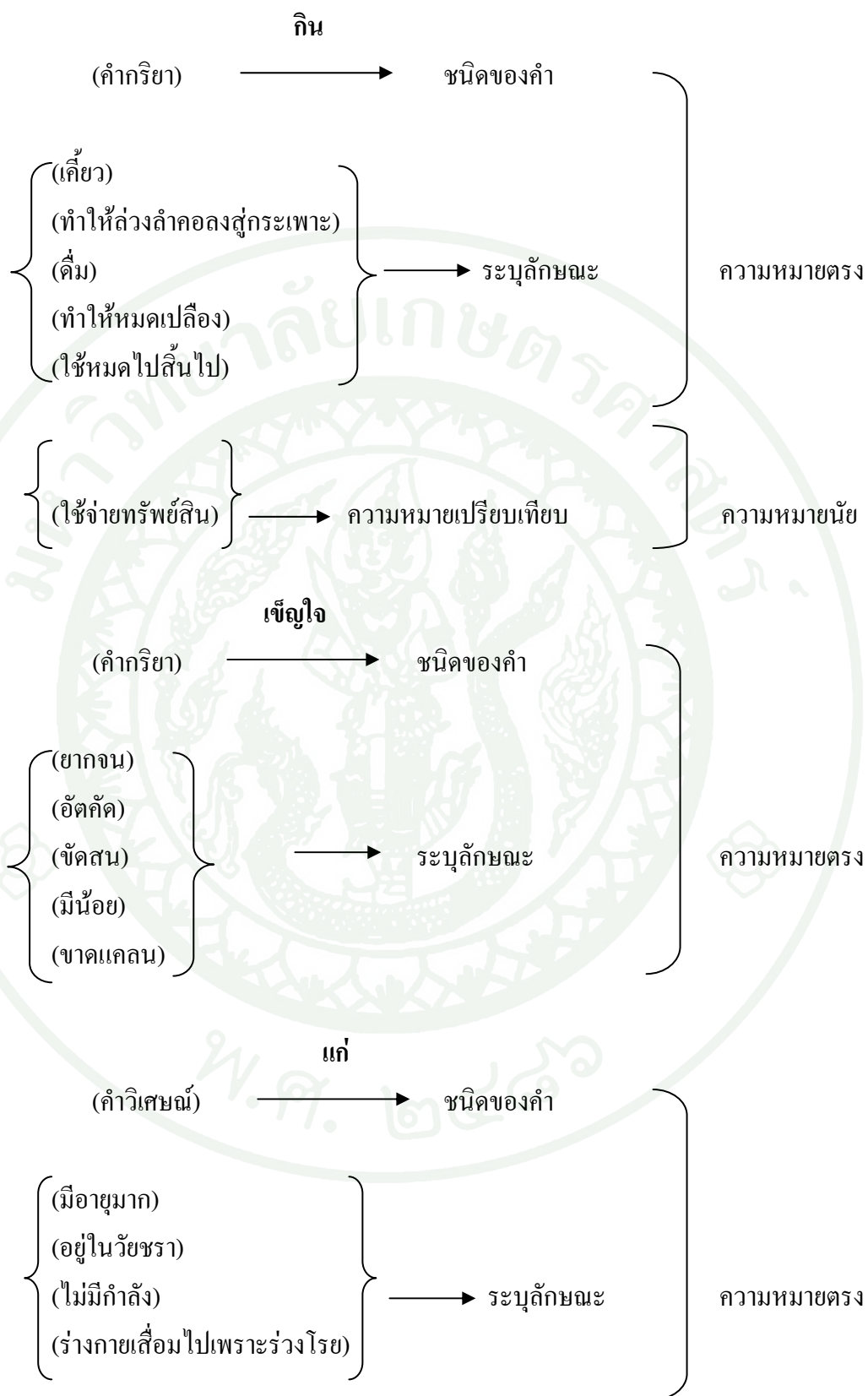
เชิงอุจ ว. ขากจนชั้นแค้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 419)

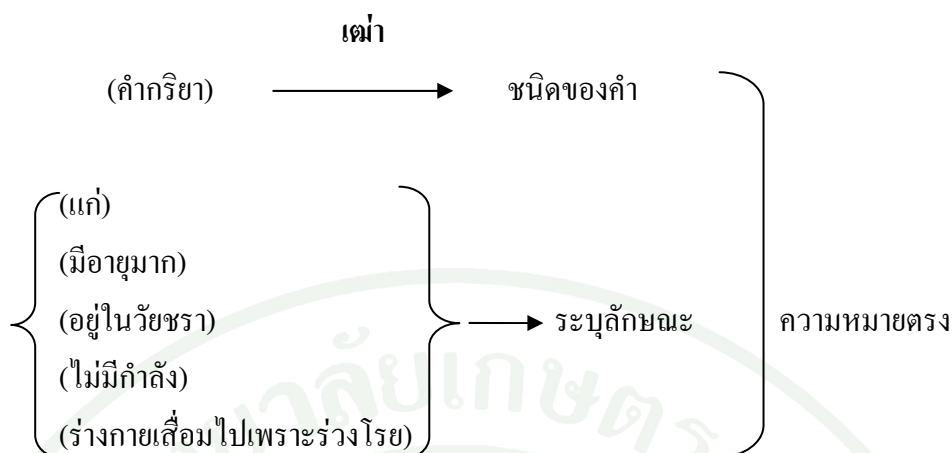
แก่ ว. มีอายุมาก เช่น แก่ไปทุกวัน ไม่แก่ เด็กคนนี้แก่กว่าเด็กคนนั้น, อยู่ในวัยชรา เช่น คนแก่ หญิงแก่, จัด เช่น เหลืองแก่ แก่เปรี้ยว แก่หวาน; โดยปริยายหมายความว่า จัดเจน หนัก หรือ ยิ่งไปในทางนั้น เช่น แก่สังคม แก่วิชา แก่เหล่า แก่เล่น แก่ไฟ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 148)

เก่า ว. แก่, มีอายุมาก, เก่า ก็ใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 393)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “กินน้ำไม่เพื่อแล้ง”

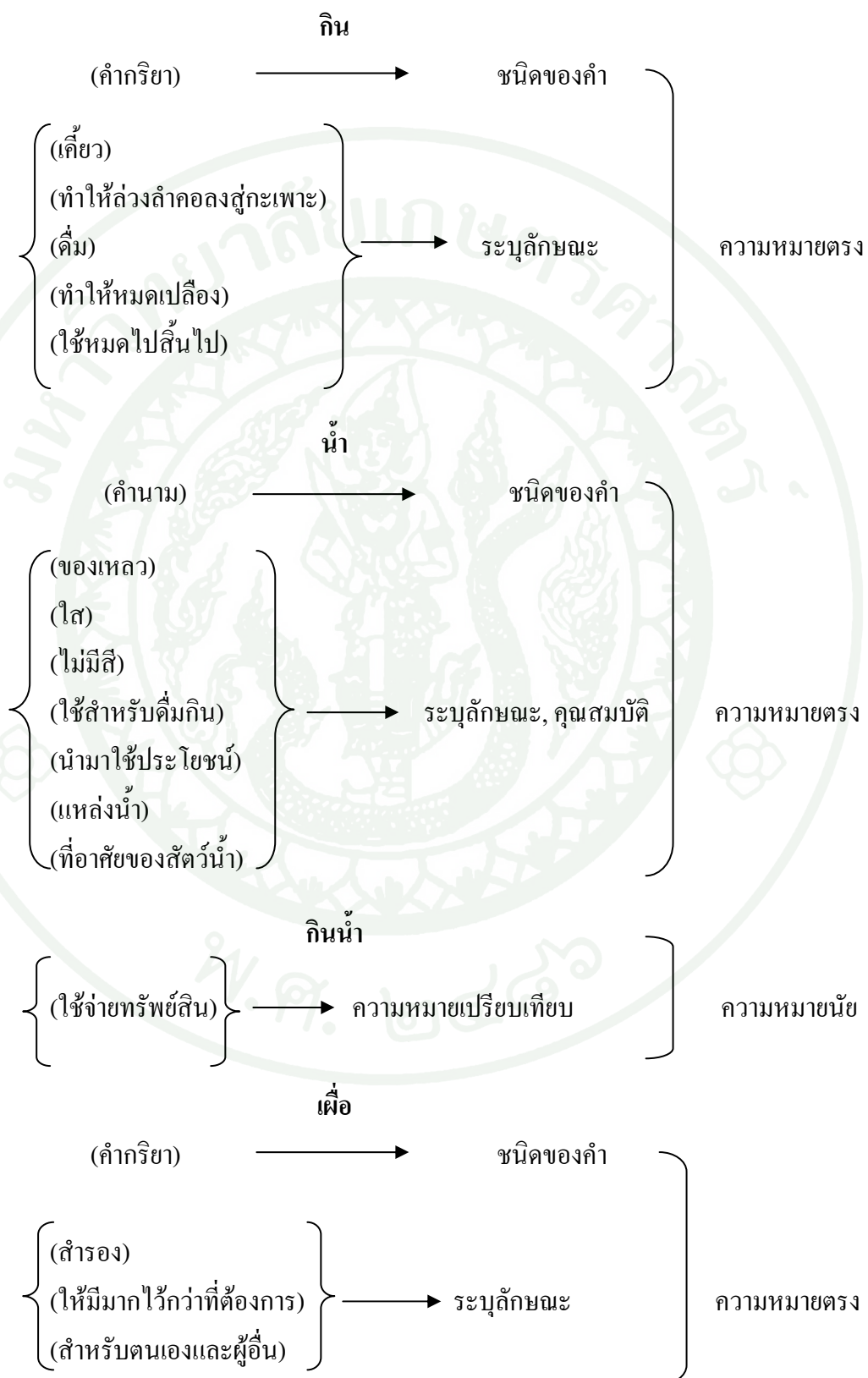
ความหมาย มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

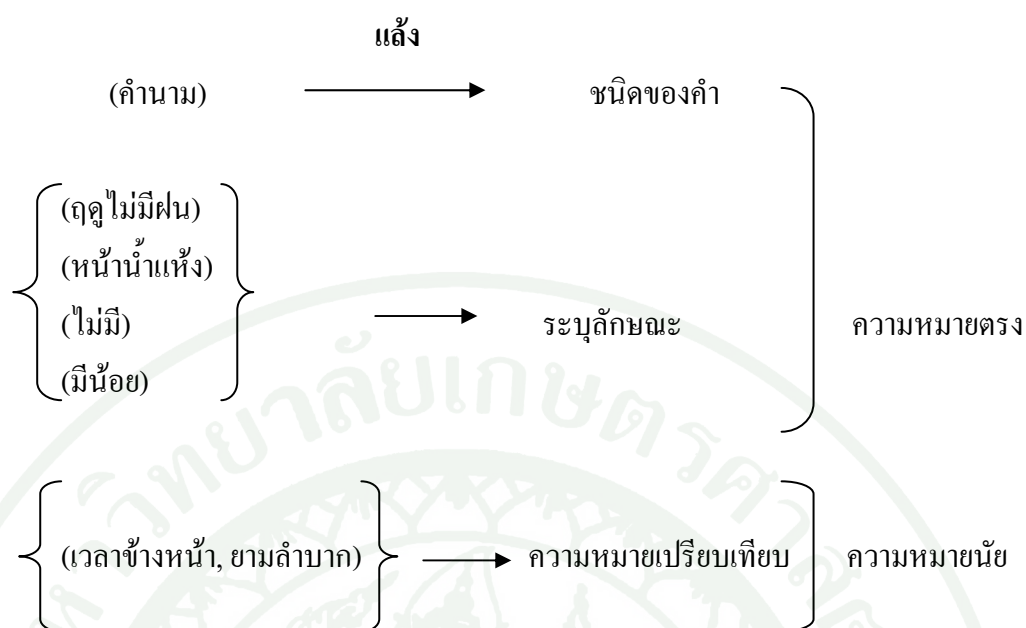
น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก, โบราณถือว่าเป็น ธาตุ 1 ในธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ใช้เรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะเป็นน้ำหรือเหลวเหมือนน้ำ เช่น น้ำตา น้ำปลา น้ำพริก น้ำส้ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

เพื่อ ว. ดำรง เช่น กักน้ำไว้เพื่อแล้ง; ให้มากไว้กว่าที่ต้องการสำหรับส่วนตัวหรือผู้อื่น เช่น กินเพื่อ เอาข้าวมาเพื่อ สัน. ถ้า, หาก, สมมุติ, เพื่อว่า ก็ใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 743)

แล้ง น. หน้าน้ำแห้ง, ฤดูไม่มีฝน, ในคำว่า หน้าแล้ง ฤดูแล้ง. ก. ไม่มี เช่น แล้งน้ำใจ, มีน้อย เช่น แล้งน้ำ แล้งกวี. ว. ไม่มี, มีน้อย, เช่น ฝนแล้ง, บางทีใช้เข้ากับคำ แห้ง เป็น แห้งแล้ง เช่น แผ่นดินนี้นับวันจะแห้งแล้งเป็นทะเลทราย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1042)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 36 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	กิน	กินน้ำ
ความหมายตรง	(เคี้ยว)	+	-
	(ทำให้ล้วงลำคอดลงสู่กระเพาะ)	+	+
	(ดื่ม)	+	+
	(ทำให้หมดเปลือง)	+	+
	(ใช้หมดไปสิ้นไป)	+	+
	(ของเหลว)	-	+
	(ใส)	-	+
	(ใช้สำหรับดื่มกิน)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(ใช้จ่ายทรัพย์สิน)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” ได้ดังนี้

1. พบอรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” คือ อรรถลักษณะ
ความหมายตรง (+ทำให้ล่องลำคอลลงสู่กระเพาะ) (+ดื่ม)(+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป)
และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ใช้จ่ายทรัพย์สิน)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง
(+เคี้ยว) (+ของเหลว) (+ใส) (+ใช้สำหรับดื่มกิน)

ตารางที่ 37 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “แก่เฒ่า” และ “ແລ້ງ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	แก่เฒ่า	ແລ້ງ
ความหมายตรง	(มีอายุมาก)	+	-
	(ไม่มีกำลัง)	+	-
	(ร่างกายเสื่อมไปเพราะร่วงโรย)	+	-
	(ฤดูไม่มีฝน)	-	+
	(ห้าน้ำแห้ง)	-	+
	(ไม่มี)	-	+
	(มีน้อย)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(เวลาข้างหน้า, ยามลำบาก)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “แก่เฒ่า” และ “ແລ້ງ” ได้ดังนี้

1. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “แก่เฒ่า” และ “ແລ້ງ”
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “แก่เฒ่า” และ “ແລ້ງ” คือ อรรถลักษณะความหมาย
เปรียบเทียบ (+เวลาข้างหน้า, ยามลำบาก)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-		ชั้นที่ 1
	แก่	เฒ่า	ชั้นที่ 2 พ้องความหมายแบบสมบูรณ์

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “แก่” และ “เฒ่า” ได้ดังนี้

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “มีอายุมาก” คำว่า “แก่” และ “เฒ่า” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “มีอายุมาก” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบสมบูรณ์” เพราะมีความหมายตรงเหมือนกัน

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ได้เท่าไรกินหมด จะเชียวใจเมื่อแก่เฒ่า” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “กินน้ำไม่เผื่อเลี้ยง” ซึ่งมีความหมายว่า มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อการข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ได้” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+รับมา) (+ผลประโยชน์ที่ได้รับ) (+รายได้) (+ตกมาเป็นของตัว) และ “กิน” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เคี้ยว) (+ทำให้ล่วงล้ำกลงสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) อธิบายความได้ว่า ได้รับเงินรายได้ สิ่งของหรือได้ผลประโยชน์จากสิ่งใดก็ตาม แล้วกินจนหมด ใช้จนหมด ไม่มีเหลือไว้เลย โดยปริยายคำว่าได้ในสำนวน “ได้เท่าไรกินหมด” นี้ จะหมายถึงได้ทรัพย์สินเงินทอง ได้รายได้ ส่วนคำว่า “กิน” จะใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง ใช้จ่ายทรัพย์สิน หมายความว่า เมื่อได้รับทรัพย์สินเงินทองมาเป็นของตนแล้วใช้จ่ายไป

จนหมด ไม่มีเหลือเก็บไว้ “จะเข็ญใจเมื่อแก่เฒ่า” คำว่า “เข็ญใจ” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ยากจน) (+ขาดแคลน) (+ขัดสน) ส่วน “แก่” และ “เฒ่า” มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “มีอายุมาก” จัดเป็นคำพ้องความหมาย มีลักษณะเป็นคำซ้อน และมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+มีอายุมาก) (+ไม่มีกำลัง) (+ร่างกายเสื่อมไปเพราะร่วงโรย) อธิบายความได้ว่า ในยามที่มนุษย์อายุมากขึ้น ร่างกายจะเริ่มเสื่อมไปเพราะร่วงโรย ไม่มีกำลังทำยามที่ยังอายุน้อย เคลื่อนไหวร่างกายลำบาก เหนื่อยง่าย ประสาทสัมผัสซาลง หรือมีโรคประจำตัว คนที่มีอายุมาก จึงไม่สามารถทำงานหนัก หรือไม่สามารถทำงานได้เลย ชีวิตในยามที่อายุมากขึ้นนี้ จึงเป็นช่วงเวลาลำบาก ที่จะต้องใช้ทรัพย์สินเงินทองที่สะสมมาในยามที่อายุน้อย เพื่อดำรงชีวิตต่อไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต หากในเวลาที่ย่อยยังน้อย อยู่ในช่วงวัยทำงาน หาทรัพย์สินเงินทอง หารายได้มาได้มาก แต่ก็ใช้จ่ายทรัพย์สินนั้นไปอย่างสิ้นเปลือง ฟุ่มเฟือย ไม่ระมัดระวังการใช้จ่าย ไม่รู้จักเก็บสะสมทรัพย์สินไว้ใช้ในยามจำเป็น หรือยามที่อายุมากขึ้น ก็ย่อมได้รับความลำบาก อดอยาก ขาดแคลน ยากจน ในภายหลัง

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “กินน้ำ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ล่วงล้ำกลืนสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ของเหลว) (+ใส) (+ใช้สำหรับดื่มกิน) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) อธิบายความได้ว่า การ “กินน้ำ” คือ การดื่มน้ำซึ่งเป็นของเหลว ใส ลงสู่กระเพาะอาหาร ทำให้น้ำนั้นหมดสิ้นไป การทำให้น้ำหมดไปด้วยการดื่มน้ำนี้ จึงนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ใช้จ่ายทรัพย์สิน) การกินน้ำ โดย “ไม่เผื่อเลี้ยง” คำว่า “เผื่อ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สำรอง) (+ให้มีมากไว้กว่าที่ต้องการ) ส่วนคำว่า “เลี้ยง” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ฤดูไม่มีฝน) (+หาน้ำน้ำแห้ง) (+ไม่มี) (+มีน้อย) ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีฤดูกาล 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนจัดเป็นช่วงน้ำแล้ง หมายความว่า ไม่มีฝน น้ำแห้ง น้ำในแหล่งน้ำมีน้อย หรือไม่มีเลย เมื่อถึงช่วงน้ำแล้ง หากไม่มีการเก็บกักน้ำไว้ใช้ ก็จะได้รับความสะดวกน้อย ไม่มีน้ำกินน้ำใช้ ดังนั้น คนสมัยก่อนจะใช้วิธีรองน้ำฝนใส่ไว้ในโอ่งขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายไว้รอบบ้าน สำหรับเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดฤดูน้ำแล้ง สำนวน “กินน้ำไม่เผื่อเลี้ยง” จึงมีความหมายว่า กินน้ำโดยไม่สำรองไว้ใช้ในยามน้ำแล้ง มีน้ำน้อย หรือไม่มีน้ำไว้ใช้ ก็ย่อมได้รับความลำบาก เปรียบเหมือนการใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ไปทั้งหมดโดยไม่เผื่อไว้ใช้ในเวลาข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “กิน” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+การใช้จ่ายทรัพย์สิน) เหมือนกัน และใช้คำที่มีความสัมพันธ์ต่างหมวดความหมายกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “แก่เฒ่า” และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “เลี้ยง” แต่ทั้งสองคำมีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ หมายถึง (+กาลข้างหน้า, ยามลำบาก) คำว่า “แก่เฒ่า” หมายถึง อายุมาก

มักจะได้รับความลำบากจากความเสื่อมและร่วงโรยของร่างกาย มนุษย์ทุกคนเมื่อเกิดมาแล้วชีวิตก็ต้องล่วงเข้าสู่เวลาที่อายุมากในกาลข้างหน้าด้วยกันทั้งสิ้น เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ส่วน “แล้ง” หมายถึง ฤดูกาลที่ไม่มีน้ำ น้ำแห้ง มีน้ำน้อยหรือไม่มีเลย ตามปกติฤดูฝนจะเป็นฤดูที่มีน้ำมาก หลังจากหมดฤดูฝนแล้ว เข้าสู่ฤดูหนาวและฤดูร้อน น้ำจะน้อยลงเรื่อยๆ เรียกว่า ฤดูแล้ง ต้องใช้น้ำที่เก็บกักไว้ในฤดูฝน จึงจะไม่ได้ได้รับความลำบาก ลักษณะของสำนวนไทใหญ่จะเป็นการกล่าวในลักษณะของเหตุและผล คือ เมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองมาแล้วใช้จนหมด ก็จะได้ได้รับความลำบากในยามมีอายุมาก ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเป็นการกล่าวในเชิงเปรียบเทียบกับวิถีการดำรงชีวิต คือ การสำรองน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง เปรียบเหมือนการเก็บทรัพย์สินเงินทองไว้ใช้ในกาลข้างหน้าเมื่อชราภาพ เพื่อไม่ให้ได้รับความลำบาก

“ได้เท่าไรกินหมด - จะเจ็บใจเมื่อเจ็บป่วย”

“กินน้ำไม่เผื่อแล้ง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 40)

สำนวนไทใหญ่ *gɔ̃ː lɔ̃ːgɪnɔ̃ - y/brj ɪkɔ̃/wr*

/kaː³ laj³ kaː³ kiːn¹ - jab³ tsaw¹ mɔː³ kʰaj³ naːw¹ /

ก้า ไหล่ ก้า กิ้น - หยาบ เจ้อ หม้อ ไข่ นาว

“ได้เท่าไรกินหมด - จะเจ็บใจเมื่อเจ็บป่วย”

ความหมาย มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

ได้ ก. รับมาหรือตกมาเป็นของตัว เช่น ได้เงิน ได้ลูก ได้แผล; ใช้ประกอบท้ายคำกริยา มีความหมายต่างๆ แล้วแต่ความแวดล้อม คือ อาจ, สามารถ, เช่น เดินได้ เขียนได้; สำเร็จผล เช่น สอบได้; อนุญาต เช่น ลงมือกินได้ ไปได้; (ไป) คำช่วยกริยาบอกอดีต เช่น ได้กิน ได้ไป; เรียกเงินหรือสิ่งที่ได้มาว่า เงินได้ รายได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 419)

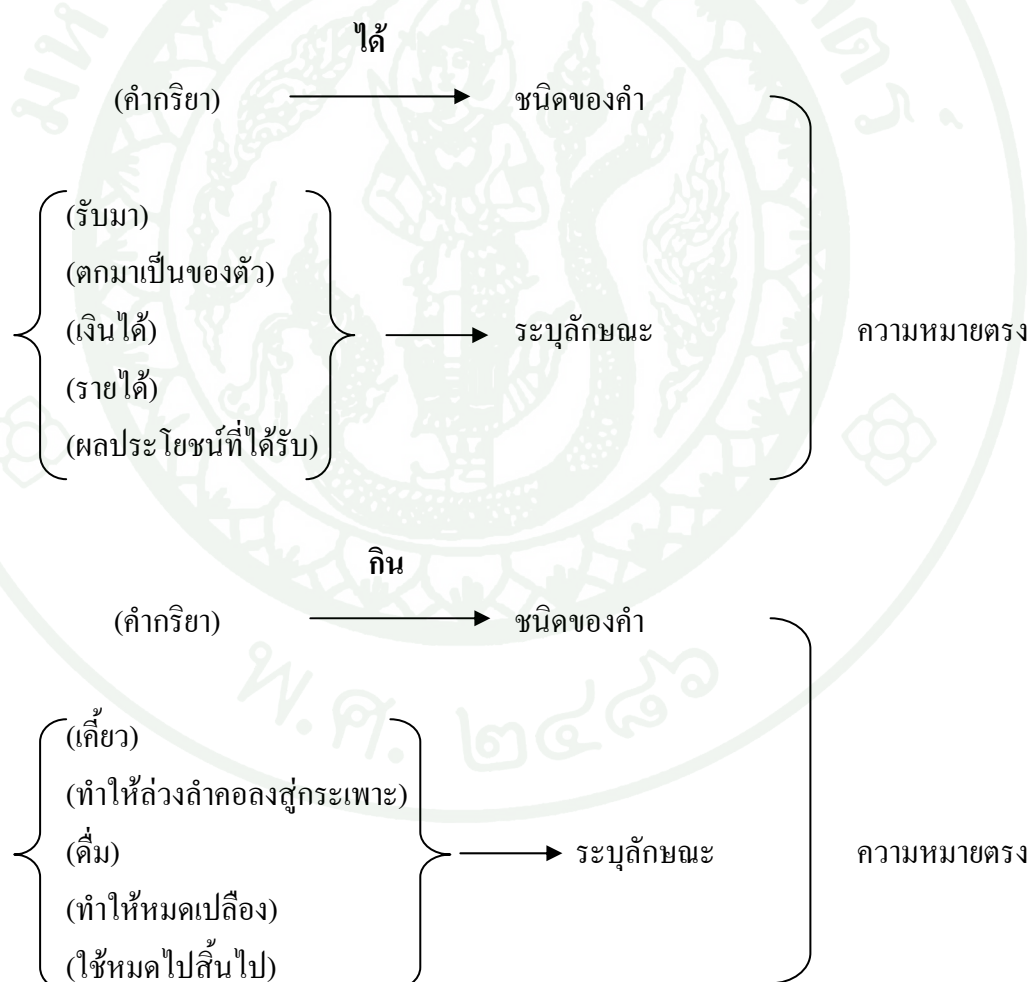
กิน ก. เลี้ยว เช่น กินหมาก, เลี้ยวกลืน เช่น กินข้าว, ดื่ม เช่น กินน้ำ, ทำให้ล่วงล้ำกลงไปสู่ กระเพาะ; โดยปริยายหมายความว่าเปลือง เช่น กินเงิน กินเวลา, ทำให้หมดเปลือง เช่น รดกินน้ำมัน หลอดไฟชนิดนี้กินไฟมาก; รับเอา เช่น กินสินบน, หารายได้โดยไม่สุจริต เช่น กินจอบกินเสียม; ชนในการพนันบางอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 126)

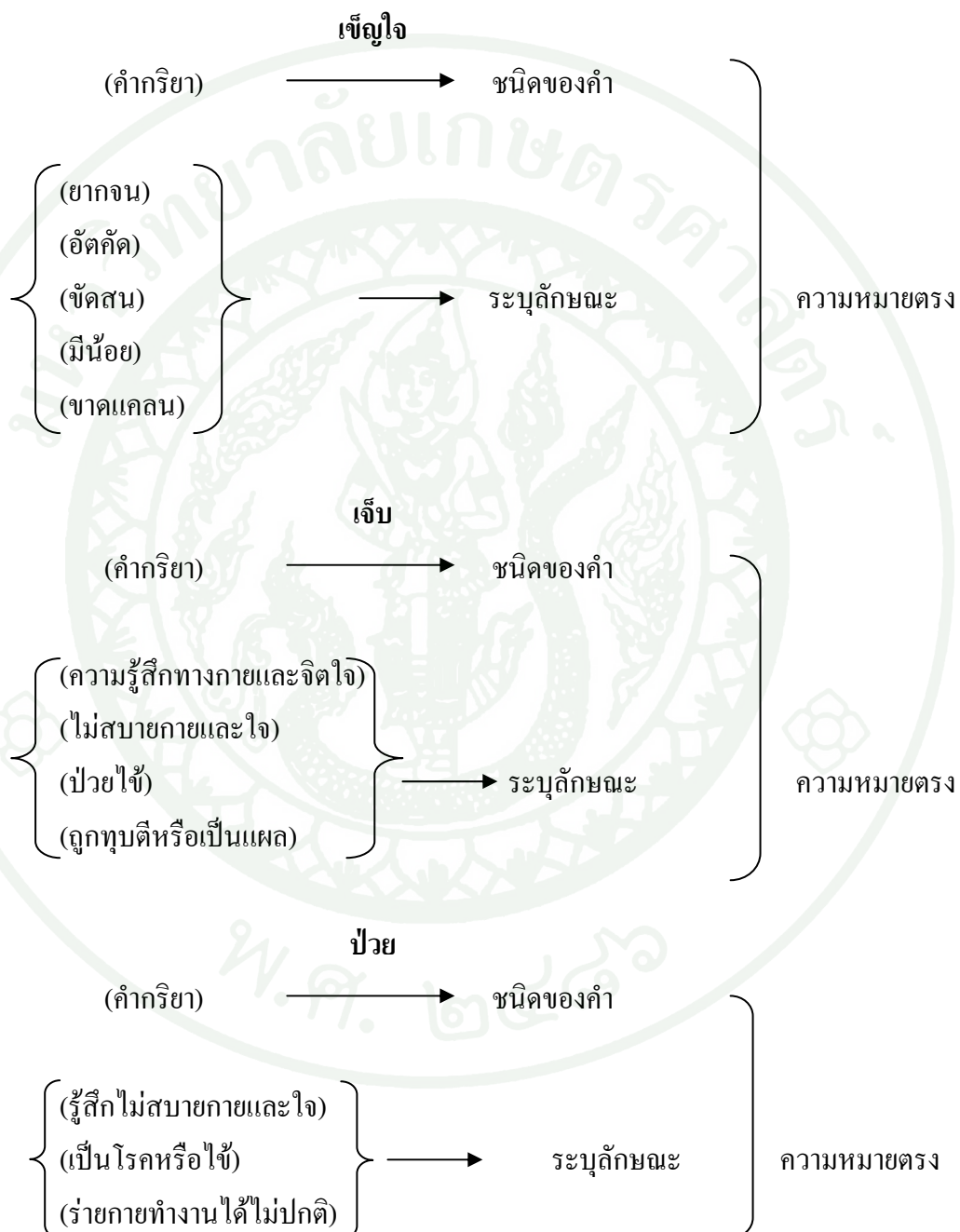
เชษฐใจ ว. ยากจนข้นแค้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 419)

เจ็บ ก. ป่วยไข้, ราชศัพท์ว่า ประชวร; รู้สึกทากายเมื่อถูกทุบตีหรือเป็นแผล เป็นต้น
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 321)

ป่วย ก. รู้สึกไม่สบายเพราะโรคหรือความไข้หรือเหตุอื่นที่ทำให้รู้สึกเช่นนั้น
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 680)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “กินน้ำไม่เผื่อเลี้ยง”

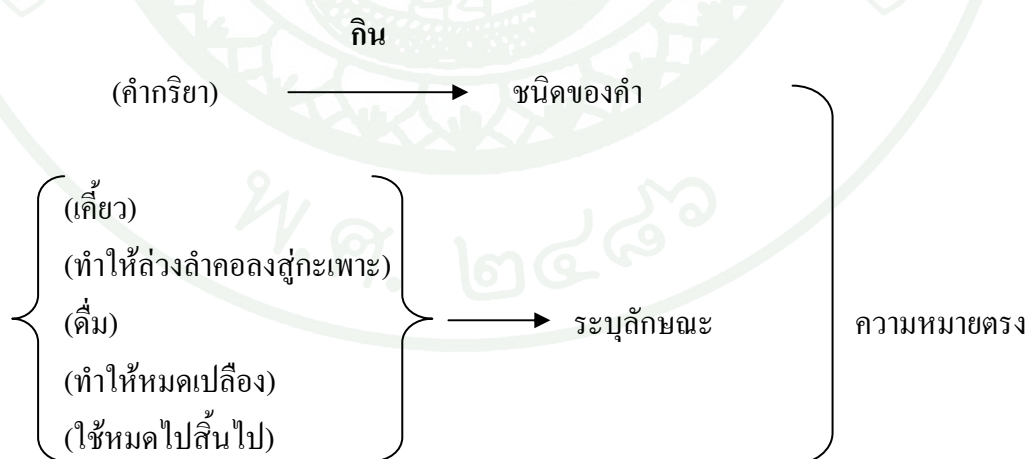
ความหมาย มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

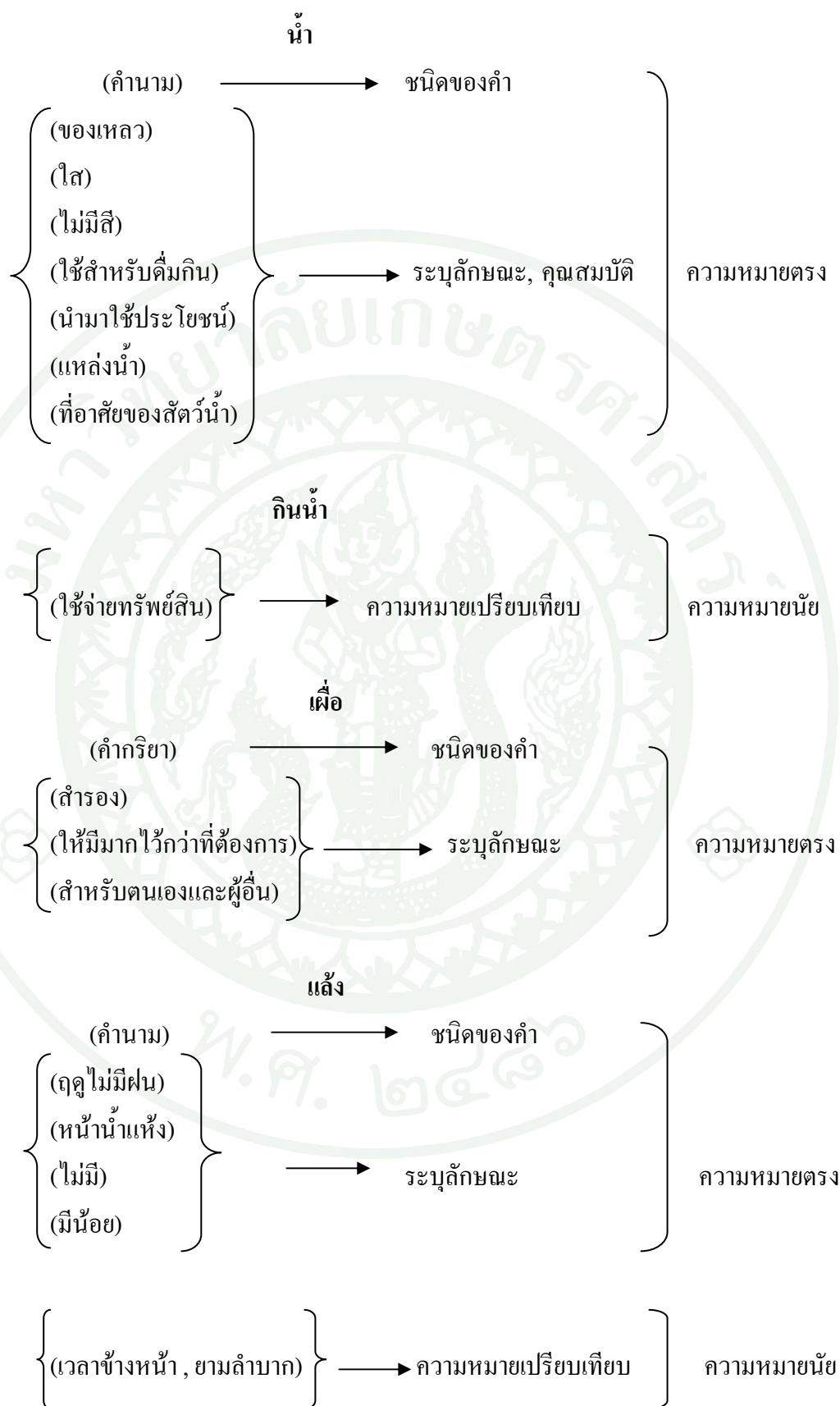
น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลว ใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก, โบราณถือว่าเป็น ธาตุ 1 ในธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ใช้เรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะเป็นน้ำหรือเหลวเหมือนน้ำ เช่น น้ำตา น้ำปลา น้ำพริก น้ำส้ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

เผื่อ ว. สำรอง เช่น กักน้ำไว้เผื่อเลี้ยง; ให้มากกว่าที่ต้องการสำหรับส่วนตัวหรือผู้อื่น เช่น กินเผื่อ เอาเข้ามาเผื่อ สัน. ถ้า, หาก, สมมุติ, เผื่อว่า ก็ใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 743)

เลี้ยง น. ให้น้ำน้ำแห้ง, ฤดูไม่มีฝน, ในคำว่า น้ำแห้ง ฤดูเลี้ยง. ก. ไม่มี เช่น แล้งน้ำใจ, มีน้อย เช่น แล้งน้ำ แล้งกวี. ว. ไม่มี, มีน้อย, เช่น ฝนแล้ง, บางที่ใช้เข้าคู่กับคำ แห้ง เป็น แห้งแล้ง เช่น แผ่นดินนี้นับวันจะแห้งแล้งเป็นทะเลทราย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1042)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 38 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	กิน	กินน้ำ
ความหมายตรง	(เคี้ยว)	+	-
	(ทำให้ล่องลำคองสู่กระเพาะ)	+	+
	(ดื่ม)	+	+
	(ทำให้หมดเปลือง)	+	+
	(ใช้หมดไปสิ้นไป)	+	+
	(ของเหลว)	-	+
	(ใส)	-	+
	(ใช้สำหรับดื่มกิน)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ใช้จ่ายทรัพย์สิน)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ทำให้ล่องลำคองสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ใช้จ่ายทรัพย์สิน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เคี้ยว) (+ของเหลว) (+ใส) (+ใช้สำหรับดื่มกิน)

ตารางที่ 39 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เจ็บป่วย” และ “ແລ້ງ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เจ็บป่วย	ແລ້ງ
ความหมายตรง	(ความรู้สึกทางกายและจิตใจ)	+	-
	(ไม่สบายกายและใจ)	+	-
	(เป็นโรคหรือป่วยไข้)	+	-
	(ร่างกายทำงานได้ไม่ปกติ)	+	-
	(ถูกทุบตีหรือเป็นแผล)	+	-
	(ฤดูไม่มีฝน)	-	+
	(หน้าน้ำแห้ง)	-	+
	(ไม่มี)	-	+
	(มีน้อย)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (เวลาข้างหน้า, ยามลำบาก)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เจ็บป่วย” และ “ແລ້ງ” ได้ดังนี้

1. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “เจ็บป่วย” และ “ແລ້ງ”
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เจ็บป่วย” และ “ແລ້ງ” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+เวลาข้างหน้า, ยามลำบาก)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ↑ ประเภท	-		ชั้นที่ 1
	เจ็บ	ป่วย	ชั้นที่ 2 พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์ วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เจ็บ” และ “ป่วย” ได้ดังนี้

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “ความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจ เพราะเป็นโรคหรือป่วยไข้ ทำให้ร่างกายไม่เป็นปกติ” คำว่า “เจ็บ” และ “ป่วย” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “ความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจเพราะเป็นโรคหรือป่วยไข้ ทำให้ร่างกายไม่เป็นปกติ” แบบหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมมูล” เพราะมีบางส่วนของความหมายตรงเหมือนกัน และมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ได้ทำอะไรกินหมด จะเจ็บใจเมื่อเจ็บป่วย” มีความหมายเหมือนกับ สำนวนไทยมาตรฐาน “กินน้ำไม่เผื่อแล้ง” ซึ่งมีความหมายว่า มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ได้” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+รับมา) (+ผลประโยชน์ที่ได้รับ) (+รายได้) (+ตกมาเป็นของตัวเอง) และ “กิน” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เคี้ยว) (+ทำให้ล่วงล้ำกลงสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) อธิบายความได้ว่า ได้รับเงินรายได้ สิ่งของหรือได้ผลประโยชน์จากสิ่งใดก็ตาม แล้วกินจนหมด ใช้จนหมด ไม่มีเหลือไว้เลย โดยปริยายคำว่า ได้ในสำนวน “ได้ทำอะไรกินหมด” นี้ จะหมายถึงได้ทรัพย์สินเงินทอง ได้รายได้ ส่วนคำว่า “กิน” จะใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึงใช้จ่ายทรัพย์สิน หมายความว่า เมื่อได้รับทรัพย์สินเงินทองมาเป็นของตนแล้วใช้จ่ายไปจนหมด ไม่มีเหลือเก็บไว้ “จะเจ็บใจเมื่อเจ็บป่วย” คำว่า “เจ็บใจ” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ยากจน) (+ขาดแคลน) (+ขัดสน) ส่วน “เจ็บ” และ “ป่วย” มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “ความรู้สึกไม่สบายกายไม่สบายใจเพราะเป็นโรคหรือป่วยไข้ ทำให้ร่างกายไม่เป็นปกติ” จัดเป็นคำพ้องความหมาย มีลักษณะเป็นคำซ้อน และมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ความรู้สึกทางกายและจิตใจ) (+ไม่สบายกายและใจ) (+เป็นโรคหรือป่วยไข้) (+ร่างกายทำงานได้ไม่ปกติ) อธิบาย

ความได้ว่า เมื่อยามที่เป็นโรคหรือป่วยไข้ ร่างกายจะรู้สึกไม่สบาย ร่างกายทำงานไม่เป็นปกติ ต้องพักรักษาตัว รับประทานยาตามแพทย์สั่ง ช่วงเวลาที่เจ็บป่วยนี้ไม่สามารถออกแรงทำงานหนัก หรือทำกิจกรรมต่างๆ ได้สะดวก ตามปกติหากเป็นการป่วยไข้ธรรมดา อาจรักษาได้ในระยะเวลาไม่นาน แต่หากเป็นโรคเรื้อรังหรือร้ายแรง ก็ต้องใช้จ่ายเงินรักษาจำนวนมาก และต้องพักรักษาตัวนาน จึงเป็นช่วงเวลาลำบาก ที่จะต้องใช้ทรัพย์สินเงินทองที่สะสมมาในยามที่ร่างกายปกติ หากในยามปกติทำงานหาทรัพย์สินเงินทองมาได้ แต่กลับใช้จ่ายทรัพย์สินนั้นไปอย่าง ฟุ่มเฟือย ไม่รู้จักเก็บสะสมทรัพย์สินไว้ใช้ในยามจำเป็น ก็ย่อมลำบากในภายหลังเช่น ไม่มีเงินรักษาตัว หรือต้องอดอยากขาดแคลน เป็นต้น

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “กินน้ำ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ล่องลาคอลงสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ของเหลว) (+ใส) (+ใช้สำหรับดื่มกิน) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) อธิบายความได้ว่า การ “กินน้ำ” คือ การดื่มน้ำซึ่งเป็นของเหลว ใส ลงสู่กระเพาะอาหาร ทำให้น้ำนั้นหมดสิ้นไป การทำให้น้ำหมดไปด้วยการดื่มน้ำนี้ จึงนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ใช้จ่ายทรัพย์สิน) การกินน้ำ โดย “ไม่เผื่อเลี้ยง” คำว่า “เผื่อ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สำรอง) (+ให้มีมากไว้กว่าที่ต้องการ) ส่วนคำว่า “เลี้ยง” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ฤดูไม่มีฝน) (+หาน้ำน้ำแห้ง) (+ไม่มี) (+มีน้อย) ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีฤดูกาล 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนจัดเป็นช่วงน้ำแล้ง หมายความว่า ไม่มีฝน น้ำแห้ง น้ำในแหล่งน้ำมีน้อย หรือไม่มีเลย เมื่อถึงช่วงน้ำแล้ง หากไม่มีการเก็บกักน้ำไว้ใช้ ก็จะได้รับความสะดวกร้อน ไม่มีน้ำกินน้ำใช้ ดังนั้น คนสมัยก่อนจะใช้วิธีรองน้ำฝนใส่ไว้ในโอ่งขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายไว้รอบบ้าน สำหรับเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดฤดูน้ำแล้ง สำนวน “กินน้ำไม่เผื่อเลี้ยง” จึงมีความหมายว่า กินน้ำโดยปรียาอาจรวมถึงใช้น้ำในการอุปโภคด้วยโดยไม่สำรองไว้ใช้ในยามน้ำแล้ง มีน้ำน้อย หรือไม่มีน้ำไว้ใช้ ก็ย่อมได้รับความลำบาก เปรียบเหมือนการใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทองที่หามาได้ไปทั้งหมดโดยไม่เผื่อไว้ใช้ในกาลข้างหน้าจะต้องลำบาก

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “กิน” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+การใช้จ่ายทรัพย์สิน) เหมือนกัน และใช้คำที่มีความสัมพันธ์ต่างหมวดความหมายกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เจ็บป่วย” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “เลี้ยง” แต่ทั้งสองคำมีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ หมายถึง (+กาลข้างหน้า, ยามลำบาก) คำว่า “เจ็บป่วย” หมายถึง เมื่อยามเป็นโรคหรือป่วยไข้ร่างกายจะรู้สึกไม่สบาย ร่างกายทำงานไม่เป็นปกติ การเจ็บป่วยของมนุษย์เป็นเรื่องปกติธรรมดา บุคคลย่อมมีโอกาสเจ็บไข้ได้ป่วยได้ เช่น เมื่อร่างกายอ่อนแอ ได้รับเชื้อโรค หรือ

เกิดจากความผิดปกติของอวัยวะร่างกายต่างๆ ส่วน “แล้ง” หมายถึง ฤดูกาลที่ไม่มีน้ำ น้ำแห้ง มีน้ำน้อยหรือไม่มีเลย ตามปกติฤดูฝนจะเป็นฤดูที่มีน้ำมาก หลังจากหมดฤดูฝนแล้ว เข้าสู่ฤดูหนาวและฤดูร้อน น้ำจะน้อยลงเรื่อยๆ เรียกว่า ฤดูแล้ง ต้องใช้น้ำที่เก็บกักไว้ในฤดูฝน จึงจะได้รับความลำบาก ลักษณะของสำนวนไทใหญ่จะเป็นการกล่าวในลักษณะของเหตุและผล คือ เมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองมาแล้วใช้จนหมด ก็จะได้รับความสะดวกสบายในยามเจ็บป่วย ต้องใช้เงินรักษาตัวและดำรงชีวิตในยามทำงานหาเงินไม่ได้ ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเป็นการกล่าวในเชิงเปรียบเทียบกับวิธีการดำรงชีวิต คือ การสำรองน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง เปรียบเหมือนการเก็บทรัพย์สินเงินทองไว้ใช้ในกาลข้างหน้า ซึ่งไม่มีน้ำไว้ใช้เพื่อไม่ให้ได้รับความลำบาก

“ได้เท่าไรกินหมด - จะหมดตัวตายยากจน”

“กินน้ำไม่เผื่อแล้ง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 40)

สำนวนไทใหญ่ gɿ; lɯ̃;so- gɯ̃zrdɔ̃/nr

/ ka: 3 laj 3 ka 3 saj 4 - kaj 5 ko:t 4 ta:j 1 p ʰa:n 1 /

ก้า ไหล่ ก้า ไซ้ - กี้ ก้อด ต้าย ผาน

“ได้เท่าไรกินหมด - จะหมดตัวตายยากจน”

ความหมาย มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

ได้ ก. รับมาหรือตกมาเป็นของตัว เช่น ได้เงิน ได้ลูก ได้แผล; ใช้ประกอบท้ายคำกริยา มีความหมายต่างๆ แล้วแต่ความแวดล้อม คือ อาจ, สามารถ, เช่น เดินได้ เขียนได้; สำเร็จผล เช่น สอบได้; อนุญาต เช่น ลงมือกินได้ ไปได้; (ไว) คำช่วยกริยาบอกอดีต เช่น ได้กิน ได้ไป; เรียกเงินหรือสิ่งที่ได้มาว่า เงินได้ รายได้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 419)

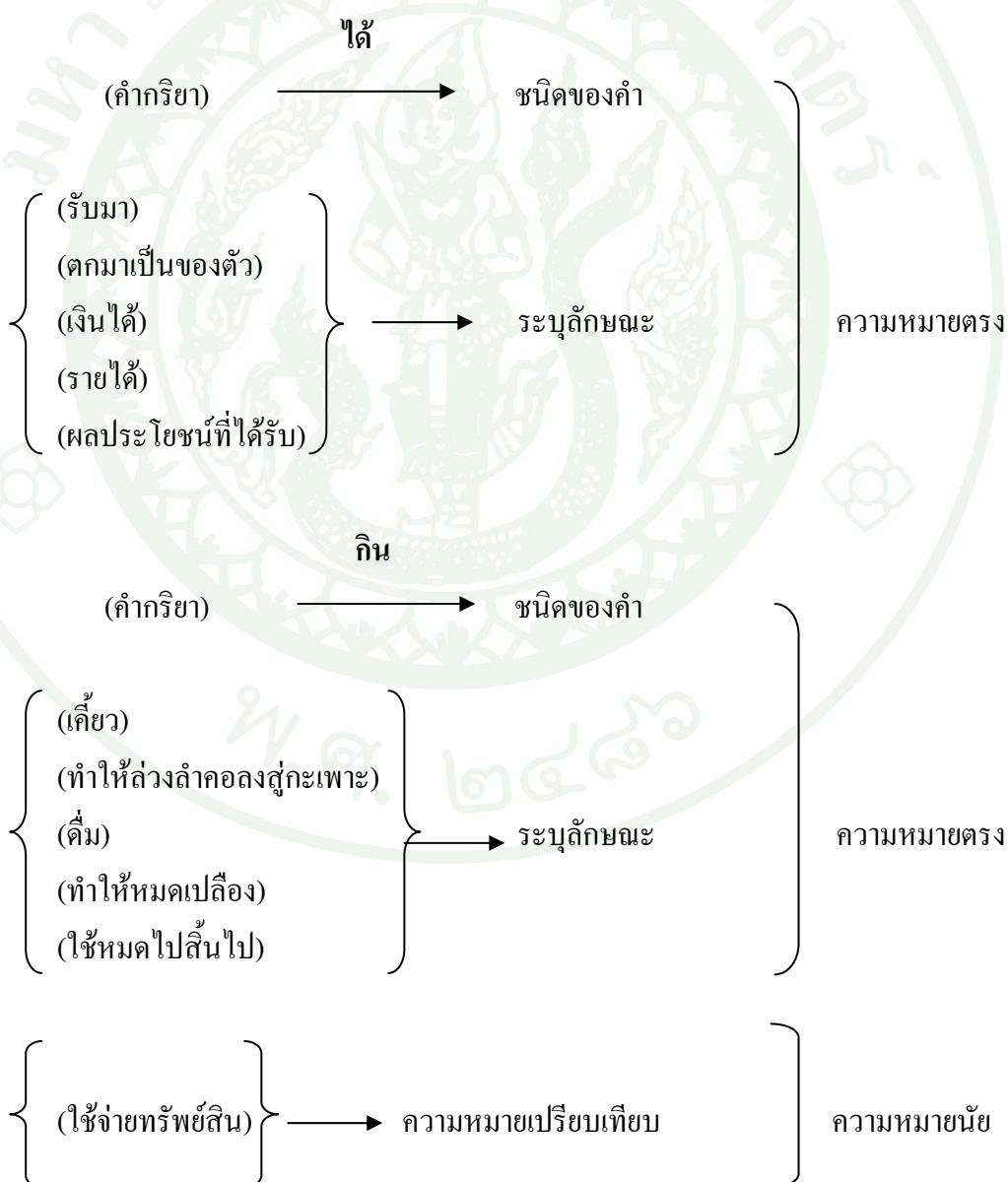
กิน ก. เคี้ยว เช่น กินหมาก, เคี้ยวกลืน เช่น กินข้าว, ดื่ม เช่น กินน้ำ, ทำให้ล่วงล้ำออกไปสู่กระเพาะ; โดยปริยายหมายความว่าเปลือง เช่น กินเงิน กินเวลา, ทำให้หมดเปลือง เช่น รดกินน้ำมัน หลอดไฟชนิดนี้กินไฟมาก; รับเอา เช่น กินสินบน, หารายได้โดยไม่สุจริต เช่น กินจอบกินเสียม; ชนะในการพนันบางอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 126)

หมวด ๖. สิ้นเนื้อประดาตัว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1252)

ตายก. สิ้นใจ, สิ้นชีวิต, ไม่เป็นอยู่ต่อไป, สิ้นสภาพของการมีชีวิต, เช่น สภาวะสมองตาย; เคลื่อนไหวไม่ได้ เช่น มือตาย ตีนตาย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 460)

ยากจน ๖. ไร้บุญ, ไร้ทรัพย์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 901)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “กินน้ำไม่เผื่อเลี้ยง”

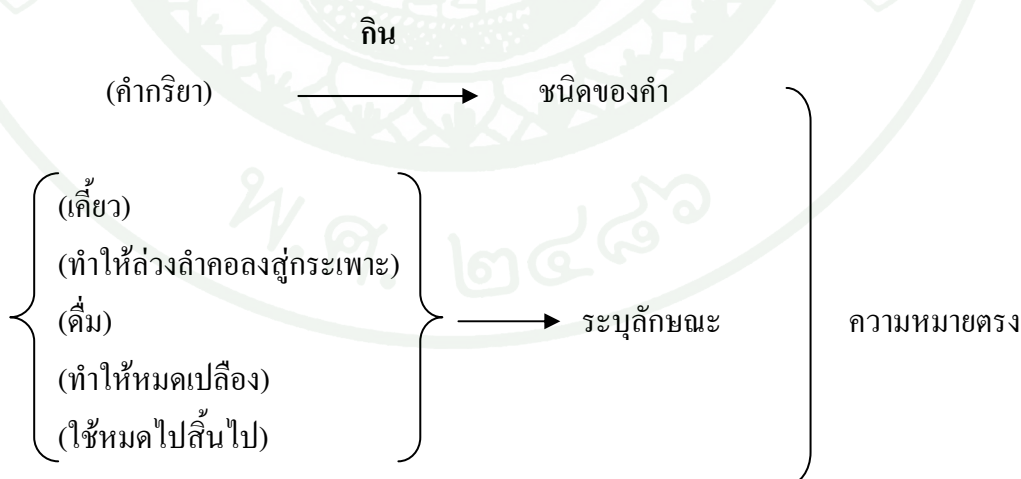
ความหมาย มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

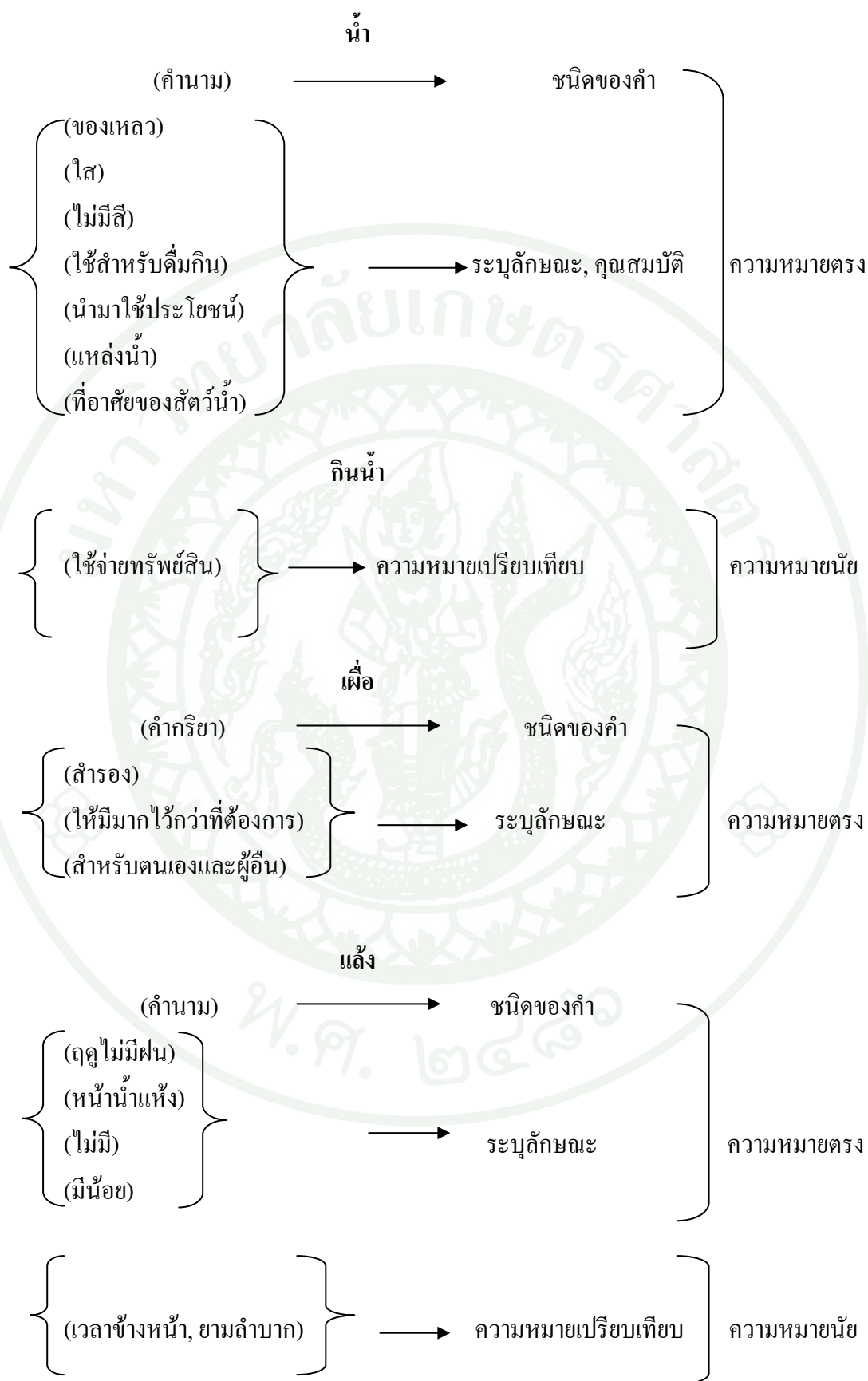
น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลว สี ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก, โบราณถือว่าเป็น ธาตุ 1 ในธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ใช้เรียกสิ่งอื่นที่มีลักษณะเป็นน้ำหรือเหลวเหมือนน้ำ เช่น น้ำตา น้ำปลา น้ำพริก น้ำส้ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

เผื่อ ว. สำรอง เช่น กักน้ำไว้เผื่อเลี้ยง; ให้มากกว่าที่ต้องการสำหรับส่วนตัวหรือผู้อื่น เช่น กินเผื่อ เอาเข้ามาเผื่อ สัน. ถ้า, หาก, สมมุติ, เผื่อว่า ก็ใช้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 743)

เลี้ยง น. ให้น้ำน้ำแก้ง, ฤดูไม่มีฝน, ในคำว่า น้ำแล้ง ฤดูแล้ง. ก. ไม่มี เช่น แล้งน้ำใจ, มีน้อย เช่น แล้งน้ำ แล้งกวี. ว. ไม่มี, มีน้อย, เช่น ฝนแล้ง, บางที่ใช้เข้าคู่กับคำ แก้ง เป็น แก้งแล้ง เช่น แผ่นดินนี้นับวันจะแห้งแล้งเป็นทะเลทราย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1042)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 40 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	กิน	กินน้ำ
ความหมายตรง	(เคี้ยว)	+	-
	(ทำให้ล้วงลำคอดลงสู่กระเพาะ)	+	+
	(ดื่มน้ำ)	+	+
	(ทำให้หมดเปลือง)	+	+
	(ใช้หมดไปสิ้นไป)	+	+
	(ของเหลว)	-	+
	(ใส)	-	+
ความหมายนัย	(ใช้สำหรับดื่มกิน)	-	+
	ความหมายเปรียบเทียบ (ใช้จ่ายทรัพย์สิน)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ทำให้ล้วงลำคอดลงสู่กระเพาะ) (+ดื่มน้ำ) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ใช้จ่ายทรัพย์สิน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “กิน” และ “กินน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เคี้ยว) (+ของเหลว) (+ใส) (+ใช้สำหรับดื่มกิน)

ตารางที่ 41 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หมดตัว” “ยากจน” “ตาย” และ “แล้ง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	หมดตัว	ยากจน	ตาย	แล้ง
ความหมายตรง	(สิ้นเนื้อประดาตัว)	+	+	-	-
	(ไม่มีทรัพย์สินสมบัติเหลือติดตัว)	+	+	-	-
	(สิ้นชีวิต)	-	-	+	-
	(ปราศจากทรัพย์)	+	+	-	-
	(ขาดแคลน)	+	+	-	-
	(มีน้อย)	+	+	-	-
	(ขัดสน)	+	+	-	-
	(ถูกไม่มีฝน)	-	-	-	+
	(ห้าน้ำแห้ง)	-	-	-	+
	(ไม่มี)	+	+	-	+
	(มีน้อย)	-	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ				
	(+กาลข้างหน้า, ยามลำบาก)	+	+		+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หมดตัว” “ยากจน” “ตาย” และ “แล้ง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “หมดตัว” “ตาย” “ยากจน” และ “แล้ง” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+เวลาข้างหน้า, ยามลำบาก)
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “หมดตัว” และ “ยากจน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สิ้นเนื้อประดาตัว) (+ไม่มีทรัพย์สินสมบัติเหลือติดตัว) (+ปราศจากทรัพย์) (+ขาดแคลน) (+มีน้อย) (+ขัดสน) (+ไม่มี) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+เวลาข้างหน้า, ยามลำบาก)
3. ไม่พบอรรถลักษณะทั้งความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “ตาย” ที่เหมือนกับคำว่า “หมดตัว” “ยากจน” และ “แล้ง”

4. พบอรรถลักษณะของคำว่า “แล้ง” ที่เหมือนกับคำว่า “หมดตัว” และ “ยากจน” คือ (+ไม่มี)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

ประเภท	-		ชั้นที่ 1
	หมดตัว	ยากจน	ชั้นที่ 2 พ้องความหมายแบบไม่สมมูล วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “หมดตัว” และ “ยากจน” ได้ดังนี้

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “การปราศจากทรัพย์สิน ลิ่นเนื้อประดาตัว ขัดสน ขาดแคลน” คำว่า “หมดตัว” และ “ยากจน” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “การปราศจากทรัพย์สิน ลิ่นเนื้อประดาตัว ขัดสน ขาดแคลน” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมมูล” เพราะมีบางส่วนของความหมายตรงเหมือนกัน และมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ได้เท่าไรกินหมด จะหมดตัวตายยากจน” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “กินน้ำไม่เผื่อแล้ง” ซึ่งมีความหมายว่า มีอะไรใช้หมดทันทีไม่เผื่อกาลข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ได้” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+รับมา) (+ผลประโยชน์ที่ได้รับ) (+รายได้) (+ตกมาเป็นของตัว) และ “กิน” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมาย

ตรงที่สำคัญ คือ (+กลัว) (+ทำให้ล่องล้ากลงสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) อธิบายความได้ว่า ได้รับเงินรายได้ สิ่งของหรือได้ผลประโยชน์จากสิ่งใดก็ตาม แล้วกินจนหมด ใช้จนหมด ไม่มีเหลือไว้เลย โดยปริยายคำว่าได้ในสำนวน “ได้เท่าไรกินหมด” นี้ จะหมายถึงได้ทรัพย์สินเงินทอง ได้รายได้ ส่วนคำว่า “กิน” จะใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึงใช้จ่ายทรัพย์สิน หมายความว่า เมื่อได้รับทรัพย์สินเงินทองมาเป็นของตนแล้วใช้จ่ายไปจนหมด ไม่มีเหลือเก็บไว้ “จะหมดตัวตายยากจน” คำว่า “หมดตัว” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+สิ้นเนื้อ ประดาตัว) (+ไม่มีทรัพย์สินสมบัติเหลือติดตัว) คำว่า “ตาย” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+สิ้นชีวิต) (+สิ้นสภาพของการมีชีวิต) (+ตรงข้ามกับเป็น) ส่วนคำว่า “ยากจน” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ปราศจากทรัพย์สิน) (+ขาดแคลน) (+อึดอัด) (+ขัดสน) (+มีน้อย) เมื่อพิจารณาอรรถลักษณะของคำในสำนวน พบว่า คำว่า “หมดตัว” และ “ยากจน” มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “การปราศจากทรัพย์สิน สิ้นเนื้อประดาตัว ขัดสน ขาดแคลน” จัดเป็นคำพ้องความหมาย มีลักษณะเป็นคำซ้อนความหมาย อธิบายความสำนวน “ได้เท่าไรกินหมด จะหมดตัวตายยากจน” นี้ได้ว่า เมื่อหาทรัพย์สินเงินทองมาได้ แต่กลับใช้จ่ายทรัพย์สินนั้นไปอย่างสิ้นเปลือง ไม่รู้จักเก็บสะสมทรัพย์สินไว้ใช้ในยามจำเป็น ในที่สุดก็ต้อง “หมดตัว” สิ้นเนื้อประดาตัว ไม่มีทรัพย์สินเหลือติดตัว จากนั้นก็ต้องตกอยู่สภาวะ “ยากจน” ปราศจากทรัพย์สิน ดำรงชีวิตอย่างขัดสน ขาดแคลน ทำงานหนักเพียงให้มีกินเพียงวันหนึ่งๆ เท่านั้นและต้องดำรงชีวิตอย่างลำบากยากแค้น ไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “กินน้ำ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ล่องล้ากลงสู่กระเพาะ) (+ดื่ม) (+ของเหลว) (+ใส) (+ใช้สำหรับดื่มกิน) (+ทำให้หมดเปลือง) (+ใช้หมดไปสิ้นไป) อธิบายความได้ว่า การ “กินน้ำ” คือ การดื่มน้ำซึ่งเป็นของเหลว ใส ลงสู่กระเพาะอาหาร ทำให้น้ำนั้นหมดสิ้นไป การทำให้น้ำหมดไปด้วยการดื่มกินนี้ จึงนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ใช้จ่ายทรัพย์สิน) การกินน้ำ โดย “ไม่เผื่อเลี้ยง” คำว่า “เผื่อ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สำรอง) (+ให้มีมากไว้กว่าที่ต้องการ) ส่วนคำว่า “เลี้ยง” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ฤดูไม่มีฝน) (+หาน้ำน้ำแห้ง) (+ไม่มี) (+มีน้อย) ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีฤดูกาล 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน ช่วงฤดูหนาวและฤดูร้อนจัดเป็นช่วงน้ำแล้ง หมายความว่า ไม่มีฝน น้ำแห้ง น้ำในแหล่งน้ำมีน้อย หรือไม่มีเลย เมื่อถึงช่วงน้ำแล้ง หากไม่มีการเก็บกักน้ำไว้ใช้ ก็จะได้รับความสะดวกน้อย ไม่มีน้ำกินน้ำใช้ ดังนั้น คนสมัยก่อนจะใช้วิธีรองน้ำฝนใส่ไว้ในโอ่งขนาดใหญ่ ตั้งเรียงรายไว้รอบบ้าน สำหรับเก็บกักน้ำไว้ใช้ตลอดฤดูน้ำแล้ง สำนวน “กินน้ำไม่เผื่อเลี้ยง” จึงมีความหมายว่า กินน้ำโดยไม่สำรองไว้ใช้ในยามน้ำแล้ง

มีน้ำน้อย หรือไม่มีน้ำไว้ใช้ ก็ย่อมได้รับความลำบาก เปรียบเหมือนการใช้จ่ายทรัพย์สินเงินทอง ที่หามาได้ไปทั้งหมดโดยไม่เผื่อไว้ใช้ในเวลาข้างหน้าจะต้องได้รับความลำบาก

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “กิน” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+การใช้จ่ายทรัพย์สิน) เหมือนกัน และใช้คำที่มีความสัมพันธ์ต่างหมวดความหมายกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “หมดตัว” “ตาย” และ “ยากจน” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “แห้ง” แต่คำว่า “หมดตัว” “ยากจน” และ “แห้ง” มีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ หมายถึง (+กาลข้างหน้า, ยามลำบาก) คำว่า “หมดตัว” หมายถึง สิ้นเนื้อประดาตัว ไม่มีทรัพย์สินสมบัติเหลือติดตัว คำว่า “ยากจน” หมายถึง การปราศจากทรัพย์สิน ขาดแคลน มีน้อย คำว่า “ตาย” หมายถึง สิ้นชีวิต สิ้นสภาพของการมีชีวิต ส่วน “แห้ง” หมายถึง ฤดูกาลที่ไม่มีน้ำ น้ำแห้ง มีน้ำน้อยหรือไม่มีเลย ตามปกติฤดูฝนจะเป็นฤดูที่มีน้ำมาก หลังจากหมดฤดูฝนแล้ว เข้าสู่ฤดูหนาวและฤดูร้อน น้ำจะน้อยลงเรื่อยๆ เรียกว่า ฤดูแล้ง ต้องใช้น้ำที่เก็บกักไว้ในฤดูฝน จึงจะไม่ได้ได้รับความลำบาก ลักษณะของสำนวนไทใหญ่จะเป็นการกล่าวในลักษณะของเหตุและผล และเมื่อพิจารณาการลำดับคำในสำนวนไทใหญ่แล้ว “หมดตัวตายยากจน” ควรจะลำดับตามลำดับความยากลำบาก คือ เริ่มจากหมดตัวก่อน และดำรงชีวิตต่อไปอย่างยากจน จนสิ้นชีวิต หมายความว่า เมื่อได้ทรัพย์สินเงินทองมาแล้ว ใช้จ่ายจนหมด ก็ได้รับความลำบากต้องหมดตัว ไร้ทรัพย์สิน อยู่อย่างอดขัด ขาดแคลน ไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเป็นการกล่าวในเชิงเปรียบเทียบกับวิธีการดำรงชีวิต คือ การสำรองน้ำไว้ใช้ในยามแล้ง เปรียบเหมือนการเก็บทรัพย์สินเงินทองไว้ใช้ในเวลาข้างหน้า เพื่อไม่ให้ได้รับความลำบาก

“ตัวเองก็ไม่ทำคอยติ - งานเสร็จแล้วสั่งเอาออก”

“มือไม่พายเอา (ตีน) เท้าราน้ำ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 426)

สำนวนไทใหญ่ YmrY⁴ɔ̃r¹ lɔ̃ p- wɔ̃ɔj⁴ cɾa/wa⁴ɔ̃r

/ja:m⁴ jɔ̃j³ pə:n³ lɔ̃j⁴ bɔ̃j⁴ - wa:j⁴ pɔ̃j⁴ tsan² ʔa:w¹ ʔɔ̃:k² /

ญัม หย้อย เป็น ล้อย ล้อย - ว้าย ป้อย จ้ง อ้าว ออก

“ตัวเองก็ไม่ทำ คอยติ - งานเสร็จแล้วสั่งเอาออก”

ความหมาย ไม่ช่วยทำแล้วยังเกะกะขัดขวางการทำงานของผู้อื่นทำให้งานเดินไปไม่สะดวก

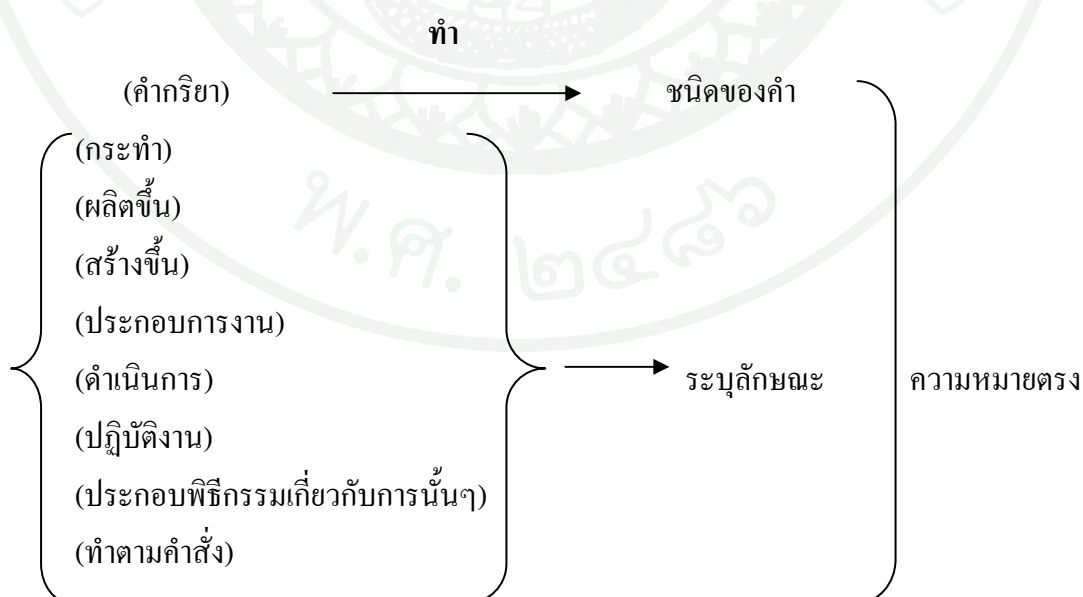
ทำ ก. กระทำ, ประกอบขึ้น, ผลิตขึ้น, สร้างขึ้น, ก่อขึ้น, เช่น ทำเก้าอี้ ทำโต๊ะ ทำรองเท้า
ทำรัง; ประกอบการทำงาน เช่น ทำนา ทำสวน ทำไร่; ดำเนินการ, ปฏิบัติงาน, เช่น ทำหน้าที่ประธาน
ทำตามคำสั่ง ทำตามกฎหมาย; แต่งให้งาม เช่น ทำผม ทำนัยน์ตา ทำจมูก; คิดและปฏิบัติไปตาม
กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้ เช่น ทำเลข ทำการฝีมือ, ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการนั้นๆ เช่น ทำวัตร
ทำศพ; แสดง เช่น ทำบท ทำเพลง ทำเบ่ง; (ปาก) ศึกษาในระดับปริญญา เช่น ทำปริญญา ทำดอกเตอร์
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 526)

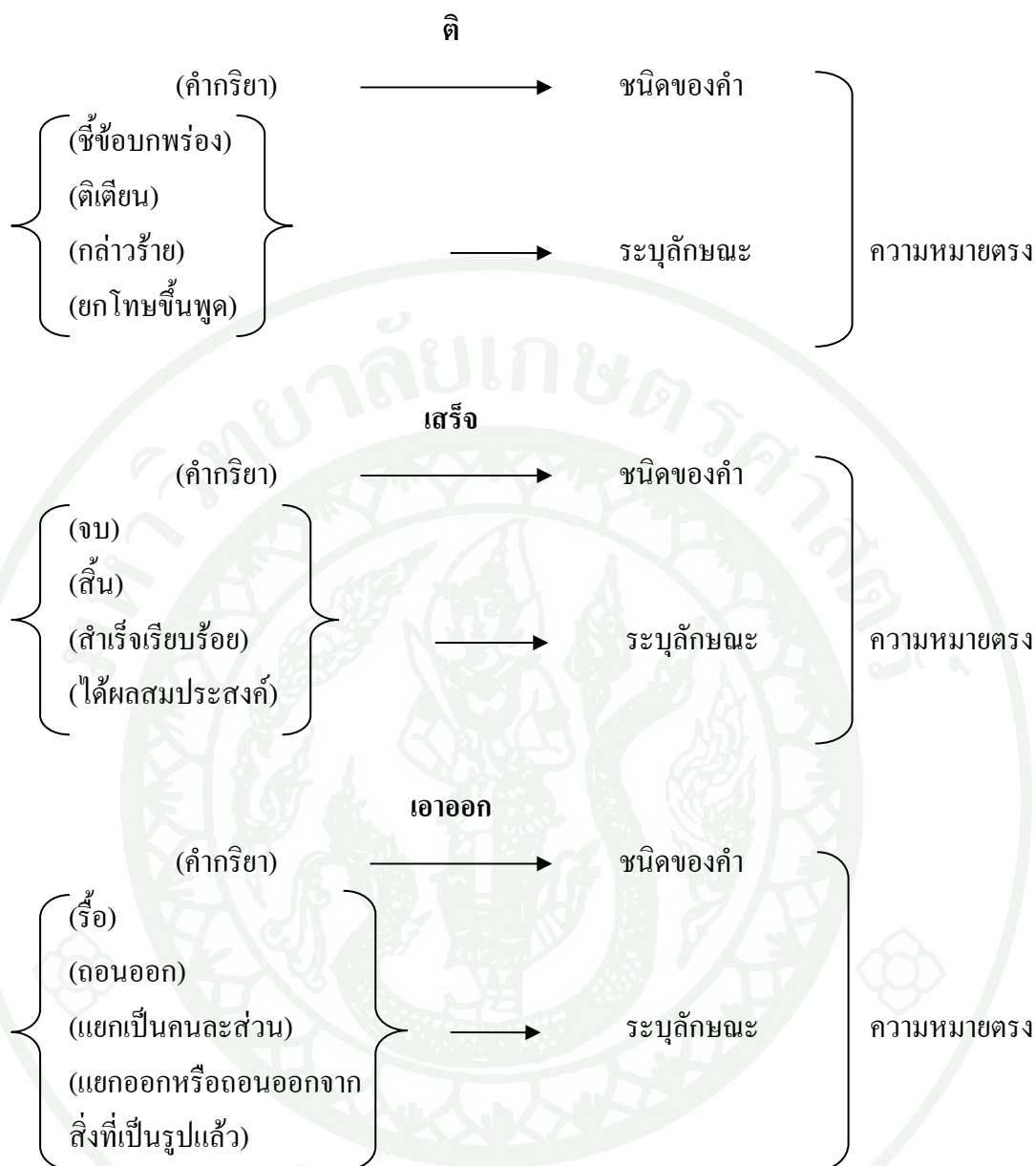
ติ ก. ชี้ข้อบกพร่อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 463)

เสร็จ [เส็ด] ก. จบ, สิ้น, เช่น พอเสร็จงานเขาก็กลับบ้าน; (ปาก) สมใจหมาย เช่น ถ้าเขา
เชื่อเรา เขาก็เสร็จเราแน่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1216)

ออก ว. ตรงข้ามกับ เข้า เช่น ทางออก; ขยาย, แยกเป็นคนละส่วน, เช่น คลี้ออก แบ่งออก;
หลุดไปได้, สำเร็จไปได้, เช่น ร้องออก ถอนออก; ได้, ทำได้, เช่น อ่านออก นึกออก คิดออก;
คำประกอบหลังคำอื่นเพื่อเน้นให้ความเด่นขึ้น เช่น คำออกอย่างนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1342)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ

ความหมาย ไม่ช่วยทำแล้วยังเกะกะขัดขวางการทำงานของผู้อื่น ทำให้งานเดินไป
ไม่สะดวก

มือ น. อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายอยู่ต่อจากปลายแขนประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ
สำหรับจับ เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 865)

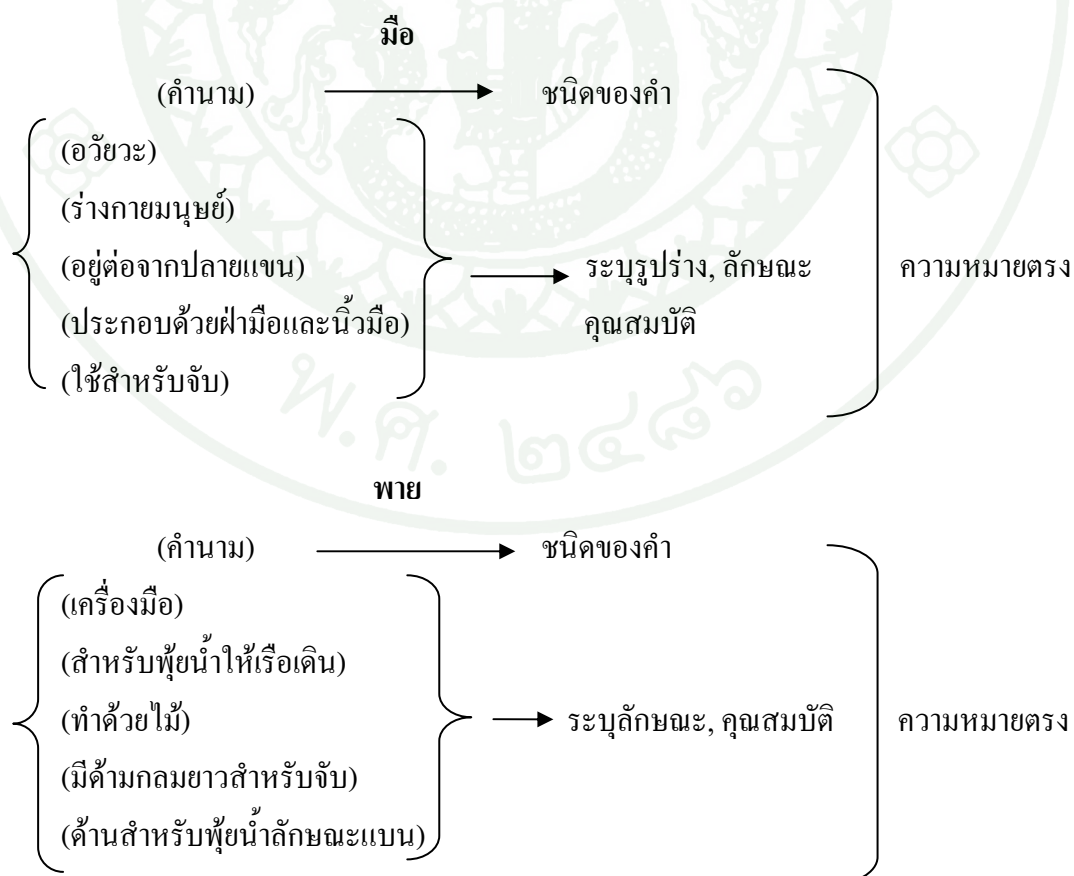
พาย น. เครื่องมือสำหรับพยุ่น้ำให้เรือเดิน ทำด้วยไม้ มีด้ามกลมยาวประมาณ 2 ศอก สำหรับจับ ด้านที่ใช้พยุ่น้ำมีลักษณะแบน, ถ้าวอดกลดเป็นคิ้วตลอดกลางใบพาย เรียกว่า พายคิ้ว, ถ้าวอดกลดเป็นใบป้อม เพื่อให้จับได้ถนัด เรียกว่า พายทวย, เรียกไม้แบบๆ ที่มีรูปคล้ายพาย เช่น พายกวนขนม ก. เอาพายพยุ่น้ำให้เรือเดิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 784)

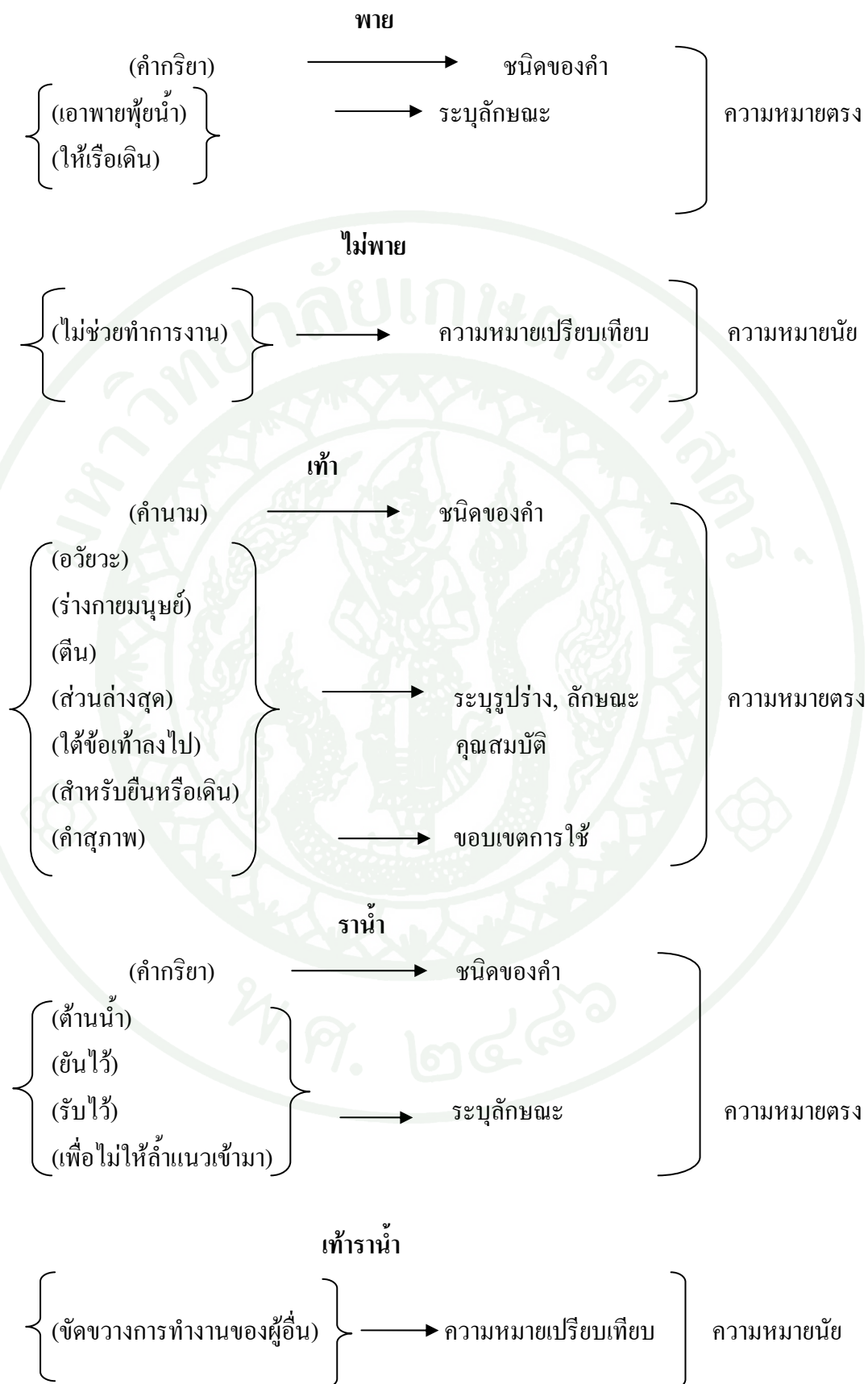
ดิน น. อวัยวะส่วนล่างสุดของคนหรือสัตว์ นับตั้งแต่ได้ข้อเท้าลงไป สำหรับยืนหรือเดิน เป็นต้น, โดยปริยายหมายถึงสิ่งอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงเช่นนั้นหรือส่วนล่างของสิ่งบางอย่าง เช่น ดินม่าน ดินมุ้ง; ชาย, เเชิง, เช่น ดินท่า ดินเลน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 468)

เท้า น. ดิน (ใช้ในภาพ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 542)

รำน้า ก. ด้านน้ำ เช่น เอาเท้ารำน้า เอาไม้รำน้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 946)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 42 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ทำ” และ “พ่าย”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ทำ	พ่าย
ความหมายตรง	(กระทำ)	+	+
	(สร้างขึ้น)	+	-
	(ประกอบการทำงาน)	+	-
	(ดำเนินการ)	+	-
	(ปฏิบัติงาน)	+	-
	(ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการนั้นๆ)	+	-
	(เอาพ่ายพูนน้ำ)	-	+
	(ให้เรือเดิน)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ไม่ช่วยทำการทำงาน)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ทำ” และ “พ่าย” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ทำ” และ “พ่าย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+กระทำ) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ไม่ช่วยทำการทำงาน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ทำ” และ “พ่าย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สร้างขึ้น) (+ประกอบการทำงาน) (+ดำเนินการ) (+ปฏิบัติงาน) (+ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการนั้นๆ) (+เอาพ่ายพูนน้ำ) (+ให้เรือเดิน)

ตารางที่ 43 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “สั่งเอาออก” และ “เท้าราน้ำ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	สั่งเอาออก	เท้าราน้ำ
ความหมายตรง	(บอกเพื่อให้ทำ)	+	-
	(รู้)	+	-
	(ถอนออก)	+	-
	(แยกเป็นคนละส่วน)	+	-
	(อวัยวะ)	-	+
	(ดิน)	-	+
	(ส่วนล่างสุด)	-	+
	(ตื้นน้ำ)	-	+
	(ยืนไว้)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (จัดขบวนการทำงานของผู้อื่น)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “สั่งเอาออก” และ “เท้าราน้ำ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของกลุ่มคำ “สั่งเอาออก” และ “เท้าราน้ำ” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+จัดขบวนการทำงานของผู้อื่น)
2. ไม่พบอรรถลักษณะอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของกลุ่มคำ “สั่งเอาออก” และ “เท้าราน้ำ”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ตัวเองก็ไม่ทำคอยติงานเสร็จแล้วสั่งเอาออก” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ” ซึ่งมีความหมายว่า ไม่ช่วยทำแล้วยังเกะกะขัดขวางการทำงานของผู้อื่นทำให้งานเดินไปไม่สะดวก

2. สำนวนไทยใหญ่ใช้คำว่า “ทำ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+กระทำ) (+ประกอบการทำงาน) (+ดำเนินการ) (+ปฏิบัติงาน) (+ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการนั้นๆ) และ “ดี” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ช่วยบกร่อง) (+ดีเตียน) (+กล่าวร้าย) (+ยกโทษ ขึ้นพูด) อธิบายความได้ว่า ในการทำกิจการงานต่างๆ ที่หมู่คณะต้องร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน หากทุกคนร่วมมือกันทำงานอย่างไม่เกี่ยงงอนงานก็จะสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หากมีคนใดคนหนึ่ง ที่นอกจากไม่ช่วยผู้อื่นทำงานแล้วยังทำตนขัดขวางการทำงานของผู้อื่น ด้วยการพูดดีเตียน คอยหา จุดบกร่อง หรือคอยกล่าวร้ายผู้อื่น นอกจากจะทำให้งานไม่สำเร็จแล้ว ยังสร้างความบาดหมาง ความไม่พอใจให้เกิดขึ้นในหมู่ผู้ร่วมงานอีกด้วย โดยปริยายคำว่า “ไม่ทำ” หมายถึง (+ไม่ช่วยทำ การงาน) เมื่อ “งานเสร็จแล้วสั่งเอาออก” กลุ่มคำ “สั่งเอาออก” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+บอกเพื่อให้ทำ) (+รื้อ) (+ถอนออก) (+แยกเป็นคนละส่วน) อธิบายความได้ว่า นอกจากไม่ช่วย ผู้อื่นทำงานคอยเกะกะขัดขวางให้ผู้อื่นทำงานไม่สะดวกแล้ว เมื่อผู้อื่นทำงานเสร็จแล้วยังสั่งให้เขารื้อถอนอีก โดยปริยาย “สั่งเอาออก” หมายถึง (+ขัดขวางการทำงานของผู้อื่น) สำนวน “ตัวเอง ก็ไม่ทำคอยติ งานเสร็จแล้วสั่งเอาออก” จึงมีความหมายว่า ไม่ช่วยทำแล้วยังเกะกะขัดขวาง การทำงานของผู้อื่นทำให้งานเดินไปไม่สะดวก

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “พาย” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เครื่องมือ) (+สำหรับพยุ่น้ำให้เรือเดิน) (+ทำด้วยไม้) (+เอาพายพยุ่น้ำ) (+ให้เรือเดิน) และกลุ่มคำ “เท้าราน้ำ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+อวัยวะ) (+ดิน) (+ส่วนล่างสุด) (+ด้านน้ำ) (+ขันไว้) สำนวนนี้เกิดจากสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวไทยสมัยก่อน ดังนี้ ประเทศไทยมี ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ จึงมีแม่น้ำลำคลองอยู่มาก นอกจากชาวไทยจะใช้ประโยชน์ จากแม่น้ำลำคลองในการอุปโภคบริโภค ใช้สำหรับทำการเกษตรแล้ว แม่น้ำลำคลองยังเป็นเส้นทาง การคมนาคมที่สำคัญ พื้นที่ริมแม่น้ำลำคลองในสมัยก่อนจึงเกิดเป็นแหล่งชุมชน ย่านการค้าหรือ เมืองท่าที่สำคัญหลายแห่ง พาหนะสำคัญที่ใช้ในการเดินทางสัญจรทางน้ำ คือ เรือ สมัยก่อนผู้คนใช้ เรือพายเป็นหลัก เรือนี้ทำด้วยวิธีขุดไม้ทั้งต้นหรือนำกระดานมาประกอบกันเข้า วิธีการทำให้เรือ เคลื่อนที่ต้องใช้ ไม้พาย ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับพยุ่น้ำให้เรือเดิน ทำด้วยไม้ มีด้ามกลมยาวประมาณ 2 ศอกสำหรับจับ ด้านที่ใช้พยุ่น้ำมีลักษณะแบน วิธีใช้ต้องใช้มือจับด้ามไม้พายแล้วออกแรงเอาพาย พยุ่น้ำให้เรือเดินไปข้างหน้า การพายเรือนี้ต้องใช้แรงมาก หากมีผู้นั่งมาในเรือด้วย ผู้พายก็ต้อง ออกแรงมากขึ้น จึงต้องช่วยกันพาย การเปรียบเทียบว่า “มือไม่พาย เอา (ดิน) เท้าราน้ำ” อธิบายความ ได้ว่า นอกจากไม่ช่วยกันพายเรือแล้ว ยังยื่นเท้าลงไปในน้ำ ใช้เท้าดันกระแสน้ำไว้ ก็ยังทำให้เรือ หนัก ถ่วงให้เรือไปได้ช้ายิ่งขึ้น คำว่า “ไม่พาย” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ไม่ช่วยทำ การงาน) และกลุ่มคำ “เอาดิน (เท้า) ราน้ำ” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ขัดขวางการทำงาน

ของผู้อื่น) คำว่า “มือไม่พายเอาตีน (เท้า) ราน้ำ” จึงมีความหมายว่า ไม่ช่วยทำแล้วยังเกะกะขัดขวางการทำงานของผู้อื่นทำให้งานเดินไปไม่สะดวก

4. คำว่าไทใหญ่และคำไทยมาตรฐานใช้คำในสำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน แต่มีลักษณะการเปรียบเทียบเหมือนกัน โดยคำว่าไทใหญ่ใช้คำว่า “ทำ” และ กลุ่มคำ “สั่งเอาออก” ลักษณะของสำนวนเป็นการกล่าวตรงๆ โดยไม่แสดงการเปรียบเทียบอย่างชัดเจน การตีความความหมายของสำนวนต้องพิจารณาความหมายของคำให้กว้างขึ้น ดังนี้ “ไม่ทำ” หมายถึง (+ไม่ช่วยทำงาน) และ “สั่งเอาออก” หมายถึง (+ขัดขวางการทำงานของผู้อื่น) ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “พาย” และ กลุ่มคำ “เอาเท้าราน้ำ” ลักษณะของสำนวนเป็นการกล่าวเปรียบเทียบ “ไม่พาย” มีความหมายตรงหมายถึง ไม่ช่วยกันพายเรือ ใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ไม่ช่วยทำงาน) ส่วนกลุ่มคำ “เอา (ตีน) เท้าราน้ำ” มีความหมายตรงหมายถึง ยื่นเท้าลงไปลงในน้ำโดยใช้เท้าดันกระแสน้ำไว้ ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ขัดขวางการทำงานของผู้อื่น) คำว่า “ตีน” และ “เท้า” ในสำนวนไทยมาตรฐานนี้เป็นคำพ้องความหมายแบบสมมูล แต่มีข้อแตกต่างกันที่ขอบเขตของการใช้ คือ คำว่า เท้า ใช้เป็นคำสุภาพ

“ตัวไหนผิด - บิดตัวนั้น”

“นิ้วไหนร้ายตัดนิ้วนั้น”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 300)

สำนวนไทใหญ่ **dwɪ̌ p̌idr - mɪ̌drďwɪ̌nr**

/ to:¹ laj¹ p̌i:t⁴ - mɪ:t⁴ to:¹ nan⁵ /

โต ไหล ผิด - มีด โต นั้น

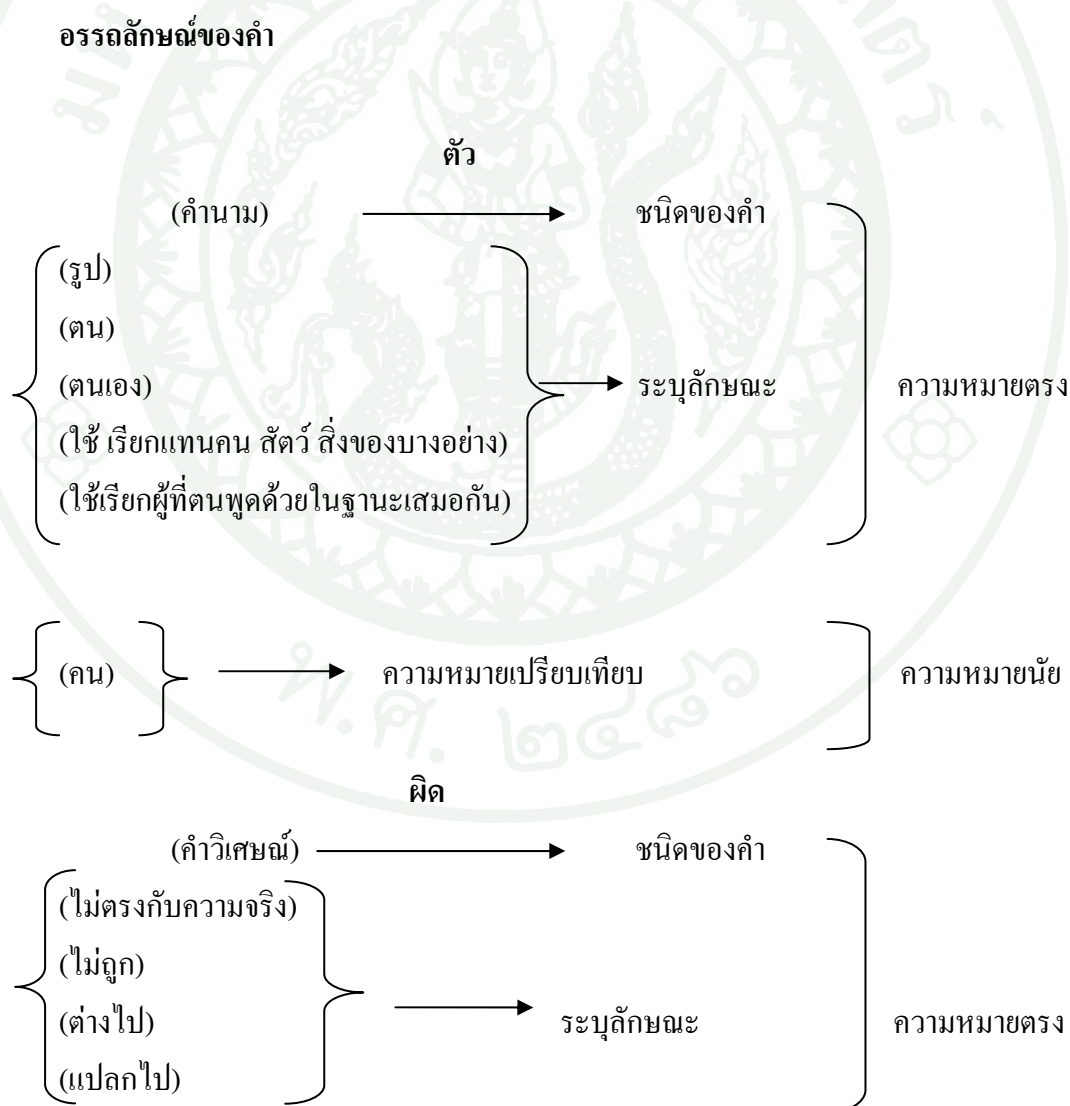
“ตัวไหนผิด - บิดตัวนั้น”

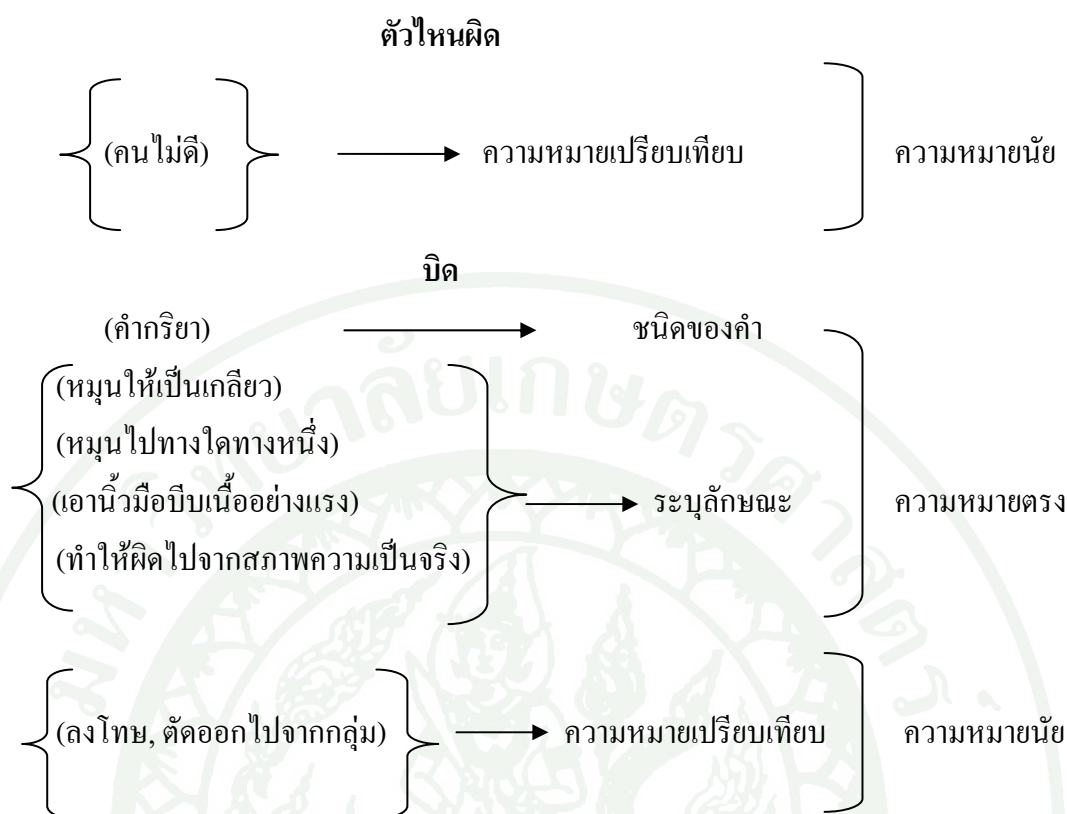
ความหมาย คนใดไม่ดี ก็ตัดออกไปจากหมู่

ตัว น. รูป, ตน, ตนเอง, คำใช้เรียกแทนคน สัตว์ และสิ่งของบางอย่าง เช่น ตัวละคร ตัวหนังสือ; ลักษณะนามใช้เรียกสัตว์และสิ่งของบางอย่าง เช่น ม้า 5 ตัว ตะปู 3 ตัว เสื้อ 2 ตัว; ใช้เรียกผู้ที่ตนพูดด้วยในฐานะคนเสมอกันที่สนิทกัน เช่น ตัวจะไปไหม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 452)

ผิด ว. ไม่ตรงกับความจริงหรือที่กำหนดนิยมไว้, ไม่ถูก, ต่างไป, แปลกไป, เช่น ของสิ่งนี้ ผิดกับสิ่งนั้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 734)

บิด ก. หมุนให้เป็นเกลียวอย่างบิดผ้า, หมุนไปทางใดทางหนึ่ง เช่น บิดลูกบิด; เผลวไปจากสภาพปรกติ เช่น ล้อรถบิด, ทำให้ผิดไปจากสภาพความจริง เช่น บิดข้อความ; หลีกเลียงเพราะความเกียจคร้าน เป็นต้น เช่น บิดงาน บิดการ, เหนี่ยวมือบีบแน่นอย่างแรงทำนองแหนบแล้วหมุน เช่น บิดเนื้อ บิดหู; กิริยาที่ปลากัดปลาเข็มเอาปากต่อบากัดกันจนติดแล้วกลับตัวไปมาน. ลักษณะนามเรียกอาการที่ปลากัดปลาเข็มเอาปากต่อบากัดกันแล้วกลับตัวไปมาเช่นนั้นแต่ละยกว่า บิดหนึ่ง 2 บิด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 626)

ถ้อยคำไทยมาตรฐาน “นิ้วไหนร้ายตัดนิ้วนั้น”

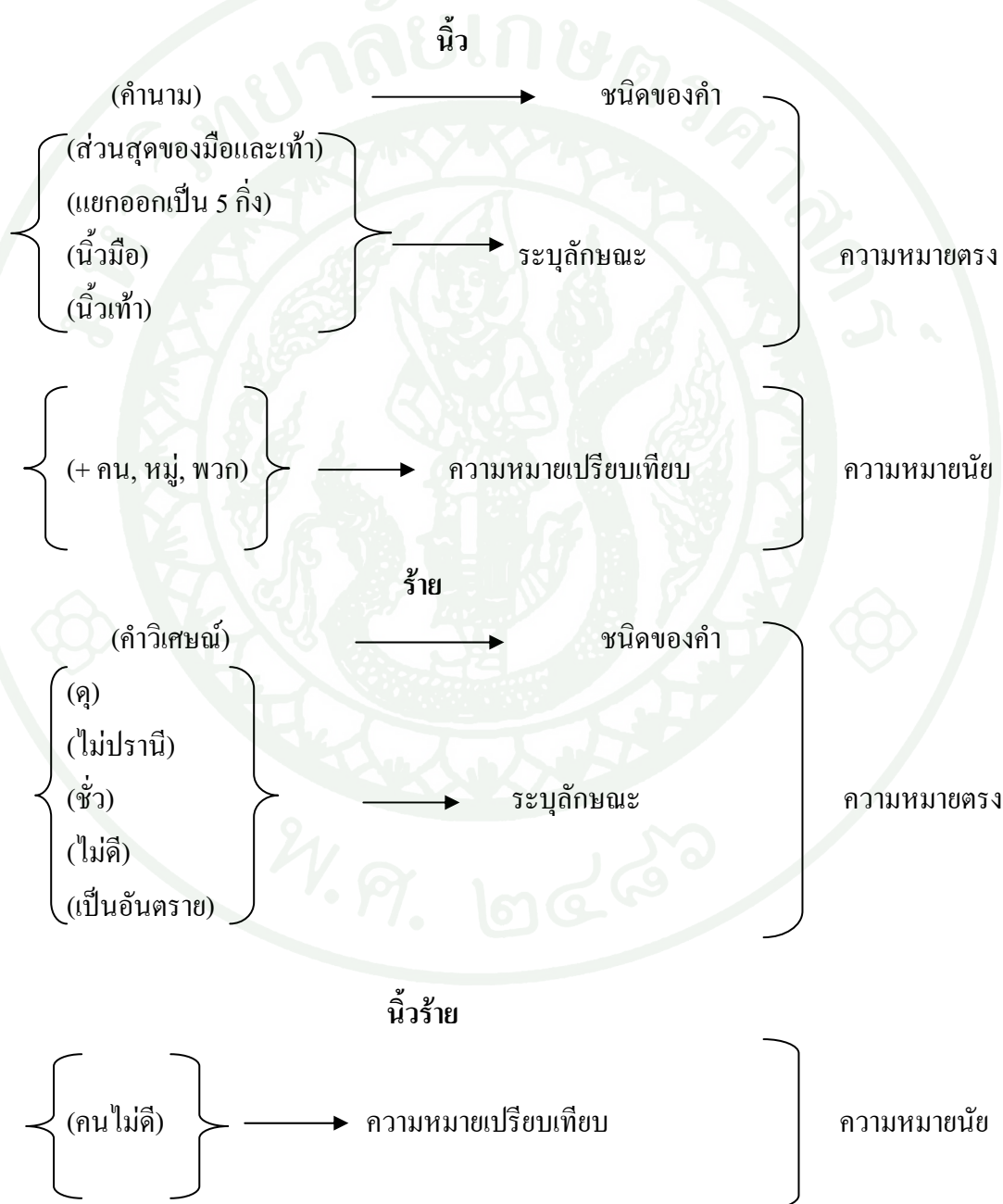
ความหมาย คนใดไม่ดี ก็ตัดออกไปจากหมู่

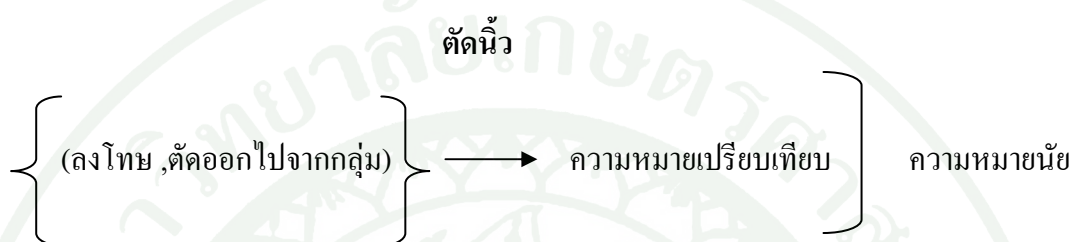
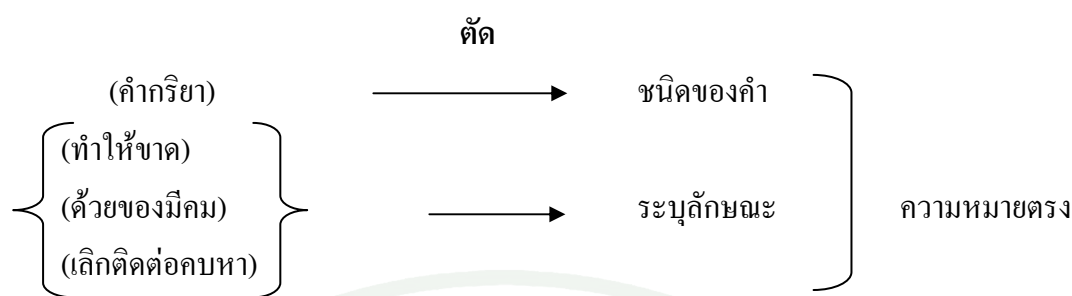
นิ้ว น. ส่วนสุดของมือหรือเท้า แยกออกเป็น 5 กิ่ง คือ นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ นิ้วกลาง นิ้วนาง นิ้วก้อย, ราชศัพท์ว่า พระอังคุฐ พระคัมภีร์ พระมัจฉิมา พระอนามิกา พระกนิษฐา โดยลำดับ, ถ้าเป็นนิ้วเท้านิ้วดัน เรียกว่า นิ้วหัวแม่เท้า นอกนั้นอนุโลมเรียกตามนิ้วมือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 592)

ร้าย ว. ดู เช่น ใจร้าย, ชั่ว เช่น ปากร้าย คนร้าย, ไม่ดี เช่น เคราะห์ร้าย โชคร้าย ชะตาร้าย; ที่เป็นอันตราย เช่น พิชร้าย เนื้อร้าย โรคร้าย. น. ความไม่ดี เช่น ไล่ร้าย ป้ายร้าย ให้ร้าย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 954)

ตัด ก. ทำให้ขาดด้วยของมีคม เช่น ตัดกระดาษ ตัดผ้า; ทอน เช่น ตัดเงินเดือน, ถัด เช่น เดินตัดทาง; ตัดสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เป็นสำเร็จรูป เช่น ตัดเสื้อ ตัดรองเท้า; โดยปริยายหมายถึง ลักษณะที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ตัดญาติ ตัดกิเลส (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 450)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 44 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตัว” และ “นิ้ว”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ตัว	นิ้ว
ความหมายตรง	(รูป)	+	-
	(ตนเอง)	+	-
	(ใช้เรียกแทนคน สัตว์ สิ่งของบางอย่าง)	+	-
	(ส่วนสุดของมือและเท้า)	-	+
	(แยกออกเป็น 5 กิ่ง)	-	+
ความหมายเปรียบเทียบ			
ความหมายนัย	(คน)	+	+
	(หมู่, พวก)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตัว” และ “นิ้ว” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ตัว” และ “นิ้ว” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คน)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “ตน” และ “นิ้ว”

ตารางที่ 45 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ผิด” และ “ร้าย”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ผิด	ร้าย
ความหมายตรง	(ไม่ตรงกับความจริง)	+	-
	(ไม่ถูก)	+	-
	(ต่างไป)	+	-
	(แปลกไป)	+	-
	(ดู)	-	+
	(ชั่ว)	-	+
	(ไม่ดี)	+	+
	(เป็นอันตราย)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ผิด” และ “ร้าย” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ผิด” และ “ร้าย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ไม่ดี)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ผิด” และ “ร้าย” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ไม่ตรงกับความจริง) (ไม่ถูก) (ต่างไป) (แปลกไป) (ดู) (ชั่ว) (เป็นอันตราย)

ตารางที่ 46 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “บิด” และ “ตัด”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	บิด	ตัด
ความหมายตรง	(หมุนไปทางใดทางหนึ่ง)	+	-
	(เอานิ้วมือบีบเนื้ออย่างแรง)	+	-
	(ทำให้ผิดไปจากสภาพความเป็นจริง)	+	-
	(ทำให้ขาด)	-	+
	(ด้วยของมีคม)	-	+
	(เลิกติดต่อคบหา)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ลงโทษ, ตัดออกไปจากกลุ่ม)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “บิด” และ “ตัด” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “บิด” และ “ตัด” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ลงโทษ, ตัดออกไป จากกลุ่ม)
2. ไม่พบอรรถลักษณะอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของกลุ่มคำ “บิด” และ “ตัด”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ตัวไหนผิด บิดตัวนั้น” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “นิ้วไหนร้ายตัดนิ้วนั้น” ซึ่งมีความหมายว่า คนใดไม่ดี ก็ตัดออกไปจากหมู่
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ตัว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ตนเอง) (+ใช้เรียกแทนคน สัตว์ สิ่งของบางอย่าง) และใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+คน) ส่วนคำว่า “ผิด” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ไม่ถูก) (+ต่างไป) (+ไม่ตรงกับความจริง) ดังนั้น กลุ่มคำ “ตัวไหนผิด” จึงมีความหมายว่า คนที่ทำผิด ทำไม่ถูก โดยปริยาย หมายถึง คนไม่ดี “บิดตัวนั้น” คำว่า “บิด” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+หมุนไปทางใดทางหนึ่ง)

(+หมุนให้เป็นเกลียว) (+เอานิ้วมือบีบเนื้ออย่างแรง) อธิบายความได้ว่า กิริยา “บิด” จะทำให้วัตถุ มีลักษณะที่ผิดไปจากรูป ด้วยวิธีการทำให้หมุนเป็นเกลียว หรือหมุนไปทางใดทางหนึ่ง เช่น การบิดผ้า บิดลูกบิด หรือหมายถึง การเอานิ้วมือบีบเนื้ออย่างแรงทำนองเห็บแล้วหมุน เช่น บิดเนื้อ บิดหู เป็นต้น ดังนั้น เมื่อพิจารณาลักษณะการบีบเนื้ออย่างแรง หรือการบิดให้รูปร่างผิดไป ให้หลุดออก คำว่า “บิด” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (ลงโทษ, ตัดออกไปจากกลุ่ม) สำนวน “ตัวไหนผิด บิดตัวนั้น” จึงมีความหมายว่า คนใดไม่ดี ก็ตัดออกไปจากหมู่

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “นิ้ว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (ส่วนสุดของมือและเท้า) (แยกออกเป็น 5 กิ่ง) นิ้วมือ และ นิ้วเท้า ของมนุษย์นี้จะแยกออกเป็น 5 กิ่ง นิ้วทั้ง 5 นี้จะต้องทำงานสัมพันธ์กัน ดังนั้น คำว่า “นิ้ว” นี้ จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+คน, หมู่, พวก) ที่อยู่เป็นหมู่, พวกเดียวกัน คำว่า “ร้าย” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ดู) (+ชั่ว) (+ไม่ดี) (+เป็นอันตราย) ดังนั้น “นิ้วร้าย” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+คนไม่ดี) คำว่า “ตัด” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ขาด) (+ด้วยของมีคม) (+เลิกติดต่อคบหา) คำว่า “ตัด” มีความหมายเน้นไปที่การทำให้ขาด โดยปริยาย หมายถึง ลักษณะที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ตัดญาติ ตัดกิเลส ดังนั้น การตัดนิ้ว จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ตัดออกไปจากหมู่) สำนวน “นิ้วไหนร้ายตัดนิ้วนั้น” จึงมีความหมายว่า เมื่อมีนิ้วไหนร้าย เป็น คนไม่ดี ก็สมควรที่จะตัดนิ้วนั้นทิ้ง หรือตัดขาด ตัดความสัมพันธ์ เลิกคบ ตัดออกไปจากหมู่

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำในสำนวนที่เป็นคำต่างหมวด ความหมายกัน โดยสำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ตัว” เปรียบเทียบเป็น “คน” และใช้คำว่า “บิด” เน้นไปที่การลงโทษ ทำให้ออกไปจากหมู่หรือพวก ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “นิ้ว” เปรียบเทียบ เป็น “คน หมู่, พวก” และใช้คำว่า “ตัด” เน้นไปที่การตัดความสัมพันธ์ ตัดออกไปจากหมู่

“ถ่มน้ำลายจิ้นฟ้า - ตกใส่หน้าตัวเอง”

“ถ่มน้ำลายรดฟ้า”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 245)

สำนวนไทยใหญ่ t⁵o:m² nam⁵ - la:j⁴ k^hu:n¹ fa⁵ - to:k⁴ pa:⁵ na:³ tsaw³ kaw² /

/ to:m² nam⁵ - la:j⁴ k^hu:n¹ fa⁵ - to:k⁴ pa:⁵ na:³ tsaw³ kaw² /

ถ่ม น้ำลาย จิ้น ฟ้า - โด่ก ป้า หน้า เจ้าเก่า

“ถ่มน้ำลายจิ้นฟ้า - ตกใส่หน้าตัวเอง”

ความหมาย ประทุษร้ายต่อสิ่งที่เหนือตนแล้ว ตนกลับจะต้องได้รับผลร้ายเอง

ถ่ม ก. ทำให้น้ำลายหรือสิ่งอื่นๆ ออกจากปากโดยแรง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 486)

น้ำลาย น. น้ำที่หลั่งออกมาจากต่อมน้ำลายและต่อมเมือกในปากช่วยย่อยอาหาร

จำพวกแบ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 583)

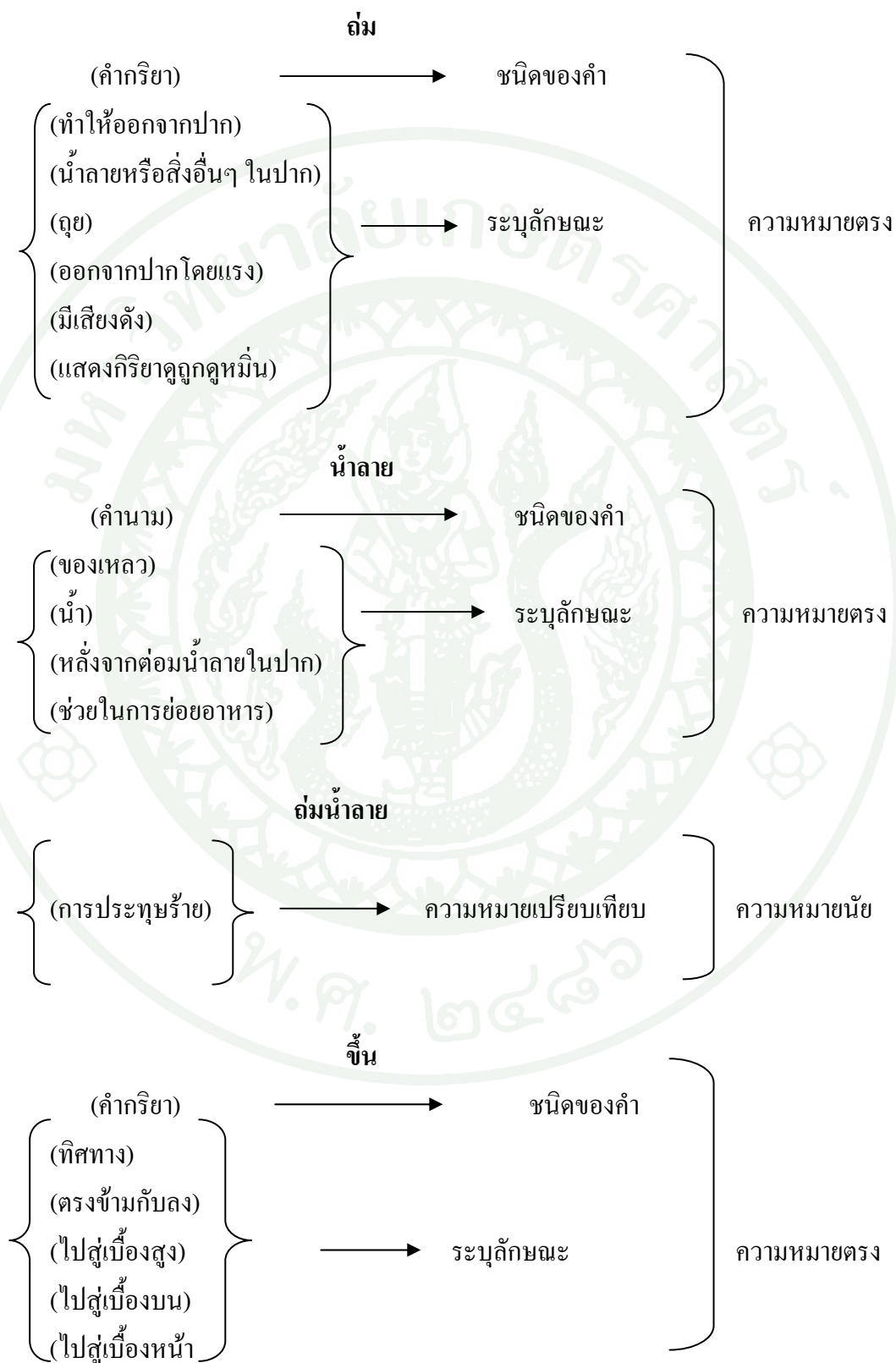
จิ้น ก. ไปสู่เบื้องบน เบื้องสูง หรือ เบื้องหน้า, ไปสู่เบื้องที่ถือว่าตรงข้ามกับลง

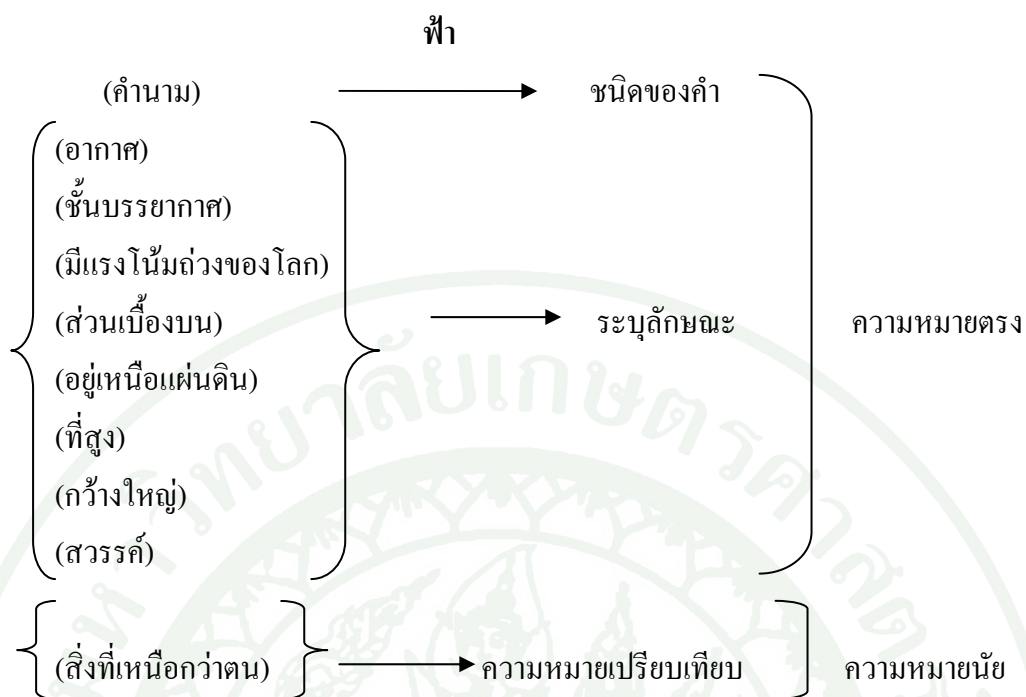
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 193)

ฟ้า น. ส่วนเบื้องบนที่มองเห็นครอบคลุมแผ่นดินอยู่ เช่น ดาวเต็มฟ้า, อากาศ เช่น ฟ้าครึ้ม

ยังปิ่นจิ้นฟ้า; สวรรค์ เช่น นางฟ้า ฟ้าดินเป็นพยาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 811)

อรรถลักษณะของคำ

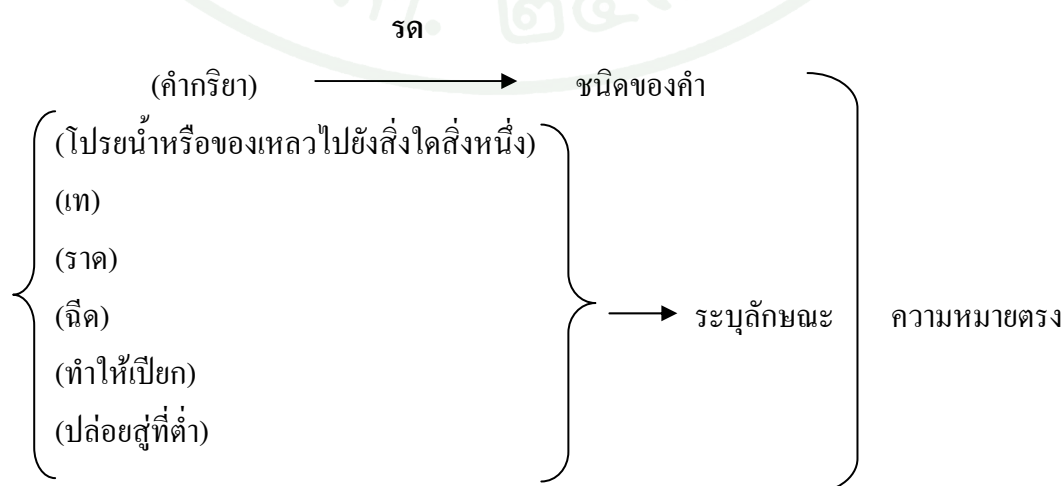

สำนวนไทยมาตรฐาน “ถ่มน้ำลายรดฟ้า”

ความหมาย ประทุษร้ายต่อสิ่งที่เหนือตนแล้ว คนกลับจะต้องได้รับผลร้ายเอง

รด ก. เท ราด สาด ฉีด หรือโปรยน้ำหรือของเหลวไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อให้เปียกหรือให้เปียกชุ่ม เช่น รดน้ำต้นไม้ เอน้ำรดตัว; โดยปริยายหมายถึงอาการที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น เขียวรดที่นอน นกขี้รดหลังคา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 922)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 47 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขึ้น” และ “รด”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ขึ้น	รด
ความหมายตรง	คำกริยา	+	+
	ทิศทาง	+	+
	ตรงข้ามกับลง	+	-
	ไปสู่เบื้องสูง	+	-
	โปรยน้ำหรือของเหลวไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่ง	-	+
	รด	-	+
	ทำให้เปียก	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ขึ้น” และ “รด” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ขึ้น” และ “รด” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+คำกริยา) (+ทิศทาง)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ขึ้น” และ “รด” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ตรงข้ามกับลง) (ไปสู่เบื้องสูง) (โปรยน้ำหรือของเหลวไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) (รด) (ทำให้เปียก)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ถ่มน้ำลายขึ้นฟ้า ตกใส่หน้าตัวเอง” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ถ่มน้ำลายรดฟ้า” ซึ่งมีความหมายว่าประทุษร้ายต่อสิ่งที่เหนือตนแล้ว ตนกลับจะต้องได้รับผลร้ายเอง
2. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้กริยา “ถ่มน้ำลาย” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง การประทุษร้าย “ถ่ม” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ออกจากปาก) (+น้ำลายหรือสิ่งอื่นๆ ในปาก) (+อุย) (+ออกจากปากโดยแรง) และ (+แสดงกิริยาคุกคาม) การถ่มน้ำลายออกจากปากใส่ผู้อื่น เป็นการตั้งใจเพื่อจะให้เกิดความสกปรก โดยปริยายหมายถึงเป็นการทำกิริยาคุกคามผู้อื่น การ “ถ่มน้ำลาย” จึงมีความหมายเปรียบเทียบเป็น “การประทุษร้ายต่อผู้อื่น”

3. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ฟ้า” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “สิ่งที่เหนือกว่าตน” “ฟ้า” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ส่วนเบื้องบน) (+อยู่เหนือแผ่นดิน) (+ที่สูง) และ (+สวรรค์) มนุษย์ทุกคนอาศัยอยู่บนพื้นดิน ส่วนฟ้าเป็นส่วนเบื้องบน ที่อยู่เหนือแผ่นดิน แผ่นฟ้ากว้างใหญ่และอยู่เหนือมนุษย์ มนุษย์มีความเชื่อเกี่ยวกับแผ่นฟ้าอันกว้างใหญ่ ว่าเป็นส่วนที่เรียกว่า “สวรรค์” เป็นที่อยู่ของเทพเจ้า, เทวดา “ฟ้า” บันดาลความอุดมสมบูรณ์และ ภัยพิบัติได้ “ฟ้า” จึงมีความหมายเปรียบเทียบเป็น (สิ่งที่เหนือกว่าตน)

4. คำว่า “ขึ้น” ในสำนวนไทใหญ่ “ถ่มน้ำลายขึ้นฟ้า ตกใส่หน้าตัวเอง” มีอรรถลักษณะ ในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทิศทาง) (+ตรงข้ามกับลง) (+ไปสู่เบื้องสูง) และคำว่า “รด” ในสำนวนไทยมาตรฐาน “ถ่มน้ำลายรดฟ้า” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+โปรยน้ำ หรือของเหลวไปยังสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) (+เท) (+รด) (+ปล่อยสู่ที่ต่ำ) คำว่า “ขึ้น” และ “รด” มีความสัมพันธ์ เป็นคำต่างหมวดกัน และมีความหมายตรงตรงข้ามกันในเรื่องทิศทาง คำว่า “ขึ้น” แสดงให้เห็นกิริยา ที่ตรงกับหลักความเป็นจริงคือ การแหงนหน้าแล้วถ่มน้ำลายขึ้นไปบนฟ้า ก็ย่อมย้อนกลับตกมาใส่ ใบหน้าของผู้ถ่ม หมายความว่า ได้รับผลแห่งการกระทำนั้น ส่วนคำว่า “รด” เป็นกิริยาการถ่มน้ำลาย รดไปสู่ที่ต่ำ แต่สิ่งที่ถ่มน้ำลายรดลงไปนั้น กลับเป็น “ฟ้า” ซึ่งเป็นที่สูง เป็นสิ่งที่อยู่เหนือตน ซึ่งไม่ใช่สิ่งที่ควรดูถูก ดูหมิ่น เมื่อทำแล้วย่อมได้รับผลร้าย คำว่า “รดฟ้า” จึงมุ่งแสดงการเปรียบเทียบ มากกว่ากิริยาที่ตรงกับหลักความเป็นจริง

“ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม ถ้าเราจะลุกให้ดูชื่อ”

“ดูตาม้าตาเรือ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 182)

สำนวนไทใหญ่ ed nɔ̌wɔ̌rd ɔ̌r l gr - ed j gr ɔ̌wɔ̌rd ɔ̌rkɔ̌,

/te:¹ naŋ⁴ haw³ to:⁴ lu:k⁴ - te:¹ tsu:k⁴ haw³ to:⁴ k^ha:²/

เต่ หนึ่ง เห้อ (หื้อ) โต๊ย ลู้ก - เต่ จู้ก เห้อ (หื้อ) โต๊ย ข่า

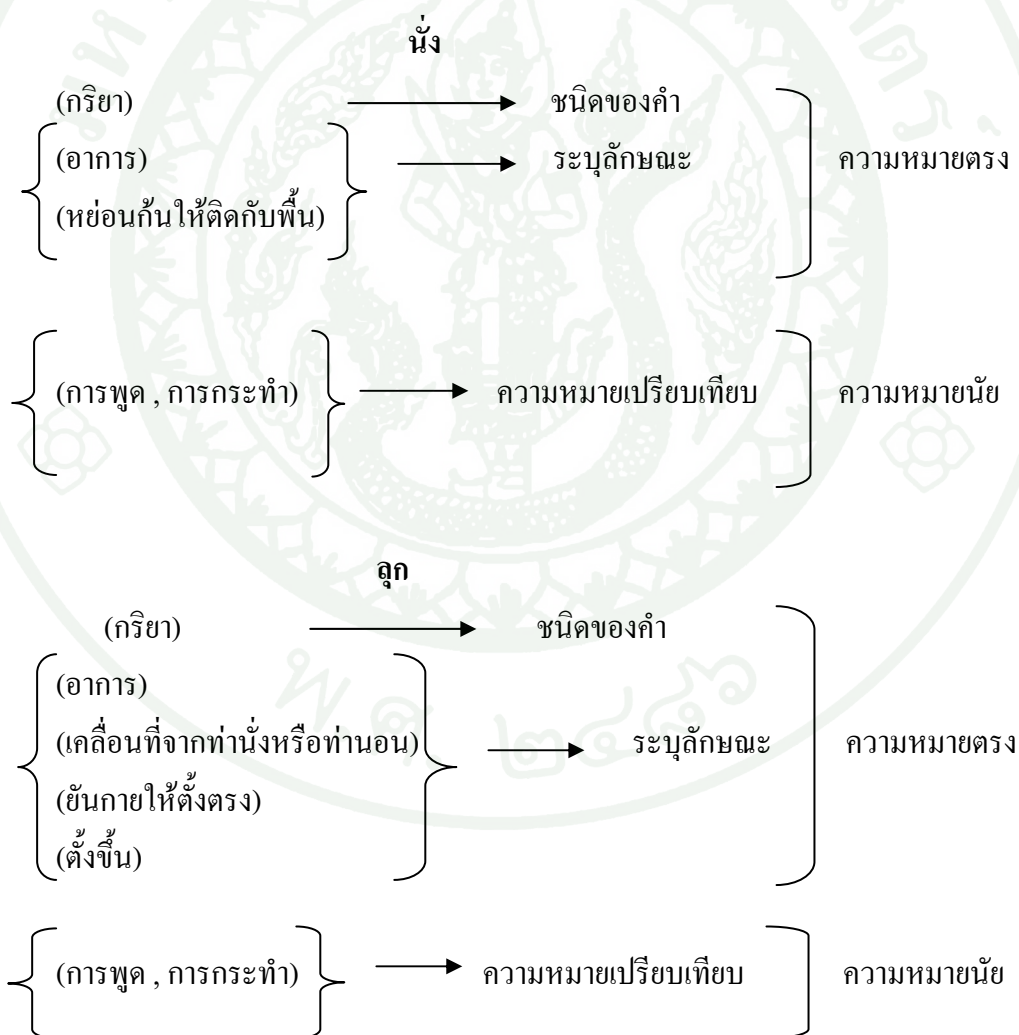
“ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม - ถ้าเราจะลุกให้ดูชื่อ”

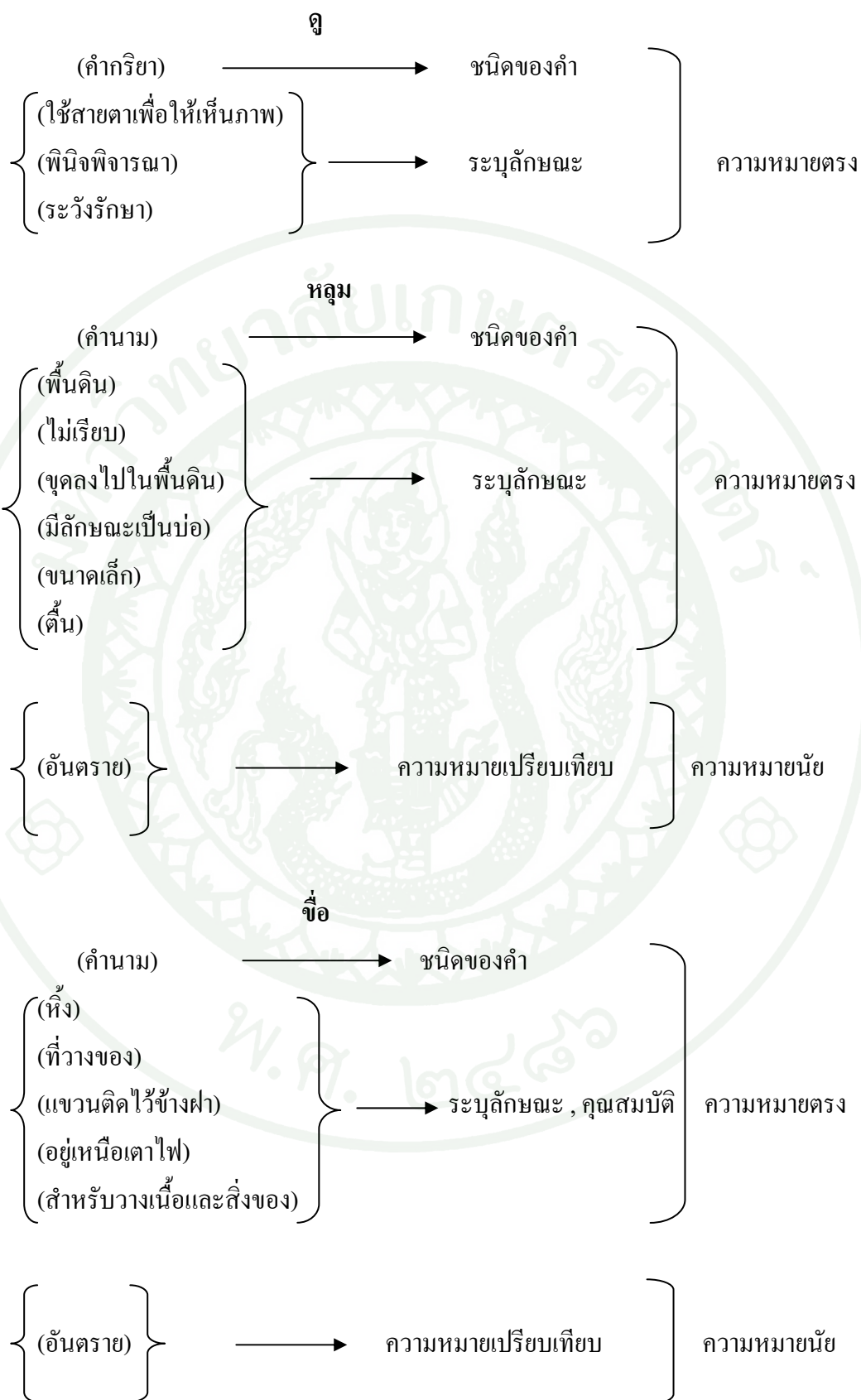
ความหมาย จะพูดหรือทำอะไร ให้รู้จักระมัดระวังพินิจพิจารณาให้ดีว่ามีอะไรอยู่บ้าง

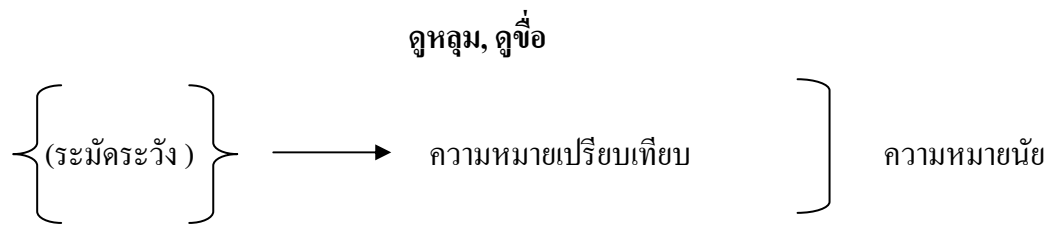
หลุม [หลุม] น. ที่ซึ่งมีลักษณะเป็นบ่อ มักมีขนาดเล็กและตื้น, ที่ซึ่งขุดลงไปในพื้นที่ มีลักษณะตามต้องการเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น หลุมเสา หลุมเผาถ่าน
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1274)

ชื้อ น. ชื่อไม้เครื่องบนสำหรับยึดหัวเสาด้านขวาง; เครื่องจองจันทน์โทษ ทำด้วยไม้ มีช่องสำหรับสอดมือหรือเท้าแล้วมีลิ่มตอกกำกับกันชื่อหลุด; เรียกกระดูกเชิงกรานที่ขวางอยู่ด้านหน้า (จืด โกล ชิน = หิ้งวางของเหนือเตาไฟ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 194)

อรรถลักษณะของคำ

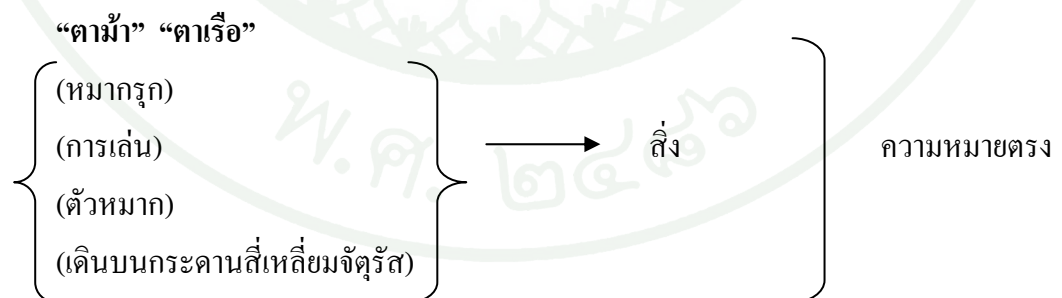
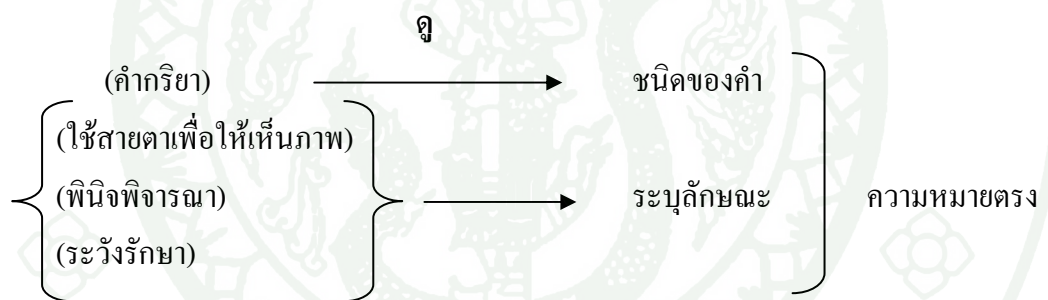

สำนวนไทยมาตรฐาน “ดูตาม้าตาเรือ”

ความหมาย จะพูดหรือทำอะไร ให้ระมัดระวังพินิจพิจารณาให้ดีว่ามืออะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง

ดู ก. ใช้สายตาเพื่อให้เห็น เช่น ดูภาพ ดูละคร, ระวังรักษา เช่น ดูบ้านให้ด้วย ไม่มีคนดูเด็ก, พินิจพิจารณา เช่น ดูให้ดี, ศึกษาเล่าเรียน เช่น ดูหนังสือ, เห็นจะ เช่น ดูจะเกินไปละอรรถลักษณะของคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 412)

ตารางที่ 48 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หลุม” “ซื่อ” และ “ตาม้า” “ตาเรือ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	หลุม	ซื่อ	ตาม้า, ตาเรือ
ความหมายตรง	(พื้นดิน)	+	-	-
	(ไม่เรียบ)	+	-	-
	(มีลักษณะเป็นบ่อ)	+	-	-
	(ที่ว่างของ)	-	+	-
	(อยู่เหนือเตาไฟ)	-	+	-
	(แขวนติดไว้ข้างฝา)	-	+	-
	(หมากรุก)	-	-	+
	(การเล่น)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (อันตราย)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หลุม” “ซื่อ” และ “ตาม้า” “ตาเรือ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “หลุม” “ซื่อ” และ “ตาม้า” “ตาเรือ” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+อันตราย)
2. ไม่พบอรรถลักษณะในความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “หลุม” “ซื่อ” และ “ตาม้า” “ตาเรือ”

ตารางที่ 49 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นั่ง” “ลุก” และ “ดู”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	นั่ง	ลุก	ดู
ความหมายตรง	(อาการ)	+	+	+
	(หย่อนก้นให้ติดกับพื้น)	+	-	-
	(เคลื่อนที่จากท่านั่งหรือท่านอน)	-	+	-
	(ยื่นกายให้ตั้งตรง)	-	+	-
	(ใช้สายตาเพื่อให้เห็นภาพ)	-	-	+
	(พินิจพิจารณา)	-	-	+
	(ระวังรักษา)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (การพูด, การกระทำ)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นั่ง” “ลุก” และ “ดู” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “นั่ง” “ลุก” และ “ดู” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ อาการ) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ การพูด, การกระทำ)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “นั่ง” “ลุก” และ “ดู” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (หย่อนก้นให้ติดกับพื้น) (ระวังรักษา) (ยื่นกายให้ตั้งตรง) (ใช้สายตาเพื่อให้เห็นภาพ) (พินิจพิจารณา) และ (เคลื่อนที่จากท่านั่งหรือท่านอน)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม ถ้าเราจะลุกให้ดูชื่อ” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ดูตาม้าตาเรือ” ซึ่งมีความหมายว่า จะพูดหรือทำอะไร ให้ระมัดระวังพินิจพิเคราะห์ดูว่ามีอะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า ใช้คำว่า “นั่ง” และ “ลุก” เปรียบเทียบในความหมายกว้าง หมายถึง “การพูด, การกระทำ” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบคำว่า “นั่ง” และ “ลุก” มีอรรถลักษณะของ

คำที่สำคัญ คือ (+อาการ) (+หย่อนก้นให้ติดกับพื้น) (+เคลื่อนที่จากท่านั่งหรือท่านอน) (+ยื่นกายให้ตั้งตรง) การนั่งและลุกเป็นกริยาอาการอย่างหนึ่งของมนุษย์ จึงเปรียบเทียบในความหมายกว้าง หมายถึง “การพูด, การกระทำ” สำนวนไทใหญ่ “หลุม” และ “ชื้อ” ในสำนวน มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “อันตราย” คำว่า “หลุม” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+พื้นดิน) (+ไม่เรียบ) (+ขนาดเล็ก) และ (+มีลักษณะเป็นบ่อ) ลักษณะพื้นดินที่ไม่เรียบเป็นหลุมขนาดเล็กนี้ ถ้าพลอนั่งลงไปโดยไม่ดูให้ดี ๆ ก่อน อาจจะทำให้พลาดตกลงไปได้ คำว่า “ชื้อ” (ภาษาไทใหญ่ ออกเสียงว่า “ซ่า”) มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+หึ่ง) (+ที่วางของ) (+แขวนติดไว้ข้างฝา) และ (+อยู่เหนือเตาไฟ) “ชื้อ” หรือ “ซ่า” ชาวไตเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “จี้ด โค ชิน” ลักษณะเหมือนหึ่งแขวนติดไว้ข้างฝาเรือน บริเวณเหนือเตาไฟในระยะที่ไม่สูงมากนัก “จี้ด โค ชิน” นี้ใช้สำหรับวางเนื้อหรือกระดูกสิ่งของต่างๆ สำหรับการนำเนื้อไปวางไว้บน “ซ่า” นี้ คิวไฟฟ้าจากเตาไฟจะคอยรมเนื้อไปด้วยในตัว เนื้อก็จะเก็บไว้รับประทานได้นาน จัดเป็นภูมิปัญญาในการถนอมอาหารอย่างหนึ่ง การที่ “ชื้อ” แขวนติดไว้ในระยะที่ไม่สูงจากเตาไฟมากนัก เวลาที่คนนั่งทำครัว หากลุกขึ้นแล้วไม่ระวัง ศรีษะก็อาจจะไปชนเข้ากับชื้อได้ ดังนั้น “หลุม” และ “ชื้อ” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “อันตราย” สำนวน “ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม ถ้าเราจะลุกให้ดูชื้อ” จึงมีความหมายว่าจะพูดหรือทำอะไร ให้รู้จักระมัดระวังพินิจพิเคราะห์ดูว่ามีอะไรอยู่บ้าง

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ตาม้า ตาเรือ” ในสำนวน มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “อันตราย” คำว่า “ตาม้า ตาเรือ” นั้น ที่มาของสำนวนมาจากการเล่นหมากรุก วิธีการเล่นจะใช้ตัวหมากซึ่งมีรูปและชื่อต่างกัน ได้แก่ ขุน เรือ ม้า โคน เม็ด และเบี้ย เดินบนกระดานสี่เหลี่ยมจัตุรัสแบ่งเป็น 64 ช่องๆ กันเรียกว่า กระดานหมากรุก ตัวหมากที่เรียกว่า “ม้า” จะเดินตามแนวเฉียงทะแยงซึ่งทำให้สังเกตได้ยาก ส่วน “เรือ” จะเดินตายาวไปได้สุดกระดาน เวลาเดินหมากอาจพลาดไม่ทันสังเกตตาที่ม้าอีกฝ่ายหนึ่งเดิน หรือไม่ทันเห็นเรืออีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ไกล เดินหมากไปถูกตาที่ม้าหรือเรือฝ่ายตรงข้ามสกัดอยู่ ก็ต้องเสียตัวหมากของตนไป การเดินหมากจึงต้อง “ดูตาม้าตาเรือ” ของฝ่ายตรงข้าม คำว่า “ดู” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ใช้สายตาเพื่อให้เห็นภาพ) (+พินิจพิจารณา) (+ระวังรักษา) อธิบายความได้ว่า คำว่า “ดู” เป็นการใช้สายตาเพื่อให้มองเห็นภาพโดยปริยาย หมายถึง การพินิจพิจารณา ระมัดระวังก่อนการกระทำสิ่งใด การระวังรักษาทรัพย์สินสิ่งของ เป็นต้น สำนวน “ดูตาม้าตาเรือ” จึงหมายถึง การใช้ตามอง ในขณะที่เดียวกันก็ต้องพินิจพิจารณา ระมัดระวัง ก่อนจะตัดสินใจเดินหมาก หากไม่ระมัดระวังก็หมายถึง “อันตราย” ที่จะต้องเสียหมากของตนไป คำว่า “ดู” ยังใช้ในความหมายเปรียบเทียบครอบคลุมถึง (+การพูด, การกระทำ) เมื่อจะพูดหรือจะทำสิ่งใด ต้องพินิจพิจารณาไตร่ตรองให้ดีก่อน จะได้ไม่เกิดความผิดพลาด เป็นเหตุ

ให้ได้รับอันตราย เสื่อมเสียชื่อเสียง หรือขัดแย้งกับผู้อื่น เป็นต้น คำนวน “ดูตาม้าตาเรือ” จึงมีความหมายว่า จะพูดหรือทำอะไร ให้ระมัดระวังพินิจพิจารณาให้ดีว่ามีอะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง

4. คำนวนไทใหญ่และคำนวนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน คือ คำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “หลุม” และ “ชื้อ” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “อันตราย” และใช้คำว่า “ลูก” และ “นั่ง” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “การพูด, การกระทำ” ส่วนคำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ตาม้า ตาเรือ” หมายถึงการเดินตัวมากในการเล่นหมากรุก ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “อันตราย” และใช้คำว่า “ดู” ซึ่งมีความหมายตรงหมายถึง การใช้สายตาเพื่อให้เห็นภาพ การพินิจพิจารณา การระมัดระวัง ครอบคลุมไปถึงความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “การพูด, การกระทำ” เช่นเดียวกัน

“ถ้าเราจะเดินให้ดูฝ่าย ถ้าเราจะเลี้ยวให้ดูทาง”
“ดูตาม้าตาเรือ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 182)

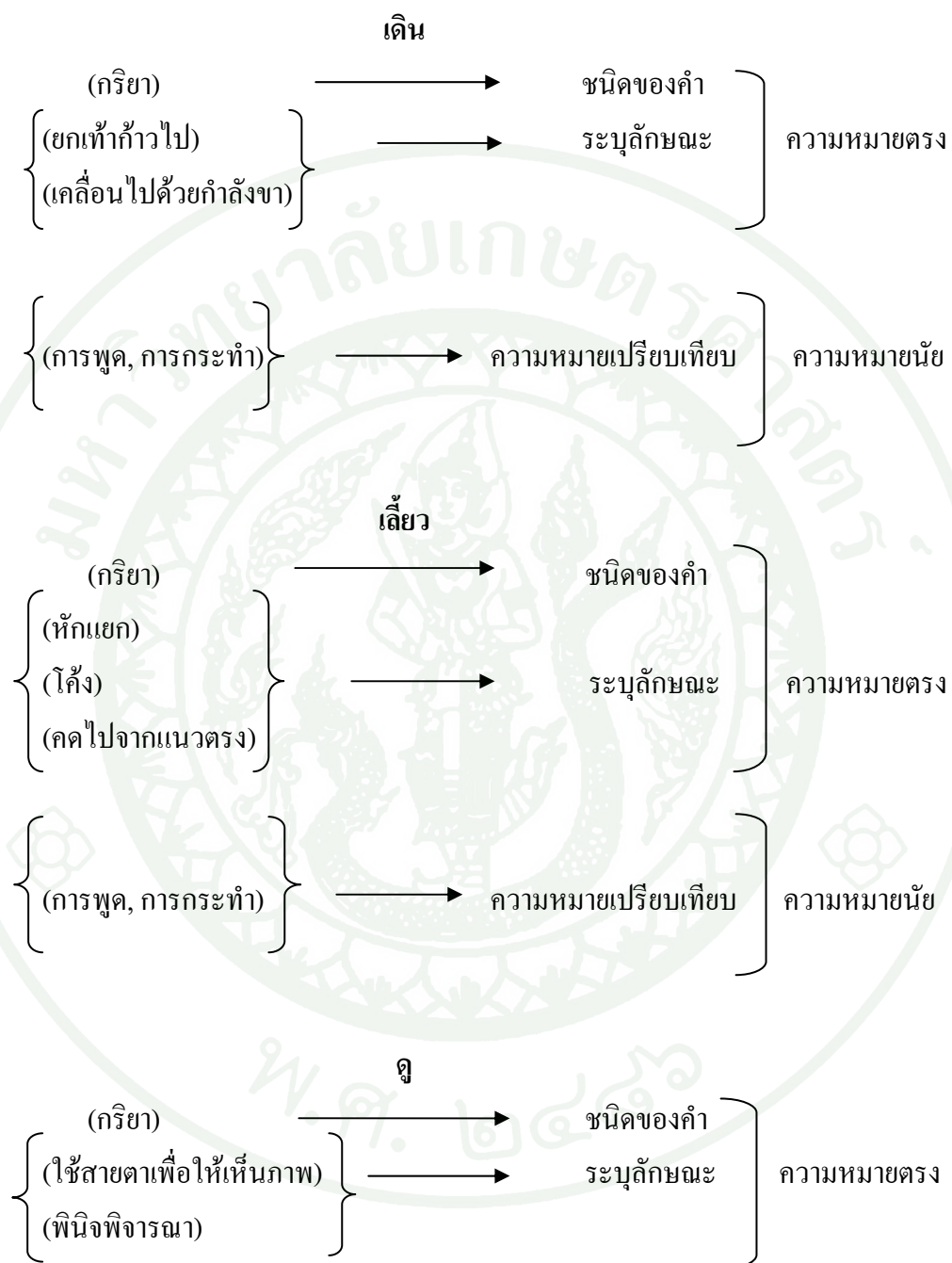
คำนวนไทใหญ่ edbdṵrpb - edwṵdṵrd/cr
/te:¹ paj¹ to:⁴ p^ha:j² - te:¹ wa:j² to:⁴ ta:⁴ /
เต้ ไป โต๊ย ฝ่าย - เต้ หว้าย โต๊ย ต้าง
“ถ้าเราจะเดินให้ดูฝ่าย - ถ้าเราจะเลี้ยวให้ดูทาง”

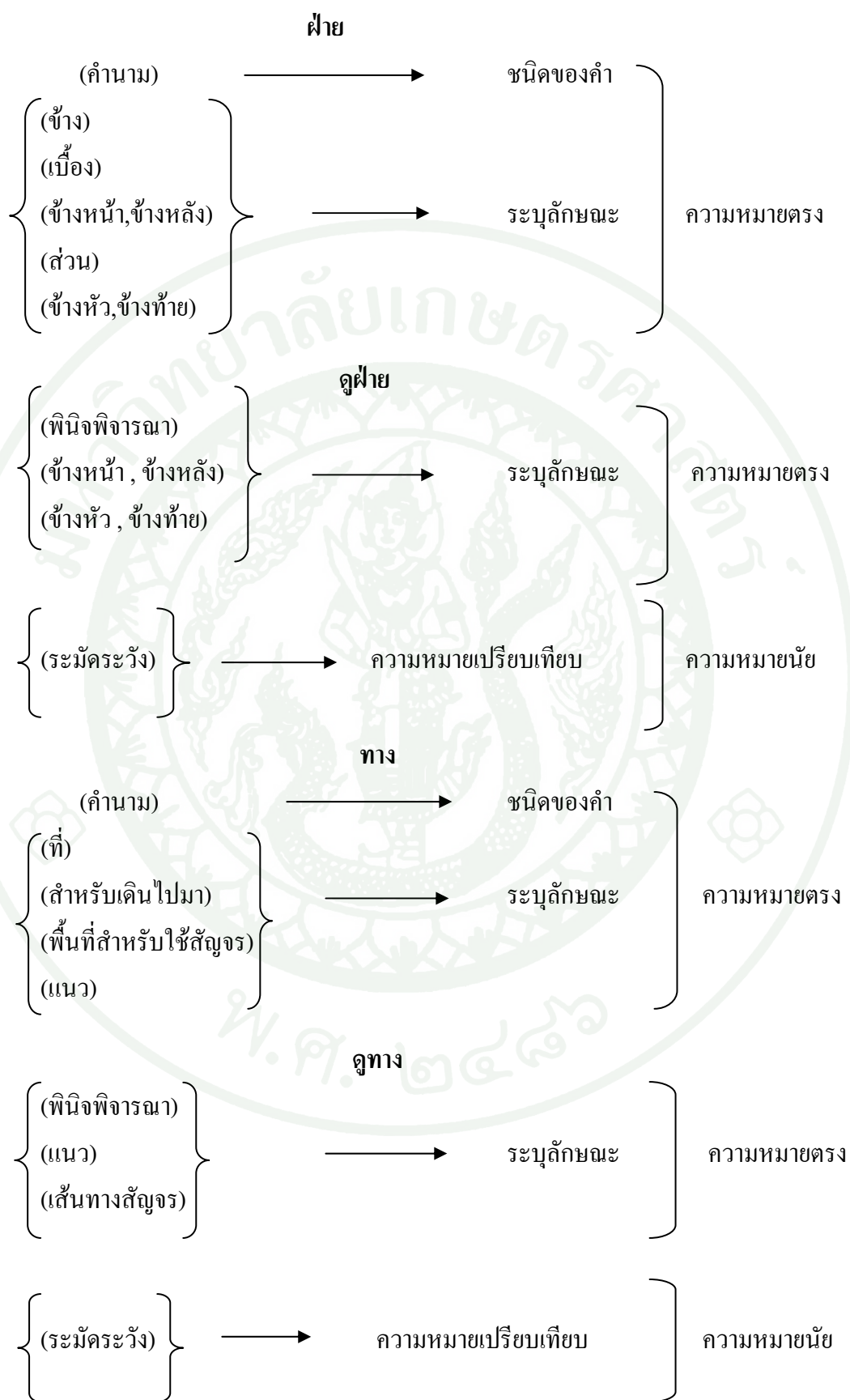
ความหมาย จะพูดหรือทำอะไร ให้รู้จักระมัดระวังพินิจพิจารณาให้ดีว่ามีอะไรอยู่ข้าง

ฝ่าย น. ข้าง, พวก, ส่วน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 750)

ทาง น. ที่สำหรับเดินไปมา, แนวหรือพื้นที่สำหรับใช้สัญจร, เช่น ทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ทางเดินรถ ทางเท้า ทางข้าม ทางร่วม ทางแยก ทางลาด ทางโค้ง; ช่อง เช่น ทางประตู ทางหน้าต่าง; โอกาส เช่น ไม่มีทางจะสำเร็จ; แนว เช่น เดินทางใน; วิธีการ เช่น ส่งเงินทางธนาคาร; แถว, แถบ, ถิ่น, เช่น เป็นคนทางไหน; ฝ่าย, ข้าง, ส่วน (ในลักษณะที่แยกแนวกัน) เช่น ทางผู้หญิง เขาจะว่าอย่างไร ทางเหนือ ทางโลก; แนวทางหรือแบบอย่างทางดนตรีเฉพาะของอาจารย์แต่ละคน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 523)

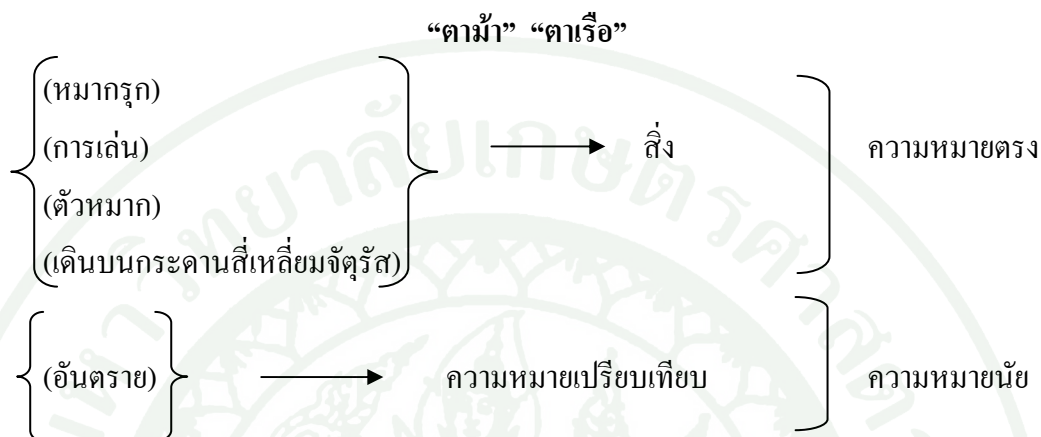
อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ดูตาม้าตาเรือ”

ความหมาย จะพูดหรือทำอะไร ให้ระมัดระวังพินิจพิเคราะห์ดูว่ามีอะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง

ตารางที่ 50 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ดูฝ่าย” “ดูทาง” “ดูตาม้าตาเรือ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ดูฝ่าย	ดูทาง	ดูตาม้าตาเรือ
ความหมายตรง	(พินิจพิจารณา)	+	+	+
	(ข้างหน้า, ข้างหลัง)	+	+	+
	(ข้างหัว, ข้างท้าย)	+	+	-
	(แนว)	-	+	+
	(เส้นทางสัญจร)	-	+	-
	(ตาหมากรุก)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	(ระมัดระวัง)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า ดูฝ่าย, ดูทาง, ดูตาม้าตาเรือ คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+พินิจพิจารณา) (+ข้างหน้า, ข้างหลัง) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ระมัดระวัง)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า คูฝ่าย, คูทาง, คูตาม้าตาเรือ คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ข้างหัว, ข้างท้าย) (แนว) (เส้นทางสัญจร) (ดาหมากรุก)

ตารางที่ 51 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เดิน” และ “เลี้ยว”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เดิน	เลี้ยว
ความหมายตรง	(ยกเท้าก้าวไป)	+	+/-
	(เคลื่อนไปด้วยกำลังขา)	+	+/-
	(หักแยก)	-	+
	(โค้ง)	-	+
	(คลไประหว่างแนวตรง)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (การพูด, การกระทำ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า เดิน และเลี้ยว ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า เดิน และเลี้ยว คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ ยกเท้าก้าวไป) (+เคลื่อนไปด้วยกำลังขา) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ การพูด, การกระทำ)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า เดิน และเลี้ยว คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (หักแยก) (โค้ง) (คลไประหว่างแนวตรง)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ถ้าเราจะเดินให้คูฝ่าย ถ้าเราจะเลี้ยวให้คูทาง” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “คูตาม้าตาเรือ” ซึ่งมีความหมายว่าจะพูดหรือทำอะไร ให้ระมัดระวังพินิจพิเคราะห์ดูว่ามีอะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง
2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “เดิน” และ “เลี้ยว” เปรียบเทียบในความหมายกว้าง หมายถึง “การพูด, การกระทำ” เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบคำว่า “เดิน” และ “เลี้ยว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ

คือ (+กริยา) (+ยกเท้าก้าวไป) (+เคลื่อนไปด้วยกำลังขา) (+หักแยก) และ (+โค้ง) การเดินและเลี้ยว เป็นกริยาอาการของมนุษย์อย่างหนึ่ง จึงเปรียบเทียบในความหมายกว้าง หมายถึง (+การพูด, การกระทำ) และใช้คำว่า “คูฝ่าย” และ “คูทาง” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ระมัดระวัง) โดยคำว่า “คู” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ใช้สายตาเพื่อให้เห็นภาพ) ซึ่งเป็นความสามารถทางร่างกาย และ(+พินิจพิจารณา) ซึ่งโดยปริยาย หมายถึง การคิดวิเคราะห์คำว่า “ฝ่าย” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ข้าง) (+เบื้อง) (+ข้างหน้า, ข้างหลัง) (+ข้างหัว, ข้างท้าย) “คูฝ่าย” จึงมีความหมายตรง คือ การใช้สายตามองหรือพินิจพิจารณาข้างหน้า, ข้างหลัง คำว่า “ทาง” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สำหรับเดินไปมา) (+พื้นที่สำหรับใช้สัญจร) “คูทาง” จึงมีความหมายตรง คือ การใช้สายตามองหรือพินิจพิจารณาเส้นทางที่ไป รวมความได้ว่า สำนวนไทใหญ่ “ถ้าเราจะเดินให้คูฝ่าย ถ้าเราจะเลี้ยวให้คูทาง” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง จะพูดหรือทำอะไร ให้รู้จักระมัดระวังพินิจพิจารณาให้ดีว่ามีอะไรอยู่ข้าง

4. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ตาม้า ตาเรือ” ในสำนวน มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “อันตราย” คำว่า “ตาม้า ตาเรือ” นั้น ที่มาของสำนวนมาจากการเล่นหมากรุก วิธีการเล่นจะใช้ตัวหมากซึ่งมีรูปและชื่อต่างกัน ได้แก่ ขุน เรือ ม้า โคน เม็ด และเบี้ย เดินบนกระดานสี่เหลี่ยมจัตุรัสแบ่งเป็น 64 ช่องๆ กันเรียกว่า กระดานหมากรุก ตัวหมากที่เรียกว่า “ม้า” จะเดินตามแนวเฉียงทแยงซึ่งทำให้สังเกตได้ยาก ส่วน “เรือ” จะเดินตายาวไปได้สุดกระดาน เวลาเดินหมากอาจเผลอไม่ทันสังเกตตาที่ม้าอีกฝ่ายหนึ่งเดิน หรือไม่ทันเห็นเรืออีกฝ่ายหนึ่งที่อยู่ไกล เดินหมากไปถูกตาที่ม้าหรือเรือฝ่ายตรงข้ามสกัดอยู่ ก็ต้องเสียตัวหมากของตนไป การเดินหมากจึงต้อง “ดูตาม้าตาเรือ” ของฝ่ายตรงข้าม การเปรียบเทียบในสำนวนจึงมาจากวิธีการเล่นหมากรุกโดยตรง การไม่รู้จักระมัดระวังก็หมายถึงอันตรายที่จะต้องเสียหมากของตนไป สำนวน “ดูตาม้าตาเรือ” จึงมีความหมายว่า จะพูดหรือทำอะไร ให้ระมัดระวังพินิจพิจารณาให้ดีว่ามีอะไรอยู่ข้างหน้าบ้าง

5. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างใช้คำเหมือนกันในสำนวน คือ คำว่า “คู” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ใช้สายตาเพื่อให้เห็นภาพ)(+พินิจพิจารณา) กลุ่มคำว่า “คูฝ่าย” “คูทาง” และ “คูตาม้าตาเรือ” เป็นกลุ่มคำที่มีอรรถลักษณะความหมายตรงเหมือนกัน คือ (+พินิจพิจารณา) และมีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ (+ระมัดระวัง)

“ถึงเวลาจึงค่อยทำ - ปลาตอดเบ็ดค่อยดึง”

“ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 445)

สำนวนไทยใหญ่ t dkrj crg dkr - b d d m d r j cr d d r

/tʰu:ŋ¹ kʰi:ŋ² tsan² kwj³ he:t⁴ - pa:¹ tɔ:t² me:t⁴ tsan² tɔ:t⁵/

ถึง จังหวะ จังหวะ ค่อย เอ็ด - ปลา ตอด เบ็ด จังหวะ ดึง

“ถึงเวลาจึงค่อยทำ ปลาตอดเบ็ดค่อยดึง”

ความหมาย อย่าด่วนทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่ถึงเวลา

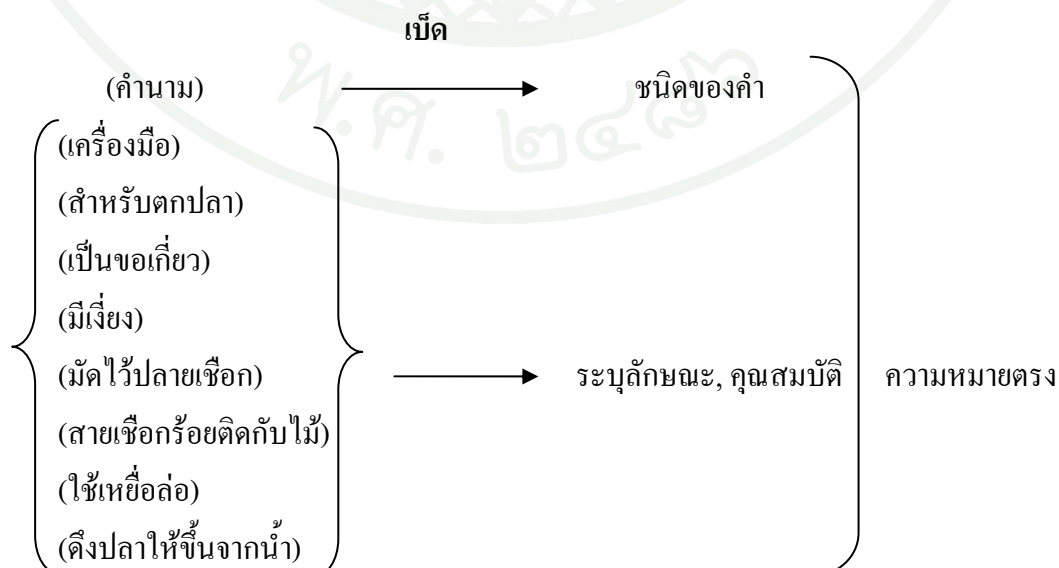
เบ็ด น. เครื่องมือสำหรับตกปลา หรือ กุ้ง รูปเป็นขอสำหรับเกี่ยวเหยื่อ ส่วนมากมีเงี่ยง.

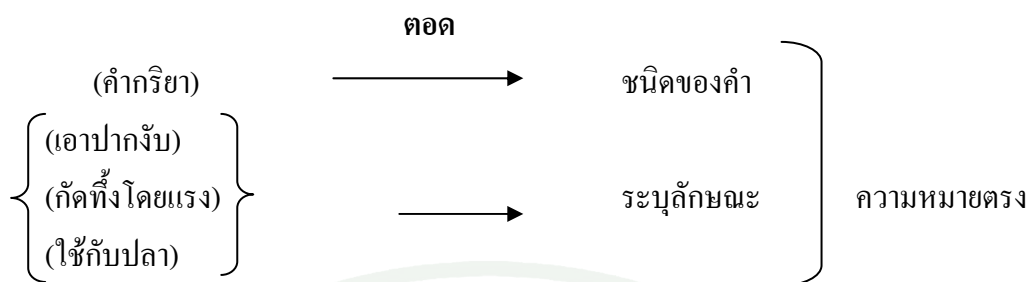
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 636)

ตอด ก. เอาปากกับกัดสิ่งโดยเร็วอย่างปลาตอด, โดยปริยายหมายถึงอาการเหน็บแนม เช่น

พูดตอดเล็กตอดน้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 436)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้”

ความหมาย คำนวณทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรภายในแน่นอน

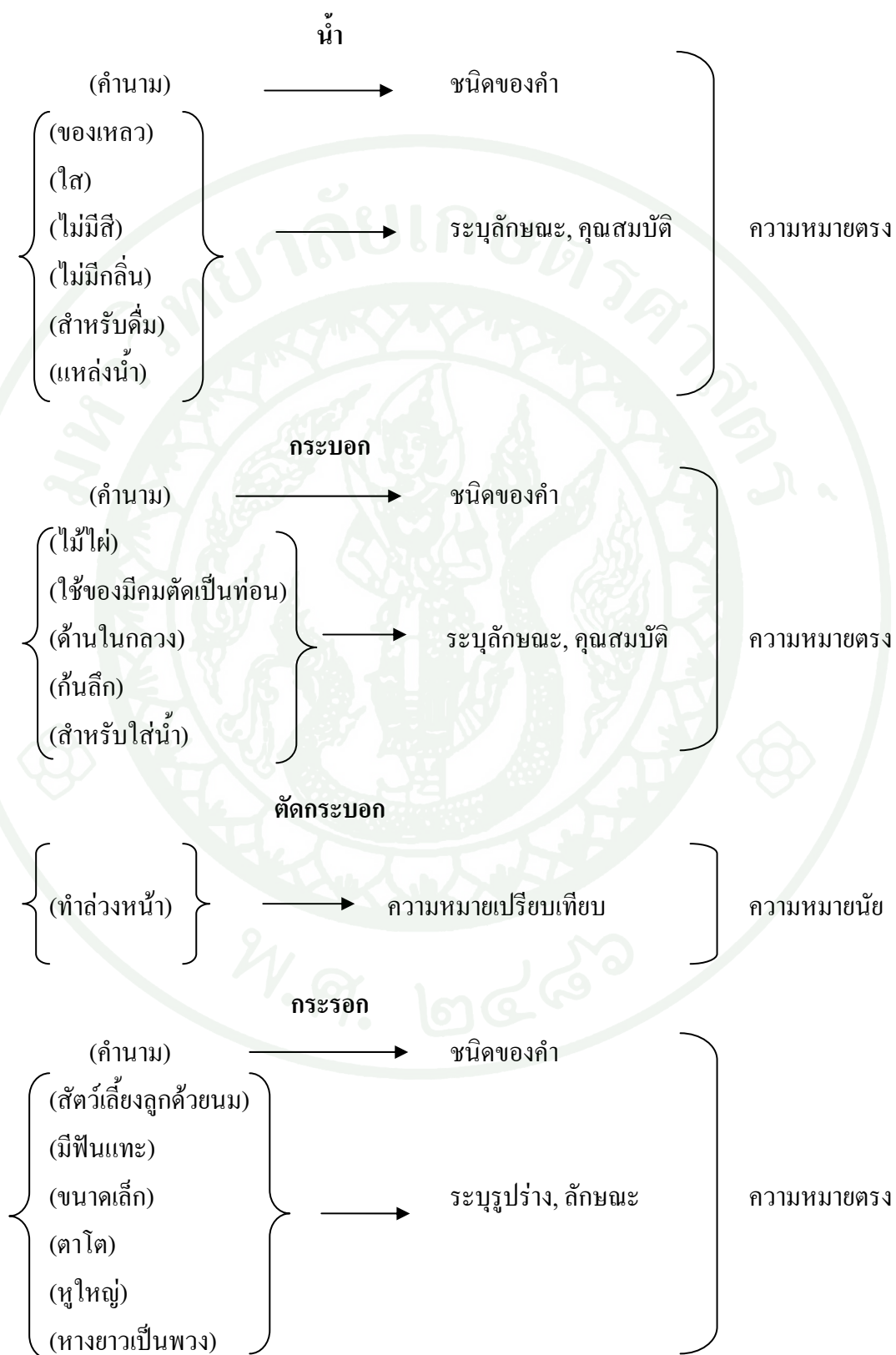
น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลว ใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

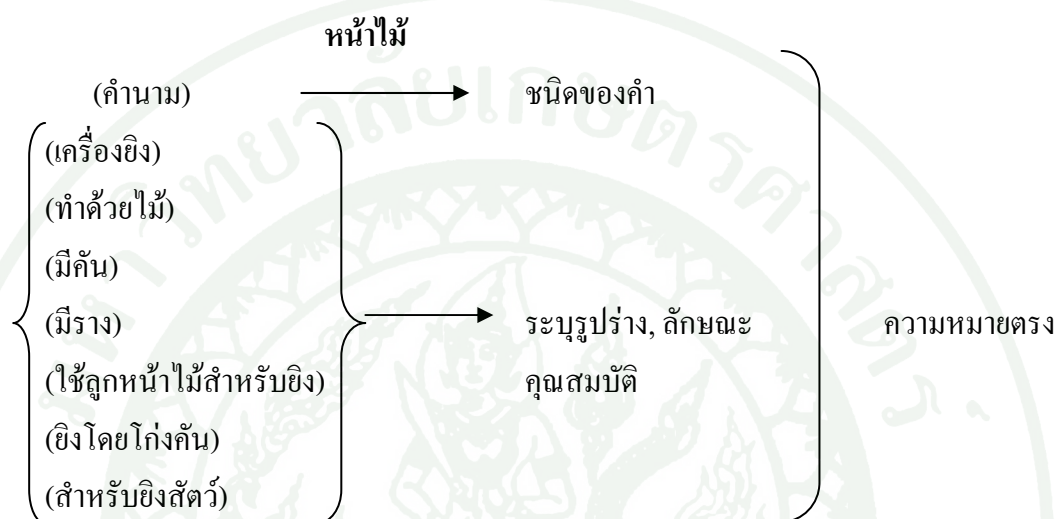
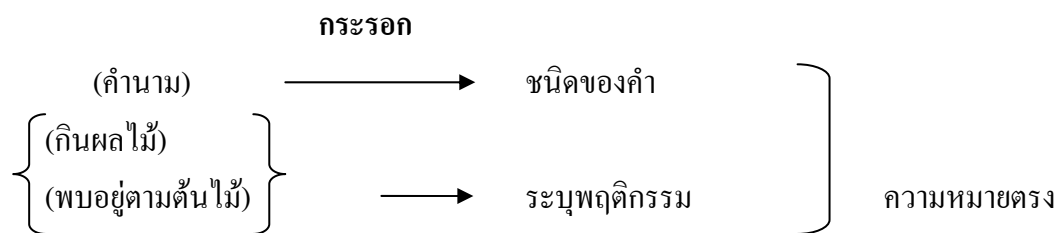
กระบอก น. ไม้ไฟที่ตัดเป็นท่อน, ของอื่นๆ ที่มีรูปคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น กระบอกปืน กระบอกตา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 45)

กระรอก น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในวงศ์ Sciuridae มีฟันแทะ ส่วนใหญ่ตาโตและหูใหญ่ หางยาวเป็นพวง กินผลไม้ มีหลายสกุลและหลายชนิด เช่น กระรอกหลากสี (*Callosciurus finlaysoni*) พญากระรอกดำ (*Ratufa bicolor*) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 54)

หน้าไม้ น. วิธีคิดเลขเพื่อให้รู้ว่าไม่มีกี่ยก; เครื่องยิงชนิดหนึ่ง มีคันและราง ยิงด้วย ลูกหน้าไม้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1248)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 52 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ดิ่งเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ดิ่งเบ็ด	ตัดกระบอก	โก่งหน้าไม้
ความหมายตรง	(เครื่องมือตกลา)	+	-	-
	(เป็นขอเกี่ยว)	+	-	-
	(ใช้เหยื่อล่อ)	+	-	-
	(ดึงเชือกให้ขึ้นจากน้ำ)	+	-	-
	(ท่อนไม้ไผ่)	-	+	-
	(ใช้ของมีคมตัดเป็นท่อน)	-	+	-
	(สำหรับใส่น้ำ)	-	+	-
	(เครื่องยิง)	-	-	+
	(ใช้ลูกหน้าไม้สำหรับยิงสัตว์)	-	-	+
	(ยิงโดยโก่งคัน)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	(ทำลวงหน้า)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ดิ่งเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ดิ่งเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ทำลวงหน้า)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “ดิ่งเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ถึงเวลาจึงค่อยทำ ปลาตอดเบ็ดค่อยดิ่ง” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้” มีความหมายว่า ค่อยทำอะไรลวงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรภายในแน่นอน

2. สำนวนไทใหญ่ ใช้กลุ่มคำ “ดิงเบ็ด” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (เครื่องมือ) (สำหรับตกปลา) (เป็นขอเกี่ยว) (มัดไว้ปลายเชือก) (ใช้เหยื่อล่อ) (ดิงปลาให้ขึ้นจากน้ำ) อธิบายความได้ว่า เบ็ดตกปลา มีรูปร่างลักษณะคือ เป็นขอเกี่ยว มีเงี่ยง จะต้องมัดติดไว้ปลายเชือกและนำปลายเชือกอีกด้านหนึ่งมัดติดไว้ที่คันเบ็ด มีท่อนติดไว้เพื่อเป็นสัญญาณให้รู้เวลาปลาตอดเบ็ด คำว่า “ตอด” มีอรรถลักษณะของคำ คือ (เอาปากจับ) (กัดทิ้งโดยแรง) ปลาตอดเบ็ด คือ ปลาเอาปากจับเหยื่อที่ติดไว้ที่ขอเกี่ยวโดยแรง ทำให้ปากของปลาติดกับเงี่ยง ไปไหนไม่รอด คนตกปลาจึงดิงปลาขึ้นจากน้ำโดยง่าย หากปลายังไม่ตอด แล้วคนตกปลาใจร้อน รีบดิงเบ็ดขึ้นมาก่อน ก็ย่อมไม่ได้ปลา ต้องอดทนรอคอยให้ปลาตอดเบ็ดก่อน ดังนั้น กลุ่มคำ “ดิงเบ็ด” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ทำล่วงหน้า) สำนวน “ถึงเวลาค่อยทำ ปลาตอดเบ็ดค่อยดิง” จึงมีความหมายว่า อย่าด่วนทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่ถึงเวลา

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “ตัดกระบอก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (ไม้ไผ่) (ใช้ของมีคมตัดเป็นท่อน) (สำหรับใส่น้ำ) และกลุ่มคำ “โก่งหน้าไม้” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (เครื่องยิง) (ใช้ลูกหน้าไม้สำหรับยิง) (ยิงโดยโก่งคัน) (สำหรับยิงสัตว์) อธิบายความได้ว่า คนโบราณหรือคนที่เดินป่า มักจะใช้ประโยชน์จากพืชพันธุ์ในป่าได้หลายอย่าง ใช้มีดตัดไม้ไผ่ออกเป็นท่อน นำมาทำเป็นภาชนะใส่น้ำดื่มหรืออาหารอื่นๆ ได้ ส่วนหน้าไม้ เป็นอาวุธที่ใช้ในการยิงสัตว์ ลักษณะเป็นไม้ท่อน จึงสายลักษณะเป็นยางยืดไว้หัวและปลาย มีไม้ลักษณะเป็นรางวางตรงกลางไม้ท่อนแรก ลักษณะเป็นรูปตัวที เวลายิง ให้วางลูกหน้าไม้ลักษณะเหมือนลูกศรบนรางไม้ จากนั้นยืดสายมาไว้ด้านหลังลูกหน้าไม้ ปลดขอยึดให้สายติดลูกหน้าไม้ไปในทิศทางที่ต้องการ เมื่อยังไม่เห็นน้ำหรือแหล่งน้ำแล้วรีบตัดกระบอกไม้ไผ่ ยังไม่เห็นกระบอกแล้วรีบโก่งหน้าไม้รอสั่ง จึงเป็นการทำล่วงหน้าทั้งที่ยังไม่มีอะไรแน่นอน ดังนั้น กลุ่มคำ “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ทำล่วงหน้า) สำนวน “ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระบอกโก่งหน้าไม้” จึงมีความหมายว่า ด่วนทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรแน่นอน

4. กลุ่มคำ “ดิงเบ็ด” ในสำนวนไทใหญ่ และกลุ่มคำ “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” ในสำนวนไทยมาตรฐาน เป็นกลุ่มคำต่างหมวดความหมายกัน ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกัน แต่มีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน

“ทางนอกซ้าฉีกขาด ดูในถุงเงินมาก”

“ผ้าจี้รื้อห่อทอง”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 55)

สำนวนไทใหญ่ d/crɯŋh/mryɯgrɯ - bɯːnːTaɯciɯm/gr

/ ta:ŋ⁴ nɔ:k³ ha:m⁵ jɔ:k⁴ jɔ:k⁴ - pa:ː naɯ³ ʋɔ:k⁴ ŋu:n⁴ ma:k³ /

ต้าง นอก ส้าม ย็อก ย็อก - ป้า เน้อ อ็อก งั้น มาก

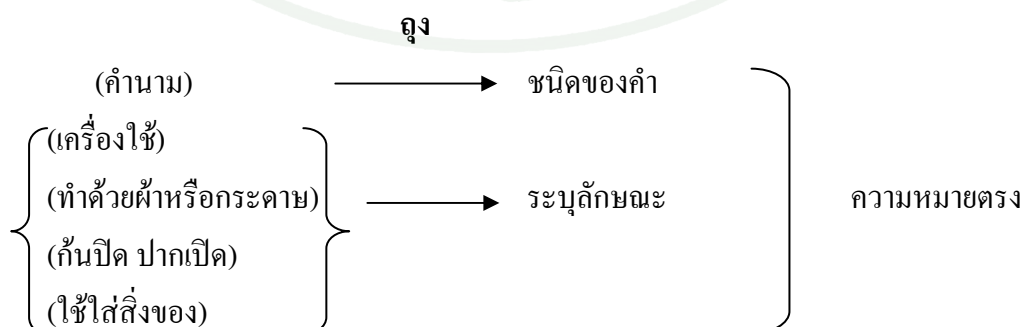
“ทางนอกซ้าฉีกขาด - ดูในถุงเงินมาก”

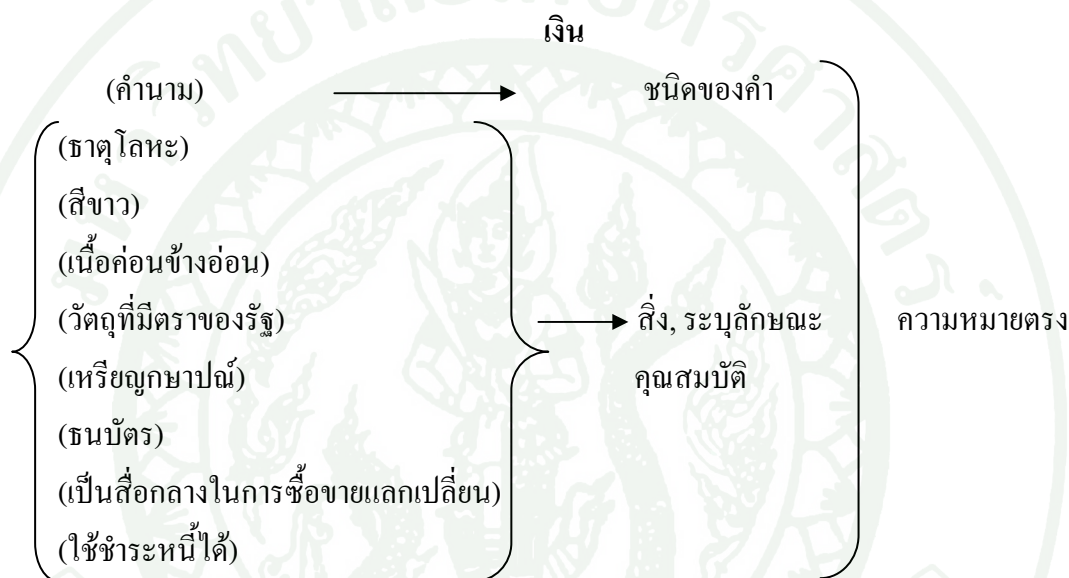
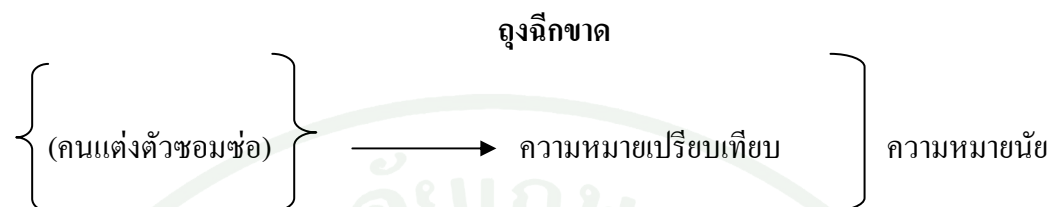
ความหมาย คนมั่งมีแต่แต่งตัวซอมซ่อ

ถุง น. เครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของ ทำด้วยผ้าหรือกระดาษเป็นต้น ก้นปิด ปากเปิด บางชนิดที่ปากมีหูหรือหูหิ้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 494)

เงิน น. ธาตุลำดับที่ 47 สัญลักษณ์ Ag เป็นโลหะสีขาว เนื้ออ่อนข้างอ่อน หลอมละลายที่ 960.8 °ซ. (อ. silver); วัตถุที่ใช้วัดราคาในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน, วัตถุที่มีตราของรัฐ ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย, ได้แก่ เหรียญกษาปณ์และธนบัตร, เงินตรา ก็เรียก; โบราณใช้ว่า เงิน เงิน หรือ เงิน ก็มี; (เศรษฐ) วัตถุที่กำหนดให้ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหรือชำระหนี้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 280)

อรรถลักษณะของคำ

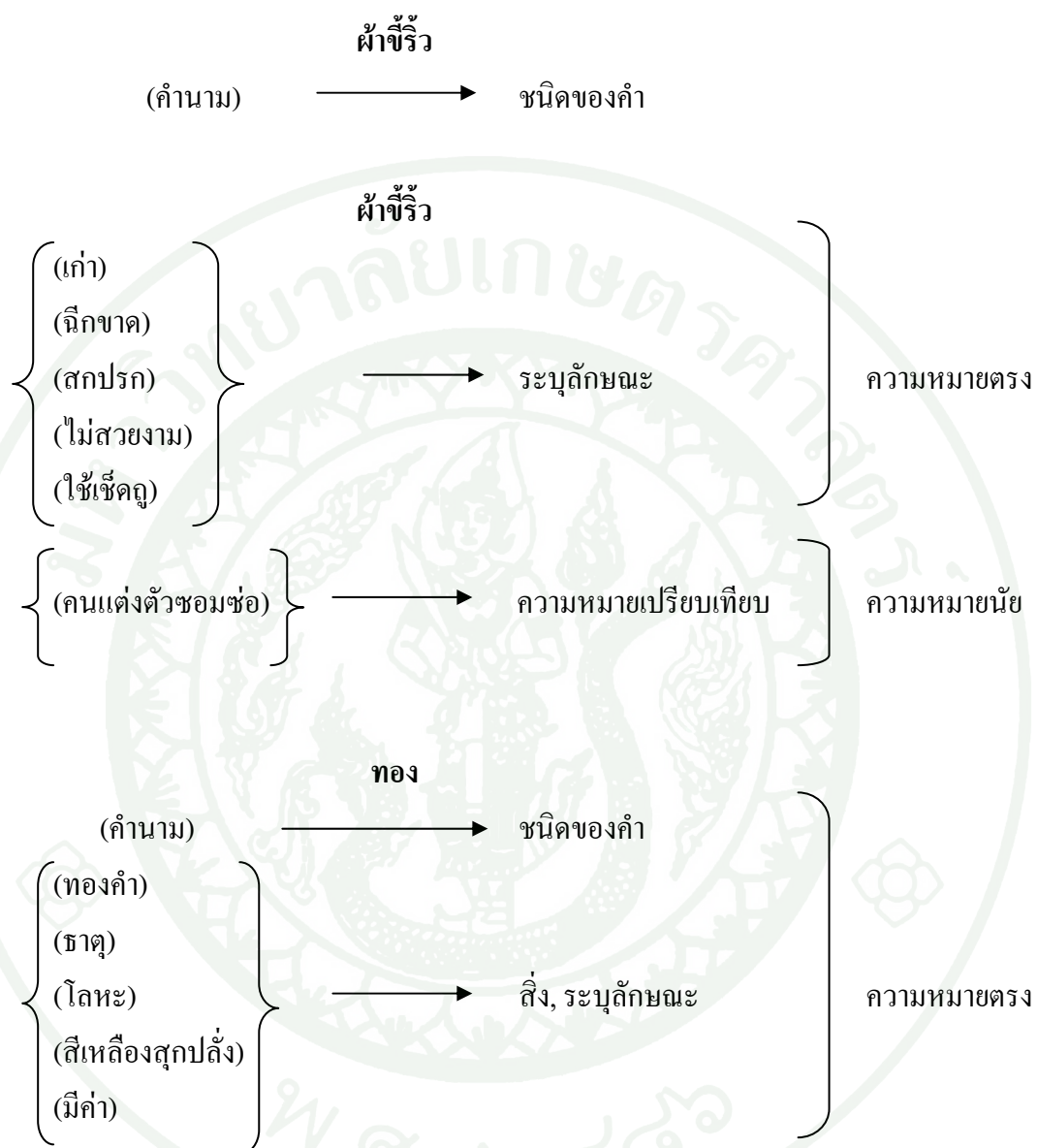
สำนวนไทยมาตรฐาน “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง”

ความหมาย คนมั่งมีแต่แต่งตัวซอมซ่อ

ผ้าขี้ริ้ว น. เรียกผ้าเก่าที่ใช้เช็ดถูเป็นต้น. ว. ไม่สวย, ไม่งาม, บางทีใช้เข้าคู่กับคำ ขี้เหร่ เป็น ขี้ริ้วขี้เหร่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 731)

ทอง น. ธาตุแท่งชนิดหนึ่งเนื้อแน่นมาก สีเหลืองสุกปลั่ง เป็นโลหะมีค่า เช่น บ่อทอง เหรียญทอง ทองแท่ง ทองลิ้ม, เรียกเต็มว่า ทองคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 508)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 53 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ถุงนิกขาด” “ผ้าจี๊รีว”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ถุงนิกขาด	ผ้าจี๊รีว
ความหมายตรง	(ใช้ใส่สิ่งของ)	+	-
	(ใช้เช็ดถู)	-	+
	(เก่า)	+	+
	(นิกขาด)	+	+
	(ไม่สวยงาม)	+	+
	(สกปรก)	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (คนแต่งตัวซอมซ่อ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ถุงนิกขาด” และ “ผ้าจี๊รีว” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ถุงนิกขาด” และ “ผ้าจี๊รีว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เก่า) (+นิกขาด) (+ไม่สวยงาม) (+สกปรก) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คนแต่งตัวซอมซ่อ)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ถุงนิกขาด” และ “ผ้าจี๊รีว” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ใช้ใส่สิ่งของ) (ใช้เช็ดถู)

ตารางที่ 54 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เงิน” และ “ทอง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เงิน	ทอง
ความหมายตรง	(โลหะ)	+/-	+
	(สีเหลืองสุกปลั่ง)	-	+
	(วัตถุที่มีตราของรัฐ)	+	-
	(เหรียญกษาปณ์)	+	-
	(ธนบัตร)	+	-
	(เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน)	+	+
	(ใช้ชำระหนี้ได้)	+	+
	(มีค่า)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เงิน” และ “ทอง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เงิน” และ “ทอง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+โลหะ) (+เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน) (+มีค่า) (+ใช้ชำระหนี้ได้)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “เงิน” และ “ทอง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สี เหลืองสุกปลั่ง) (ธนบัตร) (เหรียญกษาปณ์) และ (วัตถุที่มีตราของรัฐบาล)

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เงิน” และ “ทอง” ได้ดังนี้

ประเภท	-		ชั้นที่ 1
	เงิน	ทอง	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “วัตถุที่มีค่า” คำว่า “เงิน” และ “ทอง” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “วัตถุที่มีค่า” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ทางนอกซำถึกขาด ดูในถุงเงินมาก” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ผ้าจี่ริ้วห่อทอง” มีความหมายว่า คนมั่งมีแต่แต่งตัวซอมซ่อ
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ถุง” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+เครื่องใช้) (+ทำด้วยผ้าหรือกระดาษ) และ (+ใช้ใส่สิ่งของ) อธิบายความหมายได้ว่า ถุงเป็นเครื่องใช้สำหรับใส่สิ่งของทำด้วยผ้าหรือกระดาษ ถุงที่ภายนอกถึกขาด ไม่สวยงาม มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง

คนที่แต่งตัวซ่อมซ่อม คำว่า “เงิน” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+วัตถุที่มีตราของรัฐ) (+เหรียญกษาปณ์) (+ธนบัตร) (+ใช้ชำระหนี้ได้) (+เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน) อธิบายความได้ว่า เงิน คือ วัตถุที่มีค่าเนื่องจากได้รับการรับรองจากรัฐให้ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสินค้าและชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย บุคคลที่มีเงินจำนวนมากก็คือคนมั่งมี คำนวน “ทางนอกซ้าฝึกขาด ดูในถุงเงินมาก” จึงมีความหมายว่า คนที่แต่งตัวซ่อมซ่อมแต่แท้จริงแล้วเป็นคนมั่งมี

3. คำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ผ้าขี้ริ้ว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+เก่า) (+ฝึกขาด) (+ไม่สวยงาม) (+สกปรก) อธิบายความได้ว่า ผ้าขี้ริ้วคือผ้าที่เก่าแล้ว ฝึกขาด สกปรก ไม่สวยงาม จึงแปรสภาพมาใช้สำหรับเช็ดทำความสะอาด “ผ้าขี้ริ้ว” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “คนที่แต่งตัวซ่อมซ่อม” คำว่า “ทอง” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+โลหะ) (+สีเหลืองสุกปลั่ง) (+มีค่า) อธิบายความได้ว่า ทอง คือ สิ่งมีค่า คนที่มีทองก็คือคนมั่งมี คำนวน “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง” จึงมีความหมายว่า คนที่แต่งตัวซ่อมซ่อมแต่แท้จริงแล้วเป็นคนมั่งมี

4. คำนวนไทใหญ่และคำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน คือ “เงิน” และ “ทอง” เป็นวัตถุมีค่าประเภทหนึ่ง ส่วนคำว่า “ถุง” และ “ผ้าขี้ริ้ว” เป็นคำต่างหมวดความหมายกัน

“ทางเราเจ็บเจ็บได้ อย่าให้ได้ติ”

“ขายผ้าเอาหน้ารอด”

(อนุวัจิตรมาตรา, 2538: 73)

คำนวนไทใหญ่ d/chwɪk;Tɪ, nɪ, - yɪ,h;Tɪ ɕn:

/ ta:ŋ⁴ haw⁴ k^ha w³ na: ² na: ² - ja: ² haw³ laj³ ne: ⁴ /

ต้างเฮ้าเชื้อหน้า - หย่าเหือไห้แน

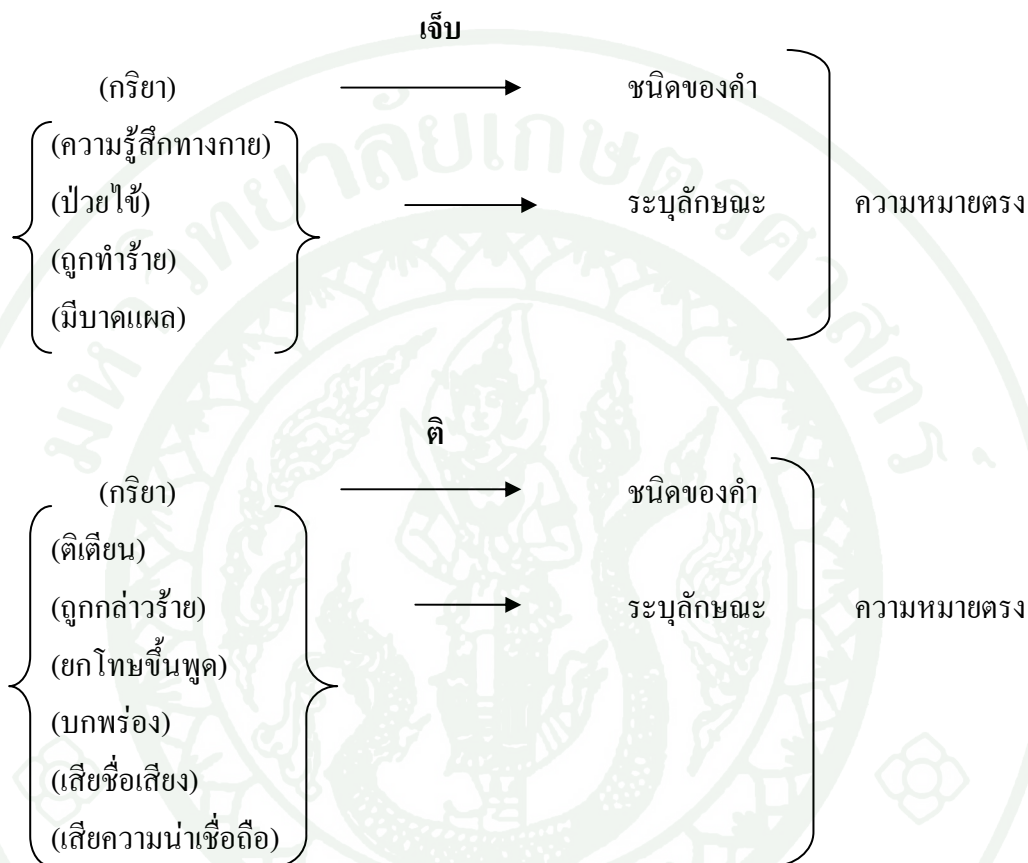
“ทางเราเจ็บเจ็บได้ อย่าให้ได้ติ”

ความหมาย ขอมเสียดสละแม่มันเองจะเจ็บตัวก็ไม่ยอมเสียดซื้อเสียด

เจ็บ ก. ป่วยไข้, ราชศัพท์ว่า ประชวร; ฐิติกทางกายเมื่อถูกทุบตีหรือเป็นแผล เป็นต้น
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 321)

ติ ก. จี้ออบกพร่อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 463)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ขายผ้าเอาหน้ารอด”

ความหมาย ขอมเสียดสละแม่แต่ของจำเป็นที่ตนมีอยู่เพื่อรักษาชื่อเสียงของตนไว้

ผ้า น. สิ่งที่ทำด้วยเยื่อใยเช่น ผ้าไหม ขนสัตว์ โดยวิธีทอหรืออัดให้เป็นผืน, มักเรียกตามลักษณะของสิ่งที่ทำ เช่น ผ้าไหม ผ้าฝ้าย ผ้าขนสัตว์ หรือตามลักษณะที่ใช้ เช่น ผ้ากราบ ผ้าอาบ ผ้าอ้อม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 731)

ตารางที่ 55 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ติ” และ “หน้า”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ติ	หน้า
ความหมายตรง	(ติเตียน)	+	-
	(ยกโทษขึ้นพูด)	+	-
	(บกพร่อง)	+	-
	(เสียชื่อเสียง)	+	-
	(ใบหน้า)	-	+
	(ลักษณะสำคัญของบุคคล)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ชื่อเสียง, เกียรติยศ, ศักดิ์ศรี)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ติ” และ “หน้า” ได้ดังนี้

1. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบที่เหมือนกันของคำว่า “ติ” และ “หน้า”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ทางเราเจ็บเจ็บได้ อย่าให้ได้ติ” มีความหมายว่า ขอมเสียสละแม้ตนเองจะเจ็บตัวก็ไม่ยอมเสียชื่อเสียง มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ขายผ้าเอาหน้ารอด” มีความหมายว่า ขอมเสียสละแม้ตัวเองจำเป็นต้องทำที่ตนมีอยู่เพื่อรักษาชื่อเสียงของตนไว้

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เจ็บ” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ความรู้สึกทางกาย) (+ป่วยไข้) (+มีบาดแผล) และคำว่า “ติ” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ติเตียน) (+ยกโทษขึ้นพูด) (+บกพร่อง) (+เสียชื่อเสียง) ดังนั้น สำนวน “ทางเราเจ็บเจ็บได้ อย่าให้ได้ติ” อธิบายความได้ว่า ขอมเสียสละถึงแม้จะต้องเจ็บตัวแต่ไม่ยอมให้เกิดความบกพร่อง เป็นเหตุให้ถูกตำหนิ ติเตียน เสื่อมเสียชื่อเสียง คำในสำนวนนี้ไม่ปรากฏความหมายเปรียบเทียบ

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ผ้า” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เครื่องนุ่งห่ม) (+เสื้อ) (+กางเกง) (+สำหรับสวมกาย) ผ้าเป็นปัจจัยที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ สำนวน “ขายผ้า” จึงมีความหมายว่ายอมเสียสละสิ่งที่จำเป็นของตน “เอาหน้ารอด” คำว่า “หน้า” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ใบหน้า) (+ลักษณะสำคัญของบุคคล) ใบหน้าเป็นส่วนสำคัญของคน คนส่วนใหญ่จะดูแลรักษาหน้า เพราะใบหน้าเป็นส่วนที่แสดงลักษณะของบุคคล เป็นสิ่งแรกที่ทุกคนจะนึกถึง “หน้า” จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “ชื่อเสียง, เกียรติยศ, ศักดิ์ศรี” การรักษาหน้า จึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง การรักษาชื่อเสียงของตน สำนวน “ขายผ้าเอาหน้ารอด” อธิบายความได้ว่า ยอมเสียสละแม้แต่ของที่จำเป็นเพื่อรักษาชื่อเสียงของตนไว้

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน

“ที่ด้าอย่าถาง - ที่หลุมอย่าขุด”

“ทำนาบนหลังคน”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 265)

สำนวนไทใหญ่ $dld\dot{a}y, l/nr - dly/nry, j\dot{a}r$

/ ti:³ tɛ:m² ja:² la:n⁴ - ti:³ ja:n⁴ ja:² tsɔ:n⁵ /

ตี้แต่ม หย่า ล้าน - ตี้ย่าน หย่า จ้อน

“ที่ด้าอย่าถาง - ที่หลุมอย่าขุด”

ความหมาย อย่าหาประโยชน์โดยการขูดรีดผู้อื่น

ที่ด้า ที่ น. แหล่ง, ถิ่น, เช่น ที่ประกอบอาชีพ ที่ทำมาหากิน, สถานที่ เช่น ที่ประชุม ที่พัก, ตำแหน่งที่ เช่น เอาแว่นวางไว้ที่โต๊ะ; ที่ดิน เช่น ซื่อที่ ขายที่ เช่าที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 531)

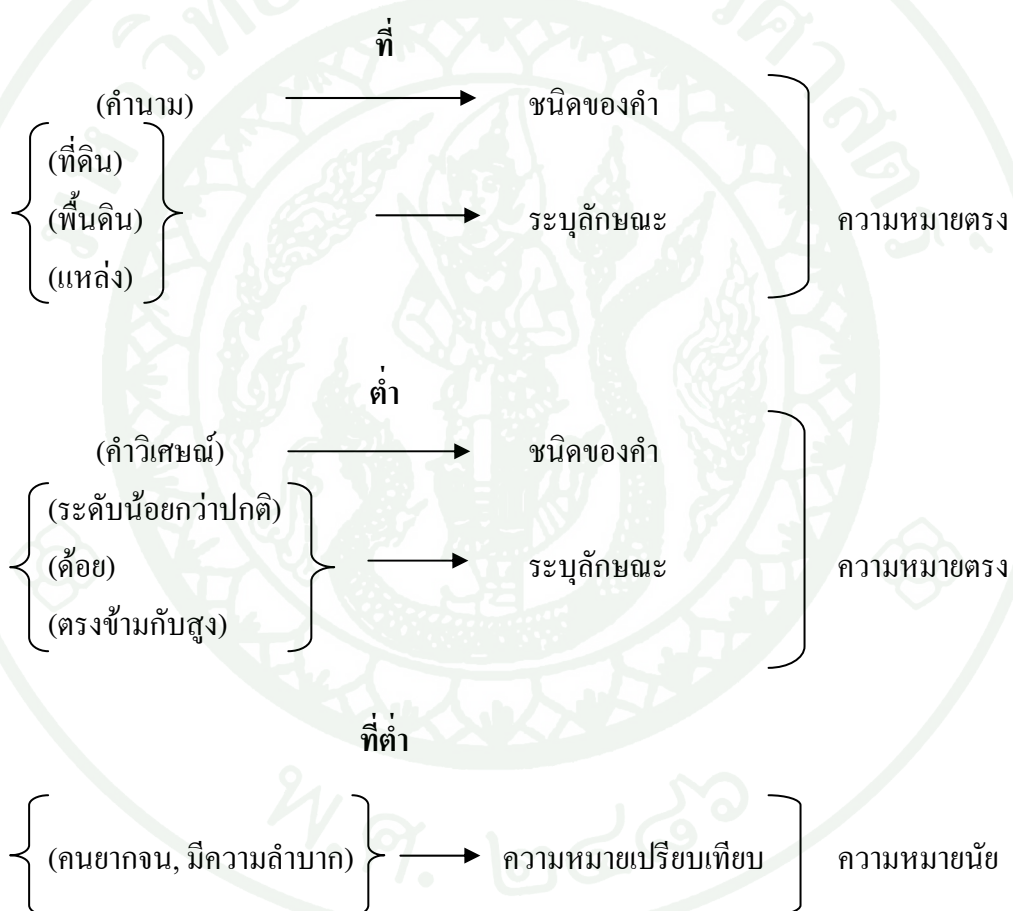
ด้า ว. ตรงข้ามกับสูง, มีระดับค้อยหรือน้อยกว่าปกติ เช่น ความดันโลหิตต่ำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 462)

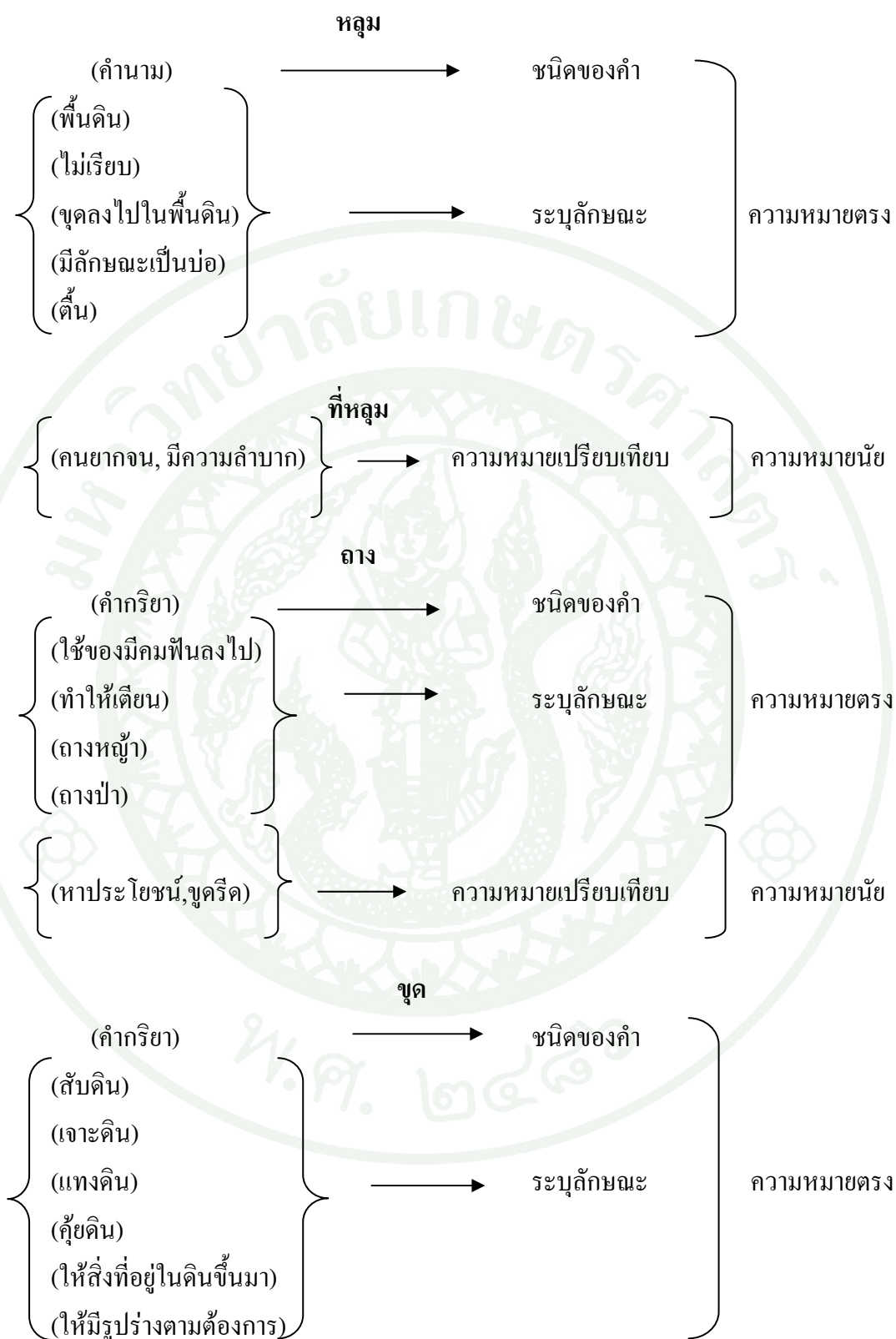
ถาง ก. ใช้มีดเป็นต้นฟันให้เตียน เช่น ถางหญ้า ถางป่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 491)

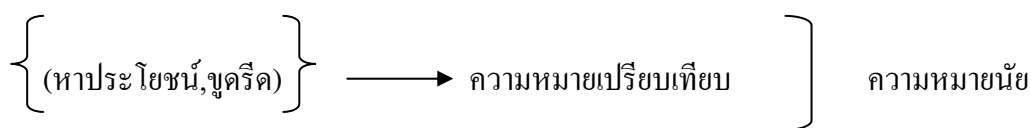
หลุม [หลุม] น. ที่ซึ่งมีลักษณะเป็นบ่อ มักมีขนาดเล็กและตื้น, ที่ซึ่งขุดลงไปในพื้นที่ดิน มีลักษณะตามต้องการเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1274)

ขุด ก. กิริยาที่สับ เเจาะ แทะ หรือ ค่อยเอาดินหรือสิ่งที่อยู่ในดินขึ้น เช่น ขุดดิน ขุดศพ, อาการ ที่ขุดดินหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้มีรูปร่างตามที่ต้องการ เช่น ขุดหลุม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 195)

อรรถลักษณะของคำ

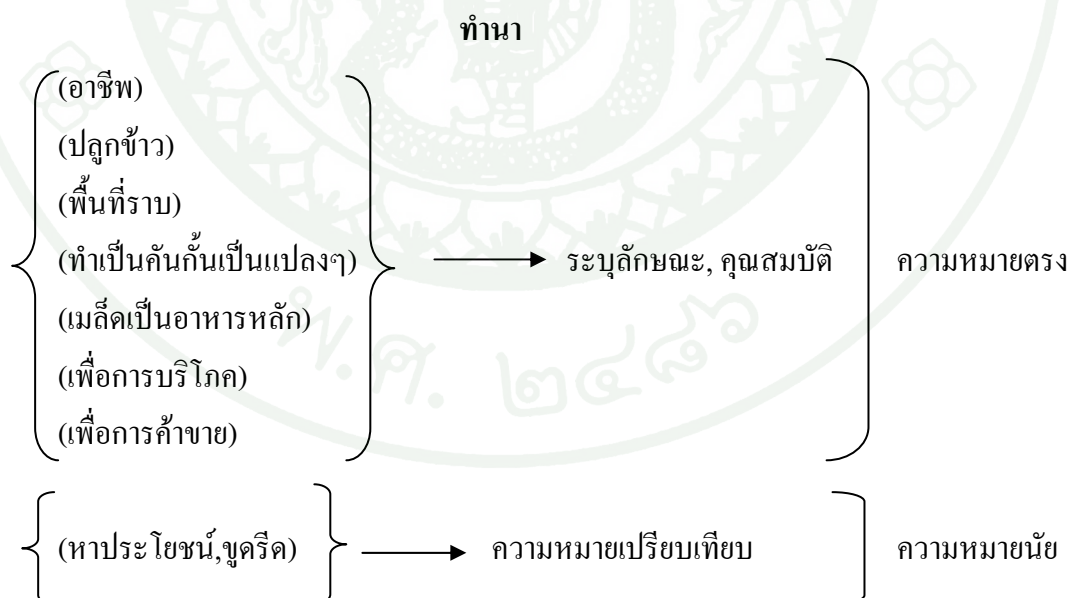
สำนวนไทยมาตรฐาน “ทำนาบนหลังคน”

ความหมาย หาประโยชน์ใส่ตนด้วยอาศัยเบียดเบียนเอาจากผลน้ำพักน้ำแรงคน

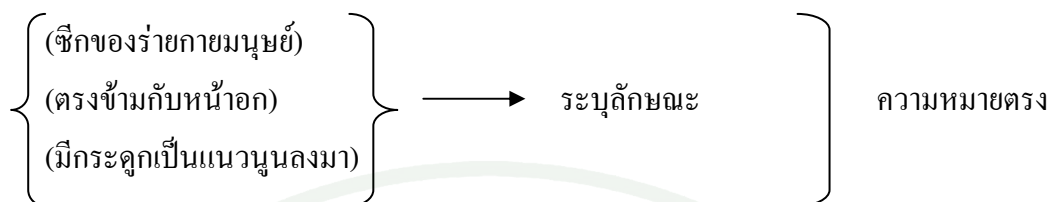
ทำนา น. พื้นที่ราบทำเป็นคันกั้นน้ำเป็นแปลง ๆ สำหรับปลูกข้าวเป็นต้น, พื้นที่มีลักษณะคล้ายนาสำหรับทำประโยชน์อื่นๆ เรียกตามสิ่งที่ทำ เช่น นาเกลือ นากัง นาคักกระเจด, ใช้ประกอบกับคำอื่นที่เกิดหรือเกี่ยวข้องกับนา เช่น เต่านา ปูนา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 572)

หลัง น. ซีกของกายที่ตรงข้ามกับหน้าอก; ด้านที่อยู่ตรงข้ามกับด้านหน้าของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง; ส่วนเบื้องบน เช่น หลังมือ หลังเท้า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1272)

อรรถลักษณะของคำ

หลังคน

ตารางที่ 56 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ถาง” “ขุด” และ “ทำนา”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ถาง	ขุด	ทำนา
ความหมายตรง	(ใช้ของมีคมฟันลงไป)	+	+	+
	(ทำให้เหียน)	+	-	+
	(สับดิน)	-	+	+
	(เจาะดิน)	-	+	+
	(ให้สิ่งที่อยู่ในดินขึ้นมา)	-	+	+
	(ให้มีรูปร่างตามต้องการ)	-	+	+
	(ปลุกข้าว)	+/-	+/-	+
	(ทำเป็นคั่นกันเป็นแปลงๆ)	-	+/-	+
	(ทำประโยชน์ในที่ดิน)	+/-	+/-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	(หาประโยชน์, ขุดรีด)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ถาง” “ขุด” และ “ทำนา” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า ถาง , ขุด และทำนา คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ใช้ของมีคมฟันลงไป) (+ปลุกข้าว)(+ทำเป็นคั่นกันเป็นแปลงๆ) (+ใช้ประโยชน์จากที่ดิน) และ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+หาประโยชน์, ขุดรีด)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า ถาง, ขุด และทำนา คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ทำให้เหียน) (สับดิน) (เจาะดิน) (ให้สิ่งที่อยู่ในดินขึ้นมา) (ให้มีรูปร่างตามต้องการ)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ที่ด้าอย่าถาง ที่หลุมอย่าขุด” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ทำนาบนหลังคน” มีความหมายว่า หาผลประโยชน์ใส่ตนโดยทุจริตผู้อื่นหรือเบียดเบียนเอาน้ำพักน้ำแรงผู้อื่น

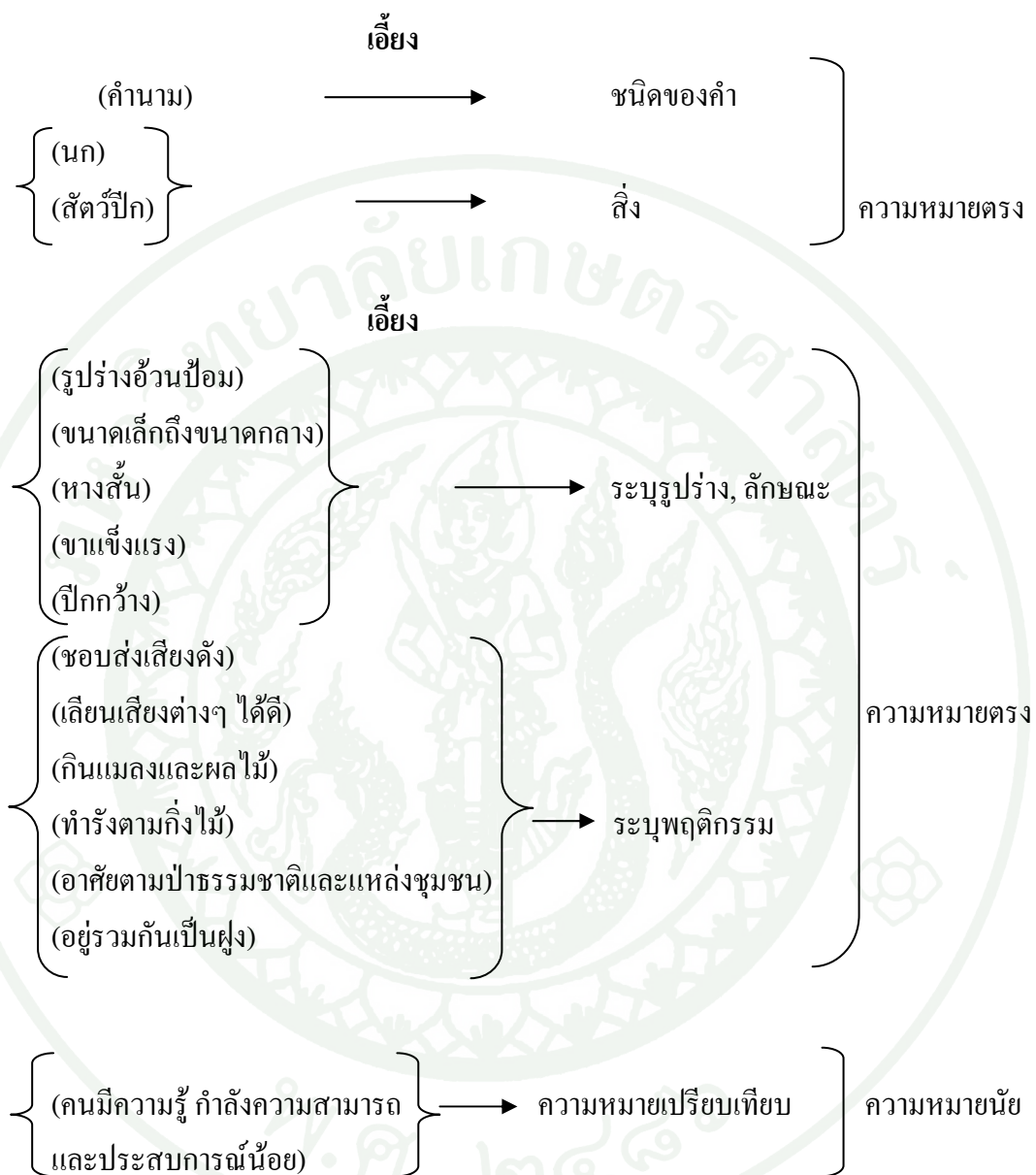
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ที่ด้า” และ “ที่หลุม” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+คนยากจน, มีความลำบาก) คำว่า “ที่ด้า” มีอรรถลักษณะคำความหมายตรง คือ (+ที่ดิน) (+พื้นดิน) (+ระดับน้อยกว่าปกติ) (+ตรงข้ามกับสูง) คำว่า “ที่หลุม” มีอรรถลักษณะของคำความหมายตรง คือ (+พื้นดิน) (+ไม่เรียบ) (+มีลักษณะเป็นบ่อ) (+ขุดลงไปในพื้นที่) ระดับของพื้นที่น้อยกว่าปกติ และมีลักษณะเป็นบ่อ ไม่เรียบนี้ มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนยากจน, มีความลำบาก

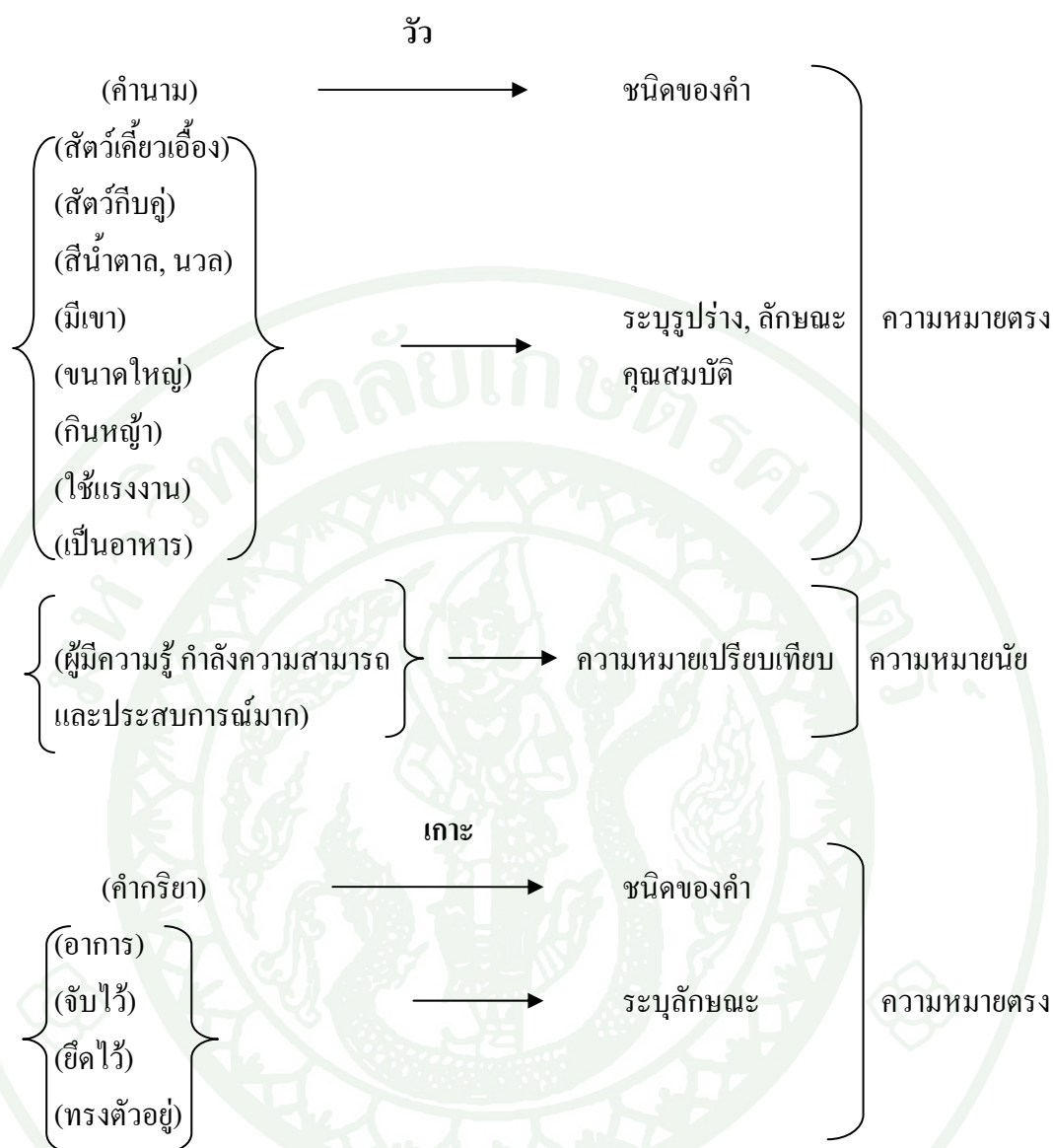
3. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ถาง” และ “ขุด” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (หาประโยชน์, ทุจริต) คำว่า “ถาง” มีอรรถลักษณะคำความหมายตรง คือ (+ใช้ของมีคมฟันลงไป) (+ทำให้เตียน) คำว่า “ขุด” มีอรรถลักษณะคำความหมายตรง คือ (+สับดิน) (+เจาะดิน) (+ให้สิ่งที่อยู่ในดินขึ้นมา) (+ให้มีรูปร่างตามต้องการ) อธิบายความได้ว่าลักษณะการ “ถาง” และ “ขุด” นี้ใช้กับที่ดินที่ต้องการเข้าไปทำประโยชน์ เช่น ถางหญ้า ถางป่า เพื่อใช้เป็นพื้นที่เพาะปลูก การขุดเจาะดินเพื่อเตรียมแปลงเพาะปลูก เป็นต้น ดังนั้น คำว่า “ถาง” และ “ขุด” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (หาประโยชน์, ทุจริต)

4. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ทำนา” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+หาประโยชน์, ทุจริต) คำว่า “ทำนา” มีอรรถลักษณะคำความหมายตรง หมายถึง (+อาชีพ) (+ปลูกข้าว) (+ทำเป็นกันกันเป็นแปลงๆ) (+เมล็ดเป็นอาหารหลัก) อธิบายความได้ว่า การทำนาเป็นอาชีพสำคัญแต่สมัยโบราณ ตามธรรมดาต้องทำนาบนพื้นดิน ได้ผลประโยชน์จากการเก็บเกี่ยวข้าวเป็นผลประโยชน์ที่ได้จากที่ดินนั้น สำนวน “ทำนาบนหลังคน” จึงเป็นการเปรียบเทียบว่า หาประโยชน์โดยอาศัยเบียดเบียนเอาน้ำพักน้ำแรงคน เป็นการหาเงินบนหลังคน ไม่ได้หาเงินบนพื้นที่นา

5. คำว่า “ถาง” “ขุด” ในสำนวนไทใหญ่ และคำว่า “ทำนา” ในสำนวนไทยมาตรฐาน มีความสัมพันธ์ของคำ เป็นคำต่างหมวดความหมายกัน แต่มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ ตรงกัน คือ เป็นการกระทำต่อพื้นดิน, ที่ดิน (+ทำประโยชน์ในที่ดิน) และมีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกันคือ (+ หาประโยชน์, ขุดรีด)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “กบในกะลาครอบ”

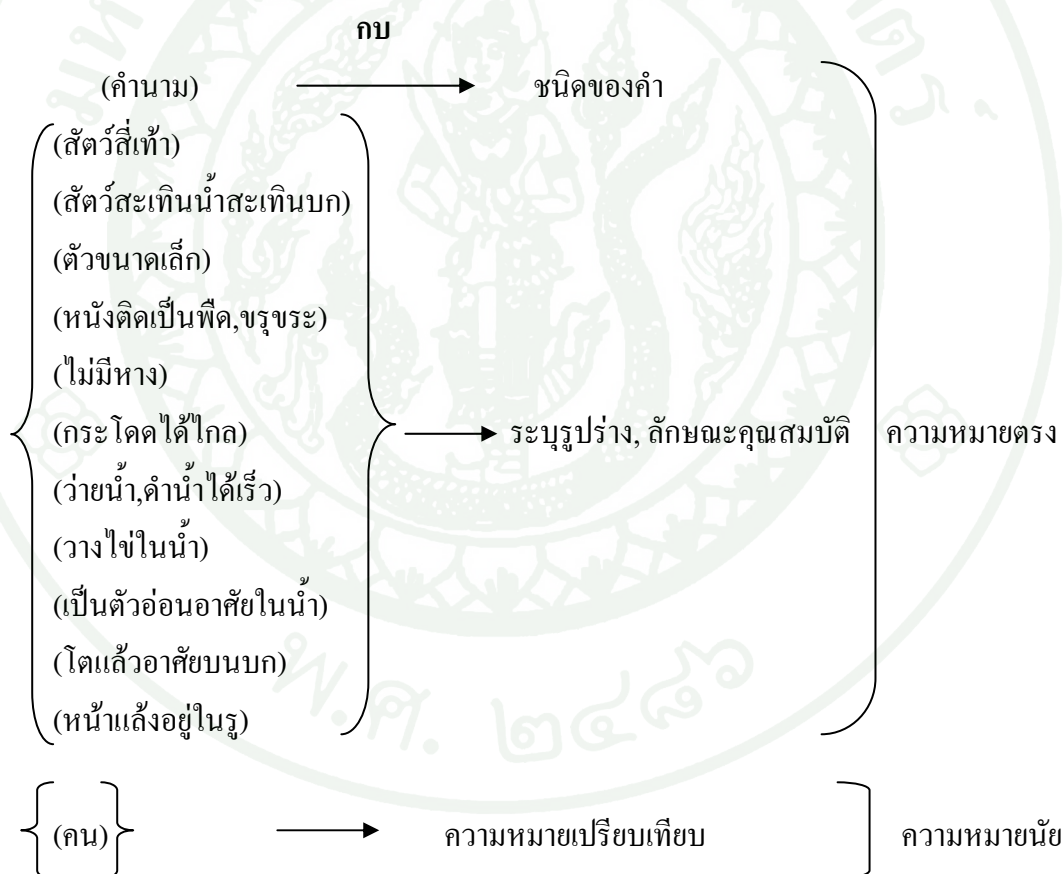
ความหมาย ผู้มีความรู้และประสบการณ์น้อยที่สำคัญตนว่ามีความรู้มาก

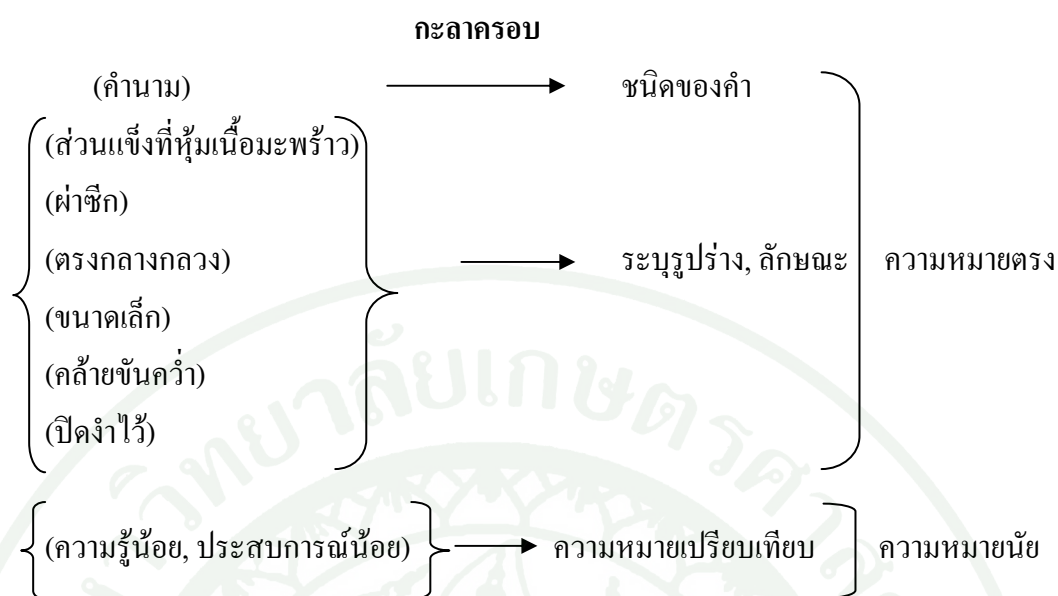
กบ น. ชื่อสัตว์สี่เท้าสะเทินน้ำสะเทินบกในวงศ์ Ranidae ไม่มีหาง ดินแบนมีหนังติดเป็นพืด กระโดดได้ไกล ว่ายน้ำดำน้ำได้เร็ว มักวางไข่ในน้ำ เมื่อยังเป็นตัวอ่อนจะมีหาง อยู่ในน้ำเรียกว่า ลูกอ๊อด ภายหลังจึงอกขา หางหดหายไป แล้วขึ้นอาศัยบนบก หน้าแล้งอยู่แต่ในรู ไม่ออกหาอาหาร ชั่วคราว เรียกว่า กบจำศีล มีหลายชนิด เช่น กบนา (*Rana tigerina*) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 8)

กะลา น. ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว ถ้าว้าซีก ซีกที่มีตา เรียกว่า กะลาตัวผู้ ซีกที่ตัน เรียกว่า กะลาตัวเมีย; เรียกถ้วยชามชนิดเคลือบเนื้อหยาบหนาว่า ชามกะลา; เรียกผมที่ตัดเป็นรูปกะลาครอบว่า ผมทรงกะลาครอบ; เรียกหมวกที่มีรูปคล้ายกะลาครอบว่า หมวกกะลา หรือ หมวกกะลาครอบ; (ปาก) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 98)

ครอบ [ครอบ] ก. เอาของที่มียลักษณะกลุ่มๆ คล้ายกันว่าเป็นต้นปิดงาไว้ เช่น เอาฝาชีครอบ เอากะลาครอบ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 219)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 57 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นกเอี้ยง” และ “กบ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เอี้ยง	กบ
ความหมายตรง	สัตว์	+	+
	สัตว์ปีก	+	-
	ปีกกว้าง	+	-
	หางสั้น	+	-
	ชอบส่งเสียงดัง	+	-
	เลียนเสียงต่างๆ ได้ดี	+	-
	สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	-	+
	หนังติดเป็นพืด	-	+
	วางไข่ในน้ำ	-	+
	หน้าแล้งอยู่ในรู	-	+
	ตัวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง	+	+
	ทำรังตามกิ่งไม้	+	-
	กินแมลงและผลไม้	+	+/-
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	คน	+	+
	คนมีความรู้ กำลังความสามารถ	+	-
	และประสบการณ์น้อย		

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เอียง” และ “กบ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เอียง” และ “กบ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์) (+ตัวขนาดเล็กถึงขนาดกลาง) (+กินแมลงและผลไม้) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คน)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “เอียง” และ “กบ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์ปีก) (+สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก) (+ปีกกว้าง) (+หางสั้น) (+ชอบส่งเสียงดัง) (+เลียนเสียงต่างๆ ได้ดี) (+หนังคืดเป็นฟืด) (+วางไข่ในน้ำ) (+หน้าแล้งอยู่ในรู) (+ทำรังตามกิ่งไม้) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คนมีความรู้ กำลังความสามารถและประสบการณ์น้อย)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑ สัตว์	สัตว์		ชั้นที่ 1
	สัตว์ปีก	สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก	ชั้นที่ 2 วิเคราะห์ความหมาย
	เอียง	กบ	ชั้นที่ 3 วิเคราะห์ความหมาย

1. คำว่า “สัตว์” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “สัตว์ปีก” และ “สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก” คำว่า “สัตว์ปีก” และ “สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก” เป็นกลุ่มคำในชั้นที่ 2 คำว่า “เอียง” เป็นสมาชิกของ “สัตว์ปีก” คำว่า “กบ” เป็นสมาชิกของ “สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก” ทั้งคำว่า “เอียง” และ “กบ” จึงอยู่ในชั้นที่ 3

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะทั้งคำในชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 ต่างก็เป็น “สัตว์” ชนิดหนึ่ง ความสัมพันธ์ระหว่างชั้นที่ 1 และ 2 คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “สัตว์ปีก” และ “สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) ความสัมพันธ์ระหว่างชั้นที่ 1 และ 3 คำว่า “สัตว์” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “เอียง” และ “กบ” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) รวมเรียก “เอียง” และ “กบ” ว่าเป็นกลุ่มคำบอกประเภทในชั้นเดียวกัน (Co-Hyponyms)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 และชั้นที่ 3 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะแต่ละคำมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “นกเอี้ยงเกาะหลังวัว - คิดตัวมันหนักหนา” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “กบในกะลาครอบ” ซึ่งมีความหมายว่า ผู้มีความรู้ กำลังความสามารถและประสบการณ์น้อยที่สำคัญตนว่าเหนือกว่าผู้อื่น
2. คำว่า “นกเอี้ยง” และ “วัว” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ “นกเอี้ยง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (สัตว์ปีก) (มีขนาดเล็กถึงขนาดกลาง) (ชอบส่งเสียงดัง) (กินแมลงและผลไม้) ส่วน “วัว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (สัตว์เคี้ยวเอื้อง) (กินหญ้า) (ขนาดใหญ่) บริเวณท้องทุ่งนามักจะพบนกเอี้ยงเกาะอยู่บนหลังวัว นกเอี้ยงมีขนาดเล็กกว่าวัว เมื่อไปเกาะบนหลังวัวก็คิดว่าตัวของมันใหญ่กว่าวัว “นกเอี้ยง” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนมีความรู้ กำลังความสามารถและประสบการณ์น้อยที่สำคัญตนว่าเหนือกว่าผู้อื่น
3. คำว่า “กบ” และ “กะลาครอบ” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน “กบ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (ตัวขนาดเล็ก) (สัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก) “กะลาครอบ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (ส่วนแข็งที่หุ้มเนื้อมะพร้าว) (ผ่าซีก) (คล้ายขันคว่ำ) (ขนาดเล็ก) (ปิดงาไว้) “กบ” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง คน “กะลาครอบ” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง ความรู้น้อย, ประสบการณ์น้อย โดยนำอรรถลักษณะที่สำคัญ คือ “กบ” เป็นสัตว์ขนาดเล็ก เข้าไปอยู่ในกะลาครอบซึ่งมีขนาดเล็กเช่นกัน จึงถูกใช้ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “คนที่มีความรู้น้อย, ประสบการณ์น้อย” แต่คิดว่าตนมีความรู้มากกว่าผู้อื่น
4. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างใช้คำในหมวดความหมายเดียวกัน คือ “สัตว์” มาใช้เปรียบเทียบในสำนวน ทั้ง “นกเอี้ยง” ในสำนวนไทใหญ่ และ “กบ” ในสำนวนไทยมาตรฐาน มีลักษณะสำคัญเหมือนกัน คือ เป็นสัตว์ขนาดเล็ก แต่สำนวนไทใหญ่นำ “วัว” ซึ่งเป็นสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ มาเปรียบเทียบให้เห็นว่านกเอี้ยงมีขนาดเล็กกว่า ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานนำ “กะลาครอบ” มาเปรียบเทียบให้เห็นว่ากบอาศัยอยู่ในที่อับคับแคบ

“นกยูงรำแพน นกจอกว่ารูปไม่สวยเท่ามัน”

“ยกตัวเหนือลม”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 452)

สำนวนไทใหญ่ *ngɥɔŋɥɔŋ - nɔ̃j ɣwɔŋ amh/crl bɔmnr*

/ no:k⁵ ju:ŋ⁴ ka:³ - no:k⁵ - tso:k² wa:³ ʔam² ha:ŋ¹ - li:¹ pe:ŋ⁴ man⁴ /

นก ยู่ง ก้า - นก จอก หว่า อำ ฮ่าง หลี เป่ง มั่น

“นกยูงรำแพน นกจอกว่ารูปไม่สวยเท่ามัน”

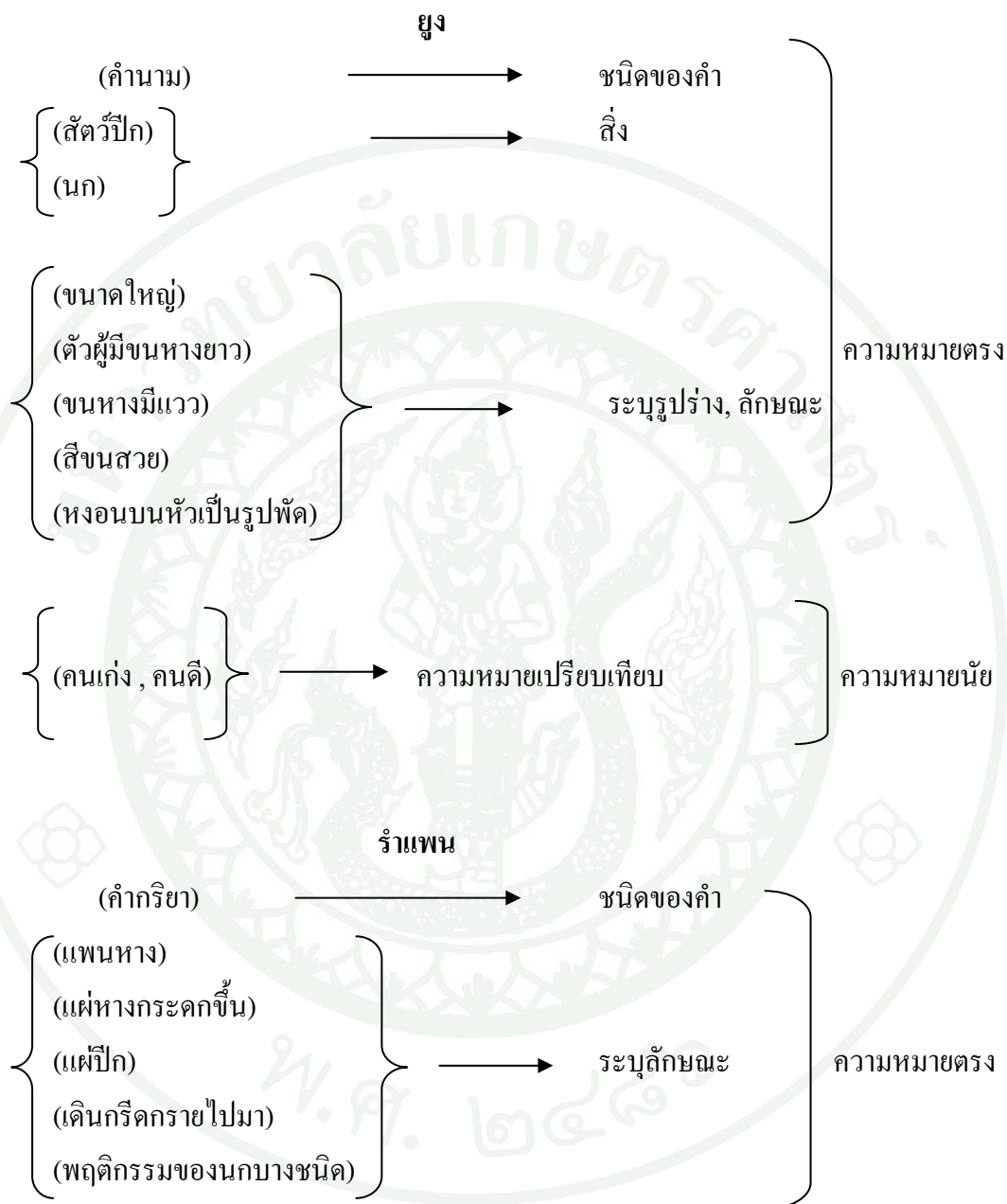
ความหมายตรง พุดยกตนว่าดีกว่าคนทั้งหลายไม่มีใครเท่าเทียมได้

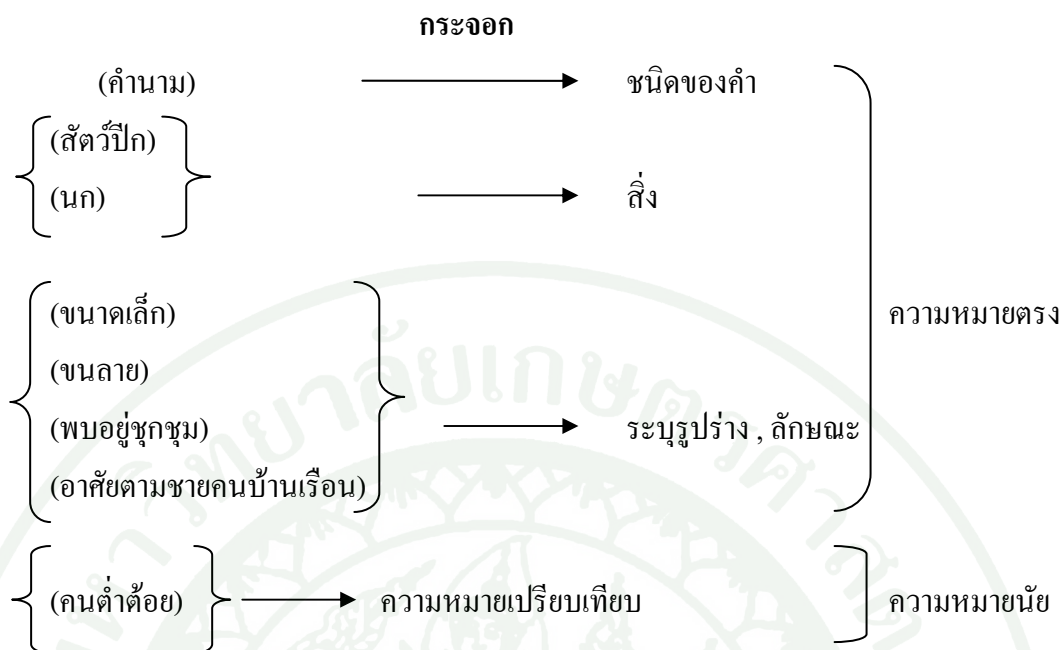
ยู่ง น. ชื่อนกขนาดใหญ่ในสกุล *Pavo* วงศ์ Phasianidae ในฤดูผสมพันธุ์ตัวผู้จะมีขนหางยาวและมีแวว เพื่อใช้รำแพนให้ตัวเมียสนใจ อาศัยอยู่ตามป่าโปร่ง มักร้องตอนเช้าหรือพลบค่ำ กินเมล็ดพืช แมลง และสัตว์เล็ก ๆ มี 2 ชนิด คือ ยู่งไทย (*P. muticus*) หงอนบนหัวตั้งตรงเป็นกระจุก หน้าง้างแก้มสีฟ้าและเหลือง ขนส่วนคอ หลัง ตลอดไปถึงปลายหางสีเขียว และยู่งอินเดีย (*P. cristatus*) หงอนบนหัวแผ่เป็นรูปพัด หน้าง้างแก้มสีขาว ขนส่วนคอและอกด้านบนสีน้ำเงิน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 912)

รำแพน ก. แผ่หางกระดกขึ้นหรือแผ่ปีกแล้วเดินกรีดกรายไปมา (ใช้แก่นกยูง นกหว่า และนกแว่น) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 956)

กระจอก น. ชื่อนกขนาดเล็กในวงศ์ Passeridae ตัวลาย มี 4 ชนิด ชนิดที่มีชุกชุมอาศัยตามชายคาบ้านเรือน เรียก กระจอกบ้าน (*Passer montanus*) อีก 3 ชนิด คือ กระจอกตาล (*P. flaveolus*) กระจอกป่าท้องเหลือง (*P. rutilans*) และกระจอกใหญ่ (*P. domesticus*) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 22)

อรรถลักษณะของคำ

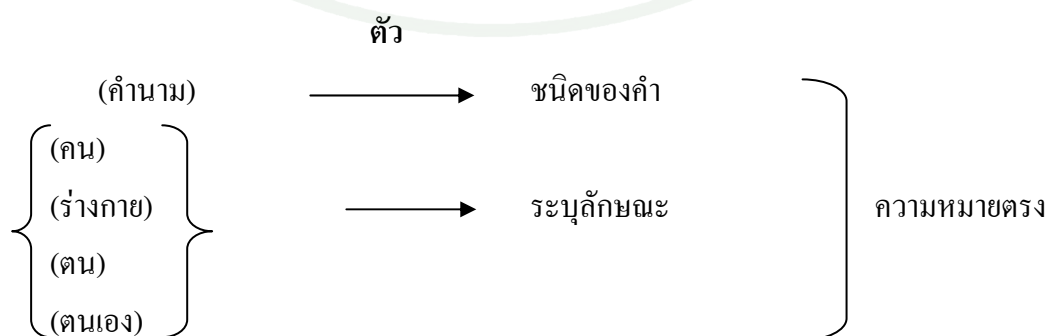
สำนวนไทยมาตรฐาน “ยกตัวเหนือลม”

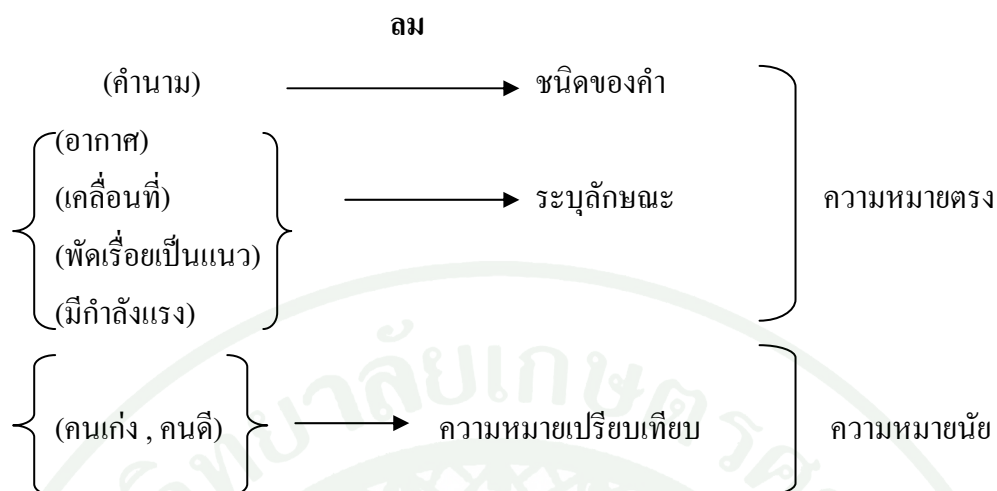
ความหมาย พุดยกตนว่าดีกว่าคนทั้งหลายไม่มีใครเท่าเทียมได้

ตัว น. รูป, ตน, ตนเอง, คำใช้เรียกแทนคน สัตว์ และสิ่งของบางอย่าง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 452)

ลม น. อากาศที่เคลื่อนที่ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 987)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 58 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นกยูง” และ “นกกระเจอก”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	นกยูง	นกกระเจอก
ความหมายตรง	(สัตว์ปีก)	+	+
	(ขนาดใหญ่)	+	-
	(ขนหางยาว)	+	-
	(ขนหางมีแฉ)	+	-
	(สีขนสวย)	+	-
	(รำแพน)	+	-
ความหมายเปรียบเทียบ			
ความหมายนัย	(คนเก่ง, คนดี)	+	-
	(คนต่ำต้อย)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “นกยูง” และ “นกกระเจอก” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “นกยูง” และ “นกกระเจอก” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์ปีก)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “นกยูง” และ “นกกระเจอก” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ขนาดใหญ่) (ขนหางยาว) (ขนหางมีแฉ) (สีขนสวย) (รำแพน) อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (คนเก่ง, คนดี) (คนต่ำต้อย)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑	สัตว์ปีก		ชั้นที่ 1
	นกยูง	นกกระเจอก	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

1. คำว่า นกยูง และนกกระเจอก มีความหมายระบุถึง “สัตว์ปีก” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์ปีก” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “นกยูง” และ “นกกระเจอก” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์ปีก” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “นกยูง” และ “นกกระเจอก” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ปาก” และ “ตา” เป็นความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

ตารางที่ 59 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตัว” และ “ลม”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ตัว	ลม
ความหมายตรง	(คน)	+	-
	(ร่างกาย)	+	-
	(ตนเอง)	+	-
	(อากาศ)	-	+
	(มีกำลังแรง)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(คนเก่ง, คนดี)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบบอรรถลักษณะของคำว่า “ตัว” และ “คน” ได้ดังนี้

ไม่พบบอรรถลักษณะที่เหมือนกันทั้งความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบของคำว่า “ตัว” และ “คน”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “นกยูงรำแพน นกจอกว่ารูปไม่สวยเท่ามัน” มีความหมายเหมือนกับ สำนวนไทยมาตรฐาน “ยกตัวเหนือลม” ซึ่งมีความหมายว่า พูดยกตนว่าดีกว่าคนทั้งหลายไม่มีใครเท่าเทียมได้
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “นกยูง” มีบอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+สัตว์ปีก) (+ขนาดใหญ่) (+สีขนสวย) (+ตัวผู้มีขนหางยาว) (+ขนหางมีแวว) (+ รำแพน) และ “นกกระจอก” มีบอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+สัตว์ปีก) (+ขนาดเล็ก) (+ขนลาย) (- รำแพน) อธิบายความได้ว่า “นกยูง” เป็นนกขนาดใหญ่ที่มีลักษณะสวยงาม คือ สีขนสวยเป็นมันเลื่อม มีหางเป็นรูปพัด ตัวผู้จะมีขนหางยาวมีแววสวยงาม และจะมีพฤติกรรมการรำแพนหาง คือ แผ่หางขึ้นและเดิน กรีดกรายไปโดยรอบ เพื่ออวดความสวยงามดึงดูดเพศเมีย ส่วน “นกกระจอก” เป็นนกขนาดเล็ก ขนลาย สีนํ้าตาลดำปนขาว พบอยู่ชุกชุมทั่วไปตามชายคาบ้านเรือน ดังนั้น จากความแตกต่างด้าน ความสวยงามของลักษณะรูปร่างและพฤติกรรมของ “นกยูง” และ “นกกระจอก” จึงมีความหมาย เปรียบเทียบ หมายถึง (คนเก่ง, คนดี) และ (คนต่ำต้อย, ไร้อวด) สำนวน “นกยูงรำแพน นกจอกว่า รูปไม่สวยเท่ามัน” จึงมีความหมายว่า คนที่พูดยกตนว่าดีกว่าคนทั้งหลายไม่มีใครเท่าเทียมได้
3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ตัว” มีบอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+คน) (+ร่างกาย) (+ตนเอง) และ “ลม” มีบอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+อากาศ) (+เคลื่อนที่) (+มีกำลังแรง) อธิบายความได้ว่า คนมีรูปหรือร่างกาย มีมวลของร่างกายหรือน้ำหนักตัว ส่วนอากาศ คือ สภาพ ธรรมชาติที่เกิดขึ้นจากการเคลื่อนที่ของอากาศ มีกำลังแรงและพัดเรื่อยเป็นแนว ดังนั้น โดยสภาพ ร่างกายของคนนั้น ไม่สามารถขึ้นไปอยู่เหนือลมได้ หรือเหนือสภาพธรรมชาติได้ คำว่า “ลม” จึงมี ความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+ คนเก่ง, คนดี) สำนวน “ยกตัวเหนือลม” จึงมีความหมายว่า คนที่พูดยกตนว่าดีกว่าคนทั้งหลายไม่มีใครเท่าเทียมได้

4. สำนวนไทใหญ่ “นกยูง” และ “นกระจอก” ซึ่งเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “สัตว์ปีก” เหมือนกัน โดยนำลักษณะรูปร่างและพฤติกรรมของ สัตว์มาเปรียบเทียบกับในสำนวน ส่วนคำว่า “ตน” และ “ลม” ในสำนวนไทยมาตรฐานเป็นคำต่าง หมวดความหมายกัน และนำคุณสมบัติของคนและลมมาเปรียบเทียบกับกัน

“นกอินทรี (ครุฑ) หรือนาค เห็นมาค่อยเชื่อ”

“นกอินทรี (ครุฑ) หรือนาค เห็นก่อนจึงจะพุดถูก”

“สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 575)

สำนวนไทใหญ่ *gɿ lɿŋ'wŋgɿ - hnɿ: j cɿŋɿɿ*

/ka:¹ lu:² h w:¹ na-ka:⁴ - han¹ ma:⁴ tsan² kɔ:t³ j u:m³/

ก้า หลุ่น หื้อ นะ-ก้า - หัน ม้า จ้ง ก้อย หยุ่ม

ครุฑหรือนาค เห็นมาค่อยเชื่อ

gɿ lɿŋ'wŋgɿ - hɿ:hnɿ cɿj /cɿl /dr

/ka:¹ lu:² h w:¹ na-ka:⁴ - ha:⁴ han¹ tsan² tsa:³ la:t³/

ก้า หลุ่น หื้อ นะ ก้า ฮ้า หัน จ้ง จ้าง ลาด

ครุฑหรือนาค เห็นก่อนจึงจะพุดถูก

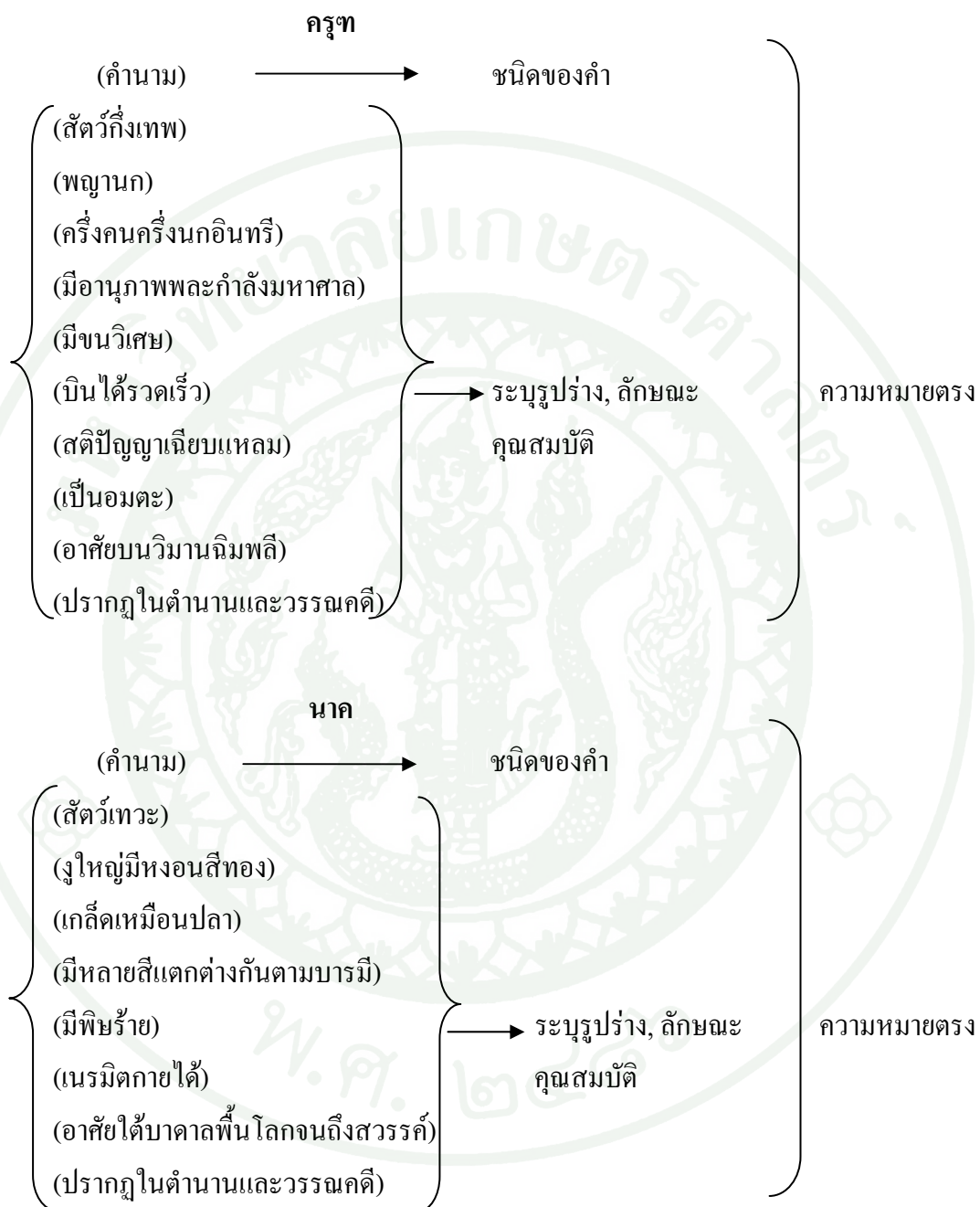
ความหมาย แม้จะมีผู้มาบอกเล่ามาพูดให้ฟัง ก็ไม่เท่าได้เห็นด้วยตาตนเอง

ครุฑ [ครุฑ] น. พญานกในเทพนิยาย เป็นพาหนะของพระนารายณ์, ใช้เป็นตราแผ่นดิน และเครื่องหมายทางราชการ. (ส.; ป. ครุฑ) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 224)

นาค [นาค, นาคะ-] น. งูใหญ่มีหงอน เป็นสัตว์ในนิยาย. (ป., ส.) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 573)

เชื่อ ก. เห็นตามด้วย, มั่นใจ, ไว้ใจ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 372)

อรรถลักษณะของคำ

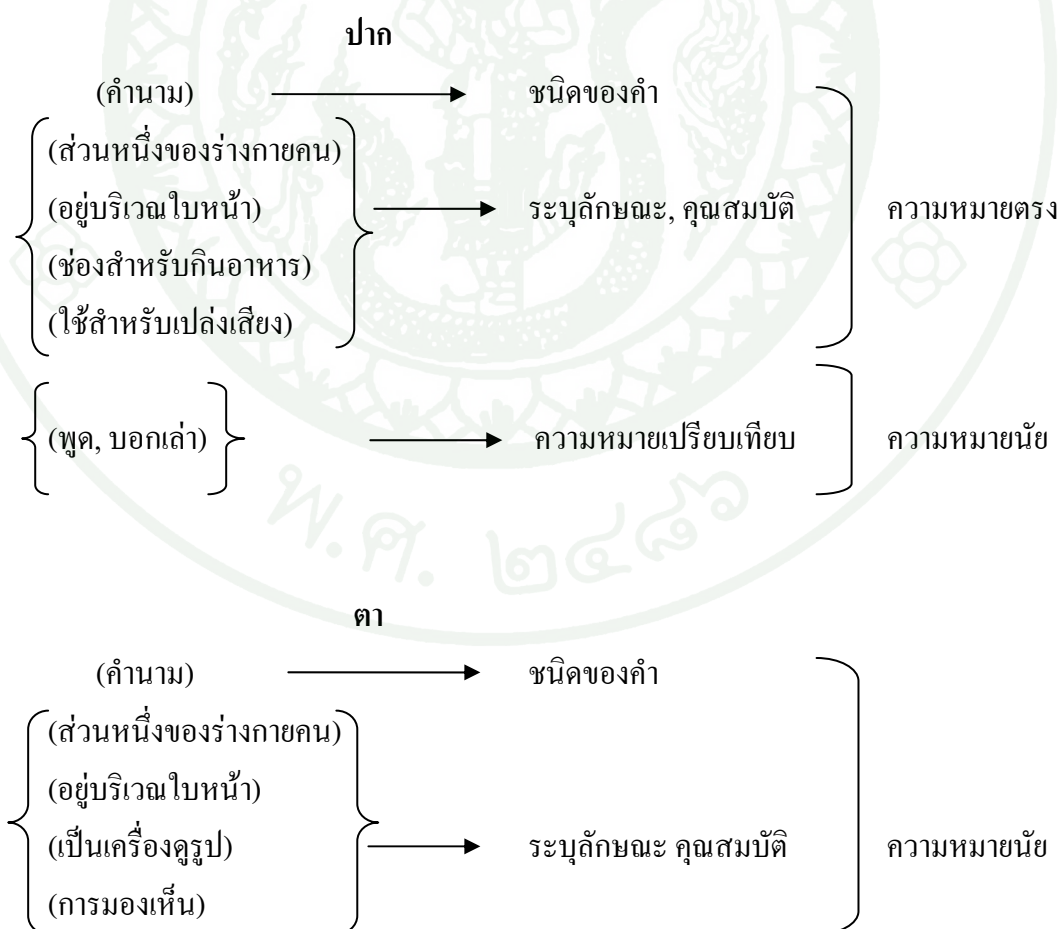
สำนวนไทยมาตรฐาน “ลิปปากว่าไม่เท่าตาเห็น”

ความหมาย แม้จะมีผู้มาบอกเล่ามาพูดให้ฟัง ก็ไม่เท่าได้เห็นด้วยตาตนเอง

ปาก น. ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ อยู่ที่บริเวณใบหน้า มีลักษณะเป็นช่องสำหรับกินอาหารและใช้สำหรับเปล่งเสียงได้ด้วย; โดยปริยายหมายถึงส่วนต่างๆ ที่อยู่ในบริเวณปาก เช่น ปากเปื่อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 691)

ตา น. ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ ทำหน้าที่เป็นเครื่องดูรูป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 454)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 60 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ครูท” และ “นาค”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ครูท	นาค
ความหมายตรง	สัตว์กึ่งเทพ	+	+
	พญานก	+	-
	ครึ่งคนครึ่งนกอินทรี	+	-
	งูใหญ่มีหงอนสีทอง	-	+
	มีหลายสีแตกต่างกันตามบาร์มี	-	+
	มีอำนาจพลละกำลังมหาศาล	+	+/-
	มีขนิษฐา	+	-
	เป็นอมตะ	+	-
	มีพิษร้าย	-	+
	เนรมิตกายได้	+	+
	ปรากฏในตำนานและวรรณคดี	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ครูท” และ “นาค” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ครูท” และ “นาค” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์กึ่งเทพ) (+เนรมิตกายได้) (+มีอำนาจพลละกำลังมหาศาล) (+ปรากฏในตำนานและวรรณคดี)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า ครูท และนาค คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (พญานก) (ครึ่งคนครึ่งนกอินทรี) (งูใหญ่มีหงอนสีทอง) (มีหลายสีแตกต่างกันตามบาร์มี) (มีขนิษฐา) (เป็นอมตะ) (มีพิษร้าย) (เนรมิตกายได้)

ตารางที่ 61 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ตา”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ปาก	ตา
ความหมายตรง	ส่วนหนึ่งของร่างกายคน	+	+
	อยู่บริเวณใบหน้า	+	+
	ช่องสำหรับกินอาหาร	+	-
	ใช้สำหรับเปล่งเสียง	+	-
	เป็นเครื่องดูรูป	-	+
	การมองเห็น	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	พูด, บอกเล่า	+	-
	เชื่อ, มั่นใจ	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ตา” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ปาก” และ “ตา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ส่วนหนึ่งของร่างกายคน) (+อยู่บริเวณใบหน้า)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ปาก” และ “ตา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ช่องสำหรับกินอาหาร) (ใช้สำหรับเปล่งเสียง) (เป็นเครื่องดูรูป) (การมองเห็น) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (พูด, บอกเล่า)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำว่า “กรูฑา” และ “นาค” นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	สัตว์กึ่งเทพ		ชั้นที่ 1
	กรูฑา	นาค	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ครูท” และ “นาค” ได้ดังนี้

1. คำว่า “สัตว์กึ่งเทพ” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “ครูท” และ “นาค” คำว่า “ครูท” และ “นาค” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “สัตว์กึ่งเทพ” ชนิดหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ครูท” และ “นาค” เป็นความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำว่า ครูท และ นาค นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	อวัยวะ		ชั้นที่ 1
	ปาก	ตา	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า ปาก และตา ได้ดังนี้

1. คำว่า “อวัยวะ” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “ปาก” และ “ตา” คำว่า “ปาก” และ “ตา” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “อวัยวะ” ชนิดหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ปาก” และ “ตา” เป็นความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไรๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “นกอินทรี (ครุฑ) หรือนาค เห็นมาค่อยเชื่อ” และ “นกอินทรี (ครุฑ) หรือนาค เห็นก่อนจึงจะพูดถูก” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น” ซึ่งมีความหมายว่า แม้จะมีผู้มาบอกเล่ามาพูดให้ฟัง ก็ไม่เท่าได้เห็นด้วยตาตนเอง

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ครุฑ” และ “นาค” มาเปรียบเทียบว่าถ้าไม่ได้เห็นด้วยตาของตนเอง ก็ไม่ควรเชื่อหรือไม่ควรเชื่อต่อว่ารู้ โดยคำว่า “ครุฑ” และ “นาค” เป็นคำในหมวดเดียวกัน ความสัมพันธ์เป็น “ประเภท” ของสัตว์กึ่งเทพ มีอรรถลักษณะของคำที่เป็นความหมายตรง หมายถึง สัตว์กึ่งเทพ ที่ปรากฏในตำนานและวรรณคดี มีลักษณะและคุณสมบัติพิเศษเช่น ครึ่งคนครึ่งนกอินทรี เป็นภูษนาใหญ่มีหงอนสีทอง มีหลายสี จำแลงกายได้ บินได้เร็ว มีอานุภาพและพลังทำลายมหาศาล เป็นต้น ไม่มีใครเคยเห็นว่า “ครุฑ” และ “นาค” ว่ามีตัวตนจริงหรือไม่ แต่ “ครุฑ” และ “นาค” เป็นสัตว์ในตำนาน มีความสัมพันธ์กับความเชื่อของคนหลายเชื้อชาติและศาสนา เช่น ศาสนา พราหมณ์-ฮินดู ปรากฏในตำนานปรัมปราของอินเดีย และวรรณคดีสำคัญหลายเรื่อง เช่น มหาकाพย์ มหาภารตะ หรือในทางพุทธศาสนาครุฑจัดเป็นเทวดาชั้นล่างประเภทหนึ่ง และครุฑยังเป็นสัญลักษณ์สำคัญเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ของไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา ส่วน “นาค” เป็นสัญลักษณ์ของความยิ่งใหญ่ ความอุดมสมบูรณ์ เป็นเทพเจ้าแห่งน้ำ นาคให้น้ำสร้างความอุดมสมบูรณ์แก่สรรพชีวิต นอกจากนั้น นาคยังเป็นส่วนประกอบสำคัญในงานสถาปัตยกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะตามอาคาร วัดต่างๆ สะท้อนให้เห็นคติความเชื่อที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของผู้คนชาวตะวันตก เมื่อ “ครุฑ” และ “นาค” เป็นสัตว์ในตำนานและความเชื่อ จึงมีความหมายในสำนวนว่า เมื่อไม่ได้เห็นก็อย่าเพิ่งเชื่อ, เมื่อไม่ได้เห็นก็ยังพูดไม่ได้

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ปาก” และ “ตา” มาเปรียบเทียบว่าถึงจะมีคนมาพูดมาบอกเล่ามากแค่ไหน ก็ไม่เท่ากับการได้เห็นด้วยตาตนเอง จึงไม่ควรด่วนเชื่อง่ายๆ โดยคำว่า “ปาก” และ “ตา” เป็นคำในหมวดเดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็น “ประเภท” ของอวัยวะร่างกายของคน คำว่า “ปาก” มีอรรถลักษณะสำคัญที่เป็นความหมายตรงหมายถึง (ใช้สำหรับเปล่งเสียง) และมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (พูด, บอกเล่า) ดังนั้น คำว่า “สิบปาก” มีความหมายตรงหมายถึง จำนวนปากของคนจำนวนสิบคน จึงหมายถึง มีคนมาพูดมาบอกเล่าจำนวนมาก “คำว่า” ตา มีอรรถลักษณะสำคัญที่เป็นความหมายตรง หมายถึง (เป็นเครื่องดูรูป) (การมองเห็น) และมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (เชื่อ, มั่นใจ)

4. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำเปรียบเทียบต่างหมวดกัน ลักษณะการเปรียบเทียบต่างกัน สำนวนไทใหญ่ใช้สิ่งที่เป็นนามธรรมมาเปรียบเทียบให้เกิดความเข้าใจ ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานเปรียบเทียบตรงๆ จากคุณสมบัติสำคัญของคน คือ การพูดและการมองเห็น แต่ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างมีลักษณะของคำสอนเหมือนกัน

“น้องว่าพาพร้อม - ย่อมลีอันเดียว”

“น้ำหนึ่งใจเดียว”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 298)

สำนวนไทใหญ่ Y|w:b| pər yər s̩and| ɔ

/jì:² wa:⁴ pa:⁴ p^h ɔ:m⁵ - jɔ:m⁵ si:¹ ʔan¹ le:w¹/

หึ ว้า ป้า พร้อม - ย่อม ลี อัน เหลว

ความหมาย มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

น้อง น. ผู้ร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกันและเกิดที่หลัง, ลูกของอาหรือของน้า, เรียกคนที่มียุคราวน้อง เช่น น้องแดง น้องเขียว; ออกที่หลัง, มาที่หลัง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 566)

ว่า ก. พูด, บอก, เช่น เขาว่า ที่นี้ฝนตกทุกวัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1063)

พา ก. นำไปหรือนำมา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 782)

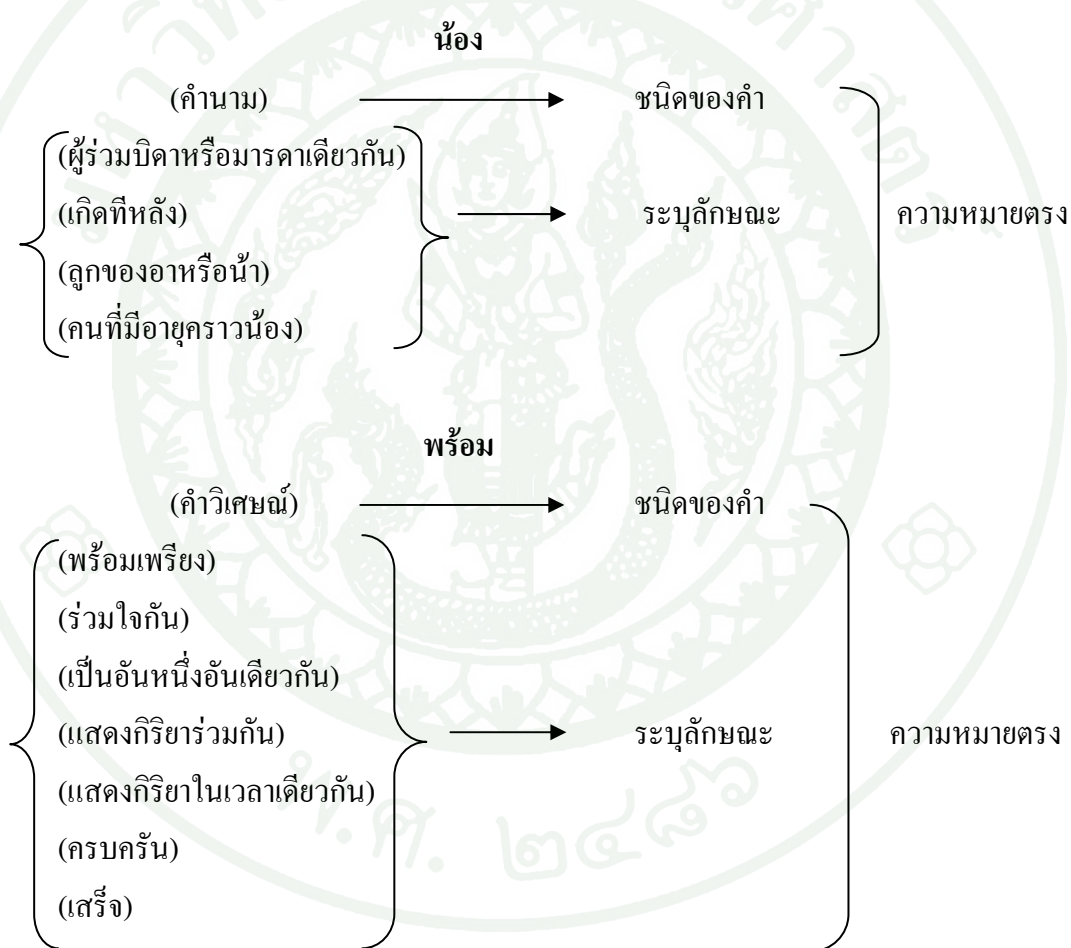
พร้อม [พร้อม] ว. คำแสดงกิจาร่วมกัน เช่น ร้องเพลงพร้อมกัน ประมือพร้อมกัน หรือในเวลาเดียวกัน เช่น ไปพร้อมกัน ถึงพร้อมกัน, โดยปริยายหมายความว่า ครบครัน เช่น งามพร้อม ดีพร้อม เจริญพร้อม, เสร็จ เช่น พร้อมแล้ว. ก. เจริญครบถ้วน เช่น พร้อมแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 762)

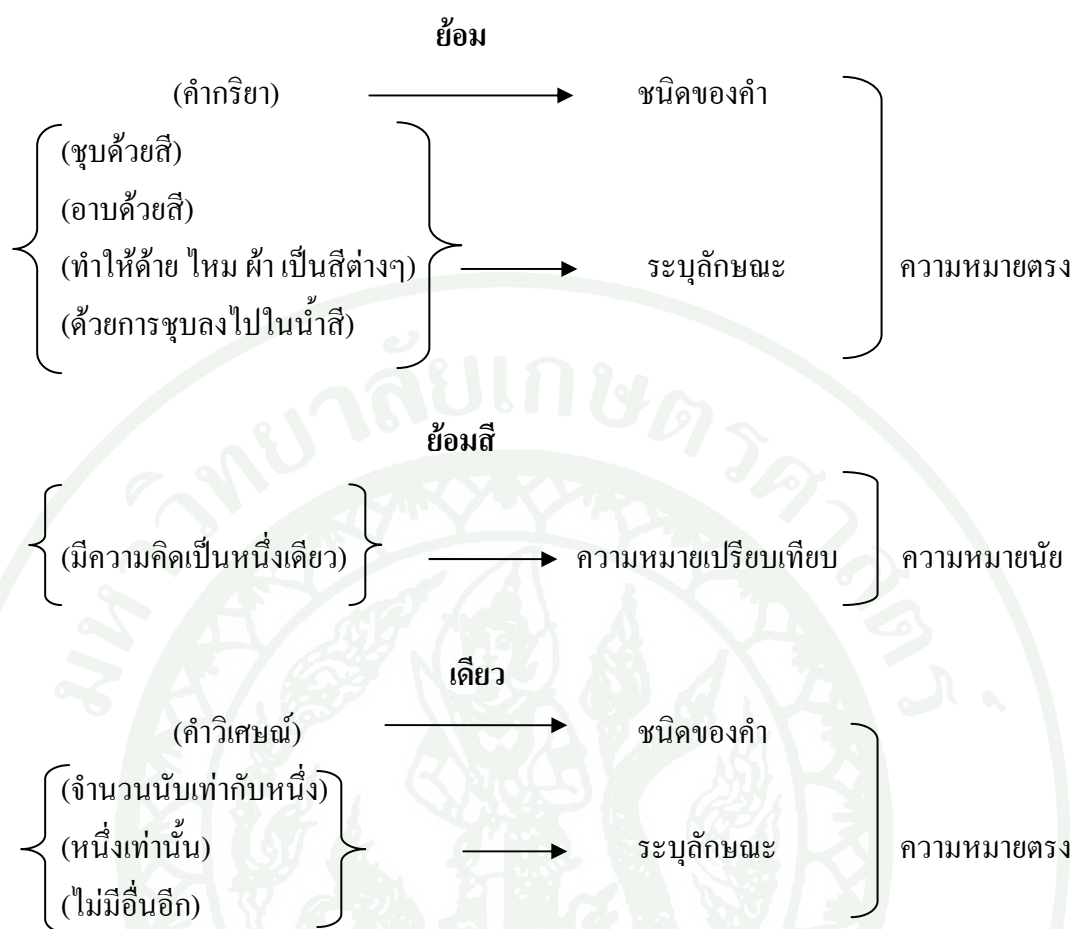
ย่อมลี ก. ชุบด้วยสี, อาบด้วยสี, ทำให้ด้วย ไหม หรือผ้าเป็นด้นเป็นสีต่างๆ ด้วยการชุบลงไปในน้ำสี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 895)

อัน น. สิ่ง, จิน; ทะลาย เช่น อันหมาก อันมะพร้าว; คำบอกลักษณะสิ่งของซึ่งโดยปรกติ มีลักษณะแบนยาวหรือเป็นจันเป็นแผ่นเป็นต้น, ลักษณะนามเรียกสิ่งที่มีลักษณะเช่นนั้น เช่น ไม้อันหนึ่ง ไม้ 2 อัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1353)

เดี่ยว ว. หนึ่งเท่านั้นไม่มีอื่นอีก เช่น คนเดี่ยว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 416)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “น้ำหนึ่งใจเดียว”

ความหมาย มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

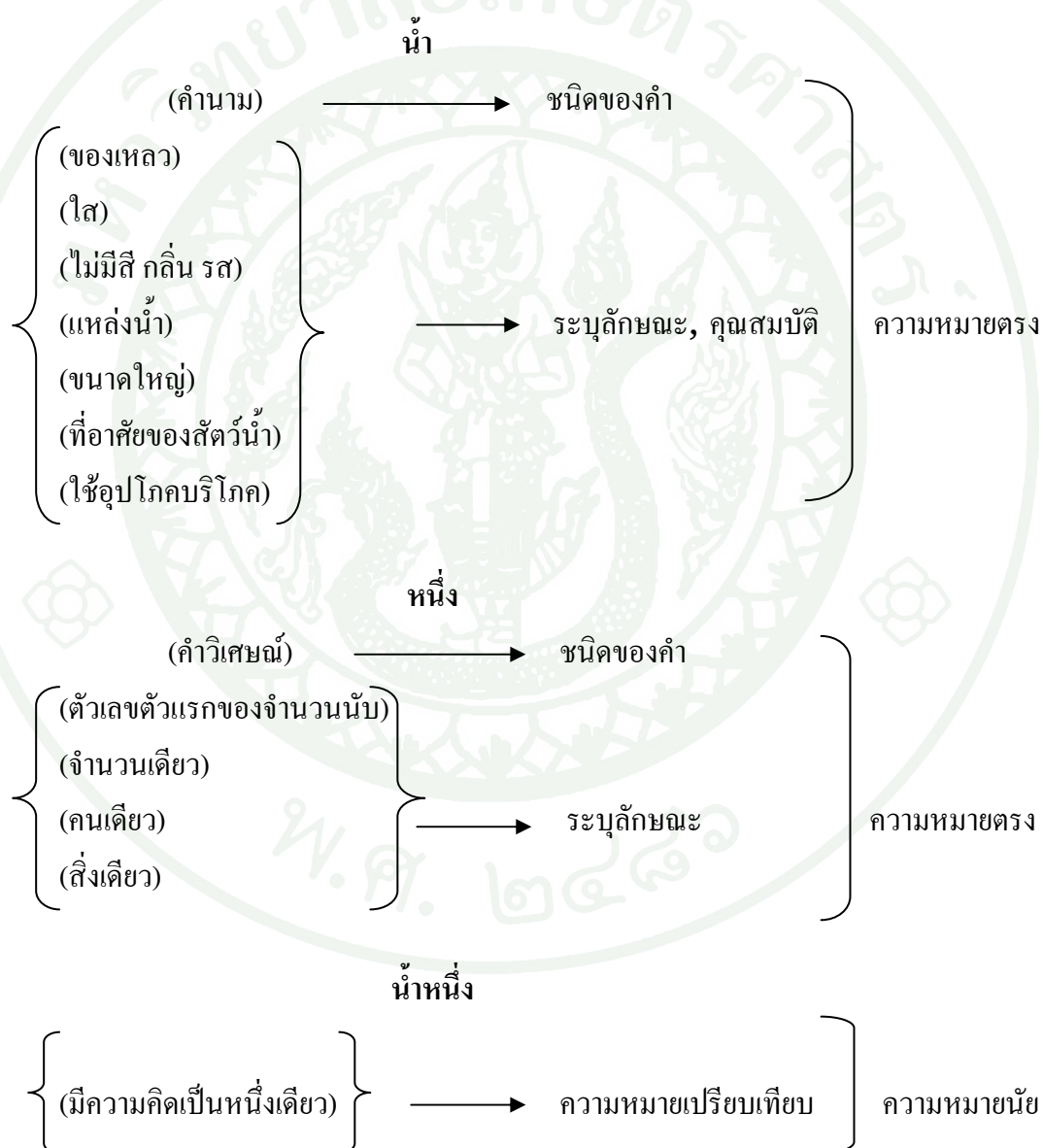
หนึ่ง น. ตัวเลขตัวแรกของจำนวนนับ; จำนวนเดียว, คนเดียว, สิ่งเดียว, เช่น หนึ่งในดวงใจ ว. เดียว; เป็นเอก, เป็นเลิศ, เช่น เพื่อนๆ ยกให้เขาเป็นหนึ่งในรุ่น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1251)

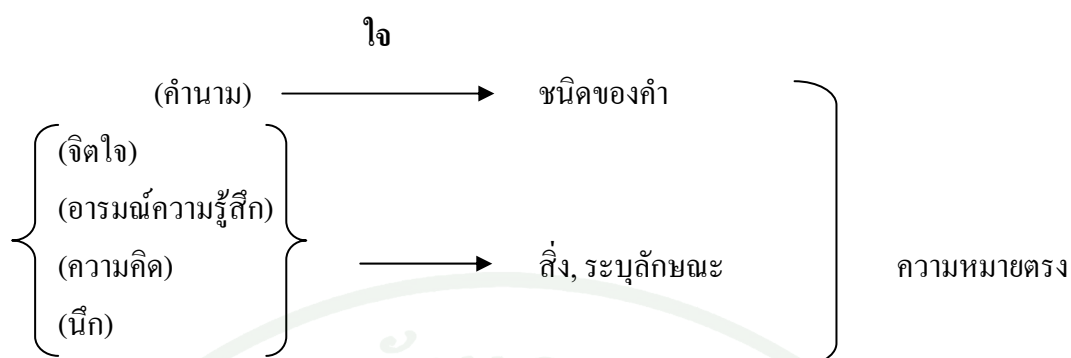
ใจ น. สิ่งที่ทำหน้าที่รู้สึกนึก และคิด เช่น ใจก็คิดอย่างนั้น, หัวใจ เช่น ใจเต้น, ลมหายใจ เช่น กลืนใจ อึดใจ หายใจ, ความรู้สึกนึกคิด เช่น ใจจด ใจซื่อ; จุดสำคัญของบางสิ่งบางอย่าง

เช่น ใจมือ, บริเวณที่ถือว่าเป็นจุดสำคัญของสถานที่ เช่น ใจบ้านใจเมือง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 329)

เดี่ยว ว. หนึ่งเท่านั้น ไม่มีอื่นอีก เช่น คนเดี่ยว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 416)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 62 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ข้อมลี” และ “น้ำหนึ่ง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ข้อมลี	น้ำหนึ่ง
ความหมายตรง	(ทำให้ด้าย ไหม ผ้า เป็นสีต่างๆ)	+	-
	(ด้วยการชุบลงไปในน้ำสี)	+	-
	(ของเหลว)	+	+
	(ใส)	-	+
	(ลำนํ้า)	-	+
	(ทางนํ้า)	-	+
	(แหล่งนํ้า)	-	+
	(ขนาดใหญ่)	-	+/-
	(จำนวนเดียว)	+	+
	(สิ่งเดียว)	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(มีความคิดเป็นหนึ่งเดียว)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ข้อมลี” และ “น้ำหนึ่ง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ข้อมลี” และ “น้ำหนึ่ง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ของเหลว) (+สิ่งเดียว) (+จำนวนเดียว) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ มีความคิดเป็นหนึ่งเดียว)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของกลุ่มคำ “ข้อมลี” และ “น้ำหนึ่ง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ทำให้ด้าย ไหม ผ้า เป็นสีต่างๆ) (ด้วยการชุบลงไปในน้ำสี) (ใส) (ลำนน้ำ) (ทางน้ำ) (แหล่งน้ำ) (ขนาดใหญ่)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “น้องว่าพาพร้อม ข้อมลีอันเดียว” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “น้ำหนึ่งใจเดียว” ซึ่งมีความหมายว่า มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “น้อง” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ผู้ร่วมบิดาหรือมารดาเดียวกัน) (+เกิดทีหลัง) (+คนที่มีอายุคราวน้อง) คำว่า “พร้อม” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+พร้อมเพรียง) (+ร่วมใจกัน) (+เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน) (+แสดงกิริยาร่วมกัน) ความหมายของคำว่า “น้อง” นี้หมายรวมถึง “พี่น้อง” ทั้งที่ร่วมบิดามารดาเดียวกัน และคนที่นับถือกันเป็นพี่น้อง “น้องว่าพาพร้อม” หมายถึง เมื่อคนใดในกลุ่มมีความคิดเห็นอย่างไร คนอื่นๆ ก็ร่วมใจกัน มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่ขัดแย้งกัน การมีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ สำนวนไทใหญ่แสดงการเปรียบเทียบกับคำ “ข้อมลี” คำว่า “ข้อม” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ด้าย ไหม ผ้า เป็นสีต่างๆ) (+ด้วยการชุบลงไปในน้ำสี) การข้อมลีนี้นี้เป็นการทำให้สิ่งที่ทำด้วยเส้นใยหรือเครื่องนุ่งห่มกลมกลืนเป็นสีเดียวกัน ดังนั้นจึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+มีความคิดเป็นหนึ่งเดียว) (+หนึ่งเท่านั้น) สำนวน “น้องว่าพาพร้อม ข้อมลีอันเดียว” จึงหมายถึง ว่าสิ่งใดก็ตามกัน มีความคิดเห็นเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “น้ำ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ของเหลว) (+ใส) (+ลำนน้ำ) (+แหล่งน้ำ) และคำว่า “หนึ่ง” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง

ที่สำคัญ คือ (+สิ่งเดียว) (+จำนวนเดียว) อธิบายความได้ว่า “น้ำ” เป็นของเหลว ไส มีคุณสมบัติในการรวมเข้าด้วยกันได้ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ของประเทศไทยเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ มีสายน้ำขนาดใหญ่ที่มีความสำคัญต่อวิถีชีวิตของคนไทยมาก คือ แม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งมีต้นกำเนิดจากสายน้ำขนาดเล็กจากแหล่งต้นน้ำต่างๆ คือ แม่น้ำปิง วัง ยม และ น่าน ไหลลัดเลาะมารวมกันเป็นสายน้ำที่มีขนาดกว้างใหญ่มากขึ้น เป็นต้น ดังนั้นคนไทยมาตรฐานใช้การสังเกตธรรมชาติของสายน้ำนำมาเปรียบเทียบกับคำว่า “ใจเดียว” โดยคำว่า “ใจ” นี้มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+จิตใจ) (+อารมณ์ความรู้สึก) (+ความคิด) และคำว่า “เดียว” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+จำนวนเดียว) (+คนเดียว) (+สิ่งเดียว) อธิบายความได้ว่า กลุ่มคำ “ใจเดียว” นี้มีความหมายว่า มีความคิด จิตใจ อารมณ์ความรู้สึก เป็นหนึ่งเดียวกัน ดังนั้น “น้ำหนึ่งใจเดียว” นี้จึงมีความหมายว่า คนที่มีความคิดจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เหมือนสายน้ำขนาดเล็กจากแหล่งต่างๆ ไหลมารวมกันเป็นสายน้ำขนาดใหญ่ เกิดเป็นสายน้ำสำคัญที่หล่อเลี้ยงชีวิตผู้คนที่ยอาศัยในพื้นที่นั้น การที่คนมีความคิดและมีจิตใจเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ย่อมเกิดความเข้มแข็ง เมื่อทำสิ่งใดก็ย่อมประสบความสำเร็จโดยง่าย และการอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะเกิดความสงบสุข

4. จำนวนไทใหญ่และจำนวนไทยมาตรฐานใช้คำในจำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน โดยจำนวนไทใหญ่ใช้กลุ่มคำ “ย้อมสี” หมายถึง การย้อมสีผ้า ส่วนจำนวนไทยมาตรฐานใช้คำกลุ่มคำ “น้ำหนึ่ง” หมายถึง สายน้ำที่ไหลมารวมกันเป็นสายน้ำขนาดใหญ่ แต่มีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ (+มีความคิดเป็นหนึ่งเดียว) และจำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “พร้อม” หมายถึง พร้อมเพรียงรวมใจกัน เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ส่วนจำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ใจเดียว” หมายถึง มีความคิด จิตใจ อารมณ์ความรู้สึก เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งจำนวนไทใหญ่และจำนวนไทยมาตรฐานต่างมีลักษณะการเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ เป็นการนำลักษณะธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวิถีชีวิตมาเปรียบเทียบให้เข้าใจคำสอนที่เป็นนามธรรมอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

“ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว”

“ข้าวเหลือเกลืออิ่ม”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 11)

สำนวนไทยใหญ่ ก:Timmmbv - ก:Timv:mlkwɿ

/naw⁴ nam⁵ mi:⁴ pa:¹ - naw⁴ na:⁴ mi:⁴ k'aw³/

เนื้อ น้ำ มี ปลา - เนื้อ น้ำ มี ข้าว

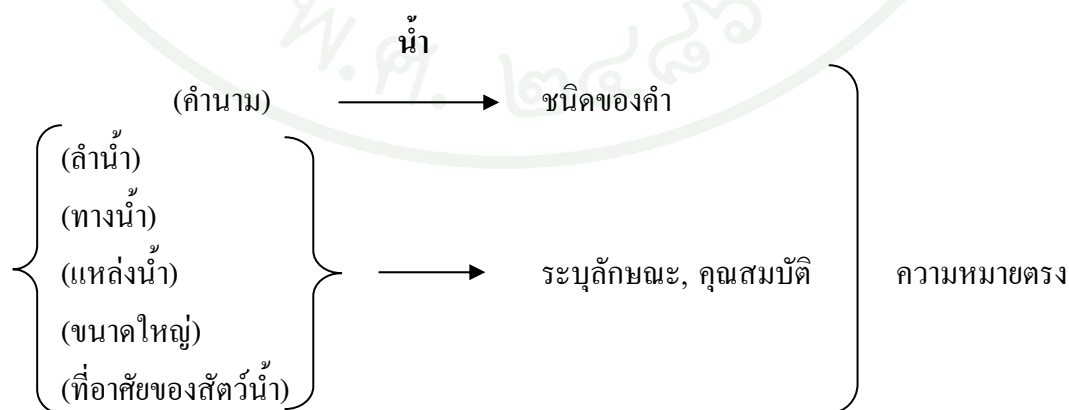
“ใน น้ำ มี ปลา ใน นามี ข้าว”

ความหมาย บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์

ข้าว น. ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Gramineae โดยเฉพาะชนิด *Oryza sativa* L. เมล็ดเป็นอาหารหลัก มีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 184)

ปลา [ปลา] น. ชื่อสัตว์น้ำเลือดเย็นมีกระดูกสันหลัง ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง ส่วนใหญ่หายใจทางเหงือกยกเว้นปลาปอด มีครีบช่วยในการเคลื่อนไหว บางชนิดมีเกล็ด บางชนิดไม่มี รูปร่างลักษณะ ขนาด และพฤติกรรมแตกต่างกันมากมาย พบในแหล่งน้ำทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 677)

อรรถลักษณะของคำ

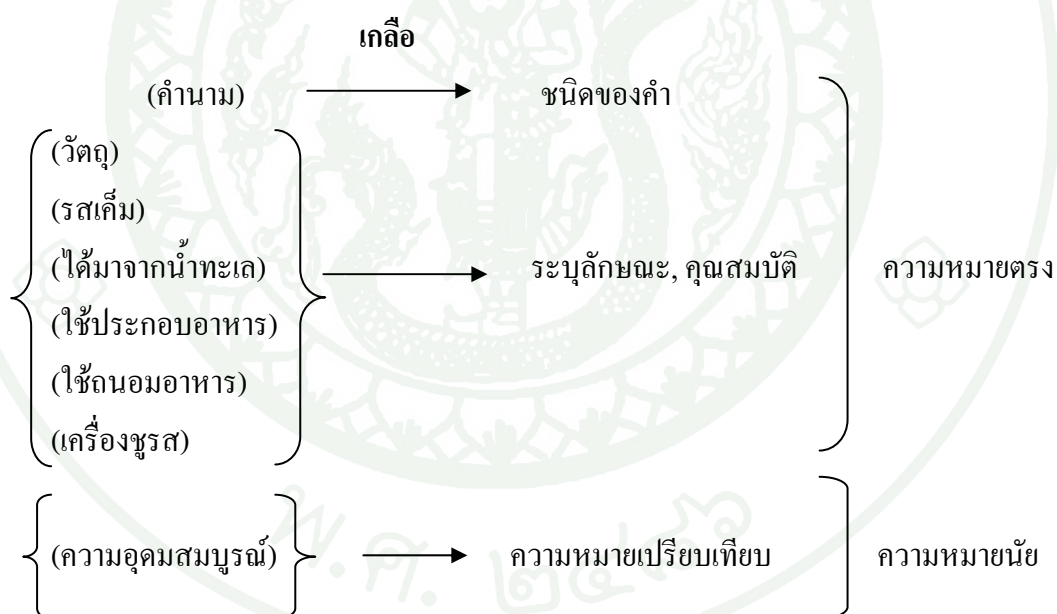
สำนวนไทยใหญ่ “ข้าวเหลือเกลืออ้ม”

ความหมาย บ้านเมืองที่บริบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร

ข้าว น. ชื่อไม้ล้มลุกหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Gramineae โดยเฉพาะชนิด *Oryza sativa* L. เมล็ดเป็นอาหารหลัก มีหลายพันธุ์ เช่น ข้าวเจ้า ข้าวเหนียว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 684)

เกลือ [เกลือ] น. วัตถุที่มีรสเค็ม ใช้ประกอบอาหารเป็นต้น โดยทั่วไปได้มาจากน้ำทะเล, เกลือสมุทร ก็เรียก; (วิทยา) สารประกอบซึ่งประกอบด้วยโลหะหรือหมู่ธาตุที่เทียบเท่าโลหะกับอนุมูลกรด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 143)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 63 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าว” “ปลา” และ “เกลือ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ข้าว	ปลา	เกลือ
ความหมายตรง	สัตว์น้ำ	-	+	-
	ไม้ล้มลุก	+	-	-
	วัตถุรสเค็ม	-	-	+
	อาศัยอยู่ในน้ำ	-	+	-
	เมล็ดเป็นอาหารหลัก	+	-	-
	เป็นอาหาร	+	+	+
	ใช้ประกอบอาหาร	-	-	+
	กินได้	+	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	ความอุดมสมบูรณ์	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ข้าว” “ปลา” และ “เกลือ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ข้าว” “ปลา” และ “เกลือ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+กินได้) (+เป็นอาหาร) อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ความอุดมสมบูรณ์)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ข้าว” “ปลา” และ “เกลือ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สัตว์น้ำ) (ไม้ล้มลุก) (วัตถุรสเค็ม) (อาศัยอยู่ในน้ำ) (ใช้ประกอบอาหาร) (เมล็ดเป็นอาหารหลัก)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน ข้าวเกลือเกลืออิม ซึ่งมีความหมายว่า บ้านเมืองมีความอุดมสมบูรณ์
2. คำว่า “ข้าว” และ “ปลา” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทใหญ่ คำว่า “ข้าว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+พืชใบเลี้ยงเดี่ยว) (+เมล็ดกินได้) (+เมล็ดเป็นอาหารหลัก) คำว่า “ปลา” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+อาศัยอยู่ในน้ำ) (+กินได้) (+เป็นอาหาร) ทั้ง “ข้าว” และ

“ปลา” ต่างเป็นอาหารหลัก ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก ผืนแผ่นดินที่ใช้ในการทำนามีต้นข้าวขึ้นเต็ม ในแหล่งน้ำมีสัตว์น้ำที่เป็นอาหารสำคัญอยู่ ย่อมแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง

3. คำว่า “ข้าว” และ “เกลือ” เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวนไทยมาตรฐาน คำว่า “ข้าว” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+พืชใบเลี้ยงเดี่ยว) (+เมล็ดกินได้) (+เมล็ดเป็นอาหารหลัก) คำว่า “เกลือ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (+วัตถุ) (+รสเค็ม) (+ใช้ประกอบอาหาร) “ข้าว” เป็นอาหารหลัก ส่วน “เกลือ” เป็นวัตถุดิบสำคัญที่ใช้ประกอบอาหาร คนไทยประกอบอาชีพทำการเกษตรเป็นหลัก ผืนแผ่นดินที่เป็นที่ราบลุ่มปลูกข้าวแล้วมีข้าวเหลือกินเหลือใช้ไม่ขาดแคลน เกลือซึ่งเป็นเครื่องประกอบอาหารที่สำคัญไม่เคยขาดแคลน ย่อมแสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง

4. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานเลือกใช้คำเหมือนกัน คือ “ข้าว” เปรียบเทียบถึงความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง แสดงให้เห็นว่า ทั้งชาวไทใหญ่และชาวไทยต่างมีวิถีการดำรงชีวิตที่คล้ายคลึงกัน คือ การพึ่งพาธรรมชาติและความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรที่ได้จากผืนแผ่นดินและแหล่งน้ำ “ปลา” เป็นทรัพยากรสำคัญหาได้ในแหล่งน้ำทั่วไป เป็นอาหารหลักคู่กับข้าว และ “เกลือ” นอกจากเป็นวัตถุประกอบอาหารใช้สำหรับปรุงรสอาหารแล้ว ยังใช้สำหรับถนอมอาหารให้เก็บไว้รับประทานได้นาน เช่น ใช้เกลือหมักก่อนนำปลาไปตากแดดให้เก็บไว้รับประทานได้เป็นเวลานานหมักปลาสดเป็นปลาร้าหรือน้ำปลา “เกลือ” จึงเป็นเครื่องปรุงรสสำคัญอันแสดงถึงภูมิปัญญาที่เกิดจากความอุดมสมบูรณ์ของผืนแผ่นดิน ชาวไทใหญ่ก็ใช้ “เกลือ” สำหรับประกอบอาหารรองจาก “ถั่วเน่า” ซึ่งถือได้ว่าเป็นอาหารประจำชาติที่สำคัญ สรุปได้ว่า ทั้งชาวไทใหญ่และชาวไทยต่างมีวิถีการดำรงชีวิตที่เหมือนกัน

5. สำนวน “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” นี้ ปรากฏอยู่ในสำนวนไทยมาตรฐาน เป็นสำนวนเก่าในสมัยสุโขทัย ปรากฏอยู่ในศิลาจารึก แสดงให้เห็นความอุดมสมบูรณ์ของบ้านเมือง อันเกิดจากความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ผืนแผ่นดินสามารถปลูกข้าวได้ผลผลิตมากเพียงพอต่อการดำรงชีวิตของชาวเมือง ในแหล่งน้ำมี “ปลา” ซึ่งเป็นอาหารสำคัญคู่กับข้าวอยู่มากมาย ชาวเมืองดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ไม่ขัดสน สาเหตุที่ผู้วิจัยมิได้เปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่ “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” กับสำนวนไทยมาตรฐาน “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” เนื่องจากไม่ปรากฏสำนวน

“ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” ในหนังสือสำนวนไทยของขุนวิจิตรมาตรา แต่ก็เป็นที่เข้าใจในฐานะเจ้าของภาษาว่า สำนวน “ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว” นี้ เป็นสำนวนไทยมาตรฐาน และเป็นสำนวนเก่าแก่ การที่สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานมีรูปสำนวนเหมือนกัน สะท้อนการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน มีวิถีชีวิตที่มีรากฐานเป็นสังคมเกษตร อาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีวิตเป็นหลักเช่นเดียวกัน

“ปลาเน่าตัวหนึ่ง - เน่าทั้งตะกร้า”

“ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่งเน่าตัวอื่นก็พลอยเหม็นไปด้วย”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538:325)

สำนวนไทใหญ่ *bɔ̃nɰwɔ̃d tɰ̃n dɰ̃r - nɰwɔ̃d/crsɰ̃*.

/pa:¹ naw³ to:¹ nɰw:³ - naw³ ta:⁴ sa:⁵ /

ป้า เน่า โต หนึ่ง - เน่า ต้าง ส้า

“ปลาเน่าตัวหนึ่ง - เน่าทั้งตะกร้า”

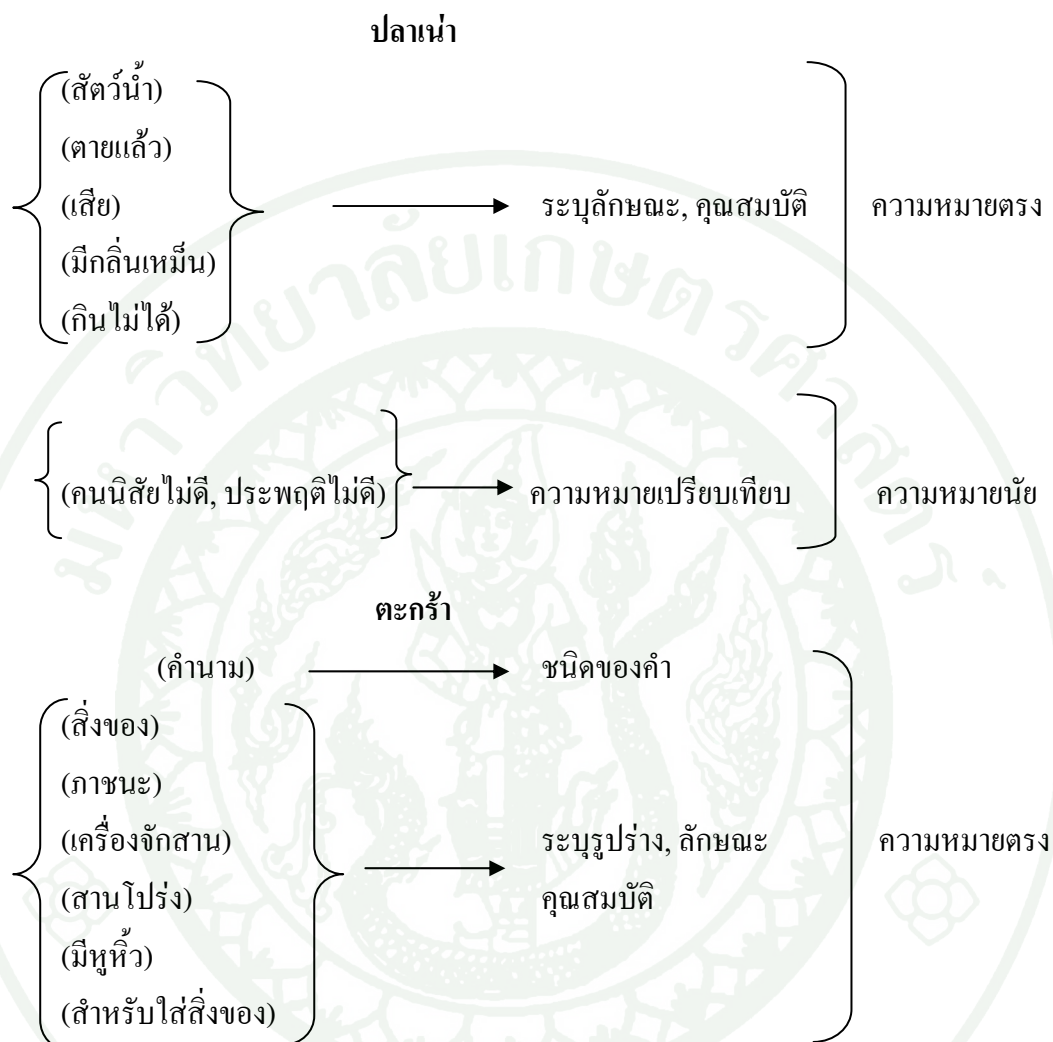
ความหมาย คนที่อยู่ร่วมกันคนหนึ่งทำไม่ดีก็พลอยให้คนอื่นเสียไปด้วย

ปลา [ปลา] น. ชื่อสัตว์น้ำเลือดเย็นมีกระดูกสันหลัง ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง ส่วนใหญ่หายใจทางเหงือกยกเว้นปลาปอด มีครีบใช้ช่วยในการเคลื่อนไหว บางชนิดมีเกล็ด บางชนิดไม่มี รูปร่างลักษณะ ขนาด และพฤติกรรมแตกต่างกันมากมาย พบในแหล่งน้ำทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 677)

เน่า ว. เสียและมีกลิ่นเหม็น เช่น ปลาเน่า เนื้อเน่า (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 596)

ตะกร้า [-กู่ร่า] น. ภาชนะสานโปร่งสำหรับใส่สิ่งของ มีรูปต่างๆ บางชนิดมีหูหิ้ว บางชนิดไม่มี (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 438)

อรรถลักษณะของคำ

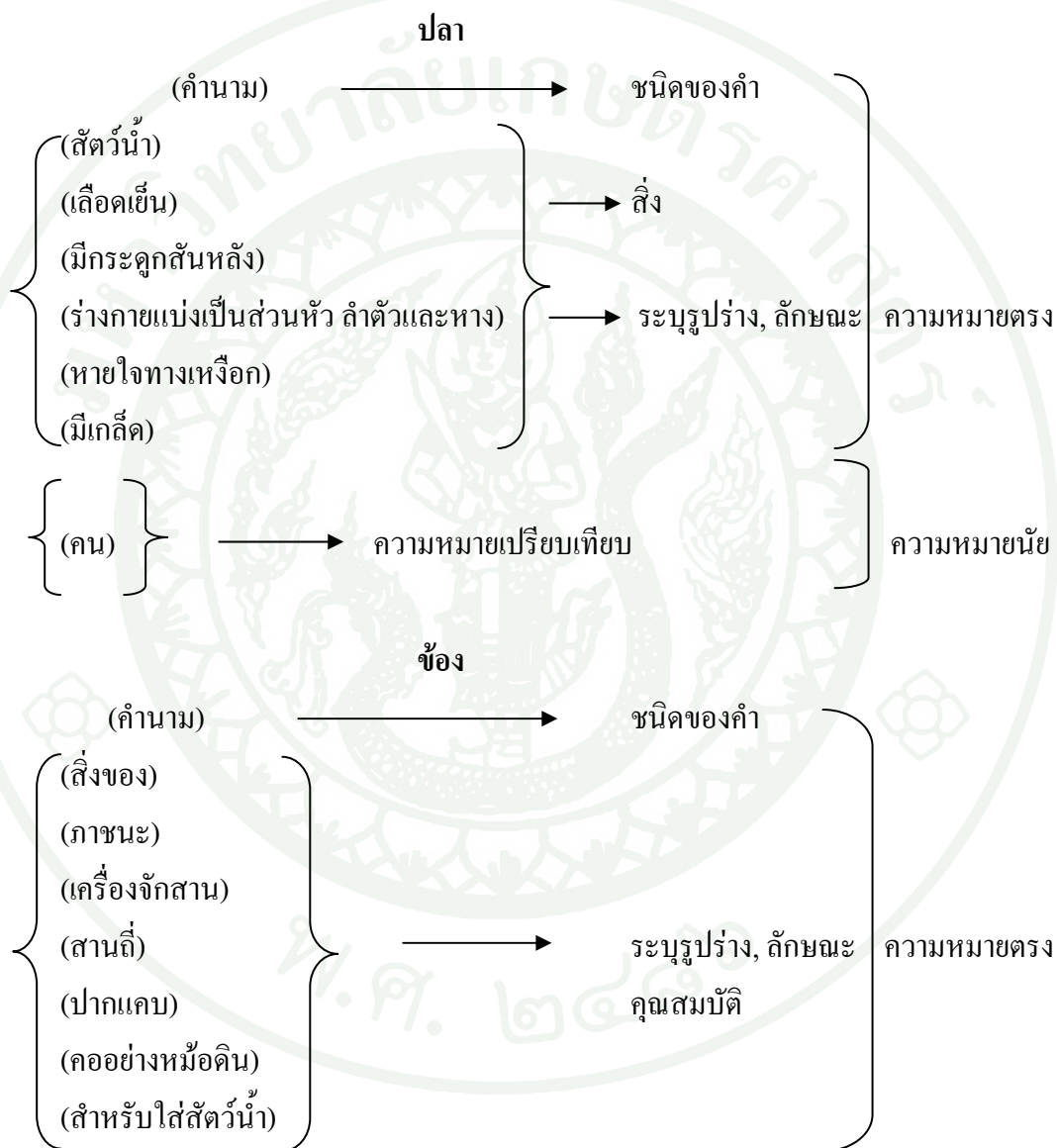
สำนวนไทยมาตรฐาน “ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่งเน่าตัวอื่นก็พลอยเหม็นไปด้วย”

ความหมาย คนที่อยู่ร่วมกันคนหนึ่งทำไม่ดีก็พลอยให้คนอื่นเสียไปด้วย

ปลา [ปลา] น. ชื่อสัตว์น้ำเลือดเย็นมีกระดูกสันหลัง ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง ส่วนใหญ่หายใจทางเหงือกยกเว้นปลาปอด มีครีบช่วยในการเคลื่อนไหว บางชนิดมีเกล็ด บางชนิดไม่มี รูปร่างลักษณะ ขนาด และพฤติกรรมแตกต่างกันมากมาย พบในแหล่งน้ำทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 677)

ข้อ น. เครื่องจักสานสำหรับใส่ปลา ปู เป็นต้น รูปคล้ายตะกร้าปากแฉกอย่างคอกหม้อดิน
ก้นสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีขนาดต่างๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 174)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 64 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลา” และ “ปลาเน่า”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ปลา	ปลาเน่า
ความหมายตรง	สัตว์น้ำ	+	+
	เลือดเย็น	+	+
	มีกระดูกสันหลัง	+	+
	ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัวและหาง	+	+
	หายใจทางเหงือก	+	+
	มีเกล็ด	+	+
	ตายแล้ว	+/-	+
	เสีย	-	+
	มีกลิ่นเหม็น	-	+
	กินไม่ได้	-	+
	ความหมายเปรียบเทียบ		
ความหมายนัย	คน	+	+
	คนนิสัยไม่ดี, กระทำไม่ดี	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปลา” และ “ปลาเน่า” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ปลา” และ “ปลาเน่า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สัตว์น้ำ) (+เลือดเย็น) (+มีกระดูกสันหลัง) (+หายใจทางเหงือก) (+มีเกล็ด) (+ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง) (+ตายแล้ว) และ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ปลา” และ “ปลาเน่า” คือ (เสีย) (มีกลิ่นเหม็น) (กินไม่ได้) และ (คนนิสัยไม่ดี, กระทำไม่ดี)

ตารางที่ 65 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ตะกร้า	ข้อง
ความหมายตรง	สิ่งของ	+	+
	ภาชนะ	+	+
	เครื่องจักสาน	+	+
	สานโปร่ง	+	-
	สานถี่	-	+
	ปากแคบ	-	+
	คอดอย่างหม้อดิน	-	+
	มีหูหิ้ว	+/-	-
	สำหรับใส่สิ่งของ	+	-
	สำหรับใส่สัตว์น้ำ	+/-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	อยู่รวมกัน, พวกเดียวกัน	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+สิ่งของ) (+ภาชนะ) (+เครื่องจักสาน) (+มีหูหิ้ว) (+สำหรับใส่สัตว์น้ำ) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+อยู่รวมกัน, พวกเดียวกัน)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง” คือ (สานโปร่ง) (สานถี่) (ปากแคบ) (คอดอย่างหม้อดิน) (สำหรับใส่สิ่งของ)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง” นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ↑ ประเภท	ภาชนะ		ชั้นที่ 1
	เครื่องจักสาน		ชั้นที่ 2
	ตะกร้า	ข้อง	ชั้นที่ 3 วิเคราะห์ความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ภาชนะ” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “เครื่องจักสาน” ซึ่งเป็นคำในชั้นที่ 2 คำว่า “ตะกร้า” เป็น “ข้อง” เป็นกลุ่มคำในชั้นที่ 3 เพราะ “ตะกร้า” และ “ข้อง” ต่างก็เป็นเครื่องจักสานที่ใช้เป็นภาชนะสำหรับใส่สิ่งของและใส่สัตว์น้ำ
2. ความสัมพันธ์ในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะทั้งคำในชั้นที่ 2 และ 3 ต่างก็เป็น “ภาชนะ” อย่างหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 และ 3 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะแต่ละคำมีความหมายแตกต่างกันเป็นอย่างไร้ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ปลาเน่าตัวหนึ่ง เน่าทั้งตะกร้า” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่งเน่าตัวอื่นก็พลอยเหม็นไปด้วย” ซึ่งมีความหมายว่า คนที่อยู่ร่วมกันคนหนึ่งทำไม่ดีก็พลอยให้คนอื่นเสียไปด้วย
2. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างใช้ “ปลา” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “คน” และใช้ “ปลาเน่า” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “คนนิสัยไม่ดี, ประพฤติไม่ดี” เพราะคำว่า “ปลาเน่า” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรง คือ (เสีย) (มีกลิ่นเหม็น) (กินไม่ได้)
3. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ตะกร้า” และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ข้อง” แสดงความเป็นพวกเดียวกันอยู่, การอยู่ร่วมกัน ของ “คน” ปลาที่อยู่รวมใน “ตะกร้า” หรือ “ข้อง” เดียวกัน ก็มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกัน, เป็นพวกเดียวกัน เมื่อมีตัวหนึ่งที่เป็น “ปลาเน่า” หรือเป็นคนนิสัยไม่ดี, ประพฤติไม่ดี ย่อมทำให้ปลาตัวอื่นๆ ที่ไม่ได้เน่า มีกลิ่นเหม็นเน่า หรือได้รับความเสื่อมเสียไปด้วยกันทั้งหมด
4. คำว่า “ตะกร้า” และ “ข้อง” เป็นคำในหมวดหมู่เดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “ภาชนะ” ที่เป็น “เครื่องจักสาน” แต่ความสัมพันธ์ของคำมีความแตกต่างกัน “ตะกร้า” เป็นภาชนะสานโปร่ง ปากกว้าง อาจมีหูหิ้วหรือไม่มีก็ได้ ใช้สำหรับใส่สิ่งของโดยทั่วๆ ไป ปลาที่อยู่ในตะกร้าอาจจะเป็นปลาที่ตายแล้ว พร้อมที่จะนำไปปรุงอาหาร แต่ “ข้อง” เป็นภาชนะสานถี่ มีคอกยาว

ขึ้นมากล้ายหม้อดิน อาจมีฝาปิด มีจุดสำคัญสำหรับใส่สัตว์น้ำที่จับได้จากแหล่งน้ำ เมื่อจับปลาได้ก็นำใส่ข้อง ปลาที่จะหลุดออกมาไม่ได้ ปลาที่อยู่ในข้องอาจจะเป็นได้ทั้งปลาเป็นและปลาที่ตายแล้ว

“ปลายังไม่ตอด - อย่ารีบถอดคันเบ็ด”

“ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้ ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 445)

สำนวนไทยใหญ่ bɔ̀bɔ̀d ɔ̀r-yɔ̀, nɔ̀rt ɔ̀rɔ̀nɔ̀r

/pa:¹ paj² tɔ:t² - ja:² nɛ:t² tʰɔ:t² kan¹ me:t⁴/

ป้า ไป ตอด - หย่า แนด ถอด คัน เบ็ด

“ปลายังไม่ตอด - อย่ารีบถอดคันเบ็ด”

ความหมาย อย่าด่วนทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรแน่นอน

ปลา [ปลา] น. ชื่อสัตว์น้ำเลือดเย็นมีกระดูกสันหลัง ร่างกายแบ่งเป็นส่วนหัว ลำตัว และหาง ส่วนใหญ่หายใจทางเหงือกยกเว้นปลาปอด มีครีบช่วยในการเคลื่อนไหว บางชนิดมีเกล็ด บางชนิดไม่มี รูปร่างลักษณะ ขนาด และพฤติกรรมแตกต่างกันมากมาย พบในแหล่งน้ำทั่วไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 677)

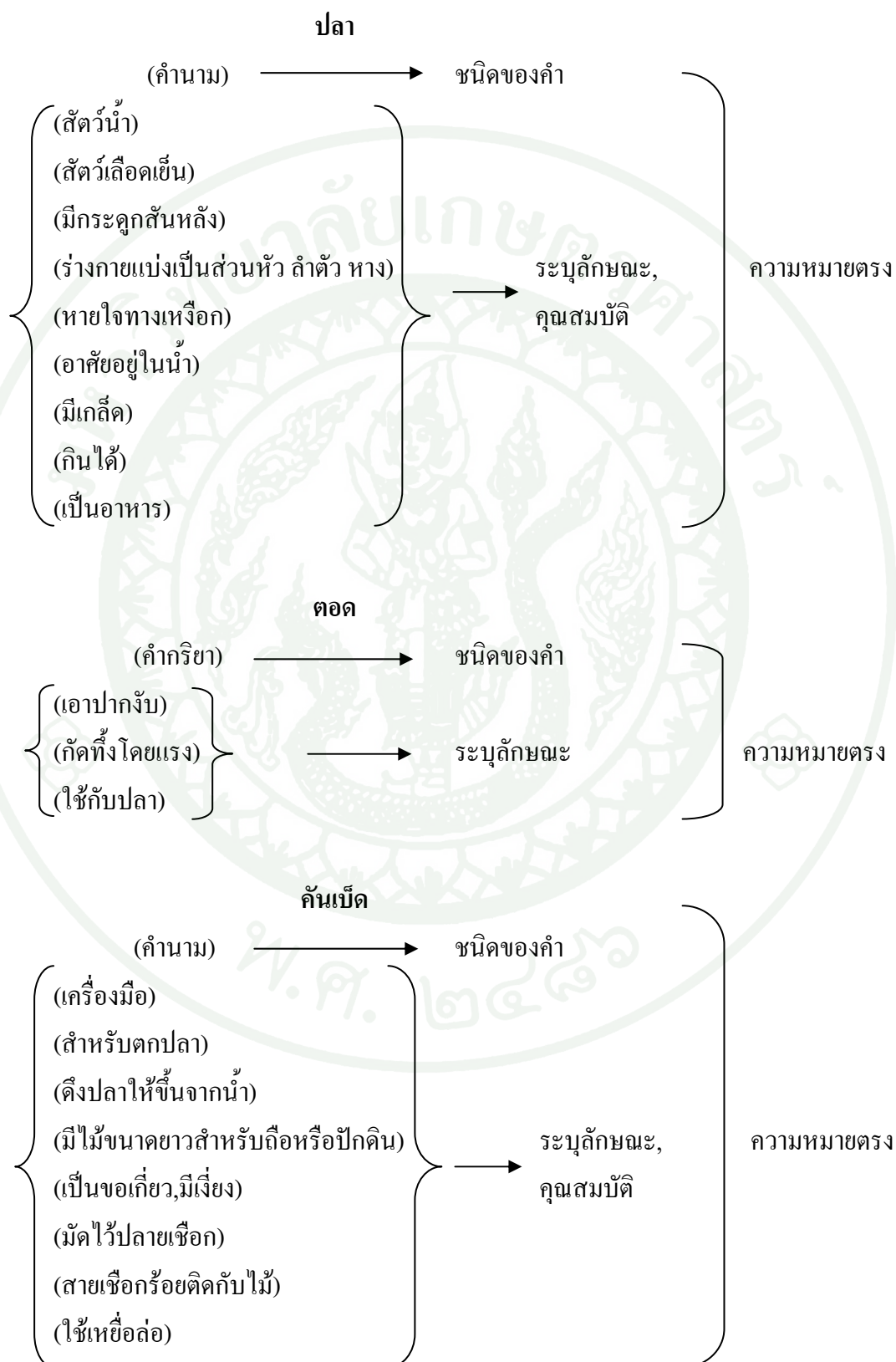
ตอด ก. เอาปากกัดทั้งโดยเร็วอย่างปลาตอด, โดยปริยายหมายถึงอาการเหน็บแนม เช่น พูตตอดเล็กตอดน้อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 436)

ถอด ก. เอาออก เช่น ถอดเสื้อ ถอดรองเท้า ถอดยศ; ถ่าย เช่น ถอดแบบมาจากพ่อจากแม่; หลุดออก เช่น เล็บถอด (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 488)

คัน น. สิ่งที่มีลักษณะยาวทำด้วยไม้เป็นต้น สำหรับถือหรือปัก เช่น คันเบ็ด คันไถ คันธง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 239)

เบ็ด น. เครื่องมือสำหรับตกปลา หรือ กุ้ง รูปเป็นขอสำหรับเกี่ยวเหยื่อ ส่วนมากมีเงี่ยง. อรรถลักษณะของคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 636)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้”

ความหมาย คำนวณทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรภายในแน่นอน

น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลว สี ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

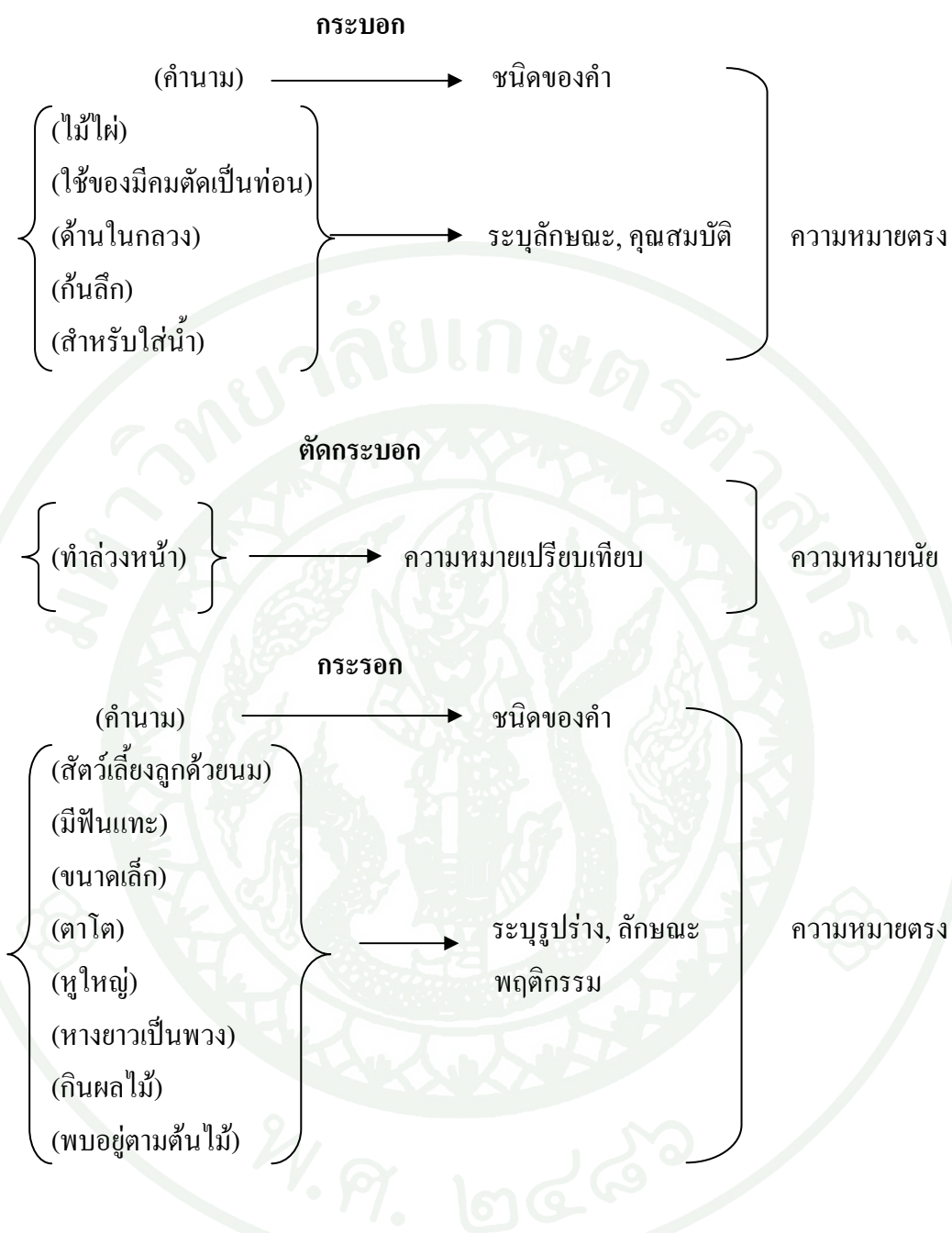
กระบอก น. ไม้ไฟที่ตัดเป็นท่อน, ของอื่นๆ ที่มีรูปคล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น กระบอกปืน กระบอกตา (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 45)

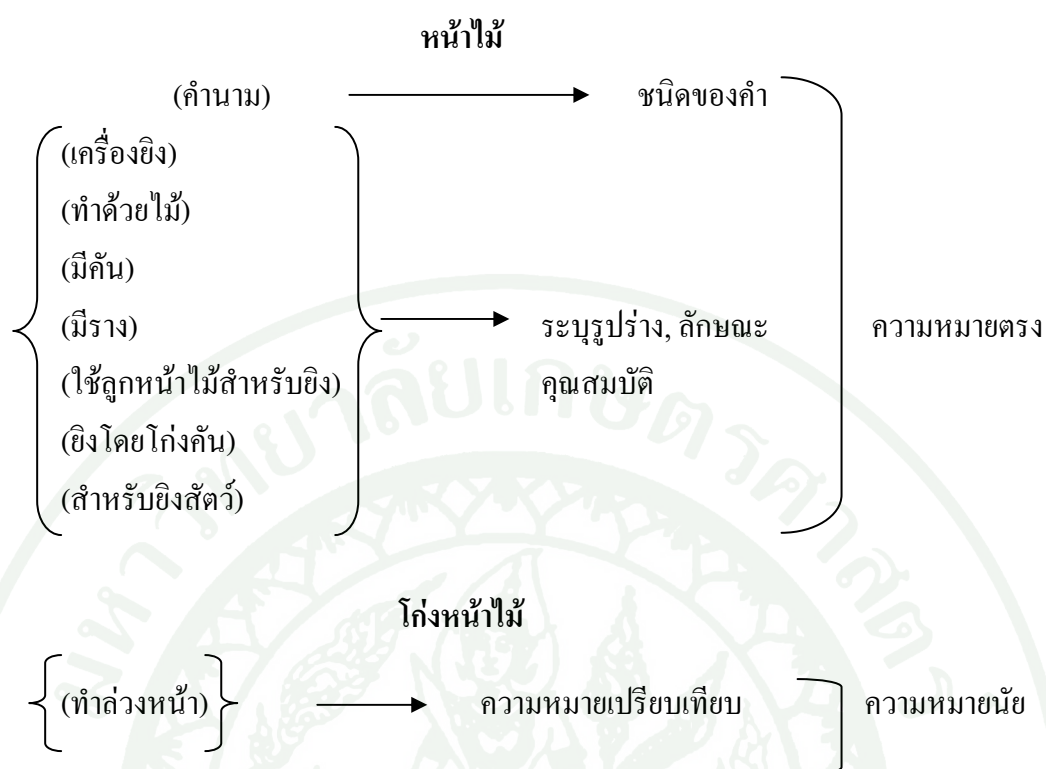
กระรอก น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในวงศ์ Sciuridae มีฟันแทะ ส่วนใหญ่ตาโตและหูใหญ่หางยาวเป็นพวง กินผลไม้ มีหลายสกุลและหลายชนิด เช่น กระรอกหลากสี (*Callosciurus finlaysoni*) พญากระรอกดำ (*Ratufa bicolor*) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 54)

หน้าไม้ น. วิธีคิดเลขเพื่อให้รู้ว่าไม่มีกี่ยก; เครื่องยิงชนิดหนึ่ง มีคันและราง ยิงด้วยลูกหน้าไม้ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1245)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 66 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ถอดคันเบ็ด” “ตัดกระบอกลูก” และ “โก่งหน้าไม้”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ถอดคันเบ็ด	ตัดกระบอกลูก	โก่งหน้าไม้
ความหมายตรง	(เครื่องมือตกปลา)	+	-	-
	(เป็นขอเกี่ยว)	+	-	-
	(ใช้เหยื่อล่อ)	+	-	-
	(ดึงไม้ที่ถือหรือปักดินไว้)	+	-	-
	(ดึงเชือกขึ้นจากน้ำ)	+	-	-
	(ท่อนไม้ไผ่)	-	+	-
	(ใช้ของมีคมตัดเป็นท่อน)	-	+	-
	(สำหรับใส่น้ำ)	-	+	-
	(เครื่องมือ)	-	-	+
	(ใช้ลูกหน้าไม้สำหรับยิงสัตว์)	-	-	+
	(ยิงโดยโก่งคัน)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	(ทำลวงหน้า)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “ถอดคันเบ็ด” “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า ถอดคันเบ็ด, ตัดกระบอก และ โก่งหน้าไม้ คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ทำล่วงหน้า)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า ถอดคันเบ็ด, ตัดกระบอก และ โก่งหน้าไม้

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ปลายังไม่ตอด อย่ารีบถอดคันเบ็ด” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้” มีความหมายว่า คำนวณทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรภายนอกแน่นอน

2. สำนวนไทใหญ่ ใช้กลุ่มคำ “ถอดคันเบ็ด” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+เครื่องมือ) (+สำหรับตกปลา) (+เป็นขอเกี่ยว) (+ใช้เหยื่อล่อ) (+มัดไว้ปลายเชือก) (+มีไม้ขนาดยาวสำหรับถือหรือปักดิน) อธิบายความได้ว่า เบ็ดตกปลา มีรูปร่างลักษณะคือ เป็นขอเกี่ยว มีเงี่ยงจะต้องมัดติดไว้ปลายเชือกและนำปลายเชือกอีกด้านหนึ่งมัดติดไว้ที่คันเบ็ด ซึ่งมีลักษณะเป็นไม้ขนาดยาวสำหรับถือหรือปักดินไว้ มีท่อนติดไว้เพื่อเป็นสัญญาณให้รู้เวลาปลาตอดเบ็ด คำว่า “ตอด” มีอรรถลักษณะของคำ คือ (+เอาปากงับ) (+กัดทิ้งโดยแรง) ปลาตอดเบ็ด คือ ปลาเอาปากงับเหยื่อที่ติดไว้ที่ขอเกี่ยวโดยแรง ทำให้ปากของปลาติดกับเงี่ยง ไปไหนไม่รอด คนตกปลาจึงดึงปลาขึ้นจากน้ำโดยง่าย หากปลายังไม่ตอด แล้วคนตกปลาใจร้อน รีบเอาคันเบ็ดที่ปักไว้ตรงดินออก หรือรีบดึงเบ็ดขึ้นมาก่อน ก็ย่อมไม่ได้ปลา ต้องอดทนรอคอยให้ปลาตอดเบ็ดก่อน ดังนั้น กลุ่มคำ “ถอดคันเบ็ด” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ทำล่วงหน้า) สำนวน “ปลายังไม่ตอด อย่ารีบถอดคันเบ็ด” จึงมีความหมายว่า อย่าคำนวณทำอะไรล่วงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่ถึงเวลา

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “ตัดกระบอก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+ไม้ไผ่) (+ใช้ของมีคมตัดเป็นท่อน) (+สำหรับใส่ไม้) และกลุ่มคำ “โก่งหน้าไม้” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+เครื่องมือ) (+ใช้ลูกหน้าไม้สำหรับยิง) (+ยิงโดยโก่งคัน) (+สำหรับยิงสัตว์)

อธิบายความได้ว่า คนโบราณหรือคนที่เดินป่า มักจะใช้ประโยชน์จากพืชพันธุ์ในป่าได้หลายอย่าง ใช้มีดตัดไม้ไผ่ออกเป็นท่อน นำมาทำเป็นภาชนะใส่น้ำดื่มหรืออาหารอื่นๆ ได้ ส่วนหน้าไม้ เป็นอาวุธที่ใช้ในการยิงสัตว์ ลักษณะเป็นไม้ท่อน จึงสายลักษณะเป็นยางยืดไว้หัวและปลาย มีไม้ลักษณะเป็นราง วางตรงกลางไม้ท่อนแรก ลักษณะเป็นรูปตัวที เลาวยิง ให้วางลูกหน้าไม้ลักษณะเหมือนลูกศรบนรางไม้ จากนั้นยัดสายมาไว้ด้านหลังลูกหน้าไม้ ปลดขอยึดให้สายติดลูกหน้าไม้ไปในทิศทางที่ต้องการ เมื่อยังไม่เห็นน้ำหรือแหล่งน้ำแล้วรีบตัดกระบอกไม้ไผ่ ยังไม่เห็นกระบอกแล้วรีบโก่งหน้าไม้รอก จึงเป็นการทำลวงหน้าทั้งที่ยังไม่มีอะไรแน่นอน ดังนั้น กลุ่มคำ “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ทำลวงหน้า) ส่วน “ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระบอกโก่งหน้าไม้” จึงมีความหมายว่า ค่วนทำอะไรลวงหน้าไปก่อนโดยที่ยังไม่มีอะไรภายในแน่นอน

4. กลุ่มคำ “ถอดคันเบ็ด” ในสำนวนไทใหญ่ และกลุ่มคำ “ตัดกระบอก” และ “โก่งหน้าไม้” ในสำนวนไทยมาตรฐาน เป็นกลุ่มคำต่างหมวดความหมายกัน ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกัน แต่มีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน

“ปากหวานกันส้ม - อยู่รวมกันไม่ดี”

“ปากหวานกันเปรี้ยว”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 51)

สำนวนไทใหญ่ sbw/ngbrst - yUmrarll

/so:p⁴ wa:n¹ ko:n⁴ so:m³ - ju:² ho:m⁴ 2am²-li:¹ /

โซ๊ป หวาน โก้น โส้ม - หยู โห้ม อำ หลี

“ปากหวานกันส้ม - อยู่รวมกันไม่ดี”

ความหมาย พูดจาอ่อนหวานแต่ไม่จริงใจ

ปาก น. ส่วนหนึ่งของร่างกายคนและสัตว์ อยู่ทีบริเวณใบหน้า มีลักษณะเป็นช่องสำหรับกินอาหารและใช้สำหรับเปล่งเสียงได้ด้วย; โดยปริยายหมายถึงส่วนต่างๆ ที่อยู่บริเวณปาก เช่น ปากเปื่อย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 691)

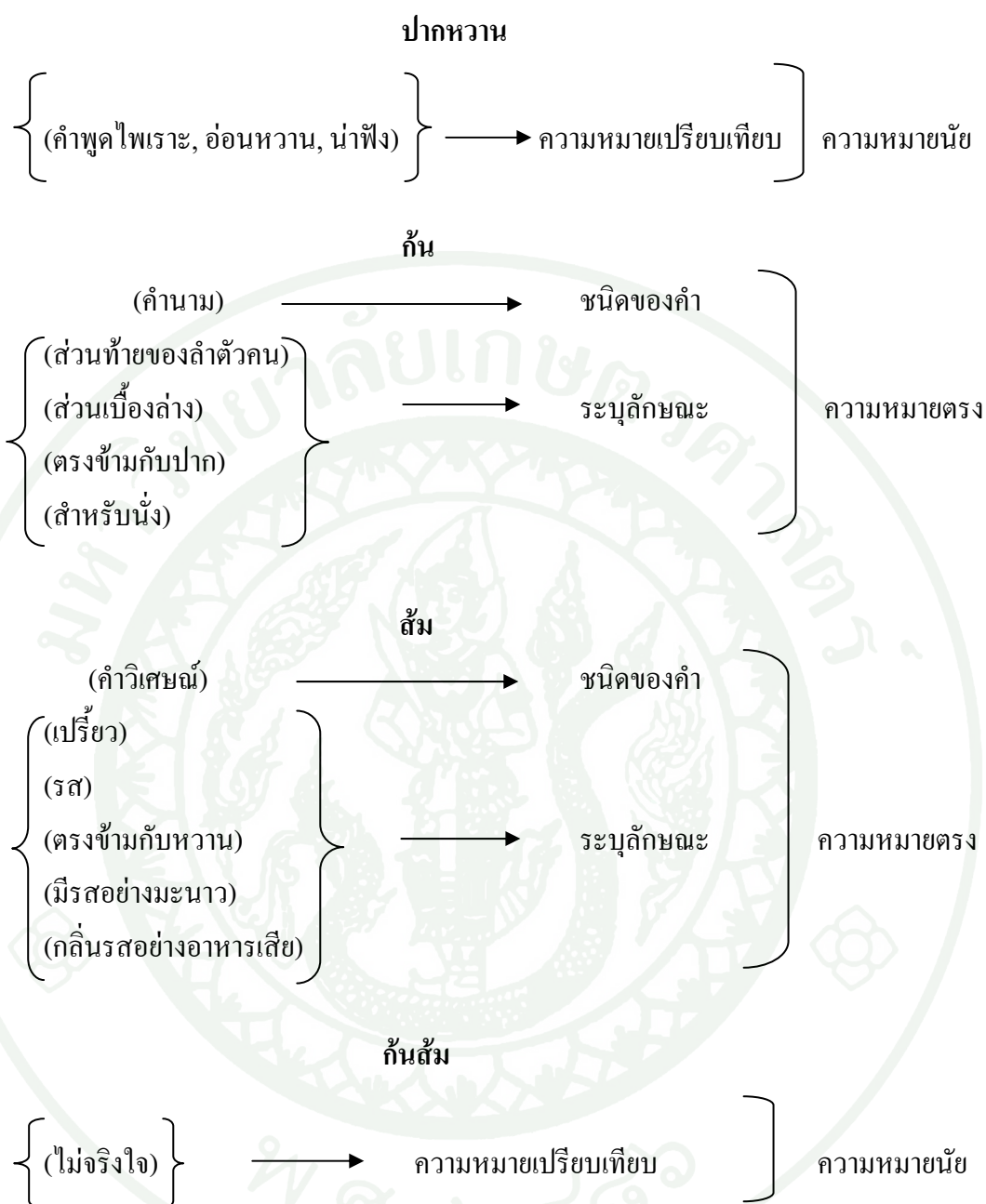
หวาน ว. มีรสอย่างรสน้ำตาล; เพราะ เช่น หวานหู เสียงหวาน, ชุ่มชื่น, ที่รัก เช่น หวานใจ; น่ารักชวนมอง เช่น หน้าหวาน; อ่อนสดใส ในคำว่า สีหวาน; (ปาก) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1276)

ก้น น. ส่วนเบื้องล่างหรือส่วนท้ายของลำตัว, โดยปริยายหมายความว่าถึงบริเวณก้นด้วย เช่น ล้างก้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 7)

ส้ม ว. เปรี๊ยะ เช่น สารส้ม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1124)

อรรถลักษณะของคำ

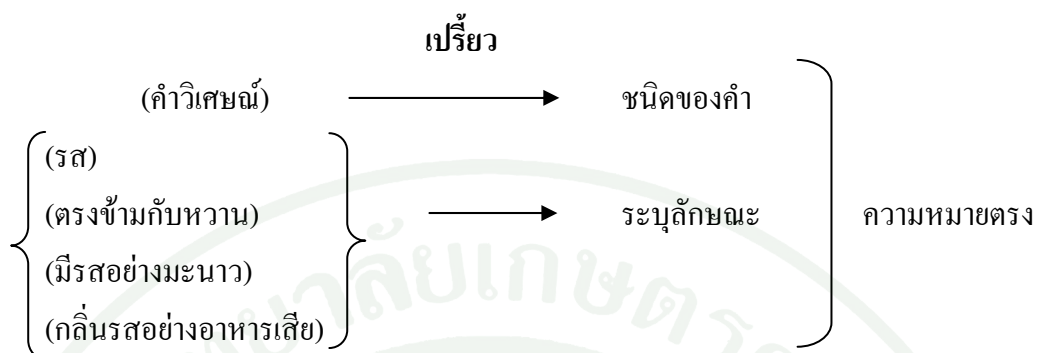

สำนวนไทยมาตรฐาน ปากหวานก้นเปรี้ยว

ความหมาย พูดจาอ่อนหวานแต่ไม่จริงใจ

เปรี้ยว [เปรี้ยว] ว. มีรสอย่างหนึ่งอย่างรสมะนาวเป็นต้น, มีกลิ่นหรือรสอย่างอาหารบูดหรืออาหารเสีย; (ปาก) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 710)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 67 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ก้น”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ปาก	ก้น
ความหมายตรง	(ส่วนหนึ่งของร่างกายคน)	+	+
	(อยู่บริเวณใบหน้า)	+	-
	(ใช้สำหรับเปล่งเสียง)	+	-
	(ส่วนท้ายของลำตัวคน)	-	+
	(ส่วนเบื้องล่าง)	-	+
	(สำหรับนั่ง)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ก้น” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ปาก” และ “ก้น” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ส่วนหนึ่งของร่างกายคน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “ปาก” และ “ก้น” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (อยู่บริเวณใบหน้า) (สำหรับนั่ง) (ส่วนท้ายของลำตัวคน) (ส่วนเบื้องล่าง) (ใช้สำหรับเปล่งเสียง)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำว่า “ปาก” และ “ก้น” สามารถนำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-		ชั้นที่ 1
	ปาก	ก้น	ชั้นที่ 2 (1) วิภาคความหมาย (2) ตรงข้ามแบบทิศทาง

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า ปาก และ ก้น ได้ดังนี้

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “ส่วนของร่างกายคน” คำว่า “ปาก” และ “ก้น” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “ส่วนของร่างกายคน” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกัน และความสัมพันธ์แบบ “ตรงข้ามแบบทิศทาง” เพราะคำว่า “ปาก” และ “ก้น” มีส่วนของความหมายตรงขัดแย้งกัน คือ “ก้น” เป็นส่วนท้ายของลำตัวคน และตรงข้ามกับปาก

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำว่า “สั้ม” และ “เปรี้ยว” นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	รส		ชั้นที่ 1
	หวาน	สั้ม, เปรี้ยว	ชั้นที่ 2 (1) พ้องความหมาย (สั้ม, เปรี้ยว) (2) ตรงข้าม (หวาน, เปรี้ยว)

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า สั้ม และเปรี้ยว ได้ดังนี้

1. คำว่า “รส” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “หวาน” “สั้ม” และ “เปรี้ยว” คำว่า “หวาน” “สั้ม” และ “เปรี้ยว” อยู่ในชั้นที่ 2

2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “รส” ชนิดหนึ่ง

3. ความสัมพันธ์ของกลุ่มคำในชั้นที่ 2 มีดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “หวาน” “ส้ม” และ “เปรี้ยว” เป็นความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกัน

3.2 ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ส้ม” และ “เปรี้ยว” เป็นความสัมพันธ์แบบ “พ้องความหมายแบบสมบูรณ” เพราะมีความหมายตรงเหมือนกันทุกประการ

3.3 ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “หวาน” และ “เปรี้ยว” เป็นความสัมพันธ์แบบ “ตรงข้ามแบบทวิภาค” เพราะคำว่า “หวาน” และ “เปรี้ยว” มีส่วนของความหมายตรงแตกต่างกัน

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ปากหวานกั้นเปรี้ยว - อยู่รวมกันไม่ดี” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ปากหวานกั้นเปรี้ยว” ซึ่งมีความหมายว่า พูดจาอ่อนหวานแต่ไม่จริงใจ

2. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “ปากหวาน” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+คำพูดไพเราะ, อ่อนหวาน, น่ารัก) คำว่า “ปาก” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ส่วนหนึ่งของร่างกายคน) (+อยู่บริเวณใบหน้า) และ (+ใช้สำหรับเปล่งเสียง) และมีความหมายเปรียบเทียบ คือ (+พูดจา, คำพูด) คำว่า “หวาน” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เพราะ) (+ไพเราะ) และ (+น่ารัก) ดังนั้น คำว่า “ปากหวาน” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+คำพูดไพเราะ, อ่อนหวาน, น่ารัก) ใช้คำว่า “กั้นเปรี้ยว” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ไม่จริงใจ) คำว่า “กั้น” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ส่วนท้ายของลำตัวคน) และ (+ตรงข้ามกับปาก) ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “ปาก” และ “กั้น” คือ เป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน แต่มีความหมายตรงข้ามแบบทวิภาคในลักษณะ “หน้า” กับ “หลัง” “บน” กับ “ล่าง” คำว่า “ส้ม” และ “เปรี้ยว” มีอรรถลักษณะในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+รส) (+มีรสอย่างมะนาว) (+ตรงข้ามกับหวาน) ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “หวาน”

และ “เปรี้ยว” คือ เป็นคำในหมวดความหมายเดียวกันแต่มีความหมายตรงข้ามทวิภาค คือ “หวาน” มีรสอย่างน้ำตาล แต่ “เปรี้ยว” มีรสอย่างมะนาว ดังนั้น คำว่า “ก้นเปรี้ยว” จึงมีการเปรียบเทียบในลักษณะที่ตรงข้ามกับคำว่า “ปากหวาน” หมายความว่า พูดจาไพเราะแต่กลับหลังไม่จริงใจ

3. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ส้ม” สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “เปรี้ยว” คำว่า “ส้ม” และ “เปรี้ยว” มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์แบบพ้องความหมาย คือ มีความหมายเหมือนกัน

“พริ้วเขาสับมา มือเราส่ำใส่”

“แกว่งเท้าหาเสี้ยน” (ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 56)

“เอามือชุกหีบ” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 110)

สำนวนไทใหญ่ p^v. bKrsbmɿː - mɯ^hɿvːEs, s, T

p^haʔ⁵ pəːn³ sap⁴ maː⁴ - mɯː⁴ haː⁴ sɛː² saɯ⁴ /

ฟ้า เป็น ชับ ม้า - มือ ฮ้ำ แส่ เส่อ

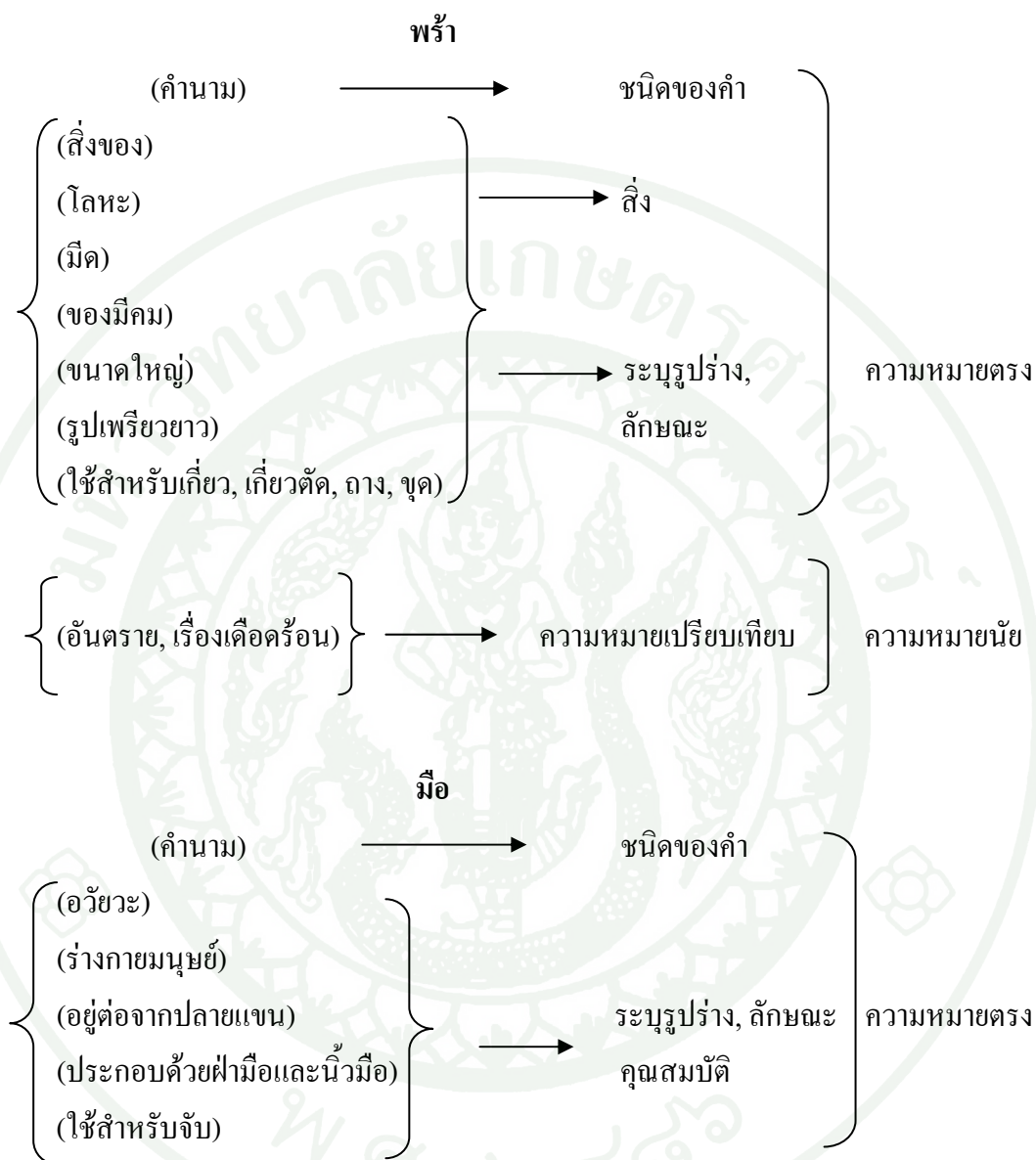
“พริ้วเขาสับมา มือเราส่ำใส่”

ความหมาย รนหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัว

พริ้ว [พฺริ้ว] น. มีขนาดใหญ่, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวสำหรับถือกรีดทราย เรียกว่า พริ้วทราย หรือมีดทราย ทางถิ่นปักษ์ใต้เรียกว่า พริ้วโอ หรือ มีดโอ, ถ้าปลายเป็นข้อมีด้ามยาวสำหรับใช้เกี่ยวตัด เรียกว่า พริ้วขอ หรือ มีดขอ, ถ้าปลายงุ้ม สั้นหนา และด้ามสั้น เรียกว่า พริ้วโต้, มีดโต้ หรือ อีโต้ ก็เรียก, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวด้ามงอๆ สำหรับหวดหญ้า เรียกว่า พริ้วหวด หรือ มีดหวด, ถ้าปลายแบน โดมีคม สำหรับขุดดินได้ เรียกว่า พริ้วเสียม, ถ้าปลายตัดมีรูปโค้งนูนๆ เรียกว่า พริ้วถาง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 765)

มือ น. อวัยวะส่วนหนึ่งของร่างกายอยู่ต่อจากปลายแขนประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ สำหรับจับเป็นคัน, เรียกสิ่งหรืออุปกรณ์บางชนิดที่มีรูปร่างอย่างมือและใช้จับแทนมือได้ เช่น มือกล มือหุ่นยนต์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 865)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “แก่งเท้าหาเสี้ยน”
“เอามือชุกหีบ”

ความหมาย รนหาเรื่องเดือดร้อน

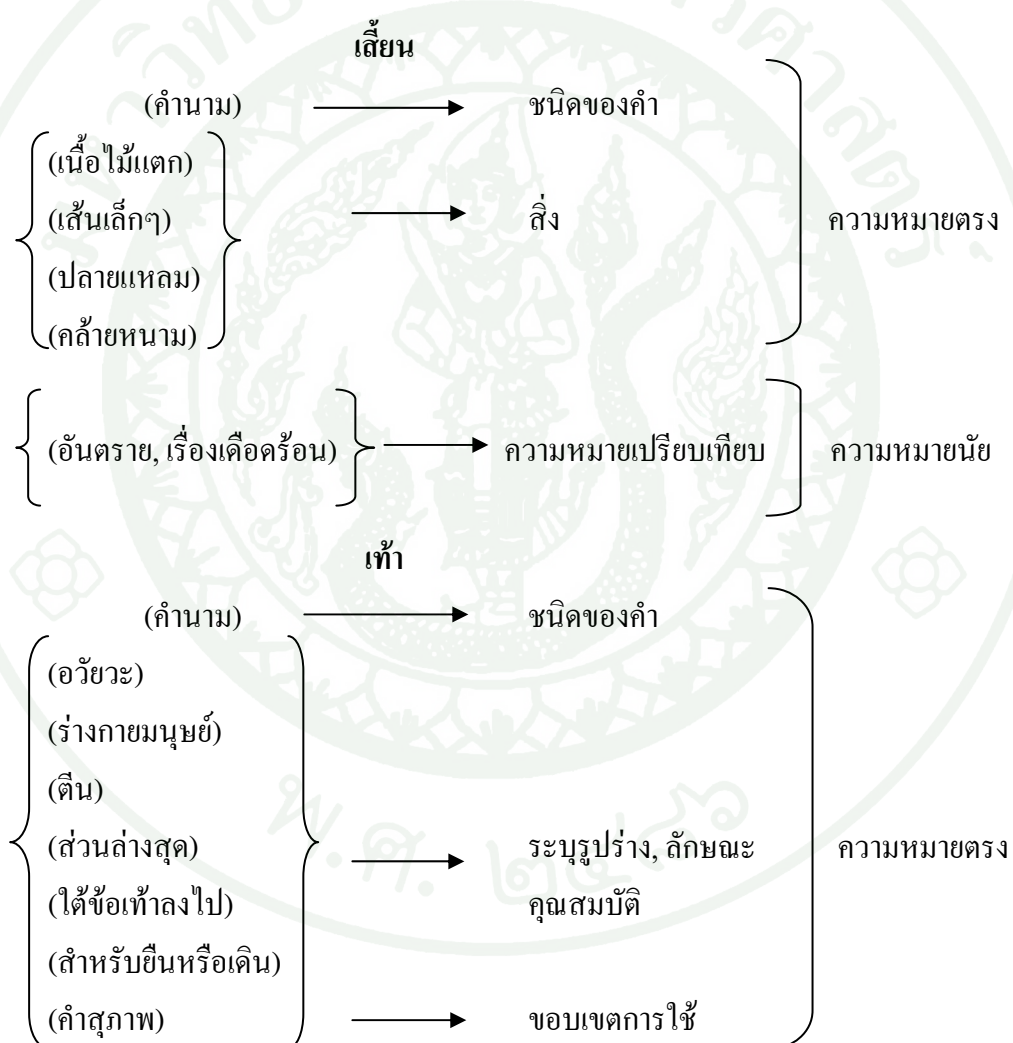
เสี้ยน น. เนื้อไม้ที่แตกเป็นเส้นเล็กๆ ปลายแหลมอย่างหนาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:

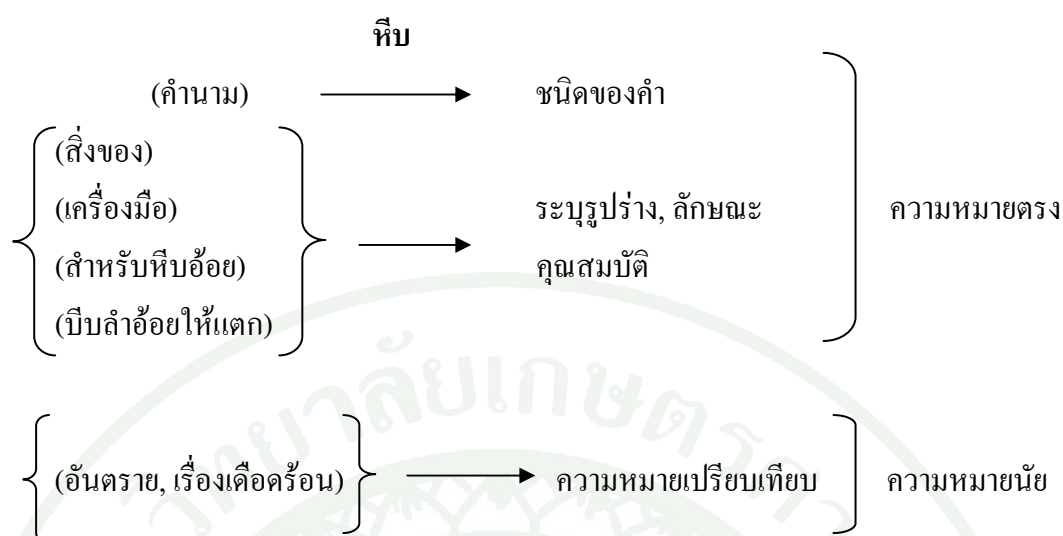
1226)

เท้า น. ตีน (ใช้ในความสุภาพ), เรียกขาโต๊ะหรือขาตู้. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 542)

ตีน น. อวัยวะส่วนล่างสุดของคนหรือสัตว์ นับตั้งแต่ได้ข้อเท้าลงไป สำหรับยืนหรือเดิน เป็นต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 468)

หีบ ก. บีบเค้นให้ส่วนที่ต้องการออกมา เช่น หีบอ้อย หีบฝ้าย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1296)

ตารางที่ 68 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” “เสียน” และ “หีบ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	พริ้ว	เสียน	หีบ
ความหมายตรง	สิ่งของ	+	-	+
	เครื่องมือ	+	-	+
	มีด	+	-	-
	ของมีคม	+	-	-
	ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด	+	-	-
	เนื้อไม้แตก	-	+	-
	ปลายแหลม	-	+	-
	สำหรับบีบลำอ้อยให้แตก	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	อันตราย, เรื่องเดือดร้อน	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” “เสียน” และ “หีบ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “พริ้ว” “เสียน” และ “หีบ” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+อันตราย, เรื่องเดือดร้อน)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า พรา, เลียน และ หีบ คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (สิ่งของ) (เครื่องมือ) (มิด) (ของมิด) (ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด) (เนื้อไม้แตก) (ปลายแหลม) และ (สำหรับบีบล่าอ้อยให้แตก)

ตารางที่ 69 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “มือ” และ “เท้า”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	มือ	เท้า
ความหมายตรง	อวัยวะ	+	+
	ร่างกายมนุษย์	+	+
	อยู่ต่อจากปลายแขน	+	-
	ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ	+	-
	ใช้สำหรับจับ	+	-
	ได้ข้อเท้าลงไป	-	+
	สำหรับยืนหรือเดิน	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “มือ” และ “เท้า” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “มือ” และ “เท้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+อวัยวะ) (+ร่างกายมนุษย์)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “มือ” และ “เท้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (อยู่ต่อจากปลายแขน) (ประกอบด้วยฝ่ามือและนิ้วมือ) (ใช้สำหรับจับ) (ได้ข้อเท้าลงไป) (สำหรับยืนหรือเดิน)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ “มือ” และ “เท้า” นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ส่วนประกอบ ↑	ร่างกาย		ขั้นที่ 1
	มือ	เท้า	ขั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า มือ และเท้า ได้ดังนี้

1. คำว่า “ร่างกาย” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายรวมคำว่า “มือ” และ “เท้า” เข้าไว้ด้วยกัน คำว่า “มือ” และ “เท้า” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ส่วนประกอบ” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งของ “ร่างกาย”
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “วิภาคความหมาย” เพราะคำแต่ละคำมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร ๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “พริ้เขาสับมา มือเราเส้าใส่” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “แก่งเท้าหาเสี้ยน” และ “เอามือชุกหีบ” ซึ่งมีความหมายว่า รนหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัว
2. สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “พริ้” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ (+มีด) (+ของมีคม) (+ขนาดใหญ่) (+ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด) พริ้ คือ มีขนาดใหญ่ เป็นของมีคม เป็นเครื่องมือใช้ในการทำงาน หากใช้อย่างไม่ระมัดระวัง อาจเกิดอุบัติเหตุได้รับบาดเจ็บได้ ดังนั้น คำว่า “พริ้” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “อันตราย, เรื่องเดือดร้อน” หากมีผู้กำลังใช้พริ้ทำงานอยู่ จังหวะที่สับพริ้ลงมา แล้วเรานำมือยื่นเข้าไปขวางไว้ ย่อมได้รับบาดเจ็บ สำนวน “พริ้เขาสับมา มือเราเส้าใส่” จึงมีความหมายว่า รนหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัว
3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “เสี้ยน” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เนื้อไม้แตก) (+ปลายแหลม) (+คล้ายหนาม) และ “หีบ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เครื่องมือ) (+สำหรับหีบอ้อย) (+บีบอัดอ้อยให้แตก) เป็นคำที่ใช้เปรียบเทียบในสำนวน คำว่า “เสี้ยน” และ “หีบ” มีความสัมพันธ์ทางความหมายของคำ คือ มีความหมายตรงที่แสดงถึงอันตราย คือ “เสี้ยน” เป็น “เนื้อไม้ ปลายแหลมคล้ายหนาม ทิ่ม ตำ ผิวหนังได้” และ “หีบ” เป็น “เครื่องมือบีบอัดอ้อยให้แตก” ปกติเนื้อไม้ที่ยังไม่ได้เลื่อยให้ผิวเรียบหรือไม้เก่า มักจะมีเสี้ยน เป็นส่วนของเนื้อไม้ที่แตกออกมาเป็นปลายแหลมเล็ก การยื่นเท้าเปล่าไปกระทบเนื้อไม้ หรือเดินเท้าเปล่า อาจได้รับอันตราย ถูกเสี้ยนตำเท้าได้รับบาดเจ็บได้ ส่วนเครื่องหีบอ้อยเป็นเครื่องจักรกลที่มีกลไกสำคัญ คือ

กด บิบล่ำอ้อยให้แตก หากยื่นมือเข้าไปในเครื่องหีบ อาจถูกหีบกด บิบ มือเข้าได้รับบาดเจ็บ ดังนั้น คำว่า “เสี้ยน” และ “หีบ” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง อันตราย, เรื่องเดือดร้อน ลำนวน “แกลงเท้าหาเสี้ยน” และ “เอามือชุกหีบ” จึงมีความหมายว่า รนหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตัว

4. จำนวนไทใหญ่และจำนวนไทมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน คือ จำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “พริ້” ส่วนจำนวนไทมาตรฐานใช้คำว่า “เสี้ยน” และ “หีบ” แต่ทั้งคำว่า “พริ້” “เสี้ยน” และ “หีบ” ต่างมีความหมายเปรียบเทียบที่เหมือนกัน คือ (+อันตราย, เรื่องเดือดร้อน)

5. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “มือ” และ “เท้า” ซึ่งเป็นกลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์เป็นส่วนประกอบของคำว่า “ร่างกาย” เปรียบเทียบในสำนวน เหมือนกัน “มือ” และ “เท้า” เป็นอวัยวะสำคัญที่ใช้ในการเคลื่อนไหว หยิบจับ สิ่งของ และเดิน ดังนั้น การขาดความระมัดระวังตัวในการอยู่ใกล้ของมีคม การใช้เครื่องมือ หรือเดินเท้าเปล่าขาดความระมัดระวัง ก็เหมือนกับการรณหาอันตรายหรือหาเรื่องเดือดร้อนใส่ตน

“พรั้าคมในซอง นุ่มดั่งในตะกร้า”

“หมาเห่าใบตองแห้ง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 609)

จำนวนไทใหญ่ p.v. pɔ:tɕɛr - mɛr | cn:tɕʰɔ̌r

/ p^h a⁵ p^h a:¹ naw¹ sɔ:⁴ - mɔ:⁴ laŋ¹ naw⁴ ko:¹ /

พะ ผายเนื่อ ซ้อง - ม้อง หลั่งเนื่อ โก้ย

“พรั้าคมในซอง - ฌ้องคังในตะกร้า”

ความหมาย คนที่ชอบพูดอะอะแสดงว่าเก่งแต่ไม่กล้าจริง

พริ้ว [พริ้ว] น. มีขนาดใหญ่, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวสำหรับถือกริดกราย เรียกว่า พริ้วกราย หรือมิดกราย ทางถักปักก็ได้เรียกว่า พริ้วโอ หรือ มิดโอ, ถ้าปลายเป็นข้อมีด้ามยาวสำหรับใช้เกี่ยว ตัด เรียกว่า พริ้วขอ หรือ มิดขอ, ถ้าปลายงุ้ม สั้นหนา และด้ามสั้น เรียกว่า พริ้วไต้, มิดไต้ หรือ อไต้ ก็เรียก, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวด้ามงอๆ สำหรับหวดหญ้า เรียกว่า พริ้วหวด หรือมิดหวด, ถ้าปลายแบน

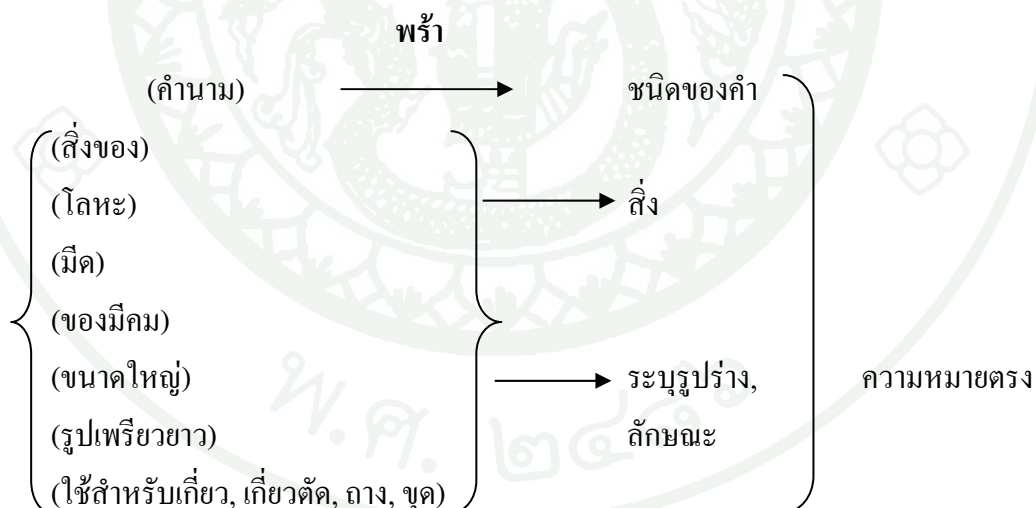
โตมิกม สำหรับบุคคลใด เรียกว่า พร้าเสียม, ถ้าปลายตัดมีรูปโค้งนูนๆ เรียกว่า พร้าถาง
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 765)

ของ น. เครื่องใช้ที่มีลักษณะแคบสำหรับสอดใส่สิ่งของ เช่น ของรูป ของพลู ของจดหมาย
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 375)

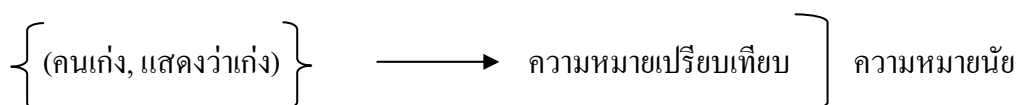
น่อง น. เครื่องตีให้เกิดเสียงอย่างหนึ่ง ทำด้วยโลหะผสม รูปร่างเป็นแผ่นวงกลม มีขอบยื่น
ลงมารอบตัว เรียกว่า ใบฉัตร มีปุ่มกลมตรงกลางสำหรับตี มีหลายชนิด เช่น น่องกระแต น่องชัย
น่องวง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 272)

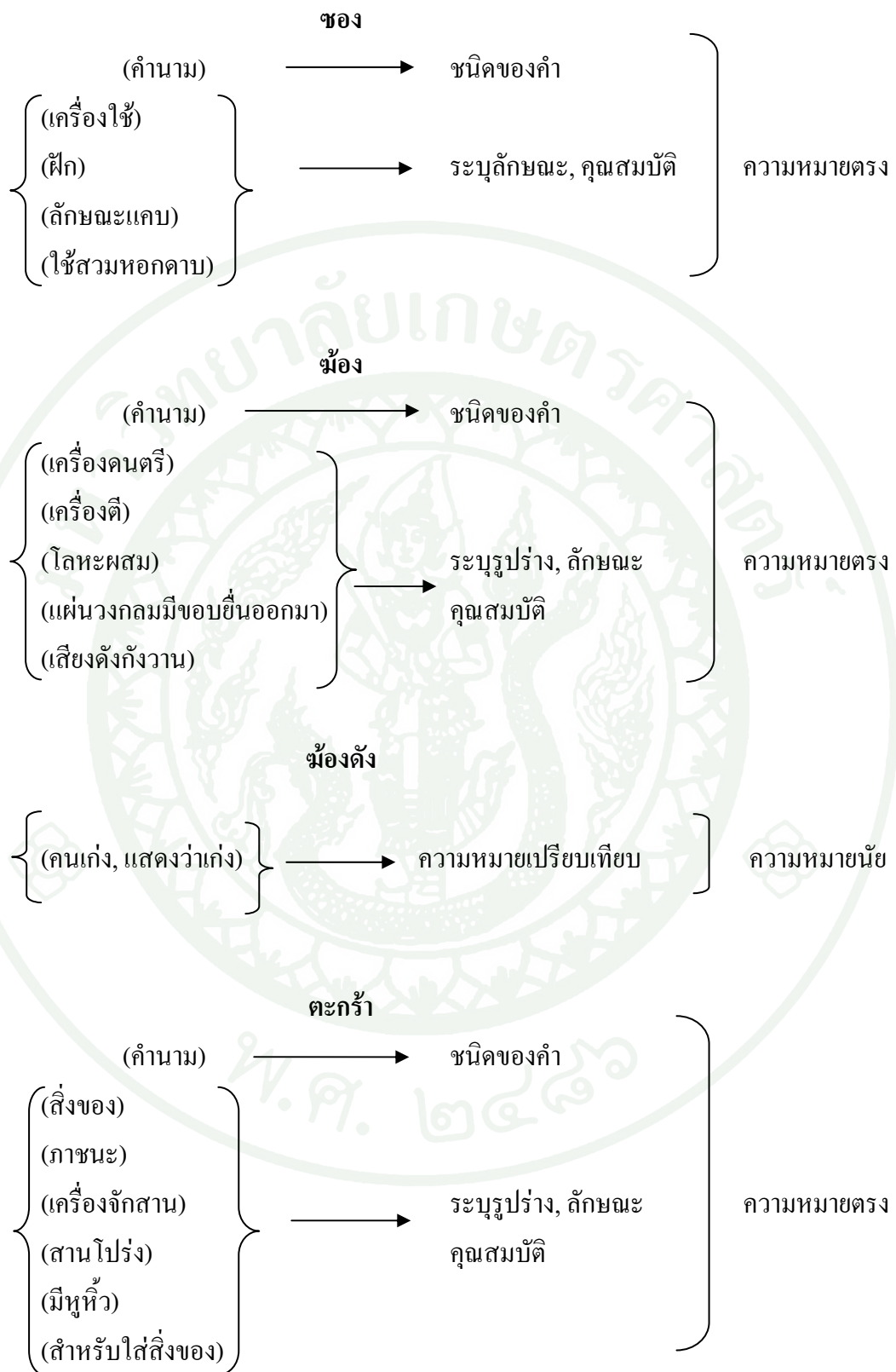
ตะกร้า [-กร้า] น. ภาชนะสานโปร่งสำหรับใส่สิ่งของ มีรูปต่างๆ บางชนิดมีหูหิ้ว บางชนิด
ไม่มี. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 438)

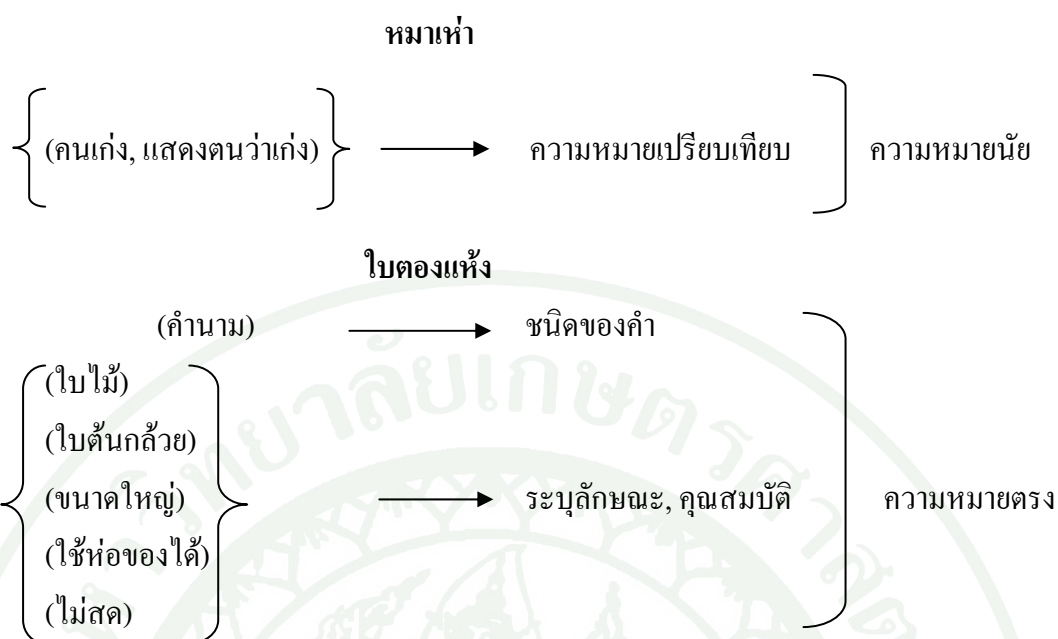
อรรถลักษณะของคำ

พร้าคม

ตารางที่ 70 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” “ฉ่อง” และ “หมา”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	พริ้ว	ฉ่อง	หมา
ความหมายตรง	มีด	+	-	-
	ของมีคม	+	-	-
	ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด	+	-	-
	เครื่องดี	-	+	-
	เสียงดังกังวาน	-	+	-
	สัตว์สี่เท้า	-	-	+
	เปล่งเสียงเห่า	-	-	+
	งูโจมตีศัตรูด้วยการกัด	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” “ฉ่อง” และ “หมา” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “พริ้ว” “ฉ่อง” และ “หมา” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “พริ้ว” “ซ้อง” และ “หมา” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (มีด) (ของมีคม) (ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด) (เครื่องตี) (เสียงดังกังวาน) (สัตว์สี่เท้า) (เปล่งเสียงเห่า) และ (จู่โจมศัตรูด้วยการกัด)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “พริ้วคมในซอง ซ้องดังในตะกร้า” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “หมาเห่าใบตองแห้ง” ซึ่งมีความหมายว่า คนที่ชอบพูดอะอะแสดงว่าเก่งแต่ไม่กล้าจริง
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “พริ้วคม” และ “ซ้องดัง” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง คำว่า “พริ้ว” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (มีด) และ (ของมีคม) คำว่า “ซ้อง” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (เครื่องตี) และ (เสียงดังกังวาน) จากอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ พบว่า “พริ้ว” เป็นของมีคม คมของพริ้วทำให้เกิดอันตรายได้ “พริ้วคม” จึงเปรียบเทียบ หมายถึง คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง “ซ้อง” เป็นเครื่องตีทำด้วยโลหะ จึงมีเสียงดังกังวาน “ซ้องดัง” จึงเปรียบเทียบ หมายถึง คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง “ซอง” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (ฝัก) และ (ใช้สวมหอกดาบ) สำนวน “พริ้วคมในซอง” หมายถึง พริ้วคมอยู่แต่ในซอง “ตะกร้า” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (ภาชนะ) และ (สำหรับใส่สิ่งของ) ชาวไทใหญ่จะนำซ้องซึ่งเป็นเครื่องตีใส่ไว้ในตะกร้าสะพายหลัง เวลาเดินจึงเกิดเสียงดังกระทบกันอยู่ในตะกร้า สำนวน “พริ้วคมในซอง ซ้องดังในตะกร้า” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนที่แสดงตนว่าเก่งพูดอะอะแต่ถึงเวลากลับไม่กล้าจริง
3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “หมาเห่า” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง คำว่า “หมา” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (เปล่งเสียงเห่า) และ (จู่โจมศัตรูด้วยการกัด) ธรรมชาติของหมา จะส่งเสียงเห่าเมื่อได้ยินเสียงหรือเห็นอะไรที่ผิดปกติ คำว่า “ใบตองแห้ง” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (ใบต้นกล้วย) และ (ไม่สด) ต้นกล้วยที่มีใบกล้วยแห้งอยู่เมื่อเวลาลมพัดมาใบก็จะเสียดสีกันเกิดเสียงดัง ที่มาของสำนวน “หมาเห่าใบตองแห้ง” เกิดจากการสังเกตธรรมชาติของหมาเมื่อได้ยินเสียงผิดปกติก็จะส่งเสียงเห่าไว้ก่อน เปรียบเทียบ หมายถึง คนที่ชอบพูดอะอะแสดงว่าเก่งแต่ไม่กล้าจริง

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำที่มีความสัมพันธ์ของคำต่างหมวดกัน คือ สำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “พร้า” เป็นวัตถุที่เป็นเครื่องใช้ที่เป็นของมีคม และ “ผ้อง” ซึ่งเป็นเครื่องตีให้มีเสียงดังกังวาน ใช้เปรียบเทียบในสำนวน ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “หมา” ซึ่งเป็นสัตว์สี่เท้า มีพฤติกรรมสำคัญ คือ เปล่งเสียงเห่าเพื่อขู่ และ จู่โจมศัตรูด้วยการกัด แต่ใช้คำว่า “พร้า” “ผ้อง” และ “หมา” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง

“พร้าฟันน้ำ - ไม่เห็นรอย”

“ไม่ซึก(กัด)ไม่ซุง”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 447)

สำนวนไทใหญ่ pV. Fnmramhnhə

/p^haʔ⁵ fan⁴ nam⁵ ʔam² han¹ hoj⁴/

พะ ฟัน น้ำ - อ้า หัน ฮ้อย

“พร้าฟันน้ำ - ไม่เห็นรอย”

ความหมาย เป็นผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อยไปคัดค้านผู้มีอำนาจยอมไม่สำเร็จ มีแต่จะเป็นอันตรายไป

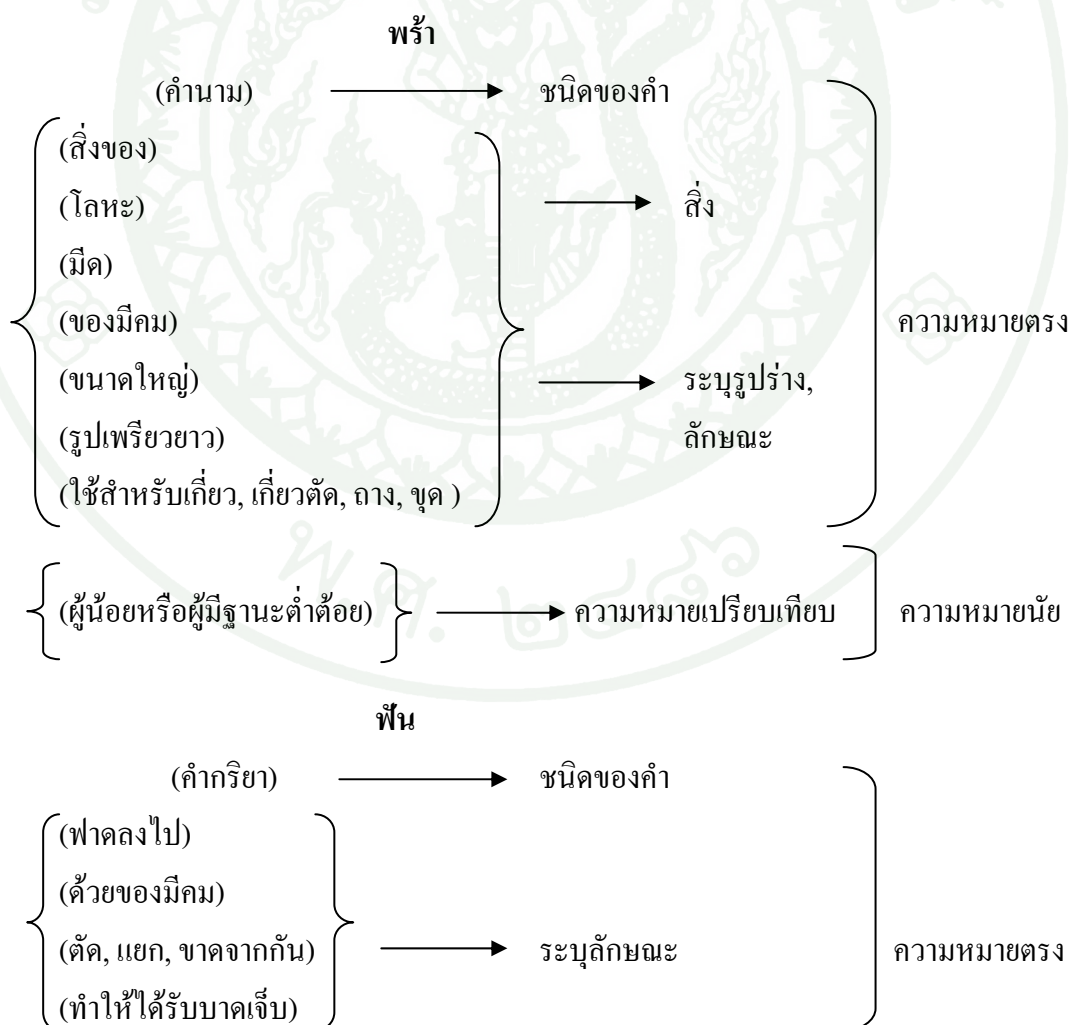
พร้า [พฺร่า] น. มีขนาดใหญ่, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวสำหรับถือกรีดทราย เรียกว่า พร้าทราย หรือมีดทราย ทางถิ่นปักษ์ใต้เรียกว่า พร้าโอ หรือ มีดโอ, ถ้าปลายเป็นขอมีด้ามยาวสำหรับใช้เกี่ยว ตัด เรียกว่า พร้าขอ หรือ มีดขอ, ถ้าปลายงุ้ม สันหนา และด้ามสั้น เรียกว่า พร้าได้, มีดได้ หรือ อีได้ ก็เรียก, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวด้ามงอๆ สำหรับหวดหญ้า เรียกว่า พร้าหวด หรือ มีดหวด, ถ้าปลายแบน โทมีคม สำหรับขุดดินได้ เรียกว่า พร้าเสียม, ถ้าปลายตัดมีรูปโค้งนิดๆ เรียกว่า พร้าถาง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 765)

ฟัน ก. เอาของมีคมเช่นดาบฟาดลงไป, โดยปริยาย หมายถึง อาการที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น เอาสันมือฟันอิฐ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 811)

น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก, โบราณถือว่าเป็นธาตุ 1 ในธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

รอย น. ลักษณะที่เป็นเส้น เป็นริ้ว หรือสวดลายเป็นต้นที่ปรากฏอยู่บนพื้นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น รอยขีด รอยหน้าผากย่น รอยพระบาท รอยต่อ รอยประสาน; เค้า, เค้าเงื่อน, เช่น แกะรอย ตามรอย; โดยปริยายหมายถึงลักษณะที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น รอยรัก, ทาง เช่น มารอยเดียวกัน; ลักษณะนามเรียกสิ่งที่เป็นรอย (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 930)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ไม้ซีกไม้ซุง”

ความหมาย เป็นผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อยไปคัดค้านผู้มีอำนาจย่อมไม่สำเร็จ มีแต่จะ เป็นอันตรายไป

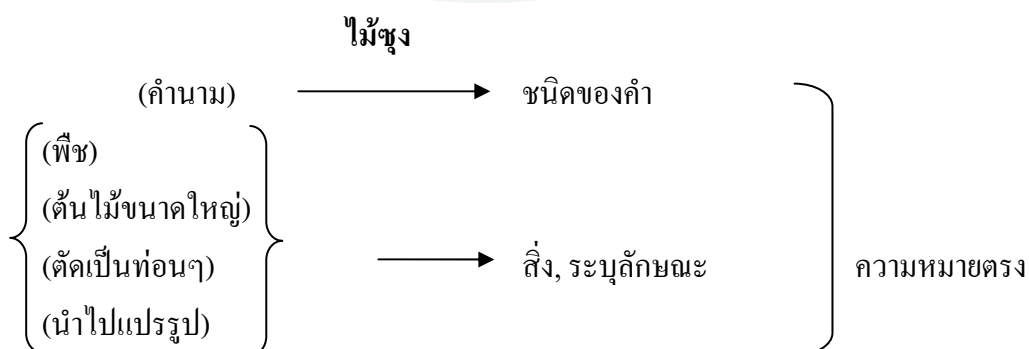
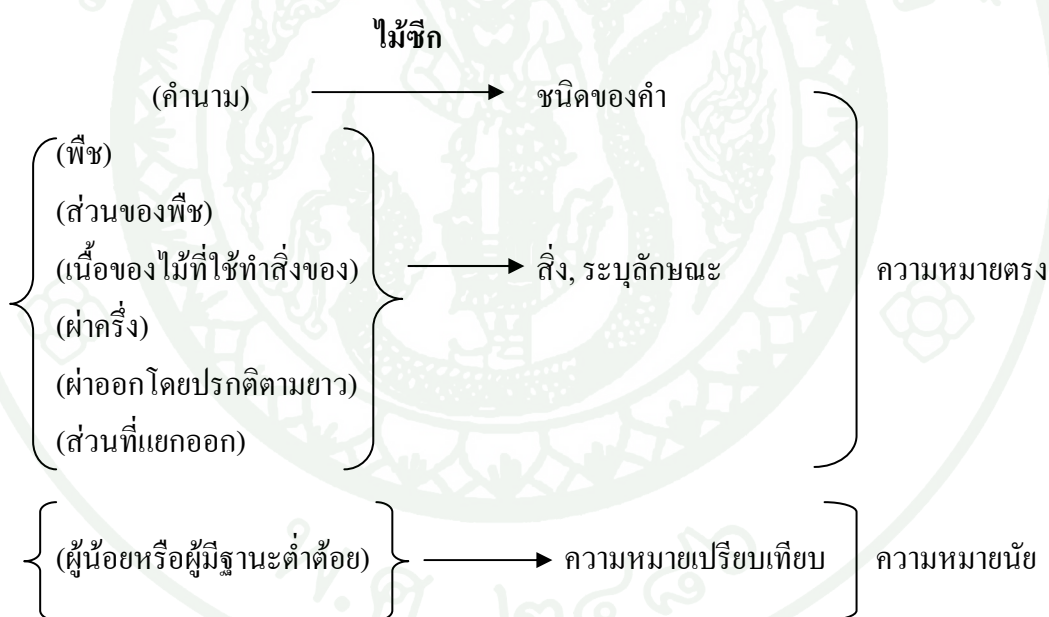
ไม้ น. คำรวมเรียกพืชทั่วไป โดยปรกติมีราก ลำต้น กิ่ง ก้าน และใบ, เรียกเนื้อของต้นไม้ที่ใช้ทำสิ่งของต่างๆ มีลักษณะเป็นท่อน แผ่น หรือค้อน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 884)

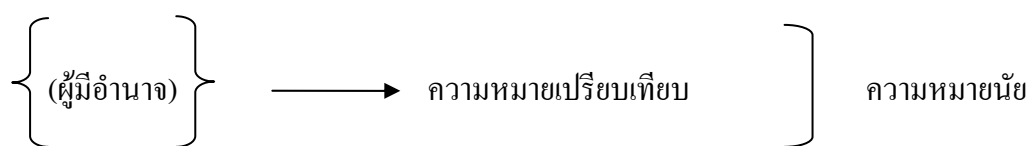
ซีก น. ส่วนที่ผ่าครึ่ง, ส่วนของสิ่งบางอย่างเช่นไม้ไผ่หรือแดงโมที่ผ่าออกโดยปรกติตามยาว, โดยปริยายหมายความว่า ด้าน, ส่วน, เช่น ร่างกายตายไปซีกหนึ่ง ปลาทุซีกนี้; ลักษณะนามเรียกส่วนที่แยกออกนั้น เช่น มะม่วงซีกหนึ่ง แดงโม 1 ซีก; ใช้สำหรับมาตราเงินโบราณเท่ากับ **๕** ของเฟื้อง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 380)

ซุง น. ต้นไม้ขนาดใหญ่ที่ตัดเป็นท่อนๆ ก่อนแปรรูป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 382)

คัด ก. จัดให้เผยหรือเคลื่อนที่ เช่น คัดไม้ซุง, ใช้พายหรือแจวจ่น้ำออกจากตัว, ตรงข้ามกับวาดเรือ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 239)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 71 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “พริ้ว” และ “ไม้ซีก”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	พริ้ว	ไม้ซีก
ความหมายตรง	(มีด)	+	-
	(ของมีคม)	+	-
	(ขนาดใหญ่)	+	-
	(ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด)	+	-
	(ส่วนของพืช)	-	+
	(เนื้อของไม้ที่ใช้ทำสิ่งของ)	-	+
	(ผ่าครึ่ง)	-	+
	(ผ่าออกโดยปรกติตามยาว)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(ผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อย)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “พริ้ว” และ “ไม้ซีก” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “พริ้ว” และ “ไม้ซีก” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อย)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “พริ้ว” และ “ไม้ซีก”

ตารางที่ 72 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “น้ำ” และ “ไม้ซุง”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	น้ำ	ไม้ซุง
ความหมายตรง	(ของเหลว)	+	-
	(ใส)	+	-
	(แหล่งน้ำ)	+	-
	(ขนาดใหญ่)	+/-	+
	(ต้นไม้ขนาดใหญ่)	-	+
	(ตัดเป็นท่อนๆ)	-	+
	(นำไปแปรรูป)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ผู้มีอำนาจ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “น้ำ” และ “ไม้ซุง” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “น้ำ” และ “ไม้ซุง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ขนาดใหญ่) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ ผู้มีอำนาจ)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “น้ำ” และ “ไม้ซุง” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ของเหลว) (ใส) (แหล่งน้ำ) (ต้นไม้ขนาดใหญ่) (ตัดเป็นท่อนๆ) (นำไปแปรรูป)

ตารางที่ 73 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “พินน้ำ” และ “คัต”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	พินน้ำ	คัต
ความหมายตรง	(ฟาดลงไป)	+	-
	(ด้วยของมีคม)	+	-
	(ตัด, แยก, ขาดจากกัน)	+	-
	(ทำให้ได้รับบาดเจ็บ)	+	-
	(ของเหลว)	+	-
	(ใส่)	+	-
	(แหล่งน้ำ)	+	-
	(ขนาดใหญ่)	+	-
	(จับ)	-	+
	(ทำให้เปียกหรือเคลื่อนที่)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(การคัดค้านผู้มีอำนาจ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “พิน” และ “คัต” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “พินน้ำ” และ “คัต” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คัดค้านผู้มีอำนาจ)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “พินน้ำ” และ “คัต”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “พริ้วพินน้ำ ไม่เห็นรอย” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ไม้ซีก (คัต) ไม้ซุง” ซึ่งมีความหมายว่า เป็นผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อยไปคัดค้านผู้มีอำนาจย่อมไม่สำเร็จ มีแต่จะเป็นอันตรายไป

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “พร้า” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+มีด) (+ของมีคม) (+ขนาดใหญ่) (+ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด) คำว่า “พิน” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ฟาดลงไป) (+ด้วยของมีคม) (+ตัด, แยก, ขาดจากกัน) (+ทำให้ได้รับบาดเจ็บ) และคำว่า “น้ำ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ของเหลว) (+ใส) (+แหล่งน้ำ) (+ขนาดใหญ่) อธิบายความได้ว่า “พร้า” คือ มีดขนาดใหญ่ เป็นของมีคมที่ใช้เป็นเครื่องมือสำหรับเกี่ยว เกี่ยวตัด ถาง หรือขุด ตามธรรมชาติแล้วของมีคมย่อมมีอันตราย หากใช้อย่างไม่ระมัดระวัง ก็อาจได้รับบาดเจ็บได้ การนำพร้าไป “พินน้ำ” หมายถึง มุ่งทำอันตราย หรือมุ่งให้ได้รับบาดเจ็บตามธรรมชาติ “น้ำ” เป็นของเหลว ใส มีรูปร่างไม่คงที่ การนำ “พร้า” ไปพินโดยประสัจจะให้น้ำนั้นแยก หรือขาดออกจากกันนั้น ย่อมเป็นไปได้ สำนวน “พร้าพินน้ำ ไม่เห็นรอย” จึงมีความหมายว่า เป็นผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อยไปคัดค้านผู้มีอำนาจย่อมไม่สำเร็จ มีแต่จะเป็นอันตรายไป เหมือนการนำพร้าไปพินน้ำ ก็ไม่เกิดผลใดๆ ต่อมา ดังนั้นคำว่า “พร้า” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ผู้่น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อย) “น้ำ” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ผู้มีอำนาจ) และ “พินน้ำ” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+การคัดค้านผู้มีอำนาจ)

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ไม้ซีก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ส่วนของพืช) (+เนื้อของไม้ที่ใช้ทำสิ่งของ) (+ผ่าครึ่ง) (+ผ่าออกโดยปรกติตามยาว) และคำว่า “ไม้ซุง” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ต้นไม้ขนาดใหญ่) (+ตัดเป็นท่อนๆ) (+นำไปแปรรูป) อธิบายความได้ว่า คำว่า “ไม้” คือ ส่วนเนื้อของต้นไม้ มีลักษณะแข็ง สามารถนำมาแปรรูปเพื่อใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย เช่น ปลูกสร้างบ้านเรือน ทำเครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ เป็นต้น “ไม้ซีก” คือ ท่อนไม้ที่นำมาผ่าครึ่งตามแนวยาว ไม้ที่นำมาผ่านี้จะเป็นไม้ท่อนใหญ่หรือท่อนเล็กก็ได้ ส่วน “ไม้ซุง” เป็นต้นไม้ขนาดใหญ่ มีจุดศูนย์กลางโดยรอบขนาดใหญ่ เวลาจะนำมาใช้ประโยชน์ต้องตัดเป็นท่อนๆ ตามแนวขวาง แล้วจึงนำไปแปรรูปต่อไป ดังนั้น “ไม้ซีก” ย่อมมีขนาดเล็กกว่า “ไม้ซุง” คำว่า “ไม้ซีก” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ผู้่น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อย) ส่วนไม้ซุง ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ผู้มีอำนาจ) สำนวน “ไม้ซีกไม้ซุง” นี้ บางทีก็มีผู้กล่าวว่า “ไม้ซีกคัดไม้ซุง” หมายถึง การนำไม้ซีกซึ่งมีขนาดเล็กกว่า มีความแข็งแรงน้อยกว่าไปจัดไม้ซุง โดยประสัจจะจะให้ผ่อหรือเคลื่อนที่ ย่อมเป็นไปได้ยาก การพยายามนำไม้ซีกไปจัดไม้ซุงนั้นอาจทำให้ไม้ซีกนั้นหักได้ สำนวน “ไม้ซีก (คัด) ไม้ซุง” จึงมีความหมายว่า เป็นผู้่น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อยไปคัดค้านผู้มีอำนาจย่อมไม่สำเร็จ มีแต่จะเป็นอันตรายไป

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน โดยสำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “พริ้ว” และ “น้ำ” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ไม้ซีก” และ “ไม้ซุง” ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ (+ผู้น้อยหรือผู้มีฐานะต่ำต้อย) และ (+ผู้มีอำนาจ) สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “พินน้ำ” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “คัด” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+การคัดค้านผู้มีอำนาจ)

“ไฟทางนอก - อย่าเสาะมาจุดในเรือน”

“ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 158)

สำนวนไทใหญ่ *pɔd/crɯŋ - y, sɯm: j dɯn: tɯn*

/p^haj⁴ ta:ŋ⁴ nɔ:k³ - ja:² sɔ:k³ ma:⁴ tsu:t² na w⁴ hɔ:n⁴/

ไฟ ต่าง นอก - หย่า สือก ม้า จุด เนื้อ เอ็น

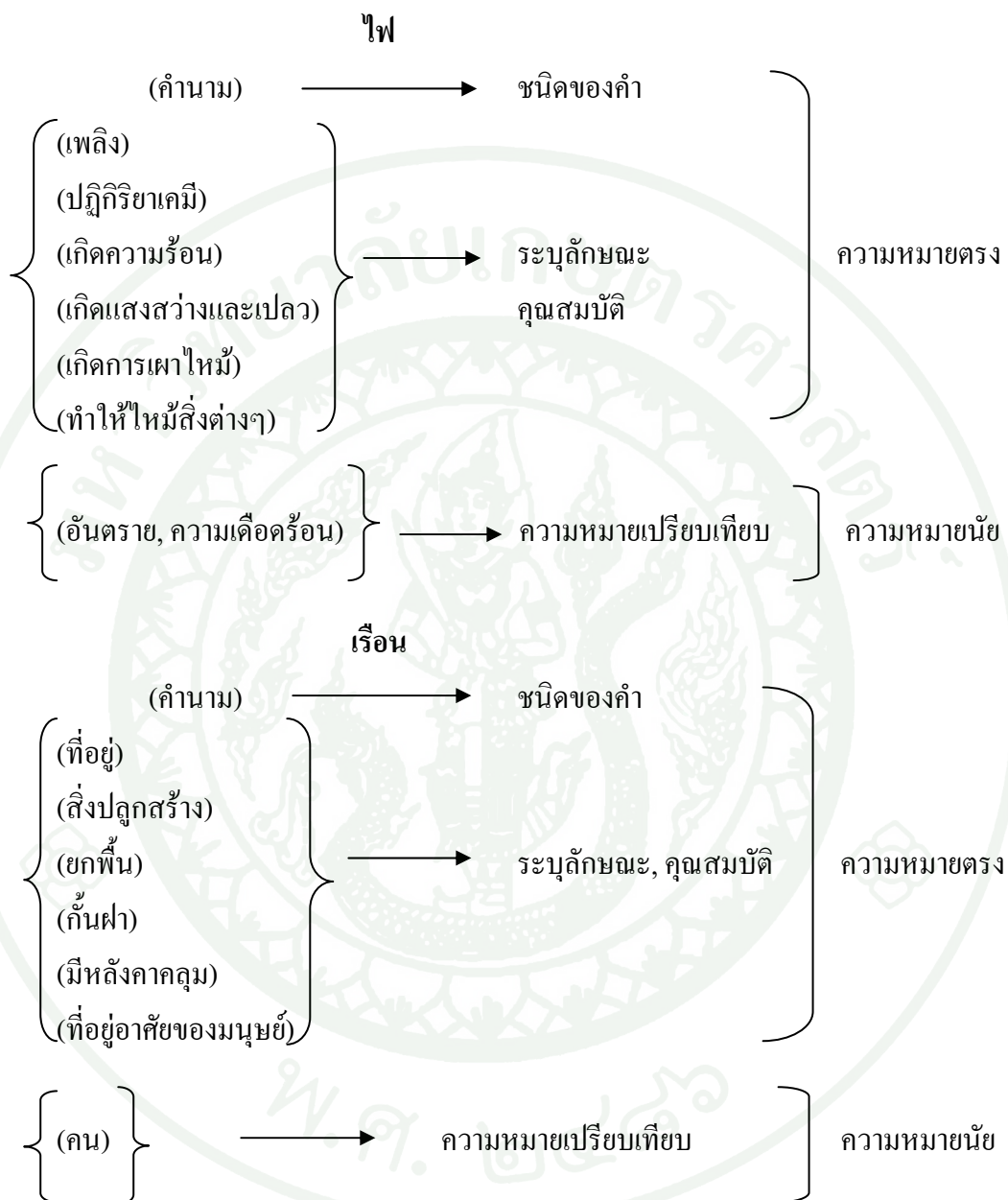
“ไฟทางนอก - อย่าเสาะมาจุดในเรือน”

ความหมาย ทำอะไรที่เป็นเหตุให้อันตรายมาถึงตัว

ไฟ น. ชื่อธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม; ผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลว คือ กลุ่มแก๊สที่กำลังลุกไหม้ ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ ได้; ผ่านการอยู่ไฟมาแล้ว เช่น สามไฟ คือ อยู่ไฟมาแล้ว 3 ครั้ง; ไฟฟ้า เช่น ไฟสว่าง, โดยปริยาย หมายถึง ความเดือดร้อน เช่น ตอนนี้บ้านเมืองกำลังเป็นไฟ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 815)

เรือน น. สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่, ที่อยู่; ชื่อหนึ่งของดาวฤกษ์อาศเลขามี 5 ดวง ดาวนกออยู่ในปล่อง หรือดาวอสิเลสะ ก็เรียก; ทรวดทรง เช่น เรือนผม, ที่รับเพชรพลอย เช่น เรือนแหวน; จำนวน เช่น เงินเรือนหมื่น ราคาเรือนแสน; ลักษณะนาม ใช้เรียกนาฬิกา เช่น นาฬิกาเรือนหนึ่ง นาฬิกา 2 เรือน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 975)

อรรถลักษณะของคำ

ถำนวนไทยมาตรฐาน “ชักน้ำ(เรือ)เข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน”

ความหมาย ทำอะไรที่เป็นเหตุให้อันตรายมาถึงตัว

ชัก ก. น้ำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 353)

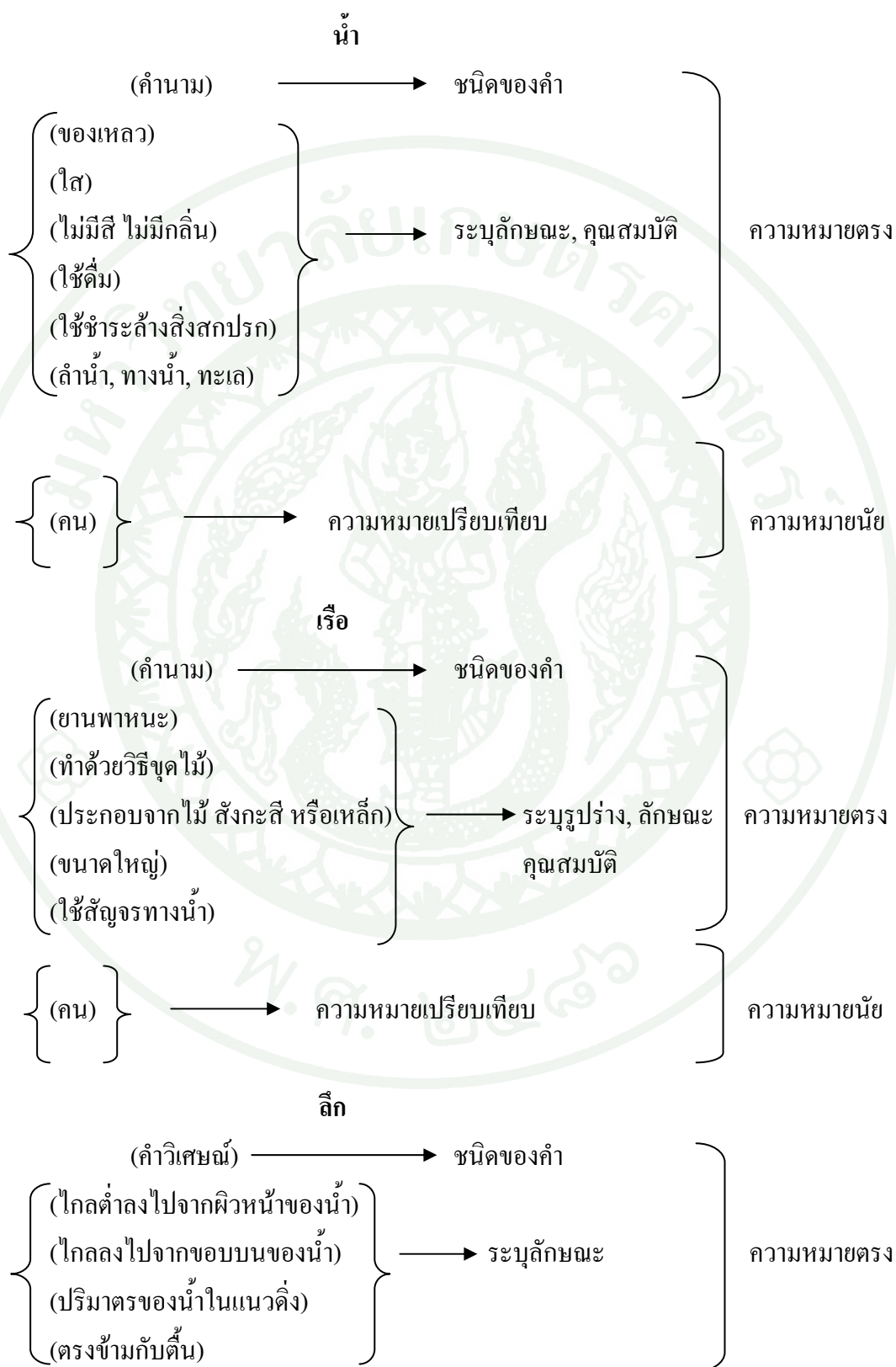
น้ำ น. สารประกอบซึ่งมีองค์ประกอบเป็นธาตุไฮโดรเจนและออกซิเจนในอัตราส่วน 1: 8 โดยน้ำหนัก เมื่อบริสุทธิ์มีลักษณะเป็นของเหลว สี ไม่มีสี กลิ่น รส มีประโยชน์มาก เช่น ใช้ดื่ม ชำระล้างสิ่งสกปรก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 579)

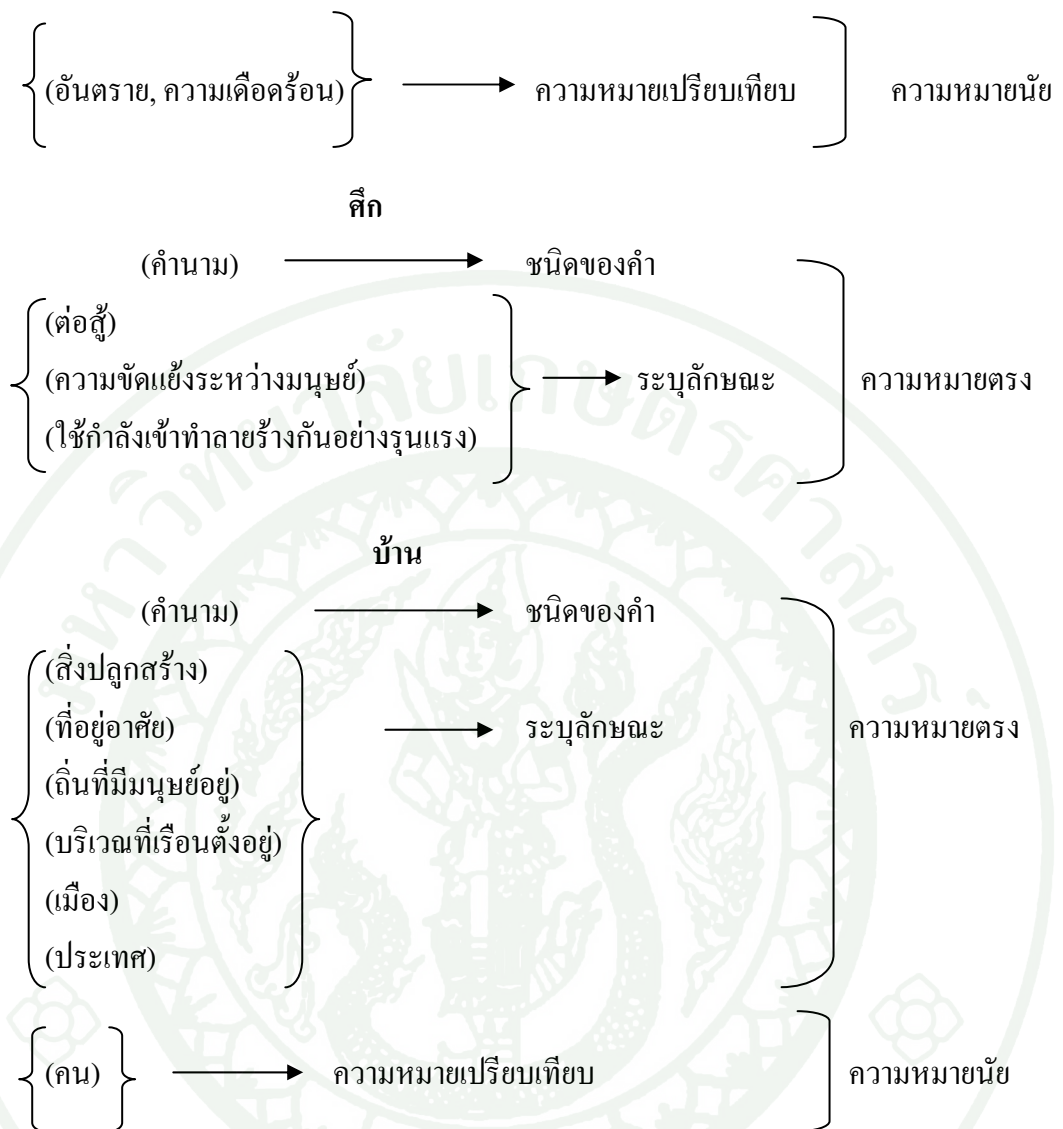
เรือ น. ยานพาหนะที่ใช้สัญจรไปมาในน้ำ มักทำด้วยวัสดุไม้ทั้งต้นหรือนำกระดาน สังกะสี เหล็ก เป็นต้น มาประกอบกันเข้า; ตัวหมากrukที่เดินตาตรงได้ตลอด; (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 970)

ลึก ว. ต่ำลงไปจากขอบมากกว่าปกติ เช่น ขามก้นลึก, ไกลต่ำลงไปจากผิวหน้าหรือ ขอบบน เช่น ทะเลลึก น้ำลึก เหวลึก, ไกลเข้าไปจากขอบเป็นต้น เช่น ป่าลึก ซอยลึก; หยั่งรู้ได้ยาก เช่น ความคิดลึก; ตรงข้ามกับ ตื้น. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1017)

บ้าน น. สิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย เช่น บ้านพักตากอากาศ บ้านเช่า, บริเวณที่ เรือนตั้งอยู่ เช่น เขตบ้าน, หมู่บ้าน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน, ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่ เช่น สร้างเป็นบ้านเป็นเมือง; (กฎ) โรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างสำหรับใช้เป็นที่อยู่อาศัย ซึ่งมีเจ้าบ้านครอบครอง และหมายความรวมถึงแพหรือเรือซึ่งจอดเป็นประจำและใช้เป็นที่อยู่ประจำ หรือสถานที่หรือยานพาหนะอื่นซึ่งใช้เป็นที่อยู่อาศัยประจำได้ด้วย. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 623)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 74 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไฟ” (น้ำ) “ลิก” และ “ศึก”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ไฟ	(น้ำ) ลิก	ศึก
ความหมายตรง	(ค่านาม)	+	-	-
	(ปฏิกิริยาเคมี)	+	-	-
	(เกิดการเผาไหม้)	+	-	-
	(ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ)	+	-	-
	(ของเหลว)	-	+	-
	(ลำนํ้า, ทางน้ำ)	-	+	-
	(ไหลต่ำลงไปจากผิวหน้าของน้ำ)	-	+	-
	(ปริมาตรของน้ำในแนวตั้ง)	-	+	-
	(ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์)	-	-	+
	(ใช้กำลังเข้าทำลายร้างกันอย่างรุนแรง)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	อันตราย, ความเดือดร้อน	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ไฟ” (น้ำ) “ลิก” และ “ศึก” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “ไฟ” (น้ำ) “ลิก” และ “ศึก” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คนเก่ง, แสดงตนว่าเก่ง)
2. ไม่พบอรรถลักษณะในความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “ไฟ” (น้ำ) “ลิก” และ “ศึก”

ตารางที่ 75 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เรือ” “เรือน” และ “บ้าน”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เรือ	เรือน	บ้าน
ความหมายตรง	(ยานพาหนะ)	+	-	-
	(ใช้สัญจรทางน้ำ)	+	-	-
	(สิ่งปลูกสร้าง)	-	+	+
	(ที่อยู่อาศัยของมนุษย์)	-	+	+
	(ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่)	-	+	+
	(บริเวณที่เรือนตั้งอยู่)	-	-	+
	(เมือง)	-	-	+
	(ประเทศ)	-	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ			
	(คน)	+	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “เรือ” “เรือน” และ “บ้าน” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เรือ” “เรือน” และ “บ้าน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ คน)
2. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เรือน” และ “บ้าน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+ สิ่งปลูกสร้าง) (+ ที่อยู่อาศัยของมนุษย์) (+ ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่) และความหมายนัย (+คน)
3. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “เรือ” “เรือน” และ “บ้าน” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (บริเวณที่เรือนตั้งอยู่) (เมือง) (ประเทศ)
4. ไม่พบอรรถลักษณะของความหมายตรงของคำว่า เรือ ที่เหมือนกับคำว่า “เรือน” และ “บ้าน”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำ พบคำที่นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

ประเภท ↓ ↑	ที่อยู่		ชั้นที่ 1
	เรือน	บ้าน	ชั้นที่ 2 พ้องความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เรือน” และ “บ้าน” ได้ดังนี้

1. คำว่า “เรือน” และ “บ้าน” มีความหมายระบุถึง “ที่อยู่” เหมือนกัน มีคำว่า “ที่อยู่” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “เรือน” และ “บ้าน” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “ที่อยู่” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “เรือน” และ “บ้าน” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์” เพราะคำว่า “เรือน” และ “บ้าน” มีความหมายระบุถึง “ที่อยู่” เหมือนกัน แต่คำว่า “บ้าน” มีความหมายตรงบางส่วนที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า “เรือน” คือ มีความหมายระบุถึง (ที่อยู่อาศัย) (ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่) (บริเวณที่เรือนตั้งอยู่) (เมือง) (ประเทศ)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ไฟทางนอก อย่าเสาะมาจุดในเรือน” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน” ซึ่งมีความหมายว่า ทำอะไรที่เป็นเหตุให้อันตรายมาถึงตัว
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ไฟ” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง อันตราย, ความเดือดร้อน เนื่องจากคำว่า “ไฟ” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (เกิดความร้อน) (เกิดแสงสว่างและเปลว) และ (ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ) ไฟเป็นสิ่งที่มิประโยชน์ แต่ไฟก็มีโทษเหมือนกัน เพราะไฟสามารถเผาไหม้ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้ คำว่า “เรือน”

ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คน เนื่องจากคำว่า “เรือน” มีอรรถลักษณะของคำใน ความหมายตรงที่สำคัญ คือ (ที่อยู่อาศัยของมนุษย์) เรือนมีความสำคัญกับมนุษย์ เป็นที่พักพิง ค้ำกันภัยจากธรรมชาติ จากโจรผู้ร้าย เป็นทรัพย์สินหลักฐาน เป็นที่สะสมทรัพย์ เป็นศูนย์รวมของ คนในครอบครัว สำนวน “ไฟทางนอก อย่าเสาะมาจุดในเรือน” หมายความว่า การนำไฟเข้ามาจุด ในเรือนของตน ก็เท่ากับการนำอันตราย นำความเดือดร้อนเข้ามาสู่ตน

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำเปรียบเทียบอยู่สองประเด็น คือ “ชักน้ำเข้าลึก” และ “ชักเรือเข้าลึก” คำว่า “ชัก” หมายความว่า นำ คำว่า “ชักน้ำ” จึงมีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรง คือ (ลำนํ้า, ทางน้ำ, ทะเล) หมายความว่า นำน้ำเข้ามาทำให้ลำนํ้า, ทางน้ำ ลึกขึ้น คำว่า “ลึก” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (ไกลต่ำลงไปจากผิวหน้าของน้ำ) (ปริมาตรของ น้ำในแนวดิ่ง) และ (ตรงข้ามกับตื้น) “น้ำลึก” ย่อมทำให้เกิดอันตรายได้ง่าย ประเด็นที่สอง ขุนวิจิตรมาตรา อธิบายไว้ว่า “ชักน้ำเข้าลึก” บางทีก็พูดกันว่า “ชักเรือเข้าลึก” คำว่า “เรือ” อรรถลักษณะ ของคำในความหมายตรง คือ (ยานพาหนะ) (ใช้สัญจรทางน้ำ) เมื่อนำเรือเข้าไปตกทะเลลึก หมายถึง ออกไปอยู่กลางทะเลใหญ่ลึกล้า ก็มักเป็นอันตราย “ชักน้ำเข้าลึก” และ “ชักเรือเข้าลึก” มีความหมาย หลักอยู่ที่คำว่า “ลึก” ซึ่งหมายถึง “อันตราย” ส่วนคำว่า “ชักน้ำ” และ “ชักเรือ” หมายถึง นำตนเข้าไปหาความเดือดร้อน ส่วน “ชักศึกเข้าบ้าน” คำว่า “ศึก” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรง หมายถึง (ต่อสู้) (ความขัดแย้งระหว่างมนุษย์) “ศึก” จึงมีความหมายถึง อันตราย และความเดือดร้อน ส่วนคำว่า “บ้าน” มีอรรถลักษณะของคำ คือ (ที่อยู่อาศัย) (บริเวณที่เรือนตั้งอยู่) (เมือง) (ประเทศ) คำว่า “บ้าน” มีความหมายตรงเช่นเดียวกับคำว่า “เรือน” แต่คำว่าบ้านมีความหมายที่กว้างกว่าเรือน คือ หมายความว่า เมือง ประเทศ ได้ สำนวน “ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน” จึงหมายถึง การนำตนเข้าไปหาความเดือดร้อน หรือการนำความเดือนร้อนมาสู่ตนหรือประเทศชาติบ้านเกิดเมืองนอน ก็ได้

4. คำว่า “เรือน” ในสำนวนไทใหญ่ และคำว่า “บ้าน” ในสำนวนไทยมาตรฐาน เป็นคำ ในหมวดความหมายเดียวกัน และความสัมพันธ์แบบ “พ้องความหมายแบบไม่สมมูล” เนื่องจาก คำว่า “บ้าน” มีความหมายตรงบางส่วนที่มีความหมายกว้างกว่าคำว่า “เรือน” คือ มีความหมายระบุถึง (ที่อยู่อาศัย) (ถิ่นที่มีมนุษย์อยู่) (บริเวณที่เรือนตั้งอยู่) (เมือง) (ประเทศ)

“ไฟเรือนใต้ - อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ”

“ตัดไฟต้นลม”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 33)

สำนวนไทยใหญ่ **pb'inrd,T- y,hmpinrn**

/p^haj⁴ hæ:n⁴ taʉ³ - ja:² hau³ maj³ hæ:n³ nò:¹/

ไฟ ไ้้น เตื่อ - หย่าเหื่อ ไ้้ม ไ้้น เหนอ

“ไฟเรือนใต้ - อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ”

ความหมาย ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป

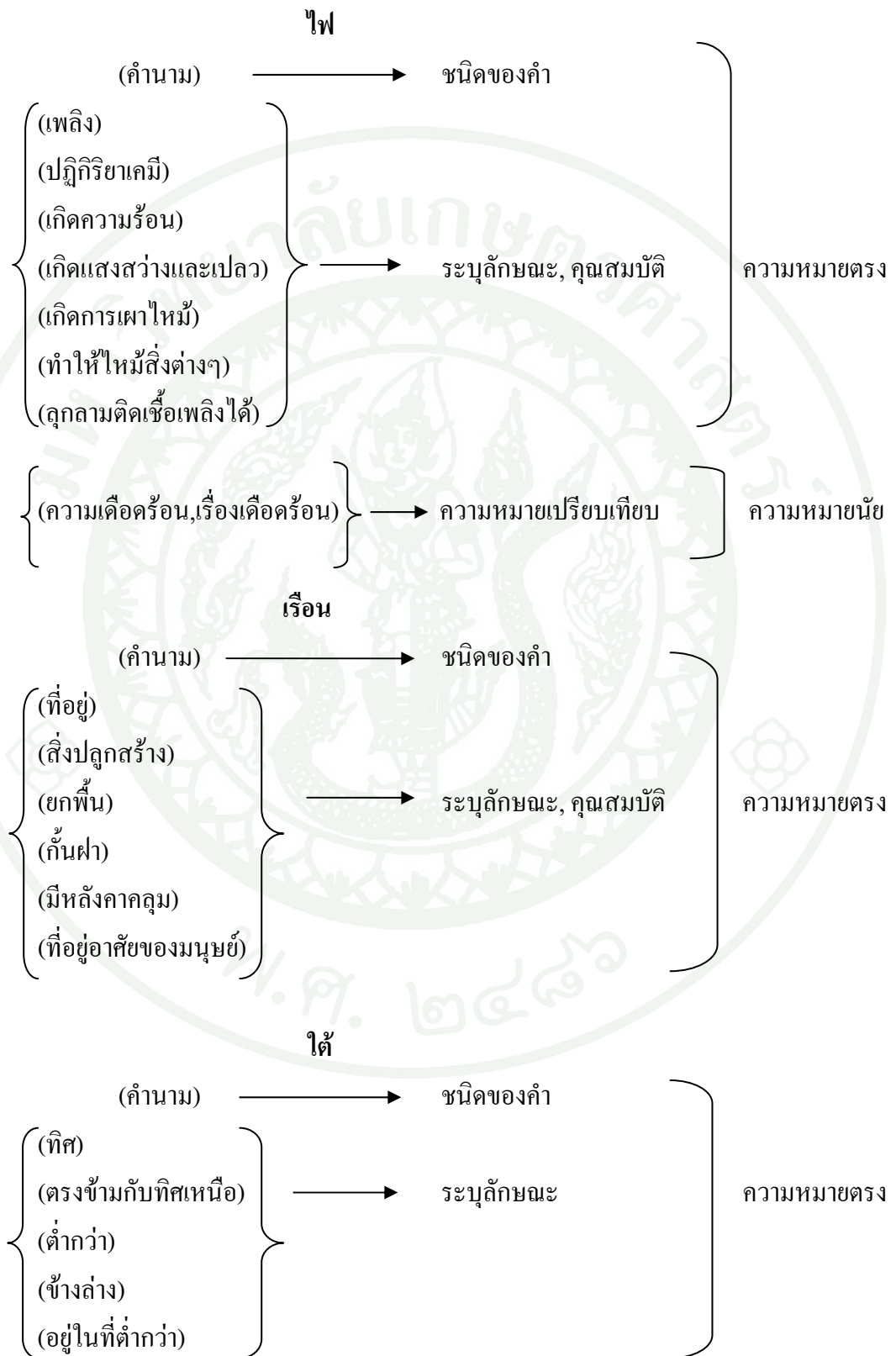
ไฟ น. ชื่อธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม; ผลจากปฏิกิริยาเคมีซึ่งก่อให้เกิดความร้อน แสงสว่าง และเปลว คือ กลุ่มแก๊สที่กำลังลุกไหม้ ทำให้ไหม้สิ่งต่าง ๆ ได้; ผ่านการอยู่ไฟมาแล้ว เช่น สามไฟ คือ อยู่ไฟมาแล้ว 3 ครั้ง; ไฟฟ้า เช่น ไฟสว่าง, โดยปริยายหมายถึงความเดือดร้อน เช่น ตอนนี้บ้านเมืองกำลังเป็นไฟ. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 815)

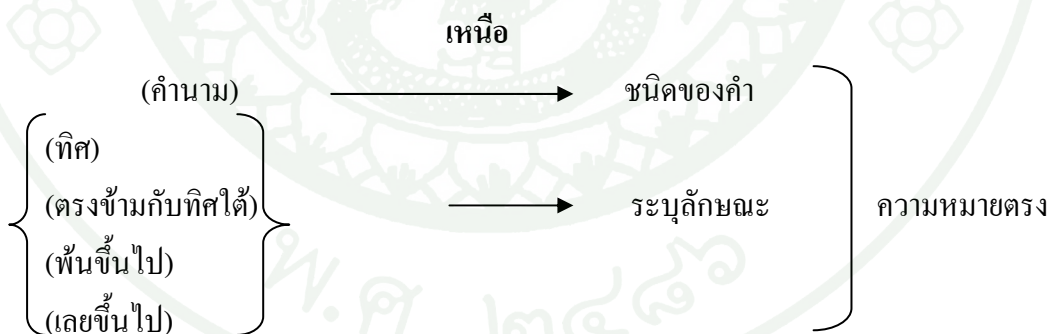
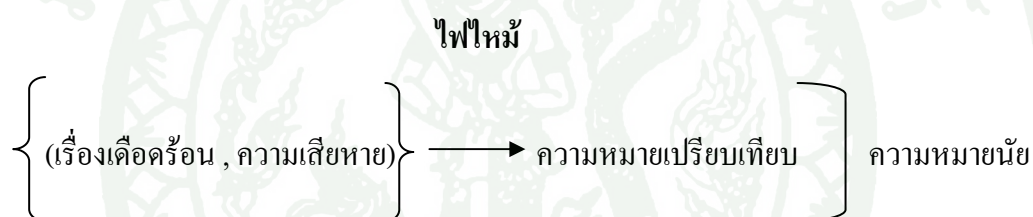
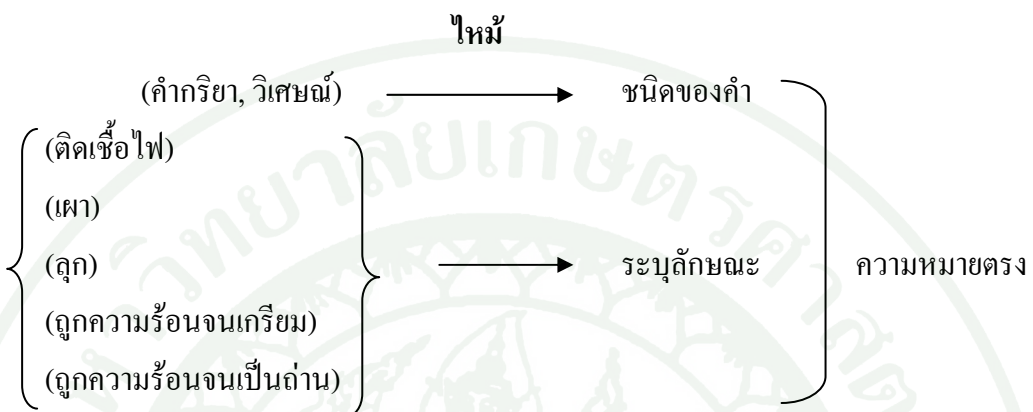
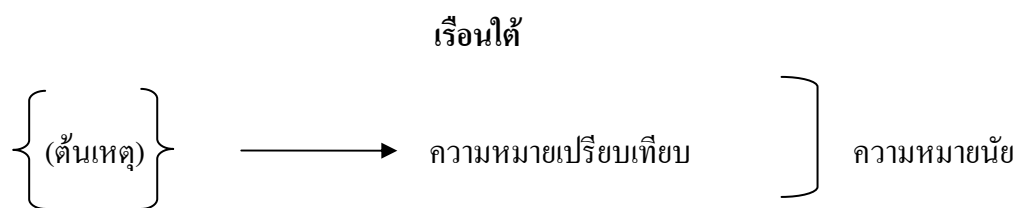
เรือน น. สิ่งปลูกสร้างที่ยกพื้นและกันฝน มีหลังคาคลุม สำหรับเป็นที่อยู่, ที่อยู่; ชื่อหนึ่งของดาวฤกษ์อาศเลขา มี 5 ดวง ดาวนกออยู่ในปล่อง หรือดาวอสิเลสะ ก็เรียก; ทรวดทรง เช่น เรือนผม, ที่รับเพชรพลอย เช่น เรือนแหวน; จำนวน เช่น เงินเรือนหมื่น ราคาเรือนแสน; ลักษณะนามใช้เรียกนาฬิกา เช่น นาฬิกาเรือนหนึ่ง นาฬิกา 2 เรือน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 975)

เหนือ น. ชื่อทิศตรงข้ามกับทิศใต้, ทิศที่อยู่ทางซ้ายมือเมื่อหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เรียกว่า ทิศเหนือ, ทิศอุดร ก็ว่า. บ. พ้นขึ้นไป, เลยขึ้นไป, เช่น เมฆลอยอยู่เหนือภูเขา. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1303)

ใต้ ว. ที่อยู่ในที่หรือฐานะต่ำกว่าสิ่งอื่นเมื่อมีการเปรียบเทียบกัน เช่น รถไฟใต้ดิน อยู่ใต้ อานาจ, ตรงข้ามกับ เหนือ เช่น ใต้ลม, ต่ำกว่าพื้นผิวดระดับหรือเกณฑ์ เช่น ใต้ดิน ใต้น้ำ. น. ทิศที่อยู่ตรงข้ามกับทิศเหนือ, ทิศที่อยู่ทางขวามือ เมื่อหันหน้าไปทางทิศตะวันออก เรียกว่า ทิศใต้, ทิศทักษิณ ก็ว่า. บ. ข้างล่าง เช่น อยู่ใต้ต้นไม้. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 482)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ตัดไฟต้นลม”

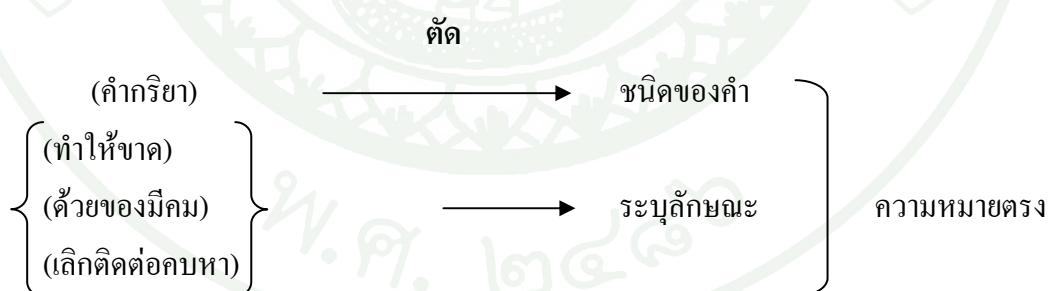
ความหมาย ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป

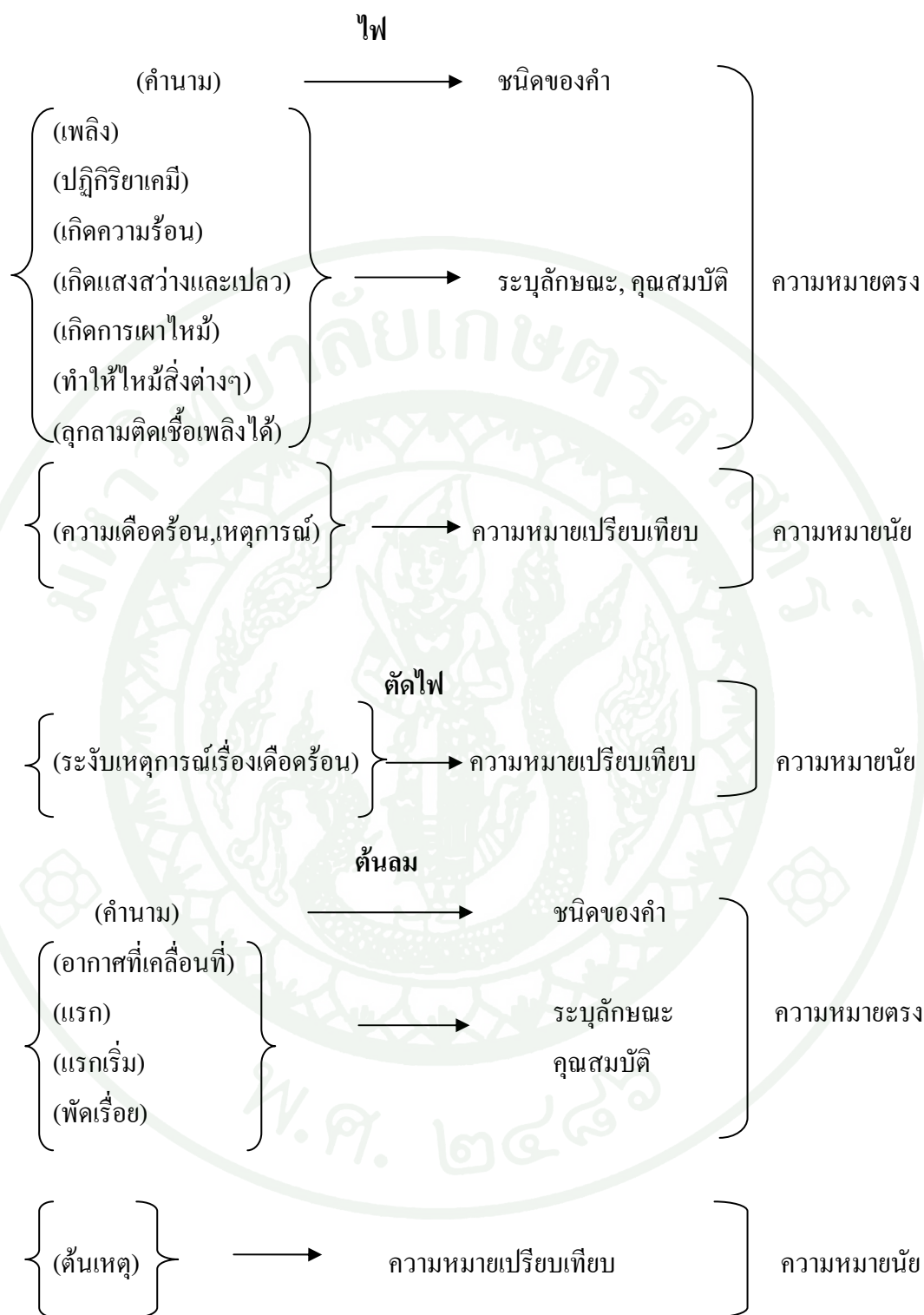
ตัด ก. ทำให้ขาดด้วยของมีคม เช่น ตัดกระดาษ ตัดผ้า; ทอน เช่น ตัดเงินเดือน, ถัด เช่น เดินตัดทาง; ตัดสิ่งใดสิ่งหนึ่งทำให้เป็นสิ่งที่สำเร็จรูป เช่น ตัดเสื้อ ตัดรองเท้า; โดยปริยาย หมายถึง ลักษณะที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น ตัดญาติ ตัดกิเลส. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 450)

ต้น ว. แรก เช่น หน้าต้น; แรกเริ่ม เช่น แต่ต้น (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 422)

ลม น. ธาตุอย่างหนึ่งในธาตุทั้ง 4 ของร่างกาย คือ ดิน น้ำ ไฟ ลม, ถ้าลมในร่างกายแปรปรวนไม่ปกติจะทำให้เกิดอาการต่างๆ ได้ เช่น เป็นลม; ลมหายใจ เช่น หดลม สิ้นลม หมายความว่า ตาย; อากาศที่เคลื่อนที่; ชื่อโรคชนิดหนึ่ง มีอาการหลายอย่าง เช่น วิงเวียน หน้ามืด คลื่นเหียน, ถ้าอาการรุนแรงอาจถึงแก่เส้นสติหรือตายได้ เช่น เขาเป็นลมแน่นิ่งไป. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 987)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 76 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “เรือนใต้” และ “ต้นลม”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	เรือนใต้	ต้นลม
ความหมายตรง	(สิ่งปลูกสร้าง)	+	-
	(ที่อยู่อาศัยของมนุษย์)	+	-
	(ทิศ)	+	-
	(ข้างล่าง)	+	-
	(อยู่ในที่ต่ำกว่า)	+	-
	(แรก)	-	+
	(แรกเริ่ม)	-	+
	(อากาศที่เคลื่อนที่)	-	+
	(พัดเรื่อย)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ต้นเหตุ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “เรือนใต้” และ “ต้นลม” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “เรือนใต้” และ “ต้นลม” คือ และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ต้นเหตุ)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของกลุ่มคำ “เรือนใต้” และ “ต้นลม”

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	ทิศ		ชั้นที่ 1
	เหนือ	ใต้	ชั้นที่ 2 ตรงข้ามแบบทิศทาง

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เหนือ” และ “ใต้” ได้ดังนี้

1. คำว่า “ทิศ” อยู่ในชั้นที่ 1 เพราะมีความหมายครอบคลุมคำว่า “ใต้” และ “เหนือ” คำว่า “ใต้” และ “เหนือ” เป็นกลุ่มคำในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “ทิศ” อย่างหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “มีความหมายตรงข้ามแบบทิศทาง” เพราะมีบางส่วนของ “ความหมายตรง” ขัดแย้งกัน โดยที่คำว่า “ใต้” บ่งถึงความสัมพันธ์ต่อจุดจุดหนึ่งในทิศทางหนึ่ง ส่วนคำว่า “เหนือ” บ่งถึงความสัมพันธ์ต่อจุดจุดหนึ่งในทิศทางกลับกัน

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “ไฟเรือนใต้ อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ตัดไฟต้นลม” ซึ่งมีความหมายว่า ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ไฟ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เพลิง) (+เกิดการเผาไหม้) (+ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ) (+ลุกลามติดเชื้อเพลิงได้) คำว่า “ไฟ” นี้ เป็นปฏิกิริยาเคมีที่มีความร้อน มีแสงสว่าง เกิดการเผาไหม้ และลุกลามติดเชื้อเพลิง ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินได้ โดยปริยาย “ไฟ” จึงมีความเปรียบเทียบ หมายถึง (+ความเดือดร้อน, เรื่องเดือดร้อน) คำว่า “เรือน” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ที่อยู่) (+สิ่งปลูกสร้าง) (+ยกพื้น) (+กันฝน) (+มีหลังคาคลุม) ตามปกติ “เรือน” หรือที่อยู่อาศัยของชาวไทใหญ่มักปลูกยกพื้นสูง มุงคา ตอง หรือมุงหลังคาด้วยใบพลวงที่เย็บเป็นตับ พื้นปูฟากผากกรูกันด้วยฟาก หรือไม้ไผ่สาน รูปทรงของผังบ้านเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้า สันหลังคาอยู่ในแนวเหนือใต้ ตามคติที่ว่า ห้ามปลูกเรือนให้ตะวันได้หลังคา หลังคาลาดลงในแนวตะวันออก-ตะวันตก ตามวิธีการปลูกเรือนแบบนี้ เรือนจะหันหน้าไปทางทิศใต้หรือทางทิศเหนือเท่านั้น ดังนั้น กลุ่มคำ “เรือนใต้” และ “เรือนเหนือ” คำว่า “ใต้” และ “เหนือ” จึงมีความหมายหมายถึง ทิศ โดยคำว่า “ใต้” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทิศ) (+ข้างล่าง) (+อยู่ในที่ต่ำกว่า) ส่วนคำว่า “เหนือ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทิศ) (+ตรงข้ามกับทิศใต้) (+พ้นขึ้นไป) (+เลยขึ้นไป) ดังนั้น สำนวน

“ไฟเรือนได้ อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ” จึงมีความหมายว่า อย่าให้ไฟที่กำลังลุกไหม้อยู่ที่เรือนได้ กลุ่มคำ “เรือนได้” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง ดันเหตุ ลุกลามไหม้เลยขึ้นไปถึงเรือนเหนือ หรืออย่าให้ไฟที่เกิดขึ้นข้างล่างลุกลามขยายไปถึงข้างบน เปรียบเทียบหมายถึง อย่าให้เรื่องเดือดร้อน ลุกลามขยายใหญ่โตไป หรือต้องพยายามตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ไฟ” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เพลิง) (+เกิดการเผาไหม้) (+ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ) (+ลุกลามติดเชื้อเพลิงได้) คำว่า “ไฟ” นี้ เป็น ปฏิกริยาเคมีที่มีความร้อน มีแสงสว่าง เกิดการเผาไหม้ และลุกลามติดเชื้อเพลิง ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ ก่อให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินได้ โดยปริยาย “ไฟ” จึงมีความเปรียบเทียบ หมายถึง (+ความเดือดร้อน, เรื่องเดือดร้อน) คำว่า “ตัด” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ทำให้ขาด) (+ด้วยของมีคม) อธิบายความได้ว่า คำว่า “ไฟ” นี้เป็นปฏิกริยาเคมี ไม่ใช่วัตถุ จะใช้ของมีคมตัดให้ขาดไม่ได้ ดังนั้น กลุ่มคำ “ตัดไฟ” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ระงับเหตุการณ์เรื่องเดือดร้อน) ส่วนกลุ่มคำ “ดันลม” นั้น คำว่า “ดัน” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+แรก) (+แรกเริ่ม) และคำว่า “ลม” มีอรรถลักษณะความหมายตรง คือ (+อากาศที่เคลื่อนที่) (+พัดเรื่อย) อธิบายความได้ว่า เวลาเกิดเหตุเพลิงไหม้ เชื้อเพลิงเป็นปัจจัยที่จึงทำให้ไฟไหม้ไหม้รุนแรงมากขึ้น ส่วนกระแสลม จะเป็นปัจจัยที่ช่วยทำให้เพลิงลุกลามขยายไปในบริเวณใกล้เคียงได้มากยิ่งขึ้น กลุ่มคำ “ดันลม” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ดันเหตุ) ดังนั้น สำนวน “ตัดไฟแต่ดันลม” จึงมีความหมายว่า ตัดต้นเหตุเพื่อไม่ให้เหตุการณ์ลุกลามต่อไป

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ไฟ” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ความเดือดร้อน, เรื่องเดือดร้อน) เหมือนกัน สำนวนไทใหญ่ ใช้กลุ่มคำ “เรือนได้” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “ดันลม” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ดันเหตุ) เหมือนกัน โดยพบว่าสำนวนไทใหญ่เลือกใช้คำแสดงทิศ คือ “ได้” และ “เหนือ” โดยพบว่ากลุ่มคำ “เรือนได้” และ “เรือนเหนือ” นี้จะมีความสัมพันธ์กับลักษณะการก่อสร้างที่อยู่อาศัยของชาวไทใหญ่ ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ดัน” โดยพบว่ากลุ่มคำ “ดันลม” นี้มีความสัมพันธ์กับปัจจัยทางธรรมชาติที่ทำให้เหตุการณ์เพลิงไหม้ลุกลามมากยิ่งขึ้น แสดงการเปรียบเทียบหมายถึงเหตุการณ์เรื่องเดือดร้อนที่ลุกลามเกิดเป็นเรื่องใหญ่ยิ่งขึ้น

“ย้งน่านย้งร้าว - ย้งรัดย้งแตก”

“หักด้ามพร้าด้วยเข่า”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 620)

สำนวนไทยใหญ่ *gɔ̌ːcɔ̌ːj dr - gɔ̌ːdɔ̌ːj*

/kɔ̌ːj³ hɯŋ¹ kɔ̌ːj³ tsat⁵ - kɔ̌ːj³ hat⁵ kɔ̌ːj³ tɛ:k²/

ก้อย หึง ก้อย จู้ด - ก้อย ฮัด ก้อย แดก

“ย้งน่านย้งร้าว - ย้งรัดย้งแตก”

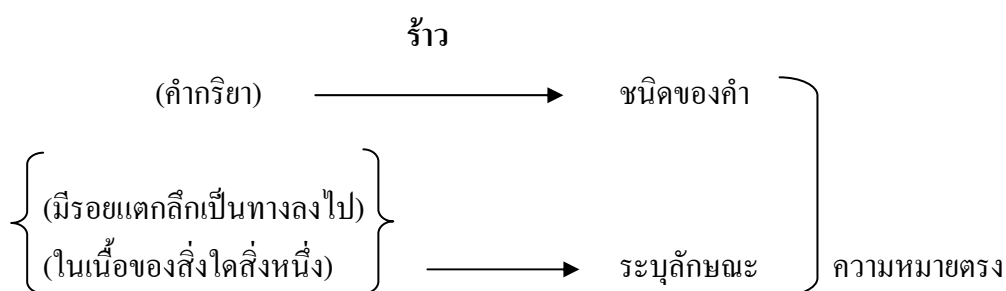
ความหมาย ใช้อำนาจบังคับอย่างหักโหมรุนแรง เพื่อให้กระทำตามความประสงค์ของตน

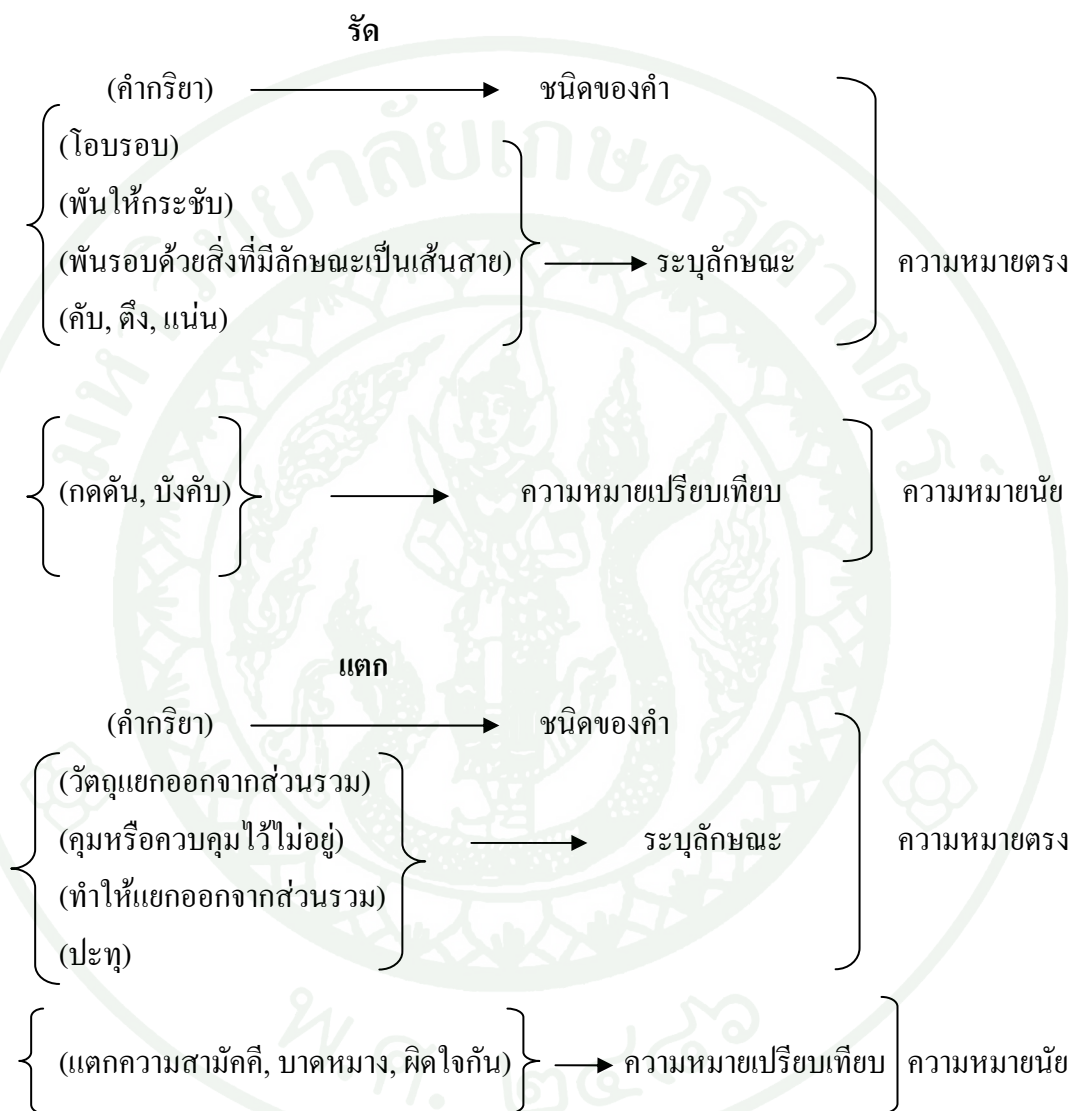
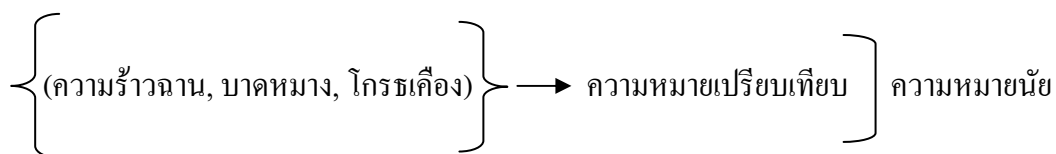
ร้าว ว. มีรอยแตกลึกเป็นทางลงไปในเรื่องของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น แก้วร้าว จานร้าว ผนังร้าว
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 955)

รัด ก. โอบรอบหรือพันให้กระชับ เช่น กอดรัด ฆูเหลื่อมรัด เอายางรัด, คับ, ตึง, เช่น แขนเสื้อรัด กระโปรงรัดสะโพก, โดยปริยาย หมายถึง อาการที่คล้ายคลึงเช่นนั้น เช่น เอาเม็ดย่อยดัดงอกทำให้ฝืด. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 942)

แตก ก. แยกออกจากส่วนรวม เช่น แก้วแตก ชามแตก, ทำให้แยกออกจากส่วนรวม เช่น แตกสามัคคี แตกหมู่คณะ; คุมหรือควบคุมไว้ไม่อยู่ เช่น แตกฝูง ไฟธาตุแตก ใจแตก ตบะแตก; ปะทุ เช่น ถ่านแตก (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 478)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “หักด้ามพร้าด้วยเข่า”

ความหมาย ใช้อำนาจบังคับอย่างหักโหมรุนแรง เพื่อให้กระทำตามความประสงค์ของตน

หัก ก. พับงอ, พับงอหรือทำให้พับโค้งเพื่อให้ขาดหรือหลุดออกจากกัน

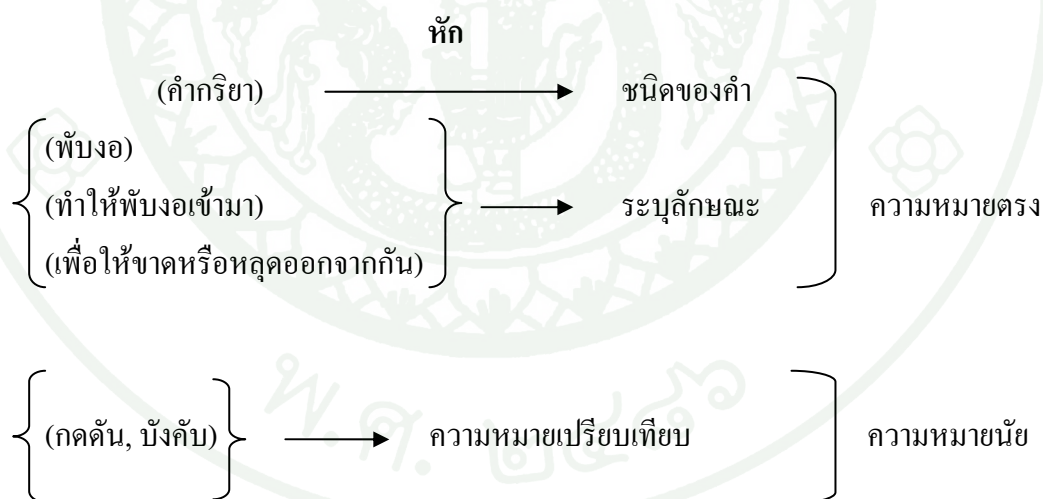
(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1280)

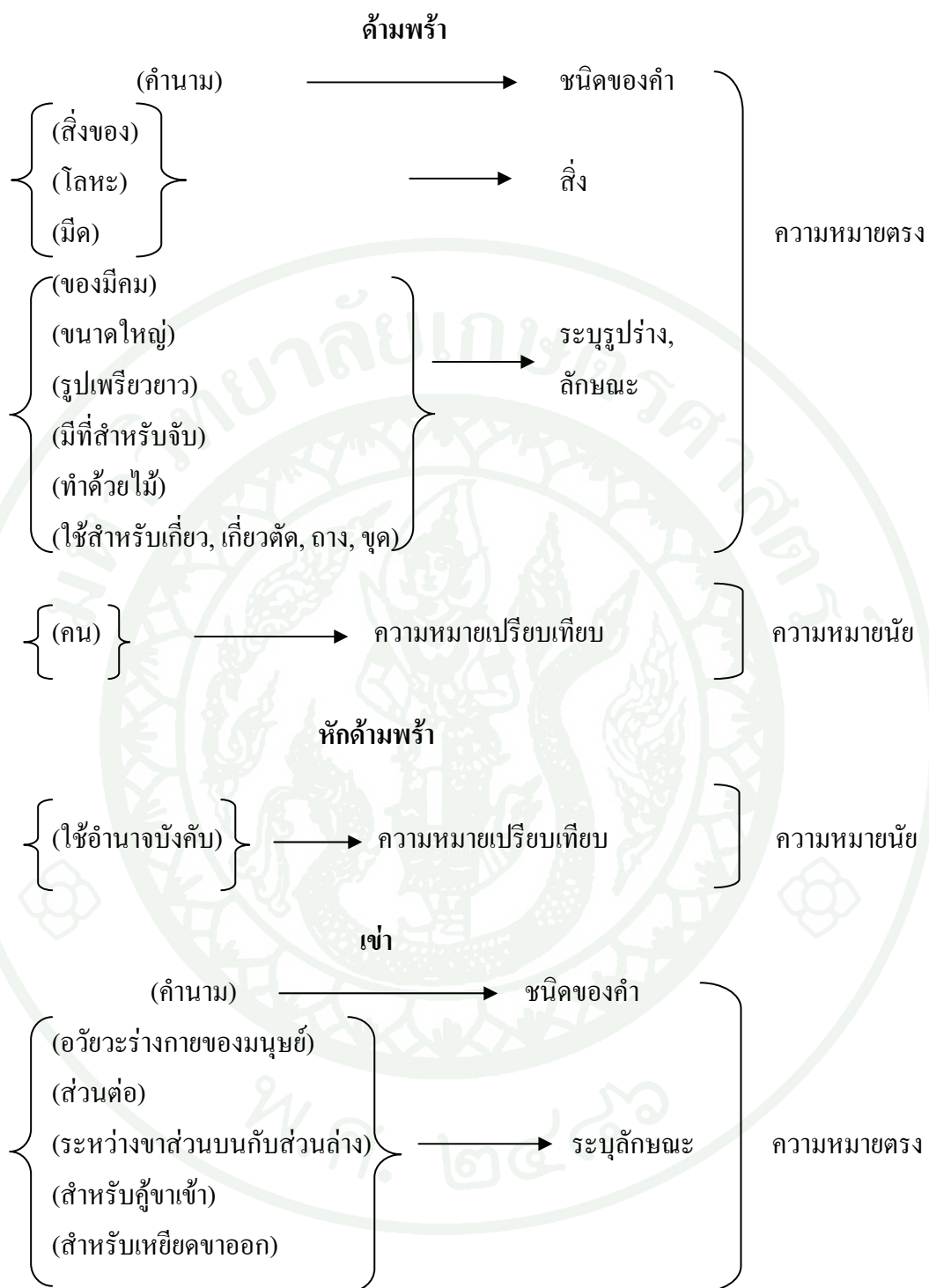
ด้าม น. ส่วนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ใช้ถือใช้จับ เช่น ด้ามมีด ด้ามขวาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 403)

พรว้า [พฺร้าว] น. มีดขนาดใหญ่, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวสำหรับถือกรีดกราย เรียกว่า พรว้ากราย หรือมีดกราย ทางถิ่นปักษ์ใต้เรียกว่า พรว้าโอ หรือ มีดโอ, ถ้าปลายเป็นข้อมีด้ามยาวสำหรับใช้เกี่ยว ตัด เรียกว่า พรว้าขอ หรือ มีดขอ, ถ้าปลายงุ้ม สั้นหนา และด้ามสั้น เรียกว่า พรว้าโต้, มีดโต้ หรือ อีโต้ ก็เรียก, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวด้ามงอๆ สำหรับหวดหญ้า เรียกว่า พรว้าหวด หรือ มีดหวด, ถ้าปลายแบน โตะมีคม สำหรับขุดดินได้ เรียกว่า พรว้าเสียม, ถ้าปลายตัดมีรูปโค้งนูนๆ เรียกว่า พรว้าถาง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 765)

เข้า น. ส่วนที่ต่อระหว่างขาส่วนบนกับขาส่วนล่าง สำหรับค้ำขาเข้าและเหยียดขาออก เช่น ลูกเข้า ตีเข้า ขึ้นเข้า, ราชศัพท์ว่า พระขานู (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 199)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 77 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “รัด” และ “หัก”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	รัด	หัก
ความหมายตรง	(โอบรอบ)	+	-
	(พันให้กระชับ)	+	-
	(พันรอบด้วยสิ่งที่มีลักษณะเป็นเส้นสาย)	+	-
	(คับ, ตึง, แน่น)	+	-
	(พับงอ)	-	+
	(ทำให้พับงอเข้ามา)	-	+
	(เพื่อให้ขาดหรือหลุดออกจากกัน)	-	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (กดดัน, บังคับ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “รัด” และ “หัก” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “รัด” และ “หัก” คือ อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+กดดัน, บังคับ)
2. ไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกันของคำว่า “รัด” และ “หัก”

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “อิงนานอิงร้าว ยิ่งรัดยิ่งแตก” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “หักค้ำพรวดด้วยเข่า” ซึ่งมีความหมายว่าใช้อำนาจบังคับอย่างหักโหมรุนแรง เพื่อให้กระทำตามความประสงค์ของตน

2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “ร้าว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+มีรอยแตกลึกเป็นทางลงไป) (+ในเนื้อของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง) และคำว่า “แตก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+วัตถุแยกออกจากส่วนรวม) (+ทำให้แยกออกจากส่วนรวม) อธิบายความได้ว่า คำกริยา “ร้าว” และ “แตก” จะเกี่ยวข้องกับวัตถุที่เป็นของแข็ง จำพวก หินแข็ง ไม้ เช่น ภาชนะแก้ว จาน ชาม กระชก เครื่องปั้นดินเผา แม่พิมพ์ รูปปั้น ที่ได้จากการหล่อปูนปลาสเตอร์ หรือสิ่งก่อสร้างที่ทำจากซีเมนต์ เป็นต้น ส่วนของวัตถุเหล่านี้ไม่ทนทานต่อแรงกระแทก ไม่มีความต้านทานต่อแรงบีบอัดที่รุนแรง เมื่อถูกแรงกระแทกหรือบีบอัดจะทำให้เนื้อของวัตถุเกิดรอยแตกลึกเป็นทางลงไป

ในเนื้อ และเมื่อเกิดรอยร้าวแล้ว นานวันเข้าก็จะเกิดการแตกหัก เสียหาย นำกลับมาทำให้ติดและนำกลับมาใช้ใหม่ไม่ได้ คำว่า “ร้าว” และ “แตก” นี้ จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ความร้าวฉาน, บาดหมาง, โกรธเคือง) (+แตกความสามัคคี, บาดหมาง, ผิดใจกัน) ส่วนนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “รัด” แสดงถึงสาเหตุที่ทำให้วัตถุเกิดการร้าวและแตก โดยคำว่า “รัด” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+โอบรอบ) (+พันให้กระชับ) (+พันรอบด้วยสิ่งที่มีลักษณะเป็นเส้นสาย) (+คับ, ตึง, แน่น) เมื่อพิจารณาความหมายตรงแล้วพบว่า “การรัด” คือ การโอบรัด บีบอัด ให้วัตถุคับ ตึง แน่น ยิ่งพยายามรัดให้แน่นมากยิ่งขึ้น วัตถุก็ยิ่งทนต่อแรงบีบอัดไม่ไหว ในที่สุดก็ต้องแตกเสียหาย คำว่า “รัด” จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+กดดัน, บังคับ) ส่วน “อิงนาน ยิ่งร้าว ยิ่งรัดยิ่งแตก” จึงมีความหมายว่า ยิ่งพยายามใช้กำลังอำนาจบังคับอย่างรุนแรง เพื่อให้ทำตามประสงค์ของตน ก็ยิ่งทำให้เกิดการต่อต้าน เกิดความโกรธเคือง ร้าวฉาน บาดหมาง ผิดใจกัน ซึ่งการกระทำเช่นนี้ไม่เป็นผลดี

3. ส่วนนวลไทยมาตรฐานใช้คำว่า “หัก” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+พับงอ) (+ทำให้พับงอเข้ามา) (+เพื่อให้ขาดหรือหลุดออกจากกัน) “ด้ามพรว้า” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+มีด) (+ของมีคม) (+ขนาดใหญ่) (+มีที่สำหรับจับ) (+ทำด้วยไม้) (+ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด) อธิบายความได้ว่า “พรว้า” คือมีดขนาดใหญ่ มีชื่อเรียกตามลักษณะรูปร่างและวัตถุประสงค์ในการใช้ เช่น ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวสำหรับถือกรีดกราย เรียกว่า พรว้ากราย หรือ มีดกราย ทางถิ่นปักษ์ใต้เรียกว่า พรว้าโอ หรือ มีดโอ ถ้ามีลักษณะปลายเป็นขอมมีด้ามยาวสำหรับใช้เกี่ยวตัด เรียกว่า พรว้าขอ หรือ มีดขอ ถ้าลักษณะปลายงุ้ม สั้นหนา และด้ามสั้น เรียกว่า พรว้าไต้, มีดไต้ หรือ อีไต้ ถ้าลักษณะเป็นรูปเพรียวยาวด้ามงอๆ สำหรับหวดหญ้า เรียกว่า พรว้าหวด หรือมีดหวด ถ้าปลายแบนโตมีคม สำหรับขุดดินได้ เรียกว่า พรว้าเสียม และถ้าปลายตัดมีรูปโค้งนูนๆ เรียกว่า พรว้าถาง ปกติแล้ว “ด้ามพรว้า” จะทำด้วยไม้ขนาดใหญ่และแข็งแรง เพื่อให้จับได้ถนัดมือ และส่วนของมีดไม่หลุดออกจากด้าม แต่ “พรว้าหวด” เป็นพรว้าที่มีรูปเพรียวยาว และมีด้ามงอ ใช้สำหรับหวดหญ้า การที่ด้ามพรว้างอนี้ ขุนวิจิตรมาตราได้ตั้งข้อสังเกตไว้ว่า อาจเกิดจากการตัดไม้โค้งงอเพื่อช่วยให้จับได้ถนัดมือ เพราะการหวดหญ้านี้ ต้องออกแรงฟาดพรว้าลงไปที่หญ้าแรงๆ อีกประการหนึ่ง การ “หักด้วยเข่า” เป็นลักษณะการจับวัตถุด้านปลายทั้งสองด้านด้วยสองมือให้แน่น จากนั้นเหวี่ยงแขนทุ่มวัตถุลงมาโดยออกแรงใช้เข้ากระทุ้งรับอย่างแรง เพื่อทำให้วัตถุแยก, แตก หรือ หัก เช่น การหักด้ามไม้ เป็นต้น การ “หักด้วยเข่า” นี้ จึงหมายถึง ตั้งใจทำให้แตกหักอย่างรุนแรง “พรว้าหวด” นี้ต้องใช้มือค่อยๆ ดัดจึงจะงอพอเหมาะกับการจับ หากพยายามใช้เข้ากระทุ้งอย่างรุนแรงเพื่อให้ด้ามงอ แทนที่พรว้าจะงอก็กลับหักเสียหายไป ดังนั้น คำว่า “หัก” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+กดดัน, บังคับ) กลุ่มคำ “ด้ามพรว้า” มีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง (+คน) ส่วนนวล “หักด้ามพรว้าด้วยเข่า” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง การใช้อำนาจบังคับอย่างหักโหมรุนแรงเพื่อให้กระทำตามความประสงค์ของตน

3. ส่วนนวนไทใหญ่และส่วนคนไทยมาตรฐานใช้คำต่างหมวดความหมายกัน โดยส่วนไทใหญ่ใช้คำว่า “รัด” ส่วนส่วนคนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “หัก” ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน หมายถึง (+กดดัน, บังคับ) ลักษณะส่วนนวนไทใหญ่ จะไม่นำวัตถุมาเปรียบเทียบเพื่อแสดงตัวอย่าง แต่จะเน้นกริยา “รัด” และแสดงผลที่เกิดจากการ “รัด” อย่างรุนแรง ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+การใช้อำนาจบังคับอย่างรุนแรง) ส่วนส่วนคนไทยมาตรฐานจะเน้นตัวอย่างพฤติกรรมในชีวิตประจำวัน โดยแสดงตัวอย่างว่า “การหักด้ามพร้าด้วยเข่า” เป็นลักษณะการกระทำที่รุนแรง ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+การใช้อำนาจบังคับอย่างรุนแรง) เช่นเดียวกัน

“รอวันที่มีงานเขาไม่เต็ม - รอฝนเงินฝนทองมันก็ไม่ตกมา”

“สร้างวิมานในอากาศ”

(ขุนวิจิตรมาตรา, 2538: 554)

จำนวนไทใหญ่ t_v;w n r b a m r g v; - t_v;F b c h r a m r d ũ

/ t^ha:³ wan⁴ pɔ:⁴ ʔam² ka:⁴ - t^ha:³ fo:n¹ ɲw:n³ ʔam² to:k⁴/

ถ้า วัน ป้อย อำ ก้า - ถ้า โผน จิน อำ ไต๋ก

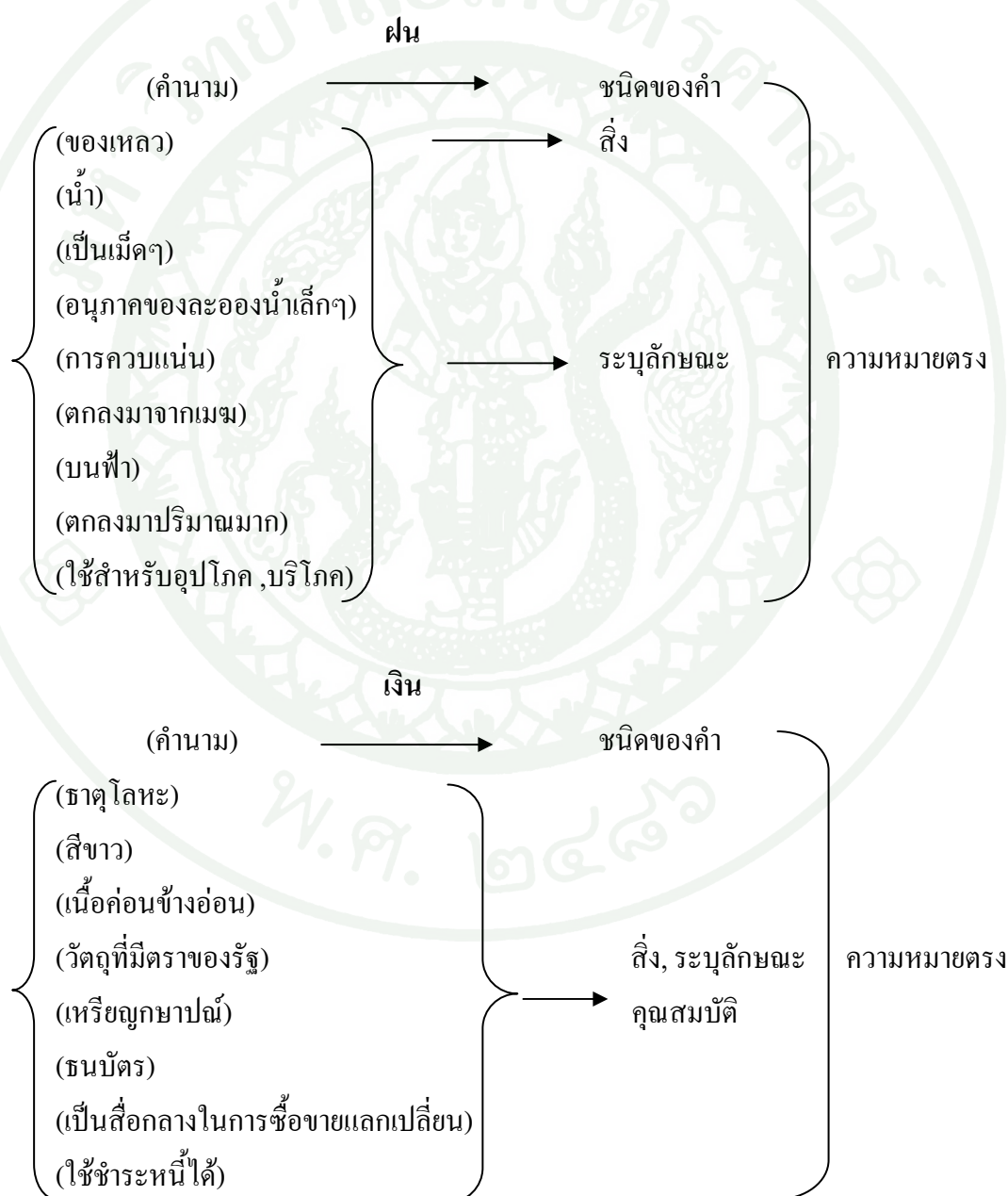
“รอวันที่มีงานเขาไม่เต็ม – รอฝนเงินฝนทองมันก็ไม่ตกมา”

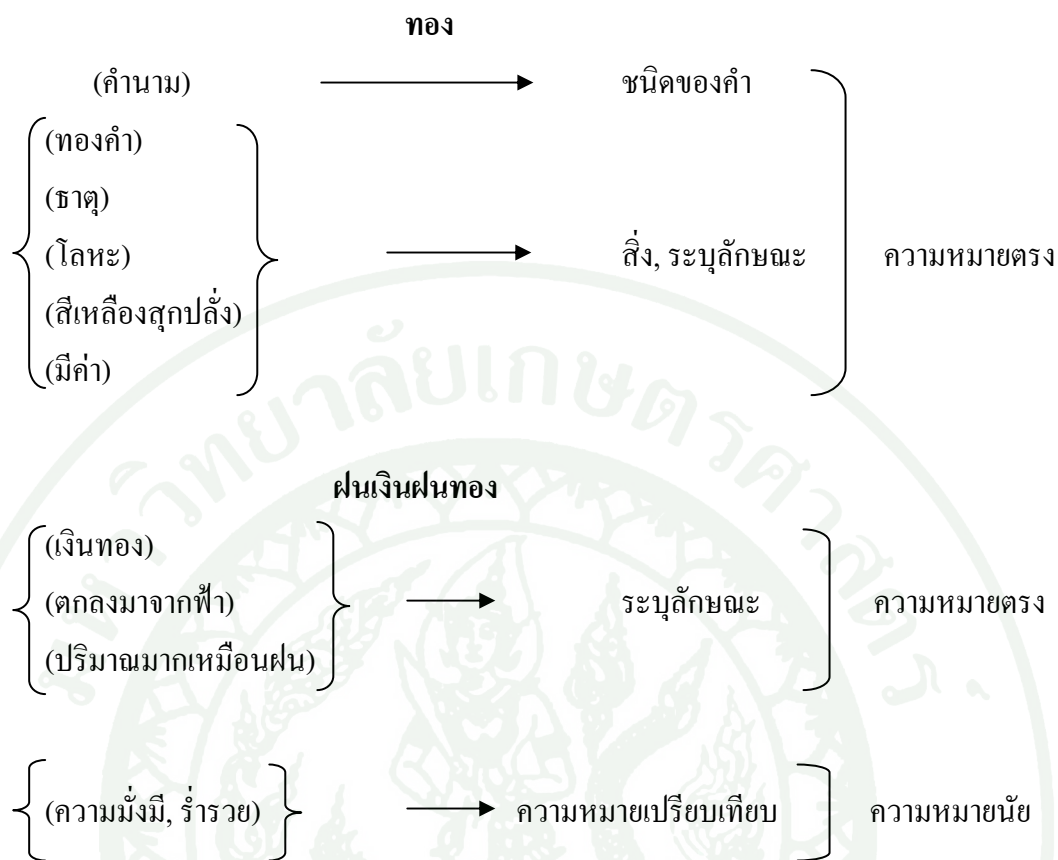
ความหมาย ใฝ่ฝันถึงความมั่งมี

ฝน น. น้ำที่ตกลงมาจากเมฆเป็นเม็ดๆ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 746)

เงิน น. ธาตุลำดับที่ 47 สัญลักษณ์ Ag เป็นโลหะสีขาว เนื้อค่อนข้างอ่อน หลอมละลายที่ 960.8 °ซ. (อ. silver); วัตถุที่ใช้วัดราคาในการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน, วัตถุที่มีตราของรัฐ ใช้ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย, ได้แก่ เหรียญกระษาปณ์และธนบัตร, เงินตรา ก็เรียก; โบราณใช้ว่า เงิน เงิน หรือเงิน กัมมิ; (เศรษฐ) วัตถุที่กำหนดให้ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนหรือชำระหนี้. (อ. money). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 280)

ทอง น. ธาตุแท่งชนิดหนึ่งเนื้อแน่นมาก สีเหลืองสุกปลั่ง เป็นโลหะมีค่า เช่น ป่อทอง เหยียทอง ทองแท่ง ทองลิ่ม, เรียกเต็มว่า ทองคำ; เรียกสิ่งที่ทำด้วยทองเหลืองว่า ทอง ก็มี เช่น กระตะทอง หม้อทอง, โดยปริยายหมายถึงสีเหลือง ๆ อย่างสีทอง เช่น เนื้อทอง ผมทอง แสงทอง, ใช้ประกอบสิ่งต่างๆ บางอย่างโดยอนุโลมตามลักษณะสี เป็นชื่อเรียกเฉพาะ เช่น ขนมหทอง คือ ขนชนิดหนึ่ง รูปวงกลม มีน้ำตาหยดข้างบน, ปลาทอง คือ ปลาชนิดหนึ่ง ตัวสีเหลืองหรือแดงส้ม. วรรณคดีของคำ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 508)

สำนวนไทยมาตรฐาน “สร้างวิมานในอากาศ”

ความหมาย ใฝ่ฝันถึงความมั่งมี

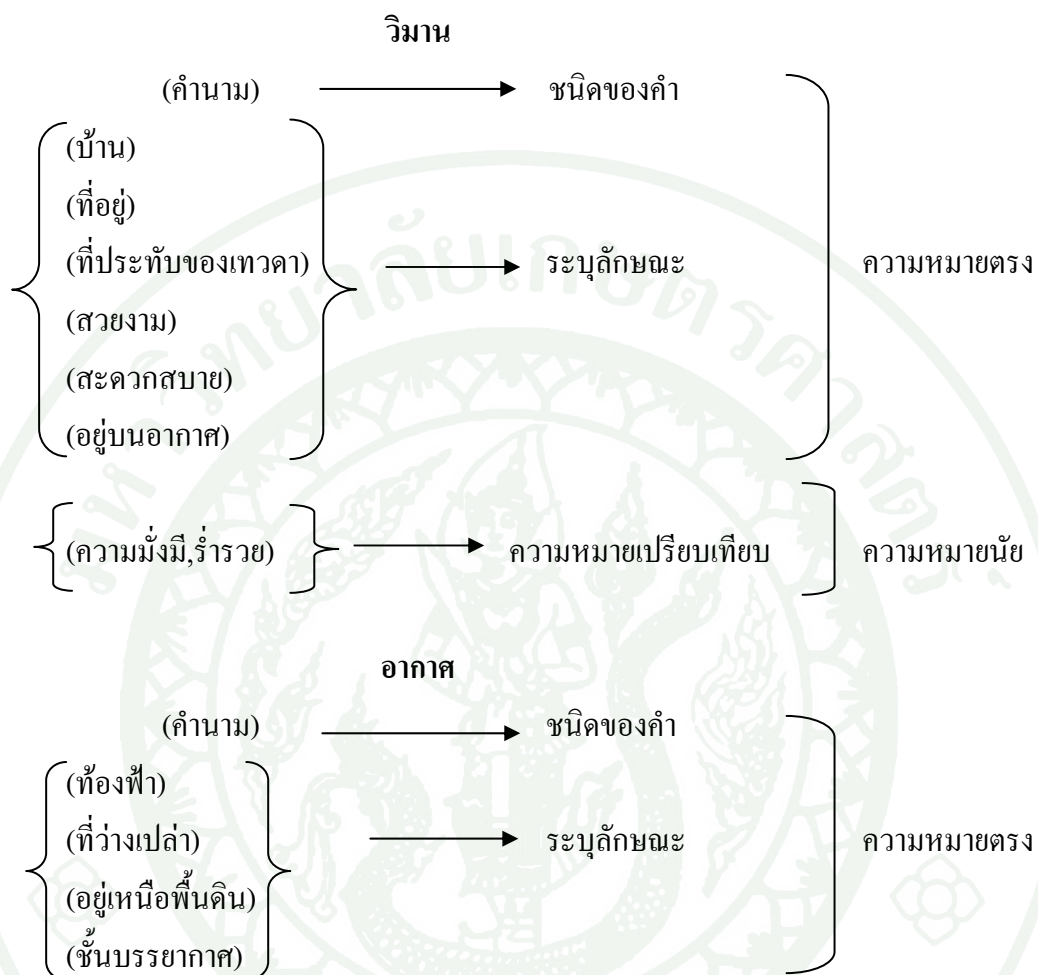
วิมาน น. ที่อยู่หรือที่ประทับของเทวดา; ยานทิพย์. (ป., ส.). (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546:

1079)

อากาศ [อากาศ, อากาศสะ-] น. แก๊สผสมที่ประกอบด้วยไนโตรเจนและออกซิเจนเป็นส่วนใหญ่ ใช้หายใจหรือช่วยในการเผาไหม้เป็นต้น; (ปรัชญา) ที่ที่ว่างเปล่าซึ่งมีอยู่เป็นเอกเทศจากสสาร, เป็นธาตุอย่าง 1 ใน 6 คือ ปรวิธาตุ (ธาตุดิน) อาโปธาตุ (ธาตุน้ำ) เตโชธาตุ (ธาตุไฟ) วาโยธาตุ (ธาตุลม) อากาศธาตุ (ที่ว่างเปล่า) และวิญญานธาตุ (ธาตุรู้); ท้องฟ้า เช่น นกบินไปในอากาศ; บางทีใช้หมายถึงสภาพดินฟ้าอากาศโดยทั่วไป เช่น เช้านี้อากาศดีจัง. (ส.; ป. อากาศ).

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1359)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 78 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ฝนเงินฝนทอง” และ “วิมาน”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	ฝนเงินฝนทอง	วิมาน
ความหมายตรง	(เหรียญกษาปณ์)	+	-
	(ธนบัตร)	+	-
	(โลหะสีขาว)	+	-
	(ทองคำ)	+	-
	(มีค่า)	+	-
	(เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน)	+	-
	(ตกลงมาจากฟ้า)	+	-
	(ปริมาณมากเหมือนฝน)	+	-
	(บ้าน)	-	+
	(ที่อยู่)	-	+
	(ที่ประทับของเทวดา)	-	+
	(อยู่บนอากาศ)	+	+
	(สวยงาม)	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ		
	(ความมั่งมี, ร่ำรวย)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “ฝนเงินฝนทอง” และ “วิมาน” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า ฝนเงินฝนทอง และวิมาน คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+อยู่บนอากาศ) (+สวยงาม) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ความมั่งมี, ร่ำรวย)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า ฝนเงินฝนทอง และวิมาน คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (เหรียญกษาปณ์) (ธนบัตร) (โลหะสีขาว) (ทองคำ) (มีค่า) (เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน) (ตกลงมาจากฟ้า) (ปริมาณมากเหมือนฝน) (บ้าน) (ที่อยู่) (ที่ประทับของเทวดา)

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “รอวันที่มีงานเขาไม่เดิน รอฝนเงินฝนทองมันก็ไม่ตกมา” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “สร้างวิมานในอากาศ” ซึ่งมีความหมายว่าใฝ่ฝันถึงความมั่งมี
2. สำนวนไทใหญ่ใช้กลุ่มคำ “ฝนเงินฝนทอง” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “ความมั่งมี, ร่ำรวย” คำว่า “ฝน” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (ของเหลว) (น้ำ) (เป็นเม็ดๆ) (ตกลงมาจากเมฆ) (ตกลงมาปริมาณมาก) คำว่า “เงิน” และ “ทอง” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (ธาตุโลหะ) (เหรียญกษาปณ์) (ธนบัตร) (เป็นสื่อกลางในการซื้อขายแลกเปลี่ยน) (มีค่า) (สีเหลืองสุกปลั่ง) จากอรรถลักษณะของคำในความหมายตรง “เงิน” และ “ทอง” เป็นวัตถุที่มีค่า สร้างความมั่งมี ความร่ำรวยได้ ตามธรรมชาติ “ฝน” ที่ตกมาจากฟ้า เป็นของเหลว เงินทองย่อมไม่ตกลงมาปริมาณมากเหมือนเม็ดฝน สำนวน “รอฝนเงินฝนทองมันก็ไม่ตกมา” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึงใฝ่ฝันถึงความมั่งมี ที่เป็นไปไม่ได้
3. สำนวนไทยมาตรฐาน “สร้างวิมานในอากาศ” คำว่า “วิมาน” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (บ้าน) (ที่อยู่) (ที่ประทับของเทวดา) (สวยงาม) (อยู่บนอากาศ) คำว่า “อากาศ” มีอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ คือ (ท้องฟ้า) (ที่ว่างเปล่า) (อยู่เหนือพื้นดิน) มนุษย์จะไปสร้างวิมานอยู่บนอากาศย่อมเป็นไปไม่ได้ จากอรรถลักษณะ (ที่ประทับของเทวดา) ย่อมหมายถึงความสวยงาม ความสะดวกสบาย ดังนั้น คำว่า “วิมาน” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึงความมั่งมี, ร่ำรวย สำนวน “สร้างวิมานในอากาศ” จึงหมายถึงการใฝ่ฝันถึงความมั่งมี ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้
4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำที่มีความสัมพันธ์ต่างหมวดความหมายกัน แต่มีลักษณะการเปรียบเทียบร่วมกัน นำ “อากาศ” ซึ่งหมายถึง (ท้องฟ้า) (ที่ว่างเปล่า) (อยู่เหนือพื้นดิน) และ “ฝน” ของเหลวที่ตกมาจากเมฆบนฟ้า มาใช้เปรียบเทียบหมายถึง สิ่งที่เป็นไปไม่ได้

“หมาที่อยู่เฉยๆแอบกัด - คนที่ไม่พูดจาซำร่าย”

“เสือซ่อนเล็บ”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 91)

สำนวนไทยใหญ่ **suram⁴ l grk⁵ - g⁵dram²rs⁴bt⁵j /crh⁶**

/su:m⁴ ʔu:m³ ma:¹ lak⁵ k^ho:p⁴ - ko:n⁵ ʔam² so:p⁴ tsa:ŋ³ ha:j⁵/

สู่ม อู่ม หมา ลัก โล็บ - โก้น อำ โสับ จ้าง ฮ้าย

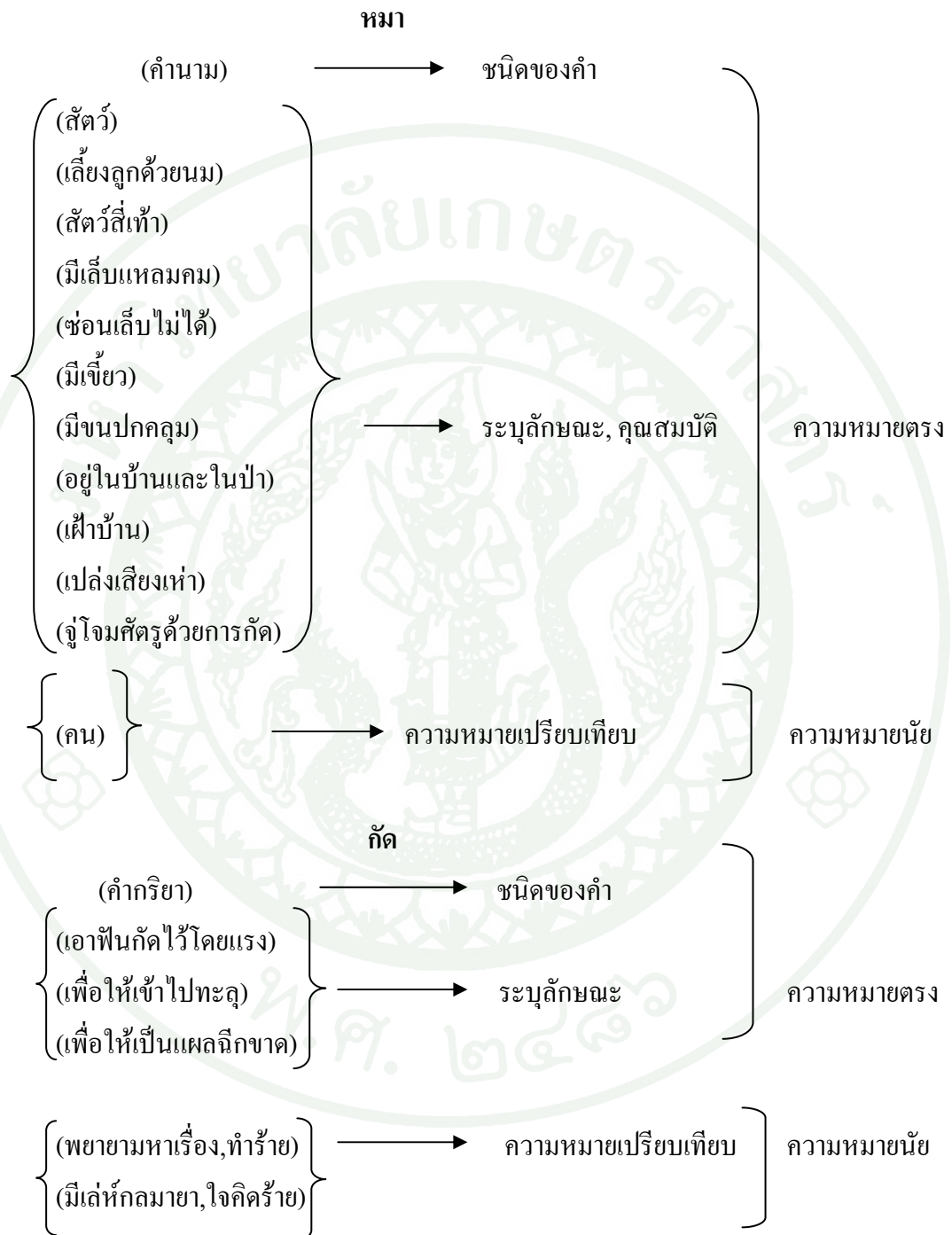
“หมาที่อยู่เฉยๆ แอบกัด - คนที่ไม่พูดจาซำร่าย”

ความหมาย คนที่มีท่าทางนิ่งๆ แต่มีเล่ห์กลมาอยู่ภายใน

หมา น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมหลายชนิดหลายสกุลในวงศ์ Canidae ลำตัวมีขนปกคลุม มีเขี้ยว 2 คู่ ตีนหน้ามี 5 นิ้ว ตีนหลังมี 4 นิ้ว ซ่อนเล็บไม่ได้ อวัยวะเพศของตัวผู้มีกระดุกอยู่ภายใน 1 ชั้น ที่ยังคงเป็นสัตว์ป่า เช่น หมาใน (*Cuon alpinus*) ที่เลี้ยงเป็นสัตว์เลี้ยงบ้าน คือ ชนิด *Canis familiaris*. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1257)

กัด ก. เอาฟันกัดไว้โดยแรง เพื่อไม่ให้สิ่งที่กัดไว้หลุดไป เช่น กัดไว้ให้อยู่ กัดไว้ให้แน่น หรือเพื่อให้เข้าไปให้ทะลุ ให้ลึกขาดเป็นต้น เช่น สุนัขกัดเป็นแผลลึกเข้าไป หนูกัดผ้าเป็นรู ปากคัน กัดเสียนไม่มีชิ้นดี, โดยปริยายหมายความว่า ทำให้หมดไปสิ้นไป เช่น สนิมกัดเหล็กจนกร่อน กัดสิวกัดฝ้ายออกให้หมด ทำให้เปื่อยเป็นแผล เช่น ปูนกัดปาก; (ปาก) คอยหาเรื่อง เช่น เขากัดฉัน ไม่เลิก, ทะเลาะวิวาท เช่น 2 คนนี้กัดกันอยู่เสมอ(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 103)

อรรถลักษณะของคำ

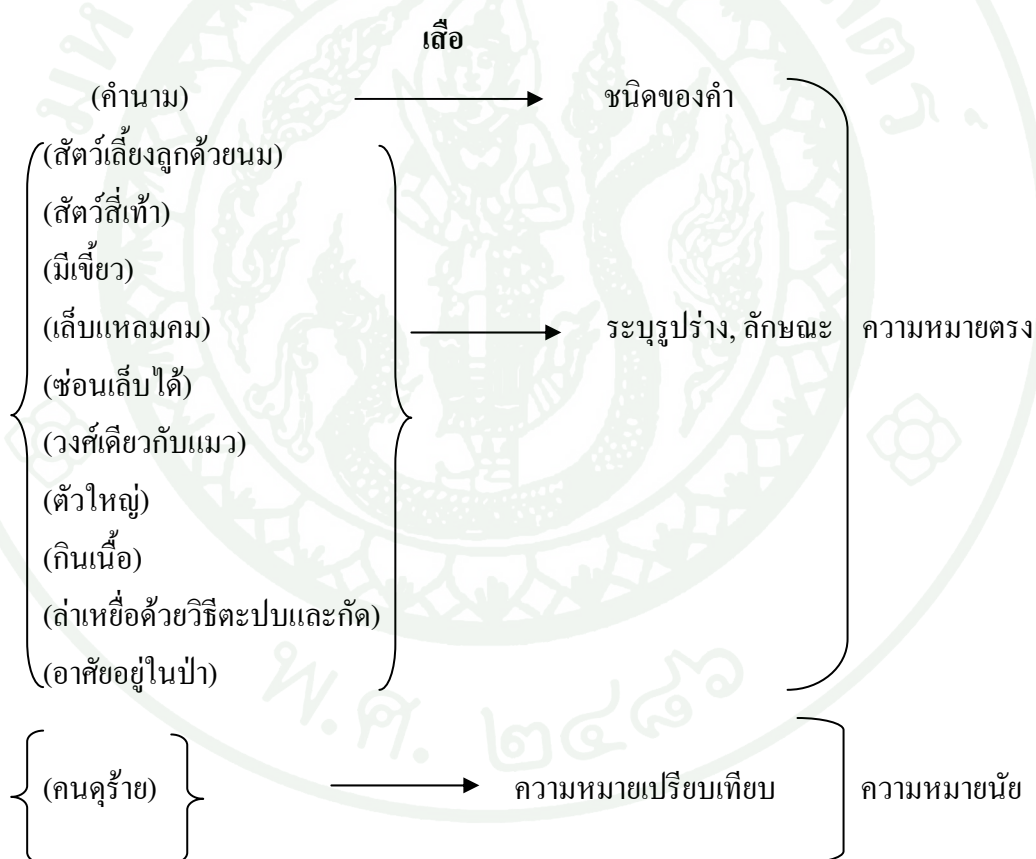

สำนวนไทยมาตรฐาน เสือซ่อนเล็บ

ความหมาย มีความเก่งกล้าสามารถ แต่นิ่งขรึมไม่แสดงออก มีเล่ห์กลมาอยู่ภายใน

เสือ น. ชื่อสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมในวงศ์ Felidae ซึ่งเป็นวงศ์เดียวกับแมว แต่ตัวใหญ่กว่า เป็นสัตว์กินเนื้อ หากินเวลากลางคืน มีหลายชนิด เช่น เสือโคร่ง (*Panthera tigris*) เสือดำ หรือ เสือด่า (*P. pardus*), โดยปริยายใช้เรียกคนเก่งคนดุร้าย; (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1227)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 79 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หมา” และ “เสือ”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	หมา	เสือ
ความหมายตรง	(เลี้ยงลูกด้วยนม)	+	+
	(สัตว์สี่เท้า)	+	+
	(ขนาดใหญ่)	-	+
	(เล็บแหลมคม)	+	+
	(มีเขี้ยว)	+	+
	(ซ่อนเล็บได้)	-	+
	(เปล่งเสียงเห่าขู่ศัตรู)	+	-
	(เปล่งเสียงคำรามขู่ศัตรู)	-	+
	(จู่โจมศัตรูด้วยการกัด)	+	+
	(ล่าเหยื่อด้วยวิธีตะปบ)	-	+
	(อาศัยอยู่ในป่า)	+/-	+
ความหมายเปรียบเทียบ			
ความหมายนัย	(คน)	+	+
	(คนดุร้าย)	-	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของคำว่า “หมา” และ “เสือ” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “หมา” และ “เสือ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+เลี้ยงลูกด้วยนม) (+สัตว์สี่เท้า) (+เล็บแหลมคม) (+มีเขี้ยว) (+จู่โจมศัตรูด้วยการกัด) (+อาศัยอยู่ในป่า) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+คน)
2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “หมา” และ “เสือ” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ขนาดใหญ่) (ซ่อนเล็บได้) (เปล่งเสียงเห่าขู่ศัตรู) (เปล่งเสียงคำรามขู่ศัตรู) (ล่าเหยื่อด้วยวิธีตะปบ) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (คนดุร้าย)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำทั้ง 2 คำ นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ดังนี้

↓ ประเภท ↑	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม		ชั้นที่ 1
	หมา	เสือ	ชั้นที่ 2 วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “หมา” และ “เสือ” ได้ดังนี้

1. คำว่า หมา และเสือ มีความหมายระบุถึง “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” เหมือนกัน มีคำว่า “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” อยู่ในชั้นที่ 1 มีคำว่า “หมา” และ “เสือ” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ชั้นที่ 1 กับชั้นที่ 2 มีความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท คำว่า “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า “หมา” และ “เสือ” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy)
3. ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “หมา” และ “เสือ” เป็นความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างๆ ไป

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทยใหญ่ “หมาที่อยู่เฉยๆ แอบกัด คนที่ไม่พูดจาซำซาย” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “เสือซ่อนเล็บ” ซึ่งมีความหมายว่าคนที่มีท่าทางนิ่งๆ แต่มีเล่ห์กลมาอยู่ภายใน
2. สำนวนไทยใหญ่ใช้คำว่า “หมา” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “คน” คำว่า “หมา” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สัตว์สี่เท้า) (+มีเล็บแหลมคม) (+ซ่อนเล็บไม่ได้) (+มีเขี้ยว) (+เปล่งเสียงเห่า) และ (+จู่โจมศัตรูด้วยการกัด) จากอรรถลักษณะของคำที่สำคัญ พบว่าคุณลักษณะที่สำคัญของ “หมา” คือ มีเล็บแหลมคม และ มีเขี้ยว และพฤติกรรมที่สำคัญของหมา คือ เปล่งเสียงเห่า และจู่โจมศัตรูด้วยการกัด คำว่า “กัด” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+เอาฟันกัดไว้โดยแรง) (+เพื่อให้เข้าไปทะลุ) และ (+เพื่อให้เป็นแผลถลอก) พฤติกรรมที่สุนัข

กัณฑ์เชื่อจึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (พยายามหาเรื่อง, ทำร้าย) พฤติกรรมการเห่าของสุนัข จะเป็นการส่งสัญญาณให้เหยื่อรู้ว่าสุนัขจะเข้ามาทำร้าย จึงเตรียมการป้องกัน ระวังได้ทันทั่วทั้งที่ แต่หากสุนัขที่ไม่เห่า แล้วแอบเข้ามาจู่โจมกัดเข้าทันที เหยื่อย่อมไม่รู้ตัวและไม่ทันระวังตัว จึงพลาดพลั้งได้ง่าย สำนวน “หมาที่อยู่เฉยๆ แอบกัด คนที่ไม่พูดจาซำซาย” จึงมีความหมาย เปรียบเทียบ หมายถึง คนที่มีท่าทางนิ่งๆ แต่มีเล่ห์กลมาอยู่ภายใน

3. สำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำว่า “เสือ” ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนดุร้าย “เสือ” มีอรรถลักษณะของคำในความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+สัตว์สี่เท้า) (+มีเขี้ยว) (+เล็บแหลมคม) (+ซ่อนเล็บได้) และ (+ล่าเหยื่อด้วยวิธีตะปบและกัด) จากอรรถลักษณะของคำที่สำคัญพบว่า คุณลักษณะสำคัญของเสือที่แสดงถึงการเป็นผู้ล่าที่สำคัญ คือ มีเขี้ยว มีเล็บแหลมคม และซ่อนเล็บได้ และพฤติกรรมที่สำคัญของเสือ คือ ล่าเหยื่อด้วยวิธีตะปบและกัด ดังนั้น เขี้ยว และเล็บ จึงเป็นสิ่ง สำคัญในการล่าเหยื่อ พฤติกรรมที่เสือซ่อนเล็บ ก็คือ การอำพรางไว้ไม่ให้เหยื่อรู้ตัว ทำให้เหยื่อ ตายใจ เพื่อจะได้เข้าโจมตีเหยื่อได้โดยง่าย และโดยปริยายคำว่า “เสือ” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง คนเก่ง, คนดุร้าย เพราะเสือเป็นสัตว์ใหญ่ที่เป็นผู้ล่า สำนวน “เสือซ่อนเล็บ” จึงมีความหมาย ว่าคนที่มีท่าทางนิ่งๆ แต่มีเล่ห์กลมาอยู่ภายใน

4. ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างเลือกใช้คำที่มีลักษณะสัมพันธ์กัน ดังนี้ คำว่า “หมา” และ “เสือ” มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์ เป็นประเภทของ “สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม” เหมือนกัน และมีอรรถลักษณะที่ระบุรูปร่าง, คุณสมบัติ เหมือนกัน คือ (+มีเขี้ยว) (+มีเล็บแหลมคม) มีอรรถลักษณะที่ต่างกัน คือ “หมา” (เปล่งเสียงเห่า) (จู่โจมด้วยการกัด) ส่วน “เสือ” (ซ่อนเล็บได้) (จู่โจมเหยื่อด้วยวิธีตะปบและกัด)

“อยากเร็วให้คลาน - อยากนานให้วิ่ง”

“ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม”

(ราชบัณฑิตยสถาน, 2545: 1)

สำนวนไทยใหญ่ k;Tj ๗h;g/nr - k;Tn/nwrl Qr

/k^hau² tse:w⁴ hau² ka:n⁴ - k^hau² na:n⁴ ha w³ lɛ:n³/

เขื้อ เจื้อ เขื้อ ก้าน - เขื้อ น้าน เขื้อ แหล้น

“อยากเร็วให้คลาน - อยากนานให้วิ่ง”

ความหมาย ค่อยๆ คิดค่อยๆ ทำแล้วจะสำเร็จผล

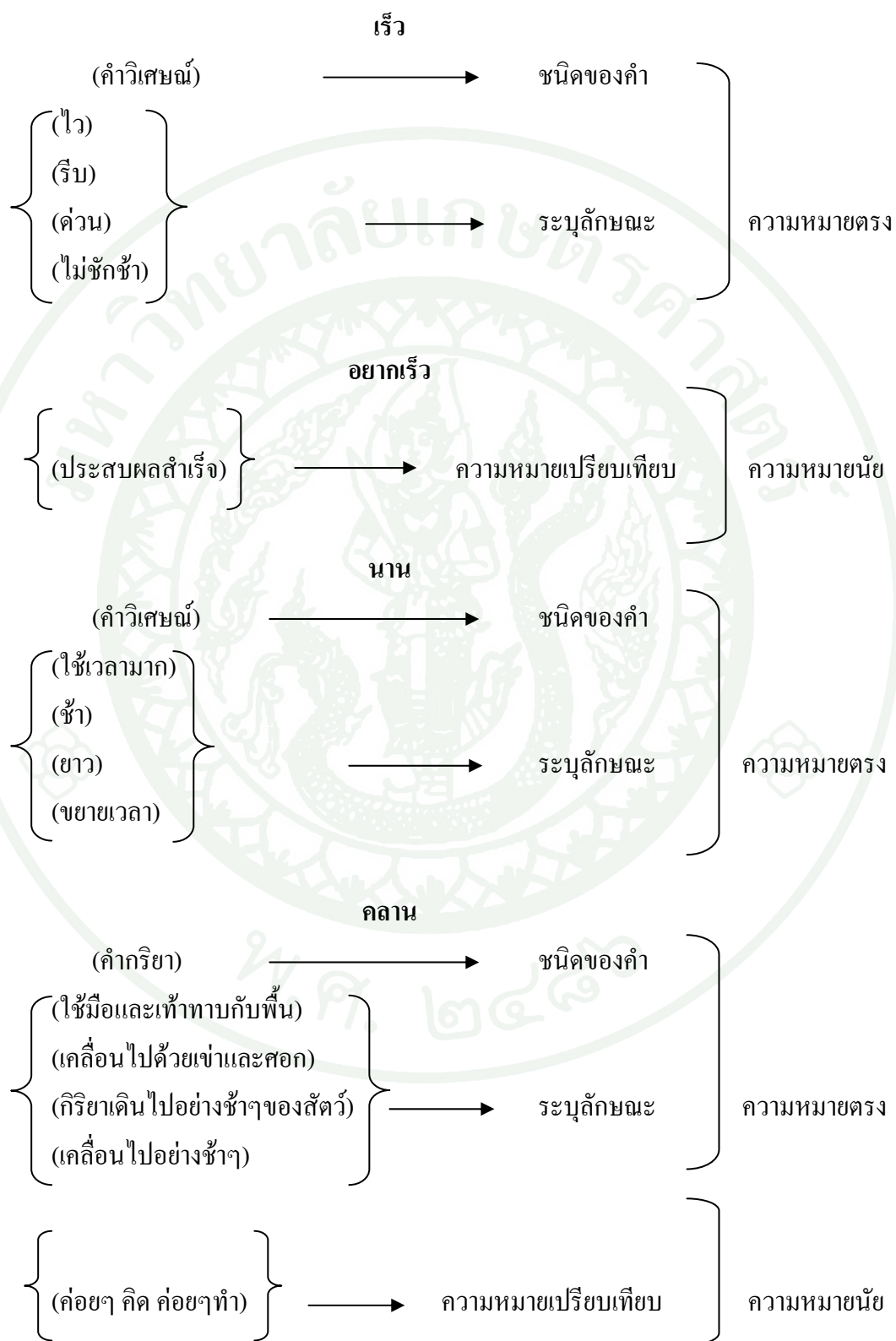
เร็ว ว. ไว เช่น กินเร็ว หายเร็วๆ, รีบ เช่น เร็วเข้า เร็วๆ หน่อย, ค่วน, ไม่ชักช้า, เช่น ขอให้มาโดยเร็ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 967)

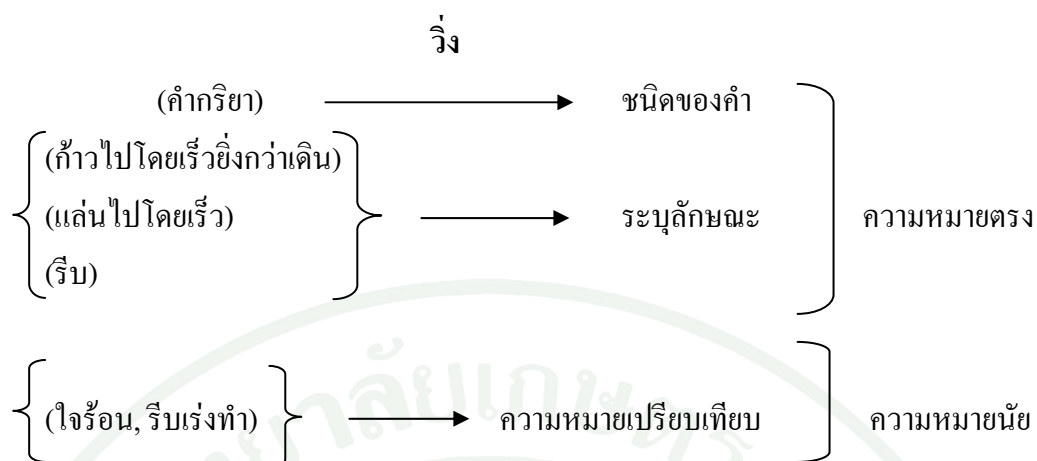
คลาน [คลาน] ก. ไปด้วยมือและเข่าอย่างเตี้ย; กิริยาที่ใช้มือและเท้าทั้ง 2 ทาบพื้นแล้วเคลื่อนไป เรียกว่า คลานสี่เท้า; กิริยาที่เคลื่อนไปด้วยเข่าและศอก เรียกว่า คลานศอก, ด้วยเข่า เรียกว่า คลานเข่า; กิริยาที่เดินไปอย่างช้าๆ ของสัตว์บางชนิด เช่น เต่า จระเข้, เคลื่อนไปอย่างช้าๆ เช่น รถยนต์ค่อยๆ คลานไป (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 227)

นาน ว. ยาว, ช้า, (ใช้แก่เวลา) เช่น กินเวลานาน.(ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 576)

วิ่ง ก. ก้าวไปโดยเร็วยิ่งกว่าเดิน เช่น คนวิ่งไปวิ่งมา ม้าวิ่งในสนาม, เล่นไปโดยเร็ว เช่น เรือวิ่งข้ามฟาก รถวิ่งไปตามถนน; (ปาก) วิ่งเต้น. น. การแข่งขันชนิดหนึ่ง ผู้แข่งขันต้องวิ่งให้เร็วที่สุดเพื่อให้ถึงหลักชัยก่อน ตามระยะทางที่กำหนด เช่น วิ่ง 100 เมตร วิ่ง 40 เมตร (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 1071)

อรรถลักษณะของคำ

สำนวนไทยมาตรฐาน “ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม”

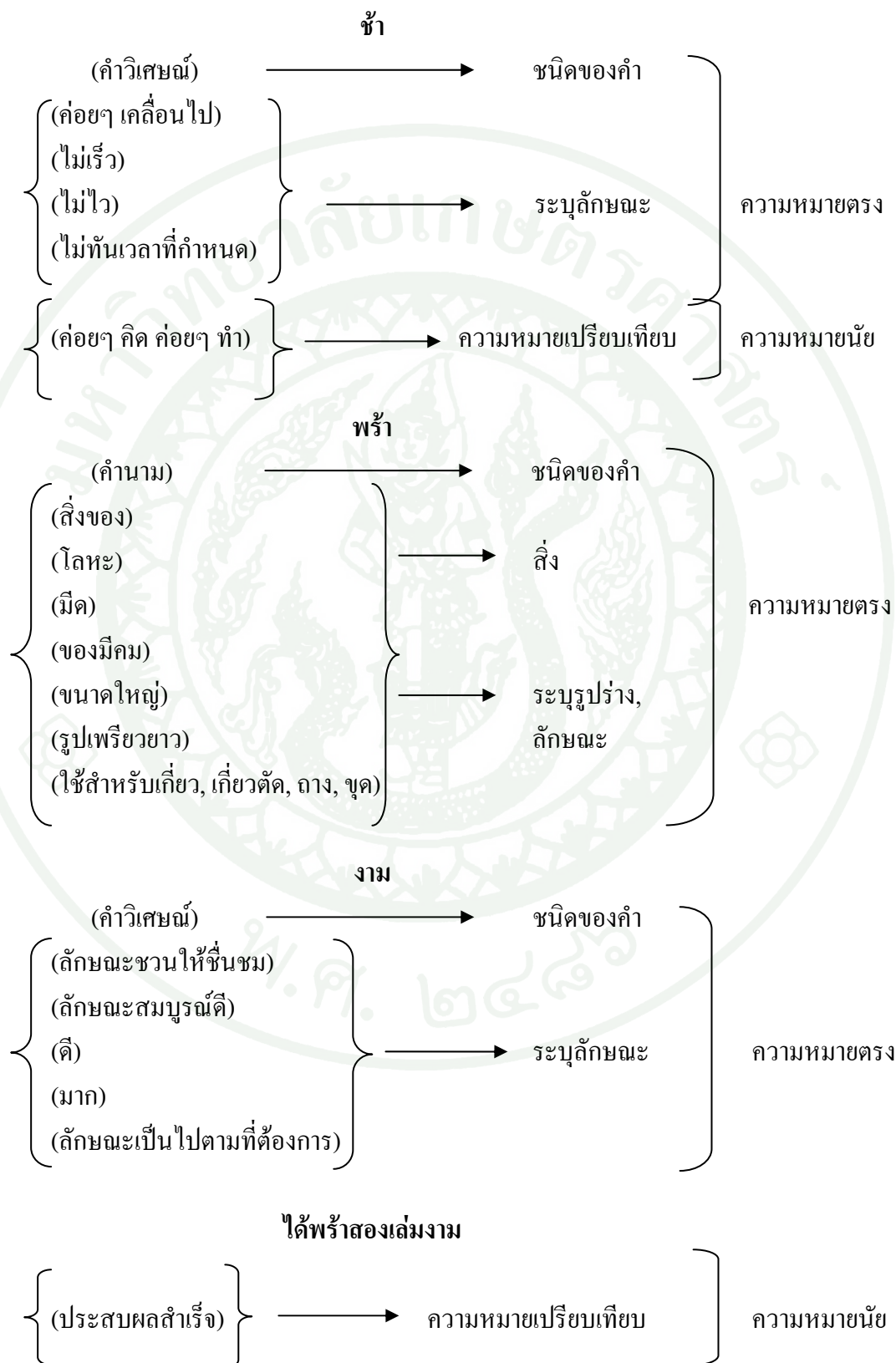
ความหมาย ค่อยๆ คิดค่อยๆ ทำแล้วจะสำเร็จผล

ช้า ว. ค่อยๆ เคลื่อนไป, ไม่เร็ว, ไม่ไว, เช่น เดินช้า ช้าช้า; ล่า, ไม่ทันเวลาที่กำหนด, เช่น มาช้า. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 357)

พริ้ว [พฺร้าว] น. มีขนาดใหญ่, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวสำหรับถือกรีดทราย เรียกว่า พริ้วทราย หรือมีดทราย ทางถิ่นปักษ์ใต้เรียกว่า พริ้วโอ หรือ มีดโอ, ถ้าปลายเป็นข้อมือด้ามยาวสำหรับใช้เกี่ยว ตัด เรียกว่า พริ้วขอ หรือ มีดขอ, ถ้าปลายงุ้ม สันหนา และด้ามสั้น เรียกว่า พริ้วได้, มีดได้ หรืออีได้ ก็เรียก, ถ้าเป็นรูปเพรียวยาวด้ามงอๆ สำหรับหวดหญ้า เรียกว่า พริ้วหวด หรือ มีดหวด, ถ้าปลายแบน โตะมีคม สำหรับขูดดินได้ เรียกว่า พริ้วเสียม, ถ้าปลายตัดมีรูปโค้งนิดๆ เรียกว่า พริ้วถาง. (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 765)

งาม ว. ลักษณะที่เห็นแล้วชวนให้ชื่นชมหรือพึงใจ เช่น มารยาทงาม รูปงาม; มีลักษณะ สมบูรณ์ดี เช่น ดันไม้งาม ปีนี่ฝนงาม; ดี, มาก, มีลักษณะที่เป็นไปตามต้องการ, เช่น กำไรงาม ธนาคารนี้จ่ายดอกเบี้ยงาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 278)

อรรถลักษณะของคำ

ตารางที่ 80 เปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “คลาน” และ “ช้า”

รูปคำความหมาย	อรรถลักษณะ	คลาน	ช้า
ความหมายตรง	(ใช้มือและเท้าทาบกับพื้น)	+	-
	(เคลื่อนไปด้วยเข่าและศอก)	+	-
	(กิริยาเดินไปอย่างช้าๆ ของสัตว์)	+	+
	(เคลื่อนไปอย่างช้าๆ)	+	+
	(ค่อยๆ เคลื่อนไป)	+	+
	(ไม่เร็ว)	+	+
	(ไม่ไว)	+	+
ความหมายนัย	ความหมายเปรียบเทียบ (ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ)	+	+

อธิบายผลการเปรียบเทียบอรรถลักษณะของกลุ่มคำ “คลาน” และ “ช้า” ได้ดังนี้

1. อรรถลักษณะที่เหมือนกันของคำว่า “คลาน” และ “ช้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (+กิริยาเดินไปอย่างช้าๆ ของสัตว์) (+ค่อยๆ เคลื่อนไป) (+เคลื่อนไปอย่างช้าๆ) (+ไม่เร็ว) (+ไม่ไว) และอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบ (+ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ)

2. อรรถลักษณะที่ต่างกันของคำว่า “คลาน” และ “ช้า” คือ อรรถลักษณะความหมายตรง (ใช้มือและเท้าทาบกับพื้น) (เคลื่อนไปด้วยเข่าและศอก)

จากการวิเคราะห์อรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน นำมาจัดหมวดความสัมพันธ์ทางความหมายได้ ดังนี้

↓ ประเภท ↑	-		ชั้นที่ 1
	เร็ว	นาน	ชั้นที่ 2 ตรงข้ามแบบทวิภาค วิภาคความหมาย

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “เร็ว” และ “นาน” ได้ดังนี้

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “การกระทำที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลา” คำว่า “เร็ว” และ “นาน” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “การกระทำที่มีความสัมพันธ์กับระยะเวลา” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “ตรงข้ามแบบทวิภาค” เพราะคำว่า “เร็ว” และ “นาน” มีบางส่วนของความหมายตรงข้ามกัน โดยคำว่า “เร็ว” สัมพันธ์กับระยะเวลาน้อย ส่วน “นาน” สัมพันธ์กับระยะเวลามาก และมีความสัมพันธ์แบบ “วิภาคความหมาย” เพราะมีความหมายต่างกันเป็นอย่างไร้ไป

↓ ประเภท ↑	-		ชั้นที่ 1
	นาน	ช้า	ชั้นที่ 2 พ้องความหมายแบบสมบูรณ์

อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “นาน” และ “ช้า” ได้ดังนี้

1. ไม่ปรากฏคำในชั้นที่ 1 ในข้อมูลนี้ กล่าวคือ ไม่มีคำใดมีความหมายครอบคลุมคำอื่นว่า “ใช้ระยะเวลามาก” คำว่า “นาน” และ “ช้า” อยู่ในชั้นที่ 2
2. ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบ “ประเภท” เพราะคำในชั้นที่ 2 ต่างก็เป็น “ใช้ระยะเวลามาก” แบบหนึ่ง
3. ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มคำในชั้นที่ 2 เป็นแบบ “พ้องความหมายแบบสมบูรณ์” เพราะคำว่า “นาน” และ “ช้า” ต่างก็มีความหมายว่า การกระทำที่ใช้ระยะเวลามาก ไม่เร็ว ไม่ไว เหมือนกัน

จากผลการศึกษาปรากฏว่า

1. สำนวนไทใหญ่ “อยากเร็วให้คลาน อยากนานให้วิ่ง” มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน “ช้าๆ ได้พร้าสองเล่มงาม” ซึ่งมีความหมายว่า ค่อยๆ คิดค่อยๆ ทำแล้วจะสำเร็จผล
2. สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “เร็ว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ไว) (+รีบ) (+ด่วน) (+ไม่ชักช้า) และคำว่า “นาน” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ขยายเวลา) (+ช้า) (+ยาว) (+ใช้เวลามาก) คำว่า “เร็ว” และ “นาน” เป็นคำที่มีความเกี่ยวข้องกับเวลา ในลักษณะตรงข้ามกัน “เร็ว” คือ การกระทำที่ใช้เวลาน้อย ด้วยอาการรีบ ด่วน ทำอย่างไม่ชักช้า ส่วน “นาน” คือ การกระทำที่ใช้เวลามาก ช้า ไม่รีบร้อน อีกประเด็นหนึ่ง ใช้คำว่า “คลาน” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ใช้มือและเท้าทาบกับพื้น) (+เคลื่อนไปด้วยเข่าและศอก) (+กิริยาเดินไปอย่างช้าๆ ของสัตว์) (+เคลื่อนไปอย่างช้าๆ) และคำว่า “วิ่ง” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ก้าวไปโดยเร็วยิ่งกว่าเดิน) (+เล่นไปโดยเร็ว) (+รีบ) อธิบายความได้ว่า กิริยา “คลาน” เป็นการเคลื่อนที่ไปด้วยมือและเข่าอย่างเด็ก ก่อนการหัดยืนหรือเดิน ลักษณะเป็นการก้มตัวลง โดยใช้ฝ่ามือและเท้าสองข้างทาบกับพื้น เคลื่อนที่ข้างหน้าด้วยการ โกงตัวขึ้นและออกแรงใช้เข่าและศอกช่วย ลักษณะของการคลานนี้ จะเป็นเคลื่อนที่ไปช้าๆ เพราะปกติมนุษย์ใช้ขาทรงตัวในท่ายืนลำตัวตั้งตรงและใช้เท้าสองข้างในการเคลื่อนที่หรือเดิน การเดินนี้ จะเดินช้า หรือเร็ว หรือวิ่งก็ได้ แต่สำหรับการคลานเป็นการเคลื่อนที่ด้วยเข่าและมือเป็นหลัก จึงเคลื่อนที่ได้ช้ากว่า การเดินตามปกติ โดยปริยายคำว่า “คลาน” นี้จะหมายรวมถึง การเคลื่อนที่อย่างช้าๆ ของสัตว์บางชนิด และการเคลื่อนที่ไปอย่างช้าๆ เช่น รถเล่นไปอย่างช้าๆ เป็นต้น ส่วนคำว่า “วิ่ง” มีลักษณะที่แตกต่างจากการคลาน คือ เป็นการเคลื่อนที่ตามปกติของมนุษย์ คือ ใช้ขาสองข้างช่วยทรงตัวให้ตั้งตรงขาและเท้าสองข้างก้าวเดิน โดยบังคับขาและเท้าให้ก้าวไปเร็วยิ่งกว่าการเดินตามปกติ ในลักษณะอาการรีบเร่ง รีบร้อน เน้นความเร็ว คำว่า “คลาน” นำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ) คำว่า “วิ่ง” นำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ใจร้อน, รีบเร่งทำ) และใช้กลุ่มคำ “อยากเร็ว” แสดงผลของการค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ คือ การประสบผลสำเร็จ ดังนั้น สำนวน “อยากเร็วให้คลาน อยากนานให้วิ่ง” จึงมีความหมายว่า การคิดหรือทำสิ่งใดก็ตาม หากค่อยๆ คิดค่อยๆ ทำ ไม่รีบร้อน งานนั้นก็จะไม่เกิดข้อผิดพลาด ถึงแม้จะใช้เวลานานสักนิด แต่งานนั้นก็สำเร็จผลแน่นอน ในทางกลับกันหากทำด้วยความรีบร้อน รีบเร่ง ไม่พิจารณาในรอบคอบก่อนย่อมมีโอกาสเกิดข้อผิดพลาดได้มาก แทนที่งานจะสำเร็จผลได้เร็ว กลับต้องกลับมาแก้ไข ทำให้เสียเวลามากยิ่งขึ้น เหมือนการวิ่ง ย่อมมีโอกาสที่จะสะดุด หกล้ม ได้รับบาดเจ็บได้ หากไม่ระมัดระวัง ในขณะที่การคลาน ถึงจะเคลื่อนที่ไปอย่างช้าๆ แต่ก็ถึงจุดหมายโดยไม่ได้รับบาดเจ็บอะไร

3. สำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ช้า” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+ค่อยๆ เคลื่อนไป) (+ไม่ไว) (+ไม่เร็ว) คำว่า “ช้า” นี้ มีความหมายครอบคลุมทั้งการคิดและการกระทำทุกอย่าง คือ การทำอะไรไม่รีบเร่ง โดยจะใช้เวลานานกว่าปกติ เช่น เดินช้า รับประทานอาหารช้า ขับรถช้า ออกแบบช้า เป็นต้น คำว่า “ช้า” นี้จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง (+ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ) อีกประการหนึ่ง ใช้คำว่า “พริ้ว” ซึ่งมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญ คือ (+มีด) (+ของมีคม) (+ขนาดใหญ่) (+ใช้สำหรับเกี่ยว, เกี่ยวตัด, ถาง, ขุด) “พริ้ว” คือ มีดขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของคนสมัยก่อน เนื่องจาก “พริ้ว” สามารถใช้งานได้หลากหลาย เช่น ใช้สำหรับถือไว้ติดตัว ใช้สำหรับเกี่ยวตัด ใช้สับ, หั่น, ทำอาหาร ใช้หวดหญ้า หรือใช้ขุดดิน ถางดิน เป็นต้น “พริ้ว” มีหลากหลายขนาด และหลายรูปทรงตามลักษณะของการใช้งาน ผู้ชายสมัยก่อนหากมี “พริ้ว” ติดตัวตลอดเวลา จะเป็นเครื่องหมายแสดงว่าเป็นคนที่มีลักษณะนิสัยขยันขันแข็งในการทำงาน สมัยก่อน “พริ้ว” นี้จะผลิตด้วยกรรมวิธีการเผาโลหะ เช่น เหล็ก ให้ร้อน และค่อยๆ ดีเหล็กที่ร้อนนั้นให้เป็นรูปร่างต่างๆ ตามที่ต้องการ ซึ่งเป็นงานที่ต้องใช้เวลาและความอดทน ทำอย่างไม่รีบร้อน ก็จะได้พริ้วที่มีรูปทรงสวยงาม มีความคม และทนทาน กลุ่มคำ “ได้พริ้วสองเล่มงาม” จึงแสดงผลของการทำอะไรช้าๆ ไม่รีบร้อน คือ การประสบผลสำเร็จ ดังนั้น สำนวน “ช้าๆ ได้พริ้วสองเล่มงาม” จึงมีความหมายว่า การทำมีดพริ้วถ้าอยากจะได้ของดี รูปทรงสวยงาม มีลักษณะที่สมบูรณ์ดี มีความคม และทนทาน หากค่อยๆ คิดค่อยๆ ทำ ไม่รีบร้อน ทำอย่างช้าๆ อดทนดีเหล็กให้ได้อย่างที่ต้องการ ถึงจะได้ “พริ้ว” ในปริมาณที่ไม่มากนัก แต่งานนั้นก็สำเร็จผลและได้ของดี เป็นการทำงานที่ประสบผลสำเร็จ โดยปริยายสำนวนนี้ใช้ในความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง การทำสิ่งใดก็ตามต้องค่อยๆ คิดค่อยๆ ทำแล้วจะสำเร็จผล

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ใช้คำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน โดยสำนวนไทใหญ่ ใช้คำว่า “นาน” หมายถึง ใช้เวลามาก ช้า ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้คำว่า “ช้า” หมายถึง ไม่เร็ว ไม่ไว ไม่รีบร้อน ความสัมพันธ์ระหว่างคำว่า “นาน” และ “ช้า” ต่างมีความเกี่ยวข้องกับการใช้เวลาเหมือนกัน แต่ใช้ในบริบทที่ต่างกัน คือ สำนวนไทใหญ่ใช้คำว่า “นาน” ตรงข้ามกับคำว่า “เร็ว” ในลักษณะที่ขัดแย้งกับความหมายตรง คือ หากอยากให้งานเสร็จเร็วต้อง “คลาน” หมายถึง ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ แต่หากอยากให้งานเสร็จช้าก็ให้รีบร้อนทำเร็วๆ ส่วนสำนวนไทยมาตรฐาน จะใช้คำว่า “ช้า” เปรียบเทียบโดยสอดคล้องกับความหมายตรง หมายถึง ทำ “ช้าๆ” คือ ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ งานจะสำเร็จผลและได้ของดี ดังนั้น คำว่า “นาน” ในสำนวนไทใหญ่ และ “ช้า” ในสำนวนไทยมาตรฐาน เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน แต่ใช้ในบริบทของสำนวนแตกต่างกัน และสำนวนไทใหญ่ใช้กลุ่มคำ “อยากเร็ว” ส่วนสำนวนไทยมาตรฐานใช้กลุ่มคำ “ได้พริ้วสองเล่มงาม” ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน คือ ประสบผลสำเร็จ

สำนวนที่สะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่

สำนวนเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าที่บรรพบุรุษได้สืบทอดมาไว้สอนลูกหลานจากประสบการณ์ชีวิตทั้งที่ดีและไม่ดี เพื่อเป็นคำสอนให้ลูกหลานได้รู้และเข้าใจระมัดระวังไม่ให้เกิดประวัติศาสตร์ซ้ำรอยในการดำเนินชีวิต ผู้ที่ผูกสุภาษิตขึ้นมาไม่จำเป็นต้องเป็นปราชญ์เสมอไป แต่อาจเป็นชาวบ้านธรรมดาที่เรียนรู้ สัมผัสจากประสบการณ์ในชีวิตใกล้ตัวสืบทอดมาให้สั่งกะทัดรัดเพื่อใช้สอนลูกหลาน

สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน ที่ผู้วิจัยได้ศึกษา จำนวน 59 สำนวนนี้ ได้สะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ ด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิธีคิด สภาพสังคมของชาวไทใหญ่ ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์โดยจำแนกเป็น 2 หมวดหมู่ ดังนี้

1. สำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์เพียงด้านเดียว

ผู้วิจัยพบสำนวนไทใหญ่ 1 สำนวน สะท้อนโลกทัศน์ 1 ลักษณะ จำนวน 29 สำนวน ปรากฏโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ในด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 โลกทัศน์ด้านการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่

1.1.1 เรื่องการทำงาน

โลกทัศน์เกี่ยวกับการทำงานของชาวไทใหญ่ คือ การปลูกฝังให้เป็นผู้ที่มีความขยันหมั่นเพียรในการประกอบอาชีพ อาชีพหลัก คือ การทำเกษตรกรรม ชาวไทใหญ่จะสอนให้เชื่อว่าสองมือของตนเท่านั้นที่จะทำให้ผืนแผ่นดินกลายเป็นอาหารสำหรับตนเองและครอบครัว หากเหลือจึงจะนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าชนิดอื่น สอนในเรื่องสัจธรรมของชีวิตว่าเมื่อขยันทำงานแล้วจึงจะมีขึ้นได้ ถ้าหากเกียจคร้านก็ต้องอดอยาก ผู้วิจัยพบสำนวนที่สะท้อนโลกทัศน์ในการทำงาน จำนวน 7 สำนวน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
เก็บ หอม ต้อม จู๋ - อ่า ตั้น ฮู้ เต็ม ปั้น	เก็บหอมรวบรวม - ไม่ทันรู้ เต็มปั้น	หากทำงานด้วยความขยันหมั่นเพียร เมื่อได้ทรัพย์มาแล้วรู้จักเก็บไว้ ออมไว้ รวบรวมไว้ ถึงแม้ทรัพย์ สิ่งของนั้นจะมีจำนวนน้อย แต่หาก ขยันหา ขยันเก็บ นานวันเข้า ทรัพย์ นั้นก็จะมีงอกเงยเพิ่มพูนขึ้น จนสร้าง ความมั่นคง และความสุขในชีวิต ขึ้นมาได้
จิ้น คำ มี กู้ ป้าย เม่อ (ไม) - เผื่อ (ผ่อ) ไก่ ก้อ เป็น ปูน มัน	เงินทองมีที่ปลายไม้ - ใครขยัน ก็หาได้ (มีสิทธิที่จะได้)	ทรัพย์สินหาได้ง่ายเหมือนกับใบไม้ ที่มีมากมายอยู่ในป่า หากใครขยัน ก็แสวงหา (ทรัพย์) ได้มาก สำนวน นี้ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะวิถีชีวิต ของชาวไทใหญ่ คือวิถีคิดผูกพัน กับทรัพยากรธรรมชาติ การพึ่งพา ธรรมชาติ การทำการเกษตร
ก้า ไหล่ ก้า กิ้น - กิ้น เจ้อ เหมื่อ เฮ้า เก้า	ได้เท่าไรกินหมด - จะเจ็ญใจ เมื่อแก่เฒ่า	เมื่อทำงานหาเงินมาได้แล้ว ทำเพียงแค่นี้พออยู่พอกินไปวันๆ ไม่มีเหลือเก็บไว้ เมื่อมีอายุมากขึ้น ร่างกายหมดเรี่ยวแรงที่จะทำงาน หนักได้ต่อไป ก็จะต้องลำบาก ยากจน
ก้า ไหล่ ก้า กิ้น - หยาบ เจ้อ เหมื่อ ไซ่ หนาว	ได้เท่าไรกินหมด - จะเจ็ญใจ เมื่อเจ็บป่วย	เมื่อทำงานหาเงินมาได้แล้ว ทำเพียงแค่นี้พออยู่พอกินไปวันๆ ไม่มีเหลือเก็บไว้ใช้ในยามจำเป็น เมื่อถึงคราวเจ็บป่วย ก็จะต้องลำบาก ไม่มีเงินทองที่จะรักษาตัวหรือเลี้ยงดู ตัวเองในยามป่วยไข้ ทำงานไม่ได้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
กำ ใหลี้ กำ กีน - หยาบ เจ้อ หม้อ ไข่ หนาว	ได้เท่าไรกินหมด – จะหมด ตัวตาย ยากจน	เมื่อทำงานหาเงินมาได้แล้ว ทำเพียง แค่ให้พออยู่พอกินไปวันๆ ไม่มี เหลือเก็บ นับวันก็จะยังมีแต่ความ ยากจน ต้องหมดตัวและชีวิตที่ ลำบาก
เนื้อ น้ำ มี ป้า - เนื้อ น้ำ มี ข้าว	ในน้ำมีปลา - ในนามีข้าว	แผ่นดินมีความอุดมสมบูรณ์ ข้าว ปลาอาหารบริบูรณ์ ในแหล่งน้ำมี ปลาชุกชุม ในนาต้นข้าวก็ออกรวง ผู้คนดำรงชีวิตด้วยความสงบสุข ไม่อดอยากขัดสน
ถ้า วัน ป้อย อำ ถ้า - ถ้า โฝน จั้น อำ โต๊ก	รอวันที่มีงานเขาไม่เดิน – รอฝนเงินฝนทองมัน ก็ไม่ตกมา	สำนวนไทใหญ่ได้กล่าวว่า การเฝ้า รอสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ หรือฝืนฝืนถึง ความมั่งมี เหมือนการเฝ้ารอวันที่ จะมีงานเพื่อจะได้ไปเดินรำ สนุกสนาน แต่เมื่อถึงเวลาเขา ก็ไม่เดินรำกัน และในสำนวนยัง กล่าวว่า ฝนย่อมไม่ตกมาเป็นเงิน เป็นทองได้ การเฝ้ารอให้ฝนตกมา เป็นเงินเป็นทอง ย่อมเป็นการฝืนฝืน ถึงสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ ดังนั้นการฝืนฝืน ถึงสิ่งที่เป็นไปได้อาจหรือสิ่งที่เป็น ไปไม่ได้ จึงเป็นการกระทำที่ไม่เกิด ประโยชน์

ชาวไทใหญ่เลือกตั้งถิ่นฐาน บริเวณที่ราบหุบเขา ใกล้แหล่งน้ำ และมีพื้นที่เพื่อจะแผ้วถาง
เพื่อทำนาหรือทำไร่ ปศุสัตว์ พืชพรรณธัญญาหารต่างๆ อาชีพส่วนใหญ่ของชาวไทใหญ่ คือ การทำนา
ทำการเกษตร เลี้ยงสัตว์ เพราะต้องใช้ผลผลิตทางการเกษตรในการบริโภค หรือปลูกเพื่อค้าขาย
ทำการเกษตรเป็นงานหนัก ต้องใช้ความอดทน ต่อสู้กับความเหน็ดเหนื่อย หากมีกำลังน้อย
ก็ทำงานเพียงแค่ให้เพียงพอต่อการดำรงชีพเท่านั้น แต่หากขยันในการทำงานมาก ก็ย่อมมีผลผลิต

เหลือพอที่จะนำไปขาย หรือแลกเปลี่ยนเป็นสินค้าอื่นๆ ทำให้คุณภาพชีวิตของชาวไทใหญ่ดีขึ้นได้ ดังนั้น สุภชาติ สำนักเกี่ยวกับการทำงานที่ปรากฏ จึงสะท้อนวิถีคิดของผู้คนในสังคมเกษตรกรรม ที่เน้นการปลูกฝังให้คนมีความขยันหมั่นเพียร อดทน ในการทำงาน ในขณะที่เดียวกันก็ต้องรู้จักเก็บออมไว้ใช้ในยามที่จำเป็น และเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของตนให้ดีขึ้นด้วยการพึ่งพาทรัพยากรจากท้องถิ่นของตน

1.1.2 เรื่องการดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

มนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม สังคมแต่ละสังคมมีลักษณะเฉพาะของตนเอง มีกฎระเบียบ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อ รวมทั้งกระบวนการคิดที่ถ่ายทอดสืบต่อกันมา แต่ละกลุ่มชนจะมีมุมมองในเรื่องการดำรงชีวิต หรือโลกทัศน์ในด้านการปฏิบัติตนไม่เหมือนกัน ดังนั้น คนที่เติบโตมาในสังคมหนึ่งจะซึมซับเอาวิถีการปฏิบัติตน ลักษณะการดำรงชีวิตตามแบบกลุ่มชนของตนมาเป็นลักษณะของตนเอง เช่น ความซื่อตรง การเคารพซึ่งกันและกัน การเคารพสิทธิของผู้อื่น การเคารพตนเอง การนับถือชีวิต นความมีจิตใจโอบอ้อมอารี เป็นต้น ผู้วิจัยพบสำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์ในด้านการดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน จำนวน 28 สำนวน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
หงา เต๋ ล่ม เป็น ป๊อก - หงา เต๋ โต๊ก เป็น หอบ	โกลี้จะลัมเขามาช่วยจุด - โกลี้จะตกเขามาอุ้มไว้	ผู้ที่ปฏิบัติดี พุทธิ กิดดี ทำดี อยู่เสมอ ไม่ว่าจะตกอยู่ในอันตรายอย่างไร ก็มักจะมีผู้มาคุ้มครองช่วยเหลือ
กำ อ่ำ โหล่ แน่ เก้า - เล่า เว้า ไว่ หนึ่ง กั้น	กาไม่ต้องดินกเค้าแมว - มันก็เหมือนกันนั่นแหละ	คนสองฝ่ายที่ทะเลาะทุ่มเถียงกัน แต่ก็มีนิสัยไม่ดีทั้งคู่ ต่างฝ่ายต่างไม่มีใครดีไปกว่ากัน กาเป็นนกสีดำตลอดตัว กินอาหารทุกชนิด พบได้ทั่วไป กามีนิสัยชอบขโมยอาหารที่ชาวบ้านตากไว้ตามชานบ้าน และยังมีความเชื่อว่ากาเป็นสัตว์นำโชคร้าย

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		อีกด้วย ดังนั้น จึงนำกามาเปรียบเทียบกับคนไม่ดี มีนิสัยจู้จี้โมย ส่วนนกเค้าแมวนั้น คือ นกแสก เป็นนกสายพันธุ์เดียวกับนกฮูก ออกหากินเวลากลางคืน กินแมลงและหนูเป็นอาหาร ร้องเสียงดัง และมีความเชื่อว่าเป็นสัตว์ที่นำความโชคร้าย นำความวิบัติมาสู่ นกเค้าแมวจึงเปรียบเทียบกับคนไม่ดี เป็นอุปมงคล
ขา ฮัก เย่า จั่ง ไล่ - ไฟ ไหมเย่า จั่ง แล็ด	ขาหักแล้วถึงขยัน - ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด	เมื่อเกิดเรื่องเสียหายขึ้นแล้วจึงคิดทำ คิดป้องกันภายหลัง ขา เป็นอวัยวะสำคัญที่ทำให้มนุษย์เคลื่อนที่ไปมาได้ หากขาหัก เป็นเหตุให้ขยับกายและเดินไม่ได้ ย่อมทำให้เกิดความลำบากในการดำเนินชีวิต คำว่า “ขาหัก” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง “เรื่องเดือดร้อน, ความเสียหาย” และเมื่อไฟไหม้ ย่อมเกิดความเดือดร้อน เกิดความเสียหาย จากการสูญเสียทรัพย์สินที่ต้องถูกไฟเผาทำลาย เมื่อขาหักหรือเกิดไฟไหม้ขึ้นมาแล้ว ถึงฉลาด โดยปริยายหมายความว่า ให้รู้จักรอบคอบระมัดระวัง รู้จักป้องกันก่อนจะเกิดปัญหาขึ้น

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
โกئن เจ้อ หลี มี เอ - โกئن ข่า เก มี หน้า	คนใจดีมีน้อย - คนอวดดี (หยิ่ง, ขโส) มีมาก	คนดีมีน้อยกว่าคนไม่ดี “ใจดี” คือ มีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อ ไม่โกรธง่าย ส่วน“อวดดี” คือ การทะนงตน ถือดี หยิ่ง สำคัญ ตนว่าดีกว่า เหนือกว่าผู้อื่น คำสอนนี้สะท้อนว่า การทำตน เป็นคนอวดดี ย่อมไม่เป็นสิ่ง ประสงค์ของสังคม ในสำนวน ได้สะท้อนว่าสังคมนั้นมีคน ไม่ดีมากกว่าคนดี ดังนั้น ต้อง รู้จักพิจารณาระมัดระวังใน การคบคน
เพื่อ กิ้น ญน - ต้อง มั่น ค่น	ใครกินปูน - ท้องมันขึ้น	คนที่ทำเรื่องไม่ดี ทำพิธีไว้ ภายหลังคิดว่าคนนั้นคนนี้รู้ ก็แสดงอาการเดือดร้อนขึ้น มาเอง “ปูน” ในสำนวนนี้ คือ ปูนแดงสำหรับป้ายพลูกินกับ หมาก การป้ายปูนแดงกับพลุ เกี่ยวกินกับหมากนั้น การกิน ไม่ใช่การกลืนกินเข้าไปในท้อง แต่จะบ้วนน้ำหมากทิ้ง การกลืนกินปูนลงไปในท้อง จึงเปรียบเทียบ หมายถึง สิ่งที่ไม่ ควรกิน ไม่ควรทำ เมื่อไป ทำมันก็สำแดงออกมา อาการ “ท้องขึ้น” คือ อาการท้องอืด ลมในกระเพาะอาหารเพื่อ จุกเสียด ไม่สบายท้อง ใช้ใน ความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง แสดงอาการ เดือดร้อน ให้คนอื่นรู้

สำนวนไทยใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ต่าง นอก ชำม ช็อก ช็อก - ป้า เนื้อ อื้ออึง เงิน มาก	ทางนอกซ้ำหนักขาด - คูให้สูง เงินมาก	คนที่พิจารณารูปร่างลักษณะ การแต่งกายภายนอก อาจดู ยากจน แต่แท้จริงแล้วเป็นคน มั่งมี แต่ไม่อวดตัวก็ได้ ดังนั้น จึงไม่ควรมองคนแค่เพียง รูปลักษณ์ภายนอก
ดี แด่ม หย่า ลั่น - ดี ย้าน หย่า จ้อน	ที่ด้าอย่าถาง - ที่หลุมอย่าขุด	การขุดริศ หาประโยชน์จาก คนที่มีความเดือดร้อน ยากจน จัดสนอยู่แล้ว ย่อมไม่ใช่ การกระทำที่ดี เปรียบเทียบกับ พื้นดินที่เป็นที่ดำและเป็นหลุม คือ ที่ดินที่ไม่สมบูรณ์อยู่แล้ว หากจะเข้าไปหาประโยชน์ใน ที่ดิน ด้วยการไปแผ้วถางหรือ ขุดดินซ้ำอีก ก็ยิ่งทำให้ที่ดิน นั้นเสียหาย ใช้ประโยชน์ไม่ได้
นก เก้ว จับ หลัง ไว้ - ถ้าง โต มัน นก หน้า	นกเอี้ยงเกาะหลังวัว - คิดตัวมัน หนักหนา	บริเวณทุ่งนามักจะพบนกเอี้ยง ซึ่งเกาะอยู่บนหลังวัว โดย นกเอี้ยงมีขนาดเล็กกว่าวัว แต่กลับคิดว่าตัวมันใหญ่กว่าวัว การสำคัญตนว่าอยู่เหนือ กว่า ผู้อื่น ทั้งที่เราอาจมีกำลัง ความสามารถและประสบการณ์ น้อยกว่าผู้อื่นอีกมาก ย่อมทำให้ คนนั้นไม่มีโอกาสพัฒนาตนเอง มีจิตใจคับแคบและอาจ พลาดพลั้งได้ง่าย

สำนวนไทยใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
นก ยู่ ง้า - นก จอก หว่า อ่า ฮ้าง หลี เป้ง มั่น	นกยุงรำแพน - นกจอกว่ารูป ไม่สวยเท่ามัน	นกยุงเป็นนกที่มีแพนหาง สีสัน สวยงาม และตัวผู้มักจะรำแพน หางเพื่ออวดตัวเมียในการหาคู่ ส่วนนกกระจอกเป็นนกขนาดเล็ก สีขนลาย พบได้ทั่วไป การที่นกกระจอกเห็นนกยุง รำแพนแล้วคิดว่าไม่สวยเท่ามัน จึงเปรียบเทียบ หมายถึง คน ที่สำคัญตน หลงตนว่าเก่งว่า ดีกว่าผู้อื่นว่าไม่มีใคร เทียบเทียมได้
ฟ้า เป็น ชับ ม้า - มือ ฮ้ำ แต้ เสือ	พริ้วเขาสับมา - มือเราแสได้	พริ้ว คือ มีดขนาดใหญ่ เป็น ของมีคม ใช้สำหรับเกี่ยว ตัด ขูด ถาง การที่คนอื่นมือไป ขวางในขณะที่คนใช้พริ้วอยู่ ย่อมได้รับบาดเจ็บ เท่ากับ เป็นการรณหาเรื่องเดือดร้อน ใส่ตน
พะ พัน น้ำ - อ่า หัน ฮ้อย	พริ้วพันน้ำ - ไม่เห็นรอย	น้ำ คือ ของเหลวใส ไม่มีสี กลิ่น รส เมื่อนำมีดพริ้วไปพัน น้ำ ก็ย่อมไม่เกิดผลใดๆ เปรียบเทียบเหมือนการ พยายาม ขัดขวาง ทัดทาน ต่อสู้กับ ผู้มีอำนาจมากกว่า ย่อมเป็น ไปได้ยาก

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ไฟเ็น เต๋อ - หย่าเหื้อ ไหม้ เ็น เหนอ	ไฟเรือนได้ - อย่าให้ไหม้เรือน เหนือ	เรื่องเดือดร้อน นำความวุ่นวาย ใจ แยกแยกมาสู่คนใน ครอบครัวในสังคม ไม่ควร ปล่อยให้ลุกลามต่อไป ควรจะ ระงับเหตุการณ์เสียไม่ให้บาน ปลายต่อไป เรือน เป็นที่อยู่ อาศัยของคนในครอบครัว เรือนจึงมีความสำคัญสำหรับ คน การเปรียบเทียบว่าไฟไหม้ เรือน จึงหมายถึง เกิดเรื่อง เดือดร้อนขึ้นในบ้าน ทำให้ ผู้อยู่อาศัยเกิดความเดือดร้อน โดยปริยายหมายความว่า เรื่อง วุ่นวายเดือดร้อนของผู้น้อย ไม่ควรให้เดือดร้อนไปถึง ผู้ใหญ่
ไก่อ่าง หลี เปื่อ โจน - โก้น อ่าง หลี เปื่อ เค็ง	ไก่อูปร่างมเพราะขน - คนรูปร่าง เพราะเครื่องประดับ	ไก่อ เป็น สัตว์ปีก มีขนปกคลุม ร่างกาย สีขนต่างๆ กัน สีขน ของไก่อทำให้ไก่อมีความงดงาม ส่วนคนนั้นมีเพียงผิวหนัง ไม่มีขนปกคลุมเหมือนไก่อ คนจึงจะงดงามได้ เพราะ การแต่งกาย การรู้จักแต่งกาย ให้งดงามเหมาะสม ย่อมสร้าง บุคลิกภาพที่งดงาม

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ไก่อ้น ดั้น ฐู - ฐู้น ของ ไก่อ้น	ไก่อ้นเห็นดินฐู - ฐูเห็นของ (อวัยวะเพศ) ไก่อ้น	ฐูเป็นสัตว์เลื้อยคลาน ไม่มีขา การเปรียบเทียบว่า ฐูมีขา จึงหมายถึง เรื่องที่เป็น ความลับ ส่วนไก่อ้นเป็นสัตว์ปีก เราไม่สามารถสังเกตอวัยวะเพศของไก่อ้นได้ง่าย เพราะ อวัยวะเพศจะซ่อนอยู่ในตัวไก่อ้น การเปรียบเทียบว่าฐูเห็น อวัยวะเพศของไก่อ้น จึงหมายถึง การรู้ความลับ ต่างฝ่ายต่างรู้ ความลับของกันและกัน รู้เล่ห์เหลี่ยมของกันและกัน
เก๊ะ เหลว หย่า เป้ กว่า - หนาม จ้อก ผ่า เพื่อ อ่า ซอม หนั	คนเดียวอย่าไป – หนามดำ ผ่าเท้า (ไม่มีใครเห็น)	การเดินทางไปสถานที่ต่างๆ คนเดียวอย่าไปปลอดภัย การเดินทางด้วยเท้าผ่านป่าเขา ย่อมมีพงหญ้า พงหนามอยู่ตาม พื้นดิน หากเดินไปคนเดียวแล้ว ไปเหยียบโดนหนามดำเท้า ได้รับบาดเจ็บ เดินไปขอความช่วยเหลือจากใครไม่ได้ และ ไม่มีใครเห็นแล้วไปช่วยเหลือ ได้ทันท่วงที ก็ย่อมเป็นอันตราย
โก้น ก่าม แก้น - ป้าย แต้น ช่า ญา ต่อ	คนมีเวรกรรม - หนีแดนช้า เจอะต่อ	แดนและต่อ เป็นแมลงขนาดเล็ก มีพิษ โจมตีศัตรูด้วยการกัดต่อย มักพบทำรังอยู่ ทั่วไปตามพงไม้ในป่า ชาวไทใหญ่ดำรงชีวิตอยู่กับผืนป่า ย่อมรู้จักสังเกตธรรมชาติ และ อันตรายจากป่า การหนีแดน

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		แล้วมาเจอต่อ ซึ่งเป็นสัตว์ประเภทเดียวกัน มีพิษเหมือนกัน เป็นการหนีอันตรายอย่างหนึ่ง มาพบอันตรายอีกอย่างหนึ่ง ซึ่งร้ายพอกัน เพราะเด่นเป็นแมลงประเภทเดียวกับต่อ และมีพิษร้ายเหมือนกัน
เก๋าะ อัก เขย่ ผืน หน่ง - เก๋าะ จ้ง เขย่ ผืน สาด	คนรักหนึ่งผืนหนึ่ง - คนซังหนึ่งผืนเสื้อ	เสื้อเป็นเครื่องจักสาน ลักษณะเป็นผืนขนาดกว้าง ใช้สำหรับปูรองนั่งหรือนอน ส่วนหน่งนั้น คือ หน่งสัตว์ ลักษณะติดกันเป็นผืนกว้าง ใช้ประดับบ้านเรือนหรือใช้ปูรองนั่งหรือนอนได้เหมือนเสื้อ ตามธรรมเนียมค่านิยมมีขนาดกว้างกว่าผืนหนึ่งเพราะผืนหนึ่งได้มาจากหนังของสัตว์ความกว้างขึ้นอยู่กับขนาดตัวของสัตว์ชนิดนั้นๆ ส่วนเสื้อเป็นเครื่องใช้ที่ประดิษฐ์จากสานวัสดุต่างๆ สามารถสานขยายความกว้างออกไปได้อย่างไม่จำกัด และด้วยลักษณะความแตกต่างด้านขนาดของผืนเสื้อและผืนหนึ่ง จึงนำมาเปรียบเทียบในเชิงปริมาณว่าคนที่รักเราย่อมมีน้อยกว่าคนที่เกลียดชังเรา แต่ผู้วิจัยมีความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผืนหนึ่งมีค่า

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		มากกว่าฝันเสีย เพราะได้มาจากชนของสัตว์ การนำคนที่รักเรามาเปรียบเทียบกับฝันหนึ่ง และคนที่เกลียดชังเรามาเปรียบเทียบกับฝันเสีย อาจเป็นการสื่อความหมายในทางคุณค่าว่า คนที่รักเรานั้นมีค่าต่อเรามาก ส่วนคนที่เกลียดชังเรามีค่าน้อย เราจึงไม่ควรใส่ใจเมื่อมีคนเกลียดชังเราหรือทำไม่ดีต่อเรา
งูเห่ลิ้ม ถ้ำ ค่อน - ย่อน เปื้อน เหลิน	งูเห่ลิ้มทำค่อน - เพราะเอาแต่นอน (ขี้เกียจ)	งูเห่ลิ้มเป็นงูขนาดใหญ่ ไม่มีพิษ เคลื่อนไหวช้า มีขากรรไกรแข็งแรงและขยายได้กว้าง สามารถกลืนกินสัตว์ที่มีขนาดใหญ่ได้ พบได้ทั่วไปในป่าธรรมชาติของงูเห่ลิ้มมักจะนอนนิ่งเรียงกัน โดยขาดการระมัดระวังตัว จนทำให้นายพรานนำค้อนมาทุบได้ง่ายๆ ดังนั้น ชาวไทใหญ่ซึ่งดำรงชีวิตอยู่กับผืนป่า จึงเปรียบพฤติกรรมการนอนเรียงกันของงูเห่ลิ้ม หมายถึงคนขี้เกียจ เอาแต่นอน ขาดการระมัดระวังตน มักจะเกิดอันตรายได้ง่ายๆ

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ทะ เป็น วัน กีน ตู - โข เป็น วัน โต เก่า	ค่าเขาคิดถึงตัวเรา - หัวเราะเขาต้องคิดถึงตัวเอง	เมื่อผู้อื่นทำผิดพลาด ก่อนที่จะไปนินทา ว่าร้าย คำว่า เขาต้องคิดถึงตัวเราเองก่อนว่าเราอาจจะทำผิดพลาดหรืออาจจะมีโอกาสทำผิดพลาดเหมือนเขาได้ เมื่อจะหัวเราะการกระทำของผู้อื่น ก็ต้องนึกถึงตัวเองก่อน ว่าหากเกิดกับเราแล้วจะรู้สึกอย่างไร การรู้จักคิดไตร่ตรองก่อนพูด หรือกระทำสิ่งใด ย่อมจะทำให้ไม่เกิดความบาดหมางต่อพวกพ้อง
โต๋ ไหล พืด - มีด โต๋ นั้น	ตัวไหนผิด - บิดตัวนั้น	การบิด คือ การใช้มือจับหรือใช้นิ้วจิกเนื้อไว้อย่างแรงแล้วออกแรงหมุนไปทางใดทางหนึ่ง เพื่อให้มีสภาพผิดไปจากปกติ ทำให้เจ็บปวด หรือทำให้หลุดหรือขาดออกจากกัน เมื่อคนในกลุ่มเดียวกันเป็นพวกพ้องเดียวกัน อยู่ร่วมสังคมเดียวกัน กระทำผิดเป็นคนไม่ดี ก็ต้องลงโทษตามวิถีของกลุ่มชน เพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่างแก่คนอื่นๆ ในสังคม
โถ่ม น้ำลาย ขึ้น ฟะ - โต๊ก ป้า หน้า เจ้า เก่า	ถ่มน้ำลายขึ้นฟ้า - ตกใส่หน้าตัวเอง	ท้องฟ้าคือ อากาศ ส่วนเบื้องบนที่ครอบคลุมพื้นดินไว้ มนุษย์อาศัยอยู่บนพื้นดิน ต้องอยู่ใต้ฟ้า การทำกิริยาหงนหน้าแล้วถ่มน้ำลายขึ้นไปบนฟ้า โดย

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		ปริยาย หมายถึง การแสดง กิริยาคุณถูกเหยียดหยาม น้ำลาย ที่ตนเองถ่มนั้นก็ย่อมย้อนตก ลงมาใส่ใบหน้าของผู้ถ่ม เปรียบเทียบเหมือนการคิดร้าย ต่อผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่าตน ย่อมเกิดผลร้ายต่อตนเอง
เต๋ ไป โต้ย ฝ่าย - เต๋ หว่าย โต้ย ต่าง	ถ้าเราจะเดินให้ดูฝ่าย - ถ้าเราจะ เลี้ยวให้ดูทาง	ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่ บริเวณที่ราบหุบเขา มีวิถีชีวิต ผูกพันกับป่า การเดินทางใน อดีตต้องใช้วิธีการเดินเท้า เมื่อเราจะเดินไปทางใด เราย่อม ไม่มีโอกาสจะรู้ว่าหนทาง ข้างหน้ามีอุปสรรคหรือ อันตรายอย่างใดบ้าง ดังนั้น จึงต้องมีความระมัดระวัง พิจารณาเส้นทางดูให้รอบคอบ เสียก่อนจึงไป
ตาง เฮา ไข่ เซ็บๆ - อย่า ไห ไหล แเน	ทางเราเจ็บเจ็บได้ - อย่าให้ ได้ติ	หน้าตาหรือเกียรติยศศักดิ์ศรี ของคนเป็นเรื่องสำคัญ ถึงแม้ จะต้องบาดเจ็บล้มตาย เพื่อ รักษาความถูกต้อง รักษางาน ในหน้าที่ รักษาเกียรติยศ ศักดิ์ศรีชื่อเสียงของตนเองไว้ ก็ต้องยอมทำ

สำนวนไทยใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ก้อย หึง ก้อย สด - ก้อย สด ก้อย แดก	ยืงนวยย่งร้าว - ย่งรัดย่งแดก	การข่มเหงบังคับจิตใจ บังคับ เข้มนวดให้ผู้อื่นยอมทำตามตน นวยไปยอมทำให้ความสัมพันธ์ เป็นไปในทางลบ เกิดความ แดกแยก แดกสามัคคี จนยาก ที่จะประสานความสัมพันธ์ที่ดี ต่อกันได้ เหมือนกับแก้วเกิด รอยร้าว จะพยายามประสาน อย่างไรก็ย่งทำให้แดก ดังนั้น จึงควรคำนึงถึงความรู้สึกของ ผู้อื่น และมีความประนี ประนอมต่อกัน
สุม อุ่ม หมา ลั้ง คบ - คน อ่ำ ชู้บ ช่าง ฮ้าย	หมาที่อยู่เฉยๆ แอบกัด - คนที่ ไม่พูดจาช่างร้าย	สุนัข (หมา) เป็นสัตว์เลี้ยงที่มี ความใกล้ชิดกับมนุษย์มาก ธรรมชาติของสุนัขนั้นมักจะขู่ และเห่าก่อนเพื่อส่งเสียงให้คน ตกใจกลัว แต่อาจมีสุนัขบาง ตัวที่ไม่ส่งเสียงเห่า แต่จะแอบ ลอบเข้ามากัดทันที เปรียบ เหมือนคนนิ่งเงียบ ไม่พูด แต่ อาจคิดร้ายหรือเป็นคนร้ายได้ ดังนั้น จึงต้องรู้จักระมัดระวัง
ไข่ เชื้อว ไข่ กาน - ไข่ นาน ไข่ แหล่น	อยากเร็วให้กลาน - อยากนาน ให้วัง	การทำสิ่งใดก็ตาม หากเราทำ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง ก็ย่อมสำเร็จผลได้โดยง่าย และ เกิดความผิดพลาดน้อย แต่หาก เราเร่งรีบทำ โดยขาดการ ไตร่ตรอง ขาดความรอบคอบ โอกาสที่จะเกิดปัญหาก็มีมาก งานก็ยิ่งล่าช้า

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
งู เหลื่อม ไป อื่น พาน - นกยาง อาน ดี ป้า	งูเหลื่อมเผือกกลืนกินเงี้ยว - นกยางคิดจะจับปลา	งูเหลื่อมเป็นงูขนาดใหญ่ไม่มีพิษ มีขากรรไกรแข็งแรงและขยาย ได้กว้างมาก ทำให้งูเหลื่อมรัด และกลืนกินสัตว์ขนาดใหญ่ เช่น เงี้ยว หรือ กวาง ลูกวัว เป็นต้น ส่วนนกยางนั้นเป็นนกกินปลา มีปากขนาดยาวไว้จับกินสัตว์น้ำ เล็กๆ เช่น ปลาขนาดเล็ก ตามแหล่งน้ำในทุ่งนา คุณคลอง สำนวนนี้เปรียบเทียบงูเหลื่อม และนกยาง เป็นคนที่อาจจะ ทำร้ายหรือหาประโยชน์ เอาเปรียบผู้ที่อ่อนแอ มีกำลัง หรือมีอำนาจน้อยกว่า บุคคล ลักษณะนี้ เป็นบุคคลอันตราย ต้องรู้จักระมัดระวังเมื่อต้อง คบหาสมาคมด้วย
เต๋ นั้ง ไห่ โดย ลูก - เต๋ ชุก ไห่ โดย ข่า	ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม - ถ้าเราจะ ลูกให้ดูชื่อ	เรือนของชาวไทใหญ่มักปลูกยก พื้นสูง มุงคาตอง พื้นปูฟากผา กรุกันด้วยฟากหรือไม้ไผ่สาน แบ่งพื้นที่ใช้สอยพื้นล่างเป็น ที่เก็บเครื่องมือทำการเกษตร เก็บฟืน ทำร้านยกนั่ง ชั้นบน แบ่งพื้นที่เป็นโถงไม้กั้นห้อง ด้านในเป็นที่เก็บของมีค่าและ ห้องนอนลูกสาว ด้านหน้ามีลาน ใช้เป็นที่พักผ่อนอาหาร ตากเสื้อผ้า ของกิน และสร้าง ส่วนของครัวติดกับลาน

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		ในครัวนี้มีเตาไฟ เหนือเตาไฟ ขึ้นไปไม่สูงนัก จะสร้างหิ้ง สำหรับวางของ สำหรับวางเนื้อ หรือปลา ของแห้งต่างๆ เพื่อให้ ควันจากเตาไฟขึ้นไปรมอาหาร เป็นภูมิปัญญาในการถนอม อาหารให้เก็บไว้กินได้นาน คนที่นั่งทำครัวหากลุกขึ้นยืน โดยไม่ระมัดระวัง ศีรษะอาจจะ ไปชนเข้ากับหิ้งนี้ได้ หรือเวลา จะนั่งกับพื้นดินหากไม่มองให้ ดีก่อน อาจจะนั่งตกลงไปใน หลุมทำให้ได้รับบาดเจ็บได้ ดังนั้น การจะทำสิ่งใดก็ ต้อง ระมัดระวัง รอบคอบอยู่เสมอ

ชาวไทใหญ่สอนชนรุ่นหลังให้ดำรงชีวิตหรือปฏิบัติตนด้วยความระมัดระวัง ไม่ประมาท การกระทำทุกอย่างต้อง ไตร่ตรองให้รอบคอบ ทั้งเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ การกิน การอยู่ การใช้จ่าย ทรัพย์สิน ความมั่งคั่ง รวมถึงการวิเคราะห์บุคคลด้วยความไม่ประมาท สุภาพดี สำนวน สะท้อนให้เห็นโลกทัศน์ในการดำเนินชีวิตของชาวไทใหญ่ คือ การดำรงชีวิตอย่างเรียบง่าย ฐานะปานกลาง ให้แสงหาทรัพย์สินเพื่อให้เพียงพอแก่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุขเท่านั้น และกระทำด้วยความสุจริต ไม่ด่าว่า ข่มเหงขูดรีดผู้อื่น คนไม่ดีมักจะถูกตัดขาดจากคนในสังคม คนในสังคมไม่อยู่ใกล้ ไม่คบหาสมาคมด้วย ไม่ทำสิ่งใดร่วมด้วย เป็นการควบคุมคนในสังคมให้ดำรงตนในทางที่ดี คือ การกระทำ ความดี ปฏิบัติดี พุทธิ คิทธิ ทำดีอยู่เสมอสอดคล้องกับลักษณะคำสอนของพระพุทธเจ้า ในปัจฉิมโอวาท คือ ในดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท

1.3 โลกทัศน์ด้าน สังคม

1.1.3 เรื่องเพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

ชาวไทใหญ่ดำรงชีวิตอยู่รวมกันเป็นพวก เป็นหมู่ เป็นชุมชน ในประวัติศาสตร์ของชาวไทใหญ่นั้น ต้องประสบภัยสงครามตลอดมา กลุ่มชนชาวไทใหญ่ที่อาศัยตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย ต่างดำรงความเป็นชนชาติเดียวกันไว้ด้วยวัฒนธรรมประเพณี ภาษา ความเกื้อกูล ความเอื้อเฟื้อและความสามัคคีในกลุ่มชนของตน ผู้วิจัยพบสำนวนที่สะท้อนโลกทัศน์ด้านเพื่อน มิตรภาพ และความสามัคคี จำนวน 2 สำนวน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
หนี่ ว่า ปา พ่อม - ย่อม สี อัน เดว	น้องว่าพาพร้อม - ย่อมสี อันเดียว	การย่อมสี คือ การทำให้วัตถุประสงค์กลมกลืนเป็นสีเดียวกัน สังคมที่คนกลุ่มชนเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน คิดหรือทำสิ่งใดด้วยความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน ไม่แตกแยก ไม่ขัดแย้ง ย่อมทำให้งานนั้นสำเร็จ ย่อมทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่น
“หยั่ม ต่อ หยั่ม - ซ่า ซ่าม ซ่าม ชู กัน”	เขลาต่อเขลา – ค่อยๆ เข้าหากัน	คนไม่ฉลาดกับคนไม่ฉลาดมักจะอยู่รวมกันไม่มีดี ไม่มีสาระ การคบคนเป็นเรื่องสำคัญ คบคนเช่นไรตัวเราก็ต่อเป็นคนเช่นนั้น เขลา คือ ไม่ฉลาด สติปัญญาไม่ดี ไม่มีไหวพริบ ไม่เจ็บแสบ ค่อยค่อยเข้าหากัน หมายความว่า อยู่ด้วยกันอยู่ร่วมกัน คบหาสมาคมกัน เป็นพวกเดียวกัน ดังนั้น สำนวน “เขลาต่อเขลา ค่อยค่อยเข้าหากัน” จึงมีความหมายว่า คนไม่ฉลาดกับคนไม่ฉลาดมักจะอยู่รวมกัน ไม่มีดี

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
		ไม่มีสาระ เป็นการสอนในเรื่องการเลือกคบคน ไม่ควรคบคนที่สติปัญญาไม่ดี ไม่ฉลาด เพราะการคบคนเช่นนี้ จะทำให้ความคิดและการกระทำของเราเป็นไปในทางที่ไม่ดีเหมือนกัน ดังกล่าวที่ว่า คบคนเช่นไรย่อมเป็นคนเช่นนั้น

ชาวไทใหญ่ที่อาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย เป็นกลุ่มชนที่หลักหนึ่กัยสงครามเข้ามาตั้งถิ่นฐานในแผ่นดินไทย ชาวไทใหญ่หลายชั่วอายุได้ผ่านเหตุการณ์สงครามความระส่ำระสาย การไร้แผ่นดินที่อยู่ ครอบครัวย้ายถิ่นเพื่อต่างประสพกับการพลัดพราก สำนวนที่มีความเกี่ยวข้องกับสังคม เพื่อน และมิตรภาพ จึงเน้นคำสอนหรือวิถีคิดที่เน้นเรื่องของความสามัคคี การช่วยเหลือเอื้อเฟื้อแบ่งปัน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นในกลุ่มชน โลกทัศน์ของสังคม คือ การเสียสละ ไม่เห็นแก่ตัว มีน้ำใจ เป็นมิตรที่ดี การคบคนดี และเป็นเพื่อนร่วมชาติที่จะช่วยกันปกป้องและดำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ของตนให้เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้น ถึงแม้จะมีได้อยู่ในแผ่นดินถิ่นเกิดของตนเองก็ตาม ซึ่งมีลักษณะของการปลูกฝังเรื่องชาตินิยมอย่างชัดเจน

2. สำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน

ผู้วิจัยพบสำนวนที่ใน 1 สำนวน สะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่หลายลักษณะจำนวน 30 สำนวน ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ในด้านต่างๆ ดังนี้

2.1 โลกทัศน์ด้านการปฏิบัติตน และเพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี พบจำนวน 5 สำนวน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
กน ไส อำ หลี - อย่า ซี ไค ห้ม ต้า	คนใจไม่ดี (ร้าย) - อย่า อาบน้ำร่วมท่า	ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบ ระหว่างหุบเขา แม่น้ำมีความสำคัญต่อ การดำรงชีวิต นอกจากใช้ทำการเกษตร แล้ว ยังใช้อุปโภคบริโภค ชำระล้าง ร่างกาย การอาบน้ำมีหลายรูปแบบ คือ อาบบริเวณริมน้ำโดยทำทำยื่นลงไปใน น้ำ ชาวบ้านมาใช้ทำน้ำเหล่านี้ร่วมกัน ได้และอาบได้คราวละหลายคน การอาบน้ำร่วมท่าเดียวกันจะเป็น โอกาสให้ได้พบปะพูดคุยกัน เชื่อม สัมพันธ์ไมตรีระหว่างครอบครัว เพื่อนพ้อง กลุ่มชน บุคคลที่ประพาศ ไม่ดี จิตใจชั่วร้าย ย่อมไม่มีใครอยาก คบหาสมาคม การปฏิเสธไม่อาบน้ำ ร่วมท่า จึงเท่ากับเป็นการตัดความ สัมพันธ์ ถูกตัดขาดออกจากกลุ่ม เล็กคบ ไม่มีใครอยากอยู่ใกล้
กน ไส อำ ซื่อ - อย่า ลือ สม ซอม เขา	คนใจไม่ซื่อ - อย่าได้ อยู่ร่วมพวกเขา	คนที่ไม่ซื่อตรง มีเล่ห์เหลี่ยมมาก ไม่ควรไปคบหาสมาคมด้วย หรือ กระทั่งไม่ควรอยู่ร่วมในสถานที่ เดียวกัน เพราะคนเหล่านี้มีชั้นเชิง มีอุบาย ไม่จริงใจ อาจจะนำความ เดือดร้อนมาให้
ไซ กั้น อำ ลาม ไล - ไซ มัก ชม หือ มัก หวาน	ใจคนเคยดูไม่ได้ - อยากชอบ เปรี้ยวหรือหวาน	ความคิดและจิตใจของคนเป็นเรื่องที่ ลวงรู้หรือคาดเดาได้ยาก เปรียบเหมือน การรับประทานอาหาร เราก็ไม่อาจ ลวงรู้ได้ว่าใครชอบรสเปรี้ยวหรือ หวาน ดังนั้นต้องรู้จักระมัดระวังตน ในการคบคน ไม่ควรประมาทหลงเชื่อ

สำนวนไทยใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
		ใครง่ายๆ หรือการปฏิบัติต่อผู้อื่นก็ต้องมีความระมัดระวัง ไม่กระทำความผิดที่จะก่อให้เกิดความบาดหมางจิตใจกันได้
ขาม หย้อย เป็น ลอย ลอย - วาย ปอย ตั้ง เอา ออก	ตัวเองก็ไม่ทำ คอยดี - งานเสร็จแล้วตั้งเอาออก	การอยู่ร่วมกันเป็นชุมชน ทุกคนต้องร่วมมือร่วมใจกันทำงานเพื่อส่วนรวม เพื่อสาธารณประโยชน์ เช่น การสร้างบ้านเรือน การลงแรงในการทำงาน ทำไร่ เป็นต้น หากทุกคนร่วมแรงร่วมใจกันทำงาน ย่อมทำให้งานสำเร็จ ลุล่วงไปได้ดี เกิดความรัก ความสามัคคีกันในหมู่คณะ แต่หากมีบุคคลที่ไม่ช่วยเหลือผู้อื่นทำงาน แล้วยังคอยตำหนิ กีดขวาง ให้ผู้อื่นทำงานไม่สะดวก อีกทั้งยังให้ร้ายถ่มยาพิษ ย่อมเป็นที่รังเกียจของคนในสังคม คนประเภทนี้จึงเป็นคนที่ไม่มีผู้ใดอยากคบหาสมาคมด้วย
ซุบ หวาน กัน ส้ม - อยู่ สวมอำ หลี	ปากหวานกันเปรี้ยว - อยู่รวมกันไม่ดี	คนที่มีลักษณะนิสัยพูดจาไพเราะ ช่างประจบ แต่กลับหลังกลับหน้าตาว่าร้าย พูดถึงผู้อื่นในทางเสียหาย เป็นบุคคลที่ไม่ควรคบหาสมาคมด้วย เพราะบุคคลลักษณะนี้จะทำให้เกิดความแตกแยกในหมู่คณะ ไม่มีความจริงใจต่อพวกพ้อง

สำนวนที่สะท้อนโลกทัศน์เกี่ยวกับการปฏิบัติตน การคบเพื่อน มิตรภาพ และ ความสามัคคีนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่าสังคมชาวไทใหญ่เน้นคำสอนในเรื่องของการเป็นคนดี การปฏิบัติดี ทั้งกาย วาจา และใจ ไม่นินทาว่าร้าย คำว่าผู้อื่น คิดไม่ซื่อ เป็นคนใจร้าย โดยจะเน้น เรื่องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข คนที่เป็นคนไม่ดี ไม่ปฏิบัติตามวิถีอันดีของกลุ่มชน คนในกลุ่มชนก็จะปฏิเสธไม่คบหาสมาคม เป็นการตัดความสัมพันธ์ทางสังคม

2.2 โลกทัศน์ด้านการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต และเพื่อน มิตรภาพ
ความสามัคคี พบจำนวน 3 สำนวน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
เกา ก้อ เกา กำ - กน หน้า กิน อ่า เซง	แก้คนแก้กำ - คนเยอะกิน ไม่หมด	ชาวไทใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ หาของป่า เป็นหลัก ผลิตผลจาก ท้องไร่ ท้องนา และผืนป่า เช่น พืชผัก ชนิดต่างๆ เป็นทรัพยากรอาหารที่มี คุณค่า ไม่ต้องซื้อหา ทุกครัวเรือน เอื้อเพื่อให้แก่กันได้ การอยู่ร่วมกัน นั้น หากคนในครอบครัวหรือกลุ่มชน มีความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกัน เปรียบเหมือนการเก็บผักเพื่อนำมา ประกอบอาหาร หากทุกคนช่วยกัน เก็บเพียงคนละหนึ่งกำมือ ก็ได้ผัก มาประกอบอาหารปริมาณมากมาย จนกินไม่หมดแล้ว ความเอื้อเฟื้อและ สามัคคีต่อกันจึงเป็นเรื่องสำคัญ
คั่น เด็ก น้ำ เขยอ เน่า - คั่น ความ เก่า พิด กัน	คั่นข้าวกล้าเน่า - คั่นความ เก่าทะเลาะกัน	ชาวไทใหญ่ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก ข้าวกล้าคือต้นอ่อนของข้าว ที่จะนำไปเพาะปลูกในแปลงนาที่ เตรียมดินไว้แล้วต่อไป เมื่อปลูกแล้ว

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์โลกทัศน์จากสำนวน
		ข้าวบางส่วนก็จะงอกงย เจริญเติบโตให้ผลผลิตงดงาม บางส่วนอาจจะล้มตายเน่าเสียทับถมอยู่ในดินเป็นปุ๋ยอินทรีย์ต่อไป การกินข้าวกล้าเนาเป็นการเปรียบเทียบพฤติกรรมของคนที่ยพยายามขุดคุ้ยเรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้วกลับมาพูดใหม่ ทำให้เกิดความบาดหมางผิดใจกัน การกระทำเช่นนี้จะทำให้กลุ่มชนขาดความสามัคคี เพราะขาดการให้อภัยต่อกัน
กินข้าวไผ่ - เป็นไผ่มัน	กินข้าวใคร - เป็นใจมัน	เมื่อได้กินข้าวของใคร ผู้ที่ให้ข้าวกินก็ย่อมมีบุญคุณที่เป็นผู้ให้ข้าวปลาอาหารชาวไทใหญ่มักกินข้าวเป็นอาหารหลักเช่นเดียวกับคนไทย อาชีพสำคัญคือ การทำนา และยังเคารพนับถือต้นข้าว เพราะมีความเชื่อว่าต้นข้าวมี “แม่โพสพ” คอยดูแลคุ้มครองอยู่ แม่โพสพนี้ คือ ผู้มีบุญคุณต่อมนุษย์ ทำให้มนุษย์มีอาหารกินไม่ออดอยาก เป็นลักษณะความเชื่อที่สอดคล้องกับการสำนึกในบุญคุณของธรรมชาติ ดังนั้น คำว่า “ข้าว” จึงหมายถึงบุญคุณ

ลักษณะสังคมของชาวไทใหญ่ เป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนอาศัยทรัพยากรจากผืนดิน แหล่งน้ำ และผืนป่า เป็นหลักในการดำรงชีวิต ชาวไทใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ การทำนา ทำไร่ ปลุกพืชธัญญาหาร พืชไร่ หลากหลาย การทำนาจะใช้วิธีหว่านเพาะต้นกล้า แล้วจึงถอนมาปักดำในแปลงนาที่เตรียมไว้ อาหารสำคัญ คือ ผลิตจากการเกษตร ข้าว ปลา และพืชผัก นอกจากการดำรงชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมแล้ว ยังสะท้อนความเกื้อกูล พึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือ ร่วมแรง ร่วมใจกันของคนในสังคมเป็นหลัก เช่น การช่วยกันเก็บผักคนละกำ สะท้อนถึงความสามัคคี การเอื้อเฟื้อข้าวปลาอาหารแก่กัน เป็นต้น

2.3 โลกทัศน์ด้านการประกอบอาชีพ วิถีชีวิต และการปฏิบัติตน พบจำนวน 6 ลำนวน
ดังนี้

ลำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากลำนวน
ก้า เหย่ วัน กีน เหย่ วัน - เฮ็ด ลั้ง อ่า ตัน เป็น	ค้าขายกินไปวันๆ - ทำอะไร ก็ไม่ทันเขา	การทำงานสิ่งใดต้องทำให้ดี ขยันและ มีความอดทน นอกจากชาวไทใหญ่ จะประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็น หลัก เมื่อผลิตผลจากการทำการเกษตร เหลือจากการบริโภคแล้วก็จะนำมา แลกเปลี่ยนค้าขายกัน คนที่ประกอบ อาชีพค้าขายย่อมมีโอกาสที่จะมั่งมีได้ ถ้ามีความขยันและอดทน หากทำ การค้าขายเพียงให้พออยู่พอกินไป วันๆ ไม่ทำด้วยความอดทน ขยันขันแข็ง ก็ย่อมไม่มีโอกาสได้มี ชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเหมือนผู้อื่น ที่รู้จักขยันทำมาหากินได้
ถึง จั้ง ลั้ง กอย เฮ็ด - ป้า ตอด เม็ด ลั้ง ตื่อ	ถึงเวลาจึงค่อยทำ - ปลาตอด เบ็ดค่อยดึง	ชาวไทใหญ่มีวิถีชีวิตที่พึ่งพาอาหาร ธรรมชาติและผืนป่า หาได้ในนา ในไร่ ในป่า และในน้ำ ปลาเป็น อาหารจากแหล่งน้ำที่สำคัญอย่างหนึ่ง วิธีการจับปลาทำได้หลายวิธี เช่น การใช้เบ็ดตกปลาที่ทำจากไม้ไผ่ ขนาดยาว ใช้เชือกด้านหนึ่งร้อยกับ ขอเกี่ยวเหยื่อไว้ล่อปลา ปลาอีกข้าง มัดติดกับปลายไม้ แล้วผูกท่อนล่อน้ำ ไว้เพื่อเป็นจุดสังเกตว่าปลามาตอด เหยื่อแล้ว ตามธรรมดาเมื่อปลาตอด เบ็ดแล้ว ปลาจะสับเหยื่อเข้าไปในปาก ทำให้เงี่ยงจากตะขอเบ็ดเกี่ยวปากปลา

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		ปลาก็จะคืนหลุดไม่ได้ คนตกปลา ก็ดึงปลาขึ้นจากน้ำได้โดยง่าย หาก ปลายังไม่ตอดเบ็ด แล้วใจร้อนรีบดึง เบ็ดขึ้นจากน้ำก่อน ก็ยอมไม่ได้ปลา ดังนั้น การทำสิ่งใดต้องใจเย็น รู้จัก รอคอยอดทนให้ถึงเวลา มีความสุขุม รอบคอบ อย่าใจร้อนทำสิ่งใดโดยขาด การไตร่ตรอง
ขาม เมื่อ กว่าง ดึก โหมก - ยุค ก้อง โตบ ไวไว	เจอเมื่อกลางย่อหมอบตัวลง - ยกป็นยังไวไว	เมื่อโอกาสมาถึงแล้วต้องรีบคว้าไว้ ชาวไทใหญ่ดำรงชีวิตอยู่ในภูมิประเทศ ที่เป็นภูเขา ป่าไม้ วิถีชีวิตจึงมีความ สัมพันธ์กับป่า เช่น การล่าสัตว์ หรือ การแสวงหาพืชพันธุ์จากป่ามาใช้เพื่อ การบริโภค การสังเกตธรรมชาติของ สัตว์และพืชพันธุ์ในป่าจึงเป็นเรื่อง สำคัญและเป็นเรื่องที่ต้องถ่ายทอด ให้แก่ชนรุ่นต่อไป “กว้าง” เป็นสัตว์ ที่มีอาการตื่นตัวระมัดระวังอยู่ตลอดเวลา เมื่อเจอกลางหมอบอยู่กับพื้นนิ่ง แล้ว หมายถึง “โอกาส” ที่นายพราน จะล่ากว้างเมื่อมาถึงแล้วต้องรีบทำ
งม ป้า เมอ น้ำ ชุ่น - ตัก พา เมอ แผลด อุ่น	งมปลาเมื่อน้ำชุ่น - ตักผ้า เมื่อแดดอุ่น	การจับปลาจากแหล่งน้ำต่างๆ มี วิธีการหลายอย่าง เช่น การใช้เบ็ด แห และในฤดูแล้ง น้ำในลำคลองลดลง การจับปลาด้วยมือเปล่า ก็ทำได้ง่ายขึ้น ถ้างมปลาในขณะที่น้ำชุ่นอยู่ ก็ยอม มองไม่เห็นตัวปลา การจะจับปลาได้ ก็จะยากยิ่งขึ้น การซักล้างทำความสะอาดเสื้อผ้า ต้องใช้น้ำในการซักล้าง

สำนวนไทยใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
		แล้วนำไปตากกลางแดดจัดเพื่อให้ผ้าแห้ง หากนำผ้าไปตากในเวลาเย็นแล้ว แดดไม่แรง มีแค่แสงอ่อนๆ เสื้อผ้าก็จะแห้งยาก ดังนั้น การทำสิ่งใดจะต้องทำให้ถูกสถานที่ ถูกเวลา สิ่งที่ทำนั้นก็จะไม่เปล่าประโยชน์
ปลา เน้า ไตว หนึ่ง - เน้า ตางล้ำ	ปลาเน้าตัวหนึ่ง - เน้าทั้งตะกร้า	คนที่อยู่ร่วมกัน เป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เป็นคนในสังคมเดียวกัน หากมีใครคนใดคนหนึ่งประพฤติไม่ดี ย่อมนำความเสื่อมเสียมาสู่พวกพ้องทั้งหมด เปรียบเหมือนปลาที่จับมาจากแหล่งน้ำ ใส่ตะกร้าเพื่อเตรียมนำไปขายหรือบริโภค หากมีปลาตัวใดตัวหนึ่งเน้าเสีย ส่งกลิ่นเหม็น กลิ่นเหม็นนั้นย่อมทำให้ปลาตัวอื่นๆ พลอยเหม็นไปด้วยกัน
ปลา ไม่ ตอด - อย่า แหนด ถอด กัน เบ็ด	ปลายังไม่ตอด - อย่ารีบ ถอดคันเบ็ด	การทำสิ่งใดต้องทำด้วยความอดทน ไม่ลดละความพยายาม ไม่ล้มเลิกกลางคัน และไม่ด่วนทำเพราะความใจร้อน วิธีการจับปลาด้วยการใช้เบ็ดตกปลานั้น จำเป็นต้องอดทนรอคอย ให้ปลามาตอดเหยื่อที่เกี่ยวข้องไว้กับขอเบ็ด หากปลายังไม่ตอดเหยื่อ แล้วคนตกควนถอดคันเบ็ด ล้มเลิกความพยายามที่จะตกปลา ก็ย่อมไม่ได้ปลา เสียเวลาโดยเปล่าประโยชน์

ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบลุ่มระหว่างหุบเขา ใกล้แหล่งน้ำ เพื่อการใช้ประโยชน์ในการทำการเกษตรเป็นหลัก นอกจากชาวไทใหญ่จะประกอบอาชีพหลักด้านการเกษตรกรรมแล้ว ชาวไทใหญ่ยังมีความชำนาญในการเข้าป่าล่าสัตว์ เก็บผลผลิตจากป่า การสังเกตธรรมชาติต่างๆ จึงเป็นสิ่งสำคัญ และเมื่อผลผลิตจากการทำเกษตรกรรมและเก็บผลผลิตจากป่าเหลือจากการบริโภคในครัวเรือน ก็จะนำมาค้าขายแลกเปลี่ยนแปรเป็นเงินทองได้ต่อไปอีก ชาวไทใหญ่จะสอนให้คนประกอบอาชีพด้วยความขยันหมั่นเพียร ต้องรู้จักวิเคราะห์สถานการณ์ รู้เวลา รู้โอกาสที่เหมาะสม

2.4 โลกทัศน์ด้านการปฏิบัติตน และความเชื่อ พบจำนวน 4 สำนวน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
กน หลี ผี ชอบ ม่า - กน จ้า เป็น ชอบ หอบ	คนดี (ผี) เทพช่วยเหลือ - คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู	ผู้ที่ปฏิบัติดีทั้งกาย วาจา และใจ อยู่เป็น นิจ เป็นคนดี ย่อมได้รับความคุ้มครอง ช่วยเหลือทั้งจากคนและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ อยู่เสมอ ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ ขณะเดียวกันก็ยังนับถือ เทพหรือผีเจ้าเมือง ซึ่งมีสถานภาพ เป็นเทพหรือเทพารักษ์ประจำหมู่บ้าน เพราะมีความเชื่อแต่ดั้งเดิมว่าเมื่อเจ้าฟ้า หรือหัวหน้ากลุ่มเสียชีวิตวิญญาณก็จะ ยังวนเวียนปกครองดูแลชาวบ้าน อยู่เสมอ
ก้อ ไหล หลี - ผี เหนอ โห ตาย อยู่	คนไหนดี - เทพเหนือหัว คอย	ผู้ที่เป็นคนดี ปฏิบัติดีทั้งกาย วาจา ใจ อยู่เป็นนิจ ย่อมได้รับการดูแล คุ้มครอง จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ตามความเชื่อของ ชาวไทใหญ่ที่ว่า เมื่อเจ้าฟ้าหรือหัวหน้า กลุ่มเสียชีวิตวิญญาณก็จะยังวนเวียน ปกครองดูแลชาวบ้านอยู่เสมอ วิญญาณ ผีเจ้าเมืองนี้มีสถานภาพเป็นเทพ เทวดา หรือเทพารักษ์

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
กำ หลั่น โห นะ กา - ฮา หั้น สั่ง ขาง ลาด	ครุฑหรือนาค - เห็นมา ค่อยเชื่อ	การจะกระทำหรือเชื่อถือสิ่งใด ต้อง พิสูจน์แล้วด้วยตนเอง ไม่ใช่เชื่อผู้อื่น อย่างมง่าย เชื่อเพราะเล่าต่อกันมา เป็นการสอนให้รู้จักเชื่อมั่นในตนเอง ไม่หลงเชื่อใครง่ายๆ ชาวไทใหญ่ ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ เมื่อพระ ญาณคัมภีร์เดินทางจากเชียงใหม่ไป เผยแผ่ศาสนาพุทธนิกายโยน ศาสนา พุทธมีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์- ฮินดู คติความเชื่อเกี่ยวกับสัตว์ใน ตำนานหรือนิยาย เช่น ครุฑ และนาค สะท้อนให้เห็นในงานสถาปัตยกรรม เช่น วัด และนาคนั้นยังมีความเกี่ยวข้องกับ น้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำ การเกษตร โดยชาวไทใหญ่นั้นจะให้ ความสำคัญกับวัดซึ่งเป็นศาสนสถาน ส่วนพระสงฆ์ เป็นเพียงผู้ประกอบ พิธีกรรมทางศาสนาเท่านั้น
กำ หลั่น โห นะ กา - ฮา หั้น สั่ง จาด ลาด	ครุฑหรือนาค - เห็นก่อน จึงจะพูดถูก	การจะเชื่อหรือกระทำสิ่งใด ต้อง พิจารณาให้รอบคอบด้วยตนเอง เชื่อผู้อื่นโดยพิสูจน์แล้วด้วยตนเอง ไม่หลงมง่าย จากคำบอกเล่าต่อกันมา

ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่ นับถือศาสนาพุทธ มีบางส่วนที่นับถือศาสนาอิสลามหรือศาสนาคริสต์
ซึ่งศาสนาพุทธเข้ามาเผยแผ่ในหมู่ชาวไทใหญ่มากขึ้น ในช่วงปี พ.ศ. 2515 (วีระพงศ์ มีสถาน, 2544: 19)
ในสมัยที่ชาวไทใหญ่อาศัยอยู่กันอย่างหนาแน่นบริเวณรัฐฉาน ประเทศสหภาพพม่า เมื่อพระญาณคัมภีร์
เดินทางจากเชียงใหม่ไปเผยแผ่ศาสนาพุทธนิกายโยน ศาสนาพุทธมีต้นกำเนิดจากประเทศอินเดีย
ซึ่งมีความสัมพันธ์กับศาสนาพราหมณ์-ฮินดู วิถีชีวิตและความเชื่อของชาวไทใหญ่จึงสะท้อนถึง

การรับวัฒนธรรมจากอินเดียด้วย ขณะเดียวกันชาวไทใหญ่ก็ยังนับถือผีเจ้าเมือง ซึ่งมีสถานภาพแบบเดียวกับเทพารักษ์ประจำหมู่บ้าน เพราะชาวไทใหญ่เชื่อมาแต่ดั้งเดิมว่า เมื่อเจ้าฟ้าหรือหัวหน้ากลุ่มเสียชีวิต วิญญาณก็จะยังวนเวียนปกครองดูแลชาวบ้านอยู่เสมอ ดังนั้น ชุมชนชาวไทใหญ่ที่จัดตั้งเป็นหมู่บ้านมักมีวัด และบริเวณที่ใกล้กับวัดมักมีหอเจ้าเมือง ซึ่งมีลักษณะเป็นเรือนขนาดย่อม ความเชื่อเรื่องผีเจ้าเมืองที่มีสถานภาพเป็นเทพหรือเทวดานี้ จะเชื่อมโยงไปสู่วิถีการปฏิบัติตนของชาวไทใหญ่ คือ ผู้ที่เป็นคนดี ปฏิบัติดี จะได้รับการคุ้มครอง ดูแล ช่วยเหลือ จากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่คุ้มครองคนในกลุ่มชนอยู่เสมอ ในขณะที่วิถีการนับถือผีหรือวิญญาณผีเจ้าเมืองนี้ ก็ไม่ได้ส่งผลให้ชาวไทใหญ่เชื่อทุกสิ่งทุกอย่างอย่างงมงาย แต่ชาวไทใหญ่จะสอนให้รู้จักเชื่อตนเอง มั่นใจในการกระทำ ไม่ใช่การฟังผู้อื่นบอกเล่าต่อกันมา หรือเชื่อหรือกระทำเพียงเพราะถือสืบต่อกันมา การกระทำดีแล้วได้รับความดีตอบแทน ก็เป็นความจริงตามหลักธรรมที่สำคัญตามแนวทางของศาสนาพุทธ วิธีชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาและการนับถือผีนี้จึงเป็นไปในแนวทางที่เชื่อมโยงต่อกัน

2.5 โลกทัศน์ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการปฏิบัติตน พบจำนวน 1 ส่วน ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ฟ้า คม ใน ชอง - มอง ดั่ง ใน โก๋ย	พริ้วคมในชอง - ฆ้อง ดั่งในตะกร้า	คนที่ชอบพูดอะอะเสียงดัง แสดงตัวว่าเก่ง แต่ไม่กล้าจริง พริ้ว คือ มีขนาดใหญ่ เป็นของมีคมทำให้เกิดอันตรายได้ หากมีดไม่คม ฟันไม่เข้าย่อมไม่เป็นอันตราย พริ้วที่คมเมื่ออยู่ในชอง เปรียบเทียบ หมายถึง คนที่เก่งแต่เวลาอยู่ในที่ของตนเท่านั้น ส่วนฆ้องนั้นเป็นเครื่องดีซึ่งเป็นเครื่องดนตรีชนิดหนึ่งของไทใหญ่ ชาวไทใหญ่จะนำฆ้องใส่ไว้ในตะกร้าใช้สะพายใส่หลังเวลาเคลื่อนย้ายไปไหนมาไหน เมื่อเวลาเดินฆ้องที่อยู่ในตะกร้าก็จะกระทบกันเกิดเสียงดัง ฆ้องที่ดังอยู่ในตะกร้า เปรียบเทียบ หมายถึง คนที่เก่งแต่เวลาอยู่ในที่ของตนเท่านั้น ชอบพูดโอ้อวด อะอะเสียงดัง แต่ไม่กล้าจริง

2.6 โลกทัศน์ด้านการประกอบอาชีพ และประวัติศาสตร์ ค่านิยมในสังคม พบจำนวน 1 ล้านวน ดังนี้

ล้านวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากล้านวน
โค ชาง พอ - ปอ ไผ ป้าย ต่อ หลอก มัน ง้อ	เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วย สำเภา - ถึงแก่ใครไปพาด ไว้ที่ต่อไม่มันโง่	คนที่ได้ครอบครองของมีค่า แต่กลับ ไม่รู้คุณค่าของสิ่งของนั้น ไม่รู้จัก ระมัดระวังดูแล เก็บรักษาไว้ให้ดี ล้านวนนี้มีความหมายรวมถึงการสอน ให้รู้จักดูแลรักษาทรัพย์สินของที่เป็น ของมีค่า ควรเก็บรักษาไว้ให้ดี ในที่ ที่เหมาะสม สินค้าที่บรรทุกใส่เรือ สำเภาเดินทะเลมา จะเป็นสินค้าของดี จากต่างประเทศ มีราคาแพง ก่อนที่ ชาติตะวันตกจะเดินทางเข้ามาติดต่อ กับดินแดนแถบเอเชียอาคเนย์ จีนเป็น ประเทศแรกๆที่เดินทางมาค้าขายใน ดินแดนเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สินค้า ที่บรรทุกสำเภามาจะเป็นของดี มีราคา แพง เช่น ถ้วยชาม เครื่องเคลือบ ผ้าไหม ผ้าแพร เป็นต้น การนำเสื้อผ้า ที่เป็นของดี, มีราคา ไปพาดไว้ที่ต่อไม่ ไม่เก็บรักษาไว้ให้ดี จึงเท่ากับเป็น การไม่รู้ค่าของของดีนั้น

ชาวไทใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นหลัก เน้นการทำอาชีพ
เพื่อบริโภคในครัวเรือน หากมีผลผลิตเหลือจากการบริโภคก็จะนำไปค้าขายแลกเปลี่ยนกันใน
ชุมชน วิถีชีวิตของชาวไทใหญ่มีความเรียบง่าย พึ่งพาธรรมชาติเป็นหลัก เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ
ก็ประดิษฐ์ขึ้นจากวัสดุที่หาได้ในชุมชน เช่น เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ได้จากการทอผ้าให้มีสีสันลวดลาย
แบบชาวไต ตัดเย็บอย่างเรียบง่าย เหมาะสมกับการใช้งาน สภาพภูมิอากาศ และมีความสวยงามเป็น
เอกลักษณ์ ล้านวนได้สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากการประกอบอาชีพที่เน้นการบริโภคในครัวเรือน

และการค้าขายเพียงเล็กน้อยแล้ว สังคมชาวไทใหญ่ยังมีการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศมานาน โดยมีค่านิยมเรื่องการนิยมนำสินค้านำจากต่างประเทศ เช่น เครื่องหุงต้ม ผ้าแพร ผ้าไหม ถ้วยชาม เครื่องเคลือบ เป็นของดี มีราคาแพง โอกาสที่จะได้ครอบครองยาก เมื่อได้มาแล้ว ต้องรู้จักเก็บรักษาไว้ให้ดี

2.7 โลกทัศน์ด้านวิถีชีวิต ครอบครัว และความสามัคคี พบจำนวน 2 จำนวน ดังนี้

จำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากจำนวน
เชื่อ ไผ ก่อ ไหล มัน - หมาก เขอ กัน ไล่ ไต๋น	เชื่อใครก็ได้มัน - มะเขือ ขึ้นข้างเหมือนต้น	บรรพบุรุษต้นวงศ์ตระกูลเป็นอย่างไร เชื้อสายสืบมาก็เป็นอย่างนั้น หมายถึง พ่อแม่เป็นอย่างไร ลูกก็ย่อมเป็นอย่าง เดียวกัน เป็นคำสอนให้พิจารณาคนโดยดู จากเชื้อสาย หรือควรให้ความสำคัญใน การปฏิบัติตน เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ลูกหลาน เพื่อลูกหลานจะได้ดำรงตนในแนวทาง ที่เหมาะสม เป็นพลเมืองที่ดีของสังคม กล่าวหยาบยกมะเขือขึ้นซึ่งเป็นสายพันธุ์ มะเขือป่าที่ขยายพันธุ์ได้ตามธรรมชาติ และ พบได้ทั่วไป ไม่กลายพันธุ์ มีความทนทาน ต่อสภาพธรรมชาติที่แห้งแล้ง จึงสูญพันธุ์ ได้ยาก ด้วยคุณสมบัติดังกล่าว ชาวไทใหญ่ จึงเปรียบเทียบ เชื้อสาย/วงศ์สกุลที่สืบมา จากบรรพบุรุษมาอย่างไม่ผิดเพี้ยน เป็น “มะเขือขึ้น”

สำนวนไทใหญ่	ความหมาย	วิเคราะห์คำสอนจากสำนวน
ไฟ ทาง นอก - อย่า ส่อก มีา จุด ใน เือน	ไฟทางนอก - อย่าเสาะ มาจุดในเรือน	ไม่ควรทำอะไรที่จะเป็นเหตุให้อันตราย มาถึงตัว เรือน มีความสำคัญกับมนุษย์ เป็นที่พักพิง ค้ำกันภัยจากธรรมชาติ จาก โจรผู้ร้าย เป็นทรัพย์สินหลักฐาน เป็นที่ สะสมทรัพย์ เป็นศูนย์รวมของคนใน ครอบครัว ส่วนไฟติดเชื้อไฟและเผาไหม้ ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้ ไฟจึงหมายถึง อันตรายและความเดือดร้อน การนำไฟเข้า มาจุดในเรือน ทำให้ไฟเผาไหม้เรือนของ ตน คือการนำเรื่องเดือดร้อนมาสู่ตนเอง ครอบครัว และกลุ่มชนของตน

ครอบครัวเป็นสถาบันหลักที่สำคัญของสังคม คนต่างเชื้อชาติ ต่างวัฒนธรรม ก็จะมีโลกทัศน์
เกี่ยวกับความสัมพันธ์ การปฏิบัติตนระหว่างคนในครอบครัวแตกต่างกัน บางสังคมอาจยึดถือผู้นำ
ครอบครัวเป็นใหญ่ บางสังคมเน้นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติ การเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกัน
บางสังคมมีมุมมองในด้านปัจเจกชน จึงเลี้ยงดูบุตรหลานด้วยการให้อิสระกับสมาชิกในครอบครัว
พื้นฐานโครงสร้างของครอบครัวจึงมีส่วนสำคัญที่จะหล่อหลอมวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีคิดของ
คนในสังคมให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน และแสดงความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนของกลุ่มชน

โครงสร้างทางครอบครัวของชาวไทใหญ่มีลักษณะที่เป็นครอบครัวใหญ่ พ่อ แม่ ลูก ปู่ ย่า
ตา ยาย พี่ ป้า น้า อา อยู่อาศัยร่วมกัน แต่ในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทำให้แนวโน้มของ
ครอบครัวมีขนาดเล็กลง โลกทัศน์ของชาวไทใหญ่เกี่ยวกับครอบครัวมีลักษณะเป็นความสัมพันธ์
แบบเกื้อกูลกัน ให้ความสำคัญกับการเคารพผู้อาวุโส เคารพพ่อแม่ พี่น้อง บทบาทของผู้เป็นพ่อแม่
ปู่ย่าตา ยาย คือ การเป็นแบบอย่างที่ดีในการปฏิบัติตน คนจะดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับครอบครัวเป็นสำคัญ
และบ้านเรือนเป็นศูนย์รวมของคนในครอบครัว การรักษาความสุขแก่คนในครอบครัวเป็นเรื่อง
สำคัญ เช่น การไม่นำความเดือดร้อนใจเข้ามาสู่คนในครอบครัว เป็นต้น

จากผลการศึกษาในครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อสังเกต ดังนี้

1. สุนัขิต สำนวนไทใหญ่ ได้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทใหญ่ต้องดำรงชีวิตด้วยความยากลำบาก เนื่องจากปัญหาสถานการณ์ทางการเมือง การอพยพหนีภัยสงคราม พลัดพรากจากถิ่นที่อยู่ของตน กลุ่มชนชาวไทใหญ่ที่กระจัดกระจายกันตั้งหลักแหล่งในบริเวณพื้นที่ของประเทศไทย กลายเป็นเพียงชนกลุ่มน้อย ที่ต้องต่อสู้กับความยากลำบากในการดำรงชีวิต ดังนั้นคำสอนในสำนวนจึงสะท้อนให้เห็นว่า ชาวไทใหญ่มีทัศนคติต่อการมองโลก คือ สังคมชาวไทใหญ่จะดำรงอยู่ได้ ต้องมีปัจจัยสำคัญ คือ คนในกลุ่มชนมีน้ำใจต่อกัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีคุณธรรม โดยเฉพาะความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกันของคนในครอบครัว ในชุมชน และชาติบ้านเมือง เป็นสังคมที่เน้นการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปัน ร่วมมือกัน วิธีคิดที่ปรากฏ คือ บ้านเมืองที่คนในบ้านแตกแยกกัน ย่อมดำรงความเป็นชาติไว้ไม่ได้ และไม่อาจฝ่าฟันอุปสรรคและความยากลำบากไปได้
2. โลกทัศน์เกี่ยวกับวิถีชีวิต การปฏิบัติตน การทำงาน ของชาวไทใหญ่ มีประเด็นที่น่าสนใจ คือ ถึงแม้ชาวไทใหญ่จะมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับศาสนาและความเชื่อ วิถีชีวิตมีการพึ่งพาธรรมชาติอยู่มาก ต้องหวาดกลัวต่อภัยสงคราม การพลัดพราก และการถูกทำร้าย กดขี่ แต่ทัศนคติในการดำรงชีวิตของชาวไทใหญ่ เน้นการสอนให้คนไม่ยอมแพ้ต่ออุปสรรคและความยากลำบาก ให้เชื่อมั่นในตนเองว่า สองมือของตนเองเท่านั้นที่จะทำให้ครอบครัวมีกินมีใช้ การมีฐานะที่มั่นคงหรือยากจนนั้นขึ้นอยู่กับ การปฏิบัติของตน สอนให้คนขยัน ไม่เกียจคร้านและไม่เชื่อในการเสี่ยงโชค
3. ทัศนคติต่อการมองโลก ชาวไทใหญ่จะสอนให้มีความระมัดระวัง ไม่ประมาท อยู่เสมอทั้งในเรื่องของการกระทำ และการคบคน ที่เป็นเช่นนี้เพราะชาวไทใหญ่ล้วนผ่านเหตุการณ์ความบอบช้ำจากภัยสงคราม แม้แต่ในปัจจุบันเหตุการณ์สงครามก็ยังไม่ลืมนอกจากแผ่นดินรัฐฉาน ดังนั้น การดำรงตนโดยตั้งอยู่ในความไม่ประมาทย่อมเป็นปราคาที่สำคัญที่จะปกป้องตนเองและกลุ่มชนของตนไว้ได้
4. สำนวนที่เกี่ยวกับครอบครัว ได้สะท้อนให้เห็นว่า โครงสร้างทางสังคมในระดับครอบครัวของชาวไทใหญ่ มีความเหมือนกับครอบครัวชาวไทย โดยโลกทัศน์เกี่ยวกับครอบครัวจะเน้นเรื่องความสัมพันธ์แบบเกื้อกูลกัน การเคารพลำดับอาวุโส และความสัมพันธ์แบบครอบครัวใหญ่ เช่นเดียวกัน อันน่าจะเป็นลักษณะร่วมสำคัญที่ทำให้กลุ่มชนชาวไทใหญ่ผสมผสานวัฒนธรรมอยู่ร่วมกับสังคมไทยได้อย่างแน่นแฟ้น

5. ลักษณะของสุภายิต ล้านวน ชาวไทใหญ่ที่ปรากฏ ได้สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตที่มีความเป็นชาตินิยมอย่างชัดเจน โดยผู้วิจัยเองเห็นว่า คำสอนในลักษณะเช่นนี้ ที่ทำให้กลุ่มชนชาวไทใหญ่ธำรงรักษาภาษา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตของตนไว้ได้ ถึงแม้จะมีได้อาศัยอยู่ในแผ่นดินของตนเอง การปลูกฝังให้คนรักเผ่าพันธุ์และประเทศชาติของตน ย่อมส่งผลให้ความเป็นชนชาตินั้นดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง

สุภายิต ล้านวน มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของมนุษย์ โดยเปรียบเสมือนกระจกเงาที่สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต ทศนคติต่อการมองโลก ทศนคติเกี่ยวกับความดีความชั่ว ระบบความเชื่อของบุคคล วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ตลอดจนธรรมชาติและสภาพแวดล้อม เป็นต้น ทศนคติต่อการมองโลกของกลุ่มชน จะสะท้อนจากคำสอนของกลุ่มชนนั้นๆ การศึกษาสุภายิต ล้านวน จึงทำให้เข้าใจจิตวิญญาณ และลักษณะเฉพาะอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนอย่างชัดเจน สำหรับประเทศที่มีกลุ่มชาติพันธุ์หลากหลายกลุ่มอาศัยร่วมอยู่ในผืนแผ่นดินเดียวกัน การศึกษาโลกทัศน์จากสุภายิต ล้านวน จึงเป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้เข้าใจกลุ่มชนนั้นๆ แม้ว่าจะมีความแตกต่างด้านวิถีชีวิต ภาษา และวัฒนธรรม และเมื่อเข้าใจลักษณะของกลุ่มชนนั้นๆ ก็ย่อมทำให้คนหลากหลายกลุ่มชนผสมผสานวัฒนธรรมและอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันได้อย่างสงบสุข

ตารางที่ 81 สรุปผลการวิจัย

ลำดับที่	สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
		เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
									สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
1	สำนวนไทใหญ่ cied l wbrber - cied d wbr หงเต่ ล้ม เป็น ปี๊ก - หงเต่ โต๊ก เป็น หอบโกลจะล้มเขามาช่วยจุด - โกลจะตก เขามาอุ้มไว้ สำนวนไทยมาตรฐาน ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ล้ม - ตก (น้ำ), ตก (ไฟ)	ประสบอันตราย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
2	สำนวนไทใหญ่ eidmr l wEn:ewir- l wwwwoncre ก้า อ้า โหล่ แน่ แก้ว - เล่า เว้า ไว้ หนึ่ง กัน ก้าไม่ต้องดินกแก้ว - มั่นก็เหมือนกัน นั่นแหละ สำนวนไทยมาตรฐาน ขนมพอสมน้ำชา	-	/	-	/	-	กา , นกแก้ว ขนม (จีน), น้ำชา	คนนิสัยไม่ดี, ความชั่วร้าย พอดีกัน/ไม่มี ฝ่ายใดดีหรือเลว ไปกว่ากัน	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
3	สำนวนไทใหญ่ einkwrpT- bəŋ ʔiŋr กิน ข้าว เผื่อ - เป็น เจอ มัน กินข้าวใคร - เป็นใจมัน สำนวนไทยมาตรฐาน ข้าวแดงแกงร้อน	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ข้าว - ข้าวแดง บุญคุณ	-	/	การประกอบ อาชีพ การดำรงชีวิต เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี
4	สำนวนไทใหญ่ gbəwmdəŋ ʔ dmrdrnr'pəpnr เก็บ หอม ค่อม จู - อ่า ตัน ฮู เต็ม ปั้น เก็บออมรวบรวบ - ไม่ทันรู้เต็มปั้น สำนวนไทยมาตรฐาน เก็บหอมรอมริบ	-	/	/	-	พ้อง ความหมาย ไม่สมบูรณ์ วิภาค ความหมาย	กา, นกเค้าแมว ขนม(จีน), น้ายา พอดิกัน/ไม่มี ฝ่ายใดดีหรือ เลวไปกว่ากัน	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่

ตารางที่ 81 (ต่อ)

สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
5 สำนวนไทใหญ่ gwregɰewɰemr- eɓɰrmeɪndɰrSɰr เก้า เก้าะ เก้า ก้า - โก้น หน้า กั้น อำ เส็ง เก้าคนเก้าเก้า - คนเยอะกินไม่หมด สำนวนไทยมาตรฐาน คนละไม้คนละมือ	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ก้า - มือ	กระทำ, ทำงาน	-	/	การประกอบ อาชีพ การดำรงชีวิต เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี
6 สำนวนไทใหญ่ gɔɰ:crɪɪ ɔɰ:kɔɰ - eɓɰrɔɰ:crɪɪ ɔɰ:kɔɰ โก๋ ฮ่าง หลี เป้อ โจน - โก้น ฮ่าง หลี เป้อ เค็ง โก๋รูปงามเพราะชน - คนรูปงามเพราะ เครื่องประดับ สำนวนไทยมาตรฐาน โก๋งามเพราะขน คนงามเพราะแต่ง	/	-	/	-	วิภาค ความหมาย	เครื่องประดับ - แต่ง	คนงามเพราะ การแต่งกาย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
7	จำนวนไทใหญ่ gɔ̌ndincU cɔ̌nkɛp ไก่อ๋ หัน ดั้น งู๋ - งู๋ หัน ของ ไก่อ๋ ไก่อ๋เห็นดินงู - งูเห็นของ (อวัยวะเพศ) ไก่อ๋ จำนวนไทยมาตรฐาน ไก่อ๋เห็นดินงู งูเห็นนมไก่อ๋	/	-	/	-	วิภาค ความหมาย	ดินงู, ของไก่อ๋ (อวัยวะเพศ) - นมไก่อ๋	ความลับ	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
8	จำนวนไทใหญ่ kɪhɡrywɪj cɪɡɔ̌- pɔ̌ɯwɪj cɪl Qr ขา ฮัก เย่า จั่ง ไก่อ๋ - ไฟ ไหม้ เย่า จั่ง แล็ด ขาหักแล้วถึงขยัน - ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด จำนวนไทยมาตรฐาน วัวหายล้อมคอก	-	/	-	/	-	ขาหัก, ไฟไหม้ - วัวหาย	ความเดือดร้อน , เสียหาย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
9	จำนวนไทใหญ่ Y:miɛd, Y:miɛ-snrj :miɛ :miɛ ʔnr ญ๋าม ต่อ ญ๋าม - สัน จ้าม จ้าม จู๊ กัน เขลาต่อเขลา – ค่อยๆ เข้าหากัน จำนวนไทยมาตรฐาน ฝนตกขี้หมูไหล	-	/	-	/	-	เขลา - ขี้หมู คนไม่ฉลาด, คนไม่ดี	/	-	เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี
10	จำนวนไทใหญ่ gbrj tɕleɐ, - gɔ̃rkɛg,mɪnm r โก๊น เจ้อ หลี มี เอ - โก๊น ข่า เก มี หน้า คนใจดีมีน้อย – คนอวดดี (หยิ่ง, ขโส) มีมาก จำนวนไทยมาตรฐาน คนดีมีน้อย คนถ่อยมีมาก	/	-	/	-	วิภาค ความหมาย	ใจดี, อวดดี - ถ่อย คนดี คนไม่ดี	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
11	สำนวนไทใหญ่ gõrj ymrɪ l- yɿ, skdmrdɿ; โก้น เจอ อำ หลี - หย่า สี่ ไล่ โห้ม คำ คนใจไม่ดี (ร้าย) - อย่าอาบนํ้าร่วมทำ สำนวนไทยมาตรฐาน คบพาลพาลพาไปหาผิด	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ใจร้าย - พาล	อย่าคบหาหรือ อยู่ใกล้	-	/	การปฏิบัติตน เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี
12	สำนวนไทใหญ่ gõrj ɬmrsɿr- yɿ, l ɰhɰj ɬrkwr โก้น เจอ อำ สี่ - หย่า หลี โห้ม จ้อม เขา คนใจไม่ซื่อ - อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา สำนวนไทยมาตรฐาน คบพาลพาลพาไปหาผิด	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ไม่ซื่อ - พาล	อย่าคบหาหรือ อยู่ใกล้	-	/	การปฏิบัติตน เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
13	จำนวนไทใหญ่ gbrl plj ɬmɰp - gbrɣpɰbrj ɬbr โก๋น หลี ฝี่ จ้อม มะ - โก๋น จ้า (กุ๋ย) เป็น จ้อย หอบ คนตีเทพช่วยเหลือ - คนตีเขาก็ช่วยอุ้มชู จำนวนไทยมาตรฐาน คนตีฝี่คุ่ม, เคนระหัดฝี่คุ่ม	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ช่วยเหลือ, อุ้มชู - คุ่ม	ไม่เป็นอันตราย	-	/	การปฏิบัติตน ความเชื่อ
14	จำนวนไทใหญ่ egɰ l ɰyɰ, ebgɰf - nɰmɰj ɰpɰ, pɰmɰrj ɬhnr เก๊ะ เหลว หย่า เป้ กว่า - หนาม จ้อก ผ่า เผื่อ อ้า ซอม หัน คนเดียวอย่าไป - หนามคำฝ่าเท้า (ไม่มี ใครเห็น) จำนวนไทยมาตรฐาน คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	เท้า - หัว	เป็นอันตราย, ตาย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
15	สำนวนไทใหญ่ gɔɽg/mrgQr- bbdQsmiY:edV, โก๋น ก๋ม แก่น - ป้าย แค้น ช้ำ ญา ต่อ คนมีเวรกรรม - หนีแค้นซ้ำเจอะต่อ สำนวนไทยมาตรฐาน หนีเสือปะจระเข้	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	แดน - ต่อ เสือ - จระเข้	อันตราย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
16	สำนวนไทใหญ่ egʰhgiey;piɲcr- egʰj crey;piɲs/dr เก้าย อักเห้ย ผืน หน้ง - เก้าย จั้งเห้ย ผืน สาด คนรักหนึ่งผืนหน้ง - คนชังหนึ่งผืนเสือ สำนวนไทยมาตรฐาน คนรักเท่าผืนหนัง คนชังเท่าผืนเสือ	/	-	/	/	วิภาค ความหมาย	ผืนหน้ง - ผืนเสือ หน้ง - เท่า	ปริมาณน้อย, ปริมาณมาก การระบุขนาด, ระบุจำนวน	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
17	จำนวนไทใหญ่ eg. I TI- phɔ̌w dɔ̌y ɔ̌ เก๊ะ เลือ หลี - ผี เหนอ โห โต๊ย หู่ คนไหนดี - เทพเหนือหัวคูอยู่ จำนวนไทใหญ่ คนดีผีคุ้ม, เคราะห์ดีผีคุ้ม	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ดู - คุ้ม	ไม่เป็นอันตราย	-	/	การปฏิบัติตน ความเชื่อ
18	จำนวนไทใหญ่ kɔ̌rd ɔ̌n vɔ̌n wɔ̌r - kɔ̌rg mɔ̌w pɔ̌d rɔ̌n r ค่น เด็ก น้ำ เหยื่อ เน้า - ค่น ความ เก้า พิด กั่น ค่นข้าวกล้าเน้า - ค่นความเก๋าทะเลาะกัน จำนวนไทยมาตรฐาน พื้นผ้อยหาตะเข็บ	-	/	-	/	-	ข้าวกล้าเน้า - ตะเข็บ	เรื่องเก่าที่ผ่าน ไปแล้ว	-	/	การประกอบ อาชีพ การดำรงชีวิต เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง		ความสัมพันธ์	คำสำคัญ	ความหมาย	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก	
	ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพั	คำสำคัญ				ความหมาย	ไทใหญ่		
	เหมือนกัน	ต่างกัน							เหมือนกัน		ต่างกัน
	เหมือนกัน	ต่างกัน	เหมือนกัน	ต่างกัน	แบบ	ในสำนวน	เปรียบเทียบ	สะท้อน	สะท้อน	ทัศนด้าน	
			เหมือนกัน	ต่างกัน	แบบ	ในสำนวน	เปรียบเทียบ	ด้านเดียว	หลายด้าน		
19	สำนวนไทใหญ่ gʰey;wnrɣiney;wnr- hɔ̌rscamrd nrɔ̌i กะเหยวันกินเหยวัน - เฮ็ดสังอ้าตั้นปิ่น คำขायกินไปวันๆ - ทำอะไรก็ไม่ทันเขา สำนวนไทยมาตรฐาน คำข่าวสารกรอกหม้อ	-	/	-	/	-	คำขाय - คำข่าวสาร การกระทำ	-	/	การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน	
20	สำนวนไทใหญ่ kʰwɔ̌r/crepɪː - ebɪːpʰɔ̌bedɪ lɣmnrɔ̌kɔ̌ ไค่ซ้างพ้อ - ป้อเผอ ปายต้อหลอกมันเหง้อ เครื่องนุ่งห่มที่ต่างมาด้วยสำเนา ถึงแก่ใคร ไปพาดไวกั๋ตอไม้มันโง่ สำนวนไทยมาตรฐาน ขึ้นแก้วให้วานร	-	/	-	/	-	เครื่องนุ่งห่ม – แก้ว ของดี, มีราคา	-	/	การประกอบอาชีพ ประวัติศาสตร์ ค่านิยมในสังคม	

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
21	จำนวนไทใหญ่ pṭṣṇr - dzmnrkbr เผ่อ กั้น ญ่น - ต้อง มั่น ค่น ไครกีนปุ่น - ท้องมันจิ้น จำนวนไทยมาตรฐาน กินปุ่นร้อนท้อง	/	-	/	-	วิภาค ความหมาย	ปุ่นร้อนท้อง, ท้องจิ้น	แสดงอาการ เดือดร้อน	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
22	จำนวนไทใหญ่ cōṭṭṣṇr - ynrṭṣṇr งู้เหลิม ถ้า ค่อน - ช่อน เป้อ เอ็น เหลิน งูเหลื่อมทำค่อน - เพราะเอาแต่นอน (จี้เกียจ) จำนวนไทยมาตรฐาน จี้เกียจสันหลังยาว	-	/	-	/	-	งูเหลื่อมนอน - สันหลังยาว	จี้เกียจ	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

	จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
				หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
		เหมือนกัน	ต่างกัน						สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
23	สำนวนไทใหญ่ cō̃t tainp/nr- nōy/cra/nrd lb งูเห่ลิม เป้อ อั้น พาน - นกยาง อ้าน ดี ป้า งูเห่ลิมเผ่ากลืนกินเง็ก – นกยางคิด จะจับปลา สำนวนไทยมาตรฐาน ปลาใหญ่กินปลาเล็ก	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	งูเห่ลือม, นกยาง	คนมีอำนาจ, ผู้ใหญ่	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
24	สำนวนไทใหญ่ cārkmm lg bōt.o p gōg; b q b u m n r จิ้น ค้ำ มี กู้ ป้าย แม่ - เผื่อไก่ กื้อ เป็น ปูน มั่น เงินทองมีที่ปลายไม้ - ใครขยันก็หาได้ (มีสิทธิที่จะได้) สำนวนไทยมาตรฐาน มือใครยาวสาวได้สาวเอา	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	ปลาย - ยาว	ต้องใช้กำลัง ความสามารถ ในการถือครอง	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	ความสัมพันธ์ทาง				ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	รูปสำนวน		ความหมายระหว่างคำ					ไทใหญ่			
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
25	จำนวนไทใหญ่ carbimwknmrkar - d/grp;mrk Qraur งุ่ม ป้าเหมื่อ น้ำ ชุ่น - ตัก ผ้า เหมื่อ แผลด อุ่น งมปลาเมื่อน้ำชุ่น - ตากผ้าเมื่อแดดอุ่น สำนวนไทยมาตรฐาน ซ้อจัวหน่านา ซ้อผ้าน่านาว	-	/	-	/	-	งมปลา, ตากผ้า ซ้อจัว, ซ้อผ้า	การกระทำทุก อย่างของมนุษย์	-	/	การประกอบ อาชีพ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน
26	จำนวนไทใหญ่ Yr:mwgfcdgmbt - ygrgrdbwovo ญ่าเหมื่อ กว้าง ตัก โหมบ - ชุก ก้อง โตบ ไร่ๆ เจอเมื่อกวางช่อหมอบตัวลง - ชกปิ่นยังไว ไวสำนวนไทยมาตรฐาน น้ำขึ้นให้รีบตัก	-	/	-	/	-	กวางหมอบ - น้ำขึ้น	โอกาส	-	/	การประกอบ อาชีพ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

ลำดับ	สำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	ความสัมพันธ์ทาง				ความสัมพันธ์แบบ	คำสำคัญในสำนวน	ความหมายเปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลกทัศน์ด้าน
		รูปสำนวน		ความหมายระหว่างคำ					ไทใหญ่		
		เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวดเดียวกัน	ต่างหมวดกัน				สะท้อนโลกทัศน์ด้านเดียว	สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน	
27	สำนวนไทใหญ่ j t̪ɔ̌dr̪amɾl /mɾl p-kɔ̌gr̪stɔ̌wɪngw/ nr เจ้อ โถ้น อ่า ล้าม ไหล่ - ไข่ มั๊ก โส้ม หื้อ มั๊ก หวาน ใจคนเฒ่าไม่ได้ อยากชอบเปรี้ยว หรือหวาน สำนวนไทยมาตรฐาน น้ำลึกหยั่งได้ น้ำใจหยั่งยาก	-	/	-	/	-	เปรี้ยว, หวาน น้ำลึก, น้ำใจ	จิตใจ ความรู้สึก คิด นึกของ มนุษย์	-	/	การปฏิบัติตน เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี
28	สำนวนไทใหญ่ j w̪p̪ə̌gɪ; l̪ɔ̌nr-m/ gr̪k̪w̪knɾl ɔ̌ɔ̌ɔ̌ɔ̌ เจ้อะ เผ้อ ก้อ ไหล่ มั่น - หมาก เขอ คั่น ไหล่ ไถ้น เขือใครก็ได้มัน - มะเขือขึ้นข้างเหมือนคั่น สำนวนไทยมาตรฐาน เขือไม่ทิ้งแถว	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย	เขือ มะเขือขึ้น, แถว	ไม่ผัดจาก บรรพบุรุษ	-	/	วิถีชีวิต กรอบครัว และความ สามัคคี

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
29	สำนวนไทใหญ่ t. bKwŋkŋrdŋ kŋkŋrdŋ ทะ เป็น ว่น คิ่น ตู - โจ เป็น ว่น โต เก่า ค่าเขาคิดคิ่นตัวเรา - หัวเราะเขาต้องคิดถึง ตัวเอง สำนวนไทยมาตรฐาน ว่าแต่เขาโอเหินาเป็นเอง	-	/	/	-	พ้องความหมาย คำ - ว่า แบบไม่สมบูรณ์ วิภาคความหมาย	พูดว่าคนอื่น	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
30	สำนวนไทใหญ่ gŋ; l gŋr- gŋrj tŋhwrt wr ก้า ไหล่ ก้า กิ่น - กิ่น เจอ หม้อ เฮ้า เฮ้า ได้เท่าไรกิ่นหมด - จะเข้ญใจเมื่อแก่เฒ่า สำนวนไทยมาตรฐาน กิ่นน้ำไม่เผื่อเลี้ยง	-	/	/	/	วิภาค กิ่น ความหมาย แก่เฒ่า, แล้ง	กาลข้างหน้า, ขามลำปาก	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	ความสัมพันธ์ทาง รูปสำนวน				ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	ความหมายระหว่างคำ		สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน							
	เหมือนกัน	ต่างกัน									
31	สำนวนไทใหญ่ gɿ; lɔ̃; ginr- y/brj ɿkka/wr ไห้ กั กั - หยาบ เจ้อ หม้อ ไ้ หนาว ได้เท่าไรกินหมด - จะเข้ใจเมื่อไ้หนาว สำนวนไทยมาตรฐาน กินน้ำไม่เผื่อแล้ง	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย	กิน ไ้หนาว, แล้ง	กาลข้างหน้า, ขามลำบาก	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่
32	สำนวนไทใหญ่ gɿ; lɔ̃; so- gɔ̃zrdɔ̃/nr กั ไ้ไห้ กั ไ้ - ไ้ กั๊ต ต้าย ผาน ได้เท่าไรกินหมด - จะหมดตัวตายยากจน สำนวนไทยมาตรฐาน กินน้ำไม่เผื่อแล้ง	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย	กิน หมดตัว, ตาย, ยากจน แล้ง	กาลข้างหน้า, ขามลำบาก	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
33	จำนวนไทใหญ่ YmrYəŋl ɔ̌ p- wəbɔj cɾa/waɣɾ ฮ่อม หยอย เป็น ล้อย ล้อย - ว้าย ป้อย จ้ง ฮ้าว ออก ตัวเองก็ไม่ทำคอยดิ - งานเสร็จแล้วสั่งเอาออก จำนวนไทยมาตรฐาน มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ	-	/	-	/	-	ทำ, สั่งเอาออก พาย, เอาเท้าราน้ำ	ไม่ช่วยทำงาน, ขัดขวางการ ทำงานของผู้อื่น	-	/	การปฏิบัติตน เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี
34	จำนวนไทใหญ่ dɔ̌l pɪdɾ- midɾdɔ̌nɾ โต๋ ไหล่ พืด - มืด โต๋ นั้น ตัวไหนผิด - บิดตัวนั้น จำนวนไทยมาตรฐาน นิ้วไหนร้ายตัดนิ้วนั้น	-	/	-	/	-	ตัว, บิด นิ้ว, ตัด	คน ลงโทษ, ตัด ออกไปจากกลุ่ม	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
35	สำนวนไทใหญ่ tɕn mɿ d̪ɿ fɿ - d̪ɿ bɿ nɿ; j wɿ gɿ โถม น้ำลาย ขึ้น ฟะ - โต๊ก ป้า หน้า เจ้า เก่า ถ่มน้ำลายขึ้นฟ้า - ตกใส่หน้าตัวเอง สำนวนไทยมาตรฐาน ถ่มน้ำลายรดฟ้า	-	/	-	/	-	ถ่มน้ำลาย, ฟ้า ขึ้น, รด	ประทุษร้ายสิ่งที่ เหนือกว่าตน	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
36	สำนวนไทใหญ่ ed ncɿ wɿ d̪ɿ ɕɿ gr - ed j gr wɿ d̪ɿ ɕɿ rkɿ, เต้ หนึ่ง หื้อ ไตย ลู้ก - เต้ จู้ก หื้อ ไตย ข่า ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม - ถ้าเราจะลุกให้ดูขี้ สำนวนไทยมาตรฐาน ดูตาม้าตาเรือ	-	/	-	/	-	หลุม, ขี้ ตาม้า, ตาเรือ	อันตราย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

	จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	ความสัมพันธ์ทาง						โลกทัศน์ในสำนวน			สะท้อนโลกทัศน์ด้าน
		รูปสำนวน		ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์แบบ	คำสำคัญในสำนวน	ความหมายเปรียบเทียบ	ไทใหญ่		
		เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวดเดียวกัน	ต่างหมวดกัน				สะท้อนโลกทัศน์ด้านเดียว	สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน	
37	สำนวนไทใหญ่ edbdɔ̌rpɔ - edwɔdɔ̌rd/cr เต๋ไป๋ โดย ฝ่าย - เต๋ ห่วย โดย ต่าง ถ้าเราจะเดินให้ดูฝ่าย - ถ้าเราจะเลียวให้ดูทาง สำนวนไทยใหญ่ ดูตาม้าคาเรือ	-	/	-	/	-	ดู (ฝ่าย) , ดู (ทาง)	อันตราย, ระมัดระวัง	-	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
38	สำนวนไทใหญ่ t dkrj crgɔdr - bɪdɔmɔdrj crdɔlɾ ถึง ชั่ง จั่ง ก้อย เอ็ด - ป้ำ ตอด เม็ด จั่ง คืด ถึงเวลาจึงค่อยทำ - ปลาตอดเบ็ดค่อยดึง สำนวนไทยมาตรฐาน ไม่เห็นน้ำตัดกระบอกไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้	-	/	-	/	-	ดิ่งเบ็ด	ทำล่วงหน้า	-	/	การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์แบบ	คำสำคัญในจำนวน	ความหมายเปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวนไทใหญ่		สะท้อนโลกทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวดเดียวกัน	ต่างหมวดกัน				สะท้อนโลกทัศน์ด้านเดียว	สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน		
39	จำนวนไทใหญ่ d/crngħ/mrygrygr - b; n:ȡgrci m/gr ต่าง นอก ส้ม ย็อก ย็อก - ป้า เนื่อ อ็อก เงิน มาก ทางนอกซ้ำฝึกขาด - ดูในถุงเงินมาก จำนวนไทยมาตรฐาน ผ้าจี๊วห่อทอง	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย ถุง - ผ้าจี๊ว	เงิน - ทอง ชอมช่อ	คนแต่งตัว	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
40	จำนวนไทใหญ่ d/chwŋk;ȡ, nȡ, - yȡ,hȡ ȡn: ต่าง เข้า เชื้อ หน้าๆ - หย่าเหื่อ ไหล่ เนื่อ ทางเราเจ็บเจ็บได้ อย่าให้ได้ดี จำนวนไทยมาตรฐาน ขายผ้าเอาหน้ารอด	-	/	-	/	-	เจ็บ, ดี ขายผ้า, เอาหน้า รอด	ขอมเสียดสะ ชื่อเสียง, เกียรติยศ, ศักดิ์ศรี	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
41	สำนวนไทใหญ่ dldɔ̌y, l/nr- dly/nry, j ɹ ตีแต่ม หย่า ลั่น - ตี ยั่น หย่า จ้อน ที่ต๋ออย่าถาง - ที่หลุมอย่าขุด สำนวนไทยมาตรฐาน ทำนาบนหลังคน	-	/	-	/	-	ที่ต๋อ, ที่หลุม ทำนา	หาประโยชน์, ขูดรีด	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
42	สำนวนไทใหญ่ nggrɔ̌j brl cmlt - t/crdwɩn ngrnɩ, นก เก้ว จีบ หลัง ไว้ - ถ่าง โต มั่น นก หน้า นกเอี้ยงเกาะหลังวัว - คึดตัวมันหนักหนา สำนวนไทยมาตรฐาน กบในกะลาครอบ	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	นกเอี้ยง, กบ	คนมีความรู้ กำลังความ สามารถและ ประสบการณ์ น้อย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
43	สำนวนไทใหญ่ nɔ̌tɕyɔŋ; - nɔ̌tɕjɔŋ; amh/cɔ̌l bɔ̌m nɔ̌r นก ยั้ง ก้า - นก จอก หว่า อ่า ฮ่าง หลี เป้ง มั่น นกยุงรำแพน - นกจอกว่ารูปไม่สวยเท่ามัน สำนวนไทยมาตรฐาน ขกตัวเหนือลม	-	/	-	/	-	นกยุง, นกจอก ลม	คนเก่ง, คนดี คนด้อยต่ำ, คนโอ้อวด	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
44	สำนวนไทใหญ่ gɔ̌l bɔ̌rɔ̌wŋɔ̌; - hɔ̌mɔ̌: jɔ̌cɔ̌pɔ̌ กำ หลุ่น หื้อ นะ-ก้า - หั้น ม้า จั้ง ก้อย หุ้ม ครุฑหรือนาค เห็นมาคอยเชื่อ สำนวนไทยมาตรฐาน สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น	-	/	-	/	-	ครุฑ, นาค ปาก, ตา	พูด, บอกเล่า เชื่อ, มั่นใจ	-	/	การปฏิบัติตน ความเชื่อ

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
45	จำนวนไทใหญ่ gɿlɔŋ'wŋŋɿ - hɿ:hŋŋɿ crj /crɿ /dr กำ หลุ่น หื้อ นะ กำ ฮ้า หั้น จั่ง จ้าง ลาด ครุฑหรือนาค เห็นก่อนจึงจะพุดถูก จำนวนไทยมาตรฐาน สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น	-	/	-	/	-	ครุฑ, นาค ปาก, ตา	พุด, บอกเล่า เชื่อ, มั่นใจ	-	/	การปฏิบัติตน ความเชื่อ
46	จำนวนไทใหญ่ Yɿwɿ:brɿ: pɿr yɿrsɿnɿrɿ หื๊ว วั ป้า ฟ้อม - ย้อม สี อั้น เหลว น้องว่าพาพร้อม - ย้อมสีอันเดียว จำนวนไทยมาตรฐาน น้ำหนึ่งใจเดียว	-	/	-	/	-	ย้อมสี, น้ำหนึ่ง	มีความคิดเป็น หนึ่งเดียว	/	-	เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน				ความสัมพันธ์ทาง		ความสัมพันธ์แบบ	คำสำคัญในสำนวน	ความหมายเปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลกทัศน์ด้าน
	ความหมายระหว่างคำ				ความหมาย	ไทใหญ่						
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวดเดียวกัน	ต่างหมวดกัน		สะท้อนโลกทัศน์ด้านเดียว				สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน		
47	สำนวนไทใหญ่ n:tiɯmmɪbɤ - n:tiɯ:mlkwɤ เนื้อ น้ำ มี ป้า - เนื้อ น้ำ มี ข้าว ในน้ำมีปลา - ในนามีข้าว สำนวนไทยมาตรฐาน ข้าวเหลือเกลืออิ่ม	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย	ข้าว ปลา,เกลือ	ความอุดมสมบูรณ์	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่	
48	สำนวนไทใหญ่ bɪnɤwɔdɔndɔ - nɤwɔd/crsɪ. ป้า เหน้า ไค่ หนึ่ง - เหน้า ดัง ส้า ปลาเฝ้าตัวหนึ่ง - เฝ้าทั้งตะกร้า สำนวนไทยมาตรฐาน ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่งเฝ้าตัวอื่นก็พลอยเหม็นไปด้วย	/	-	/	-	วิภาค ความหมาย	ปลาเฝ้า ตะกร้า, ช้อง	คนนิสัยไม่ดี ประพฤติไม่ดี อยู่ร่วมกัน พวกเดียวกัน	-	/	การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน	

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
			หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่		
	เหมือนกัน	ต่างกัน						สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
49 จำนวนไทใหญ่ bɔ̌bɔ̌ɔ̌ɔ̌r- yɿ, nQrt ɔ̌ɔ̌nɔ̌ɔ̌r ป่า ไป ตอด - หยา แแนด ถอด กัน เม็ด ปลายังไม่ตอด - อย่าริบถอดคันเบ็ด จำนวนไทยมาตรฐาน ไม่เห็นน้ำตัดกระบอ กไม่เห็นกระรอกโก่ง หน้าไม้	-	/	-	/	-	ถอดคันเบ็ด ตัดกระบอ ก, โก่ง หน้าไม้	ทำลวงหน้า	-	/	การประกอบ อาชีพ วิถีชีวิต การปฏิบัติตน
50 จำนวนไทใหญ่ sbw/ngɔ̌ɔ̌rsɔ̌ɔ̌ - yɿmɔ̌mɔ̌ɔ̌ɔ̌ โฉบ หวาน โก้น โส้ม - หยุ โห้ม อำ หลี ปากหวานกันเปรี้ยว - อยู่รวมกันไม่ดี จำนวนไทยมาตรฐาน ปากหวานกันเปรี้ยว	/	-	/	-	ตรงข้ามแบบ ทิศทาง	ปากหวาน ส้ม-เปรี้ยว	พูดจาไพเราะ ไม่จริงใจ	-	/	การปฏิบัติตน เพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
51	สำนวนไทใหญ่ pɿ. bKrsbmɿ: - mɿthɿ:Es, s,T ฟ้า เป็น ชับ ม้า - มือ อ้า แผล เต๋อ พริ้วเขาสับมา - มือเราแผลใส่ สำนวนไทยมาตรฐาน แกว่งเท้าหาเสี้ยน เอามือชุกหีบ	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย	มือ, เท้า พริ้ว, เสี้ยน, หีบ	เรื่องเดือดร้อน	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
52	สำนวนไทใหญ่ pɿ. pɿ:ɿsr - mɿrl cn:ɿŋ พะ ผาย เนื้อ ช้อง - ม้อง หลัง เนื้อ โถ้ย พริ้วกลมในช่อง - ม้องดังในตะกร้า สำนวนไทยมาตรฐาน หมาเห่าใบตองแห้ง	-	/	-	/	-	พริ้ว, ม้อง หมา	คนเก่ง, แสดง ตนว่าเก่ง	-	/	วิถีชีวิต วัฒนธรรม การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
53	สำนวนไทใหญ่ pɿ. Fnrnɯramɦnɦɔ พะ ฟั้น น้ำ - อำ หั้น ฮ้อย พริ้วฟั้นน้ำ - ไม่เห็นรอย สำนวนไทยมาตรฐาน ไม่ซึกไม่ซุง	-	/	-	/	-	พริ้ว, น้ำ ไม่ซึก, ไม่ซุง	ผู้น้อยมีฐานะ ต่ำด้อย ผู้มีอำนาจมาก	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
54	สำนวนไทใหญ่ pɑd/crɯgr- yɿ,sgmɯ: j dɯn.Tɯnɾ ไฟ ต้าง นอก - ห่า ส็อก ม้า จูด เนื่อ เอ็น ไฟทางนอก - อย่าเสาะมาจุดในเรือน สำนวนไทยมาตรฐาน ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน	-	/	/	/	พ้อง ความหมาย แบบสมบูรณ์ วิภาค ความหมาย	เรือน, บ้าน ไฟ, น้ำ	ครอบครัว, คน อันตราย, ความเดือดร้อน	-	/	วิถีชีวิต ครอบครัว และความ สามัคคี

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปจำนวน		ความสัมพันธ์ทาง ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในจำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในจำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน	
	เหมือนกัน	ต่างกัน	หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				ไทใหญ่			
								สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน		
55	จำนวนไทใหญ่ pb'inrd,T- y,hm̥p̥n̥n̥ ไฟ เ็น เตอ - หย่า เื่อ ไหม้ เ็น เหนอ ไฟเรือนได้ - อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ จำนวนไทยมาตรฐาน ตัดไฟต้นลม	-	/	/	/	วิภาค ความหมาย	ไฟ ใต้, เหนือ ต้นลม	ความเดือดร้อน, เหตุการณ์ ต้นเหตุ	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน
56	จำนวนไทใหญ่ gɕ'cɕɕj dr- gɕ'drɕɕɕ ก้อย หึง ก้อย จัด - ก้อย ฮัด ก้อย แดก ยั้งนายนั้งร้าว - ยั้งรัดยั้งแดก จำนวนไทยมาตรฐาน หักค้ำพรวัวด้วยเข่า	-	/	-	/	-	รัด - หัก	กดดัน, บังคับ	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง		ความสัมพันธ์	คำสำคัญ	ความหมาย	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก					
	ความหมายระหว่างคำ		ความสัมพันธ	คำสำคัญ				ความหมาย	ไทใหญ่		สะท้อนโลก				
	เหมือนกัน	ต่างกัน							หมวด			ต่าง	เปรียบเทียบ	สะท้อน	สะท้อน
					แบบ	ในสำนวน		ด้านเดียว	หลายด้าน	ทัศน์ด้าน					
57	สำนวนไทใหญ่ tɰwnrbɰamɰ; - tɰFɰɰramɰdɰ ถ้า ขึ้น ป้อย อำ ถ้า - ถ้า โฝน จั้น อำ ได๊ก รอนวันที่มีงานเขาไม่เดิน-รอนฝนเงินฝนทอง มันก็ไม่ตกมา สำนวนไทยมาตรฐาน สร้างวิมานในอากาศ	-	/	-	/	-	ฝนเงินฝนทอง -วิมาน	ความมั่งมี, ร่ำรวย	/	-	การดำรงชีวิต ความเป็นอยู่				
58	สำนวนไทใหญ่ sɰramɰ l grkɰt - gɰramɰsɰt j /cɰb สู่ม อู่ม หมา ลัก ไล๊บ - โก้น อำ ไ๊บ จ้าง ฮ่าย หมาที่อยู่เฉยๆแอบกัด - คนที่ไม่พูดจาขำขำ สำนวนไทยมาตรฐาน เสือซ่อนเล็บ	-	/	/	-	วิภาค ความหมาย	หมา - เสือ	คนดุร้าย	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน				

ตารางที่ 81 (ต่อ)

จำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน	รูปสำนวน		ความสัมพันธ์ทาง		ความสัมพันธ์ แบบ	คำสำคัญ ในสำนวน	ความหมาย เปรียบเทียบ	โลกทัศน์ในสำนวน		สะท้อนโลก ทัศน์ด้าน
	เหมือนกัน	ต่างกัน	ความหมายระหว่างคำ					ไทใหญ่		
			หมวด เดียวกัน	ต่าง หมวดกัน				สะท้อน โลกทัศน์ ด้านเดียว	สะท้อน โลกทัศน์ หลายด้าน	
59	สำนวนไทใหญ่ k;Tj ʔh;ɣ/nr- k;Tɨ/nrɪ ʔr เชื้อ เจิว เทื่อ ก้าน - เชื้อ น้าน เทื่อ แห่ลั่น อยากเร็วให้คลาน - อยากน่านให้วิ่ง สำนวนไทยใหญ่ ซ้ำๆได้พร้าวสองเล่มงาม	-	/	/	-	พ้อง ความหมาย แบบสมบูรณ์ วิภาค ความหมาย	นาน, ซ้ำ ค่อยๆ คิด ค่อยๆ ทำ	/	-	การดำรงชีวิต การปฏิบัติตน

- หมายเหตุ: 1. เครื่องหมาย / แทนการปรากฏ
2. เครื่องหมาย - แทนการไม่ปรากฏ
3. ความสัมพันธ์แบบ หมายถึง แบบความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้นเดียวกันแบบการวิภาคความหมาย
4. พ้องความหมายแบบสมบูรณ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกันแบบการพ้องความหมายแบบสมบูรณ์
5. พ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์ หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกันแบบการพ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์
6. ตรงข้ามแบบทิศทาง หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกันแบบการมีความหมายตรงข้ามแบบทิศทาง
7. ตรงข้ามแบบทวิภาค หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างคำในหมวดเดียวกันแบบการมีความหมายตรงข้ามแบบทวิภาค

อธิบายตารางสรุปผลการวิจัย

1. สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน ซึ่งนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยครั้งนี้ มีจำนวนทั้งสิ้น 59 สำนวน

2. สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานทั้ง 59 สำนวน พบว่ามีลักษณะของรูปสำนวน ดังต่อไปนี้

2.1 สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานและมีรูปสำนวนเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน มีจำนวน 8 สำนวน

2.2 สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานและมีรูปสำนวนต่างกัน มีจำนวน 51 สำนวน

3. สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานทั้ง 59 สำนวน พบว่าคำสำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์กันทางความหมาย ดังต่อไปนี้

3.1 มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกันทั้งหมด มีอรรถลักษณะความหมายตรงและมีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน

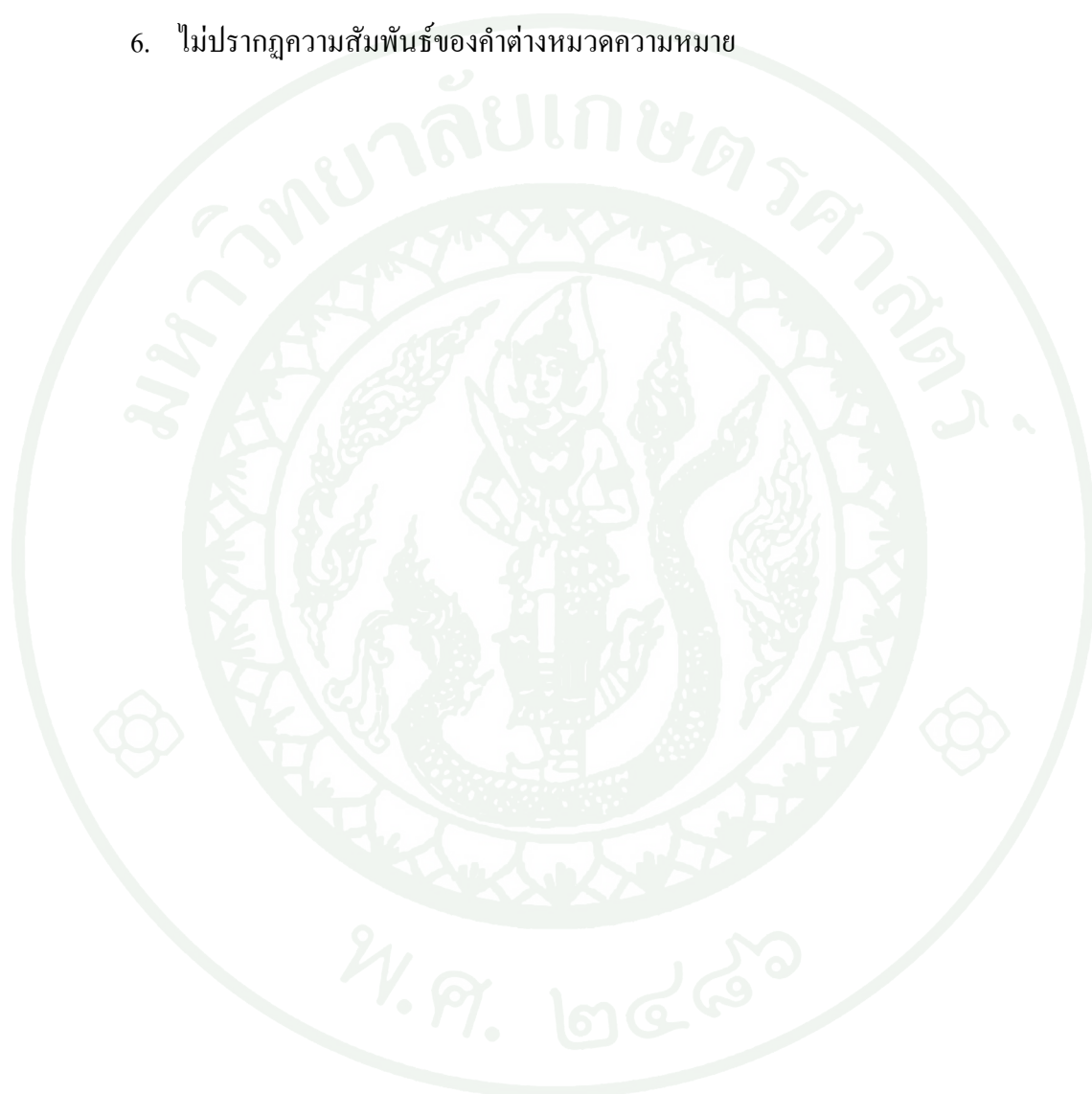
3.2 มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำต่างหมวดความหมายทั้งหมด แต่อรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน

3.3 มีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน มีอรรถลักษณะความหมายตรงและมีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน และเป็นคำต่างหมวดความหมาย แต่อรรถลักษณะความหมายนัยเหมือนกัน

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างหมวด 2 ลักษณะได้แก่ ความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบประเภท และความสัมพันธ์ภายในหมวดแบบส่วนประกอบ

5. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน มีความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้นเดียวกัน 4 แบบ ได้แก่ แบบวิภาคความหมาย แบบตรงข้ามแบบทิศทาง แบบพ้องความหมายแบบพ้องความหมายแบบสมบูรณ์ และแบบพ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์

6. ไม่ปรากฏความสัมพันธ์ของคำต่างหมวดความหมาย

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทยกับสำนวนไทยมาตรฐาน” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน และศึกษาภาพสะท้อนโลกทัศน์จากสำนวนไทใหญ่ ในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่

การศึกษอรรถลักษณะของคำในสำนวนไทใหญ่ ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน แสดงให้เห็นรูปสำนวน ความหมายของสำนวน และความสัมพันธ์ทางความหมายของคำในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลสำนวนไทใหญ่ทั้งสิ้น 1,200 สำนวน พบสำนวนที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานทั้งสิ้น 59 สำนวน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เปรียบเทียบอรรถลักษณะความหมายของคำในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานทั้งสิ้น 59 สำนวน ในการศึกษาวิจัยผู้วิจัยใช้ทฤษฎีในการวิเคราะห์อรรถลักษณะ และทฤษฎีการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคำ และในส่วนของการศึกษาภาพสะท้อนโลกทัศน์ของสำนวนไทใหญ่ ผู้วิจัยพิจารณาจากสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานจำนวน 59 สำนวน

จากผลการวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทยกับสำนวนไทยมาตรฐาน” ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานพบจำนวน 59 สำนวน จากรูปสำนวน จำนวน 1,200 สำนวน จำแนกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1.1 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกันและมีรูปสำนวนเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันพบจำนวน 8 สำนวน จากรูปสำนวน 59 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 14

1.2 สำนวนที่มีความหมายเหมือนกันแต่มีรูปสำนวนต่างกัน พบจำนวน 51 สำนวน
จากรูปสำนวน จำนวน 59 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 86

2. ผู้วิจัยพบว่าสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน ที่สำคัญ
ในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมาย จำแนกเป็น 3 ประเภท ดังนี้

2.1 สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่สำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์
ทางความหมายเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกันทั้งหมด มีอรรถลักษณะความหมายตรงและ
มีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน พบจำนวน 23 สำนวน จากจำนวน 59 สำนวน
คิดเป็นร้อยละ 39 ดังนี้

สำนวนไทใหญ่	สำนวนไทยมาตรฐาน
1 หงา เต๋ ล่ม เป็น โป้ก - หงา เต๋ โต๊ก เป็น หอบ โกลี้จะลุ่มเขามาช่วยจุด - โกลี้จะตกเขามาอุ้มไว้	ตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้
2 กิ่น ข้าว เผื่อ - เป็น เจอ มั่น กิ่นข้าวใคร - เป็นใจมั่น	ข้าวแดงแกงร้อน
3 เก็บ หอม ต่อม จู้ - อ้า ตื่น ฮู่ เต็ม ปั้น เก็บออมรวบรวม - ไม่ทันรู้เต็มปั้น	เก็บหอมรอมริบ
4 แก้ว แก้ว แก้ว ก้า - โก้น หน้า กิ่น อ้า เส็ง แก้วคนแก้วก้า - คนเยอะกินไม่หมด	คนละไม้คนละมือ
5 ไก่อ่ ฮ่าง หลี เปื่อ โชน - โก้น ฮ่าง หลี เปื่อ เค็ง ไก่อ่รูงามเพราะชน - คนรูงามเพราะเครื่องประดับ	ไก่อ่งามเพราะขน คนงาม เพราะแต่ง
6 ไก่อ่ หัน ดิ้น รู่ - รู่ หัน ของ ไก่อ่ ไก่อ่เห็นดินรูงู - รูงูเห็นของ (อวัยวะเพศ) ไก่อ่	ไก่อ่เห็นดินรูงู เห็นนมไก่อ่

- 7 โกئن เจ้อ หลี มี เอ - โกئن ข่า เก มี หน้า
คนใจดีมีน้อย - คนอวดดี (หยิ่ง, ยโส) มีมาก คนดีมีน้อย คนถ่อยมีมาก
- 8 โกئن เจ้อ อ่า หลี - หย่า สี ไล่ โห้ม ต้า
คนใจไม่ดี (ร้าย) - อย่าอาบนํ้าร่วมท่า คบพาลพาลพาไปหาผิด
- 9 โกئن เจ้อ อ่า ลี - หย่า หลี โห้ม จ้อม เขา
คนใจไม่ซื่อ - อย่าได้อยู่ร่วมพวกเขา คบพาลพาลพาไปหาผิด
- 10 โกئن หลี ผี จ้อม มะ - โกئن จำ(กุ่ม) เป็น จ้อย หอบ คนดีผีคุ้ม, เเคราะห์ดีผีคุ้ม
คนดีเทพช่วยเหลือ - คนดีเขาก็ช่วยอุ้มชู
- 11 แก๊ะ เหลว หย่า เป้ กว่า - นาม จ้อผ่า เผื่อ อ่า ซอม หัน คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย
คนเดียวขอยาไป - นามตำผ่าเท้า (ไม่มีใครเห็น)
- 12 โกئن ก้าม แก่น - ป้าย แค้น ซ่า ฉั่ว ต่อ
คนมีเวรกรรม - หนีแดนซ้าเจอต่อ หนีเสือปะจระเข้
- 13 แก๊ะ อัก เขย ผืน หนั - แก๊ะ จัง เขย ผืน สาด คนรักเท่าผืนหนัง
คนรักหนึ่งผืนหนัง - คนชังหนึ่งผืนเสือ คนชังเท่าผืนเสือ
- 14 แก๊ะ เลื่อ หลี - ผี เหนอ โห โต๊ย หยู่ คนดีผีคุ้ม, เเคราะห์ดีผีคุ้ม
คนไหนดี - เทพเหนือหัวอยู่
- 15 เผื่อ กีน ญ - ต้อง มั่น ค่น กินปูนร้อนท้อง
ใครกินปูน - ท้องมันขึ้น
- 16 งู หลีม ป้อ อื่น พาน - นกย่าง อั้น ดี ป้า ปลาใหญ่กินปลาเล็ก
งูเหลือมเผือกกินกินแก้ง - นกยางคิดจะจับปลา

- 17 จิ้ง ค่ำ มี ภู ปาย เม่อ (ไม) - เผลอ (ผลี่) ไก่ ก้อ เป็น ปูน มั่น มือไครยาวสาวได้สาวเอา
เงินทองมีที่ปลายไม้ - ไครขยันก็หาได้(มีสิทธิที่จะได้)
- 18 ทะ เป็น ว่น คิ่น ตู - โข เป็น ว่น โต เก่า ว่าแต่เขาอิเหนาเป็นเอง
ค่าเขาคิดคิ่นตัวเรา - หัวเราะเขาต้องคิดถึงตัวเอง
- 19 นก เก่ว จีบ หลัง ไร่ - ถ่าง โต มั่น นก หน้า กบในกะลาครอบ
นกเอียงเกาะหลังวัว - คิดตัวมันหนักหนา
- 20 ป่า หน้า โต หนึ่ง - หน้า ต่าง ล้า ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่งเน่า
ปลาเน่าตัวหนึ่ง - เน่าทั้งตะกร้า ตัวอื่นก็พลอยเหม็นไปด้วย
- 21 ไช้บ หวาน โก้น โส้ม - หยู่ โห้ม อ่า หลี ปากหวานกันเปรี้ยว
ปากหวานกันเปรี้ยว - อยู่รวมกันไม่ดี
- 22 สุ่ม อุ่ม หมา ลัก โค้ม - โก้น อ่า ไช้บ จ้าง ฮ่าย เสือซ่อนเล็บ
หมาที่อยู่เฉยๆแอบกัด - คนที่ไม่พูดจาช่างร้าย
- 23 เชื้อ เจ้ว เหื่อ ก้าน - เชื้อ น่าน เหื่อ แผล้น ซ้ำๆ ได้พราสงเล่มงาม
อยากเร็วให้คลาน - อยากนานให้วิ่ง

ลักษณะของสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน ที่สำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน พบว่า คำสำคัญที่ปรากฏในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานจะมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญบางประการเหมือนกัน ซึ่งอรรถลักษณะความหมายตรงนี้ ทำให้สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานมีความหมายเปรียบเทียบในสำนวนเหมือนกัน เช่น สำนวนไทใหญ่ “กินข้าวใครเป็นใจมัน” และสำนวนไทยมาตรฐาน “ข้าวแดงแกงร้อน” คำว่า “ข้าว” และ “ข้าวแดง” มีอรรถลักษณะความหมายตรงที่สำคัญเหมือนกัน เมื่อพิจารณาอรรถลักษณะความหมายตรง พบว่า “ข้าว” เป็นพืชที่เมล็ดเป็นอาหารหลักของคน ประกอบกับความเชื่อในการเคารพนับถือแม่โพสพที่เป็นเทพคอยปกป้องคุ้มครองต้นข้าวให้เจริญงอกงาม ไม่เสียหาย ข้าวจึงมีความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “บุญคุณ” และคำว่า “ข้าว” เป็นคำบอกประเภทใหญ่หรือคำแม่กลุ่ม (Superordinate) คำว่า

“ข้าวแดง” เป็นคำบอกประเภทย่อย (Hyponymy) ดังนั้น สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน จึงมีความหมายเหมือนกัน สำนวน “ปลาเน่าตัวหนึ่ง เน่าทั้งตะกร้า” และ “ปลาช้องเดียวกัน ตัวหนึ่ง เน่าตัวอื่นก็พลอยเหม็นไปด้วย” ทั้งสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานต่างใช้ “ปลาเน่า” ในความหมายเปรียบเทียบหมายถึง “คนนิสัยไม่ดี, ประพฤติไม่ดี” เพราะคำว่า “ปลาเน่า” มีอรรถลักษณะ ของคำในความหมายตรง คือ เสีย มีกลิ่นเหม็น กินไม่ได้ คำว่า “ตะกร้า” และ “ช้อง” เป็นคำใน หมวดหมู่เดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของ “ภาชนะ” ที่เป็น “เครื่องจักสาน” ปลาที่อยู่รวมใน “ตะกร้า” หรือ “ช้อง” เดียวกัน ก็มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง กลุ่มคนที่อยู่รวมกัน, เป็นพวก เดียวกัน เป็นต้น ลักษณะของสำนวนที่มีความสัมพันธ์ของคำเป็นหมวดหมู่ความหมายเดียวกันนี้ ได้สะท้อนให้เห็นว่าวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนไทใหญ่และคนไทยว่ามีความคล้ายคลึงกัน อันเป็น ลักษณะร่วมของกลุ่มคนในชาติพันธุ์เดียวกัน เช่น ชาวไทใหญ่และชาวไทยมีวิถีชีวิต เป็นสังคม เกษตรกรรม ผูกพันกับข้าว และแม่น้ำ บริโภคข้าวและปลาทรัพยากรที่ได้จากผืนดินและแหล่งน้ำ เป็นอาหารหลัก และมีวิถีคิด และความเชื่อ ที่มองว่าธรรมชาติ คือ “ข้าว” มี “บุญคุณ” ต่อมนุษย์ เป็นต้น หรืออรรถลักษณะความหมายตรงมีลักษณะร่วมบางประการ เช่น สำนวน “คนมีเวรกรรม หนีแดนปะต่อ” และสำนวนไทยมาตรฐาน “หนีเสือปะจระเข้” คำว่า “แดน” “ต่อ” “เสือ” และ “จระเข้” ต่างเป็นคำในหมวดหมู่เดียวกัน มีความสัมพันธ์เป็นประเภทของสัตว์ “แดน”, “ต่อ” เป็นแมลงมีพิษ “เสือ” เป็นสัตว์เลื้อยลูกด้วยนมกินเนื้อ “จระเข้” เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ “กินเนื้อ” ลักษณะร่วมของคำว่า “แดน” “ต่อ” “เสือ” “จระเข้” จึงหมายถึงสัตว์ที่เป็นอันตราย ใช้ในความหมาย เปรียบเทียบ หมายถึง อันตราย แต่ลักษณะการนำสัตว์คนละชนิดมาเปรียบเทียบนั้น แตกต่างกันตรง วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน เป็นต้น

2.2 สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่สำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ ทางความหมายเป็นคำต่างหมวดความหมายทั้งหมด มีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน พบจำนวน 26 สำนวน จากจำนวน 59 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 44 ดังนี้

สำนวนไทใหญ่

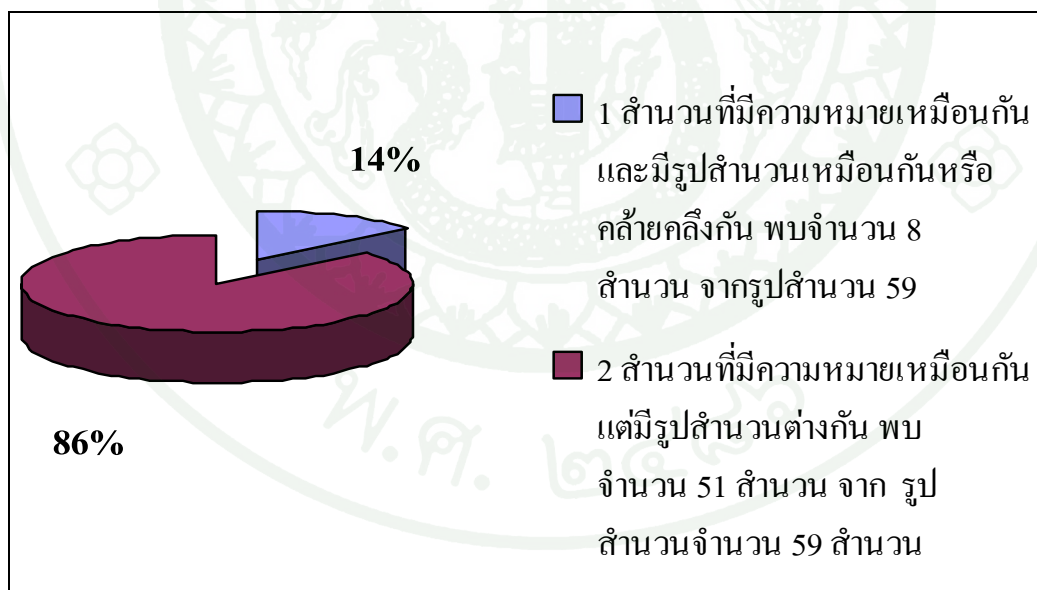
สำนวนไทยมาตรฐาน

1	กำ อ่ำ โหล่ แ่น แก้ว - เล่า เว้า ไว่ หนึ่ง กัน กาไม่ต้องดินกเค้าแมว - มันก็เหมือนกันนั่นแหละ	ขนมพอสมน้ำยา

- 2 ขา ฮัก เย่า จั่ง ไก่ - ไฟ ไหม เย่า จั่ง แล็ด วัวหายล้อมคอก
ขาหักแล้วถึงขยัน - ไฟไหม้แล้วถึงฉลาด
- 3 ญ๋าม ต่อ ญ๋าม - ลั่น จ้าม จ้าม จู๊ กั้น ผนตกจี๋หมูไหล
เขลาต่อเขลา - ค่อยๆ เข้าหากัน
- 4 ค่น เด็ก น้ำ เขื่อ เหน้า - ค่น กว๊าม เก้า พืด กั้น ฟั้นฝอยหาตะเข็บ
ค่นข้าวกล้าเนา - ค่นความเก๋าทะเลาะกัน
- 5 กะ เขย วัน กั้น เขย วัน - เฮ็ด สั่ง อำ ตั้น เป็น คำข่าวสารกรอกหม้อ
คำขายกินไปวันๆ - ทำอะไรก็ไม่ทันเขา
- 6 ไค้ ซ้าง พ้อ - ป้อ เผื่อ ปาย ต้อ หลอก มั่น เหงื่อ ยื่นแก้วให้วานร
เครื่องนุ่มห่มที่ต่างมาด้วยสำเนา
- 7 จู๊ เหลิม ถ้า ค่อน - ย่อน เปื่อ เอ็น เหลิม จี้เกียจสันหลังยาว
จูเหลื่อมทำค่อน - เพราะเอาแต่นอน (จี้เกียจ)
- 8 จุ่ม ป้า หม้อ น้ำ ชุ่น - ตัก ผ้า หม้อ แผลด อุ่น ซื้อจัวหนานา ซื้อผ้าหน้าหนาว
งมปลาเมื่อน้ำชุ่น - ตากผ้าเมื่อแดดอุ่น
- 9 ญัว หม้อ กว้าง ตี้ก โหมบ - ยุ่ก ก้อง โดบ ไวๆ น้ำจั้นให้รีบตัก
เจอเมื่อกวางย่อหมอบตัวลง - ยกปิ่นยิงไวไว
- 10 เจ้อ โก้น อำ ล้าม ไหล่ - ไซ้ มั๊ก โส้ม หือ มั๊ก หวาน น้ำลิกหย่งได้ น้ำใจหย่งยาก
ใจคนเคยดูไม่ได้ อยากชอบเปรี้ยวหรือหวาน
- 11 ญ๋าม หย่อย เป็น ล้อย ล้อย - ว้าย ป้อย จั่ง อำว ออก มือไม่พายเอาเท้าราน้ำ
ตัวเองก็ไม่ทำคอยติ - งานเสร็จแล้วสั่งเอาออก

- 12 ไต้ไหล พืด - มีด ไต้ นัน
ตัวไหนผิด - บิดตัวนั้น
นิวไหนร้ายตัดนิวนั้น
- 13 เต้ หนั่ง เหื้อ ไต้ย ลู้ก - เต้ จู้ก เหื้อ ไต้ย ข่า
ถ้าเราจะนั่งให้ดูหลุม - ถ้าเราจะลุกให้ดูขื่อ
ดูตาม้าตาเรือ
- 14 เต้ ไป่ ไต้ย ฝ่าย - เต้ ห่วย ไต้ย ต่าง
ถ้าเราจะเดินให้ดูฝ่าย - ถ้าเราจะเลี้ยวให้ดูทาง
ดูตาม้าตาเรือ
- 15 ถึง ชั่ง จั่ง ก้อย เอ็ด - ป้า ตอด เม็ด จั่ง คัด
ถึงเวลาจึงค่อยทำ - ปลาตอดเบ็ดค่อยดึง
ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก
ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้
- 16 ต่าง เหา่ เหื้อ หน่าๆ - หย่า เหื้อ ไหล่ เน้
ทางเราจับจับได้ อย่าให้ได้ดี
ขายผ้าเอาหน้ารอด
- 17 ดี แต้ม หย่า ลั่น - ดี ย่น หย่า จ้อน
ที่ด่าอย่างาง - ที่หลุมอย่าขุด
ทำนบหลังคน
- 18 นก ยุ่ง ก้า - นก จอก หว่า อ่า ฮ่าง หลี เป้ง มั่น
นกยูงรำแพน - นกจอกว่ารูปไม่สวยเท่ามัน
ยกตัวเหนือลม
- 19 กำ หลุ่น หื้อ นะ ก้า ฮ่า หัน จั่ง จ้าง ลาด
ครุฑหรือนาค เห็นมาก่อยเชื่อ
สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น
- 20 กำ หลุ่น หื้อ นะ-ก้า - หัน ม้า จั่ง ก้อย หยุ่ม
ครุฑหรือนาค เห็นก่อนจึงจะพุดถูก
สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น
- 21 หยี้ ว้า ป้า พ่อม - ย่อม สี่ อัน เหลว
น้องว่าพาพร้อม - ย่อมสี่อันเดียว
น้ำหนึ่งใจเดียว

22	ป่า ไป ตอด - หย่า แนด ถอด กัน เม็ด ปลายังไม่ตอด - อย่ารีบถอดคันเบ็ด	ไม่เห็นน้ำตัดกระบอก ไม่เห็นกระรอกโก่งหน้าไม้
23	พะ ผาย เนื้อ ซ้อง - ม้อง หลัง เนื้อ โก้ย พริ้วคมในซอง - ม้องคั่งในตะกร้า	หมาเห่าใบตองแห้ง
24	พะ พัน น้ำ - อำ หัน ส้อย พริ้วพันน้ำ - ไม่เห็นรอย	ไม่ซึกไม่ซุง
25	ก้อย หึง ก้อย จั๊ด - ก้อย ฮั๊ด ก้อย แดก ยั้งนานยั้งร้าว - ยั้งรัดยั้งแดก	หักค้ำพริ้วด้วยเข่า
26	ถ้า วัน ป้อย อำ ถ้า - ถ้า โฝน จุ้น อำ ไต้ก รอวันที่มีงานเขาไม่เดิน-รอฝนเงินฝนทองมันก็ไม่ตกมา	สร้างวิมานในอากาศ

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบสำนวนไทยใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน

ลักษณะของสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน แต่คำสำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำต่างหมวดความหมาย พบว่า คำสำคัญที่ปรากฏในสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานจะมีอรรถลักษณะความหมายตรงที่ไม่เหมือนกัน แต่มีความหมายเปรียบเทียบในสำนวนเหมือนกัน เช่น สำนวนไทใหญ่ “คั่นข้าวกล้าน่า คั่นความเก่าทะเลาะกัน” และสำนวนไทยมาตรฐาน “พื้นฝอยหาตะเจ็บ” กลุ่มคำ “ข้าวกล้าน่า” และ “ตะเจ็บ” มีอรรถลักษณะความหมายตรงบางประการที่มีลักษณะร่วมเหมือนกัน “ข้าวกล้าน่า” จะทับถมอยู่ในพื้นดิน ส่วน “ตะเจ็บ” เป็นสัตว์เลื้อยคลานที่อาศัย อยู่ตามพื้นดินและฝอยไม้ ดังนั้น ลักษณะร่วมในอรรถลักษณะความหมายตรงของ “ข้าวกล้าน่า” และ “ตะเจ็บ” คือ อยู่ข้างใต้ ลักษณะเช่นนี้จึงทำให้กลุ่มคำ “ข้าวกล้าน่า” และ “ตะเจ็บ” มีความหมายเปรียบเทียบ หมายถึง เรื่องเก่าที่ผ่านไปแล้ว

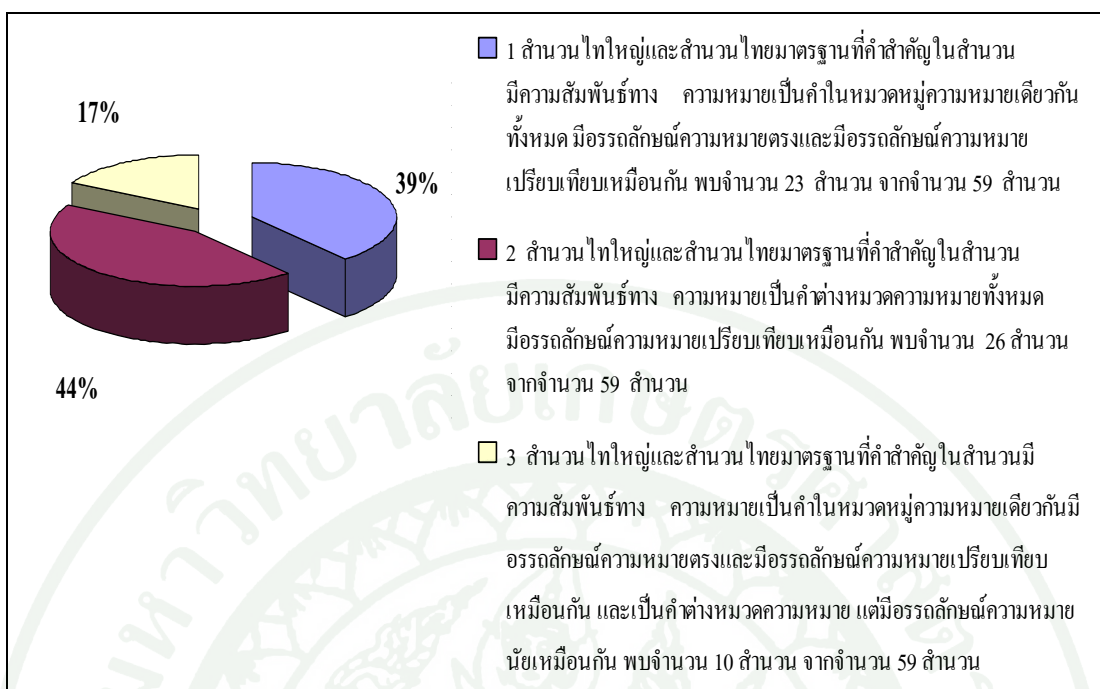
สำนวนไทใหญ่ “เจอเมื่อกวางย่อหมอบตัวลง ยกปิ่นยังไวไว” และสำนวนไทยมาตรฐาน “น้ำขึ้นให้รีบตัก” กลุ่มคำ “กวางหมอบ” และ “น้ำขึ้น” ไม่ปรากฏอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกัน แต่นำลักษณะธรรมชาติรอบตัวมาเปรียบเทียบ “กวาง” เป็นสัตว์ป่าที่มีอาการตื่นกลัวตลอดเวลา ว่องไว การล่ากวางจึงต้องใช้ความว่องไว และคอยหาจังหวะที่กวางเผลอ เช่น จังหวะที่กวางกำลังหมอบอยู่ และคนต้องใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำในการอุปโภคบริโภค สมัยก่อนที่การประปายังไม่มี คนต้องไปตักน้ำจากแหล่งน้ำมาเก็บไว้ใช้ โดยธรรมชาติของ “น้ำ” จะได้รับอิทธิพลจากดวงจันทร์ ทำให้เกิดปรากฏการณ์น้ำขึ้น น้ำลง เมื่อน้ำขึ้น จึงเป็นโอกาสดีที่จะตักน้ำมาเก็บไว้ใช้ได้ง่าย ลักษณะร่วมที่หมายถึง เวลาหรือจังหวะที่เหมาะสมนี้ กลุ่มคำ “กวางหมอบ” และ “น้ำขึ้น” จึงมีความหมายเปรียบเทียบ เหมือนกัน คือ โอกาส ดังนั้นลักษณะของสำนวนที่มีคำสำคัญในสำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายนี้ จะมีลักษณะร่วมของอรรถลักษณะความหมายตรง ที่ทำให้คำมีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน สะท้อนให้เห็นว่าถึงแม้สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานจะปรากฏคำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำต่างหมวดความหมาย แต่ก็มีวิธีคิด วิธีเชื่อมโยงเปรียบเทียบเหมือนกัน

2.3 สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่คำสำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกันมีอรรถลักษณะความหมายตรงและมีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน และเป็นคำต่างหมวดความหมาย แต่มีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน พบจำนวน 10 สำนวน จากจำนวน 59 สำนวน คิดเป็นร้อยละ 17 ดังนี้

สำนวนไทใหญ่

สำนวนไทยมาตรฐาน

- 1 เจื้อะ เผื่อ ก้อ ไหล่ มั่น - หมากรู เจอ คั่น ไหล่ ไต๋น
เชื้อใครก็ได้มัน - มะเชื้อขึ้นข้างเหมือนต้น
- 2 ก้า ไหล่ ก้า ถิ่น - ถิ่น เจื้อ หม้อ เฮ้า ถ้ำ
ได้เท่าไรกินหมด - จะเชื้อใจเมื่อแก่เฒ่า
- 3 ก้า ไหล่ ก้า ถิ่น - หยาบ เจื้อ หม้อ ไข่ หนาว
กา ไถ่ กา ถิ่น - หยาบ ไส้ เมอ ไข่ หนาว
- 4 ก้า ไหล่ ก้า ถิ่น - หยาบ เจื้อ หม้อ ไข่ หนาว
ได้เท่าไรกินหมด - จะหมดตัวตายยากจน
- 5 โถ่ม น้ำลาย ขึ้น ฟะ - โต๊ก ป้า หน้า เจ้า เก้า
ถ่มน้ำลายขึ้นฟ้า - ตกใส่หน้าตัวเอง
- 6 ต้าง นอก ฮ่าม ย็อก ย็อก - ป้า เน้อ อ้อก จิ้น มาก
ทางนอกซ้ำอีกขาด - คูในถุงเงินมาก
- 7 เน้อ น้ำ มี ป้า - เน้อ น้ำ มี ข้าว
ในน้ำมีปลา - ในนามีข้าว
- 8 พ้า เป็น ชับ ม้า - มือ ฮ้า แต้ เสอ
พ้าเขาสับมา - มือเราแส่ใส่
- 9 ไฟ่ ต้าง นอก - หย่า ส้อก ม้า จูด เน้อ เฮ็น
ไฟ่ทางนอก อย่าเสาะมาจูดในเรือน
- 10 ไฟ่ เฮ็น เต้อ - หย่า เต้อ ไหม้ เฮ็น เหนอ
ไฟ่เรือนได้ - อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน โดยคำสำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมาย

สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่สำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมายเป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกันมีอรรถลักษณะความหมายตรงและมีอรรถลักษณะความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน และเป็นคำต่างหมวดความหมาย แต่มีอรรถลักษณะความหมายน้อยเหมือนกัน หมายความว่า รูปสำนวน 1 สำนวน ปรากฏทั้งคำที่เป็นคำเดียวกัน เป็นคำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเหมือนกัน และปรากฏคำที่มีความสัมพันธ์เป็นคำต่างหมวดความหมาย แต่มีลักษณะร่วมคือ มีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน เช่น สำนวนไทใหญ่ “ทางนอกซ้าฉีกขาด คุณในถุงเงินมาก” และสำนวนไทยมาตรฐาน “ผ้าจี่รีวห่อทอง” มีคำสำคัญที่เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือคำว่า “เงิน” และ “ทอง” มีความหมายตรงเป็นของมีค่า และมีคำสำคัญที่เป็นคำต่างหมวดความหมายกันคือ คำว่า “ถุงฉีกขาด” และ “ผ้าจี่รีว” พิจารณาอรรถลักษณะความหมายตรงของคำว่า “ถุงฉีกขาด” และ “ผ้าจี่รีว” แล้วพบว่ามีส่วนของความหมายตรงมีลักษณะเดียวกัน คือเก่า สกปรก ไม่สวยงาม ดังนั้น จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน หมายถึง คนที่แต่งตัวซอมซ่อ

สำนวนไทใหญ่ “ไฟเรือนได้ อย่าให้ไหม้เรือนเหนือ” และสำนวนไทยมาตรฐาน “ชักน้ำเข้าลึก ชักศึกเข้าบ้าน” มีคำสำคัญที่เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน คือ คำว่า “เรือน” และ “บ้าน” มีความหมายตรงเป็นที่อยู่อาศัยของมนุษย์ ใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน หมายถึง คน และมีคำสำคัญที่เป็นคำต่างหมวดความหมายกัน คือ คำว่า “ไฟ” “น้ำลึก” “ศึก” เมื่อพิจารณา

อรรถลักษณะความหมายตรงของคำว่า “ไฟ” “น้ำลึก” และ “ศึก” แล้วพบว่าไม่พบอรรถลักษณะความหมายตรงที่เหมือนกัน แต่มีลักษณะร่วมกันบางประการที่แสดงให้เห็นว่าเป็นอันตราย คือ “ไฟ” ทำให้ไหม้สิ่งต่างๆ “น้ำลึก” ปริมาตรของน้ำที่ไหลต่ำลงไปจากผิวน้ำ และ “ศึก” การใช้กำลังเข้าทำลายร้างกันอย่างรุนแรง ดังนั้น คำว่า “ไฟ” “น้ำลึก” และ “ศึก” จึงมีความหมายเปรียบเทียบเหมือนกันหมายถึง อันตราย เป็นต้น สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่ปรากฏคำในสำนวนที่เป็นหมวดความหมายเดียวกันและต่างหมวดความหมายนี้ ได้สะท้อนให้เห็นวิถีคิดของคนไทใหญ่และคนไทยที่มีความสอดคล้องกัน

3. ผู้วิจัยพบว่าสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความสัมพันธ์เป็นคำในหมวดหมู่ความหมายเดียวกัน มีลักษณะความสัมพันธ์ภายในหมวด จำแนกได้ 2 ประเภท ดังนี้

3.1 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบส่วนประกอบ

3.2 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบประเภท

4. สำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้น จำแนกเป็น 6 แบบ ดังนี้

4.1 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบส่วนประกอบ และความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบวิภาคความหมาย พบจำนวน 2 กลุ่มคำ จากจำนวน 59 สำนวน ดังนี้

1) “เครื่องประดับ” - “แต่ง”
“เครื่องประดับ” เป็นส่วนประกอบของ “แต่ง”

2) “ใจดี” - “ดี”, “อวดดี” - “ถ้อย”
“ใจดี” เป็นส่วนประกอบของ “ดี”
“อวดดี” และ “ถ้อย” เป็นส่วนประกอบของ “เลว”

4.2 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบประเภท และความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบวิภาคความหมาย พบจำนวน 17 กลุ่มคำ จากจำนวน 59 สำนวน ดังนี้

1) “ของไก่” - “นมไก่”

“ของไก่” และ “นมไก่” เป็นประเภทของ “อวัยวะเพศ” ซึ่งเป็น “อวัยวะ”

ของไก่

2) “ท้องขึ้น” - “ร้อนท้อง”

“ท้องขึ้น” และ “ร้อนท้อง” เป็นประเภทของ “อาการไม่สบายในท้อง

(กระเพาะอาหาร)”

3) “ตะกร้า” - “ซ้อง”

“ตะกร้า” และ “ซ้อง” เป็นประเภทของ “เครื่องจักสาน” ที่เป็นประเภทย่อย

ของ “ภาชนะ”

4) “ลุ่ม” - “ตก”

“ลุ่ม” และ “ตก” เป็นประเภทของ “อาการที่ร่างกายเสียการทรงตัว”

5) “ข้าว” - “ข้าวแดง

“ข้าวแดง” เป็นประเภทของ “ข้าว”

6) “ใจร้าย” - “พาล”

“ใจร้าย” และ “พาล” เป็นประเภทของ “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี”

7) “ไม่ซื่อ” - “พาล”

“ไม่ซื่อ” และ “พาล” เป็นประเภทของ “นิสัยไม่ดีและความประพฤติไม่ดี”

8) “ช่วยเหลือ”, “อุ้มชู” - “คุ้ม

“ช่วยเหลือ”, “อุ้มชู” และ “คุ้ม” เป็นประเภทของ “การกระทำต่อบุคคล”

ซึ่งเป็นประเภทย่อยของ “กริยาอาการ”

9) “เท่า” - “ห้าว”

“เท่า” และ “ห้าว” เป็นประเภทของ “อวัยวะ”

10) “แต่น”, “ต่อ” - “เสื่อ”, “จระเข้”

“แต่น”, “ต่อ” เป็นประเภทย่อยของ “แมลง” - “เสื่อ” เป็นประเภทของสัตว์เลื้อยคลานด้วยนม, “จระเข้” เป็นประเภทของสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ “แต่น”, “ต่อ” - “เสื่อ”, “จระเข้” เป็นประเภทย่อยของ “สัตว์”

11) “คู” - “คุ้ม”

“คู” และ “คุ้ม” เป็นประเภทของ “การกระทำต่อบุคคล” ซึ่งเป็นประเภทย่อยของ “กริยาอาการ”

12) “งูเห่า”, “นกกาง” - “ปลาใหญ่”, “ปลาเล็ก”

“งูเห่า” เป็นประเภทของ “สัตว์เลื้อยคลาน” “นกกาง” เป็นประเภทของ “สัตว์ปีก” “ปลาใหญ่” และ “ปลาเล็ก” เป็นประเภทของ “สัตว์น้ำ” “งูเห่า”, “นกกาง” “ปลาใหญ่”, “ปลาเล็ก” ต่างเป็นประเภทย่อยของ “สัตว์”

13) “ปลาย” - “ยาว”

“ปลาย” และ “ยาว” เป็นประเภทของ “การเปรียบเทียบระยะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

14) “นกเอี้ยง” - “กบ”

“นกเอี้ยง” และ “กบ” เป็นประเภทของ “สัตว์”

15) “หมา” - “เสื่อ”

“หมา” และ “เสื่อ” เป็นประเภทของ “สัตว์”

16) “ปลาย” - “ยาว”

“ปลาย” และ “ยาว” เป็นประเภทของ “การเปรียบเทียบระยะของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง”

17) “มือ” - “เท้า”

“มือ” และ “เท้า” เป็นประเภทของ “อวัยวะ”

4.3 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบประเภท และความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบตรงข้ามแบบทิศทาง พบจำนวน 1 กลุ่มคำ จากจำนวน 59 จำนวน ดังนี้

“ปาก” - “ก้น”

“ปาก” และ “ก้น” เป็นประเภทของ “ส่วนของร่างกายคน”

4.4 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบประเภท และความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบตรงข้ามแบบทวิภาค พบจำนวน 1 กลุ่มคำ จากจำนวน 59 จำนวน ดังนี้

“หวาน” - “เปรี้ยว”

“หวาน” และ “เปรี้ยว” เป็นประเภทของ “รส”

4.5 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบประเภท และความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบพ้องความหมายแบบสมบูรณ์ พบจำนวน 3 กลุ่มคำ จากจำนวน 59 จำนวน ดังนี้

1) “นาน” - “ช้า”

“นาน” และ “ช้า” เป็นประเภทของ “ใช้ระยะเวลา”

2) “เรือน” - “บ้าน”

“เรือน” และ “บ้าน” เป็นประเภทของ “ที่อยู่อาศัย”

3) “ส้ม” - “เปรี้ยว”

“ส้ม” และ “เปรี้ยว” เป็นประเภทของ “รส”

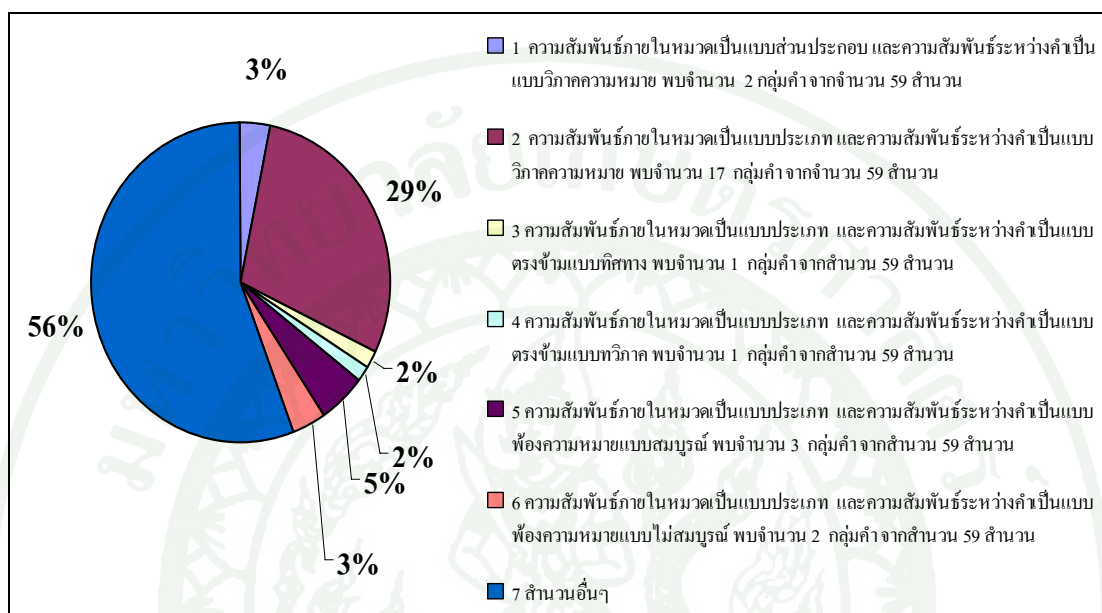
4.6 ความสัมพันธ์ภายในหมวดเป็นแบบประเภท และความสัมพันธ์ระหว่างคำเป็นแบบพ้องความหมายแบบไม่สมบูรณ์ พบจำนวน 2 กลุ่มคำ จากจำนวน 59 จำนวน ดังนี้

1) “เก็บ”, “ออม”, “รวบรวม”, “หอม”, “รวม”, “รีบ”

“เก็บ”, “ออม”, “รวบรวม”, “หอม”, “รวม”, “รีบ” เป็นประเภทของ “การรวบรวม สะสม รักษาสิ่งของไว้”

2) “คำ”-“ว่า”

“คำ” และ “ว่า” เป็นประเภทของ “ใช้ถ้อยคำคำไหน ซึ่งข้อบกพร่อง ทักท้วง ผู้อื่นด้วยความโกรธหรือไม่พอใจ”

ภาพที่ 4 เปรียบเทียบลักษณะสำนวนไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐานที่มีความสัมพันธ์ระหว่างคำในชั้น

4. ผู้วิจัยพบว่าสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน จำนวน 59 สำนวน จากจำนวน 1,200 สำนวน ได้สะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยจำแนกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

4.1 สำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์เพียงด้านเดียว คือ สำนวนไทใหญ่ 1 สำนวน สะท้อนโลกทัศน์ 1 ลักษณะ พบจำนวน 29 สำนวน ปรากฏโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ในด้านต่างๆ ดังนี้

4.1.1 โลกทัศน์ด้านการดำรงชีวิต ความเป็นอยู่

- เรื่องการทำงาน
- เรื่องการดำรงชีวิต และการปฏิบัติตน

4.1.2 โลกทัศน์ด้านสังคม

- เรื่องเพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

4.2 จำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์หลายด้าน คือ จำนวนไทใหญ่ 1 จำนวน สะท้อนโลกทัศน์มากกว่า 1 ลักษณะ พบจำนวน 30 จำนวน ปรากฏโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ ในด้านต่างๆ ดังนี้

4.2.1 โลกทัศน์ด้านการปฏิบัติตน และเพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

4.2.2 โลกทัศน์ด้านการประกอบอาชีพ การดำรงชีวิต และเพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี

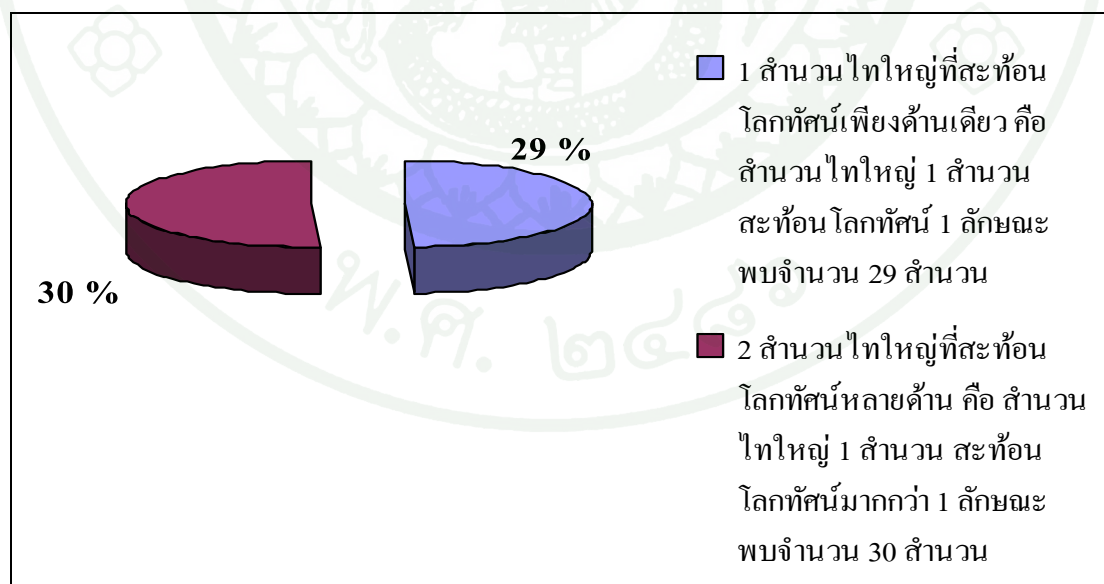
4.2.3 โลกทัศน์ด้านการประกอบอาชีพ วิถีชีวิต และการปฏิบัติตน

4.2.4 โลกทัศน์ด้านการปฏิบัติตน และความเชื่อ

4.2.5 โลกทัศน์ด้านวิถีชีวิต วัฒนธรรม และการปฏิบัติตน

4.2.6 โลกทัศน์ด้านการประกอบอาชีพ และประวัติศาสตร์ ค่านิยมในสังคม

4.2.7 โลกทัศน์ด้านวิถีชีวิต ครอบครัว และความสามัคคี

ภาพที่ 5 เปรียบเทียบจำนวนไทใหญ่ที่สะท้อนโลกทัศน์ของชาวไทใหญ่ในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และวิถีชีวิตความเป็นอยู่

5. จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า “คนไท” แม้ว่าจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่ต่างกัน อาจถูกกลืนโดยวัฒนธรรมแวดล้อมไปบ้างบางอย่าง แต่ลักษณะหนึ่งที่จะสะท้อนความเป็นคนในกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันก็คือ ภาษา จากการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนภาษาไทใหญ่(ลิกไท)กับสำนวนไทยมาตรฐาน ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะร่วมที่เหมือนกัน ตั้งแต่ระบบ โครงสร้างของภาษาไทใหญ่ (หลักไวยากรณ์) ทั้งระบบคำที่มีเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ เหมือนกับภาษาไทยมาตรฐาน โดยมีข้อแตกต่างในด้านรูปอักษรที่มีความคล้ายคลึงกับอักษรพม่าและอักษรล้านนา และการออกเสียงที่ผิดเพี้ยนกันไปบ้าง แต่ลักษณะของคำบางอย่างเหมือนกัน โดยปะปนกับภาษาถิ่นในภูมิภาคเหนือของประเทศไทย หรือภาษาล้านนา เนื่องจากอิทธิพลจากความใกล้ชิดในด้านภูมิศาสตร์สิ่งแวดล้อม ส่วนระบบโครงสร้างของประโยคก็มีการเรียงลำดับประธาน กริยา กรรม คล้ายคลึงกับภาษาไทยเช่นเดียวกัน

6. จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าสำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐาน ปรากฏรูปสำนวนทั้งสำนวนที่มีรูปสำนวนเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน และสำนวนที่มีรูปสำนวนต่างกัน โดยลักษณะความสัมพันธ์ทางความหมายของสำนวนเกิดจากการที่คำสำคัญในสำนวนมีความสัมพันธ์ทางความหมาย เป็นคำในหมวดความหมายเดียวกัน หรือเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน โดยสำนวนที่มีคำในสำนวนเป็นคำในหมวดความหมายเดียวกันนั้น จะมีลักษณะสำคัญ คือ คำในสำนวนมีอรรถลักษณะความหมายตรงเหมือนกันทั้งหมด หรือมีอรรถลักษณะความหมายตรงบางส่วนเหมือนกัน จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน ส่วนสำนวนที่มีคำในสำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกันนั้น จะมีลักษณะสำคัญ คือ คำในสำนวนมีอรรถลักษณะความหมายตรงบางส่วนเหมือนกัน หรือมีลักษณะร่วมบางประการในความหมายตรงเหมือนกัน จึงใช้ในความหมายเปรียบเทียบเหมือนกัน ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า สำนวนไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนไทยมาตรฐานเกิดจากความสัมพันธ์ทางความหมายของคำสำคัญที่ปรากฏในสำนวน ถึงแม้รูปสำนวนจะต่างกัน คำในสำนวนเป็นคำต่างหมวดความหมายกัน แต่จะมีลักษณะร่วมบางประการที่เหมือนกัน ความแตกต่างที่ปรากฏตามรูปสำนวน จึงเกิดขึ้นจากการที่กลุ่มชนมีวิถีชีวิต มีวิธีการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ต่างกัน แต่เป็นการเชื่อมโยงสิ่งแวดล้อมมาสู่พื้นฐานแนวความคิดที่เหมือนกัน จึงทำให้สำนวนนั้นมีความหมายเหมือนกัน

7. จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่าสำนวนนอกจากจะมีคุณค่าในด้านคำสอนที่มุ่งทำให้คนในกลุ่มชนปฏิบัติตามแนวทางที่กลุ่มชนมองว่าเป็นสิ่งที่ดีงาม สร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเอง ครอบครัวและสังคมแล้ว สำนวนยังสะท้อนให้เห็นโลกทัศน์หรือวิถีคิด วิธีการมองโลกในด้านต่างๆ ของกลุ่มชน โดยเฉพาะในด้านสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีบทบาทใน

การเชื่อมโยงวิถีคิด วิถีชีวิตของคนในอดีตมาสู่คนรุ่นต่อมาในปัจจุบัน โลกทัศน์ของชาวไทยใหญ่ ที่ปรากฏในสำนวนมี 2 ลักษณะใหญ่ๆ คือ โลกทัศน์ในด้านการดำรงชีวิตความเป็นอยู่ ประกอบด้วย เรื่อง การทำงานประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตและการปฏิบัติตน และโลกทัศน์ด้านสังคม ประกอบด้วย เรื่อง ประวัติศาสตร์ ค่านิยมในสังคม ความเชื่อ และเพื่อน มิตรภาพ ความสามัคคี พบว่า ถึงแม้ชาวไทยใหญ่จะตั้งถิ่นฐานห่างไกลจากประเทศไทย โดยได้รับอิทธิพลทางด้านวัฒนธรรมจากพม่า แต่โลกทัศน์ในสำนวน ก็ได้สะท้อนให้เห็นลักษณะร่วมทางด้านชาติพันธุ์ของ “คนไท” คือ มีวิถีคิดหลายประการที่เหมือนกัน เช่น ชาวไทใหญ่ตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา ประกอบอาชีพ เกษตรกรรม ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ เป็นหลักเช่นเดียวกับชาวไทย รับประทานข้าวเป็นอาหารหลัก มีวิถีชีวิตที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ทั้งผืนดิน แหล่งน้ำ และป่าไม้ มีความเชื่อที่เกี่ยวพันกับธรรมชาติ เช่น ความเชื่อเรื่องแม่โพสพ ความเชื่อเกี่ยวกับพญานาคที่จะบันดาลให้ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล ทำนา ได้ผลผลิตดี นับถือศาสนาพุทธ โดยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย มีระบบโครงสร้างของครอบครัวและความสัมพันธ์ในครอบครัวจะเน้นการเคารพผู้อาวุโส พ่อแม่ ความรักใคร่ปรองดองของพี่น้อง อันเป็นลักษณะสำคัญของ “คนไท” เป็นต้น ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ชาวไทใหญ่ และชาวไทย คือคนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกัน ที่ไม่ว่าจะอยู่ในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกันอย่างไร แต่ก็ยังคงมีวิถีคิดและวิถีชีวิตและวัฒนธรรมบางประการที่เหมือนกัน

8. จากผลการวิจัยทำให้ทราบว่า จังหวัดในภูมิภาคเหนือของประเทศ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ เชียงราย ดาก เป็นต้น มีชาวไทยใหญ่กระจายกันตั้งถิ่นฐานสืบเชื้อสายมาหลายชั่วอายุคน โดยเฉพาะจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีชาวไทยใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก ชาวไทใหญ่ที่อาศัยตั้งรกรากอยู่ในผืนแผ่นดินไทยนี้ มีฐานะเป็นเพียงชนกลุ่มน้อย ที่อพยพหนีภัยสงครามเข้ามาอยู่อาศัยในประเทศไทย แต่ชาวไทยใหญ่ก็ยังสืบทอดรักษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวไทไว้ได้อย่างมั่นคง สะท้อนให้เห็นว่า การที่ชาวไทยใหญ่เป็นกลุ่มชนที่อยู่อาศัยในสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างกัน อพยพมาอยู่ร่วมในสังคมเดียวกับคนไทย ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี ไม่มีความขัดแย้งกันในด้านวิถีชีวิต และวิถีการปฏิบัติตามจารีตประเพณีต่างๆ เพราะชาวไทยใหญ่และชาวไทยต่างก็มีวิถีคิด และวิถีการปฏิบัติที่สอดคล้องกัน เนื่องจากพื้นฐานการเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันนั่นเอง

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในภาคเหนือของประเทศไทยกับสำนวนไทยมาตรฐาน” ที่ผู้วิจัยได้ศึกษานี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของการศึกษาเปรียบเทียบสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่และสำนวนไทยมาตรฐาน โดยพิจารณาความเหมือนและความต่างของการใช้คำสำคัญในสำนวน ในด้านความหมายตรงและความหมายเปรียบเทียบ เพื่อวิเคราะห์ลักษณะร่วมของสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน อันสะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มชนที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันย่อมมีลักษณะร่วมที่เหมือนกัน ทั้งภาษาและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ วิธีคิด ความเชื่อ การปฏิบัติตนที่คล้ายคลึงกัน เป็นต้น ซึ่งการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะสำนวนกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ที่มีความหมายเหมือนสำนวนไทยมาตรฐานเท่านั้น ผู้วิจัยเห็นว่าผู้ที่สนใจศึกษาเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในประเทศไทย ยังมีประเด็นที่น่าสนใจควรศึกษาเพิ่มเติม ดังนี้

1. ศึกษาสำนวนไทใหญ่เปรียบเทียบกับสำนวนไทยมาตรฐาน โดยศึกษาลักษณะการเปรียบเทียบในสำนวน เช่น จัดกลุ่มสำนวนที่มีการนำสิ่งต่างๆ มาเปรียบเทียบ เช่น ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนที่นำสัตว์มาเปรียบเทียบ นำสิ่งแวดลอมมาเปรียบเทียบ เป็นต้น
2. ศึกษาเปรียบเทียบสำนวนไทใหญ่กับสำนวนล้านนา เนื่องจากการตั้งถิ่นฐานของชาวไทใหญ่อยู่นับบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย จึงอาจได้รับอิทธิพลในด้านภาษา เช่น ระบบคำ การออกเสียงคำ และอาจมีสำนวนที่สะท้อนให้เห็นอิทธิพลในด้านสิ่งแวดล้อมที่เหมือนกัน เป็นต้น

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กาญจนาภรณ์ (นามแฝง). 2522. **สำนวนไทย**. พระนคร: บำรุงสาส์น.

กรรณิการ์ โกวิทกุล. 2544. **การเปรียบเทียบภาษิตคำพังเพยกับสำนวน-สุภาษิตไทย**.

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขุนวิจิตรมาตรา. 2538. **สำนวนไทย**. กรุงเทพมหานคร: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น).

ไชสิริ ปราโมช ณ อยุธยา. 2539. **การเปลี่ยนแปลงถ้อยคำ และความหมายของสำนวนไทย**.

พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จินดารัตน์ บุญพันธ์. 2547. **ความหมายเปรียบเทียบของสัตว์ในสำนวนไทย**. วิทยานิพนธ์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

จิราภรณ์ ภักธานุภักธ. 2521. **ถ้อยคำที่ใช้เป็นสำนวนไทย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร

มหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เจือ สตะเวทิน. 2516. **สุภาษิตไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สุทธินิสารการพิมพ์.

ทัศนาลัย บุรพาชีพ. 2543. **ภาษาศาสตร์สำหรับการแปลเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร:

คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปรีชา ช่างขวัญยืน. 2527. **พื้นฐานของการใช้ภาษา**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.

พรพิลาส เรืองโชติวิทย์. 2535. **การวิเคราะห์ความหมายของคำ**. เชียงใหม่: ภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

พระนันตา ฐานวโร และ ทวี สว่างปัญญางกูร. 2530. **108 ภาษิตไทใหญ่ (SHAN PROVERBS)**.

กรุงเทพมหานคร: ชมรมศึกษาภาษาไทย.

พัชร พลาวงศ์. 2545. ความรู้เบื้องต้นทางอรรถศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พิณทิพย์ ทวยเจริญ. 2537. ภาษาศาสตร์เชิงจิตวิทยา. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: เอ็กเพรสมีเดีย (1977).

_____. 2543. ภาพรวมของการศึกษาภาษาและภาษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. 2543. ภาพรวมของการศึกษาสัทศาสตร์และภาษาศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. 2552. พจนานุกรมภาษาไทย-ไทใหญ่-ไทย = Tai Yai (Shan) – Dictionary. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ม.ป.ป. เอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทยเล่ม 3 หน่วยที่ 7-15. กรุงเทพมหานคร: ป. สัมพันธ์พาณิชย์.

ราชบัณฑิตยสถาน. 2493. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เดอะบุคส์.

_____. 2530. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

_____. 2545. ภาษิต คำพังเพย สำนวนไทย. กรุงเทพมหานคร: อักษรวัฒนา.

_____. 2546. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น.

เรืองเดช ปันเขื่อนขันธ์. 2530. **อักษรไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

_____. 2541. **ภาษาสตรีไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ขรรยง จิระนคร (เจีย แขนจง). 2548. **คนไทยไม่ใช่คนไทย แต่เป็นเครือญาติชาติภาษา**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน.

คณะกรรมการฝ่ายประมวลเอกสารและจดหมายเหตุ ในคณะกรรมการอำนวยการจัดงานเฉลิม

พระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว (บรรณาธิการ: ประเสริฐ วัลลิโกดม). 2542.

วัฒนธรรม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาจังหวัดแม่ฮ่องสอน.

กรุงเทพมหานคร.

วรวรรณ คงมานุสรณ์. 2549. **รู้ถ้วนสำนวนไทย**. กรุงเทพมหานคร: อักษรเจริญทัศน์.

วิจิตร วาทการ, พล.ต.หลวง. 2549. **งานค้นคว้าเรื่องชนชาติไทย**. กรุงเทพมหานคร:

สร้างสรรค์บุ๊ค.

วิจินต์ ภาณุพงศ์. 2541. **โครงสร้างของภาษาไทย: ระบบไวยากรณ์**. พิมพ์ครั้งที่ 14.

กรุงเทพมหานคร: คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก,

มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิไลวรรณ ขนิษฐนันท์. 2527. **ภาษาและภาษาสตรี**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

วีระพงศ์ มีสถาน. 2544. **สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์: ไทยใหญ่**. นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษา

และวัฒนธรรมเพื่อชนบท, มหาวิทยาลัยมหิดล.

สุดา ธนวงค์. 2534. **สำนวนเปรียบลำเนา: การศึกษาโครงสร้างและอรรถลักษณะ**.

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สุริยา รัตนกุล. 2544. **อรรถศาสตร์เบื้องต้น (Introduction to Semantics)**. นครปฐม:
มหาวิทยาลัยมหิดล.

อรรถพร ศรีพุ่ม. 2548. **การวิเคราะห์ความหมายของคำในสำนวนที่มีความหมายเหมือนกัน
จากพจนานุกรมฉบับมติชน: การศึกษาเชิงอรรถศาสตร์**. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชา
ภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อุดม วโรตม์ลิขิตต์. 2535. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับภาษา: ความรู้เบื้องต้น**. พิมพ์ครั้งที่ 3.
กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

อุดม วโรตม์ลิขิตต์. 2537. **ภาษาศาสตร์เหมาะสมเบื้องต้น**. กรุงเทพมหานคร:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Lyons, J. 1986. **Semantics Volume 1**. Cambridge: Cambridge University Press.

Nida, E. A. 1975. **Componential Analysis of Meaning**. Mouton: The Hague.

Ullmann, S. 1962. **Semantics: An Introduction to the Science of Meaning**.
Oxford: Basil Blackwell.

ตัวอย่างสำนวนไทใหญ่

1. mɔd nɾɔŋ a m b ɔ r l ɕ - g ɔ i r e g ɔ . n i ɕ a m b ɔ r d n r
 ไม่ ต้น หนึ่ง อำ เป็น หลง, กน เกาะ หนึ่ง อำ เป็น หวาน
 ความหมาย ไม่ต้นหนึ่งไม่เป็นป่า คนๆ เดียวไม่เป็นหมู่บ้าน
2. j c r g n r a m r l ɕ k ; - l n r s ɔ l v ; m v : j m r
 จัง กั้น อำ ไหล่ ขื่อ - หลั่น สู้ หล้อ มา จำ
 ความหมาย เกล็ดขังกันนั้นไร้ประโยชน์ มีแต่ศัตรูเท่านั้นที่จะย่างกรายมาใกล้
3. h w r n c r g n r h g r g n r - e p : s c r l n k w r y / b r
 เฮา หนึ่ง กั้น ฮัก กั้น - เพ สัก หลั่น เข้า หยาบ
 ความหมาย พวกเรารักกัน ภัยต่างๆ เข้ามาถึงได้ยาก
4. b l h ɕ z n z r h ɕ z r - j ɕ n b z i j ɕ k ɕ r
 บี้ สู้ หนึ่ง น้อง สู้ สอง - จ้อย กั้น ป้อง เจว ขึ้น
 ความหมาย พี่รู้หนึ่ง น้องรู้สอง ช่วยกันประคับประคองไปสู่ความก้าวหน้า
 ได้อย่างรวดเร็ว
5. b l h ɕ z n z r h ɕ z r - h u f y ɕ ɔ d r d g r l l
 บี้ สู้ สอง น้อง สู้ หนึ่ง - โห้ม อยู่ ปึง ตัก หลี
 ความหมาย พี่รู้สอง น้องรู้หนึ่ง ข่อมพึ่งพาอาศัยกันได้ดี
6. w n r y ɕ , h ; ɕ i n w n r l ɕ ɕ y / m r y ɕ , h ; ɕ i n w n r l ɕ ɕ
 วัน อย่า ให้ เป็น วัน หลาย หลาย - ขาม อย่า ให้ เป็น ขาม หลาย หลาย
 ความหมาย อย่าปล่อยวันหนึ่งเป็นเพียงวันเปล่า เวลาก็อย่าให้เป็นเพียงวันเวลา
 (อย่าปล่อยวันเวลาให้สิ้นไปโดยเปล่าประโยชน์)

7. $\text{c}^{\text{h}}\text{rk}^{\text{m}}\text{rnc}^{\text{m}}\text{tq- p}^{\text{t}}\text{qg}^{\text{v}}\text{;mnmI}$

จีน กำ หนั่ง เหมอ ไม้ - โป ไข่ ก้อ มั่น มี

ความหมาย เงินทองมีเหมือนใบไม้ ใครขยันก็หาได้

8. $\text{I}^{\text{b}}\text{K}^{\text{g}}/\text{nr-w/nb}^{\text{K}}\text{K}$

หลี่ เป้อ ก้าน หวาน เป้อ เก้อ

ความหมาย ได้ดีเพราะทำงาน อาหารอร่อยเพราะใส่เกลือ

9. $\text{k}^{\text{h}}\text{;It}^{\text{t}}\text{ dkdh;Tl}^{\text{q}}$

เค่ออ๋ เหืออ๋ ถึง ชิง เหืออ๋ ไหล่

ความหมาย อยากให้สำเร็จ ก็จงลงมือทำ

10. $\text{d}^{\text{w}}\text{s}^{\text{r}}\text{rj}^{\text{t}}\text{ T}^{\text{e}}\text{sb}^{\text{K}}\text{rj}^{\text{t}}\text{ z}^{\text{r}}\text{scr}$

โด้ สอน ใจ หลี่ เส เป็น จอม ลั่ง

ความหมาย ตัวเราสอนตัวเราเอง ดีกว่าให้ผู้อื่นสอน

11. $\text{h}^{\text{q}}\text{rscy}^{\text{v}}\text{,h}^{\text{q}}\text{rj}^{\text{t}}\text{ z}^{\text{r}}\text{j}^{\text{t}}\text{ Th}^{\text{q}}\text{rsch}^{\text{q}}\text{rj}^{\text{t}}\text{ z}^{\text{r}}\text{d/crk;Tl}^{\text{T}}$

เฮ็ด ลั่ง ออย่า เฮ็ด จอม ใจ - เฮ็ด ลั่ง เฮ็ด จอม ตาง เค่ออ๋ ใจ

ความหมาย ทำอะไรอย่าตามใจตัวเอง จงทำตามหลักวิชา

12. $\text{y}^{\text{d}}\text{;nrh;T}^{\text{u}}\text{mrw/nr- y}^{\text{d}}\text{K}^{\text{h}}\text{;T}^{\text{u}}\text{mm}^{\text{K}}$

อยู่หัววัน เหืออ๋ กำ ห้วน - อยู่ เมือง เหืออ๋ กำ เมือง

ความหมาย อยู่บ้านไหนช่วยเหลือบ้านนั้น อยู่เมืองไหนจงช่วยเหลือเมืองนั้น

13. $\text{j}^{\text{X}}\text{rgnginj}^{\text{c}}\text{w/nr- j}^{\text{X}}\text{rgnh/mj}^{\text{c}}\text{mwj}^{\text{t}}\text{ X}^{\text{r}}\text{gnawj}^{\text{c}}\text{rl}^{\text{q}}$

จ้อยกันกิน จ้งหวาน - จ้อยกันหาม จ้งเหมา จ้อย กัน เอา จ้ง ไหล่

ความหมาย ช่วยกันกินจึงจะอร่อย ช่วยกันหามยิ่งเบา

14. gŋ̌bɔ̌rc/mɾ - c/mɾbɔ̌rgɔ̌r

โก้ย บึง ง่าม ง่าม บึง โก้ย

ความหมาย กล้วยฟุ้งไม้ค้ำ ไม้ค้ำฟุ้งกล้วย

15. pŋ̌icɨ/cɾl ɣɔ̌r l ɣɾl ɬ pɯj ɬ/cɾl ɣɔ̌rɨdɨ/n

ผู้ยิง ช่าง หลี ก้อบ ลิก ลาย - ผู้ขาย ช่าง หลี ก้อบ ฮัด หาน

ความหมาย ผู้หญิงงามเพราะความรู้ บุรุษงามเพราะกล้าหาญ

16. s/nŋ̌ɨhɔ̌rgɔ̌rgwɾ - yɔ̌rkɨ;mwɾbɔ̌rscr

सान มือ สอง กั้น เก้า - ย่อง ขึ้น เหม่า ป้อง สั้ง

ความหมาย ยกย่องตัวเอง ย่อมไม่มีประโยชน์อันใด

17. hɔ̌rschɔ̌rEd.Ed. - ginɔ̌mɾEb.hɨl ɬɬ

เฮ็ด สั้ง เฮ็ด เต้ เต้ - กั้น อ่า เป้ เหือฮ์ ไหล่ ขาย

ความหมาย ทำอะไรทำจริงๆ - หากกั้นไม่หมดก็ขายได้

18. hɔ̌rschɔ̌rɛ j ɨ.E j . - hɔ̌ramɾEb.ginɔ̌mɾɛbɨ:

เฮ็ด สั้ง เฮ็ด จือ แจ้ - เฮ็ด อ่า เป้ กั้น อ่า ปอ

ความหมาย ทำอะไรเหลาะแหละ งานไม่เสร็จ กั้นไม่อ้อม

19. kɔ̌rdɔ̌rnɨ:yɔ̌knwɾ-kɔ̌rgɨrgwɾpɨdɔ̌gnɾ

โค่น เด็ก น้ำเหยื่อ เน่า - โคน ความ เก่า พิด กั้น

ความหมาย คั่นข้าวกล้าเน่า - คั่นความเก่าผิดกัน

20. hɾbɔ̌nkɨwɾyɔ̌rhɬ- gɨYɾyɔ̌rn ɔ̌r

เหือฮ์ เป็น เหมิน โว เขียบ หาย - กวาย เขียบ แหน่น

ความหมาย ให้ทำเป็นวัวเขียบหาย กวายเขียบจนแน่น (อย่าให้มีอะไรติดค้างในใจ
แม้สักเล็กน้อย)

21. kQhgrhgrn 5kr- yv,bdlrsKh;Bjhnd c

แขน หัก หัก ใน เสื้อ อย่า เปิด เสื้อ ให้ เป็น หัน หลัง

ความหมาย แขนหักให้หักอยู่ในเสื้อ อย่าเปิดเสื้อให้เขาเห็นหลัง

22. gDramEb.swr- l 5ramEb.b

โก๊ด อ่า เป๊ ซื่อ หลือ อ่า เป๊ะ ไป

ความหมาย คดโกงแพ้ความซื่อสัตย์ การหยุดพักเอาแรงก็ย่อมชนะผู้ที่เดินทางต่อไปเรื่อยๆ ไม่ได้

23. g srbKrn;dl- g ml:dlk;TyU mr

ก้ำ ชุ่ม เป็น หน้า ตู - ก้ำ แมยัด ไซ่ อยู่ ซ่า

ความหมาย ก้ำขาย ขาดทุน เจาหน้าบึ้ง - ก้ำขายมีกำไรเขาอยากอยู่ใกล้

24. gv; amn:nr- g:nambqr

ก้ำ อ่า หมั่น - กำน อ่า เป็น

ความหมาย ก้ำขายไม่ดี ไม่เป็นการเป็นงาน

25. g amrsnr - nramraur

ก้ำ อ่า สุ่น - น้อน อ่า อุ่น

ความหมาย ก้ำขายคงไม่ดี เวลานอนไม่มีความอบอุ่น

26. Ek, l dl:d/cr - k/crl dl'inr

แ่ง หลี ดี ต่าง - ขาง หลี ดี เอือน

ความหมาย จินดีที่เส้นทาง คะฉิ่น ดีที่เรือน (แ่ง = ชาวจีน

ขาง = ชาวเขาอยู่ทางตอนเหนือของพม่า เรียก คะฉิ่น)

27. k;Tgin nmgincrgp- k;Tgin Em;mr

ไซ่ กิ่น น้ำ กิ่น กิ่ง ก้อย - ไซ่ น้อย กิ่น แม่ มีอ

ความหมาย อยากกินเยอะกินเพียงนี้วก้อย อยากกินนิดหน่อยกินเท่าหัวแม่มือ

28. k;Tm̥ l̥ gɾy l̥gɾ - k;Tj ɔrdzɾɔw;

ไข่ หมอ หลีก อยู่ จ้อง - ไข่ เจี้ยว ตอง ไข่ ว่า

ความหมาย อยากเก่งหนังสือไปโรงเรียน อยากจำได้เร็วขยันท่อง

29. c w;Cɕr - hɔwnrkɕryl̥k/nr

จะ ว่า เงิน - หอม วัน ขึ้น อย่า ค่าน

ความหมาย เงินทอง เก็บหอมทุกวันอย่าเกียจคร้าน

30. c:mɔrd̥rambɔnnr - pgmɔrd̥rambɔsbr

ง้า เม็ด อำ เป็น มัน - พัก เม็ด หน้า อำ เป็น โสน

ความหมาย งาเมล็ดเดียวไม่เป็นน้ำมัน เมล็ดผักเมล็ดเดียวไม่เป็นสวน

31. hgrɔnh;T̥nr l̥ q sɔrkɔrd̥ncrbK̥r

อีก กัน เหื่อ อำ บั้น หลาย - ซื่อ ขาย เฮ็ด หนึ่ง เป็น

ความหมาย รักกันให้แบ่งปันเยอะๆ เวลาซื้อขายต้องกระทำเหมือนกับคนอื่นทั่วๆ ไป

32. h̥nrhK̥rh;T̥ɔgɾ

ฮิม เอ็น เหื่อ อำ เป็น กาด

ความหมาย บริเวณใกล้บ้านทำให้เหมือนตลาด (ให้ปลูกผักสวนครัวมากๆ ไว้กิน ใกล้บ้าน เวลาต้องการใช้ จะได้นำมาทำกินได้ทันที)

33. hɔrs̥T̥h;T̥ɔp̥ar - kɔg̥u h;T̥sɔw/nr

เฮ็ด สน เหื่อ อำ มี ฝุ่น - ขาย กุ่น เหื่อ อำ สบ หวาน

ความหมาย ทำสวนให้ใส่น้ำ ขายของให้ปากหวาน

34. d̥w̥ l̥ ɔrd̥rambɔ - d̥w̥ d̥l̥ ɔam̥nw̥r

โต๊ ฐึ๊ จื่อ อำ หาย - โต๊ ต้าย ลาย อำ เน่า

ความหมาย ร่างกายรู้เปื่อยเน่า จื่อไม่รู้จักสูญหาย ร่างกายตายแล้ว ความดียังมีอยู่

35. m̥w̥y;h;T̥j m̥rn̥m̥ry;h;K̥ar - h;T̥K̥ncrl̥ K̥k̥ɕrd̥n̥wn̥rk̥ɕrd̥ɔr

โหม่ อย่า ให้ จำ น้า อย่า ให้ ขุ่น ให้ เหมิน หนึ่ง เหลิน ขึ้น คน วัน ขึ้น เติง

ความหมาย บัวอย่าให้ช้ำน้ำอย่าให้ขุ่น

ประวัติผู้บอกภาษา

ชื่อ : ชาย - อ่อง จ่อแต๊ะ
 อายุ : 40 ปี
 ถิ่นกำเนิด : เมืองปิ่น รัฐฉาน
 ชื่อบิดา : ชาย - เมืยะ เสง / ชาย - เมืวอ่อง
 ชื่อมารดา : ต่อ เอ
 การศึกษา : มหาวิทยาลัยมหิตลาลัย วิทยาเขตมณฑล สาขาประวัติศาสตร์
 อาชีพ : ครูสอนภาษา
 ที่อยู่ปัจจุบัน : อำเภอเมืงวดี ประเทศสหภาพพม่า

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ-นามสกุล	นางสาวโสภิตา เสวตพันธ์
วัน เดือน ปี ที่เกิด	1 สิงหาคม พ.ศ. 2526
สถานที่เกิด	อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก
ประวัติการศึกษา	ศึกษาศาสตรบัณฑิต (ภาษาไทย) มหาวิทยาลัยศิลปากร
ตำแหน่งปัจจุบัน	ข้าราชการครู
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนมัธยมวัดสิงห์